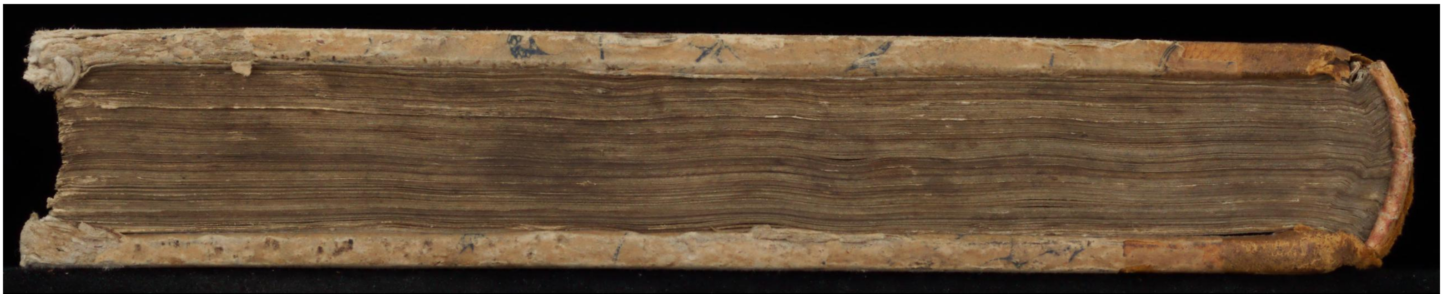
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

258

169
E57

HOD

KC 1698a

XXIII 30
XXX 12

E

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

612172

Incipit tabula ſubſeq̄ntis operis
ſecundum ordinem alphabeti.

Adulterium q̄z graue pecca
tū ſabbato q̄rte dñice A
Adulterantes tam corpora
liter q̄ spiritualiter merito regno
dei priuantur et ſimiliter conſencie
tes ibidem B
Adulterium ſecūdum legem plec
ti deberet morte corporali. ſed hodie
adulteres longiori morte finit̄. ſcz
īgreſſu religionis ibidem. C
Q̄d adulterea magis peccat q̄ ad
ulter ibidem. C
quod ī penam adulteri coīter adul
terium ſequitur paupertas et infa
mia ibidem D
An vnq̄ licuit viro cauſa prol' dor
mire cum aliena Et quō veteres ex
cuſantur ſuper hoc.
Dominica quarta. A
Aduocatus in tribus caſibus obli
gatur ad reſtitutionem. Feria ſex
ta quarte. Q
affectiones mentis quatuor ſunt ſe
cundū quas homo bene vel male
agit Dominica prima D
angeli deputantur hominibus ad
promouendum in bono. vel ad de
fendendum a malo. refrenando ſcz
affectiones humanas. et informan
do Dominica prima B
anime ſunt quatuor affectiones.
p quas tanq̄ p portas bonū et ma
lū intrat in eam. dñica p̄ma D
quod anima ſit immortalis pbat̄
rationib9 auctoritatibus et exēpl.

Feria ſexta. prime C
aſtronomus vnde habet prenūncia
re futura dñica p̄ma C
auaricia q̄ ſeuere iudicabitur ī ex
tremo iudicio Feria. q̄. I
Baptiſmus eſt ōnino ad ſalutē
neceſſarius. Et de triplici baptiſ
mo. fluminis. flaminis. et ſangui
nis. et quis illoꝝ virtuoſior Feria
quarta q̄rte C
Et de hoc habes exēpla Feria ſexta
paſſionis. C
quid efficit ipſe baptiſmus in ho
mine. Feria quarta quarte D
quis proprius baptiſmi miniſter.
et que eſt determinata et neceſſaria
forma ibidem F
Beatitudo pfecta requirit vt beat9
ſe ſciat non poſſe damnari Sabba
to. i. dñice A
Beatitudo ſanctoꝝ q̄ deſiderabil'
Sabbato ſecunde dominice a
Beatitudinis locus eſt in futura.
et non in preſenti vita. ibidē B
Et ideo hic querenda eſt. vt ibi in
ueniatur. quō intelligit' aliquis
in hac vita videre deū. ibidē B
Beatitudo anime conſiſtit in trib9
ſcz cognitione. dilectione. et fruitio
ne Et beatitudo corporis in q̄tuor
ſcz claritate. īpaſſibilitate. agilita
te. et ſubtilitate C
Blaſphemia eſt maximū peccato
rum. Feria q̄rta paſſionis a
Blaſphemia eſt propria damnato
rum. ibidem B
quod tribus modis ſolet fieri. ſcz
affirmando. negando. vſurpando

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

et hoc quandoq; intellectualiť · qn̄-
q; cordialiť · q̄nq; v̄baliter ibidē   d
Per duas circūſtantias blaſphe-
mia poteſt excuſari · vtpote ſi hō n̄
ſit doli capax · aut ſi lingua violē-
ter ibidem   E
Blaſphemie peccatum ꝗ̄ malig-
num ibidem   G
Blaſphemia ſeuere puniť a deo · a
canone · et a iure ciuili · ibidē   H
De blaſphemia creaturarum vide
Maledictio ·

CAnō xl° pnīe differētias decer-
nit · īiungēdas pctōrib⁹ penitētib⁹
Feria ſecunda quarte   d
Caritas ſola facit oꝑa ꝯtutū eſſe
meritoria Feria vi cinerꝫ   a
Caritas quid ſit · et quō diuerſimo-
de diffīitur ibidem   B
caritati direcē oppoiť odiū ibidē   c
quod tria ſunt īpedimenta carita-
tis · Sabbato palmarꝫ   E
quod tria ad caritatē efficaciť īdu-
cunt Feria ſexta cinerum   E
Cena dn̄i habꝫ q̄tuor ꝑuilegia Dn̄i-
ca palmarꝫ   a
clericos offēdere ī reb⁹ ꝗ̄ pſoīs ſa-
crilegiū ē Feria vi paſſiōis ꝑ totū
cōfeſſio ꝗ̄ neceſſaria · dn̄ica iiij   a
Qualꝭ ꝑparatio debet precedere cō-
feſſionē ibidem   b
Quanta diſcretio eſt habēda in cō-
feſſione · quātū ad cōfeſſoris et tpis
electionē · et peccatorum expreſſio-
nem ibidem   c
quod tribus modis cōfeſſio reddi-
tur diminuta · ibidē   D
quod xv fructus proueniunt homi-
ni ex confeſſione · : Feria ſecunda
tercie : ·   b
quod ad verā confeſſionē concurre-
re debēt · xvi ꝯdicōes · feria ſecunda
tercie   c
An aliquando debet reiterari ibi-
dem : ·   d
An confeſſio ſit aliqn̄ reiteranda ·
ibidem   d
Confeſſor aptus debet habere tria
ſcꝫ ſcientiā · potentiā · et conſcientiā
dn̄ica tercia   c
cōfeſſor quid ſua auctoritate remit-
tat culpā ſcꝫ an penā · feria ſecūda
tercie   a
quod ſtricte tenetur celare confeſſa
et ꝗ̄ diligenť conari debet ad īiun-
gendum condignas penitentias ·
Feria ſecunde quarte   a

quod omnis penitētia iniungenda
relinquitur arbitrio confeſſoris cō-
feſſionē audientis Et ideo dicunť
pnīe arbitrarie ibidem   B
que confeſſor tenetur ſcire · ibidē   c

quod penitētias a canone taxatas
ſecundum exigentiam perſonarū ·
et circumſtantiarum perſonarum
poteſt confeſſor mutare ibidem   E

Contritio quando valet ſine con-
feſſione · et quando non Sabbato
tercie dominice ·   a

Contritio quid ſit · et in peniten-
te quid quo quare conteratur ibi-
dem · :   d

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Contritia qualis erit et differentia
contritionis et attricōis ibidē C
quod facile et difficile ſecūdū diuer⸗
ſum reſpectum eſt habere contritio
nem · ibidem D
quanta debet eſſe contritio et de tri
plici gradu illius Nā eſt ſufficiens
eminens et exuberans · ibidē E
conuerſio peccatoris ſera ꝙ pericu
loſa · feria quinta paſſionis · a
quid ſit conuerſio et in quo conſiſ⸗
tat · ibidem B
quod debet quis conuerti · libere ali
ter integraliter et finaliter · ibidē c
qđ cōuerſio non debꝫ differri ſextu
plici ratione · feria · v · paſſionis d
qualis erit peccatoris conuerſio · vt
bñplacita ſit domino · ibidē G
correctio fraterna ad vnūquēqꝫ ptē
feria tercia · tercie a
qđ tps modus et ꝓſona debent attē
di in illa · ibidem b
qualis debeat eſſe ꝙ alios debet cor
rigere Et ꝙ ꝓpt̄ tria correctio reddi
tur indebita · ibidem c
quis ſit ordo in correctione ſeruan
dus · ibidem d
an ſubditus debet corrigere prela⸗
tum · ibidem E
creare quare voluit deus quē ſciuit
damnandum · dñica ſecunda d
cuſtodia dei reſpectu homīs ꝙ ſo ·
licita et ꝙ varia · dominica pma
quadrageſime · a

D amnatoꝝ pena requirit · vt ſci
ant ſe non poſſe ſaluari · Sabbato
prime dominice · a
damnatis · deus nō eſt cauſa dam
nationis · dominica ſecunda c
q̄re ergo illos creauit · ibidem d
Damnati cur ipſi eternaliter puni
entur · feria quīta ſecunde · a
qđ damnatoꝝ loc? ſit infern? ſub ·
tus terram exiſtens · ibidem B
De varia pena ipſoꝝ damnatorū ·
et quō anima patiat̄ igne corpora
li · ibidem · C
qđ oratio ſanctoꝝ nullo modo pro⸗
ſit damnatis · ſed poti? eoꝝ penam
auget · Et de traiano imperatore
gentili iuſtiſſimo · quō ex īferno ſit
redemptus et quō non · ibidē d
qđ damnati tā inuidi ſunt et tantū
dolent de gloria eoꝝ qui ſaluati ſūt
Et euaſerunt tormenta · que ipſi ꝑ⸗
petuo ſuferēt · quod vellent omnes
ſecū damnari · feria ſexta ſecūde a
qđ damnati deum blaſphemant ·
feria quarta paſſionis B
defunctoꝝ anime quō citi? a pena
ſoluent̄ feria ſexta q̄rte poſt M
an etiam ſentiant detrimentū ani
me defunctoꝝ in igne purgatorio ·
pro ſuis peccatis detente · ex tarda⸗
tione elemoſinaꝝ q̄s legauerīt pau
peribus erogādas . ibidem N
demones an ſcire poſſunt futurū ·
feria · iiij · q̄rte d
qđ triplicē demō oſtendit potenciā
vt hoīes inducat in ydolatriā E
deo cur attribuuntur proprietates
ſecundū differentiā ꝑſonarū · cū tn̄
vnus deus ſcit Sabbato · i . dñice c
de? vult oēs ſaluos fieri · et brītu
dinē cōſequi voluntate an̄cedente ·
et ſi non voluntate conſequente ·

Et ſi ſacra ſcriptura contraria ap-
pareat quō hoc intelligendum ſit.
Dn̄ica ſecunda A et B
Deus dicitur omnia poſſe. et quō
hoc intelligitur Feria q̄ta ij a et b
Deus ſolꝰ remittit peccata Feria
ſecunda tercie A
Deus q̄nta pꝛouidentia gubernat
hoīem Dn̄ica p̄ma B et E
An in hac vita deus poteſt videri.
Sabbato ſecunde. B
Diuinatio. vide ydolatria
Eccleſiā ſiue eccleſie miniſtros
aut eccleſie ſacramenta offendens
quantum ſacrilegiū īcurrat. Feria
ſexta paſſionis ꝑ totū
qualem penā incurrat qui eccleſie
iniurat̄ ibidē. B et K
Eccleſia et eius ſacramenta ſeptē-
plici ratione debent diligent̄ vene-
rari. Feria ſexta paſſionis. H
Oratio in eccleſia facta ꝙ ſit effi-
cax. qꝫ in eccleſijs oꝛantibꝰ pꝛomit
titur exauditio ſuꝑ quibuſcūqꝫ tri
bulationibus. et āguſtijs ibidē I
Elemoſina quante virtutis ſit apō
deū Feria v q̄rte B
qui magis obligant̄ ad eā. et de q̊
hꝫ fieri ibidem C
Quod danda eſt vniuerſalit̄ oībꝰ
indigentibus liberaliter pie et affec
tionaliter ibidem. E
Quod dari opoꝛteat. et quantum
ibidem. F
Euchariſtie ſacramentum qui ſe-
mel in anno non ſumit. oſtendit
ſe non eſſe criſtianum. Domini-
ca palmarum. A

Item duodecim rationes q̄re me-
rito in die cene domini eſſet com-
municandum. ibidem. B

quia vterqꝫ dies conuenienter paſ
cha nominari poteſt ibidem G

Reprobatio quorundam dicentiū
in paſchate preciſe communicare
eſſe neceſſarium ibidem H

que ſit pena non cōmunicantium
ſemel in anno Feria quarta pal
marum C
quod triplici ratiōe ieiuno ſtoma-
cho eſt communicandū. feria ſe
cunda palmarū. A

quod ſeptē ſunt mirabilia ī hoc ſa
cramēto. ibidē B
quod in hoſtia conſecrata eſt vera
caro et verus ſanguis criſti. ꝑm
mo tota diuinitas. ibidē C

quod aliud eſt qō quis ibidē videt.
et aliud qō credere debet ibidē. D

quare caro et ſanguis criſti non
datur nude et aperte: ſed ſub ſpe-
cie panis et vini. ibidem E

quod hoſtia ſēper ſimpliciter ado-
randa eſt. et non ſub conditione.
ſcilicet ſi ſit conſecrata. ibidē. F

quia ibi non committitur ydolatri
a. etiam ſi ſacerdos non conſecraſ
ſet illam. ibidem F

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Quod quis dicens ſe vidiſſe deum
in miſſa non mētitur· ꝙuis nō vi-
deat deum· ibidem G
quod quatuor cauſe ſcꝫ efficiēs· ma
terialis· formalis· et finalis· ōnino
neceſſarie ſunt ad conſecrationem·
huius ſacramentis· ibidem H
quod non debet ſacra cōmunio ali-
cui denegari peccatori· niſi publica
et manifeſta Feria· iiij· palmaꝝ A
quod varie hoc ſacramentū ſumit̄
ſcꝫ ſacramētaliter· ſpiritualit̄· vtro
qꝫ modo et neutro modo· ibidē B
Error cōmunicantiū in peccatis·
et putantium ſe per hoc poſſe mū-
dari· ibidem C
quinqꝫ genera hominū ab hoc ſa-
cramento excluduntur ibidem D
quod decē vtilitates et fructus con
ſeq̄t̄ ꝗ cummuīcat digne ibidē E
quod digne volens communicare
ſit mundus ab actu carnali· Feria
quarta palmarum A
quod per quinqꝫ quis diſponitur
ad digne cōmunicandū· ibidē B
quod multiplicit̄ hoc ſacramentū
ſit quondā figuratum· ibidem D
Quibuſdā ſuꝑ hoc ſacramētū nau
ſeat· quoſdā vero delectat· ſicut et
de figura ſcꝫ hꝰ ſacr̄m̄ti māna· E
quod hoc ſacramentū digne ſuſcep
tū corpꝰ īpīguat et ſpm̄· ibidē F
Cur hoc ſacramentū xp̄s ante non
inſtituit: ſed in receſſu ſuo a diſci-
pulis· Feria quīta palmarū A
quod hoc ſacramentū digniſſimū
eſt· quia in illo continet̄ xp̄s ī tri-
plici ſubſtancia· ſcꝫ corporali· ſpiri
tuali· et diuinali· ibidem B
quod hoc ſacramentū int̄ alia eſt
digniſſimum ratiōe quadruplicis
cauſe· ibidem D
quod hoc ſacramentū ſuꝑ alia eſt
in q̄tuor ꝑuilegiatū· ibidem E
Executores teſtamentoꝝ tenentur
ſatiſfacere vltimis voluntatibus
defunctoꝝ· Feria ſexta q̄rte M
An ex cauſa poſſint executionē in
modica protrahere· ibidē O
quod duplex pena eſt hiis ꝗ negli-
gunt exequi teſtamenta· ibidē· P
Ides catholica oīno eſt ad ſalutē
neceſſaria Feria ſexta tercie B
Fidei ſūt duodecī articuli ꝗ ponū-
tur tanꝙ prima principia· quibus
non eſt contradicendū in fide criſti-
ana Et que ſit ratio quod non pro-
bantur· ibidem· C
Fides per quā ſaluatur homo tā
tum vna eſt· ibidem D
fidem criſtianā eſſe firmiſſimā· et
inuiolabilē· ſanctā· et bonā multi
plici ratione probatur ibidem· E
fides quāꝙ mortua operatur mira
cula· feria vi· paſſionis G
fraudulentia triplici fieri ſolet· ſcꝫ
in ſubſtantia in quantitate et quali
tate feria ſexta quarte I
fur q̄li pena mulctatur feria ſex
ta quarte: I
furtum quid ſit: et quod ſit grauiꝰ
de furto reipublice et rei ꝑticularis
Et que conditiones debent concur
rere ad hoc vt ablatio rei alicuius
dicatur furtum: feria vi quarte F
furtum committi ſolet duplici ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

cauſa · ſcꝫ malicie et neceſſitatis ·
et ſecundum hoc iudicatur eiꝰ gra
uitas · vel non ibidem H
Futura an poſſint ab aliqua crea-
tura preter ꝙ a deo cognoſci Feria
tercia quarte C

GRatia dei triplicit̃ pulſat aīaꝫ
ad conuerſionem et penitentiam ·
Feria quinta cinerum D
quod gratiam dei nō poteſt homo
mereri per ſeipſū · ſed liberaliter da
tur a deo Feria ij paſſionis · D

quod gratia datur vni copioſiꝰ ꝙ
alteri Et que huius diuerſitatis ſit
ratio Feria ij paſſionis E
quod quinqꝫ ſunt effectꝰ quos gra
tia cauſat in anima · et ſcdm hoc di
citur gratia preueniens vel ſubſe-
quēs · Feria ſecunda paſſiōis · F

Gratie infuſio an ſit eadem cū re-
miſſione culpe Et que iſtarum al-
teram precedit ibidem I et K
HOmicida dicitur · non ſolū qui
alium interficit manu: ſed etiā qui
lingua aut conſilio alios occidit ·
ſimiliter qui inuidet ⁊ detrahit Fe-
ria tercia paſſionis · A
Homicidiū triplex eſt cauſa · ſcꝫ ſu-
perna · interna · et externa ibidē B

Homicidium ab hoīe iuſte et īiuſ-
te fieri poteſt ibidem F
Homo quid ſit · feria vi p̃me A
Humilitas eſt fundamentū tocius
criſtiane religionis · Dominica

paſſionis ·: B
Humilitas nichil aliud eſt ꝙ ꝗdā
mentis curuatio reſpectu dei ibi-
dem · C
quod volenti humiliari tria ſūt ne
ceſſaria attendenda · ſcꝫ quid · quis ·
qualis ſit ibidem · D
Ad quid precipue hec humilitatis
virtꝰ vtilis et proficua ſit quia ad
octo · ibidem E
quod quatuor humilitatē reddunt
commendabilē · ibidē F
quod pulchrius lucet in maioribꝰ ·
ꝙ in minoribus ibidem · F
quod criſtus quatuor modis ducit
ad humilitatem ibidem G
quod ſunt duodecim gradus humi
litatis · per quos quis aſcendit vide
re deum · ibidem H

IEiunium propter tria inſtitu-
tum eſt · feria q̃rta p̃me A
quale erit ieiunium · vt deo ſit gra-
tum · ibidem B
Duplex eſt ieiunium · ſcꝫ ieiunare a
malo et ieiunare a cibo ibidem C
qui ad ieiunium obligentur · et quō
ieiunandum ſit · ibidem D

qualiter peccent ieiunium ſoluen-
tes ibidē E
Infernus qꝫ ſit : et qꝫ ſubter terrā
ſit: et qꝫ ſit locus punitionis dam-
natorum feria quinta ij · D

quot ſūt pene inferni : et quō agat
ignis in aīam ibidem C
Infidelitas que īter cetera peccata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

reputatᷣ maximū peccatoꝝ triplex
reperitur· ſcꝫ iudeoꝝ· paganoꝝ·et
triſtianoꝝ·quoꝝ vltima ē deo ma-
gis odibilis et maioꝛ · feria vi·ter-
tie ibidem· A
Infirmitatum hoīem et aīaliū re-
media ſupſticioſa · ꝙ illicita ſint
feria tercia quarte F
Iniuſta vide reſtitutio· Inuidia eſt
peccatum precipue diaboli et dam-
natorum qui ex inuidia vellēt vni
uerſos damnari feria ſexta ſecū-
de· A
quod inuidia non eſt ſemꝑ peccatū
ſed qn̄qꝫ virtuoſa ibidem ·B
qn̄ eſt peccatū moꝛtale ibidē· C
quod inuidia ponit hoīes extra t-
minos pꝛopꝛie nature et nemini tā
tū nocet ſicut ſibiipſi ibidē D
Ira dei prouocatur pꝛincipaliter a
tribus·ſcꝫ in penitencia· recidiuati
one ·ſera·pnīa·feria ·iiij·cineꝝ A
quod tria ſūt peccata· ꝑpᷓ ꝙ maxi
me iraſcitᷣ de⁹ feria · v·ꝑme B
quid operatur ira dei cognita et ꝙ
fructuoſū ſit illā timere feria· v·p·
Iudicium generale cur differatur·
in finē mundi· et quō differat a ꝑti
culari· q̄ vnuſqſqꝫ ꝑcipit ī media
te poſt diſſolutionē coꝛpoꝛis ⁊ ani
me feria ·ij·pꝛime· A
De ꝑticulari iudicio vide in dictio
ne moꝛs
De triplici iudicio dei quoꝝ duo iā
facta ſunt et tercium fiet ibidē B
quā formidabile dei iudicium pꝛop
ter dei ſapientiā.potentiā·et iuſtici
am ·ibidem D

Cui⁹ ꝯditionis erit tuba et ignis
ꝑcedentes diuinū iudiciū ibidē E
quā triumphaliter veniet criſt⁹ ad
iudicium· et ꝙ triumphaliter in iu
dicio procedit ibidem F
quāta equitate iudicabit·et bonos
et malos ibidem G
quod illa iudicis ſnīa irreuocabił
erit ibidem H
Iuramentum an licite fieri poſſit·
Sabbato paſſionis · a
iuramentum qua ratione inuentū
ſit ·ibidem B
quod tria debent concurrere ad hoc
q̄ iuramentum ſit licitū ibidē D
quod periurium ſemꝑ cōmittitur
vbi iuſticia veritas et iudicium de-
ſeruntur ibidem E
iuſtificatio īpij an ſit miraculoſa·
vł nō feria ij·paſſionis b
quod eſt īter cetera dei opera maxi
mum feria ſecunda paſſionis a
quod hanc operatur pꝛīcipaliter di
uina gratia · ibidē c et g
Requiritur tū etiā conſenſus liberi
arbitrij ibidem h
In iuſtificatione impij an gratie
īfuſio ſit eadē cum remiſſione cul
pe · ibidem i
an iuſtificatio impij fiat ī īſtanti·
ibidem I
L Ex qđ operatur circa hoīez · fe
ria ·iiij· tercie · a
quod ſuper ōnes leges humaītus
datas · lex diuina eſt vtilioꝛ et pl⁹
neceſſaria ibidē B
quod lex vet⁹ et noua differunt · ſi
cut ꝑfectum et īꝑfectum ibidē C

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Et cur noua dicitur perfectior ibidem. C

quomodo et qualiter ad veteris legis obſeruātiam teneantur criſtiani ibidem D

quomodo lex diuinorum preceptorum ordinat hominem ad deum principem ſuum . et ad conciuem ſuum ſcꝫ proximum ibidem E

Liberum arbitrium hominis poteſt flecti ad bonum ſemper in hac vita ad quecunqꝫ etiam homo peccata peruenerit . Feria quinta cinerum A

Conſenſus liberi arbitrij omnino requiritur ad iuſtificationem peccatoris . Feria ſecunda paſſionis .: H

Item quia nulli ſine libero arbitrio eſt ſalus Ideo quidam defuncti miſericorditer ſaluandi ad vitā reducti ſunt . Feria ſexta paſſionis C

Lingua cur diligentiſſime cohibēda ſit Feria v prime A

Ludus quando illicitus et prohibitus putatur. et quando non Feria ſexta quarte R

Luxuria q̄ ſeuere iudicata ſit a deo in diluuio Feria ĕ. prime poſt B

Maledicere quid ſit Feria quarta paſſionis. C

Maledicere creature an ſemper ſit peccatum . Feria quarta paſſionis F

Manna quibuſdam delectationē. quibuſdam vero nauſeam miniſtrabat . feria q̄rta quarte E

Matrimonij fides in quo cōſiſtat. et q̄ ſit ſeruanda . tam mentaliter q̄ corporaliter Dominica quarta .: B

quod duplex eſt finis matrimonij. ſcꝫ proles. et vitatio fornicationis. Et qualiter peccant qui iſtos fines in matrimonio pre oculis non habent . quorū multi ſunt ibidē C

quia matrimonium ſanctum eſt. Ideo honeſte et ſancte quilibet illo vti debet et exequi ibidē . D

Mendacium ſemper eſt peccatum et ideo in nullo caſu cōmittendū . Et de mendatio veteres quomodo excuſantur. feria v p̄me . A

An tacere veritatē ſēper ſit mendaciū . ibidē. c

quod tria ſunt genera mendaciorū. ſcilicet iocoſū. officioſū. et pernicioſū . ibidē D

Miniſtri eccleſiarum non debent ledi in rebus aut perſonis ſub pena ſacrilegij . feria ſexta paſſionis per totum

miraculorū operatio eſt in triplici differentia . quia ſunt fantaſtica ſunt veracia . ſunt virtuoſa Et ad quid ſine per quem vltima fiunt . feria ſexta paſſionis . F

Miſericordia dei offẽditur princi-
paliter a tribus· ſcȝ ab ĩpenitentia
a recidiuatione·et a ſera penitentia
Feria quarta cinerum A et B
Miſericordia dei neminẽ quãtũcũ
qȝ peccatorẽ repellit· Feria quin-
ta cinerum A
Miſericordie opera q̃ ſint potiora
corporalia ſcȝ an ſpiritualia Feria
quĩta quarte a
Mortis hora non eſt ad penitendũ
apta Feria iiij· p̃me· A
quod varius dolor ex varia reſpec
tu occurrit morienti ibidẽ: B
Mors eſt duplex· ſcȝ tpalis et ſpi-
ritual' Feria vi p̃me B
Mors hoĩs a triplici prouenit cau
ſa·ſcȝ a deo· a natura·et ab oppreſ
ſione humana Feria tercia·paſſio
nis· B
Cur deus horam mortis voluit eẽ
incertam· et cur hoĩez ſepe ſubito
et violenter per aq̃s et fulgura·aut
alias ſubtrahit ibidẽ C
Mundus q̄ꝫ periculoſe colat' ·Fe-
ria quinta paſſionis· f
Nigromancia quid ſit· feria f-
ria quarte G
ODium duplex diſtingui ſolet·
ſcȝ virtuoſum et vicioſũ· Et quid
opat' vtrũqȝ ·feria vi cinerꝝ· C
Odium vicioſum oritur ex ira et i-
uidia ·ibidem· D
Oratio quẽ habet effectũ· et qualẽ
virtutẽ ·feria ij ſecũde· A
Deus tantum orandus eſt: ſed ſci
inuocandi ·ibidẽ B et c
Quãuis de9 vbiqȝ ſit et vbiqȝ de-
beat adorari· tamẽ orationis depu-
tatus et determinatus locus eſt ec-
cleſia quintuplici ratione ibidẽ D
quod attentio in oratione eſt neceſ
ſaria et q̊tuplex ſit ibidẽ E
Ornatus ſupfluus ſiue põpoſus
virorum et mulierum eſt dei oſſen
ſius ·feria iiij· quarte· E
PAſcha triplex celebratũ eſt a iu
deis Et an criſtus etiã illud triplex
paſcha celebrauerit· Dñica palma
rum E
Paſcha ſecundum quadruplicem
ſenſum ſacre ſcripture dicitur trã
ſitus· ibidem f
paſſiones quatuor anime· vide in
dictione affectiones
peccatum quid faciat irremiſſibile
feria quarta cinerum E
Et ſabbato prime dominice E
peccatum in ſpiritũ ſãctũ quid ſit·
Et an ſit etiã aliq̊d peccatũ in pa
trem et filiũ Sabbato ·i·dñice B
quod ſex ſunt ſpecies peccati ĩ ſpi
ritum ſãctũ · ibidem D
q̃re ſuper peccatis ſuis merito de·
bet quis erubeſcere · feria quinta
paſſionis · E
quod a ſolo deo peccatum habet re
mitti·tam q̃ ad culpã q̄ꝫ q̊ ad penã
feria ſecunda tercie a
peccatum origĩale ſemꝑ habuit ali
quod remedium apud veteres·ſic
apud modernos habet pro remedio
aquã baptiſmi · feria q̃rta q̃rte B
peccatorum remiſſio tantum fit a
gratia ·feria ij paſſionis G
De q̃ materia vide p'a· iuſtificatio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

impiū · penitētia quid ſit · et in quo
conſiſtat eſſentialiter Feria quarta
cinerum · C
penitentia ſuper omnia facit deū
placabilem Feria vi · cinerū · A

Et precipue ſi fiat liberaliter ītegꝛ-
liter · et perſeueranter Feria quī-
ta paſſionis C
penitentia an omnia peccata dele-
at vniuerſaliter · Feria quarta
cinerum · D
Et feria quinta cinerum A
quod quatuoꝛ ſunt que merita du-
cunt ad penitentiam Feria quar
ta cinerum F
Item adhuc quinqꝫ mouent ad pe-
nitentiam · feria quinta cineꝝ · C

quod per penitentiam neceſſitatur
deus dare penitenti vitam eternā ·
Feria v cinerum · B
quod valde diuerſa et varia eſt pe-
nitentia ibidem · E
quod plura ſunt que retardāt ho-
minem a penitentia ibidem · F

que ſit differentia penitentie viato
rum purgandoꝝ · et damnatorum
Sabbato prime dominice · A
Sera penitentia et vſqꝫ ad mortē
protelata q̄ꝫ periculoſa Feria ter
cia prime · A
Et feria quinta paſſionis · a
quod penitentie ſunt arbitrarie · i ·
in arbitrio confeſſoris relicte · De-
bet tamen cum magna diligentia
contrariam penitentiam impone-
re peccatis · feria q̄ quarte · B
penitentie a canone taxate ſūt xlv ·
ibidem · D
qualiter ſecundum bonam diſcre-
tionem et ſecūdum exigentiam ꝑ-
ſonaꝝ et circūſtantiaꝝ penitentie ·
canones poſſunt limitari ibidē E
periurium vide in dictione iuramē
tum · permiſſio diuina quid ſit · fe
ria q̄rta ſecunde · E
potentia dei infinita eſt · quia oīa
poteſt Et quō hoc intelligitur fe-
ria quarta q̄ · A et B
precepta decem · ad quid ordināt ho
minem · feria q̄rta tercie E
predeſtinatio quid ſit · Dominica
ſecunda poſt A
quod deus nō eſt cauſa damnatio-
nis alicuiꝰ : ſed vult omnes ſaluos
fieri ibidem B et C
quod ad predeſtinationem alicuiꝰ
req̄rūtur hoīs merita · et tū nō ſūt
ꝑdeſtinationis cauſa Dñica q̄ · E
procuratores rerum alienaꝝ ēplici
ter ſe obligāt ad reſtitucōez · feria
ſexta quarte · K
prouidentia dei erga hoīez q̄nta ſit
et qꝫ n̄ relīq̄t hoīez Dñica · i · b et c
qō ſapient ꝓuidit hoī de cibo ſcdm
varietatē tꝑm · feria v palmaꝝ c
Querendus ē deꝰ an̄ mortis horā
feria · iiij · ꝑme a
Recidiuacio ꝓuocat irā dei · feria
quarta cinerum · B
Regna duo hꝫ deꝰ · ſcꝫ corporale ꝯ
ſpūale Dñica ꝑma q̄dragelīe B
Religionē ingredi plura ſuadent
Sabbato palmarum a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

quod varie ſūt religiones. et ad va
ria ordinate ibidem. B
quod religioſi ſtudiū ſcientie debēt
amare. ibidem C
quod in religione poſſūt haberi tē-
poralia in cōi: ſed non in ſingula-
ri ibidem D
que religio pfectior ſit an ſolitaria
ſcȝ an ſocialis ibidem F
Reliquie nulle dūt coli nec oſtendi
niſi ab eccleſia approbate. feria vi
paſſionis. E
quod aliqñ dicuntur reliquie ſācto
rum que ſunt aīalium ibidē
Remiſſio culpe a ſolo deo ē feria
ſecunda tercie. A
Et feria ij paſſionis. G
Vide de hoc plura in dictione iuſti-
ficatio impij
Reſtitutio iniuſtoꝝ ōnino ad ſalu-
tē eſt neceſſaria. feria vi qrte A
qui ſint ſingulariter ad reſtitutio-
nem obligati ibidem b
quibus ſiue p quos facienda ē reſti
tutio iniuſtorum certoꝝ incerto. et
a pdonibus eptoꝝ ibidem. S
An ſufficit ſemp ſimplū reſtituere
qd ablatū ē. et an ſtati ad hoc quis
teneatur ibidem T
Sacerdotes honorandi ſunt ab
oib9 cuiuſcūqȝ etiā dignitatis exiſ
tant quāq̄ mali. feria iij ſecūde a
Cur ab hoībus ſic honorādi ſint.
ſex probatur rationibus ibidem b
quod poteſtas eoꝝ ſupat poteſtatē
demonū angeloꝝ et virginis glo-
rioſe ibidem. c
Ad illoꝝ venerationē īducere debȝ
preceptū diuinū exemplum diabo
licū et iudiciū humanū ibidē. d
quid exprimat auctoritas ſoluendi
atqȝ ligandi. feria ij tcie. a
quā ſtricte tenet ſacerdos celare cō
feſſa. et q diligens erit imponere
condignas penitentias. feria quīta
quarte. a
quod eius arbitrio relinquūt peni
tencie īponēde. et qles merito debet
īponere. feria ij qrte b
quod penitentias a canone taxatas
poteſt limitare ſecundum exigētiā.
perſonarum et circumſtantiarum.
ibidem. E
que obligat ſciē ſacerdos. ibidē c
quantū ſacrilegium incurrunt qui
rebus eoꝝ aut pſonis damnū īferūt
ſiue leſionē. feria vi paſſioīs D
Sacrā ante lapſū hoīs non fue
rūt neceſſaria. feria qrta qrte. a
Sacrā offendere in materia forma.
aut miniſtris quātū ſacrilegium.
feria ſexta paſſioīs b
Sacrilegij triplex eſt pena. feria vi
paſſioīs. a
Sacrilegium quid ſit. et circa que
committitur ibidem. B
ſaluare vult de9 omnes. vide De9
et voluntas dei. ꝛc.
ſcientia quā neceſſaria eccleſie. ſab
bato palmarum. C
ſeculum vide mund9. ſeueritas di
uine iuſticie. vide ī dictione Ira dei
ſimonia quā graue peccatum ſit.
et īcurabile. feria quīta tercie a
Cur ſimoīa illicita ſit. ibidem b
quod ſimoīa ſolet fieri tb9 modis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ibidem · C
quod quinqꝫ modis et caſibꝰ mu-
nus · a manu · a lingua · et ab obſe-
quio accipi poteſt ibidem · D
quod multiplicit̃ ſimonia puniat̃
ibidem E
Simulatio non eſt ſp̃ peccatū · ſꝫ li
cita ĩ religioſis Feria q̃rta p̃me b
Spirituales · vide in dictione ſa-
cerdotes ·
ſtudium acquirende ſcientie q̃ꝫ ne-
ceſſarium eccleſie · ſabbato palma
rum C
ſuperbia q̃ꝫ dire iudicata ſit a deo ·
Feria q̃ prime poſt B
ſuperbia fundamentū eſt õnis pec
cati Dñica paſſionis · A
ſupſticia varia criſtianoꝝ Feria ter
cia quarte. F et A
TEmporalia bona triplicit̃ di-
cuntur illicite acquiſita Feria quĩ-
ta quarte · D
Et quibus debeant reſtitui · feria vi
quarte I et T
teſtamentoꝝ executores omnino de
bent exequi vltimas defunctorum
voluntates Feria vi q̃rte · M
An ex neglecta executione talium
reꝝ defunctus paciatur detrimẽtū ·
Et an poteſt executor in aliq̊ caſu
executionẽ protrahere Et que pena
erit ſic protrahentiū executionẽ teſ-
tamentorum ibidem · N
tutores tripliciter in cõſciẽtia g̃ua-
tur Feria vi quarte · K
VOluntas diuina ãncedens eſt ·
ſanctificatio et beatificatio noſtra ·
q̃ꝫ vis voluntate conſequẽte aliud
velit Dominica ſecunda xl a et b
Omnia que deus vult illa poteſt ·
Feria quarta ſecunde · A
An poteſt preſcitum ſaluare ſi vo
luerit ibidem B
An diuinā voluntatē quilibet tene
tur ĩplere Ibi etiā oſtenditur volū
tas bñplaciti et ſigni · et qꝫ p̱ quĩqꝫ
ſigna poteſt q̃s ꝯgnoſci q̃ ſit volū
tas dei ibidem d
an q̃s tenetur voluntatē ſuā õnino
ꝯformare volũtati diuine ibidē f
Et in q̊ conſiſtat hec conformitas ·
ibidē . f
qd̃ diuĩa volũtas perſꝯ ē ĩmutabi-
lis · et in variabil̃ Et licet videatur
aliq̃n mutata · tñ ħ hꝫ ſingularē in-
tellectū ibidem G
Vſura q̃d ſit · et quõ committitur ·
communit̃ feria vi q̃rte C
quod in oĩ caſu ſit vſura illicita ·
Et quomodo veteres ab illa excuſā
tur ibidem D
qd̊ committit̃ commuĩt̃ in ꝯtractiõi-
bus et vẽditioĩbꝰ · in aĩalibꝰ · ⁊ ſer
uitoribꝰ · et fautoribus ibidē · E
Criſtus · vide in dictione · Deus ·
Idolatra q̃ꝫ merito vitāda ſit ab
oĩbꝰ hoĩbꝰ Et qꝫ ſũt p̱hibẽde mu-
liercule ſupſticioſe q̃rentes ĩdebite
medelā lāguẽtibꝰ filijs · et aĩalibus
feria tercia quarte · a et f
quod ſcientia diuinatorum falſiſ-
ſima eſt · ibidem · B
Finis tabule materiaꝝ in hoc egre-
gio quadrageſimali contẽtaꝝ · q̃ ta
bula oñdit q̃ materia in q̊ ſermone
et ĩ q̃ p̱te ſermonis reperiat̃ · · :

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

INcipit notabiliſſimum
quadrageſimale et in to
to ſuo proceſſu ⁊ membre
editum a quodā ſacre pagine pfeſ
ſore ordinis predicatorū leonardo
italico quod a ſuo auctore ſertuꝫ
fidei intitulatur eo qꝰ in eo omēs
articuli fidei luculētiſſime ſparſiꝫ
per ſermones declarant̄. veruꝫ vt
eo frequentiꝰ faciliuſqꝫ cuilibet p̄
dicatori huiuſcemodi ſermōes vti
les fiant nō paruo laboris impen
dio per dominicas totiꝰ anni ma
teria ipſa deducta eſt et particula
tim diuiſa.:.

Feria quarta in capite ieiunij
ſermo de penitentia.

PArce domine pce
populo tuo et ne
des hereditatem
tuā in pditionē.
Iohel.ij. A
Secundū ſenten
tiam ſacrorum doctorum. Sicut
non eſt aliqua res que peccatori
deum faciat placabilem quēadmo
duꝫ penitentia et peccati ſui cogni
tio. ſic non eſt aliquid qd̄ deum fa
ciat magis ſeueꝝ aduerſū peccato
rem ſicut impenitentia id eſt nolle
penitere. ſicut pꝫ. xxiij. q. iiij. capi.
Nabugodonoſor. et ſūt v̄ba aug.
vbi dicitur Nabugodonoſor peni
tentiem meruit fructuoſā. Nōne
poſt innumeras impietates flagel
latus rex iſte vere pe̅tuit et regnū
quod perdiderat rurſum accepit.
Pharao autem in ipſis flagellis
durior eſt effectus et perijt. hic mi
chi rationem reddant qui diuinuꝫ
conſilium nimiū al de ſapiēti cor
de dijudicant. cum medicamentuꝫ
vnius medici. alij ad interitū. alij
ad vitaꝫ valuerit et ſalutē. niſi qa
chriſti bonus odor alius eſt iuxta
apoſtolum odor vite in vitā etnā
alius eſt odor mortis in mortem.
Quantum ad naturam ambo ho
mines erant. quantuꝫ ad dignita
tem ambo reges erant. quantū ad
penam ambo flagellis admoniti
clementer. quantū ad cauſā ambo
captiuum dei populū poſſidebāt
Quid ergo fines eoꝝ fecit eſſe diū
ſos? niſi quia vnus dei manū ſē
tiens recordatione pprie iniqtatis
ingemuit. alter libero contra dei
miſericordiā pugnauit arbitrio.
Hec ille .B. Nec minꝰ
deū ſeueꝝ faciunt qui penitētia p
acta miſericordiā ꝯſequunt̄ et po
ſtea immediate recidiuant. ſicut pꝫ
de penitentia. d. iij. capi. Niniuite
vbi dicitur. Niniuite quoqꝫ quos
dominus in euāgelio ꝯmemorat
penitentiaꝫ egerunt in predicatio
ne ione et ex mīa domini īdulgēti
am conſecuti ſubuerſiōis interitū
ſubterfugere meruerūt. hec ibi Sꝫ
quia poſtea ad vomitū ſunt reuer
ſi in priorem penā deuenerūt. Vn
de dicit Iheroni. et habet̄ de pn̄a
diſ. iij. ca. ſicut ait Erodotꝰ. Nini
ue a rege medoꝝ ſubūſa ē regnāte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

apō hebreos ioſia. Unde patet illā
predicante iona ex penitentia veni
ā meruiſſe ſed quia poſt hoc ad vo
mitum rediijt ex ira dī ſubuerſā fu
iſſe. Hec ille. ¶ Immiſericordē eti
am deum faciunt quos nūquā pe
nitet niſi ī fine mortis quādo pec
care non pn̄t. Contra quos dicit
auguſtinus et habetur de peniten.
di. vij. Si quis poſitus in vltima
neceſſitate ſue egritudinis voluerit
accipere penitentiam et accipit et
mox reconciliatur et hinc vadit fa
teor vobis non illi negam⁹ qđ pe
tit ſed non preſumim⁹ q̄ bene hīc
exit. ſed ſi ſecurus hinc exierit ego
neſcio. penitentiam dare poſſum⁹
ſecuritatem dare non poſſumus.
nūquid dico dampnabit̄? ſed nec
dico liberabitur. vis ergo a dubio
liberari. vis quod incertuꝫ eſt eua
dere penitentiam age dum ſan⁹ es
ſi ſic agis dico tibi q̄ ſecurus es.
quia penitentiā egiſti quando pec
care potuiſti. ſi autem vis agere pe
nitentiam quando peccare non po
tes dimiſerunt te peccata. nō tu il
la. Hec ille. ¶ Ex hijs ergo habe⁹
q̄ nos omnes exiſtentes in pecca
to penitere debem⁹. vt de⁹ miſerea
tur noſtri et benedicat nobis. illu
minet vultū ſuū ſuꝑ nos et miſere
atur noſtri vt dicit ꝓpheta ī pſal.
Et idē auguſti. de drūtibus pn̄iam
et allegat̄ a magiſtro ſenten. diſti.
xx. Nullus exſpectet quādo peccare
nō pt̄. arbitriū eīn libertatē q̄rat vt
delere poſſit ꝯmiſſa nō neceſſitatē

caritatē non tantum timorem.
quia non in ſolo timore viuit hō.
quem ſero penitet oportet non ſolū
timere iudicem ſed etiam diligere.
quia ſine caritate nemo ſaluus eē
poteſt. non tantum ergo timeat pe
nā qui penitet ſed anxietur pro glo
ria. que conuerſio ſi contigerit ali
cui etiam in fine deſperandum nō
eſt de eius remiſſione. ſed quoniaꝫ
vix vel raro eſt tā iuſta conuerſio
timendum eſt de ſero penitente.
Ideo clamemus omnes cū iohele.
: parce domine ꝑce populo tuo. et
nunc maxime tempore iſto ſacre q̄
dragesime. in cui⁹ p̄ncipio horte
mur ad penitentiam tam in euāge
lio q̄ꝫ in epiſtola. dic hyſtoriam lit
teralē ſi placet vtriuſqꝫ ¶ Hodie
circa penitentiam tria notabim⁹.
¶ Primo penitentie diffinitionē
ſeu deſcriptionem ¶ Secundo pe
nitentie poteſtatem ſeu auctoritatē
¶ Tertio penitentie inductioneꝫ
ſeu ſtimulationem. ¶
¶ Circa primum principale dicit au
guſtinus et habetur de penitentia
diſtinctione tertia ¶ Satiſfactio
penitentie eſt peccatorum cauſas
excidere nec eoruꝫ ſuggeſtionibus
adituꝫ indulgere. vnde ſi vides q̄
diſcurrere per vicos ē cauſa tue li
bidinis et ſuggeſtio malarum cogi
tationū. quieſce in domo tua. ne ac
cedas ad aliū locū. Et iđ aug⁹ li. de
pe. dicit. Pn̄a ē q̄dā dolētis vīdic
ta puniēs ī ſe qđ dolꝫ ꝯmiſiſſe. Et
de pe. diſ: iij. dicit Gre. Penitentiā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

quippe agere dignam nõ poſſu
mus niſi modum eiuſdem penitē
tie cognoſcam⁹ Penitentiā quip
pe agere eſt preterita mala plange
re et plangenda nõ perpetrare. nā
qui ſic alia deplorat vt iteruʒ alia
ꝯmittat. adhuc agere penitentiam
aut ignorat. aut ſimulat. quid enī
pdeſt ſi peccata quis luxurie defle
at. et tamen adhuc auaritie eſtib⁹
anhelat. Nam vbi ſupra dicitur.
Qui plāgit peccm̄ ſuum et iterū ad
mittit peccatum quaſi quis lauet
laterem crudum quem quanto pl⁹
abluit tanto plus lutum facit. vn
de auguſtinus libro ſoliloquiorū.
Iſtamet ſētentia ē magiſtri ſenten
tiarum. iiij. diſtinctione decima
quinta. Inanis eſt penitentia quā
ſequens culpa coinquinat. Vuln⁹
iteratum tardius ſanatur. Frequē
ter peccās et lugens veniā vix me
retur Nichil proſunt lamenta ſi re
plicantur peccata. Nichil valet ve
niaʒ a malis poſcē. et mala denuo
iterare. hec ille de pe. diſtin. tertia.
Ideo dicebat Yſai. lauamini. mū
di eſtote. In hoc q̃ dicit lauamini
plorationem preteritorū peccõrum
inſinuat. ſed cum dicit mundi eſta
te denotat q̃ ad vomitū non debe
mus redire. Quia vt ait Yſidorus
de ſummo bono. Irriſor eſt nõ pe
nitens qui adhuc agit qd̓ penitet.
grauius enim punietur qui p⁹ pec
catū recidiuat q̃ʒ qui primo pecca
uerat. Et de peni. diſ. iiij. dr̄. Quiſ
q̃s p⁹ acceptā penitētiā et remiſſi

onem ad vomitum redierit tanto
grauius punietur. quanto magis
benignitate dei abuſ⁹ remiſſionis
adepte ingratus extiterit Iohānes
os aureū vt patet vbi ſupra de pe
nitentia diſti. iiij. Perfecta penitē
tia cogit peccatorem omnia liben
ter ſufferre ac ſuſtinere In corde e⁹
vera contritio. In ore eius confeſ
ſio. In opere ſuo tota humilitas.
¶ Vnde ex hijs omnibus ſupra
dictis iſtas adduco concluſiones
¶ Prima eſt q̃ volens agere ve
ram et perfectam penitentiam op
portet omnia peccata dimittere.
q̃ ſi ſecus fieret penitentia eſſe deſi
neret. vt dicebat venerabilis Gre.
vbi ſupra. Quid enī prodeſt ſi pec
cata quis luxurie defleat et adhuc
auaritie eſtibus anhelet. Secunda
concluſio q̃ non ſoluʒ oportet pec
cata preterita plangere. ſed nūq̃ʒ
alia peccata cõmittere Quia vt
ait beatus auguſtinus. Inanis eſt
penitentia quaʒ ſequens culpa co
inquinat. ¶ Tercia concluſio q̃
penitentia debʒ eſſe intus et extra
Intus ꝑ ꝯtritionē. exteri⁹ ꝑ ſatiſ
factionē. quia vt dicebat iohānes
os aureū in corde ꝯtritio. in ore cō
feſſio ¶ Quarta ꝯcluſio q̃ volēs
agere penitentiaʒ. oportet cauſas
omnes peccatorum excidere. quia
ſe mota cauſa remouentur effect⁹.
et ſic patet diffinitio pn̄ie et hoc q̊
ad pm̄ā ꝑteʒ p̄dicatoīs. ¶ Circa
ſcd̄m ſcʒ circa pn̄ie poteſtatē et au
ctoritatem communiter queritur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

D · Utrum per penitentiaꝫ
omnia peccata relarentur in ꝯſceti
ſtatu·etiā peccm̄ i ſpm̄ ſcm̄ ·Ad qḋ
rn̄det .q̄ tāta ē vis pn̄e et auctori
tas q̄ ea mediāte dꝫ oīa peccata re
laxat vt dicunt oēs ſacri doctores
Maxime autem ſāctus doctor ꝑte
iiij.q.lxxxvi·articulo p̄mo dicens·
:q̄ autem peccatum aliqḋ nō pur
getur hoc cōtingit dupliciter· Aut
quia aliquis de peccato penitē nō
poteſt ·Ant q̄ penitentia nō ē ſuf
ficiens delere peccata .Primo mo
do non poſſunt deleri peccata de
monum et etiā hominuum damp·
natorum·quia eorum affectus ita
ſunt in malo cōfirmati q̄ non po
teſt eis diſplicere peccatum inquan
tum eſt culpa.ſed ſolum eis diſpli
cet inquātum eſt pena quam pati
untur.ratione cuius penitentiam
infructuoſam habent .Juxta illud
ſapi.vi·Penitentiaꝫ agētes et pre
anguſtia ſpiritus gementes Vnde
talis penitentia nō eſt cum ſpe ve
nire ſed cum deſperatione Tale au
tem non poteſt eſſe peccatum alicu
ius viatoris hominis cuius libe
rum arbitriū flexibile eſt ad bonuꝫ
et ad malū. Vnde dicere q̄ aliquod
peccatum ſit in hac vita de quo ali
q̄s penitere non poſſit eſt erroneū.
Cuiꝰ dicti ſunt due rationes. ¶ Pri
ma quia per hoc tolleret libertas
arbitrij qua quilibet poteſt eligere
actus ſuos .reliquit eū deꝰ hoīeꝫ
i manū ꝯſilij ſui. ¶ Secunda rō ē Qui
a derogaret v̄tuti gratie per quam
mouere p̄t cor cuiuſcumq̄ꝫ peccato
ris ad penitendum. Juxta illḋ pro
uer.xxi. c. Cor regis in manu dei
ſui et quocūqꝫ voluerit vertet illḋ
Secundo modo dicere q̄ ōnia pec
cata non remittuntur propter iſuf
ficientiaꝫ penitentie eſt etiā errone
um. Cuius dicti ſunt due rationes
Prima eſt quia hoc r̄pugnat diui
ne miſericordie de qua dicitur iſto
mare Johe.ij·q̄ benignꝰ et miſeri
cors eſt et multe miſericordie et p̄ſ
tabilis ſuper malicia · Vinceretur
quodāmodo deus ab homine ſi ho
mo deleri vellet quod deus delē nō
vellet· ¶ Secunda ratio quia hoc
derogaret virtuti paſſionis chriſti
per quam penitentia operatur ſic
et cetera ſacramenta.et non eſſet ali
ud dicere niſi q̄ paſſio chriſti non
fuit ſufficiens meritum ad delenḋ
omnia peccata hominum cum ta
men ſcribitur iohe·ij. Jpē eſt propi
tiatio pro peccatis noſtris.non ſo
lum noſtris ſed etiā totius mundi
Vnde ſimpliciter dicendum eſt q̄
pn̄a delent oīa peccata. nō ſolum
ſemel immo centies .vnde Jhero.
ad ruſticum et ponit de pe.diſ.iij·
Septies in die cadit iuſtus et reſur
git. Si iuſtꝰ quomodo cadit.ſi ca
dit quō iuſtꝰ .ſed iuſti vocabulum
non ꝑdit qui ꝑ pn̄am ſemꝑ reſur
git et nō ſolū ſepties.ſed etiā ſeptu
agies ſepties. Delinquenti ſi queri
tur ad pn̄aꝫ peccā donāt et cui do
nat plꝰ.plꝰ diligit ·Et ſequit Da
uid quoqꝫ ꝑ pn̄am adulterij ſilet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

homicidīꝫ veniā ípetrauit dū dixit
pˀ quinquageſimo. Miſerere mei de
us vſqꝫ: a peccato meo mūda me.
vnde dicit iero· in loco vbi ſupra
Concluſit enim deus omnia ſub
peccato vt miſereatur omnibꝰ Ex
hoc pꝫ ignorātia dicētiū qꝫ eſt ali
qđ peccatū qđ non remittitur ꝑ pe
nitētiā ſcꝫ peccatū in ſpiritū ſcm̄·
qꝫ ſcribitur ma. xij· Qui dixerit v̉
bū contra ſpiritū ſcm̄ non ꝛmitte
tur ei neqꝫ ī p̄ſēti neqꝫ ī futuro· q̊s
impugnās ſcūs doctor dicit qꝫ illa
auctoritas hēt ītelligi cuꝫ limitati·
one ſcꝫ hꝰ verbi de facili Et hāc eti
am ſētētiā hēmꝰ ab omibꝰ doctori
bꝰ Alias declarabimꝰ quid ſit. et
vn̄ ꝓueniat. ⁊ q̊t ſūt eiꝰ ſpēs Agē
ti ergo penitētiā. ꝑce dn̄e. ꝑce popu
lo tuo. ⁊ hec de ſecūdo pricipali.

Circa terciū principale qđ ſcꝫ ſit
qđ nos īducit ad penitētiā Sciēdū
qꝫ q̄tuor ſunt q̄ generalit̄ nos mo
uēt ad pn̄iaꝫ. ⁊ ōnia a dō ꝓueniūt
ſcꝫ beneficia. ſupplicia. promiſſa.
flagella· de q̄bꝰ oibꝰ dicit bernar.
Nimis durū eſt cor qđ non mol
liūt bn̄ficia. nec terrēt ſupplicia· nec
alliciūt ꝓmiſſa. nec caſtigāt flagel
la Bn̄ficia p̄mo nos īcitāt Nam ſi
conſideremꝰ beneficia q̄ ī hac miſe
rabili vita ſuſcepiꝰ q̄nto maiora e
rūt beneficia q̄ndo ī patria erimꝰ q̄
am itteremꝰ ī peccato exiſtētes niſi
pn̄a facē ipſiꝰ p̄occuparemꝰ Se
cundo nos īducūt ad penitentiam
ſupplicia. quāta enī ſint ſupplicia
nobis data ꝑ pccīs· conſidera p̄mū

hominē de paradiſo eiectū ⁊ totū or
bē diluuio ꝑemptū· quiqꝫ ciuitates ig
ne cōbuſtas. Tercio īducūt ꝓmiſſa
Multa nāqꝫ ꝓmittūt penitētibꝰ
vnde Mat. Pn̄iaꝫ agite quoniam
appꝓpinq̄t regnū celoꝝ· huiꝰ eīn ꝓ
miſſio nos īducere dꝫ vt iſta facia
mꝰ libent̄· Quarto īcitāt flagella.
vt pꝫ de dauid cui cū peccaſſet dix
it ꝓpheta Nō recedet de domo tua
gladiꝰ Vnde hoc flagellū īmediate
īduxit eū ad pn̄iaꝫ. Ex ſpectatione
ergo beneficioꝝ. timore ſupplicio·
rum. ſpe ꝓmiſſorū. ⁊ exēplo flagel
latoꝝ. īducamur ad pn̄iam dicētes
Parce dn̄e ꝑce populo tuo Omnia ſi
cut dicit augꝰ. ⁊ allegat̄ de pe. diſ·
vij. Baptiſatꝰ ad horā ſecurus hīc
exit. fidel̄ bene viuēs ſecurus hinc
exit· ages pn̄iam ⁊ recōciliatꝰ cum
ſanus ē ⁊ poſtea bene viuens ſecu
rus hinc exit. agēs pn̄iam ad vlti
mū ⁊ recōciliatꝰ ſi ſecurus hīc exit
ego non ſum ſecurus. pn̄iam dare
poſſumꝰ. ſecuritatē dare nō poſſu
mꝰ. Hec ille · Ergo clamemꝰ. Par
ce dn̄e ꝑce populo tuo ⁊ concede in p̄
ſenti grāꝫ ⁊ in futuro glīam. Amē

Feria quinta poſt cinerum.
De pn̄ia ſermo.

A
AUdiui orōez tuā ⁊ vidi la
crimas tuas Yſai· xxxviij.
Solent ātriſti ⁊ īncerati ī
peccatis duo q̄rere· p̄mo ſi ipſoruꝫ
pn̄a tā plōgata ſperet veniā. ſcḋo
ſi parua pn̄ia neceſſitetur deꝰ dare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vitam eternam. Primū videt̄ eis
dubitabile. Quoꝝ ratio ē. cum eiū
omne temp⁹ nr̄e iuuentutis expo
ſuerimus in laſciuiis. ⁊ vires nr̄e
iam ita declinauerunt ꝙ peccare n̄
poſſumus. ymmo nec aliquod bo
num opus operari valeamus. qd
acturus eſt de⁹ de nobis. ſi ꝑ mag
nis peccatis penitentias magnas
facere nequimus. Ad hoc breuiter
reſpondens dico ⁊ pono iſtam con
cluſionem piam. ꝙ deus acceptat
quēcunqꝫ magnū peccatorem ad ſe
reuertentem etiā quacunqꝫ detinea
tur etate ⁊ iniquitate. quam cōclu
ſionem probo breuiter auctoritate
ratione ⁊ exemplo. ¶ Primo rati
one quoniaꝫ q̄ꝫ diu homo eſt ī hac
vita habet liberum arbitrium quo
poteſt ſe flectere ad bonum diuina
gratia precedente ⁊ mouente. ſed q̄
cūqꝫ homo detineatur etate ā iniq
tate ſemꝑ habet liberꝫ arbitriuꝫ. er
go ſemꝑ poteſt flecti ad bonū diui
na gratia p̄cedente. Hāc rōeꝫ tāgit
magiſter ſen. li. iiij. diſ. xx. Declara
tur auctoritate. nā dicit leo papa et
h̄r̄ de pe. diſ. vij. Nēo deſperādus
ē cū in hoc corꝑe ꝯſtitut⁹ ē qꝛ n̄ nū
q̄ꝫ qd̄ diffidētia etatis differt̄. ꝯcili
o maturiore ꝑficit̄. Et deuot⁹ ber.
De⁹ libent̄ peccōreꝫ exſpectat. benig
ne reuocat. hilarit̄ recipit. oīa peccā
dimittit. omiſſo grām īfundit. in
fuſaꝫ mꝉtiplicat. mꝉtiplicataꝫ con
ſeruat. Exemplo aūt patere poteſt
de latrone in cruce qui poſt hoc ver
buꝫ peccaui meruit ianuas paradi
ſi. et licet tali tēpore vetuſtatis plu
ra operari non valeas cor d⁹ requi
rit ab homine non manum ¶ Ex
hac confidentia non differas quia
plures mors decepit qui ſi diu vix
iſſent penitentiam egiſſent. quaꝫ ꝑ
agere non potuerunt ſuꝑueniente
morte. C. B. Scd̄m auteꝫ
quod querebatur erat ⁊ videbatur
ābiguum. Nam ſi dicis pacta peni
tentia neceſſitatur deus dare veniā
ergo creatura poterit deum coarta
re. ⁊ ſic aliquis non electus poterit
ſaluari. ⁊ non tractus ad ipſuꝫ ire
poterit. cum tamen dicatur per io
hanneꝫ. Nemo venit ad me niſi pa
ter meus qui miſit me traxerit eū:
Si dicis deus non neceſſitabit̄ ad
hoc. ergo ſtabit in ſuo velle dāe mi
chi remiſſionem ⁊ forte peracta pe
nitentia non habebo veniaꝫ de mul
tis nempe legitur ꝙ egerunt peni
tentiam ⁊ tamen dampnati repu
tantur. vt patet de origene. quem
eccleſia putat ⁊ tenet dampnatum.
quem tamen ſcimus fuiſſe virum
actiſſime penitentie. ¶ Hanc
ſecundam dubitationem declarans
dico cum ſancto tho. i. ſenten. diſ.
vi. articulo primo. ꝙ neceſſarium
dicitur dupliciter ſcilicet abſolute
⁊ condicionaliter. ¶ Neceſſari
um abſolutum eſt illud qd̄ ita ē ne
ceſſariuꝫ ꝙ nullo mō vitāi poſſit.
ſicut neceſſarium eſt omnem hoīeꝫ
mori. Neceſſarium autem ex ꝯditi
one eſt illd̄ ſine quo aliquid fieri po
teſt tamē conuenientius ſit ꝑ ipm.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

verbi grãtia volo a padua ire vic
centiam equus eſt michi neceſſari
us. non ꝙ ſine equo ego nõ poſſũ
ire ſed quia cum eq̊ potero conue
nientius ire. In propoſito non ne
ceſſitabitur deus dare veniam ab
ſolute. quia ſi nollet homo nõ poſ
ſet ipſum coartare. ſed neceſſitabi
tur ex conditione quia ipſe promi
ſit per prophetam ezechielem capi
tulo decimo octauo. Et ſi iuſtꝰ ege
rit penitentiam de omnibus pecca
tis ſuis. omnium iniquitatum eꝰ
nõ recordabor. Hoc patet in epiſto
la de ezechia ⁊ in euangelio de cen
turione quos deꝰ exaudiuit quan
tumcunq; peccatores eſſent. Dic
hyſtorias ſi placet ⁊ conclude the
ma. Audiui ⁊c. ¶ Circa iſtaʒ pe
nitentiã tria notabimꝰ iſto mõ.
¶ Prĩo pñie incitatiõeʒ.
¶ Secũdo eiꝰ mltiplicitatem.
¶ Tertio eiꝰ remotiõeʒ. C
¶ Circa primũ nota ꝙ quiq; ſũt
q̃ nos ĩcitãt ad hãc pñiaʒ ꝑagẽdaʒ
ſcʒ natura. ſcriptura. gratia. gl̃a. ⁊
culpa. nã p̃mo ĩcitat natura. quia
pñia res q̃daʒ naturalis ẽ ideo nr̃e
nature ꝯformis. q̃ t̃plicit̃ clamat.
ſcʒ aptitudĩe. dictamĩe. ⁊ ꝓſecutiõe
Prĩo aptitudĩe. nã differt natura
hoĩs a natura ãgeli ꝑ aptitudĩem
penitẽdi. ſi eñi ãgelꝰ peccat nõ eſt
ſuſceptibil̃ pñie. hõ aũt aptꝰ natꝰ
ẽ penitere. ille propt̃ nature ſubtili
tatẽ ad q̃d ſe ꝯuertit. totalit̃ ſe ꝯuer
tit. ſic ꝙ macula que ſel̃ cecidit in
ĩtellectũ alteriꝰ pñia expurgãi poſ
ſit. homo vero q̃r corporeꝰ ẽ et fra
gil̃ pñie ſuſceptibil̃ ẽ. Cõſtat ergo
ꝙ hec ꝓꝑetas ẽ vtil̃ hoĩ. ꝑmmo in
tantũ vtil̃ ꝙ ſi eã dyabolꝰ hrẽ poſ
ſet mille martiria ſuſtineret. Sed
ſtultiſſimꝰ ẽ q̃ rem vtiliſſimã tene
re neſcit ã ꝑ negligentiã nõ exercet
O miſer ergo ipãm exerce dicit na
tura. nec ĩ formã dyabolicã vel̃ te
ꝯformari. q̃r in illo ꝓuerbio ſcribi
tur. Humanũ ẽ peccare. angeli cuʒ
emendare. dyabolicuʒ in peccato ꝑ
ſeuerare ¶ Scdõ nos ĩcitat ad pe
tentiã ipã natura dictamĩe. Nã hoĩ
ĩpreſſa ẽ lex natural̃. q̃ ab exẽplari
legis diuine tradita ordinẽ natura
lem ꝯſeruari iubet. Vnde io. dama
ſcenus dicit. Inſeruit nobis indica
tor vbi quid cauendum. quid agen
dũ eſt legimus: Ab hac lege natia.
ab hoc indicatorio naturali exiert
leges. emanauerunt iura. dictata
ſunt inſtituta. ¶ Quero quid eſt
huius legis principale dictamẽ ꝯ
puto innocentiam eſſe ſeruandã.
⁊ amiſſã recuperandam quantuʒ
poſſibile eſt. adeo vt nihil nocumẽ
ti relinquatur ſine emendatione et
ſatiſfactione. nõ ſolum in hominẽ
ſed etiam in deum. Quia ſi iniuri
as factas ĩ hominem arguũt emẽ
dare multomagis iniurias deo fa
ctas. Non enim dubitas peccatuʒ
factum eſſe aut per tranſgreſſionẽ
diuine legis. aut per corruptioneʒ
ſue imaginis. Clamat ergo miſeri
cordiam dĩ lex natural̃ Clamat in
q̃ʒ dictãdo. iſtigãdo. obiurgãdo di.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Penitentiaȝ agẽ id eſt iniurias da
irrogatas emenda. ¶ Tertio cla
mat natura perſecutione ⁊ furore.
Nonne natura in bene actis parit
gaudium · in male actis parit triſ
titiam ⁊ dolorem · vt dicit ſeneca:
Et hec mõſtrãt dolores penitentia
les. quos ſtatim icurrimus p⁹ pec
catum. Statim enĩ dolemus ⁊ in
gemiſcimus cogẽte illo ſeminario
iuſticie naturalis Patet de caȳm q̃
ſtatim poſt necem fratris ſui abel
doluit ſe occidiſſe ⁊ erubuit faciem
domini. ⁊ magnitudinem doloris
illius terribili verbo nominauit.
Ideo dicebat pſal. Corrupti ſunt et
abhominabiles facti ſunt. ſcilicȝ ſi
bĳpſis qui peccauerunt. ¶ Secũ
do principaliter incitat nos ad pẽ
tentiam ſcriptura ⁊ hoc tribus mo
dis ſcȝ miſterĳs figuraȝ. verbis p̄
dicantium. ⁊ exemplo ſanctorũ pa
trum ¶ Primo clamat miſterĳs
figurarum quando eam ita collau
dat. dicens penitentiaȝ eſſe ex mor
tuis reſurrectioneȝ. de egiptiaca ſer
uitute liberationẽ · de carcere extrac
tionem. a vinculis ⁊ cathenis ſolu
tionem · de vetuſtate renouationeȝ.
ruine ſpiritualis releuationeȝ · vul
nerum et plagaȝ medicationeȝ · ad
tribunal iudicis reuocatiõem. et in
troductionem. cum deo reconcilia
tionem. ad patrem de regione lõgĩ
qua reuerſioneȝ · hereditatis reſtitu
tionem. ad ſalutis portum deducti
onem. ouicule perdite inuentionẽ.
adgregem pĳſſimi paſtoris repor
tationem. Unde eſt hic incluſa illa
parabola. Gaudium eſt angelis di
ſuper vno peccatore penitentiaȝ a
gẽte. Quis ad iſtas obſordeſcat vo
ces. Sanguis tuus ſuper caput tu
uȝ. Non vis ex mortuis reſurgere
iace ⁊ putreſce. nõ vis de carcere et
ſeruitute liberari. ſequaris qꝛ vis
dampnari. ¶ Secundo clamat v̄
bis ⁊ tubis predicantium. qui qui
dem ſunt miniſtri verbi dei. ſequẽ
tes predicationis moduȝ ihesu criſ
ti dicentis. Penitentiam agite apꝓ
pinquat enim regnum celorum.
Et ſi vmq̃ȝ fuerũt predicatoẽs nũc
ſunt per totum orbem terrarum fa
moſi concitantes populos. dei reli
gionem augmentantes. ita qꝛ eorũ
ſermo iã exiuit in omnem terrã.
Quis fuit beatus vincentius mar
tir. quis frater manfred⁹. quis fra
ter venturi⁹. quis frater ludouic⁹
de piſis. quis reuerendus magiſter
leonardus de vtino. quis magiſter
angelus de bononia. quis magiſt̃
paul⁹ de bononiã. q̃s magiſt̃ bar
tholomeus de labazio. quis mag̃
alexander de bononia. quis antho
nius machus de fauentia. quis ma
giſter albertus de peruſio. quis ma
giſter venantius de peruſio. quis
magr̃ lucas de ꝑuſio. q̃s fr̃ autho
ni⁹ oria de bononia. q̃s fr̃ ãthoni⁹
de florencia. q̃s magr̃ authoni⁹ de
alexandria. quis magiſter andreas
de pera. quis magr̃ iohãnes de ra
guſio. q̃s magr̃ iohãnes dominici
q̃s magr̃ thomas de vtino. q̃s ma

giſter nicolaus de monte nigro. qs
papa benedictus ordinis predicato
rum. quis innocentius. quis magi
ſter iohannes de turre cremata. qs
magiſter iohannes de neapoli. qs
magiſter leonardus de neapoli. qs
frater paulus de neapoli. qs frater
gabriel de roma. quis ſanctus ber
nardinus. quis fr̄ albertus. qs fra
ter iohannes de capiſtrano. qs fra
ter anthonius de bitonto. quis fra
ter robertus de ſenis. et alij innumē
rabiles aliorum ordinum. ¶ Ter
tio clamat exemplis. Que fuit pē
tentia iohannis baptiſte de quo ſal
uator ait. Inter natos mulierum n̄
ſurrexit maior iohāne baptiſta. Et
eccleſia de ipſo canit. Antra deſerti
teneris ſub annis. Que fuit penitē
tia marie magdalene annis triceſi
mo: que fuit penitentia marie egip
tiace. que fuit penitentia bartholo
mei qui centies per diem ⁊ noctem
orauit. que fuit penitētia ieronimi.
que fuit pēnitentia pauli heremite
que fuit penitentia āthonij: que fu
it penitentia auguſtini. que fuit pe
nitentia gregorij. que fuit penitēti
a bernardi. benedicti. baſilij. domi
nici diſciplinantis ſe ter nocte. frā
ciſci. petr̄ martiris pempti propter
fidem. lucie. cecilie. virginis glori
oſe. ⁊ filij eius ſaluatoris noſtri be
nedicti. moyſi. helie. heliſei ⁊ pluri
morum aliorum. D
¶ Tertio principaliter incitat di
uina gratia. ipſa enim eſt que fre
quenti viſitatione venit ad hoſtiū
mētis noſtre. ⁊ pulſat deforis. vt
is qui intus eſt aperiat. Unde apo
calipſis tertio. Ego ſto ad hoſtium
⁊ pulſo. ſi quis aperuerit michi in
troibo et cenabo cum eo. ¶ Uer
tibile ⁊ reuertibile eſt liberum arbi
trium. ¶ Aperire autem eſt gratie
conſentire. ¶ Sed quid eſt penitere
niſi viſitanti gratie conſentire.
¶ Sed iſta gratia triplici pulſu pul
ſat.
¶ Primo memoriam refricando
¶ Secundo ſollicitando intelligē
tiam.
¶ Tertio inclinādo volūtatem.
¶ Primo refricat memoriam
dicens illud Apoſtoli. Memor eſ
to vnde exieris. Et dicit beat⁹ Ber
nardus. Memento homo vnde ve
nis ⁊ erubeſce. vbi es et īgemiſce.
quo vadis ⁊ cōtremiſce. ⁊ leo papa
Agnoſce homo dignitatem tuā et
noli te iterū ſeruituti dyaboli ſub
icere. Memento cuius corporis et
cuius capitis membrum ſis. illius
equidem qui te lauit a peccatis tu
is in ſanguine ſuo et vulnera nrā
ſuo proprio liuore ſanauit.
¶ Secundo ſollicitat intelligentiam
faciens eam ſalubriter cōferre quā
tum ſit bonū ſi peniteat opponēs
ei illud Eccleſiaſtici decimo tertio.
¶ Si penitentiam non egerimus
omnes peribimus. et ſi iſte due
pulſationes recipiantur a peniten
te pulſat tertio impingendo et in
clinando voluntatem et tunc con
uertitur. ¶ Et ſi queris

quare gratia non ītret ad te Dico
quia firmaſti oſtiū cordis tui vecti
bus ferreis ⁊ cathenis et peſſimis
malis propoſitis Vnde luxurioſꝰ
ponit oſtiariā dominā voluptatē
cū tota ſua legione carnalium vo
luptatū Et vſurarius ponit oſtia
riam dominā auariciā cum turba
mundanarum cupiditatum lucro
rū ⁊ denariorū Et ambicioſus po
nit oſtiariā dominā ſuperbiam cū
tota turba elationum mētalium ⁊
ideo tot obſtantibus et impedimē-
to exiſtentibus gratia non poteſt ī
trare Tranſit ergo ad oſtia paupe
rum humilium et ſimplicium .
quia non alta huius ſeculi elegit.
ſed que infima ⁊ humilia ſunt vt
patet prima coriti. Quarto et hoc
principaliter vocat gloria et culpa
gloria quia ſine penitentia gloria
priuabimur Culpa quia per ipſā
videmꝰ nos perituros et ī eternū
dampnandos D
C Circa ſecundum principale.
Multiplicem penitentiam ponūt
doctores reptam in variis locis ſa
cre ſcripture. Prima eſt pnīa falſ.
de qua habetur in decreto de pe. di.
v. et ſunt verba inocentii qui ait
Falſā aūt pnīaʒ eſſe ꝯſtat cuʒ ſpre
tis pluribꝰ de vno ſolo agit pnīa
ā cū ſic agitur de vno vt non diſce
dat de alio Vnde ſcriptū eſt p apo
ſtolū q̄ totā legē ſeruauerit offēdat
aūt in vnū factꝰ ē oīm reus ſcilicet
quātū ad vitā eternā. Et ibid. Fal
ſa etiā pnīa ē qū penitēs ab officio
negociali vel curiali nō recedit qd
ſine pccīs agi nullatenꝰ ꝓualet. ā
ſi odiū in corde geſſerit. aut ſi offē
ſo cuilibet n̄ ſatiſfaciat. ā ſi offēdē
ti offenſus non indulgeat. Hec ibi
vt ſupra. Scda ē pnīa iniqua ſicut
fuit pnīa iude. Vnde pʒ de pe. diſ.
iii. Sceleratior oībus extitit iudas
quē nō penitentia reuocauit ad do
minū ſed deſperatio traxit ad laqū
Et Matheꝰ. Iudas penitentia du
ctus abiit ad principes ſacerdotuʒ
dicens. peccaui tradens ſanguineʒ
iuſtum. Vnde iudas non penituit
vere ſed ficte. vt habetur de pe. diſ.
iii. vbi dicitur Iudas inquit. pecca
ui tradens ſanguinem iuſtum ſed
in pectore habuit ignem alienum.
quo inflante currit ad laqueum. in
dignus autem remedio fuit qui nō
pura mente penituit Vnde ſequit
iſta concluſio q agens penitentiā
non ſperans veniam fruſtra agit.
habetur iſta ꝯcluſio ab ambroſio.
Et allegatur de pe. diſ. i. vbi dicit.
Nemo poteſt bū agere penitentiaʒ
niſi qui ſperauerit indulgentiam.
Tertia penitentia eſt deſperata ⁊ iſ
ta eſt penitentia dampnatorum. q
licet continue agant penitentiaʒ il
lam tamen agunt infructuoſam.
quia ibi nō eſt auctoritas neqʒ cla
ues petri vt dicebatur ſupra Sap.
quinto. Penitentiam agentes et
pre anguſtia ſpiritus gementes. et
ta ſunt indurati q ſi vellent pro
prie penitere non poſſent. Quarta
ē pnīa vera ⁊ bona de q̄ ait Bern.

O felix penitencium humilitas. O
bona ſpes ↄfitentiū. q̄ȥ facile vin
ris īuincibilē. q̄ȥ cito tremebūdum
iudicem ↄuertis in pijſſimū patrē
Hāc ſequi debem⁹. Hāc āplecti to
tis viribus non ceſſem⁹. per hanc
eīm deueniem⁹ ad optatum finem.
iſta eſt illa penitentia quā ſācti con
feſſores ac patres noſtri priꝛēs ſer
uauerunt. patet in dauid in maria
magdalena. ¶ Cir
ca tertiū p̄ncipale ſciend̄. q̄ plura
ſunt quibus retardantur homīēs
a penitentia agenda ⁊ ſunt iſta.
Puſillanimitas. pudor. horror. de
lectatio peccandi. ſpes diu viuēdi.
deſperatio gratiā optinendi. timor
recidiuandi. exemplum delinquen
di. conſuetudo peccandi. ⁊ confidē
tia de diuina miſericordia.

¶ Primo puſillanimitas multos re
tinet ne aggrediantur ad penitenti
am putantes non poſſe tot ⁊ tāta
ſuſtinere. Cōtra ait xp̄c Mat. xi. ca
pi. Iugū eīm meū ſuaue ⁊ on⁹ me
um leue. Iſtis nāqȝ accidit ſicut eq̄
vmbroſo q̄ vidēs feſtucā in via tra
bē putat ¶ Plures retrahit pu
dor confitendi conſiderantes graui
tatem ſuoꝝ peccatoruȝ. Cui opini
oni cōtrariatur operis īuerecūdia.
verentur dicere ſed nō verentur fa
cere. Opponitur etiam illud quod
habetur in gloſa. Verecundia mag
na pars eſt penitentie. ¶ Non
nulli habent horrorem ſatiſfaciēdi
Contra quos dicit Apoſtol⁹. Hic
momentaneum ⁊ leue eſt. ¶ Qui
dam autem habent delectationem
peccandi. Contra quos beat⁹ Gre
gorius. Momentaneum eſt quod
delectat: eternum quod cruciat.
Nonnulli habent ſpem diu viuen
di. Sed dominus noſter dicit. Secu
ris ad radicem arboris hominis
poſita eſt. ¶ Alios autem retinet
deſperatio gratiam optinendi.
Contra quos dicitur. Quacumqȝ
hora ingemuerit peccator exaudiaȝ
eum. ¶ Dicunt alij habeo timorē
recidiuandi. ¶ Contra quos dicit
beatus Auguſtinus. Quando ceci
di erexit me. quādo ſteti tenuit me.
quando iui duxit me. ¶ Plures
etiam retinet exemplum delinquē
di: ſed ſtultus eſt qui videt aliquem
cadentem ſi non ſit in eodem loco
cautior. ¶ Nōnullos etiaȝ con
ſuetudo peccandi retinet. Cōtra
quos dicitur Iere. xiij. Sicut muta
re pōt ethiops pellē ſuam aut par
dus varietates ſuas ⁊ vos poteri
tis benefacere cū didiceritis maluȝ
Confidentia quoqȝ de dei mīa mē
tos pleruīqȝ retinere ſolet ꝑmmo ō
nes ne ad penitentiā curāt. dicētes
de⁹ fecit me ⁊ ſaluabit me. ego non
pecco ꝑ malitiā ſed ex fragilitate ꝗ
fine dabit veniaȝ. Contra q̄s dicit
gre. Miaȝ dei debem⁹ erubeſcē ſi iu
ſtitiā e⁹ nolum⁹ formidāe. Non ſic
ergo ipſī ū ſic. ſȝ accedite ad deū et
illuminamini. ſicut dictum eſt in
epiſtola ⁊ in euangelio. ⁊ ſic facies
anime non confundentur vt d̄r in
pſ. ſed audiat vocē vrāȝ ⁊ videbit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

lacrimas veſtras ſicut dictum fuit
in principio. Amen ·:·

¶ Feria ſexta poſt cinerum.
Sermo de caritate.

Ecce ieiunatis ad lites ⁊ cō
tentiones Yſai. lviij. Pec
catoribus oſtenſū eſt in du
obꝰ ſermonibꝰ p̄cedētibꝰ quomo
do ipſos penitere oportcat ſi veni
am cupiunt de eorum peccatis per
petratis adipiſci Nunc conſequen
ter. quia pīna ⁊ alia bona facta ex
tra caritatez ad ſalutis premiū mi
nime valent vt atteſtātur ſancti do
ctores. ¶ A Et marie
aug. libro de patiētia. Et allega
tur de pīna diſ. iij. vbi dicitur. Po
teſt etiam referri memoria bonorū
vel ad mitiorē penam habendā. vt
bona que inter mala fiūt non pfi
ciant ad preſentes vite vl' future p̄
mium optinendum. ſed ad tolera
biliꝰ extremi iudicij ſupplicia ſub
eunda ſicut de fide ac ceteris que ſi
ne caritate habent' Hec ille ibi. Et
de pe. ibidē ⁊ ſūt verba auguſtini.
Scriptū eſt ſine caritate neminem
ſaluū eſſe. Et de pe. diſ. ij. ca. Si ſed
quis notatꝰ fuerit inuidie. Et ē au
toritas ſācti pſperi originaliter de
vita ↄtēplatiua. Sicut enī ſine via
nullꝰ puenit quo tēdit ita ſine cari
tate q̄ dicta ē via nō ābulāe poſſūt
hoīes Hec ille. Hec etiā videt' fuiſ
ſe ſētētia ſaluatoris ī euāgelio dicē
tis. Diliges dnm̄ deū tuuz ex tota
corde tuo ⁊ ex tota mente tua ⁊ pri
mū tuū ſicut teipſū. quaſi diceret.
ꝙ amor caritatis et dilectio prece
dunt omnes noſtras operationes
que meritorie eſſe debent Oſtendit'
autem ratione Quoniam opera vi
te pueniunt ab habente vitam. ſed
exiſtens in peccato mortali carz vi
ta. ergo ab eo non procedūt opa vi
te. ¶ Et declarantur ſic ille due p
poſitiones. Prima ꝙ opera vite
proueniunt ab habente vitam. qui
a nemo dat quod non habet. ſed ꝙ
exiſtēs in peccato non habeat vitā.
nota Gregorium dicentē Plāgit'
corpꝰ a q̄ receſſit aīa ⁊ n̄ plāgit' a
nima a qua receſſit deus. Quaſi
dicat. ex ſeparatiōe anime a corpo
re moritur homo. ſed ex ſeparatio
ne anime a deo moritur anima. q̄
mors anime eſt magis plangenda
q̄z mors corporalis. ¶ Contra
dilectores huius ſeculi. qui non di
co deplorant peccata filiorz ⁊ pa
rentum immo ad peccata incitant'
⁊ hortantur et cum peius fecerint
gloriantur. Hoc exemplificare pa
tes in pluribus. O cecitas mentis
O imbecillitas intellectualis. O
ſenſualitas beſtialis. que ita homi
nem obtenebrat vt iſta non cogno
ſcat. ¶ Ex hoc etiam patere po
teſt. Nam arbor viridis floret et
fructificat arbor ſicca nō floret ne
qꝫ fructificat ſed marcet et in ignē
ponitur. Sic etiam homo viuens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

hoc eſt in caritate exiſtens floret et
fructificat quia eiꝰ opera ſunt me
ritoria. ſed mortuꝰ homo et ſiccus
hoc eſt extra caritatem exiſtens nō
floret neqꝫ fructificat ſed marcꝫ et
in ignem mittitur. Hec fuit chriſti
ſententia qꝛ palmites cum areſcūt
in ignem mittuntur et ardent Ide
o iſto mane habendus eſt ſermo de
caritate et dilectione ne propter ig
norantiaꝫ et omiſſionem huiꝰ vir
tutis amitteremꝰ quicquid factu
ri in iſta quadrageſima eſſemꝰ ſcꝫ
ieiunia. oratiōes. abſtinentias . vi
gilias . elemoſinas . eccleſiarū viſita
tiōes et quecūqꝫ alia que nobis va
lere poſſunt ad augmentum glorie
et ad diminutionem pene. Hanc vir
tutem cōmendabat apo. i. cori. xiij.
ca. dicens Si linguis hominū loquar
et angeloꝝ caritatē autem non ha
beam factus ſum velut es ſonans
aut cimbaluꝫ tinniens. vſqꝫ nihil
michi prodeſt. Et aug. Sola īquid
dilectio diſcernit inter filios dei et
filios diaboli. ſi ergo ſignēt ſe ſig
no crucis. ſi reſpondeant omnes a
men cantant oīns alleluia. baptiſē
tur ōs ītrēt eccleſias . repleāt ꝑtes
baſilicaꝝ. nō diſcernuntur filii dei
a filijs diaboli niſi caritate. Qui nō
habent caritatem non ſunt nati ex
deo. qui autem habent ex deo nati
ſunt. Hec ille . Ideo chriſtus repre
hendit nos iſto mane in epiſtola di
cens Ecce ieiunatis ad lites et cōten
tiones id eſt penitentiam agitis ex
tra caritatem et in euangelio dicit

Dico autem vobis diligite inimi
cos veſtros. Benefacite hijs qui o
derunt vos hoc eſt caritatem habe
atis. Vide hyſtoriaꝫ vtriuſqꝫ ſi pla
cet vſqꝫ in finem.

¶ Circa iſtam caritatem tria vi
debimus.

¶ Primo caritatis diffinitionē.

¶ Secundo caritatis oppoſitio
nem.

¶ Tertio caritatis amorem.

B

¶ Circa primum varios modos
vidi intelligendi caritatem. Et pri
mus eſt vulgarium. Imaginan
tur namqꝫ vulgares caritatem eſſe
elemoſinam. et maxime decipiun
tur. cum vna habeat rationem con
templatiui. alia rationem operati
ui Sed iſta non pertinent ad noſtꝝ
propoſitum. Dimittendo ergo vi
as vulgariuꝫ. et accipientes viaꝫ
ſacrorum doctoruꝫ inuenimus va
rios doctores vario modo diffini
iſſe et deſcripſiſſe caritatem omēs
tamen bene Nam ſanctus paulus
apoſtolus dicit primo et diffinit
eam ſic. ¶ Caritas autem eſt fi
nis precepti. de corde puro. conſci
entia bona. et fide non ficta Et ſu
mitur in propoſito finis conſum
mationis quia caritas eſt cōſūma
tio ſiue perfectio omnis precepti.
poteſt etiam dici finis terminatio
nis omnium preceptorum quia ō
nia opera que ſunt in precepto ten
dunt ad caritatem vt magis ac ma
gis habeatur.

¶ Secundo dicitur de corde puro
id eſt intellectu puro vt ait gloſa.
¶ Tertio dicitur de ↄſcientia bo
na id eſt ſpe quia qui puram hãbꝫ
conſcientiam ſecure ſperat.
Quarto dicitur fide non ficta id ē
ſimulata vel non fragili ſed inter
aduerſa pati fortiter. ita vt propť
amorem omnia tolerentur et ſuſti
neantur. Unde dicit auguſtinꝰ et
habetur de pñia diſ. iij. in fine Si
quis autem non habens caritateꝫ
que ꝑtinet ad vnitatem ſpūs et vi
culuꝫ pacis quo catholica eccleſia
ↄgregata cōnectitur in aliquo ſciſ
mate conſtitutꝰ ne xp̄m neget pa
titur tribulationes. anguſtias. fa
mē. nuditateꝫ. ſitim. perſecutionē
pericula. carceres. vincula. tormē
ta. gladiū. flāmas. beſtias. vel ip
ſā crucem timore gehenne et ignis
eterni. nullo modo iſta culpanda
ſunt ĩmmo vero et hec laudanda
eſt patientia. Non eñ dicere potei
mus melius eū fuiſſe vt chriſtum
negando nihil eorum pateret̄ que
confitendo paſſus eſt. ſed eſtiman
dum eſt fortaſſe tolerabiliꝰ ei futu
rum iudicium ꝙꝫ ſi chriſtū negan
do nichil eoꝝ pateretur. Unde illū
quod ait apoſtolus. Si tradidero
corpus meum ita vt ardeam cari
tatem autē nō habuero nihil mihi
prodeſt nichil prodeſſe intelligat̄
ad regnum celorum optinendum
non ad extremi iudicij tolerabiliꝰ
ſuppliciū ſubeundū. Et infra. Hec
autem propter caritatem dicta ſūt
ſine qua in nobis nō poteſt eſſe vē
ra penitentia. hec ille Ideo dicebat
in fide non ficta hoc eſt ſimulata et
fragili ſed īter aduerſa fortiter pa
ti ¶ Secundus diffiniens carita
tem eſt beatus proſper in libro de
vita contemplatiua dicens ¶ Ca
ritas eſt vt mihi videtur recta vo
luntas ab omnibus terrenis ac p̄
ſentibus proculꝰ auerſa. iuncta deo
inſeperabiliter et ignita igne quo
dā ſpūs ſancti a quo eſt et ad quē
refertur intenſa. inquinamēti om
nis extranea. corruptionis neſcia.
nulli vitio mutabilitatis obnoxia
ſuper omnia que carnaliter diligū
tur excelſa. affectionum omniū po
tiſſima. diuīe contemplationis a
uida. in omnibus ſemper inuicta
ſumma deuotionum bonarum. ſa
lus moruꝫ. finis celeſtium. precep
torum. mors criminum. vita vir
tutum. virtus pugnatorum. ſanc
tarum mentium arma. cauſa mēi
torum bonorum. premium perfec
torum. ſine qua nullꝰ deo placuit
cum qua non potuit aliquis pec
care. fructuoſa in penitentibus. le
ta in proficientibus. glorioſa in ꝑ
ſeuerantibus. victorioſa in marti
ribus. operoſa in ōnibus ōnino
fidelibus. ex qua quicquid eſt bo
ni operis viuit A qua auctoritate
plures pates cape ↄcluſiões ſcd̄m
ītelligentiā quaꝫ habes ¶ Tertiꝰ
eſt magiſter ſē. libro iij. ſenten. diſ.
viceſimaſeptīa dicēs. Caritas eſt
dilectio qua diligitur deus propť

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſe. primus propter deum et in do·
¶ Quartus eſt auguſtin⁹ dicens
Caritas eſt virtus qua videre deū
et perfrui deſideramus. ¶ Quin
tus eſt beat⁹ thomas ſecunda ſecū
de queſtione viceſimo tertio articu
lo tertio dicens · Caritas eſt amici
tia quedam ipſius hominis ad de
um qua videlicʒ deus propter ſe et
proximus propter deum diligitur
¶ Pro cuius declaratione eſt no
tandum ſecundum philoſophum
octauo ethicorum . ꝙ non quelibet
amor hʒ rationē amicitie. ſʒ amor
qui eſt cum beniuolentia quādo vi
delicet ſic amamus aliquem vt ei
bonum velimus . ſi autem reb⁹ a
matis non bonū velim⁹ ſed ipſuz
eoruz nobis bonum velim⁹ . ſicut
dicimur amare equuz aut aliquod
huiuſmodi. non eſt amor amicitie
ſed cuiuſdā ꝯcupiſcentie. ſed nec be
niuolentia ad hoc ſufficit ſed requi
rit̃ quedaʒ mutua amatio. ergo ꝙ
amicus eſt amico amic⁹ . talis mu
tua beniuolentia fundatur ſuꝑ ali
qua ꝯmunicatione Et cum igitur
ſit aliqua ꝯmunicatio hōis ad de
um ſecunduʒ ꝙ nobis ſuā bonita
teʒ cōīcat oportet ſuꝑ hac ꝯmunica
tione aliquā amicitiā fundāi · de q̃
loquitur apo. i. ad corī. i. ca. Fidel
de⁹ per quē vocati eſtis in ſocieta
tē filij ei⁹ . que quidē amiciti a fun
data ſuper tali cōmuīcatiōe voca
tur caritas. vnde pʒ ꝙ caritas ē mi
citia q̄dā ī hōīs ad deū · Et ſic pōt
patere diffinitio caritat̃ ſcʒ q̄d ſit
caritas et hoc de primo pricipali.
¶ Circa ſecundū pricipale ¶
Sołʒ vſus ſacre ſcptvre accipe odi
um dupliciter · primo nāqʒ accipit
odiū ꝓ odio bono et meritorio et ta
le ē odiū ꝯtra prauitates et peccata
ſcd̄o accipit odiū ꝓ odio malo et ī i
quo . de prio loquit̃ ꝓpheta dauid
in pſal. Perfecto odio oderā illos
et īimici facti ſunt michi. ¶ Hu
ius odij pouit aug · ſignū · Quia ī
in eo diſcernunt̃ qui in veritate ꝑ
uos et iniq̊s odiūt · eos fugiūt. nō
ꝯuerſant̃ cū eis · etiā ſi ſemꝑ eoruʒ
inimicitias habere deberent. ¶ Illi
vero qui in veritate non odiūt ma
los et īiquos ſunt qui quāuis deteſ
tent̃ eorū prauitates et malitias .
et eis non placent eorum mores ni
chilomin⁹ cum ipſis ꝯuerſantur·
honorant eos · aſſentiunt in mētis
eorum voluptatibus et delicijs. fa
ciunt contract⁹ et mercātias ſuas
cum ipſis. comedunt bibunt et va
dunt cum eis. et quod peius eſt eti
am parentelas contrahunt cuʒ eis
non aduertentes ꝙ ex hoc ſequitur
approbatio et quaſi conſuetudo et
alleuiatio talium malorū . et talis
vſus conuertitur in conſuetudinē
et deſinit eſſe remediū locus et fiūt
licita que fuerunt vicia ¶ Vnde di
cit moralis ſeneca ad lucillom De
ſinit eſſe remediū locus vbi que fue
runt vicia virtutes fiunt · Et dicit
auguſtinus in libro enchiridion ca
pitulo octauo . ¶ Peccata quam
uis magna et horrenda ſint tamē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

rum in conſuetudinem venerint ā
pua aut vilia eſſe creduntur. vſqȝ
adeo vt non ſolum occultanda ve
rum etiam diffamanda predican
daqȝ videntur. Legim⁹ in hyſtori
is gentilium ꝙ due fuerūt ciuita
tes gentilium magne quo ad mo
res et virtutes. que ex hīs virtuti
bus ad magnos honores et diuiti
as venerūt. Vna erat in grecia ſci
licet cinitas athenienſium et alia
in italia ſcilicet ciuitas romana.
In prima enī taȝ diu durauit pru
dentia et fama q̄ȝ diu ſapiētes et
prudentes habuerunt prauos odi
o. ſed poſtq̄ȝ ceperunt eos honora
re atqȝ defectus eorum non argue
re intantum multiplicata eſt pra
uitas. vt ex bonis et v̄tuoſis pau
ci remanerent. Ex hoc enī in breui
ciuitas defecit. De roma etiam le
gitur. prout declarat auguſtinus
in libro de ciuitate d̄i Introducēs
ſapientiā cathonis ponit ſaluſti⁹
in cathelinario Inter bonos et ma
los diſcrimen nullū. omnia virtu
tis premia ambitio poſſidet. Hic
eſt ꝙ totus mund⁹ radicitus euel
litur Quia que ſolebant homiēs ī
fames facere hodie faciūt v̄tuoſos
Hodie aggrauātur virtutes. exal
tantur vicia maxime vicium vſu
re inhoneſtatis et ſpurcicie dupli
citatis de quibus eſt melius tacere
q̄ȝ loqui. O ſapientia huius ſeculi
q̄ȝ fatua effecta es o malitia diabo
li q̄ȝ inique decipis hominem. O
malorum prauitates quot regno

rum. quot ciuitatum. quot homī
num confuſionis et deſtructionis
cauſa eſtis Figura habetur in ge
neſi. capi. de ciuitatib⁹ gomorre.
quas propter multiplicitatem ſce
lerum et iniquitatū deus magno
furore et igne conſumſit Vnde cir
ca iſta habere odium virt⁹ eſt nō
vicium. ¶ Secundo accipiebat
odium ꝓ odio iniquo de quo pſ.
ait. Odio iniquo oderunt me gra
tis. Et vt declarat ſanct⁹ thomas
ſecunda ſecunde queſtione viceſi
mo quinto. Oritur ex duplici cau
ſa. prima eſt inuidia. ſecunda eſt
ira. Naſcitur namqȝ odiuȝ ex īui
dia quia inuidia eſt triſtitia de bo
no alieno ad quā ſequitur deſide
rium priuationis illius boni q̄d
proprie eſt odiū. quia ſicut amor
eſt bonum velle amico id eſt q̄d a
micus habeat bonum ita odium
oppoſitum amoris eſt malū velle
odito id eſt ꝙ oditus priuetur illo
bono Et ſecundum bernardū iſtū
odium habet tres fructus iniquos
de quibus loquitur in vno ſermo
ne ſic dicens Inuidia cauſat odiū
odiuȝ dampnū: dampnū obdura
tionem. obduratio crudelitatem.
¶ Primo cauſat dampnum
Et vt ponit auguſtinus in ſermo
ne hodierno ſunt ſeptem dampna
que acquiruntur hodie contra o
dium ſcilicet in fama. in ſbūa. in
amicitia. in familia. in conditiōe
in patria. et in perſona. ¶ Secū
do cauſat obdurationem quia in

durat cor ſuper inimicum ſicut la
pidem ⁊ ſcd̄m Ber· de cōſideratiōe
ad eugenium. Cor durum eſt quod
ɔtritione non ſcinditur· pietate nō
emollitur· precibus non flectitur.
minis non cedit ⁊ flagellis indura
tur. Ad hec propoſitum recitat ſue
tonius in libro de duodecim ceſari
bus ſiue in eutropio de domiciano
imperatore cuius corpus more an
tiquorum vt incineraretur igni ap
poſitum eſt cuius cor nūquā com
buri potuit. ⁊ huius cauſam inueſ
tigantes philoſophi ⁊ ſapientes q̄
aderāt. tunc receptum ē domicianū
veneno quodam ſubtili mortuum
eſſe· propter quod cor illud ſumme
induratū erat ⁊ quantomagis ap
propinquabat igni tanto duriꝰ effi
ciebatur. ſic cor reſperſum veneno
odij quāto plus apꝓpinquat igni
ſcȝ ſpiritui ſācto ⁊ caritati tāto du
rius efficitur. ideo dicebat bernar.
ꝙ dāpnū cauſat obdurationē. hoc
patet in odijs inueteratis in parci
alitatibus que remanent in eorum
cordibus vſqȝ ad mortem· quod ta
men eſt contra naturam vt ait ſene
ca ad ſeruium de tranquillitate an
ni. Cū quis pietate nature moueť
ad egrū corpore. tanto magis ad e
grum mēte moueri debȝ ⁊ boetius
de ɔſolatiōe dicit· Bonos īquid ꝗs
niſi ſtultiſſimꝰ oderit malos autē
odiſſe ratione caret ¶ Tertio cau
ſat crudelitatē qr obduratꝰ ɔtra ꝓ
ximū efficiť crudelis vſqȝ ad diſſi
pationē ipſiꝰ. Exemplū de tribus

conditionibus frm̄. De quibꝰ duos
ponit ſcriptura tertiū ponūt croni
ce antique romanoꝝ. ¶ Primi
fuerūt frēs ioſeph qui ducti īuidia
p̄mo in ciſternā ponē voluerunt.
ſcdo ipm̄ vendiderunt. ¶ Scdi
fuerunt caym ⁊ abel quoruȝ caym
abel interfecit. ¶ Tertij fuerunt
frmꝰ ⁊ romulus de quibꝰ in oroſio
legitur ꝙ ex odio romulꝰ remū oc
cidi fecit· a quibus poſtmodū orta
ſunt bella īteſtina in roma vt patet
ꝑ auguſti· in libro de ciuitate dei. vn
de roma ad nichilū venit. ¶ Se
cūda cauſa odij erat ira· vnde aug.
ſuꝑ pſalmū in epiſtolā dicit· Ira
cū veteraſcit fit odiū. cū aūt factuȝ
eſt odium fit homicidiū· quia que
rit vindictam vſqȝ ad morteȝ. ideo
dicitur iohānis p̄ma canonica iij.
ca. Qui odit fratrem ſuum homici
da eſt quo ad voluntatem. ¶ Et
quia facta eſt mentio de vīdicta no
ta ꝙ duplex eſt vindicta ſciȝ iuſta
⁊ iniuſta ¶ Iuſta quādo intentio
iudicantis fertur ad aliquod bonū
principaliter· ſicut eſt bonū iuſticie
ɔtra errantem ⁊ ɔtra ledentem bo
num cōe· de qua loquiť apo· ad ro.
ꝙ vindex ē dei miniſter in iraȝ eiꝰ
qui male fecit. ⁊ ſicut ē bonū ꝓ ho
nore dī ⁊ eccie. ſicut queriť vīdicta
ɔtra īiquos· ⁊ ɔtra ꝑſequētes eccle
ſiā de qua loquiť· Propterea leta
bitur iuſtus cū viderit vīdictā ma
nꝰ ſuas lauabit in ſāguīe peccōris.
Exēplū hēť nū. Re. i· ca. de heliſeo
q̄ maledixit pueris ipſū irridētibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

⁊ ca. nū. ⁊. i. ca. de helia q̄ fecit plue
re ignem ſupra illos que venerūt
ad capiendum ipſum. Iniuſta vin
dicta eſt. quando fit ↄ̄tra proximū
tuum ꝑticulariter pro re tibi facta
⁊ non eſt licita. Unde ſcribitur Le-
uitici xix. capi. Non queras vltioēꝫ
nec memoreris iniurie fratrum tu
orum. Et hanc vindictam ⁊ odiuꝫ
tangit dominus in epiſtola dum
dicit. Ecce ieiunatis ad cōtentioēs.
nūquid hoc eſt ieiunium quod ele
gi? quaſi dicat non.

C Circa tertium principale. Triā
ſunt que nos admonent ⁊ ad dilec
tionem inducunt. Nam primum
eſt diuina ſcriptura que varijs vi
is et exemplis nos docet habere et
amare caritatem. exempla ſanctoꝝ
narrando. miracula recitando. cō
minando ⁊ promittendo. Unde be
atus Auguſtinus. ¶ Diuina ſcrip
tura nihil aliud precipit q̄ꝫ caritateꝫ.
nichil aliud prohibet q̄ꝫ cupiditatē.
Exemplū habem⁹ de beato ſtepha
no. qui vt dicit maximus in illa ꝑ
ſecutione poſitus pro perſecutori
bus deum deprecabatur. atqꝫ in il
la lapidum ruina quando ali⁹ ob
liuiſci poterat etiam ſuos cariſſios
domino commendabat inimicos.
plus itaqꝫ tunc dolebat illoruꝫ pec
cata q̄ꝫ ſua vulnera. plus dolebat
illorum impietatem q̄ꝫ ſuam mor
tem. Hec ille. Unde tanta caritas?
vnde tanta dilectio? vnde tantus
amor? pro certo vt beatus auguſti
nus dicit. Talia ergo in orationis

conuiuio exhibuit. qualia in ſui do
mini menſa comedit. Exemplum
etiam eſt oratio chriſti in cruce qui
pro crucifixoribus orauit. ſed cum
deuotione iſta dicas. ¶ Secundo
nos monet natura. que docet om
nia beneficia ſuo principio a quo
recipiuntur eſſe reddenda. Exem
plum de corde reſpectu aliorū mē
brorum ⁊ de capite. Ad quod pro
poſitum dicit beatus Bernardus.
O miſer ego quantum deberem di
ligere deum meum qui me fecit cū
non eram. redemit cum perieram.
non eram ⁊ de nichilo fecit me. nō
arborem. non lapidem. non aliqͦd
ex animalibus terre. ſed hominem
voluit me eſſe. vt non ſolum eſſeꝫ
viuerem ⁊ ſentirem ſed etiam cum
angelis intelligereꝫ. que omnia cuꝫ
diligenter conſidero. dolore pariť
⁊ rubore confundor. ¶ Tertium
quod nos monet eſt diuina gratia
de qua dicit apoſtolus ſecunda ad
Corinthi. viij. capitulo. Scitis gra
tiam domini noſtri iheſu xp̄i quia
cum eſſet diues propter nos egen⁹
factus eſt vt illius inopia nos diui
tes eſſemus. ¶ Quarto moneꝫ nos
gloria quā promiſit deus diligen
tibus ſe. vnde dicit Criſoſtimus.
Niſi quis habuerit illum igneꝫ de
quo dominus noſter aꝑt. Ignem
veni mittere in terram id eſt carita
tem et quid volo niſi vt ardeat.
¶ Inflammemur ergo atqꝫ arde
am⁹ ⁊ deū ⁊ proximū diligētes vt
oꝑa fienda tota iſta quadrageſima

nobis condonentur ad premium ⁊ meritum ⁊ non ieiune⁹ ad ſites et contentiones vt dicebatur ſupra ī themathe.

¶ Sabato poſt cinerum. ¶ Sermo de pccō in ſpiritum ſanctum.

SI abſtuleris de medio tui cathenā Yſa. lviij. capi. Teſtimonia ſacre ſcriptu re ad penitentiam per agendaꝫ de peccatis non ſolum requiritur ho minē velle penitere ⁊ in gratia exi ſtere ſed etiam veniam preparare. quia non ſolum de peccatis ꝑuis. ſed etiam de magnis. non ſolum de venialibus. ſed etiam de morta libus. non ſolum de maioribus. ſꝫ etiaꝫ de maximis. ſicut eſt peccatū in ſpiritum ſanctum. quia ſine ſpe venie non proueniret ſuper nos o leum diuine miſericordie. teſte am broſio vt habetur de penitentia di. ꝑma dicēte Nō bene pt agē pniam niſi ꝗ ſperat veniā. idō dixit pſal. Spera in dn̄o ⁊ fac boītatē ⁊ paſ ceris ī diuitijs ei⁹ Hoc eſt agere pe nitētiā cū ſpe venie ⁊ te ſequuntur ꝑmia vite eterne. ꝗ delicie nūcupā tur. ⁊ declarat hoc ſanct⁹ thomas ſecūda ſcd̄e que. xviij. ar. iij. reſpōſi one ꝑncipali dicēs ¶ Ad ꝙ dif ferentia ē int pniaꝫ viatoꝝ. ⁊ illo rum ꝗ ſūt in purgatorio. ⁊ illoruꝫ ꝗ ſūt in iferno. Nā tā viatores ꝗꝫ in purgatorio exiſtentes ſperāt de diuīa miſericordia. dāpnati auteꝫ uno ſperāt cui⁹ ratioēꝫ aſſignat ꝑ dictus doctor vbi ſupra dicēs Illi qui ſciūt ſemꝑ ſe dāpnatos ⁊ nl̄lo modo poſſe ſaluari. non ſperāt ſa lutē ⁊ veniā. ſed dāpnati ſciunt ſe ſemper dāp nātos ⁊ nūquā ſalnā dos. ergo non ſperāt ſaluāi nec ve niam habere. ꝙ aūt ſciūt ꝓbat. ꝗ niā ſicut de ratione beatitudīs ē vt quietetur volūtas. ita de rōe pene ē vt id qd̄ pro pena īfligit volūta ti repugnet. ſed illud quod ignora tur non pt volūtatē quietare aut re pugnare volūtati ergo et cetera. Unde ad veram beatitudinē requi ritur vt aliquis ſit certus de ſue be atitudīs ꝑpetuitate. alioquī volū tas n̄ q̄etaret Et ex hoc dicit aug. ſuꝑ gene. ad litterā ꝙ āgeli ꝑfecte beati eſſe non potuerunt in prima ſtatu ante confirmationē vel lapſū cum non eſſent precij ſui euent⁹ ꝗ ſui caſus. Similiter etiā cum ꝑpe tuitas dampnatioīs ꝑtineat ad pe nā dāpnatoꝝ non vere haberet ra tionē pene niſi voluntati repugna ret. quod eſſe non poſſꝫ ſi perpetui tatē ſue dāpnationis ignorarent. Et ideo ad conditionē miſerie dāp natorum eſt vt ipſi ſciant ꝙ nulla modo poſſunt dampnationeꝫ eua dere. ⁊ ad beatitudinē patrie ꝑueni re. Unde Iob xvi. Non credit ꝙ re uerti poſſit de tenebris ad lucem. v bi vmbra mortis eſt ⁊ nullus ordo ſed ſempiternus horror inhabitat ¶ Cū āt viatores ⁊ mūdum pre ſentē habitātes. neſciāt ⁊ ignorāt. qd̄ ab eterno de⁹ de ipſis ordīauit

ordine ſue ſapiẽtie. quia vt dicit ſa
lomon Eccleſiaſtici vndecimo. Ne
mo ſcit vtrum amore vł odio dig.
nus ſit·ideo ſperare debent veniã
peragendo pñiaz, quam nõ ſperã,
tes vana ⁊ inanis eſſet pñia. Ideo
dicit pſalmiſta · Sperate in eo oĩs
congregatio populi effundite corã
illo corda veſtra quia deus adiutor
noſter ineternũ. Et alio pſal. xxi.
Sperent in te omnes qui nouerũt
nomen tuum. id eſt ducti ad penitẽ
tiam ſunt vt quia cognoſcũt te pec
cata relinquũt. relinquẽtes viam q̄
in te predicatur currunt·currimus
poſt te domine iheſu audientes ꝙ
nõ ſpernis pauperem peccatorem
Sperent ergo in te quoniam nõ re
linquis querentes te ·Et Bernar.
Omnino propter manſuetudĩem
tuam que in te predicatur currim⁹
poſt te domine iheſu . audientes ꝙ
non ſpernis pauperem peccatorẽ·
nõ horruiſti confitentem latronẽ .
non lacrimantem peccatricem. nõ
ſupplicantem cananeã. nõ in adul
terio deprehenſam · ñ ſedẽtez in the
loneo. ñ ſupplicãtem publicanuz.
ñ negantem diſcipulum·ñ perſecu
torem diſcipulorum. nõ ipſos cru,
cifixores tuos. Et nõ ſolum iſti ſed
omnes alÿ volentes in ipſum ſpe
rare ſaluati ſunt. quia pſal. dicit
In eo ſperauit cor meum ⁊ adiut⁹
ſum. Et alibi. Sperauerunt in deo
⁊ non ſunt confuſi Ideo o vos pec
catores agite penitentiaz . ſequimi
ni caritatem·ſperare veniam. ⁊ il

lum qui eſt fons totius pietatis ⁊
miſericordie ⁊ cui propriuz eſt pec
catoribus miſereri. hoc dicit epiſto,
la· Si abſtuleris cathenam de medi
o tui. id eſt multitudinem peccato,
rum que ad ſe inuicem ſe habent ⁊
tenent ſicut cathena quia ſicut vn⁹
anulus trahit aliuũ ita vnum pec
catum trahit alia· atteſtante grego
rio. Peccatum quod per penitenti
az non diluitur ſuo pondere ad ali
ud trahit·Eris ſicut ortus irrigu⁹
Dic hÿſtoriam littere ſi placet . ⁊ in
euangelio corripiũtur diſcipuli de
modica ſpe Dic etiam hÿſtoriam ſi
placet . Et quia ſpes omnium pec
catorum communiter habetur demp
to peccato in ſpiritum ſanctum iõ
de ipſo iſto mane predicabimus
De quo tria per ordinem videbi⁹.
¶ Primo quid ſit peccatum in
ſpiritum ſanctum.
¶ Secundo vnde ſit peccatum ĩ
ſpiritum ſanctum.
¶ Tertio quare dicitur irremiſſi
bile peccatum in ſpiritum ſanctũ·
¶ Circa primũ eſt notãdũ B
ſecundum beatum Auguſtinuz . cõ
tra fauſtum ꝙ peccatum eſt omne
dictum factum vel cogitatum con
tra legem dei ·Et ſecundum hoc oẽ
peccatum cuiuſcũqꝫ gradus exiſtat
eſt contra ſpiritum ſanctum ·quia
lex diuina eſt a patre filio ⁊ ſpiritu
ſancto. Et ita ſpiritus eſt deus ſi,
cut pater et filius ·⁊ ſicut peccatuz
eſt contra vnam perſonam ita eſt
contra aliam. Vnde ſic oĩne peccatũ

eſt contra ſpiritū ſāctum ſed tamē
ꝓ declaratione materie hui⁹ dicen-
dū ē aliud eſſe peccatū in patrem ·
aliud in filiū · aliud in ſpiritū ſāctū
vt hētur ex doctrina xp̄i mat. xij · ca
Et ponitur a mgrō ſē. ij. di. xliij.
Sed ꝓ declaratione h⁹ rei ē cōſide-
randū de mēte aug· ꝙ heretici ſimi
litudiuem accipientes creaturarū
intelligebant filiū iuniorē patre. ⁊
patrē ſeniorē filio. vnde negabant
vtriuſqꝫ eternitatē · ⁊ ſpiritū ſāctū
creaturam quandā eē imaginaba-
tur Ex hijs dicebāt patrē min⁹ po
tentē filio racionē ſenectutis ⁊ filiū
potētiorē patre ratione iuuentutis
Et iterū quia in homine iuuene nō
pōt eſſe ſapiencia perfecta ſecūduz
ariſtotelē rationē pue experiētie di-
cebant filiū non eſſe ita ſapientem
ſicut pater erat. ita ꝙ ponebāt pa
trem ſapientiorē filio Et iterum qꝛ
ſpiritus eſt nomē poti⁹ furoris q̄ȝ
pacis. dicebāt non eſſe deū ſꝫ crea-
turam quandā ¶ Ad tollendas
igitur huiuſmodi fatuitates de mē
tib⁹ eorū ſacri theologi appriaue-
rūt ſcdꝫ modū noſtrū intelligendi
q̄ſdā ꝓprietates diuis ꝑſonis qui-
bus mediantib⁹ hereſes iſte remo-
uerent Nā patri attribuūt poten-
tiā filio ſapiētiā · ſpiritu ſancto cle-
mentiā patri potenciam ne credat
vt illi aſſerebant ipſum eſſe inpo-
tentiorē filio. filio ſapientiā ne cre-
deretur ipſum eſſe minus ſapientē
patre clementiam ſpiritui ſancto.
necrederetur ſpiritum ſanctuz eſſe
furorē quia in ſcriptura legitur ꝙ
ſpiritus domini irruit in ſampſon
licꝫ eque bn̄ filius ſit potens ſicut
pater. ⁊ pater ⁊ ſpirit⁹ ſanctus ſit
ſapientes ſicut filius. ⁊ pater ⁊ fili
us ſint clementes ſicut ſpirit⁹ ſāc-
tus ſed iſta attributa ſunt ad remo-
uendū opiniones illas hereticas Ex
hijs accipitur quid ſit peccare con
tra patrem. quid contra filium et
q̄d ſit peccare contra ſpiritum ſcm̄
Nā peccare contra patreȝ ē peccare
per impotentiam aut fragilitatem
non ſimpliciter. quia ſi hō non p̄t
quia fragilis eſt excuſatur. qꝛ non
peccat in illo in quo non pōt. ſicut
patet de infirmo non ieiunante ꝑ
impotenciam hec impotencia excu
ſatur · ſed impotencia voluntaria
⁊ quodammodo procurata ſicut il
le qui facit ſe debilem ⁊ inpotenteȝ
plus q̄ȝ ſit nec ieiunat dicēs · quan
do ieiuno nō poſſum dormire · do
mire · doleo caput non poſſum ali
quid aliud operari · Et ſic de ſingu
lis Peccare in filium eſt peccare ex
ignorantia que ſapientie cōtradi
cit. vt cum aliquis credit nō facere
malum. aut non tātum ſicut facit
Verbi gracia ponitur interdictum
vniuerſale ab epiſcopo vt nullus
operetur die ſabbati poſt viceſimā
quartam horam tu laboras peccas
non credis peccare ratione contra
rie conſuetudinis · vel ſi credis pec
care non credis peccare tantū. quia
dicis ſum pauper. oportet me ope
rari paupertas excuſabit me quod

tamē non facit maxime eſt ſentē-
tia excommunicationis . quia ex
ɔmuīcatio ſiue iuſta ſiue ī iuſta ſp
timenda eſt Peccare vero in ſpiri-
tum ſanctum eſt peccare per mali-
tiam propriam . vel quando quis
repellit a ſe omnem curam ⁊ reme
dium . vnde poſſet ſibi remitti pec
catum ſicut ſi eēt vnus infirmus
qui omnia remedia medicine con-
tempneret · iſta ē malicia ⁊ hoc pec
catum eſt in ſpiritum ſanctuz Ideo
dicit magiſter · ſen . libro · ij · di · xliij ·
q᷒ ille peccat in ſpirituz ſanctū cui
malitia propria placet Et ſic patet
quid ſit pccm̄ ī ſpiritū ſcm̄ · D
Circa ſecundū principale ma-
giſter ſententiarum libro . ij . di . xliij
ponit ſex ſpecies peccati in ſpirituz
ſanctum ſcz deſperatio . p̄ſumptio
obſtinatio · finalis impenitētia · īui
dentia fraterne caritatis . et impug
natio veritatis cognite . que quidez
ſic cauſantur et originantur Nam
remiſſio peccati conſiderari poteſt
tripliciter ſcilicet aut ex parte re-
mittentis . aut ex parte illius cui
remittitur · aut ex parte modi per
quem fit remiſſio · . Si conſideret
ex parte remittentis qui eſt ipſe de
us ſic concurrūt duo ſcilicet miſe-
ricordia et iuſtitia · contra p̄imuz
eſt deſperatio · que ſecundum ma
giſtrum ſententiarum eſt . Cum
quis diffidit de bonitate dī exiſti-
mans ſuam malitiam diuine po-
teſtatis excedere magnitudinem .
In iſto peccato fuit cayn de quo le

gitur ge . iiij . q᷒ cayn poſtquam
occidit fratrem ſuum abel tam grā
de peccatum ſuum exiſtimauit q᷒
magnitudinez diuine miſericordie
contemplit . Vnde et profugus a
facie domini fugiebat · Et hoc pro
ceſſit ex horrore mentis que non
conſiderabat quanta eſt dei miſeri
cordia . que tanta eſt quanta eſt e᷒
potentia et bonitas quarum queli
bet eſt infinita . ideo dicitur eccleſi
aſtici duodecimo capitulo · Secun
dū magnitudinem eius ita miſeri
cordia eius cum ipſo . accipienda
miſericordiam non vt eſt quedam
mentis paſſio quia ſic non eſt in
deo . ſed prout eſt quedam inclina
tio ex ſua bonitate immenſa ad re
mouendum miſerias hoīnum ·
Contra ſecundum eſt preſumptio
que eſt exceſſus ſpei ī conſideratio
ne timoris · q̄ operat᷑ id qđ homo
non meretur ſciz vitam eternam ·
nō timendo diuinam iuſticiam et
timendo id qđ non debet timere Iō
dicit magiſter ſē . li . iij . d · xxiij · q᷒
ſpes ē certa exſpectatio future bea
titudinis p̄ueniens ex grā ⁊ meri
tis p̄cedentib᷒ . ſperare āt ſine me
ritis ē p̄prie p̄ſūptio In iſto pecca
to peccauit rex anthiochus qui ora
uit ſciēs q᷒ non exaudiretur ratio
quia nulla precedebat gratia nec
merita . Si autē conſideretur ex p̄
te illius cui remittunt᷑ ſic ſūt duo
ſcz dolor de p̄terito ⁊ firmū p̄poſi
tū ad ſe p̄cauendū in futuro . Con
tra p̄mū ē obſtinatio q̄ ē ſecunduz

magiſtrum indurante mentis in
malitia . pertinatia per quam fit
homo impenitens. Cuius indura
tionis potiſſima cauſa eſt delecta⸗
tia vel cōplacentia quam extimat
in peccato reſpectu cuius indurac̄
vel pertinax efficitur . Et tales
ſecundum philoſophum dicuutur
intemperati . quia propter habitū
acquiſitum ex delectatione peccati
redeunt ad delictum . ideo dicitur
ieremie . xiij . Sicut ethiops non
poteſt et cetera. In iſto peccato
peccauit pharo vt patet exodi deci
mo quinto capitulo ¶ Cui licet
continue per moyſem ſeruum do
mini predicaretur ſemper duri⸗
or efficiebatur ideo ſub merſus eſt
in mari cum curribus et equitibus
¶ Contra ſecundum eſt finalis
impenitentia que vt dicit ſanctus
thomas ſecunda ſecunde queſtiōe
decimo nono articulo ſecundo Du
pliciter ſumitur primo pro circū
ſtantia cuiuſlibet peccati. Alio mo
do vt eſt propoſitum firmum nō
penitendi . primo modo non ē pec
catum in ſpiritum ſanctum ſed ſe
cundo modo . In iſto peccato pec⸗
cauit iudas qui abiens laqueo ſe
ſuſpendit . ſi autem conſideretur
modus per quem peccatum remit
titur ſic ſunt duo ſcilicet fides eccle
ſie . et ſacramentum in quo datur
gracia Contra primum eſt impug
natio veritatis agnita. In iſto pec
cato peccauerunt phariſei tēptan⸗
tes xpriſtum . ſicut quando petie
runt ſi licebat cenſum dari ceſari .
Contra ſecundum eſt inuidentia
fraterne caritatis que eſt inuidere
proximo ſuo aut gratie proximi
ſui . ſed inuidere gratie eſt per ſe
velle gratiam dei ſperare aut eſſe ī
mundo . In iſto peccato peccauit
phariſeus Luce decimo ſexto . qui
dicit Non ſum ſicut . vſqʒ . velut hi
publicanus .c.
¶ Circa tercium principale dico
breuiter q̄ peccatum in ſpiritum
ſanctum eſt remiſſibile quia omne
peccatuʒ remittitur per penitenti
am vt dictum fuit ſupra . ſed hoc
ad huc probo auctoritatibus ſanc
torū. Nam de. pe. di. i. habetur Et
ſunt verba ambroſij dicentis. Eui
dentiſſime domini p̄dicatione mā
datum eſt etiam grauiſſimi crimi
nis ſcilicet peccati in ſpiritum ſāc
tum reis ſi ex toto corde ⁊ manifeſ
ta confeſſione penitentiam agant
ſacramenti celeſtis gratia perfun
dendam. et eadem di. dicitur q̄ ille
negationes aduerbiales non ſem
per negationem inferunt . ſed dif
ficultatem aut raritateʒ notant Ea
dem ſententiam ponit magiſter ſē
li. ij. di. xlij. Dicit etiam ſanctus
thomas q̄ quando dicitur pecca
tum in ſpiritum ſanctum eſt irre
miſſibile non negatur omnimo⸗
da venia . ſed ponitur difficultas
circa veniam ergo ſemper ſperan
dum eſt recipere miſericordiam et
veniam ex penitentia vt dicebatur
in principio Amen .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

¶ Dominica prima quadrageſie
Sermo de angelorum cuſtodia.

IN omnibus exhibeamꝰ
nos ſicut di miniſtros ſe
cunda ad cor. vi. ca. Sa-
let nēpe humana fallacia et mun
dana ignorantia ſepiꝰ exiſtimare
ꝙ hoīes ſuis aſtutijs vigilātijs
diuitijs atqȝ potētijs naturalibꝰ in
ſtinctibus ⁊ proprijs viribus pro
prias patrias ⁊ proprias ciuita-
tes ſiue terras cuſtodire valeāt pe-
nitētias ⁊ alia virtutis opera poſ-
ſint facere. ſed audiant quod pſ̄
teſtatur dicens Niſi dominus cuſ
todierit ciuitatem fruſtra vigilat
qui cuſtodit eam. Ideo hodie con
ſiderans ꝙ ſine diuina cuſtodia pe
nitentia ⁊ alia noſtra opera ſecura
eſſe non poſſunt. Determinaui de
ipſa diuina cuſtodia iam aliquid
loqui. de qua ieremie primo capi
tulo ſcribitur. Ecce dedi te in ciui-
tatem munitam ī columpnam fer
ream ⁊ in murum eneum. Et ſe-
quitur. Et bellabunt aduerſum te
⁊ non perualebunt quia ego tecuȝ
ſum. quaſi dicat ipſo cuſtodiente
nemo poterit contradicere tibi nec
obeſſe. Iſtam autem cuſtodiam
qua deus nos cuſtodit ponit pro-
pheta dauid in pſalmo nono dicēs
Angelis ſuis mandauit de te vt
cuſtodiant te in omnibus vijs ⁊ ce
tera Unde quilibet homini datus
eſt vnus angelus bonus ad cuſto-
diam ſuam ⁊ conſeruationem vt
teſtatur magiſter ſententiarum li
bro ſecundo diſtinctiōe vndecima
dicens. Illud quoqȝ ſciendum eſt
ꝙ angeli boni deputati ſūt ad cuſ
todiam hominum ita vt vnuſquiſ
qȝ electorum habeat angelum ad
ſui profectum. atqȝ cuſtodiam
ſpecialiter delegatum. Unde in e
uangelio veritas a puſillorum ſcā
dalo prohibens ait. Angeli eoruȝ
ſemper vident faciem patris. An
gelos dicit eorum eſſe quibus ad
cuſtodiam deputati ſunt. Hec ille
Et iero. Magna dignitas anima
rum vt vnaqueqȝ habeat ab ortu
natiuitatis ſue angelum ad cuſto
diam delegatum. Hec ille. Et gre
gorius dicens. ꝙ vnuſquiſqȝ vnū
angelum bonum ſibi ad cuſtodiaȝ
deputatum. vnum malum ad ex
ercicium habet. hec ponit ſanctus
thomas ſententiarum ſecundo diſ
tinctione vndecima ſentiens cum
magiſtro. vbi etiam allegat lucaȝ
viceſimo ſecundo capitulo ꝙ xpiſ
to apparuit angelus confortans
eum. Hanc itaqȝ diuinam cuſto
diam ſeu angelicam cuſtodiam tā
git apoſtolus iſto mane dicens.
In omnibus exhibeamus nos ſi
cut dei miniſtros ſcilicet angelos
qui miniſtri ſunt noſtrum omniū
id eſt nos miniſterio angelorum ⁊
eorum ſeruitio conſeruemus In e
uangelio etiam dicitur ꝙ angelis
ſuis deus mandauit de te vt cuſto
diant te in omnibus vijs tuis Dic
hiſtorias ſi placet. ¶ De iſta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

angelorum cuſtodia tria videbi-
mus.

¶ Primo angelorum cuſtodie cō-
uenientiam.

¶ Secundo angelorū pudicitie
preſeruantiā.

¶ Tertio angelorum vie diligen-
tiam. H

¶ Circa primum notandum eſt
q̄ ſummi dei ⁊ eterni r̄gis duo ſūt
generalia regna ſcilicet corporale ⁊
ſpirituale. ¶ Primum conſiſtit
in quatuor elementis ſcilicet terra
aqua aere et igne. Item in ſeptem
planetis ſcilicet luna. mercurio ve-
nere. ſole. marte. ioue. atq̄ȝ ſatur-
no Item in tribus celis ſcilicet ſtel-
lato. criſtallino. et empirio. ¶ Se-
cundum regnum ſcilicet ſpirituale
conſiſtit in animabus et angelis.
Et ſicut per influentias celorum ⁊
planetarum inferiora elementa re-
guntur et gubernātur. corpalia cor-
poralibus influendo. ſic humani
ſpiritus a deo per ſpirituales an-
gelos miniſtrantur ſpiritualibus
ſpiritualia inſpirando. vt et ipſi
miniſtri ſint gratiarum quarum
deus principalis eſt doctor. Et ſi-
cut corpora corruptibilia per re-
pugnantiam quatuor qualitatum
ſcilicet humiditatem et ſiccitatem.
frigiditatem et caliditatem corrū-
perentur ſine celeſtium corporum in-
fluentia. ſic et temperamentatum hu-
mani ſpiritus in actionibus ſuis
per quatuor paſſiones que ſunt le-
ticia. triſticia. preſumptio et ti-
mor. corrumperet̄ niſi diuina gra-
cia per miſteria beatorum ſpirituū
adminiſtrata in ordine actionis bo-
ne conſeruaretur. ſicut p̄s teſtatur
dicens. Benedicite domino omnes
angeli eius. et ſubditur Miniſtri e-
ius qui facitis voluntatem eius
ſcilicet inſpirando hominum men-
tes. vnde ex hijs conſtare poteſt q̄
ſuper homines duplex conſtellatio
operatur: ſecundum q̄ ipſi con-
ſtāt ex corpore et ſpiritu ¶ Prima
eſt a ſtellis corporalibus que influ-
unt in corpora inferiora virtutem
motiuam. ſenſitiuam et vegetati-
uam. tamen ſuper liberum arbi-
trium minime influere poſſunt.
nec virtutem habent mutandi ho-
minis voluntatem. licet inclinēt
et diſponant complectionē hom-
inis. quā quidem voluntatem nō
habent cogere. ſed magis ⁊ minꝰ
in diuerſis hominibus inclinare.
Quare āt celeſtia corpora in aliqđ
incorporium nō poſſint imp̄rimere
eſt. q̄ quodlibet incorporeum vir-
tuoſius et nobiliꝰ ē q̄libet corporea
ſicut ꝓbat ariſto. ī pleriſq̄ȝ locis a-
liter non poſſet ōnium corporum
naturas cognoſcere. ſicut nec ocu-
lꝰ pōt ōnes colores videre. ſi aliq̄
colore pupilla eſſet affecta. Impoſ-
ſibile ē ergo q̄ celeſte corpꝰ impri-
mat in intellectum humanum Vo-
luntas in intellectiua parte eſt.
moueturq̄ȝ a bono per intellec-
tum apprehenſo. propterea pa-
ri ratione corpora celeſtia non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

poſſunt in eam imprimere
Omnes autem actus humani prī
cipaliter ex humana voluntate pro
cedunt . Non poſſunt ergo per cer
titudinem futuri hominum actus
prenoſci per celeſtium corporum
inſpectionem nec per conſequens
humanarum rerum euentus quū
vt plurimum ex actibus humanis
dependent Vnde ieremie .x. dicitur
De ſignis celi noli metuere que gē
tes timent Sed poſſet queri vnde
eſt ꝙ quandoqꝫ dicunt veritatem
aſtronomi. Dico ꝙ hoc pōt eſſe ex
duplici cauſa Primo ex demonū
malitia ·Secundo ex hominum
culpa. primo ex demonum malitia
Nam diabolus vt homines in er-
rorem trahat operibus eorum qui
iudicijs aſtrorum intendunt ſepiꝰ
ſe immiſſet . Vnde auguſtinus li-
bro ·ij. ſuper geneſim ad litteram
ait Fatendum eſt quoniam ad ip-
ſis mathematicis vera dicūtur in
ſtinctu quodam occultiſſimo dia-
boli q̄ neſcientes humane mentes
patiuntur qđ cum ad decipiendos
homines fit ſpirituum immundorū
⁊ ſubductoruꝫ operatio eſt. quia er
go homo per intellectum ⁊ volun
tatem imaginationis fantaſmata
⁊ ſenſibilis appetitus affectiones
⁊ paſſiones imprimere poteſt in il
la neceſſitate · Sed tamen non eſt
neceſſitas ſed inclinatio ſola quaꝫ
ſapiens moderando refrenat . vn̄
quidaꝫ philoſophꝰ nomine ptholo
meus dicit ꝙ ſapiens dominabit
aſtris id eſt inclinationi que ex aſ-
trorum diſpoſitione relinquitur
Secundo dicunt quandoqꝫ vera ex
hominum culpa. quia in peccato-
ribus ſtultis quibus carnalis vita
ſpiritui dominatur . aſtrorum diſ
poſitio magnum habet effectum
eo ꝙ ratione non vtentes parum
a iumentis ſunt diſcordes · Quia
ſcriptum eſt Homo cum ī honore
eſſet non intellexit . comparatus ē
iumentis inſipientibus ⁊ ſimilis
factus eſt illis · Et quia vt dicitur
eccs̄. i Stultorum numerus infini
tus eſt. in quibus ratio perfecte nō
dominatur . in pluribus hominū
inclinationes corporum celeſtium
ſortiuntur effectum· Propter hoc
autem quandoqꝫ aſtrologi ex in-
ſpectione ſtellarum prenuntiant
vera ⁊ precipue circa communes
euentus. deficiunt tamen et ſepius
errant cum de perticularibus agūt
⁊ hoc propter rationem que corpo
ralibus non eſt ſubiecta . Hoc po-
teſt patere exemplo illius aſtrologi
qui ſtans ante dominum ſuum et
ipſum intuens incepit contriſtari
⁊ meſtus eſſe · quem conſiderans
eius dominus ait . vnde triſtaris·
Qui per deuia ambulans tandem
poſt multa dixit. domine mi video
per cōſtellationes ꝙ iſto anno mo
rieris Hoc audiens dominꝰ timēs
intrauit lectum et cepit grauiter i-
firmari ita vt ex timore fere morere
tur . ſuperueniens quidam miles
et audiens cauſam propter quam

dominus infirmabatur. inuenit
aſtrologum & dixit. ſunt ne vera q̄
de rege dixiſti Ait aſtrologus Vera
ſunt. Cui miles dixit. Et tu quan
tū viuē debes? Reſpōdit aſtrolog⁹
dicens. ſecundum curſum aſtrorū
viuam annis quatuordecim. Ille
autem eleuans enſem ipſum occi
dit et dixit. Aſtra te deceperunt, ne
hoc tibi oſtenderent Et hec immedi
ate retulit regi volens innuere aſ
trologos circa particularia ſepi⁹
errare et conualuit rex immediate.
Et ſic patet q̄ iſta iudicia ſunt fal
ſa vt plurimū. ¶ Secunda con
ſtellatio ſiue influx⁹ ſemper homi
num ſpiritus infunditur. que qui
dem a deo per angelos in animas
miniſtratur Vnde ad hebreos pri
mo dicitur Omnes ſunt ad miniſ
tratorij ſpiritus in miniſterium
miſſi ꝑpter eos qui hereditatem
capiunt ſalutis. quia nobis ſemꝑ
adminiſtrant ea que ſunt ad ſalutē
Ecce quomodo conueniuntur cuſ
todia angelorum ſuper nos poſita
ē. Hanc conſtellationem angelorū
ſeu cuſtodiam iam dictam tangit
ſanctus thomas ſecundo ſentētia
rum diſtinctione vndecima articu
lo primo in reſponſione principa
li circa finem dicens. Inter deum
& hominem medium eſt angelica
natura et ſecundum legem ſapien
tie ſue hoc eſt ordinatum vt inferi
oribus per ſuperiora prouideat.
Ideo ipſi angeli exequuntur diui

nam prouidentiam circa ſalutem
hominum adiuuando ad tenden
dum in finem. et liberandum ab
hijs que proceſſum in finem im
pediunt Ex hoc exercitio diuine ꝓ
uidentie per angelos de hominib⁹
vocatur angelorum cuſtodia. hec
ibi Et eodem articulo ponit vnaȝ
rationem pulcram eandem probā
tem concluſionem dicens. deus eſt
pronior ad miſerendum q̄ȝ ad pu
niendum. ſed deus dedit homini
bus demones ad exercitium vt ha
betur per apoſtolum ad epheſios
vltimo capitulo Vbi dicitur Non
enim eſt nobis colluctatio. ergo
videtur q̄ multo fortius dederit ā
gelos ad cuſtodiendum. Et ſic pa
tere poteſt primum. ſcilicet ipſo
rum angelorum cuſtodie conueni
entiam.

¶ Circa ſecundum principale eſt
notandum q̄ angeli preſeruant
homines a peccatis ipſos cuſtodi
endo. vnde apocalip. vij. capitulo
dicitur in principio capituli. Vidi
quatuor angelos ſtātes ſuper qua
tuor angulos terre tenentes quatu
or ventos ne flarent ſuper terram
neqȝ ſuper mare. neqȝ ſuper vl
lam arborem ¶ Qui quidem an
geli dicuntur quatuor propter qua
druplex miniſterium gratie refre
nantis. quod ſuper hominum mē
tes exercent. Hij autem quatuor
angeli ſtant ſuper quatuor āgulos
terre quia officiuȝ habent referādi

quatuor malas affectiones · a qui
bus malis affectionibus omnis
mala temptatio terrena conſurgit
ad precipitandum hominem in
peccatis · D ·

Affectiones namqz male ⁊ inique
per quas peccata omnia in nobis
veniunt ſunt iſta quatuor · gaudiū
dolor . ſpes · ⁊ timor Nam per
gaudium qđ eſt in nobis quedam
porta. intrant omnia peccata gau
dij mundam ⁊ vane leticie . ſcilicet
commeſſationes · ebrietates luxuri
e · impudicitie ſcurrilitates. immū
ditia ⁊ fornicationes adulteria · ſtu
pra. ſacrilegia inceſt? · ſodomie. ab
uſus vxorum ludi vani . cantus.
coree . ſoni laſciui. vanitates iuue
num ⁊ mulierū . ⁊ plura alia hijs
conſimilia · que omnia gaudia va
na refrenant ⁊ temperāt in nobis
ipſi angeli per dolorem ⁊ triſticiaz
Illuminant enim angeli ipſi men
tem hominis ⁊ in genium vt mēs
doleat cognita veritate . Ingerunt
autem menti cognitionem ſuiipſi-
us cognitionem peccati . eciam in
gerunt ipſius mundi cognitionez
⁊ hoc per cognitionem dei . In cog
nitione ſui mens humana plorat
conſpiciens in ſe dei ymaginem
confirmatam culpe ſubiugatam ·
gracia priuatam . a gloria exulatā
in ferno obligatam In cognitione
peccati intelligit in ſe peccati turpi
tudnem multitudinem magnitudi
nem . ⁊ ingratitudinē In cognitio
ne mundi q9 gaudia mundi decipi
unt . faſtidiunt · ⁊ deficiunt ſicut
pſalmus · teſtatur dicens Mane
ſicut herba tranſeat · mane floreat
⁊ tranſeat . veſpere decidat indu
ret et areſcat Et auguſtinus de mū
do loquens ait O munde in mun
de qui homines illaquare nō deſi
nis · quieſcere non permittis · ra
pere omnes queris. promittis vi
tam et das mortem . promittis pa
cem et das diſcordiam · gaudium
et das tribulationem . Surgat er
go ille venerabilis pater adaz vna
cum filijs ſuis et vno ore loquan
tur et dicant verum vitā ſine mor
te habuerint . pacem ſine diſcordia
gaudiuz ſine tribulatione . ſacieta
tē ſine e ſurie Beatus ergo qui tibi
reſiſtit · ſed beatior qui a te illeſus
receſſit. Ex hijs omnibus lumen
dei refulget in tabernaculis men
tis Vnde oritur timor ad deum iuſ
tum · et amor ad deum pium ·

Hij angeli ſemper clamant mū
di contemptum · ſuperbia luxurie
et auaricie deſpectum et omnium
concupiſcenciarum odium · Inde
apocalipſis decimo quarto dicitur
Et eciam alius quidam angelus
locutus eſt dicens . Cecidit cecidit
babilon · Babilon ciuitas magna
que vino fornicationis ſue potauit
gentes omnes · In quibus verbis
clamat omnia mundana gaudia
contempnenda · Et primo auari
tiam · cum dicit · cecidit cecidit ba
bilon · q̄ confuſio īterp̄tat̄ . ⁊ deſig
nat mūdi hui? fatuitatē q̄ mūdani

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſtatuerunt oculos ſuos declinare ī
terram quos deus creauit ad celos
erectos. Et quia auarus ideo dicit
bis cecidit. Nam primo cadit per
mortem ſicut ait propheta dauid ī
pſalmo. Dormierunt ſompnum
ſuum ⁊ nichil inuenerunt omnes
viri diuitiarum in manibus ſuis.
Secundo cadit per mortem ſpiritu
alem ſicut de diuite epulone ſcrip-
tum eſt Luce decimo ſexto capitulo
Mortuus eſt diues ⁊ ſepultus eſt ī
inferno. ¶ Secundo clamat cō
temnendam eſſe ſuperbiam ⁊ va
nam gloriam cum dicit ciuitas illa
magna. Superbia namq; magnā
reputari ſe facit. Sed deus ſuperbis
reſiſtit. humilibus autem dat gra-
tiam. Jacobi quarto. Vnde ad ſuꝑ
bum per Jeremiam quinto capitu
lo dicitur. Ecce ego ad te dicit domi
nus exercituum venient dies tui.
⁊ tempus viſitationis tue. ⁊ cadet
ſuperbus ⁊ corruet ⁊ quis ſuſcita-
bit eum. ¶ Tercio clamat con
temnendam carnis concupiſcen-
tiam: Vnde addit. quia vino fornica
tionis ſue potauit omnes gentes.
Contra quos dicitur Ozee quarto
Fornicati ſunt ⁊ non ceſſauerunt
quoniam deum reliquerunt Et ſic
patet quomodo āgeli refrenāt gau
dia vana per dolorem ⁊ triſticiā.
Per dolorē ⁊ triſticiā ſcilicet mūdi
intrant animam multa alia pecca
ta que omnia ſunt terribilia ⁊ do-
loroſa. ſicut ſunt guerre. parcialita
tes. violencie. ſecte. homicidia. īdig
nationes. odia ſuſpitiones. perfi-
die contentiones. contumelie male
dictiones. detractiones. murmura
tiones. diſcordie diuiſiōes. iudicia.
falſa proditiones. accuſationes. re-
belliones. perſecutiones. inobedien
tie filiorum. ⁊ aliorum ſuperiorū.
īiuſticie vindicte. ⁊ alia hĳs ſimilia
que omnia per dolorem ⁊ anguſti-
am animam noſtram intrant. Hec
omnia in nobis refrenāt angeli ad
ducentes gaudia ſpiritualia in no
bis. cum beato appſtolo paulo di-
cente. Gaudete in domino. Iterum
dico gaudete. Incitant ad amorem
virtutum. ad leticiam conſcientie.
ad contemplationem glorie beato-
rum. ingerentes menti illud dictū
beati apoſtoli pauli. Non ſunt cō
digne paſſiones huius temporis
ad futuram gloriam que reuelabit
in nobis. Vnde Apocalipſis decīo
capi. ſcriptum eſt. Vidi angelū for
tem deſcendentem de celo amictū
nube ⁊ nix in capite eius ⁊ facies e
ius erat vt ſol. ⁊ pedes eius tāquā
columpna ignis. ⁊ habebat in ma
nu ſua librum apertum. Vnde an
geli ſuccurrunt menti anguſtiate ꝑ
ſeptemplicem gratiam hĳs ſignis
demonſtratā. ¶ Prima vocatur
gratia fortificans. vt ſcilicet fortes
ſimus contra aduerſa. ido dixit for
tem. ¶ Scd̄a vocat gratia huīliās.
vt ſcz ſubditi ſimus diuine volun
tati. ideo dicebatur ſuperius deſcē
dentē. deſcenſus enim humilitatē
⁊ paruitatem demonſtrat.

¶ Tertia vocatur gratia ↄtriſtãs
ſcȝ de patientia habita in aduerſis.
ideo dicebatur de angelo in loco ſu
pra dicto. amictum nube . in nube
enim que pluit doloris lacrima et
cordis triſtitia deſignatur. vnde ꝓ
pheta dauid in pſalmo ſic loquitur
Fuerunt mihi lacrime mee panes
die ac nocte ⁊ cetera . ¶ Quarta
vocatur gratia timorans· ideo ſub
dit de angelo nix in capite eius.
¶ Quinta denominatur gratia iocun
dans. ideo ibidẽ ſubditur facies eꝰ
ſicut ſol qui ſuo ſplendore totuȝ le
tificat mundum. ¶ Sexta eſt in
flãmans quia pedes eius id eſt af
fectiones tamq̃ȝ colũpna ignis eo
qꝛ ĩflammat affectus ad verũ gau
diũ eternoꝝ. ¶ Septĩa eſt gratia
irradiens ſcȝ animã de preteritis ꝑ̃
ſentibus ⁊ futuris. Ideo ſubdit qꝛ
habebat liberum apertũ ⁊ hoc mõ
ãgeli ↄſeruant per gaudium ſecun
dum deum· dolorem ſecundũ mun
dum ¶ Per ſpem ſcȝ ꝑ̃ſũptuoſã
intrant multa alia peccã que ſunt e
latioẽs. contẽptus ꝓximi . obliuio
dei. admonitionuȝ ↄtẽptus . ſecula
ris gloria. faſtus. pompa. gloria .
malicia· curioſitates. irreuerentia.
vana gl̃a· iactantia· ipocriſis. am
bitio dignitatum. defenſio peccato
rum. fractio votorum. corumpere
malo exemplo ꝓximum· ↄſuetudo
peccandi· aſſiduitas recidiuandi. q̄
oĩa in ſpem erigentia angeli per ti
morem dei refrenant· Vnde ſcribit
apoca. iiij · Vidi alterum angelum
volantem per medium celi habẽtẽ
euangelium eternum. Et ſequitur
dicens. Timete deum ⁊ date illi ho
norem. quia venit hora iudicij eiꝰ.
Tria eñi menti male ſperanti ſua
det hic angelus ſcȝ dei timorem · di
honorem. iudicij pauorem· Dei tio
rem dicendo illud qḋ ſcribitur apo
cã· xv. Magna ⁊ mirabilia ſunt o
pera tua domine deꝰ omnipotens·
iuſte ⁊ vere ſunt vie tue dñe rex ſã
ctorum. quis non timebit te domi
ne: quia contra iſtos qui nõ timẽt
dicit pſal· Contritio ⁊ infelicitas ĩ
vijs eoꝝ ſcilicet qui ſpem in tranſi
torijs habent et viam pacis nõ ↄg
nouerunt quia non eſt timor dei ã
te oculos eorum. Ideo dixit. Time
te deum. quia vt dicitur Eccleſia .
xv. : qui timet deum nihil negligit
Secundo ſuadet honorem dicens ·
Date illi honorem. Vnde prouer :
v· Hõra deum et valebis: Et xp̄c·
: qui hõrificauerit me hõrificabit e
um pater meus: Tertio ſuadet iu
dicii pauorem dicens . quia venit
dies iudicii eius ſcilicet generalis
perditionis ⁊ punitiõis. vnde pſ̃.
Iudicia dei abyſſus multa. quia ſi
non ſtatim punit deus et flagellat
non tamen eſt aliquis malus qui ĩ
pũnitus diſcedat. Et hoc modo an
geli preſeruant homines a ſpe pre
ſumptuoſa per dei timoreȝ· per dei
honorem. per iudicij pauorem.
Per timorem mũdanũ intrãt ĩ no
bis multa peccata: ſcȝ timores· per
plexitates. verecũdia de bono ope.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

mendacia periuria. falſa teſtimoni
a. dilatio penitētie. puſillanimitas
torpores· circa diuina p̄cepta· pau
pertatis abhominatio. terrenorum
mortificatio. ⁊ alia hꝛ̃s ſimilia.
Hec omnia ad inanem timorē in
ducentia angeli reprimunt per di
uinam ſpem dicentes cum pſal·
Spera in domino ⁊ fac bonitatē.
⁊ Eccī· ꝗ̄ Reſpicite filij n atiōēs ho
minum ⁊ ſcitote quia nullus ſpe
rauit in domino ⁊ confuſus eſt. iō
apo. viij. ſcribitur· Et alius ange
lus venit ⁊ ſtetit ante altare habēs
thuribulum aureum in manu ſua
Et ſequitur ⁊ impleuit illū igne et
poſuit in terram. Cum enim mun
danus timor inuaſerit mentes ho
minū ⁊ frigida eorum confregerit
corda. merito angeli ardentem ſpē
in remedium tribuunt· que quidē
eſt triplex Prima vocat̄ credēs ſcꝫ
in meritum paſſionis xp̄i. in cuiꝰ
ſignum dicitur qꝛ angelus ſtetit ā
te altare id eſt ante xp̄m glorificatū
qui in celo eſt altare id eſt alta res
quia vt ait apl̄us ad epheſi ·i· Eſt
ita altus qꝛ ꝯſtitutꝰ ē ad dexterā di
in celeſtibus ſuper omnē principa
tum. ⁊ poteſtatē· ⁊ virtutē. ⁊ dn̄ati
onem. Secunda vocatur p̄uidens
qꝛ deus omnibus rebus humanis
prouideat merito paſſioīs filij ſui.
Ideo dicitur qꝛ impleuit illud igne
altaris id eſt impletum oſtendit ig
ne perfecte dilectionis ad ſuccurrē
dum neceſſitatibus noſtris ſcilicꝫ
gueris· peſtilentijs, ⁊ ſimilibꝰ Ita

vt quilibet dicere poſſit illud Iere·
decimo quinto Spes mea tu in die
afflictionis mee. ¶ Tertia eſt
ſpes incidens ſcilicet mentē· ⁊ ideo
ſubditur et miſit in terrā id eſt in
mentem timore et frigore congela
tam quaſi diceret chete venga elſo
go de dio quid times: Iſte eſt ignis
de quo dicit chriſtus Luce duodeci
mo. Ignem veni mittere in terrā.
⁊ quid volo niſi vt ardeat. :et
ſic per diuinam ſpem angeli amo
uent a nobis mundanum timorē
Et ſic patet ſecundum principale.
ſcilicet quomodo angeli preſeruent
nos a peccatis. Vbi dicebatur āge
lorum pudicicie preſeruantiam.

:E:

Circa tertium principale ſcien
dum eſt qꝛ angeli q̄ꝫ diu ſumus in
hac vita peregrinationis nunq̄ꝫ
nos relinquunt· ſed ſemper nobis
aſſunt preſentes ad adiuuandum
ne pereamus. ¶ Hec autem eſt
ſententia ſancti Thome ſecunda
ſententiarum diſtinctione vndeci
ma articulo quarto in reſponſio
ne principali talem aſſignans ra
tionem. ¶ Cum autem ita ſit qꝛ
cuſtodia angelorum ſit quedam ex
ecutio diuine prouidentie oportet
idem eſſe iudicium de diuina pro
uidentia et angelorum cuſtodia.
¶ Diuina autem prouidentia nun
quam reliquit hominem ex toto q̄a
vt dicit Gregorius. Omnia in ni
chilum tenderent niſi manus con
ditoris teneret illa· ſed bene verum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

eſt q̀ magis ⁊ minus puidet diuer
ſis ſcd̄m eoꝝ ꝯditionē q̄a iuſtis bn̄
puidet iuxta pſ̄. Oculi dn̄i ſup iuſ
tos ⁊ aures ei⁹ ī p̄ces eoꝝ: qb⁹ adeo
pfecte puidet vt oīa eis cooperent̄
ī bonū vt dr̄ ad ro. viij. Sꝫ malos
ſcd̄m aliqd̄ derelinqd̄ īquātū pmit
tit eos ſubiacere tribulationibus.
etiā qd̄ grauī⁹ eſt in pcc̄ā ruere. vn̄
ad ro. i. ca. dr̄. Propterea tradidit
illos de⁹ in repbū ſenſū. Similiter
etiā āgeli aliq̄s magis bene cuſtodi
ūt q̄s iuſtiores ꝯgnoſcūt aliq̄s aūt
min⁹ cuſtodiūt īquātū iuſti dei iu
dicio aliquē a pcc̄ō nō retrahūt. nū
quā tamē ita derelinquit quin ſit a
liquis effectus cuſtodie. inquātū a
liqd̄ malū p ipos phibet̄ ⁊ ad ali
qd̄ bonū pmouemur. Hoc etiā ali
a rōe pbari pt̄ qm̄ āgeli boni ſunt
magis pni ad adiuuandū q̄ꝫ mali
ad infeſtandū. ſed mali nūq̄ꝫ ceſſāt
ab infeſtatiōe vt dicit̄ ſcd̄a pet̄.
Aduerſari⁹ vr̄ dyabol⁹ tanquā leo
rugiēs circuit querēs quē deuoꝛꝫ.
ergo āgeli boī nūquā ceſſāt quī ſꝑ
adiuuēt ⁊ cuſtodiāt In cui⁹ ſignuꝫ
plures boni effect⁹ ex ipſis ī nobis
pueniūt. ¶ Prim⁹ effect⁹ āgeloꝝ
ē īpedimēta boni ⁊ occaſiōēs pcc̄ī
remouē. Vn̄ Exodi dr̄. Mitte āgelū
pcurſorē q̄ excitat yebuſeū. ¶ Se
cūd⁹ ē tēptatiōēs mitigāe. Vn̄ Da
niel iij. dr̄. Angel⁹ dn̄i deſcendit in
fornacē ¶ Terti⁹ ē ꝯtra hoſtes vi
ſibiles adiuuāe vt pꝫ libro Regū.
vbi heliſe⁹ vidit caſtra angeloꝛuꝫ.
¶ Quart⁹ ē orōnes nr̄as ⁊ elemo

ſinas deo p̄ſentāe ⁊ p nobis orāe.
pꝫ p Thobiaꝫ qn̄ orabat cū lacris
¶ Quint⁹ ē viā oñdere. vt pꝫ p
Thobiā Ego ducā ⁊ reducaꝫ.
¶ Sext⁹ ē ſeipm̄ ⁊ alia ſecreta reuela
re Thobie xij. Sū Raphael āgel⁹.
¶ Septi⁹ ē a pcc̄is ꝯſurgere actuuꝫ
xij. Surge velocit̄. ¶ Octau⁹ ē ad
feruorē excitare. tertij Re. xix. Grā
dis tibi reſtat via. ¶ Non⁹ ē nos
in tribulationib⁹ ꝯſolari. Thobie
x. Forti eſto animo. In primo eſt
vt a deo curreris. ¶ Decim⁹ ē po
teſtates ꝯtrarias arcere. ne tantum
nocere valeant quātū vellēt. ſicut
pꝫ in Thobia :qualit̄ angel⁹ ali
mo deuꝫ ligauit. Ecce quō angeli
nos ſemper cuſtodire laborant: re
frenāt. ⁊ dirigūt. bn̄ ergo dictuꝫ eſt
ſuperius Angel̄ ſuis mandauit de
te ⁊ cetera. amen.

¶ Feria ſecūda prime.
Sermo de iudicio generali.

Ecce ego ipſe requiraꝫ oues
meas Eze. xxxiij. ca. Non
nullos ad bene operādū ⁊
ad penitēdū ducit amoꝛ ⁊ caritas.
aliquos ſpes venie. plures āgeloꝝ
cuſtodie. quoſdā vero timoꝛ īferna
lis pene. ad quā tēpore iudicii mit
tent̄ oēs rei ſicut ſcribitur Mathei
xxv. Ite vos maledicti in ignē eter
nū. Et Mat. xxii. Ibunt hii in ſup
pliciū eternū. Hic ē q̀ hodie de di
uino iudicio loq̄ intēdo. vt ſi q̄ ſint
q̄ amore ad pnītēdū trahi non pn̄t.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſaltē iudicij timore induratū· vn
de oratius Oderunt peccare boni v
tutis amore· oderunt peccare mali
formidine pene. ¶ A
¶ Sed anteq̄ʒ ad perticularia deſcen
damus primo quedam communia
videamus que ſunt iſta·
¶ Cum de quolibet homine fiat iudi
cium ꝑticulare immediate pꝰ mor
tem ⁊ iudicetur iuxta eius merita
vt patet luce viceſimotertio de la
trone cui dictum eſt· hodie mecum
eris in paradiſo· qui immediate pꝰ
mortem premiatus eſt Et luce deci
mo ſexto de diuite epulone qui cū
mortuꝰ eſſet ſepultus eſt in īferno
qui īmediate condempnatus eſt ad
penas infernales· cur ergo habet fie
ri iudicium generale ī quo requirit
dominꝰ oues ſuas vt dicitur ī the
mate ⁊ congregabuntur ante euʒ ō
nes gentes· vt dicitur in euangelio
hodierno· ¶ Ad hoc poſſet reſ
ponderi ꝙ iudicium ꝑticulare fit ī
mediate poſt mortē a deo de q̄libʒ ꝑ
ſona ſed iudicium vniuerſale non
fiet a deo ſed a xp̄o ita ꝙ ſicut ſunt
diuerſi iudicatores ita varia agūt
iudicia Sed ſcd̄m ſanctū thomā ter
cia parte queſtione· lix. articulo. iiij
in r̄ſponſione principali dicitur ꝙ
iudicium de aliqua re mutabili per
fecte dari non poteſt āte ſui conſū
macionem· ſicut iudicium de aliq̄
actione dari nō poteſt quouſqʒ nō
ſit conſūmata ⁊ in ſe et in ſuis effe
ctibus Similiter de homine non ꝑt
ferri aliquod iudiciū ꝑfecte anteq̄ʒ

eiꝰ vita terminet̄ eo ꝙ poteſt mul
tipliciter mutari de bono ī malum
⁊ ecōuerſo. vnde apoſtolꝰ ad hebre
os ix· Hominibus ſtatutum eſt ſe
mel mori poſt hoc āt. iudicium Sed cuʒ
homo poſt ſeparationem anime a
corpore ad huc viuat. relinquit ꝙ
īmediate poſt mortē non poteſt da
ri ꝑfectum iudicium de ipſo. Quin
qʒ enim mod̄ viuit hō poſt morteʒ
Primo in memorijs hominum vi
uit in quibꝰ quandoqʒ contra veri
tatem remanet bona fama vel ma
la. ſicut dicit auguſtinus ꝙ multa
corpora ſanctorum venerantur hic
in terris quoꝝ aīe cruciantur in in
ferno Secundo viuit in filijs q̄ ſūt
de ſubſtantia patris. ſcd̄ʒ illud ecci
xx. Mortuꝰ eſt pater illius ⁊ quaſi
non eſt mortuꝰ. ſimilem enī reliq̄t
poſt ſe ¶ Tercio viuit quantum ad
effectum ſuoꝝ operum· ſicut ex de
ceptione arrij ⁊ aliorum heretico
rū quorum ad huc viuit memoria
ꝓpter eoꝝ opera. ſimiliter de fama
apoſtoloꝝ quorum fama exiuit in
omnem terram· ¶ Quarto viuit
quantum ad corpus quod quādoqʒ
honorifice tradit̄ ſepulture ⁊ ſic re
manēt eius memoria propter nobi
les exequias ¶ Quinto viuit q̄ʒ
tum ad ea in quibꝰ affectum ſuum
fixit puta in quibuſdam tempora
libus que magno tēpore durabūt
vt in edificijs caſtrorum ciuitatum
⁊ domoꝝ Omnia autem ſubdunt̄
exiſtimationi diuini iudicij ⁊ ideo
de hijs omnibus perfectum ⁊ ma

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

niſeſtū iudiciū haberi non pōt qꝫ
diu h⁹ tēporis curſ⁹ durat Et ꝑpt̄
hoc oportet eē generale iudiciū ī no
uiſſimo die in quo illud qd̄ ad vnū
quemqꝫ hoīeꝫ ꝑtinꝫ quocūqꝫ mō
ꝑfecte et manifeſte diiudicetur . ⁊ hī
eſt qd̄ dicitur iohannis .xij. Sermo
quē locut⁹ ſum vobis ille vos iudi
cabit in nouiſſimo die. Et de hoc iu
dicio generali fit mentio in epl̄a . ī
euangelio. dic hiſtorias ſi vis ¶ Cir
ca iſtud iudiciū tria videbim⁹ B

¶ Primo occaſionem.
¶ Secundo indignationem
¶ Tercio executionem

¶ Circe ꝑmū ſciendū ꝙ tria ſunt
pccā horrenda ꝑpter que contra ra
cionalē naturā iraſcitur de⁹ . ſcꝫ ſu
ꝑbia. q̄ offenditur d⁹ . ꝑ ſpiritū. lux
uria q̄ offenditur de⁹ ꝑ corpus . ⁊ a
uaritea qua offenditur de⁹ ꝑ tpaleꝫ
ſubſtanciā vn̄ de hijs peccatis dici-
tur ioba. ij . Omne qd̄ ē in mundo
aut ē concupiſcentia carnis aut cō
cupiſcentia oculoꝝ aut ſuꝑbia vite
ſcꝫ ergo hec tria pccā tria ſunt ge-
neralia iudicia dei ¶ Primū iā fac-
tū ē cōtra ſuꝑbiā ⁊ hoc iā fcm̄ fuit
contra angelos dō rebelles de q̄ iu-
dicio apo. xij. dicitur Factū ē ꝓliuꝫ
magnū in celo. ⁊ ſeq̄t̄ Et piect⁹ eſt
draco ille magn⁹ ſcꝫ āgel⁹ q̄ noīat̄
diabol⁹ ⁊ piect⁹ ē in terrā et āgeli
eius cū illo miſſi ſunt Et paulo āte
ait ꝙ draco cauda ſua trahebat ter-
ciā partē ſtellaꝝ id ē angeloꝝ celi ⁊
miſit eas in terram . ¶ Secundum
factū eſt contra luxuriaꝫ de quo ge

neſis vi. ſcriptū eſt. Videns autem
deus ꝙ mlt̄a malitia hominū eſſꝫ
in terra ⁊ cuncta cogitatio cordis
eſſet intenta ad malum omni tēpo
re penituit eum ꝙ hominem feciſ-
ſet in terra . Et ſequitur ꝙ induxit
diluuium ad delendum omneꝫ car
nem dicens delebo inquit homineꝫ
quem creaui a facie terre . Sed no-
ta quomodo deuꝫ penituit qa pn̄a
non cadit in deo nec ip̄e dolere pōt
de eo quod fecerit qꝫ ſic non eſſet ſū
ma ſapieutia ⁊ prudentia. Ideo di
cendū eſt ꝙ illud habet ſano modo
in telligi . Nā cū dicitur penitet me
feciſſe hominē id eſt ego penitenciā
portabo quia feci hominem . quia
xpriſtus filius dei paſſur⁹ erat ꝑp
ter peccatum hominum qui nunq̄ꝫ
peccaſſent niſi creati fuiſſent Ter
cium iudicium futurū eſt qd̄ qui-
dem fiet contra auaritiam per ignē
ſicut per malachiam domin⁹ quar
to capitulo ait. C

¶ Ecce dies venit ſuccenſa ſicut cami
nus et erunt omnes ſuperbi et om-
nes facientes impietatem ſicut ſti
pula et flammabit eos dies veniet
dicit dominus exercituum qui nō
relinquet eis radices ⁊ germen . Et
merito in hijs talib⁹ iudicijs cōdig
ne date ſūt pene Nā ſuꝑbiētes āge
li ſūt hūilitati. ⁊ defluentes ꝑ laſci
uiā in defluentib⁹ aq̄s ſūt ſubmer
ſi. et īſatiabiles auari ſuis ſubſtāci
is īſatiabilit̄ cōcupitis totalit̄ ert̄
īſacīabili igne cōbuſti Tāto eī mir̄
bili⁹ erit h̄ iudiciuꝫ quāto alia duo

aliquid reliquerunt. qꝛ de primo iu
dicio remanſerunt due āgeloꝝ par
tes. de ſcḋo remāſerūt octo aīe vt di
cit beatus petrus in prima canoni
ca ca. iij. Sed de hoc tertio nullꝰ re
liquetur in terra. vnde in mathea
xxiiij. ca. ſcriptū eſt. Cum videritis
abhominationē deſolationis ꝙ dic-
ta eſt a daniele in loco ſācto ſuo vt
qui legat intelligat. vt qui ſunt in
iudea aſcēdāt ad montem. ꝗ ī tecto
non deſcēdant aliquid tollere de do
mo qui in agro nō reuertentur ac-
cipere tunicam ſuā. ve in vtero ha
bentibꝰ et cetera. Vñ notanter iero-
nimus per abhominationem ydo-
latriam intelligit quia ſancta ciui-
tas iheruſalem deſtructa fuit quan
do ydolum adriani in templo poſi
tum ē de hoc vide clariꝰ in ope au-
rea beati thome vbi declaratur iſte
textꝰ ꝑ ſacros doctores de ydolatri
a ꝑ ſimilitudinem dicti danielis de
ſancta ciuitate iheruſalē que venit
in abhominationē ꝓpter ydola Vñ
notantur aduerte ꝙ nec ſuperbia
nec luxuria ſunt idola. licz idola di
ci poſſint ſicut ⁊ auaricia que ē ido
lorum ſeruitus vt dicit apoſtolus
ad galathas quinto. ca. Cum non
ſint dicta idola deſolationis. ſed ſo
lum auaricia qꝛ ex iudicio auaritie
nullus reliquet in terra. vnde p̄s
Ignis ante ipſum p̄cedet ⁊ inflam
mabit in circuitu id ē vniuerſo mū
do inimicos eiꝰ. Hoc eni volēs xp̄s
exp̄mere notanter conq̄ritur de opi
bꝰ miſericordie non exercitatis. ſꝫ
ē de operibus omiſſionis ⁊ ꝓpē
auariciam derelictis in iudicio agꝫ
Quid ergo de opibus cōmiſſionis
.i. de furtis. rapinis. vſuris. ꝓditi
onibus. homicidijs. ⁊ ſimilibꝰ Ve
ve ve vobis qui hic habetis cōſola
cionē in terra id ē in rebꝰ terrenis
vt ſcribitur in apoca. Ex hijs breui
ter habet ꝙ ex cauſa deus mouetur
ad ſꝫ iudiciū generale ī quo requiēt
oīs oues ſuas. ⁊ hoc patet de p̄mo
principali.

Circa ſcḋm principale ſciendū
ꝙ ſicut dominꝰ dedignatus ē con-
tra ſuperbiam angelorum in tm̄ vt
eos ad tartara p̄cipitaret eterna Et
cōtra luxuriā in tm̄ vt ſolum octo
aīe remanerent in terra vt ex p̄cedē
tibus patet. ſic ⁊ quodāmō terribi
liꝰ dedignabitur contra auariciam
mūdi. ita vt nō dicat tm̄ ſicut tpe
diluuij dixit. Me penitet feciſſe ho
minē ſed penitet me redemiſſe ho-
minē De hac vltima indignatione
dei contra mūdū apoca. x. ca. ſcrip
tū eſt ad litterā Et angelꝰ quē vidi
ſtantē ſupra mare et ſup terram le
uauit manū ſuā ad celuz ⁊ iurauit
ꝑ viuentem in ſecula ſeculo. ꝗ qui
creauit celū et oīa que in eo ſunt
ꝙ tempꝰ āplius non erit. Hoc in
diebꝰ vocis ſeptimi angli cū cepe-
rit tuba canere conſummabit miſ-
terium dei In quibus verbis oſten
dit ꝙ ſeneſcente mūdo in ſceleribꝰ
iraſcetur cōtra eū iudex viuorum
⁊ mortuoꝝ ſciz xp̄s. cuiꝰ ire nemo
reſiſtere poteſt vt dicit iob nona ca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Et in euaſibilis erit illi9 furor · Et
maxime D
ꝑpter tria Primo quia ē īfinite po
tentie· ſcdo qz eſt īfinite ſapientie ·
tercio qz ē īfinite iuſtitie. ¶ Primo
erit turbatus xp̄s contra mūdū ī q̄
ē infinita potentia ꝑpterea punire
poterit celeſtiſſimū mundū Et de h̄
ait iohannes Angel9 quē vidi ſtan
tem ſupra mare et ſupra terrā leua
uit manū ſuam ad celū Quid ꝑ ā-
gelū hunc niſi xp̄m q̄ ꝑ yſaie.xi . ca.
dicit9 ē magni conſilij angel9 . q̄ vi-
ta parit ꝫ doctrina de mundo non
diligendo magnitudine conſilium
fecit. ſupra mare ꝫ ſup terrā dicit
qz ipſi poteſtas maris ꝫ terre tradi
ta eſt In terra ſigna fecit ꝫ ſup ma
re ſiccis pedib9 āmbulauit . Sed con
uenientius ſupra mare ꝫ ſup terrā
dicitur ipſi ſtare. qz poteſtatem ha
bet cui vult ꝫ pſpera ꝫ aduerſa diſ
tribuere. mare enī amarum ꝫ fluc-
tuoſos per aduerſa ſeculi amarat ·
Terra aūt fructifera ex qua delicie
creſcunt mundi pſperitatem deſig
nat vtri9 qz enim fortune diſpenſa
tor eſt xp̄s. teſte. pſal· qui de ſe ait .
deus me9 es tu ī manib9 tuis ſor
tes mee. nec ſolū in iſtis īferiorib9
poteſtatē habet ſed etiā in celo· ꝑp-
terea angelus ſtās ſupra terrā leua
uit manum ſuam ad celum · Quid
enim per manum criſti niſi omni-
potentiam eius que equalis eſt pa-
tri conuenientius demonſtratur .
Hanc poſtulabat propheta ꝑ incar
nationem mitti in mundum cum
dicebat. mitte manum tuam de al
to vſqz de manu filiorum alienoꝝ
Et pſa·xlviij. Manus mea funda
uit terram ꝫ dextera mea menſa eſt
celos Ipſe enim eſt per quem ſunt
facta omnia ꝫ ſine ipſo factum eſt
nichil· vnde ergo manū ſuaꝫ leuat
ad celū qz eandē cū patre habet om
nipotentiā . Ideo mathei xxvi . ca.
de ſe ait Data ē michi oīs poteſtas
in celo et in terra . Et iterū p̄s ait ·
Altitudo man9 ſuas leuauit. hui9
aūt man9 ſp̄us ſanct9 digit9 ē ·
¶ Scdo erit turbat9 contra mundum
qz ē infinite ſapiētie ꝑpterea puni-
re ſciet Et ideo iohānes ſubdit . Et
iurauit ꝑ viuentē ī ſcl'a ſeculoꝝ In
quo quidem iuramento certitudo
oſtenditur futurorum cum omnia
que diuino concilio dictata atqz diſ
finita ſunt nequaq̄z iterari poſſūt
Qui enī ſentenciā ꝑpter peccatoꝝ
penitentiā variat ſicut patet ione
tertio de niniuitis ꝑhabitū concili
um de iuſtificatione vel punitione
eoꝝ nequaq̄z mutat· vn̄ viſelimoſe
cundo queſtione.xlv. Incommuta
bilis nominatur et p̄s ait · iurauit
dominus et non penitebit eum In
ducit ergo iuramentum diuinum .
diuini conſilij immutabilem firmi
tatez · ꝑpterea ad heb. vi. apoſtol9
ait . q̄ habundantius deus volens
oſtendere pollicitationes et heredi
b9 immobilitatem concilij ſui· inſ
poſuit iuramētū Et hoc habetur qz
nemo appellare poterit. vnde io'
Nō ē q̄ de manu mea poſſit eruē

Tercio erit turbatꝰ contra mū
dū qꝛ eſt infinite iuſticie ideo vult
punire malos ⁊ reddere vnicuiqꝫ
iuxta opera ſua ꝓpterea addit io-
hānes ꝙ tēpꝰ āpliꝰ nō erit. pōt eī
hoc referri ſpecialiter ad merita iuſ
toꝝ ⁊ demetria repboꝝ. Tempus
ſiquidem p̄ſentis vite ad merēduꝫ
eternitatem hominibꝰ indultū eſt.
Ideo tempꝰ āpliꝰ non erit ſcꝫ me-
rēdi vitā eternā nec āpliꝰ erit tp̄s
penitendi. qꝛ vt iohēs criſo. ait Nec
penitentie locꝰ nec ſatiſfaciendi tē-
pus ideo iohānes ait ꝙ in diebus
vocis ſeptimi āgeli cum ceperit tu
ba canere conſūmabitur miniſteri-
um dei. Iſta vox ſeptimi āgeli erit
tempꝫ ſeptime etatis. tūc conſum-
mabitur miniſteriū dei id ē oīa que
fienda ſunt in iuditio. Et hoc de ſe
cundo E

Circa tercium principale ē notā
dū ꝙ in execūtiōe iudicij vt p̄s teſ
tatur. Anteqꝫ xp̄s veniat iudicare
viuos ⁊ mortuos. ignis āte ipſuꝫ
p̄cedet ⁊ inflāmabit inimicos eius
Terribilis nempe erit hic ignis. qꝛ
virtute diuina ⁊ ignis qui manet
in ſpera tua atqꝫ ignis mūdi huiuſ
⁊ purgatorij ⁊ inferni ſimul conue
nient ꝑuenientes faciem iudicis Et
in diuino iudicio fiet ꝙ vnuſquiſꝫ
q̄tuor ignīū officiū ſuū exercebit.
Nam ignis terreſtris purgabit iuſ
tos. puniet malos. curabit corpora
⁊ conſumet terrenaſcentia. Ignis
autem elementalis elementa ſubti
liabit atqꝫ ad innouationem diſpo
net Ignis autē purgatorij purga-
bit electos illos q̄bus purgacio ne
ceſſaria erit Ignis aūt inferni impi
os iam incipiet cruciare. Poſt hoc
ſequitur quod apoſtolus p̄mo ad
thimotheum. iiij capitulo ait Ipſe
dominus in iuſſu ⁊ in voce archā
geli ⁊ in tuba dei deſcendet de celo.
q̄ tuba erit vox xp̄i dulciſſima iuſ
tis. ſed terribilis cōtra īꝓbos into
nantis et dicētis Surgite vos mor
tui et venite ad iudiciū ſicut p̄s ait
Deus deoꝝ dominus locutus ē Et
vocabunt terram id ē totum huma
num genus ad iudiciū ſuū. ꝑmmo
ad huiꝰ iudicij ſētentiā vocabit ſu
peros ⁊ inferos vniuerſos. dicens
illud p̄s Audite celi que loquar. au
diat terra verba oris mei. Et alibi
idem ait Aduocauit celū de ſurſū ⁊
terrā diſcernere populū ſuū. Tan
ti nēpe terroris erit illa vox xp̄iſti
Surgite mortui venite ad iudiciuꝫ
vt iheronimꝰ recordatione illiꝰ vo
cis terrefactus dicere audeat. Siue
cōmedā ſiue bibā ſiue aliquid agā
ſemꝑ michi videt̄ in meis auribꝰ
ſonare illa vox. Surgite mortui ve
nite ad iudiciū Tunc oēs mortui re
ſurgent ad īperiū xp̄i ⁊ cōparebūt
corā eiꝰ maieſtate. ſicut apoſto. ad
cor. v. ca. ait Oēs nos manifeſtari
oportet ante tribunal xp̄i. Sedebit
xp̄s ī eminētiſſimo loco ſupra val
lem ioſaphat. ⁊ oēs ſancti cū eo.
mali vero inferius in terra quā di
lexerunt Et hoc oſtenditur in euan
gelio hodierno ī quo ponūtur tria

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

conſideranda. pͥmū eſt maieſtas tri-
umphal' ibi cū venerit filius homi-
nis Scōꝫ eſt equitas iuſticial' ibi tūc
dicet rex. terciū eſt irreuocabilitas e-
ternal· ibi ibunt hij in ſuppliciū m
eternum· f

Circa primū nota ꝙ habebit triū-
phalē aduentū ⁊ triūphalē preſſuꝫ
Triūphalē aduētū oſtēdunt q̄tuor
ſcꝫ incertitudo iudicij. plenitudo. i-
perij celſitudo . pulcritudo cōſortij
¶ Primū ponitur in euāgelio cum
dicitur cū venerit· vnde tēpus non
ponit nec in ſcriptura ponit' tēpꝰ
alicubi· Nā apoſtolꝰ ait · Dies do-
mini ſicut fur veniet. ⁊ mat xxiiij.
ait De die āt iſta ⁊ hora nēo ſcit · et
actuū Nō ē vrm̄ noſſe tpa vel mo-
menta ¶ Scōꝫ etiā ponit' ī euāgeli
o cū dicit' filiꝰ hoīs . vbi īnuit' ꝙ
erit deꝰ et hō q̄ iudicabit mūdū Nā
aliqs alioꝝ hoīm erit iudex qꝛ non
ſūt filij hoīs ſed hoīm Nec adā qꝛ ū
fuit filiꝰs hoīs ſꝫ a deo creatꝰ. nec e
ua q̄a non fuit filiꝰ ſed filia. Hic er
go erit filiꝰ hoīs ſcꝫ ītemerate vir-
ginis ad denotādū ꝙ erit deꝰ et hō
Vnde īquātū deꝰ erit iudex ordina
riꝰ ſed inquantum homo erit iudex
delegatꝰ · vnde p̄s ait Deus nr̄ ma
nifeſte veniet ſciꝫ in pͥmo aduētu q̄
ſub vmbra noſtre carnis latuit ſed
non ſilebit ſcꝫ in ſcōo aduētu ſicut
fecit ante pilatuꝫ quando non re
ſpōdit ei verbum ¶ Tercium poni
tur in euangelio cū dicitur ī maieſ
tate ſua ſcꝫ glorioſa. ⁊ ſicꝫ iuſtis ap
parebit gaudioſus dāpnatis tū ap

parebit terribilis Vnde in eoꝝ pſo
na iob capi .xxiiij. Quis michi tri-
buat vt in iferno ꝓtegas me ⁊ ab
ſcondas me donec ꝑ tranſeat furor
tuꝰ Et malachie tercio . Quis pote
rit cogitare dieꝫ aduentus eiꝰ ⁊ q̄s
ſtabit ad videndū eū Et p̄s . Quis
nouit ptātē ire tue et pretimore tuo
iram tuaꝫ dinumerare. vn̄ dicit gre
go. ꝙ mali mallēt eſſe in īferno q̄ꝫ
videre xp̄m iratum ¶ Quartū etiaꝫ
ponitur in euangelio vbi ponit' et
oēs āgeli eius cū eo Erūt ibi beata
virgo ⁊ iohā. bap· ⁊ oēs apoſtoli ⁊
omnes ſācti. vnde mat· xix· criſtus
dicit Amen dico vobis ꝙ vos qui
ſecuti eſtis me in generatione cum
ſederit filiꝰ hoīs in ſede maieſtatis
ſue ſedebitis et vos ſuper ſedes xij·
iudicantes xij tribus iſrahel Circa
triumphaleꝫ proceſſum erunt qua
tuor ſcꝫ magnitudo triumphi mul
titudo collegij. diſſimilitudo meriti
aptitudo loci· Primum ponit euan
gelium Sedebit ſuper ſedem maieſ
tatis ſue de qua ſede ait p̄s. Tronꝰ
eius ſicut ſol in conſpectu meo . Et
alibi Sedes tua deus in ſeculum ſe
culi. virga directionis virga regni
tui · Secundum etiam ponit euan
gelium quia dicit. Congregabunt'
ante eum omnes gentes. Tercium
ſimiliter ponit. quia ſeparabit eos
ab inuicem ſcꝫ merito ⁊ pena oues
ſciꝫ iuſtos ⁊ hedos ſciꝫ iniuſtos .
Quartum etiā ponit euangeliū q̄a
oues ponit adextris hedos aūt a ſi
niſtris. q̄ſi diceret hos apꝓbo q̄ rcā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

via inceſſerunt· illos dampnat qui
a bona via deuiauerūt· iuxta quod
pro. iiij· dicitur· Vias que a dextris
ſunt nouit deus. peruerſe vero que a
ſiniſtris ſunt Circa ſcdm ſcȝ equi-
tatem iuſticie duo notanda ſunt ſcȝ
remuneratio iuſtoꝝ. ⁊ punitio malo-
rum ¶ Circa primū erunt quatuor
bona· ſcȝ glorificationis ·cōmenda-
tionis. humiliationis . approbatōis
Primum ponit euangeliū vbi ait
Venite benedicti patris mei percipi-
te regnū vobis paratum a conſti-
tutione mūdi . O vox omni ſuaui-
tate ⁊ iocūditate plena O vox gau-
dioſa Secundum ponitur in euā-
gelio vbi dicitur Eſuriui et dediſ-
tis michi manducare. ergo frange e-
ſurienti panē tuuȝ vt dicit yſaias
lviij. ca· Sitiui et cetera Si inimic⁹
tuus ſitit potū da illi ſicut ait apl's
ad roma. xij . Hoſpes erā et cetera
hoſpitales inuicem ſine murmu-
ratione ſicut petr⁹ primo cano · ait
iiij. Nud⁹ eram ⁊c. Cū videris nu-
dū operi eū ⁊ carnē tuam ne deſper-
eris iſaie. lv· Infirm⁹ erā ⁊c· ergo
non te pigeat viſitare infirmū ecci
xi In carcere erā ⁊c. ergo viſita in-
carceratū exēplo regis de quo legit
iere. xviij. q̄ ieremiā pphetā in car-
cere viſitauit De ſeptimo nulla mē-
tio fit q2 miſericordia ſit proximis
ſed hī mortuus nequaq̄ȝ ē mēbruȝ
xpi· ſicut ait apl'us ad hebre. v. xp's
autē ſemp viuēs ē Et nota q̄ hic
ſpecialiter fit mentio de operibus mi-
ſericordie ppt' duo. Primo vt nos
incitet ad miāȝ. ſcdo ad oſtēdenduȝ
q̄ mirabiliter miſericordia ſuper-
exaltat iudiciū ⁊ vincit rigorē iuſti-
cie. vn̄ petrus rauennas in quodaȝ
ſermone ait In regno celi coram ō-
nibus angelis in conuictu reſurgē-
tiuȝ q̄ abel paſſ⁹ ſit q̄ mūdū ſal-
uauit noe. q̄ abraham fidē cuſtodi-
uit. q̄ moyſes legeȝ tulit· q̄ petr⁹
reſupin⁹ crucē aſcendit deus tacet.
et clamat q̄ð paupi datum ē dicēs
Eſuriui et dediſtis michi mandu-
re. q̄ enī miſericors ē· dign⁹ miā ē
hec ille Tercium ponitur in euāge-
lio qū iuſti indignos ſe reputabūt
tanta gloria. vbi euangelium dicit
Tūc reſpōdebūt iuſti· dn̄e qn̄ te vi-
dim⁹ eſurientē· vſqȝ in carcerē ⁊ ve-
ni⁹ ad te. hoc autē non q̄ſi ignoran-
tes dicent ſed admirantes ſup tāta
vnitate capitis et mēbroꝝ xpiſti.
Quartum etiam ponitur in euāge-
lio qū ſubdit . Reſpondens rex dicȝ
illis Amē dico vobis q̄ȝ diu feciſtis
vni de hiis fratrib⁹ meis minimis
michi feciſtis· Scda autē retrebutio
erit punitio ipioꝝ Circa quā ſequē-
tur q̄tuor mala. ſcȝ dampnationis
exprobationis· lamētationis· et con-
firmationis Primū poit' in euāge-
lio cum dicitur Diſcedite a me ma-
ledicti in ignē eternuȝ q̄ parat⁹ ē di-
abolo et angelis ei⁹ O infelix diſceſ-
ſio et ſeparatio ab oī bono. o verbuȝ
pungens vſqȝ ad effuſionem ani-
me Scdm poit' in euāgelio quā-
do exprobrantur ipiis de ipietatibus
ſuis cum ſubdit Eſuriui et non de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

diſtis michi manducare· q̄ſi diceret
miaz non feciſtis mia ꝓuabimi̅ .
Terciū etiā ponit̄ ī euāgelio quia
tanta erit cecitas dāpnatoꝝ vt deū
fallere arbitrēt̄ q̄ ī hoc ſc̄lo hoīes
decipe cōſueuerunt· iō ſubdit̄ Tūc
rūdebūt ipſi ⁊ dicent Dn̄e qn̄ te vi
dim⁹ ⁊c̄. Quartū etiā ponit̄ ī euā
gelio vbi xp̄s īiuſtis rn̄s dicit Amē
dico vobis q̄z diu non feciſtis vni
de minorib⁹ meis nec michi feciſtit
¶ Circa terciū ſcz ſn̄īe irreuocabili·
tatē erūt due ſn̄īe irreuocabiles ſcz
eterne dāpnacōis ⁊ īfinite glorifi·
cationis. qz ait p̄s · Que procedūt de
labiis meis non faciā irrita· p̄mū
tāgit in euangelio xp̄s. Ibūt hīj in
ſuppliciū eternū Data hec ſn̄ia q̄d
agēt ipīj pc̄cōres ? q̄ terrore pauef
cent ? q̄ latibulo abſcōdēt̄ q̄ mero·
re marceſcent Supra erit iudex ira
tus. ſubt̄ inferu⁹ ꝑparat⁹. iuxta ō
nes ſcī iudicis ſententiā app̄bātes
⁊ dāpnatoꝝ crimina cognoſcētes. cō
tra āgeli boni ad tartara ꝓpellētes
a dextris pc̄cā accuſātia. a ſiniſtriſ
demonia ad infernū trahentia· in·
teri⁹ conſciā remordes · exteri⁹ mū·
d⁹ ardēs· vn̄ tot⁹ ille ignis q̄ ꝑceſ·
ſit faciē iudicātis ⁊ oīs calamitas
cōglutinata īuoluet ⁊ cōtrahz pec
catores ad īferos· vn̄ ſcdꝫ hugonez
libro q̄rto de aīa. Quiſputas tunc
meror erit. q̄ triſtitia· cū ſepabunt̄
īpīj a conſortio ſcōꝝ a viſione dei.
⁊ traditi ī demonū poteſtate ibūt ī
ignē eternū . ibi qz erūt in luctu et
gemitu ſine fine· vbi erit dolor ītol

lerabil̄ fetor īcōpabil̄. tīor horribi
lis. mors corpis ⁊ aīe. ſine ſpe ve·
nie ⁊ mīe. ¶ Scdꝫ tangit euāge
liſta cū ſubiungit Iuſti aūt in vitā
eternā vbi noīe eterne vite dat̄ ītel
ligi gloria ſēpiterna. vbi iocūditas
ſine merore vitas ſine diuiſione. ſa
cietas ſine faſtidio. ꝑpetuitas ſine
tedio Formoſitas mſ̄cū admirabi
lis. ſanitas incōmutabil̄ · libertas
ſūma . dignitas alta ⁊ excelſa· con
formitas voluntatū . ſocietas dig
nitatū· ſecuritas in auariata. ⁊ trā
quillitas cōſūmata conſiſtit Et ſic
ptz terciū principale Congregabū
tur ergo āte eum oēs gentes ſcz tā
boni q̄z mali· Amen ·

¶ Feria tercia prime · ſermo de ti
more mortis

Querite dominum dum
inueniri poteſt. inuoca
te eum dum prope eſt .
yſa. lv. capitu . Licet ti
more iudicij tam terribilis vt dictū
fuit heri mſ̄ti ad bene operandum
inducantur . quia contra peccato
res inemtabilis erit illa ſententia
iudicis et de manibus eius nullus
eruere poterit· vt dicit iob Aliud ta
men eſt q̄ plures alios ad bene o
perandum et ad penitendum inci
tat ſcilicet timor mortis . poſtq̄z
mortem ſciunt peccatores nunq̄z
poſſe peccare . nec poſſe penitere ·
vnde pſal. decimotercio . Circunde
derunt me gemit⁹ mortis dolores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

inferni circundederunt me In qui-
bus verbis hij duo timores ponun-
tur·ſciz timor iudicij cū dicit̄ dolo-
res inferni circundederunt me·⁊ ti
mor mortis cum dicitur circūdede
runt me gemitꝰ mortis·⁊ non ſo-
lū mortis qua aīa ſeparatur a cor-
pore ſed etiā mortis qua deus ſepa
ratur ab aīa Eandē ſententiam po
nit iob capitulo.x. Peccantē me co
tidie ⁊ nō me penitentē timor mor
tis conturbat me qꝛ in inferno nul
la ē redēptio miſerere mei deꝰ ⁊ ſal
ua me·ideo ꝓpheta dicebat A

¶ Querite dominū dū inueniri poteſt
id ē o homines ante tēpꝰ mortis
agite penitenciā qꝛ tunc inuenitur
dominꝰ difficile valde ē ipſū inueī
re illo tēpore quoniā vt dicitur in e
uangelio ꝑ matheū.xxi.ca. Illo tē
pore cōmota ē uniuerſa ciuitas. ſi
eſt tpe mortis cōmouetur totus hō
qui ē ad modū ciuitatis vnio ⁊ voca
tur minor mūdus vnde dicit ariſto
tiles qꝛ dicit̄ microcoſmꝰ id ē mun
dus minor Quō autē cōmouetur
totus hō patet qꝛ dolet caput dolet
corpus·dolent labia. dolent mēbra
cuncta·⁊ viſcera conquaſſant̄·ꝓ-
pe aſtat vxor. conſanguinei. medi
ci.⁊ totꝰ cumulꝰ parentele circon
ſtat Vnꝰ conſolatur afflictū. alius
ſpē porrigit ſanitatis·medelat me
dicus·⁊ ordinat ille. alius dat ſiro
pos. alter addit ēplaſtꝝ·fiunt frica
tiones. aq̄ roſea infundit̄ ad ma
nus·pedes ⁊ crura fricantur ⁊ cū
hijs oībus non conualeſcit dolens
torquetur corpꝰ et reaſcēdit. vndē
deſcēderat. et de tāto ac acerbo cru
ciatu ait vero illō pſalmi Dominꝰ
opem ferat illi ſuꝑ lectū doloris eiꝰ
vniuerſū ſtratum eiꝰ verſaſti in in
firmitate eiꝰ. qꝛ ſtans in lecto lamē
tatur. clamat·vlulat. heu heu heu
he he he·vnde cū iſtis ſic tota citas
cōmouetur id ē totus hō ille·tunc ū
ē q̄rendus deꝰ·cum alias hō ſit oc
cupatꝰ et intentus. ideo ī themate
dicebat̄ Querite dominū dūꝫ inue
niri pōt et derelinquat ipiꝰ viā ſuā
et vir iniquus cogitationes ſuas et
reducat̄ ſcꝫ ad penitendū āte tēpꝰ
mortis qꝛ tunc tota ciuitas cōmo
uetor vt dicitur ī euāgelio. vnde de
pe.di.vi.ca. Non eſt deſperādꝰ·di
cit cyprianꝰ·Nec dignꝰ eſt in mor
te accipere ſolatiū q̄ ſe non cogita
uit moriturū·Et ieronimꝰ·Nunq̄ꝫ
peccat q̄ ſēꝑ ſe cogitat moriturū Vn
de patꝫ qꝛ plures incitātur ad bene
operādū ⁊ ad penitendū mortis ti
more. ergo q̄rite deū ⁊ cetera dic hiſ
torias epiſtole ⁊ euāgelij ſi placꝫ Et
vt habeatur timor mortis iſto mōe
dicimꝰ de doloribꝰ q̄s habēt ī mor
te exiſtentes·

¶ Circa quos dolores tria conſide
rabimus.

¶ Primo magnitudinem.

¶ Secundo maioritatem.

¶ Tertio maximitatem·

B ¶ Circa primum
tres ſunt magni dolores q̄s habēt
morientes. ¶ Primus vocatur do
lor cogitationis. Vnde quatuor co

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

gitationes cruciant mētē moriētis
ſcꝫ cogitatio doloris. amoris. timo
ris. ⁊ ſpei. Hij ſunt q̄tuor cogitacō
nū venti de qbꝰ in daniele ſcriptū
ē Quatuor venti pugnabant ī ma
ri magno id eſt ī amaricata mente
magni pccōris. Ex vna parte in-
ſurgit cogitacō doloroſa. eo ꝙ mēſ
a corporeo dolore trahit̄ ⁊ quaſſat̄
vñ grego. ait Egritudine opꝑmen
te nichil de deo cogitare poteris. qꝛ
dirigit̄ tota ītentio mētis vbi ſen-
tit̄ vis doloris Ex altera ꝑte cōſur
git cogitatio amoroſa videlicet, a-
mor filiorꝝ. vxoris. amicorꝝ. diuitia
rū. bonorꝝ. ſtatꝰ. ⁊ bonorꝝ oīm que
viueas in mūdo vicioſe dilexit Vñ
ecci. xxxiij. Vir in mltis expꝰtꝰ ſiue
bonis ſiue malꝭ cogitabit mlta vi-
delicet ſcōꝫ ea q̄ expꝰtꝰ eſt Ex alia ꝑ
te īſurgunt cogitationes timoroſe
timet mortē. pauet infernū. ſcꝫ al
terꝝ abhorret. ita vt vere dicere poſ
ſit cū ꝑs. Timor ⁊ tremor venerūt
ſuꝑ me ⁊ contexerīt me tenebre Diſ
ferent̄ tñ timent iuſti mortē ⁊ pccō
res. Nā xp̄s timuit mortē. vnde ce-
pit tedere ⁊ pauere Et q̄ ſit differē
tia exēplo oñdit̄. Nā ſi eſſent duo
in carcere quorꝝ vnus exſpectaret
ſuſpendi aliꝰ liberari. ābo timerēt
exire carceres añ iudicē. vnꝰ ne mo
reretur aliꝰ ne verecūdaret̄. ſic con
tigit de carcere corꝑali cū inde per
mortē egrediūt̄ iuſti ⁊ pccōres. vñ
apo. ad ephe. ꝑmo ca. ait Cupio diſ
ſolui et eſſe cum xpriſto. Et ꝑs.
Edux de carcere animam meam.

ſed mali paueſcunt ne dāpnentur
Ex alia parte conſurgunt cogitacō
nes ſpei ſperat enim peccator ī fir-
mus mortem euadere adhuc viue-
re. ⁊ id ſperat ſic eē quia quod ſpe-
rat vellet Contra quos dicit pſal.
Viri ſanguinum ⁊ doloſi non dimi
diabunt dies ſuos Cuius exēpluꝫ
habetur luce. xij. de diuite qui lōgā
vitam ſibi ſpondebat dicens Aīa
mea habes mlta bona poſita in an
nos plurimos requieſcere comede.
bibe. ⁊ in iſta ſpe exñs audiuit vo-
cem dicentē O ſtulte hac nocte mo
rieris. Secundꝰ magnus dolor ē
priuationis. Nam quatuor rebus
priuatur. pꝛīo mundana gloria. o
quantus dolor cum ſe priuari con-
ſpicit mundana gloria. pōpa. ⁊ ſu
perbia mundiali. in quibus poſu
erat totam ſpem ſuam et videt ſe
experiri quod yſaie quarto ſcriptū
eſt. Omnis caro fenum et omnis
gloria eius quaſi flos feni. exſicca
tum eſt fenum et cecidit flos eius.
Nam flos eſt marceſcens dum mo
ritur qui olim floruit dum florida
etate florido mundo florido corde
ſtetet. qui flos vtiqꝫ cadit dum fe
num corporis contabeſcit. et eti-
am verificatur illud quod ait ꝑs.
Mane ſicut herba tranſeat ⁊ cetera
Cumqꝫ in extremis laborat et ora
pallent. fatiſcit ſpiritus. areſcūt
inēbra. oculi concauantur. lingua
palato adheret. omnes ſenſus to-
tumqꝫ exhauſtum corpus clamare
videntur illud ſapientie quinto ca.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Quid ꝓ fuit nobis ſuperbia nõſ-
tra. aut diuitiaꝝ iactantia contulit
nobis. tranſierunt hec oīa tamq̄ꝫ
vmbra. ¶ Scđo priuatur delicijs
carnis. delecta vxore. amatis filijs.
ꝓbatis luxurijs. conſuetis ſolacijs
ſonis. cantilenis. ludis. vnde hugo
libro de aīa Quid ꝓficit iſtis in an
nis gloria. breuis letitia. mūdi põ-
pa. carnis voluptas. falſe diuitie.
magna familia. ⁊ magna cõcupiſ-
centia. Vbi riſꝰ. vbi iocꝰ vbi iactā
cia. vbi arrugantia. De tāta leticia
quanta triſticia. ꝑ voluptatē tātaꝫ
tam grauis miſeria. de illa exulta-
cione. ceciderunt in magnā ruinaꝫ
⁊ in magna tormēta Et pſal. Quō
facti ſunt in deſolationē. ſubito de
fecerunt perierunt ꝓpter iniquita-
tem ſuam ¶ Tertio ꝑuatur diuitijs
quas tanto laboꝛe acquiſiuit. tanto
timore ſeruauit. ⁊ nunc tāta dolo-
re reliquit. vñ iob viceſimoſecundo
ca Diues cū dormierit nihil ſecū af
feret. ⁊ apiet oculos ſuos ⁊ nichil i
uenerunt oēs viri diuitiaꝝ in maī
bus ſuis. Et alio pſ. Ne timueris
cū diues factꝰ fuerit hō ⁊ cū multi
plicata fuerit gloria domꝰ eius. O
falſum teſtamentū. aīam diabolo
relinquit. ⁊ corpus vermibus diui
cias mundanis hominibꝰ Vnd pſ
Relinquunt alienis diuitias.
¶ Quarto ꝑuatur amicis in qbꝰ ha
bebat ſiduciā. vnde ꝓpheta Male
dictꝰ hō q coufidit ī hoīe ¶ Terciꝰ
magnus dolor ē ſepationis Non ē
ita contrarius dolor in ſcłō q̄ꝫ ſe-
paratio aīe a corpe. cuiꝰ rationē aſ
ſignat augꝰ in libro de aīa ⁊ dicit
Quia aīa recedens a corpe trahit ō
nes potentias ſecū imaginationeꝫ
rationē. intellectū. intelligentiam.
concupiſcentiam. iraſcibilitatē: Ex
hijs ſcđm merita afficitur ad dolo-
rem et delectationem Hec ibi. et hec
de pmo ſatis ¶ Circa ſcđm princi
pale tres maiores labores īuenio
qui accidunt hoī tpe mortis
¶ Primꝰ vocať dolor dubitationis
O quantus timor et tremor quan-
do pccōr videt ſe morti ꝓpinquuꝫ
et euadere nequaq̄ꝫ poſſe Talis nē
pe ſcđm criſoſtimuꝫ in ſermone de
patientia moriens cuntos ſalutat
donec ſue mentis dñs ē. donec ſua
lingua loqui poterit Valete inquit
amici mei et dñm ꝓ me orate. Iter
enī pergo extraneum qđ nunq̄ꝫ ā-
bulaui. in regionē longinquā queꝫ
nūquā vidi et in ſeculū alteꝝ vnde
nullꝰ reuerſus ē. et in mantiones
metuēdas. ad quas nullꝰ me comi
tatur. co ad iudicem terribilem vbi
neſcio qđ michi contingat. Ecce q̄
ro adiutorē. et non ē qui me eripiat
quero qui me comiteť ⁊ nullꝰ mic
hi compatitur nec de gentibꝰ ē vie
mecū. hec ille. vnde verificať illud
quod ſcriptū eſt deutrono. xxviij.
Dabo tibi cor pauidū et deficiētes
oculos et aīam conſumptaꝫ mero
re. ⁊ erit vita pendens añ te time
bis die ac nocte. vnde moriens ſeꝑ
habet dolorem dubitationis.
Cum enim anima ē quaſi a corpe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

libera in momento videt ſibi occu-
rere oīa q̄cū̄qꝫ fecit bona vł mala.
Iuſto ad leticiā ⁊ cōſolationē pccā
ri. ad meſtitiā ⁊ cōfuſionē. iuxta il-
lud apo. ad ro. viij. Diligētib⁹ deū
oīa coopāt᷑ in bonū. econtra n̄ dili
gētib⁹ dm̄ oīa coopāt᷑ in malū ſic
pccōrib⁹ accidit ipio igit᷑ ſua ſcele
ra pn̄tāt᷑. vn̄ vidꝫ pccōꝝ ſuoꝝ mł
titudinē ⁊ pitudinē. magnitudineꝫ
vidꝫ quō ifelicis aīe def pauit pul-
chritudinē Et vidꝫ quō ſubiugata
ē pccō. puata ē et ua ēgna. obliga-
ta ē iſēpitnū iferno. Iuxta dcm̄ qō
deutro. iij. ſcriptū ē Occurrent vo-
bis mala ī extremo tpe. ⁊ ecci. xi.
In fine tēporis hoīs . deuudatio
operū illius Tantus ē enī dolor ex
hiis pueniens ⁊ detectio iſta tā gra
uis ꝙ aīa turbata ī desperationis
baratrū p̄cipitare ſe cogitur Unde
clamore valido lamētabiliter dicit
Torrentes iniquitatis. cōturbaue-
runt me Tercius eu dolor citatio
nis. p̄ſentat ſe diabol⁹ aīe peccato-
ris morientis vt illam pn̄tet domi
no iudicanti clamore qꝫ valido vo-
cat eā dicens Ueni cōpare O quan
tus timor. o quant⁹ horror. o quā-
tus ſtupor. qn̄ ab infelici aīma con
ſpicient demones tāq̄ꝫ leones p̄pa
rati ad eſcā O aīa inſenſata q̄s te te
nebit in hora tante neceſſitatis. q̄s
conſolabit᷑ q̄s. comitabitur . Audi
quid a domino imponitur diabolo
corā domino aīaꝫ citāti per ieremi-
am ca. xv. Si dixerint ad te. ſcilicet
anime citate pre quo egrediemur di

cit dominus dicēs O diabole infer
nalis qui ad mortem. ⁊ qui ad gla
dium. ⁊ qui ad tormentū ⁊ qui ad
captiuitatē ſi ducis etiā ſupple du
cas me quia ſemꝑ peccaui ⁊ malū
coram deo meo quo citatus ſum ſē
per feci. Nam peccatum meum cō
tra me eſt .
Circa tercium principale ponendi
ſūt tres maximi dolores. Prim⁹
ē dolor p̄ſentationis. Nam tēpore
mortis tam boni q̄ꝫ mali compa
reat coram criſto . Ideo dicitur obi
tus. quia obuiam venit anime criſ
tus. Ex quo iuſti ſuſcipiunt conſo
lationem. impij̄ confuſionem. max
ime erubeſcentes ꝙ culpa ſua non
fuerunt ſanati ſanguine criſti Un
de apocalipſis primo cap. ſcriptuꝫ
eſt . Uidebit eum omnis oculus et
eum quem pupigerunt ⁊ tunc plā
gent eum omnes fines terre. unde
dn̄s interrogabit animam ſecun
duꝫ illud mathei viceſimoſecundo
Cuius eſt imago hec? Ubi ſunt in
ſignia precelſe trinitatis? ubi ſunt
veſtigia diuine benignitatis? ubi
ſunt incendia paterne caritatis? u
bi ſunt eloquia ſuperne ciuitatis.
Cuius ē ergo imago hec? quod eſt
illud hoſpicium quod tu contuliſti
quod eſt illud precium quod tecum
portaſti quod nam eſt conſortium
cum quo veniſti . Ubi eſt locus in
quo debes quieſcere . ubi eſt ci-
bus quo te debes reficere. ubi eſt
cenſus quo te debes redimere. u
bi eſt cetus qui te debet defendere.

Et oĩa iſta increpatiẽ dicet . ¶ Se
cundus maxim⁹ dolor ẽ examina-
tionis. Nam corã iudice conſtituta
anima examinanda ẽ ⁊ ab aduerſa
rijs diuerſimode accuſanda.
¶ Primo accuſat eã conſciencia ſua.
iuxta illũ apoſtoli ad roma. ij. Teſ
timoniũ illis reddente conſcientia
eoꝝ ⁊ inter ſe cogitatõnũ accuſãtiũ
ac defendentiũ in die qua iudicabit
domin⁹ occulta hominũ. Et p̄s in
ꝑſona conſcientie loquens ait Exiſ
timaſti inique ꝙ ero tui ſimilis ar-
guã te et ſtatuã contra faciem tuã
¶ Scdõ accuſant eũ opa ſua mala.
vñ apo. xi. dicitur. Beati qui in do
mino moriunť. ⁊ addit opa enĩ il-
loꝝ ſequunť illos: ⁊ p̄s In opib⁹
manuũ ſuaꝝ cõp̄henſus eſt pccõr.
ſicut accidit euitio qñ furatus ẽ po
ma ¶ Tertio accuſant eũ demones
vnde. apo. xi. dicitur diabol⁹ accu-
ſator fratrũ qui accuſabat illos an
te conſpectũ dei die ac nocte. vnde e
tiam aug⁹ dicit . Poſtremo aderit
diabolus ⁊ recitabit verba ꝓfeſſio
nis noſtre qui ⁊ obiciet nobis in fa
ciem quidquid fecerim⁹ . ĩ qua die
peccauim⁹ . in quo loco. O quant⁹
anime tunc tremor. O quantus pa
uor. cũ oĩa pudenda anime nuda-
buntur. vnde legeť de abbate aga-
tõ ꝙ moriens ſtetit trib⁹ dieb⁹ ocu
lis apertis. quem alloquentes fra-
tres dixerunt . Vbi eſt pater ? qui
dixit. in conſpectu diuini iudicij. Et
illi. Times pater? Ait ille. Labo-
raui virtute qua potui. Seruaui

mandata dei. ſed neſcio ſi opa mea
deo placuerunt. Nã alia ſunt iudi
cia hoĩm a iudicio dei. Quid ergo
faciet infelix pccõr cũ corã diuino
iuditio cõparebit. vnde aug⁹ dicit
ꝙ diabol⁹ corã deo ⁊ aĩa aſtans di
cet. Equiſſime iudex iudica iſtũ eẽ
meũ ob culpam. qui tuus eſſe no
luit ꝑ gratiã. tuus ꝑ miſericordiã
me⁹ ꝑ malitiã . tu⁹ ꝑ paſſionẽ ſed
meus ꝑ obſeruationẽ ¶ Tercius do
lor maxim⁹ eſt dãpnationis Cum
aĩa viderit ſe condẽpnatã ad infe
ros . Sicut apo. xi. ca. ſcriptũ eſt ꝙ
ãgelus ſcꝫ xp̄s condẽpnans aĩam
peccatricẽ clamat. animã ſcꝫ cõdẽp
nãdo quẽadmodũ leo rugiet ſcꝫ ſen
tentiã ꝓmulgando . quis nõ time
bit ſcꝫ cũ contra eũ taľ ſententia dã
da erit Et ſequitur Cũ clamaſſꝫ lo
cuta ſunt ſeptẽ tonitrua q̄ vniuerſi
tatẽ cruciantium indicant que ſũt
ſeptem ¶ Primũ ẽ dãpnũ irrecupe
rabile ¶ Scdm eſt pena intermĩabi
lis ¶ Terciũ dolor deſperatibilis
¶ quartũ confuſio intollerabiľ ¶ quĩ
tum fetor terribilis . ¶ Sextum cõ
ſcĩtio miſerabiľ ¶ Septimum peni
tentia incurabiľ . de hijs dicit p̄s .
Eteni ſagitte tue tranſeunt. vox to
nitrui tui in rota. querite ergo do
minũ tẽpore debito ne pereatis ab
extermino vltimo. Amen.
¶ Feria quarta prime ſermo de ie
iunijs.

Ambulauit in fortitudine
cibi illius vſqꝫ ad mõtẽ
dei. iij. reg. xix. ca. Supra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

dixim⁹ quō pſēs timore mortis in
citantur ad bene operandū ⁊ peni
tendū Nūc dicam⁹ quō alioꝝ exē-
plo plures alij penitentiā agūt Nā
bona exēpla mouent maloꝝ corda.
Veruꝫ qꝛ tā in euāgelio q̄ꝫ in epl'a
ꝓponunt' nobis exēpla nos ad ie-
iunandū ꝓuocantia Nā epl'a dicit
ꝙ helias in paucissimo cibo ꝑ quē
ſignificatur ieiuniū ābulauit q̄dra
ginta dieb⁹ ⁊ q̄draginta noctibus
vſqꝫ ad montē dei ꝑ quē ſignifica-
tur vita beata. ⁊ ī euāgelio de nini
uitis q̄ pacta penitētia vt ptꝫ ione
iij. meruerēt a deo liberari . Jō iſto
mane decreui aliquid dicere de ieiu
nio. A ❡ Circa qd̄ pmo vide-
bi⁹ q̄re īuentū fuit ieiuniū . Ad qd̄
rn̄s dico cū ſcō thoma ſcd̄a ſcd̄e · q·
c.xlvij. ar. v. ī reſponſione ꝙ ieiu-
niū inſtitutū eſt ab eccl'ia ꝓpt' tria .
Prio ad concupiſcētias carnis cō-
p̄mendas. vn̄ apo. ij. ad. cor. i. dicit
Jn ieiunijs. in ſcientia . in caſtitate
qꝛ ꝑ ieiuniū caſtitas cōſeruat' . Ait
eni ier⁹ Sine cerere ⁊ bacho frigꝫ
ven⁹ id ē ꝑ abſtinētiā cibi ⁊ pot⁹
tepeſcit luxuria Scd̄o inuentum
fuit ieiuniū vt mens liberi⁹ eleuet'
ad ſublimia cōtēplanda Vn̄ daniel
vt hēt' daniel' q̄rto. poſt ieiuniū tri
um ebdomadaꝝ ↄ̄uelationē accepit
a deo Et grego. in pſacōe Qui cor-
pali ieiunio vicia cōp̄mis. menteꝫ
eleuas vbi tāgit mētis purgatiōeꝫ ⁊
ip̄i⁹ eleuacōꝫ in deū propter ieiuniū
Et eod̄ ar. aſſignat rōeꝫ quare hoc
fieri debeat immediate ante paſca

quia in tali tp̄e vicia relaxantur et
mens in deum eleuatur . Relaxan
tur vicia quia in die ſabbati ſancti
qn̄ recolitur memoria dn̄ici ſepltu-
re fit baptiſmus quo mediante pec
cata relaxantur. Jn die vero paſce
qn̄ recolitur memoria reſurrectio-
nis criſti mens ad eā contēplandā
ſubleuatur Tercio ieiuniū inuē
tum fuit vt idē doctor ponit q̄ſtio-
one ead̄ ar. ij. ad peccatorū ſatiſfac
tionē. vnde iohe. ij . Conuertimini
ad me ī toto corde veſtro. ī ieiunio
in fletu. ⁊ planctu . Et ſcindite cor
da veſtra qꝛ tunc ſcinduntur corda
quando purgantur peccata Haruꝫ
rationū prima ponitur in epl'a. ter
cia in euāgelio. dic hiſtorias ❡ Cir
ca ieiunium tria videbim⁹ . Prio
qualitatem Secundo integritatem
Tercio obligationem B. Circa p̄
mum cōmuniter queritur Vtrum
ieiunium ex ypocriſi factuꝫ valeat
ad vite eterne premium . Pro cui⁹
declaratione notat ſanctus tho . ſe
cunda ſcd̄e. q. c. xi. arti. ij. in reſpō.
ad ſecundum argumentum . ꝙ q̄
dam ſimulatio eſt licita nec eſt pec
catum ſecundum rationem finis .
ſicut patet ꝙ habitus ſanctitatis
puta religionis vel clericatus ſig
nificat ſtatum quo quis obligatur
ad opera perfectionis tranſcendere
ſi per infirmitatem deficiat ab ali
quibus operibus perfectionis . bo
n⁹ tamē exn̄s. ⁊ oſtendat ſe in ōni
b⁹ ꝑfectum ne videntes oppoſituꝫ
ledant' ⁊ ſcandaliſentur non peccat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Nemo enim tenet᷑ manifeſtare pec
catū ſuum niſi in confeſſione · ⁊ ꝙ
talis ſimulatio non ſit pccm̄ hēt᷑ ī
decretis·xxij·di.q.xxv.ca. vtilem .
Vbi iero.dicit . Vtilē ſimulationeꝫ
ꝑ tēpe aſſumendā eſſe regis iſrahel
ſeu docet nos exēplū.q̄ cū non po
tuiſſet alit᷑ deſtruere ſacerdotes ba-
al.finxit ſe velle colere idola ipſoꝝ
⁊ ſic deſtruxit eos in obſequiū diui
ni cultus Et ibidē hētur exēpluꝫ de
dauid·qui cū fugeret a facie ſaul .
fugit in domo amalech regis aſſiri
oꝝ·⁊ dū ſaul.repeteret eū finxit ſe
eē fatuum.qui tn̄ non peccauit ꝙ
hoc fecit vt euaderet manꝰ illiꝰ ꝑ
diuinā voluntatē que ſic diſpoſue
rat. vt ptꝫ exēplo· Criſtus carnem
peccatricē accepit pccōꝛ tamen non
exiſtens ſed ſolū ſimilis carni pec-
catrici· vt ibidem hēt᷑ ſciꝫ viceſima
ſcđa di.q·ij·eodē.ca. Sed nota ſcđꝫ
ſanctum thomā ſecunda ſecūde.q·
c xi·arti·iiij. ꝙ ſimulatio aliquādo
ē cum peccato moꝛtali · aliquando
cū peccati veneali. Vbi ponit ꝙ in
ſimulatione duo ſunt ſcꝫ defectꝰ.⁊
oſtenſio ipſius Vbi nota ꝙ in tali
ſimulatione duobꝰ modis cōmitti
tur pccm̄ moꝛtale ¶ Primo mō qn̄
intentio fert᷑ non ad ſcītatē aut ad
veritatem.ſed ſolū vt appareat bo
nus ⁊ ſic manifeſtū eſt ꝙ hoc ē pec
catū moꝛtale.qꝛ hoc ſimulant vt li
berius poſſint vacare peccatis ſub
tali ſpē ſanctitatis·de quibꝰ dicit᷑
a btō gregoꝛio ſuꝑ iob Simulatoꝛ
⁊ callidus.ꝓuocat iram dei.quia ſi
mulatoꝛ tal᷑ aliud ſimulat. aliud a
git.caſtitatem ꝓfert luxuriā ſequi-
tur.benedicit pauꝑtati ⁊ marſubi
um replet ¶ Scđo mō ſimulatio ē
pccm̄ moꝛtale ſcꝫ qn̄ aliquis inten-
dit ſimulare ſctītatē a qua deficit
ꝑ pccm̄ moꝛtale. vt adipiſcatur ec-
cleſiaſticā dignitatē.indignꝰ tamē
exn̄s.vel q̄cūqꝫ alia bona cuius fi-
nis repugnat caritati dī vel ꝓximi
vel qꝛ vult ſeminare falſā doctrinā
vel qꝛ illis bonis vult vti ad laſci-
uiā·ſic enī eſt pccm̄ moꝛtale. Con-
tra q̊s dicit augꝰ de vita clericoꝛuꝫ
Et ponitur in decretis.xij.q . i·ca.
nolo Quicunqꝫ enī ẏpocrita ē moꝛ
tuꝰ eſt Et ābꝛo·in decretis·xxij. q.
vltima. Cauete fratres mendatiuꝫ
qꝛ oēs qui amant mēdaciū ſunt fi-
lij diaboli. non ſolū ī falſis verbis
ſed etiā in ſimulatis opibus Men
daciū ē·ſe xp̄ianū dici ⁊ opa xp̄iani
n̄ facere·mēdaciū eſt ipſum ſacerdo
tē ſe ꝓfiteri ⁊ contraria huic oꝛdini
opari.hec ibi·⁊ gregoꝛius . Vult ẏ
pocrita ſcīe diuina eloquia nec tn̄
facere·vult vt doctoꝛ loqui . nec ta
men bene viuere Et qꝛ non agit qđ
nouit.ſepe hoc ipſū qđ nouit amit
tit·Et hꝰ ſunt due figure ¶ Prima
ē.i.reg.vltimo ca. de ſaule · q̄ fecit
phitoniſſā inuocare ſamuelē Et de
mon apparuit pallio ī dutꝰ moꝛe
ꝓphetico ⁊ mentitus ē dicens ſe eē
ſamuelē ¶ Scđa figura habet᷑ in e
uangelio de ſimōe q̄ fuit angariatꝰ
vt tolleret crucē domini ⁊ eam poꝛ
tauit ⁊ tamī non eſt moꝛtuꝰ ſicut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

xp̄s ·ſic iſti ypocrite videnť porta
re crucem ⁊ plura alia bona facere
tamen viuunt mūdo q̄a ad maluꝫ
finem faciūt. vnde grego. libro· xv
moraliū ait. Portauit crucē ſimon
⁊ mortuꝰ non eſt. ſic ypocrite cruci
ant ſe ipſos tū per amorē glorie hu
mane mundo viuunt Committiť
aūt pccm̄ veniale quando intencō
ferť ad ſanctitatem ita ꝙ ſolum in
ipſa delectatur de quo philoſophus
quarto ethicorū dicit ꝙ hic denomi
nandus ē potiꝰ vanꝰ q̄ꝫ malꝰ ·Et
per hoc ptꝫ quid ſit dicenduꝫ ad id
quod primo querebatur Unde ſi ie
iuniū fiat cū ypocriſi q̄ eſt peccatū
mortale nō valet ad vite eterne me
ritum qꝛ bona facta extra caritateꝫ
⁊ in pccō non valent Unde auguſti
nus contra iulianū ſic dicit .Quid
quid ab hoīe fit ⁊ non fit ꝓpter id
ꝓpter quod fieri debet id eſt ꝓpter
deum ipſo deo non exiſtente ſine.
pccm̄ eſt·Et de penitentia diſtincti
one ſeptima capitulo Nemo deſpe
randus eſt Et ſunt verba venerabi
lis auguſtini in libro de penitentia
Scriptum eſt ſine caritate neminez
ſaluum eſſe. Et hoc ieiuniū rep̄hē-
ſum fuit a ſaluatore noſtro iheſu
xp̄o mathei ſexto capitulo in prin-
cipio. vbi dicitur Cū ieiunatis no
lite fieri ſicut ypocrite triſtes Si ve
ro ieiuniū eſt cū ypocriſi que ē pec
catū veniale ſic ē meritoriū ⁊ fruc
tuoſū qꝛ ꝑ pccm̄ veniale non amit
titur grā. vbi aūt eſt grā ibi ſunt o
pera meritoria·

Circa ſcd̄m principale Solet q̄
ri contrauerſia q̄dam inter popula
res· C

Utrū ſine elemoſina poſſint eē cō-
plete virtutes abſtinentie Pro cꝰ
declaratione ſciendū ꝙ eſt duplex
ieiuniū ſcꝫ nature ⁊ ecc̄e Primum
ieiuniū eſt abſtinere ab hiis que hn̄t
īpedire aliquā virtutem vel incita-
re ad aliqd̄ viciuꝫ· vt verbi grā. Si
vides ꝙ comedere carnes. ⁊ bibere
bona vina ⁊ fortia īpedirent aliq̊
mō bona opa. ſicut caſtitatem ora-
cionem. ⁊ alia hꝰ modi debes abſti-
nere ⁊ p̄bere opa rei licite ⁊ ab hiis
ieiunare. Et iſtud ieiunium maxīe
laudauerunt antiqui molares . Et
de cōſe· d. v· ca. nichil. vbi dicitur·
Nichil ꝓdeſt hoī ieiunare ⁊ orare et
alia bona religionis opa agere niſi
mens ab īiquitate ⁊ lingua obtrec
tationibꝰ cohibeatur Scd̄m eſt ie
iuniū eccleſie ⁊ iſtud eſt ſemel ī die
cōedere et non vltra· ⁊ eſt determi-
natū quo ad ꝑſonas quo ad cibos
quo ad tp̄s: quo ad conditioneꝫ . q̊
ad modum· D

Primo quo ad ꝑſonas quia ſoluꝫ
illi qui ꝑuenerūt vſqꝫ ad viceſimū
p̄mū annum obligantur· Quia vt
dicunt naturales natura ſemꝑ ē in
augmento vſqꝫ ad tale tempꝰ . ⁊ ec
cleſia non vult īpedire augmentuꝫ
alicuiꝰ naturale. Et hec eſt ſnīa ſci
thome ſcd̄a ſcd̄e· q. ca ·xl vii . ponit
tn̄ ꝙ iuniores debent aſſuefieri ad
ieiuniuꝫ et maxime clerici et ꝓfeſſi
in aliqua religione Scd̄o quo ad

ribos. qꝛ nō pn̄t comedi carnes nec
oua. aut lacticinia ¶ Tercio quo ad
tempus quia per tot ebdomodas
ante paſca. vnde de cō. di. v. Et ſūt
verba gre. A p̄ma dominica ergo
q̄drageſime vſqꝫ in paſca domini
ſex ebdomade cōputantur ¶ Quar
to quo ad cōditionem qꝛ mulieres
pregnantes. ſerui laborantes mul-
tum. pauperes de ſuo ſudore viuē-
tes. nutrices et curſores. ⁊ vniuer
ſaliter oēs qui aliqua graui infir-
mitate grauantur non tenētur ad
ieiuniū. ¶ Quinto ē determinatū q̊
ad modū qꝛ debet fieri in caritate.
caritas aūt ꝓuidet neceſſitati prio
rum ¶ Hiis habitis dico ꝙ ſi ieiu-
nium debet eſſe ꝑfectū oportꝫ ꝙ fi
at cū elemoſinaꝝ largitione. hanc
itaqꝫ ſnīaꝫ ponit gregori⁹ in ome-
lia p̄me dn̄ce quadrageſime dicēs
Frange eſurienti panē tuum. Nō
ſibi ſolam abſtinentiam credat ſuf
ficere cū dominus ꝑ ꝓphetaꝫ dicat
Hoc eſt ieiunium qđ elegi. frange e
ſurienti panem tuū. Et ſequitur.
Illud ieiuniū deus approbat qđ ad e
ius oculos elemoſinarū manus le
uat. quod cū proximi dilectione agit᷑
⁊ cū pietate conditur. hec ille Vn̄ ſi
debes comedere duos panes in die
cōmedas vnum cū dimidio ⁊ r̄liquū
des pauperi. ⁊ hoc mō habebis ꝑ-
fectionē ieiunij. Hanc ſentenciam
poſuit xp̄s in euāgelio mat. vi. ca.
Tu autē cum ieiunas. vnge caput
tuum ⁊ faciem tuaꝫ laua id eſt ihe-
ſum xp̄m caput tuum vnge oleo

miſericordie. quod tunc facies quā
do pauperi ſubuenies. quia quod
pauperi exhibet᷑ criſto exibetur vt
dicitur mathi. xxv. ca. Et ſequitur
⁊ faciem tuam laua id eſt animam
tuam lauare debes lacrimis pieta
tis. Ideo ſequitur ꝙ pater tuus q̄
eſt in abſcondito reddet tibi ſcꝫ pre
miuꝫ retributionis talis operis ſci
licet elemoſine. ⁊ hoc de ſecundo ſa
tis patet. E

¶ Circa tercium principale notanđ
ꝙ ieiunia ſunt in duplici differen
tia Quia quedam in dicta ⁊ impo
ſita ſunt ab eccīa vt ſunt ieiunia q̄
drageſimalia ieiunia quatuor tem
porum et vigilie ſanctorum Quedā
autem ſunt ieiunia particularia ꝑ
ſonarum vt ieiunia que obſeruan
tur per votum aut per quandam
bonam conſuetudinem. ſicut ſunt
illi qui ieiunant die ſabbati propt᷑
deuotionem beate virginis Dico er
go ꝙ ſi velim⁹ loqui de prima dif
ferentia ieiunij ꝙ ieiuniuꝫ eſt ſub
precepto quod ſi nō obſeruetur ab
illis qui ſunt in etate perfecta alit᷑
non impeditis peccant mortaliter
Et eſt iſta ſentencia ieronimi loquē
tis de ieiunio ad lucillum dicentis
In vnaquaqꝫ prouincia habundā
tes in ſuo ſenſu precepta maiorum
leges apoſtolicas arbitrantur. Si
ergo leges apoſtolice ſunt ſub pre
cepto. ⁊ leges doctorum ſunt leges
apoſtolice. ergo leges apoſtolice de
ieiunio ſunt ſub precepto. Iſta eſt
ſententia ſācti thome ſecunda ſcđe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

q.r.xlvij.ar.tercio in corpore q̄ſtio
nis vbi dicit.ꝙ ſicut ad ſeculares
principes ꝑtinet p̄cepta legalia iu-
ris natural' determinatīa tradere
de hijs que ꝑtinēt ad vtilitatē com
munē in tēporalibus rebꝰ Ita etiā
ad p̄latos eccleſiaſticos pertinet ea
ſtatutis p̄cipere q̄ ad vtilitatem cō
munē fideliū ꝑtinent in bonis ſpi-
ritualibꝰ. vn̄ dictū eſt ꝙ ieiunium
valet ad deletionez culpe ⁊ ad eleua
tionē mentis in ſpiritualia Et hēc
de cō.di.v.ca.q̄dragesima vbi dici
tur Quadragesīa ſūma obſeruatio
ne ē obſeruāda vt ieiuniū p̄ter dies
dn̄icos q̄ ſubtracti ſunt niſi quē in-
firmitas īpediret.nullateꝰ ſoluat.
Itē etiā q̄tuor tpm ē ſub p̄cepto vt
hētur.lvi.d.ca.ſtatuimꝰ vbi dicit
Statuiꝰ etiā vt ieiunia q̄tuor tpm
hoc ordine celebrent.p̄mū ieiuniuz
in īicio q̄dragesime.ſcđm in ebdo-
mada pēthecoſtes.terciū in ſeptem
bri pꝰ feſtū crucis .quartum in de-
cēbri pꝰ feſtum lucie.⁊ hoc rationa
biliter.qꝛ ſicut annꝰ ꝑ q̄tuor volui
tur tēpa .hiems ver.eſtas ⁊ autūp
ni. ſic et nos quaternū agamꝰ ie
iunium per quatuor anni tempora
hec ibi. ¶ Similiter autem et vi-
gilie apoſtolorum ſunt ſub precep-
to ¶ Si autem loquamur de ſecun-
da differentia ieiunij. ſic dico ꝙ ſi
ieiunium eſt ex voto. obligaris nō
ex precepto ſꝫ obligaris voto ſatiſ-
faciendo.ad qđ ſequitur ieiunij ob-
ſeruantia. ſi autem eſſet ex conſue
tudine que fuit longa tunc etiam
peccares ratione conſuetudinis an
tique. plus tamen et minus ſecun
dum videre patris tui ſpiritualis.
Iſti duo modi ieiunandi ſunt ſub
precepto. Et ſic patet tercium pri
cipale. Ieiuna ergo et cibus ille te
ducꝫ vſqꝫ ad montem dei ſcilicet vi
tam eternam Amen.

¶ Feria quinta prime. ſermo de
mendacio.

FAciat veritatem et iuſtus
eſt Ezechi octauo capitulo
Inter cetera que maculare
habent penitentiam noſtram et ie
iunium noſtrum de quo heri dixi
mus eſt in debitus modus loquen
di. ſiue fit per adulationem. ſiue
per detractionem. ſiue per menda
cium. ad quod tamq̄ꝫ ad genus re
ducuntur omnes alie ſpecies locu
tionis. Nam detrahere eſt contra
veritatem loqui. Similiter adu
lari eſt etiam loqui contra verita
tez. quando ſcilicet aliquis lauda
tur vel aliqua virtute exaltatur et
tu dicis ita eſſe non ꝙ ita ſit ſed vt
ei complaceas ¶. Et mendacium
nichil aliud eſt niſi loqui contra
mentem. ita ꝙ lingua vnum di
cat. et mens aliud ſentiat. Nam
cotidie iſto tempore fiunt contrac-
tus. mercantie. venditiones. com
munes ſermones. in quibus om
nibus veritas ſepe comprimitur.
et mendacium exaltatur. Ideo ho
die de iſta cohibitione lingue cir-
ca ſermones indebitos loquemur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vt veritas manu teneatur ⁊ mēda
cium comprimatur · vnde ber. in q̄
dam ſermone ſic dicit Leuis quidē
ſermo quia leuit᷑ volat. ſed grauit᷑
vulnerat. leuiter tranſit. ſed graui
ter vrit. leuiter aīaꝫ penetrat · ſed n̄
leuiter exit. leuiter profertur. ſed n̄
leuiter reuocatur. facile volat. ideo
facile violat caritatem Teneruꝫ mē
brum lingua attamen vix teneri
poteſt. ſubſtātia quidē infirmū atꝫ
exiguū. ſed vſu magnū atqꝫ vali
dū inuenitur. hec ille Et aug⁹ ¶ In
libro tercio de verbis domī Poſuit
deus mercedeꝫ vitam. dies bonos
Dies boni ſūt vita ſine fine requi-
es ſine labore. Tanta mercede po
ſita non iuſſit onera grauia porta
re · nec aliquam erigere machinam
nec fodere · Nō iuſſit rem laborioſā
ſed membrum quod inter omnia
membra cito moues. ipſū tibi p̄ce-
pit cohibere Cohibe inquit linguā
tuam a malo Noli loqui mendati-
um · noli loqui criminationes. noli
loqui calūpnias. Noli loqui falſa
teſtimonia · noli loqui blaſphemi-
as · cohibe linguam tuam a malo.
Vide quō iraſceris · ſi q̄s de te ma-
le loquitur Quō iraſceris alteri qn̄
alter de te male loquitur ſic iraſce-
re tu tibi qn̄ de altero male loq̄ris
Cohibe etiam labia tua ne loquan
tur dolum. qđ eſt in corde tuo hoc
dicatur foris Non aliud pectus te-
gat ⁊ aliū lingua deferat. hec aug.
Et hugo libro ſecundo de anima
ſic ait. Lingua dicitur quia lingit

adulando. mordet detrahēdo · occi
dit mentiendo. ligat ⁊ ligari nō po
teſt · labilis eſt et teneri non valet ·
ſed labitur vt auguilla penetrat vt
ſagitta · tollit amicos multiplicat ī
imicos. mouet rixas. ſeminat diſ-
cordias. vno ictu multos percutit
⁊ vulnerat ⁊ interficit. blanda ē et
ſubdola. Et ſequitur. qui cuſtodit
linguam ſuam cuſtodit animaꝫ ſu
am · ⁊ mors ⁊ vita in poteſtate lin-
gue ſunt poſita. Hec ille. Ideo de⁹
per prophetam ſuam ezechielem ī
themate poſt multas admōitiones
concludit Faciat veritatem ⁊ iuſt⁹
eſt. quaſi dicere vellet · ꝙ ſi omnia
que ſunt in epiſtola conſeruaret et
cohibitio lingue non eſſet. ita q̄ ip
ſa veritas deeſſet nichil prodeſſet
Et in euangelio dicit ſaluator noſc̄
q̄ veritas liberabit vos id ē dabit
vitam eternam · vnde iſto mane lo
quemur de mendacio quod eſt pro-
prie contra veritatem. licet omnes
lingue ſpecies mendacia quodam
modo dici poſſint. ¶ Circa qđ
mendacium tria videbimus.
¶ Primo mendacij deformitateꝫ
¶ Secundo diſcreſionem
¶ Tercio multiplicitatem .B
¶ Circa primum principale dicit
yſidorus q̄ mēdacium idem eſt qđ
mendabile verbum ⁊ reprehenſio-
ne dignum · Et quia ſemper habet
rationeꝫ vicij nunq̄ꝫ aliquo modo
⁊ aliqua circunſtantia poteſt dici
mendacium ſine pccō Iſta etiam ē
ſētēcia beati auguſtini in ēchiridiō

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

⁊ ponitur in decretis viceſimaſcđa
q.ij.ca michi vbi dicit' Mihi autē
non abſurdū videtur omne quidē
mendaciū eſſe pccm̄·ſed multū īt
eſt que aīo ⁊ de quib9 reb9 quiſq3
mentiatur. ideo dixit ſalomon pro
verbiorum octauo capitulo Veri-
tatem meditabitur guttur meu3.i·
nunq̄3 pferā mendaciū ex quo nū-
q̄3 poſſum pferre quin ſit pccm̄.
O quotiens peccas in die. o quot
mendacia dicis riſu ioco·truffa·⁊ ſi
milibus de quibus nunq̄3 confite-
ris·cum te peccare non credas Cō
tra te dicitur per matheum. De om
ni verbo ocioſo qđ locuti fuerīt ho-
mines ſunt reddituri rationem in
die iudicij·Sed huic ſentencie p̄ori
duo occurrunt contradicentia. Nā
primum quia contrariantur que-
dam mendacia que facta fuerunt ī
veteri teſtamento ⁊ ī nouo per ali-
quos quibus non eſt imputatum
ad peccatum. Nam abraham deſ-
cendens ī egiptum rogauit ſaram
vt ſororem ſuam ſe eſſe mentiret'
dicens Noui q̄ pulchra ſis mulier
⁊ cum viderint te egiptij dicturi ſt'
vxor illius eſt ⁊ interficient me ⁊ te
conſeruabunt· Dic ergo roga te q̄
ſoror mea ſis vt bene ſit michi pp-
ter te et viuet anima mea ob grati-
am tui. vn̄ ī hoc abrahā laudatur
Hoc idem patet de iacob cum dixit
ad yſaac petentem et interrogante3
Quis es tu fili mi? Ego ſū eſau
filius tuus primogenitus·et menti
tus eſt. q2 ipſe erat iacob nec iſti im
putatur ad pccm̄ īmo laudatur In
nouo etiam teſtamento criſt9 dixit
iohannem eſſe heliam quem tamē
ipſe iohannes alias negauerat ī ve
ritate ſe eſſe. Et iudeis xp̄s dixit·
Vos ex patre diabolo eſtis q̄ tamē
non erant filij diaboli. cum diabo-
lus de ſe generare nō poſſit Iſta et
oīa videntur eſſe mēdacia ad pccm̄
tamen non īputata. vnde patet q̄
non omne mendacium eſt peccatū
Secundum quod cōtrarietur huic
eſt. quia ponatur ī caſu q̄ tu vide-
ris ſortem interficere platonem in
aliquo loco ſecreto et ſequitur fami
lia poteſtatis inquirens iſtum. te
quidem primo reperient et dicent.
Vidiſti occiſorē hominis illi9? Si
dicis vidi ſortem occidentem illu3
capitur ſortes et decapitatur et ſic
tu es cauſa homicidij Si dicis n̄ vi
di mentiris quia eras preſēs. quid
ergo fiendum tutius eſt dicere men
dacium an occidere hoīe3? Et ſic
videtur q̄ aliquo caſu poſita aliq̄
circunſtancia poſſit dici mendaciū
abſq3 peccato Dico ergo ſicut pri9
dictum eſt q̄ omne mendacium eſt
peccatum Et vlterius dico q̄ abra
hā iacob et xp̄s n̄ ſunt mentiti qm̄
ait auguſtinus in queſtionibus li-
bri geneſis. et ponitur in decretis.
xxij.q·ca. queritur. Abraham non
ē mentitus licet tacuerit veritatē n̄
pferendo eam eē vxorem ſuā ſed di
cendo ſororē quia ſara erat ſoror ſu
a cū ipſa eſſet filia fratris ſui et āti
quit9 filie fratrū ſorores vocabāt'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Sed contra quicūqꝫ dolo loquitur
mentitur ſed abraham dolo locutꝰ
eſt·ergo eſt mentitus. Dicitur ꝙ a-
braham non excuſatur ſimpliciter
ex verbis auguſtini · vt ipſa gloſa
ponit. ſed excuſatur per auctorita-
tem diuinaꝫ cui ex inſpiratione ſpi
ritus ſancti ſe commiſerat ⁊ in q̊
ſperabat Similiter iacob non ē mē
titus Vnde. xxij. q·ij. dr̄ ſed et iacob
dicendo ſe eſſe eſau ꝑmogenitum
non eſt mentitus . non enim dixit
ſe eſſe ꝑmogenitum naſcēdo ſꝫ ius
ꝑmogeniture eſau vēdeate rite ade
undo. Similiter xp̄s non eſt menti
tꝰ· vt ibidem hētur qꝛ non dixit io-
hanem eſſe heliā in perſona ſꝫ imi-
tatione Et ſic patet quid ſit dicen
dum ad id quod contrariabatur p̄-
ori ſententie Circa id qđ ſcđm ob
iciebatur. dico cum beato apoſtolo
paulo ⁊ cū btō auguſtino in libro
de vera innocentia ꝙ non ſunt fa
cienda mala vt ſequanť bona etiā
in magna neceſſitate. vnde nō licꝫ
tibi auferre alienum vt ſubuenias
indigenti·nec poteſt famulꝰ vel fa
mula dare elemoſinā dnī ſui eo in
uito. licet ſit bonū cibare eſurientē
nec licet tibi facere contractꝰ illici-
tos cū bona intentione reſtituendi
licꝫ reſtitutio ſit bona. vnde dico ꝙ
nō licet tibi dicere mendatium vt
ſaltem liberes a morte. ſed bene po
tes occultare veritateꝫ ſicut dicimꝰ
abraham feciſſe . non tū negare ve
ritatem qꝛ ſi abraham non dixit il
am eſſe vxorem ſuam nō tū nega
uit. vn̄ ſi fuiſſet interrogatus dix
iſſet eam eſſe coniunctam ſibi con
iugio · Poſſet āt illā veritatem ſic
occultare. verbi grā. ambula duos
paſſꝰ ⁊ dic poſtquam ſuꝫ hic non
vidi aliquem illum occidere ⁊ non
mentieris·qꝛ qn̄ fuit interfectꝰ nō
eras ibi ſed ante paſſꝰ duos Et ſic
patet quanta ſit deformitas men
dacij qꝛ non poteſt abſqꝫ pccō dici·
Faciat ergo veritatem et iuſtꝰ ē vt
dicebatur ſupra·

Circa ſcđm principale dēt eſſe
magna diſcretio ī mō loquendi vt
non dicas mendatia ſed etiam non
taceas ea q̄ ꝓferenda ſūt ſcꝫ verita
tem Vn̄ ſolet queri iſta dubitatio
Quod eſt maiꝰ pccm̄ an tacere ve
ritatem an dicere mendatium·Hāc
itaqꝫ q̄ſtionem ſolutā ponit augꝰ
in libro de verbis dnī libro ꝑmo di
cens E que reus eſt qui loquiť mē
dacium ⁊ q̄ veritatem tacet Iſte qa
noſcere cupit ille qꝛ ꝓdeſſe nō vult
hec ille Et pono exemplum·tu es ī
conſilio ⁊ ꝓponitur vna res īiuſta
ſuꝑ quam deliberabitur quid fien
dum Multi multa mendatia dicēt
Alij vero ne diſpliciant ſuꝑ hec lo
quentibus tacebunt veritateꝫ. quā
dicentes ⁊ rempublicam defenden
tes non ſequerentur effectꝰ inique
concluſionis Dico ꝙ in caſu iſto ⁊
qualibet ſimili tantum offendit il
le qui tacet veritatem q̄ꝫ ille qui lo
quitur mendacium . Et ſi arguis ·
ego reſiſto faba vel balota more ve
netorū Dico tibi ꝙ hoc non ſufficit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

qnia faba non loquitur ⁊ multi nō
informati de veritate ſequunt̄ mē
daciū·quod non ſequerentur ſi ve-
ritatem diceres Jdeo in decretis di-
citur per ſimachum papam·Error
cui non reſiſtitur apꝓbatur. ⁊ veri
tas que minime defenſatur cōpri-
mitur. Et gregoriꝰ in paſtorali ca.
xv . Et ponitur·xliiij·d·ca.ſit· Vbi
dicitur Sit rector diſcretus in ſilē-
cio. vtilis in verbo. ne aut tacenda
ꝓferat. aut ꝓferenda reticeſcat. Nā
ſicut incauta locutio in errorē per-
trahit . ita in diſcretum ſilencium
eos qui erudiri poterant in errore
derelīqt Sepe nāqꝫ rectores ī ꝓuidi
humanam amittere gratiā formi-
dantes loqui libere recta pertimeſ-
cunt. Tales etiā increpantur a do-
mino per yſaiam dicentem Canes
muti non valentes latrare Et iterū
per ezechielem xiij·capitulo dicentē
Non aſcēdiſtis ex aduerſo neqꝫ po-
ſuiſtis vos murum pro domo iſ-
rahel. vt ſtaretis in prelio in die do
mini. Ex aduerſo quippe aſcende-
re eſt pro defenſione veritatis libe-
re loqui. in prelio ſtare ē prauis de-
lectationibus iuſticie amore reſiſte-
re Et moralis ſeneca dicit Qui non
vetat peccare cū poſſet iubet . Ecce
ergo quā diſcrete loqui oporteat ne
qnis ſolum mendacium non pro-
ferat ſed etiam veritatem non ta-
ceſcat Hoc idem habetur xi. q̄ſtione
vltima ca·Nolite timere Et ſic paꝫ
ſcd̄m principale ſcꝫ que debeat eſſe
diſcretio ergo faciat veritatem vt
dicebatur .

C Circa tercium principale ſcien-
dum ſecundum ſentenciam auguſ
tini que ponitur in decretis·xxij. q.
ij. D ¶ Nota octo ſunt genera mē
daciorum. que tamen ſecundum e-
undem reducuntur ad tria genera
mendaciorum ſecundum ꝙ ponit
magiſter in tercio libro di. xxxviij· ī
principio ¶ Nam primuꝫ genus
dicitur iocoſum mendacium· ſecū-
dum dicitur mendacium officioſū
id eſt vtile·tercium dicitur menda-
cium ꝑniciosum id eſt dāpnabile .
Mendacium iocoſum eſt falſitas
que dicitur in ioco vel dicitur ſola-
cioſe non reſpectu alteriꝰ rei q̄ꝫ io-
ci · nec eſt ſine pccō maxime ſi ioco
aliquid diceretur qđ eſſet contra de
uꝫ aut proximū. ſicut patet per gre·
in li . dialogorum de illo puero qu
ludēdo ⁊ iocando blaſphemabat de
um fortaſſe ſecunduꝫ ꝙ audiebat
a prē ⁊ aliis qui conuerſabantur ī
domo · ⁊ receptꝰ eſt de ſinu patris
⁊ nūq̄ꝫ āplius viſꝰ Et ideo non de
bēt ꝑmitti pueri ꝙ loquant̄ ioco ⁊
riſu ſcurrilia·ne aſſueti malis opi
bꝰ velitis eos retrahere qū nō pote
ritis q̄a iā erāt duri humeris. ⁊ po
tiꝰ frāgēt̄ q̄ꝫ plicent̄ ratione cōſue
tudinis Scd̄ꝫ ē mēdaciū officioſū
id eſt vtile. Hoc quandoqꝫ eſt ad v
tilitatem tuā· quandoqꝫ ad vtilita-
tem amici·vt communiter contin-
git in ēptionibꝰ ⁊ venditionibus·
vbi cū mēdaciis iuramētis et aliis
fallaciis fiunt contractꝰ ⁊ mercātie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Et nota q̄ quēcūq; ſcienter cuz iu-
ramento dicis mendacium vt pl⁹
vendas rem q̄z valeat. aut vt ami
co tuo ſeruias · ſēper eſt pcc̄m mor-
tale ⁊ obligaris ad reſtitutionē Et
ſi obiecris q̄ ī ſacra ſcriptura dn̄s
p̄miauit mendacium officioſuz id
eſt factuz ad vtilitatem alterius ſi
cut patz exodi. i. de obſtetricibus q̄
dicebant mendacium pharoni. qui
mandauerat oēs in fantes mares
hebreoꝝ occidi ⁊ feminas r̄ſeruari
tn̄ non inter fecerunt eos ⁊ menda
citer dixerūt ſe eos interfeciſſe que
fuerunt a dn̄o p̄miate. q̄z vt dicitur
ibidem edificauit dn̄s illis domos.
¶ Ad quod dicitur vt habetur vice
ſima ſcd̄a que · ij. q̄ non fuerunt p̄
miate ratione mendacij ſed ratione
timoris domini quem habuerunt ·
vnde in textu dicit · Quia timuerūt
obſtetrices dominuz ido edificauit
illis domos Non ergo ratione mē-
dacij ſed ratione timoris premiate
ſunt Tercium eſt mendacium p̄-
nicioſum id ē dāpnoſum vel dāp-
nabile Et eſt illud qd̄ fit contra cari
tatem primi ⁊ in dampnum ipſi-
us · quandoq; in rebus temporali-
b⁹ · vt fraudes. ⁊ falſa teſtimonia
quandoq; contra famam · vt cum
quis dicat primum potatorē ebri-
um. pditorem. furem laſciuum. et
hiis ſimilia. quandoq; in pſonam
vt cum quis cum mendacio procu
ret mortem primi. vel ipſuz dimi
nui in aliquo membro. iſtud enim
eſt peſſimum oīm mendacioꝝ · Et
hoc ſatis de tercio · faciat ergo veri
tatem ⁊ iuſt⁹ eſt id eſt non loquat
mendacium ⁊ erit iuſt⁹ · q̄z veritas
liberabit oēs ea vtentes · Vnde p̄s
volens oſtendere qui habituri ſunt
vitam eternam dixit. Domine q̄s
habitabit in monte ſancto tuo Reſ
pondit qui loquitur veritatez ergo
loquere veritatem · vt habeas vitaz
eternam Amen.

¶ Feria ſexta prime · ſermo de im-
mortalitate anime.

Anima que peccauerit ipſa
morietur. Eze. xviij. ca. An
tiquit⁹ fuit vna q̄ſtio ſatis
dubitata. que non minus a moder
nis eſt diſputata Queſtio talis erat
quid eſt hō ? vnde p̄s. quid eſt hō
q̄z innotuiſti ei · ā fili⁹ hoīs q̄z r̄pu
putas eum Item ſalamō eccīs · ij.
quid eſt hō vt ſequi poſſit r̄cōrē ſu
um Itē iob · quid eſt hō q̄z magnifi
cas eū. ā quid apponis erga eū cor
tuū ? vnde putabant hoīez eē viliſ
ſimā creaturā. Nā dauid dixit · hō
vanitati ſimil̄ fact⁹ ē. dies ei⁹ ſicut
vmbra p̄tereunt Et ſalomō vbi ſu
pra Vidi in oīb⁹ vanitatē ⁊ afflic-
tionē animi ⁊ nichil manere ſub ſo
le. Job · contra folium quod vento
rapitur oſtendis potenciam tuam
⁊ ſtipulam ſiccam perſequeris Et
ſimiliter adrianus rex petiuit ſeē a
ſecundo philoſopho · quid ē homo
? qui reſpondit homo ē mancipiū
mortis viator tranſiens ⁊ hoſpes
loci Primo eſt mancipium mortis
quia ei tanquam ſeruus eſt obliga

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

tus Unde ſeneca de remedijs fortu-
itorū ſic dicit. Morieris. Quid ha-
beo· quia indigeo hec verba iuraui
¶ Scdo eſt viator tranſiens qꝛ con-
tinue currit ad mortē. Unde ſeneca
ſic loquitur. Morieris. hoc ago. huc
me ſinguli dies ducunt· ¶ Tercio ē
hoſpes loci. qꝛ ſicut hoſpes de hoſ-
pitio nichil portat· ſic homo dū mo
ritur nichil ſecum portat.

Hic cadit exemplū de ſallandino re
ge ſarracenorum ⁊ duodecim reg-
norū· qui moriens fecit erigi pan-
num lineū ſuper haſtā precone dicē
te Hec dicit rex duodecim regnoꝝ
Ex imēſis diuitijs meis nichil por
to niſi iſtud Unde oēs iſti antiq̄ pu
tauerunt hominē viliſſimā creatu-
ram Non minus moderni quoꝝ
deus venter eſt ⁊ eoꝝ vita epicurea
vicijs oib⁹ plena. putant hoīez rē
viliſſimam Et vt liberius vicijs ⁊
peccatis vacare poſſint mendacic
dicunt nullā aliā vitā eſſe poſt hāc
⁊ aīaꝫ ſimul mori cū corpe dicētes
illud eccleſiaſtici. iij. q̄ vnus eſt ite
ritus hoīm ⁊ iumentoꝝ. Et illō qđ
habetur ſapientie ſecundo Cum te-
dio eſt tps vite noſtre ⁊ non eſt rfri
geriū in fine hominis ⁊ non eſt ag-
nitus qui ſit reuerſus ab inferis qꝛ
ex nichilo nati ſum⁹ ⁊ poſt hoc eri-
mus quaſi non fuerim⁹ Et ij. regū
decimoquarto Omnes morimur ⁊
quaſi aqua dilabimur ſuper terraꝫ
que non reuertitur Et illud quod ꝑ
poſitum eſt in themate Anima que
peccauerit ipſa morietur Sed quia
iſta determinacio eſt contra fidem
nrāꝫ Nec ita vilr eſt hō ſaltē quo ad
aīaꝫ ſicut iſti imaginanť· Declaro
ſenſū antoritatū iſtaꝝ· duplicem q̄-
dē mortem ponunt theologi ¶ Pria
eſt corporaľ qñ aīa recedit ſcꝫ a cor
pe ⁊ iſto mō vnus eſt interitus ho-
minum ⁊ iumentorum ſciꝫ quo ad
corp⁹. ⁊ ſtāte mūdi machina ſic aq̄
dilabimur et n̄ rūertimur niſi forte
miraculoſe. nec eſt inuēt⁹ q̄ ſit rūer
ſus ab inferis id eſt reſurrexit ſciꝫ
via naturali· ⁊ in hoc apparet vili-
tas hominis quia non poteſt vita-
re mortem ¶ Secunda eſt mors ſpi
rituaľ qua ſcilicet deus recedit ab a
nima per peccatuꝫ mortale anime
ſuperueniens ex qua ſequitur dāp
natio. vnde p̄s Mors peccatorum
peſſima Ad hoc ꝓpoſitum loquiť
propheta in themate. Anima que
peccauerit ipſa morietur ſciliꝫ ſpi
ritualiter· quia naturaliter anima
ē imortalis Et q̄ loquatur de mor
te ſpirituali notat euangelium vbi
xpriſtus dixit illi ydropico· vade et
amplius noli peccare ne deterius
tibi contingat ſciliꝫ ne dampneris
Dic hiſtorias epiſtole et euāgelij li
placet Et quia de immortalitate a-
nime tetigimus dicendo ipſam eē
immortalē naturaliter ⁊ poſt hāc
vitam eſſe aliam Ideo illud videbi
tur iſta mane. Circa quam i-
mortalitatem tria notabimus.
¶ Primo rationum pluralitatem.
¶ Secundo auctoritatum varieta-
tem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

¶ Tercia exēploꝝ caritatē. C
Circa primū principale p̄mo
ponā ⁊ adducā tres rationes theo-
logicas ꝓbantes aīe īmortalitatē
ſcd̄o adducā tres rōes naturales .
Tercīo tres rōnes morales Prīo ra
tio theologicaꝉ eſt .cū deꝰ ſit ſūme
bonus ſcd̄ꝫ qꝛ dicit dioniſiꝰ de diui
nis noīibꝰ iiij.ca. bonitatē ſuam
cōicat ⁊ maxime amicis ſuis. ami
ci ſui ſunt q̄ faciunt ipſiꝰ volunta
tē. vn̄ ꝑ iohānē euā. ipſe dicit Vos
amici mei eſtis ſi feceritis q̄ ego p̄-
cipio vobis. ſꝫ bonitatē ſuā nō cōi
cat ī p̄ſenti vita. cū eq̄ curā habeat
de iuſtis ⁊ īiuſtis ⁊ ſolem ſuū oriri
faciat ſuꝑ bonos ⁊ malos ergo eaꝫ
cōicabit in alia vita. Scd̄a racio
theologicaꝉē aīa ē creata ad imagi
nē dei vt patꝫ. gen. iij. qꝛ corpꝰ nō
ē ad dei imaginē ſed ſolū aīa vt de
clarat mgr̄ ſen. in i. di. iij. ꝑ verba
auguſtini libro xiiij. de trinitate ſed
deꝰ ē īmortaꝉ ergo ipſa aīa ē īmor
taꝉ Tercia ratio theologicaꝉ eſt illa
quā ponit lactanciꝰ Quia exſpecta
mꝰ diuīū iudiciū ſed diuīn iudiciuꝫ
non erit de nō exn̄tibꝰ ergo erit de
exn̄tibꝰ ⁊ ꝑ conſequēs aīa ē īmor-
taꝉ ⁊ ē alia vita pꝰ hāc vitā plena
miſeria pccīs ⁊ īiq̄tatibus Scd̄o
pono tres rationes naturales oſten
dētes īmortalitatē aīe ⁊ ꝑ ōns po-
nentes aliam vitā pꝰ hāc Prima
racio eſt iſta ⁊ ē dn̄i alberti magni.
Illud qd̄ non eſt cōpoſitū ex rebus
cōtrarijs non ē corruptibile. ſꝫ aīa
nō ē cōpoſita ex cōtrarijs ergo n̄ ē
corruptibiꝉ. p̄ma ꝑpoſitio hꝫ verita
tē ꝑ ſciaꝫ oppoſiti qꝛ q̄ ſūt cōpoīta
ex contrarijs corrūpunt. qꝛ āt hō
īſtatu innocentie etiaꝫ ſcd̄ꝫ corpꝰ n̄
fuiſſet corruptꝰ hoc fuiſſet ꝑ grāꝫ
ſcd̄a ꝓpō habꝫ veritatē qꝛ ipſa aīa
non ē elementata ergo Scd̄a racō
naturaꝉ ē illa Iſtud qd̄ non educit
de potentia materie non ē corrupti
bile cū materia. ſꝫ aīa non educitur
de potentia materie ergo ipſa non
eſt corruptibiꝉ. qꝛ āt aīa non educa
tur de potentia materie: pꝫ ꝑ ariſto
iij. de aīa cū ipſa hēat plures opati
ones qbꝰ non indiget corpe ſicut ē
ītelligere ⁊ velle. Tercio ratio natu
raꝉ eſt iſta Nobilior ē aīa q̄ꝫ celum
ſed celū ē īgenerabile et īcorruptibi
le ſecundū ariſ. in li. de ce. ergo ani-
ma eſt immortalis. primum patet
qꝛ qd̄libet viuens eſt nobilius non
viuente anima autem eſt viuens.
celum autem non eſt viuens. ergo
iſtis rationibꝰ naturalibꝰ pꝫ aīaꝫ
eē incorruptibilē ⁊ p̄ter iſtam vitaꝫ
miſeram eſſe aliam vitam quam
mali peccatores negant ¶ Tercio
adduco tres rationes morales pro-
bantes anime immortalitatem. p̄i-
ma eſt iſta ſecundum macrobium.
Iuſticia eſt que reddit vnicuiqꝫ qd̄
ſuum eſt. ſed deus eſt ſumme iuſtꝰ
quia p̄s ait Iuſtus dominus ⁊ iuſ
titias dilexit. ergo ipſe reddit vni-
cuiqꝫ qd̄ ſuum eſt. ſed ipſe in hac
vita non premiat iuſtos nec punit
malos ſecundum eorum merita qꝛ
interdum bona maꝉ ⁊ mala iuſtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

tradunt̄ .iuxta illud ſala · Sūnt ī-
pij q̄bus bona ꝑueniunt q̄ſi facta
iuſtoꝝ egerīt ergo opꝫ eē aliā vitā
in q̄ remunerent̄ oēs ſcd̄z eoꝝ meri-
ta · ⁊ puniantur oēs iuxta eoꝝ ma-
la opa · Anima ergo ē īmortalis i
Scd̄a ratio moral̄ eſt iſta ⁊ ē lactā
tij Si aīa eſſet moral̄ poſſet nega-
ri deū eſſe · ꝓbatur qꝛ in hac vita
non videt̄ deus oculis corporeis .
nec in alia exſpectaret̄ videri oculi
mentalib⁹ cū aīa eſſet mortua. er-
go oꝫ dicere ipſā aīam eſſe īmorta
lem vt ſi ſaltem deus nō poſſꝫ vi-
deri ī hac vita ocul̄ corporeis ſaltē
videat̄ in alia oculis mentis Ter-
cia ratio ē iſta ⁊ ē dnī alberti mag-
ni Aīa ē capax beatitudinis . ſed ſe
cundū aug . de⁹ ingenti libertate ꝑ
captu replet oēs creaturas ergo de
bet replere etiā ipſā aīam ſed eā n̄
replet in hac vita qꝛ ſēp deſiderat̄ .
ergo replebit eā in alia vita . ſed ſi
moreret̄ nunq̄ꝫ replētur ergo opꝫ
dicere animam eſſe immortalem ⁊
p̄t̄ hanc vitam eſſe aliaꝫ vitā vbi
remuneretur aīa. deuꝫ videat ⁊ glo
ria repleatur · ⁊ hec ſatis de p̄mo ·
¶ Circa ſcd̄z principale p̄mo addu
cā auctoritates ſacroꝝ doctorum .
ſcd̄o auctoritates inducam ſubtiliſ
ſimoꝝ philoſophoꝝ Tertio ponaꝫ
auctoritates poetaꝝ moraliū Pria
auctoritas ſanctoruꝫ eſt aurelij au-
guſtini in p̄mo de ciuitate dei capi·
xxij. vbi ponit exēplū de platōe in
thimeo de quodā philoſopho q̄ le-
gens īmortalitatē aīe ſe p̄cipitari

fecit ī mari. vt de hac vita miſera
bili ſe transferret ad aliam vitam.
Et ī eodē dicit aug . de alia loquēs
vita Quanta felicitas vbi nullum
malū erit. vbi nullū bonuꝫ latebit·
vbi erit deus omnia in omnibus .
Scd̄a ē auctoritas gregorij in mora
libus libro viceſimoſexto dicens .
Tres vitales ſpiritus creauit om-
nipotens de⁹ . Vnū qui carne non
tegitur · Alium qui cū carne tegit̄ .
ſed nō cū carne moritur · Terciū q̄
cū carne tegitur ⁊ cū carne morit̄ ·
Prim⁹ ē angeloꝝ. ſecūd⁹ hominū
tercius brutoꝝ Tercia auctoritas
ē bernardi ſup cantica ſic īquiētis.
Audiſtis tres ſanctoꝝ ſtat⁹ .p̄m⁹
videlicet ē in corpore corruptibili
ſecundus ſine corpore · tercius ī cor
pore iam glorificato Prim⁹ ē ī mi
licia. ſecundus in requie · tercius ī
beatitudine Ecce quomodo oēs iſ
te ſanctoꝝ auctoritates manifeſtāt
animam immortalem eſſe ⁊ aliaꝫ
vitam delectabilem vltra hanc mi
ſeram Secundo adduco auctorita-
tas moralium philoſophoruꝫ qui
concedunt immortalitatem anime
et aliam vitam eſſe · Primus eſt
plato ī thimeo vbi ipſe dicit ꝙ ani
ma eſt immortalis ⁊ ſecundum ꝙ
vicerit paſſiones : vel ab eis victa
fuerit . premiabitur ł punietur p⁹
mortem . Itē idē in ſuedona libro
ſic vocato. vbi de anima ipſi⁹ ſue-
donis loquitur plato et dicit ꝙ ſu-
peruenīente nece in hominēꝫ quod
mortale eſt ipſius diſiungitur · qd̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vero imortale ē ītegrū ⁊ īcorrupti-
bile auolat abiēs ⁊ accedēs ad locū
de q̊ dubitare nō ꝯuenit alicui mētē
hñti Scðs philoſophꝰ ē hermes di-
cens Oīs aīa humana īmortal̾ eſt
ſ; non vniformiter cuncte ſed alie a
lio mō·hoc dicit ꝓpt̄ merita Ter
cius eſt ariſtotiles in libro de aīali-
bꝰ dicens Intellectꝰ ſolus eſt ab ex
trinſeco ⁊ ſolꝰ h; eſſe dīnum Item
in ſcðo de aīa dicit ſeparatur autez
hoc ab hoc tamq̃; ꝑpetuum a cor-
ruptibili. vnde patet iſtos philoſo
phos naturales ꝓdictos ad inuicez
concordare de īmortalitate aīe ⁊ eē
aliā vitā ꝑter hanc Tercio adduco
auctoritates poetaꝝ moraliū Pri
mus eſt tulliꝰ dicens Non ē lugēda
mors quā īmortalitas ſequit̾. Et
idē dicit ꝓmiū ꝯſeruari bonis ī ali
a vita vt patet in ꝓlogo de ſūpno
ſcipionis ſup libro tullij. Scða ē
auctoritas ſenece dicentis ad lucil-
lum Mors iſta quā non vitamꝰ ſ;
recuſamꝰ vitā non intercipit ⁊ nō
extinguit Tercia ē auctoritas oui
dij ſuo libro methamorphoſeos di-
centis Morte carent aīe Et idē ali-
bi Ite alacres veſtri nunquā mori
ent̾ honores. Ecce ergo quō patet
auctoritatibꝰ ſcōꝝ philoſophorum
⁊ poetaꝝ moraliū aīaz eſſe īmor-
talem ⁊ eē aliā vitā ꝑter hanc vitā
miſerabilem Et hec de ſecundo.

Circa tercium principale Mul
ta namq; exempla habemus in ve
teri et noua teſtamēto quibus pro
batur ꝙ anima eſt immortalis ⁊ ē
alia vita preter iſtam Nam geneſis
xlv·capitulo dixit yſaac Si quid ac
ciderit ei in via deducetis canos
meos ad inferos·Itez quarto regū
iiij. heliſeus reſuſcitauit puerum il
lum ponēs os ſuper os. oculos ſu
per oculos·corpus ſuper corpus.
manus ſuper manus. ſi non fuiſſ;
alia vita non potuiſſet ipſum r̄ſuſ
citare. Similiter et helias reſuſcita
uit vnum alium filium vidue vt
patet regum. iij.xvij. In nouo etiā
teſtamento xpriſtus reſuſcitauit ſci
licet lazarum vt patet iohannis·xi
Filium vidue vt patet luce quinta
capitulo Et filiam principis vt pa
t; mat·ix·ca. Hoc idez etiam patet
in tribus pueris qui fuerunt poſi
ti ad ſepulcrum beati ieronimi re
ſuſcitati ſunt vt narrat cirillus ad
auguſtinu; qui mirabilia de alia
vita dixerunt. vt patet de magiſtro
ſcolariū qui aparuit diſcipulo ſuo
⁊ de multis alijs qui ſunt reſuſcita
ti ⁊ multa de alia vita narrauerūt.
Ex qbꝰ comprehendimus ipſam a
nimam eſſe immortalez ⁊ eſſe aliā
vitam preter iſtam. Cum ergo
dicitur anima que peccauerit ipſa
morieter ſpiritualiter habet intelli
gi ſcilicet per peccatu; mortale pu
nietur morte eternali ⁊ non natur̄
li. ideo criſtus dixit paralitico per
quem ſignificatur Vade et amplius
noli peccare ne deterius tibi contin
gat id eſt ne moriaris morte eterna
li a qua nos deus liberet. Amen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Sabbato ſednnde dominice ſer
mo de beatitudine.

Ipſe autem deus ſanctificz
vos p omnia. i. ad theſſalo
niſcenſes. iiij. capitulo Heri declara
ui animam eſſe immortalem ⁊ eē
aliā vitam. Iſta meliorem ſcz pro
bonis. que vocatur vita eterna. in
qua beatificentur anime bonorum
Hodie. A
declarabo illam beatitudinem̄. q̄-
lis ſit. que ſit ⁊ quāta ſit. quia tūc
eritis ſanctificati per omnia vt di-
citur in epiſtola. ea ſanctificatione
⁊ beatitudine qua hodie xpriſt? vo
luit ſe tranſfigurare. Mathei. xviij
vnde iohannes criſoſtomus de re-
paratione lapſi declarans conditio
nes vite eterne oſtendendo quales
erimus in patria dicit. Nulla erit
in futuro diſcordia. ſed cuncta con
ſona. ⁊ cuncta concordia. omniuz
enim ſanctorum erit vna conueni-
entia. nullus ibi diaboli met?. nul-
le inſidie demonum. tartaree gehē-
ne procul. mors nez corporis neqz
anime. ſed immortalitatis munere
erit metus vterqz reſolutus Et ber
nardus declarens huius beatitudi-
nis ſubſtanciam dicit. Illud veruz
⁊ ſolum eſt gaudium quod non de
creatura ſed de creatore concipitur
⁊ cum poſſederis nemo tollet a te.
Cui comparata aliunde iocūditas
meror eſt. omnis ſuauitas dolor ē.
omne dulce amarum. omnis decor
fedum. omne poſtremo quod cun-
qz aliud delectare poteſt moleſtuz
hec ille. Et idem bernardus decla-
rans glorie huius quantitatez dicit
O beata regio paradiſi. o beata re-
gio deliciarum. ad quaz ſuſpiro de
valle lacrimarum. Vbi ſapientia
ſine ignorantia. vbi memoria ſine
obliuione. vbi intellectus ſine erro
re. vbi ratio ſine obſcuritate fulge-
bit Beati qui habitant ibi ⁊ lauda
bunt deum in ſecula ſeculorum. id
eſt beatitudine pleni ſunt qui habi
tant ibi. Quis ergo nollet tantam
gloriam. Quis talem gloriā vellz
mutare in infinitā penā? O inſen-
ſata hominum cura O inanis mū
dana affectio. que pro rebus tran
ſitorijs amittis perpetua. que ocu
lus non vidit. nec auris audiuit.
nec in cor hominis aſcendit. que
preparauit deus diligentibus ſe.
ſicut teſtatur paulus apoſtolus in
epiſtola. Hanc ita qz deſiderabat
propheta dauid dum in ſpiritu di-
cebat. Sitiuit anima mea ad te de
us quando veniam et apparebo
ante faciem dei mei et cetera. Im-
mo conquerebatur q? tam diu vi-
uebat. vnde deo coniungi non
poterat dicens. Heu michi quia in
colatus meus prolongatus eſt. Iō
apoſtolus paulus in principio in-
nuebat Ipſe autem deus ſanctifi-
cet vos per omnia id eſt vobis bea
tam vitam concedat. in qua ſanc-
tificati eritis per omnia id eſt ī cor-
pore et in anima quia tunc corpus
erit glorificatum et anima plena
omni viſione et delectatione.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Quam quidē gloꝛificationē hodie
oſtēdit xp̄s ꝑ trāſfiguracionē quā
apoſtoli admirantes ceciderunt in
facies ſuas Dic hiſtoꝛias epľe ⁊ e-
uangelij ſi placet ¶ Circa iſtā beati
tudinē tria videbimus ·

¶ Primo huius gloꝛie locum.
¶ Scđo huius gloꝛie meritum .
¶ Tercio hui⁹ gloꝛie obiectū B

¶ Circa primū principale ē notan
dum ꝙ gloꝛia beata ſeu beatitudo
non poteſt eſſe in hac vita miſera-
bili Cui⁹ rationem ponit thomas
p̄ma ſcđe queſti· v·ar. tercio in reſ-
ponſione principali dicens. cū bea
titudo ſit perfectum et ſufficiēs bo
num omne malum excludit ⁊ omē
deſiderium implet In hac autem vi
ta non poteſt omne maluz excludi
Nam multis maľ p̄ſens vita ſub-
iacet q̄ vitari non poſſunt· vt igno
rantie ex parte intellect⁹ ⁊ inoꝛdīa
te affectiones ex parte appetitus ⁊
multiplicibus penalitatibus ex ꝑ-
te coꝛpoꝛis. vt auguſtinus diligent̄
exequitur decimonono de ciuitate
dei Similiter ergo etiam in deſide-
rijs boni in hac vita homo non po
teſt ſatiari Naturaliter enim homo
deſiderat permanentiam eius bo-
ni quod habet. bona autem preſen-
tis vite tranſitoꝛia ſunt cum et ip̄a
vita tranſeat quam naturaliter de-
ſideramus ⁊ eam perpetuo perma
nere vellemus ⁊ naturaliter homo
refugit moꝛtem quam vitare non
poteſt· vnde p̄s. Quis eſt homo q̄
viuet ⁊ non videbit moꝛtem. Et ſic
impoſſibile eſt ꝙ in hac vita vera
beatitudo habeatur Secunda ratio
ꝙ in hac vita haberi non pōt beati
tudo eſt iſta. quia ſi conſideretur id
in quo beatitudo cōſiſtit ſpecialit̄
ſcꝫ viſio diuine eſſentie que nō po
teſt homini prouenire in hac vita .
quia deum nemo vidit vnquam e
tiam beatitudo haberi non poteſt ī
hac vita Et ſi obiceretur de plurib⁹
qui viderunt deum in hac vita . ſi
cut patet geneſis. xxxiij· de iacob q̄
dixit · Vidi dominum meum facie
ad faciem ⁊ ſalua facta eſt anima
mea· Et de moiſe legitur numeri ·
xij. qui dixit· Palam ⁊ nō per enig
mata video deum oꝛe ad os loquoꝛ
ei Et dicit aug⁹ · libꝛo .ij. detrinita
te ꝙ locucio iſta que fiebat vocib⁹
modificabatur ⁊ erat tanq̄ꝫ amici
loquentis ad amicum De iob legi
tur etiam .xi dixiſſe Auditu auris
audiui te nunc oculus meus videt
te yſaias quoqꝫ · vi . capitulo dicit
Vidi dominum ſedentem ſuper ſo
lium excelſum ⁊ plena erat omnis
terra maieſtate ſua· Similiter et in
nouo teſtamento plures viderunt
deum Nam vt patet iohannis pri
mo Johannes baptiſta vidit ſpiri-
tum ſanctum deſcendentez ſub ſpe
cie columbe · Hodie eciam viderūt
tres diſcipuli · Vidit paulus · qui
dixit · ij· ad coꝛ · xij. Scio huiuſmo
di hominem raptum vſqꝫ ad terci
um celum · vbi dicit gloſa ꝙ deus
oſtendit apoſtolo beatitudinem in
qua videndus erat in eternum Nā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ne etiã legimus actuũ ſexto de ſtephano qui vidit celos apertos et gloriam dei. vnde ex hiis patet q̄ vita beata poteſt haberi ĩ hac vita cũ deus videri poſſit ꝑ eſſentiã in hac vita. quia hec eſt vita eterna vt cognoſcant te ſolum deũ. vt dicit per iohannē. Huic non reſpondet non negando p̄dictas auctoritates ſed eas declarando. Quia ſcd̄m q̄ dicit ſanctus thomas quarto ſentētiarum diſtinctione quadrageſima nona articulo quinto Contigit aliquando diuina virtute q̄ aliqua res miraculoſe in aliquo producit in q̊ nullo mō p̄t ꝑ diſpoſitiōes naturales ſibi ĩherẽtes. ſicut q̄ virgo ꝑiat. ꝛ q̄ ignis in aqua cōburat. Similiter pōt miraculoſe fieri q̄ diuina virtute aliquis ĩtellect⁹ creatus non habēs niſi diſpoſitiones vie eleuetur ad videndum deũ per eſſentiam. non tamē ex tali viſione poteſt dici beatus ſimpliciter ſed ſcd̄m quid tm̄ ſcz inquãtũ coicat in actu beati ꝛ ꝑticipat beatitudine. Iſti ergo qui viderunt deum non perfecte beati fuerunt. ſed beatitudine ꝑticipauerunt. Et ſic patz q̄ beatitndo non habz locum in p̄ſenti vita ſed locus beatitudinis ē in celo empireo vbi adeſt deus per ſuã eſſentiã. quã videntes electi beatificantur ꝛ gloria r̄plentur Vnde aug⁹ in libro de vtilitate agēde penitentie dicit. Illuc feſtinate vbi ſēper viuatis Si enim ſic amatis iſtam miſerã fluidam q̄z vitam vbi cum tanto labore viuitis. vbi vix currendo ſatagendo. ſudando. ſuſpirando. neceſſariis corporis ſatiſfacitis. quanto magis amare debetis vitam eternam. vbi nullum laborem ſuſtinebitis. vbi ſemper ſũma ſecuritas. ſumma felicitas. felix libertas. felix beatitudo. Vbi implebitur illud quod per ſaluatorũ n̄rm dicit in euan. Erũt hoĩes ſiles ãgelis ꝛ fulgebũt iuſti tãq̃z ſcītille hec ille. Ibi ergo ꝑfcã btĩtudo ꝛ nō ĩ hac vita miſerabili vt dctũ fuit ſup̄ Et ſic pz primũ. ¶

¶ Circa ſecundũ principale credi⁹ ſecunduz fidem ꝛ tenemus q̄ non ſolum beatificabitur. anima veruz etiam et corpus beatificabitur. tamen differenter. Nam anima habebit tres beatitudines. ſcilicz cognitionē. dilectionē. ꝛ inheſionē. q̄ a quibuſdã dicitur comprehenſio ꝛ a quibuſdã fruitio. Pria btĩtudo ē ꝯgnitio. nã ĩ hac vita aĩa ē poſita ĩ magna obſcuritate ꝛ ĩ m̄ltis ignorantiis. ꝛ ſi aliquã ꝯgnitionē hz de deo illa ē ꝑ fidē. ꝛ ꝑ ꝯñs nō ꝯgnicã ſcientifica ꝑ cauſas. vñ apl̄us. i. cor. iii Vide⁹ nũc ꝑ ſpeculũ ꝛ ĩ enigmate tũc aũt facie ad faciē Scd̄a btĩtudo ē dilectio Nã ĩ pria oēs alie vtutes deeẽt ꝛ deficiũt excepta ſola caritate q̄ ibi nũq̃z deficiz. vñ apl̄us. caritas nũq̃z excidit Tercia btĩtudo ē delectacō. nã p̱mo delectabit aĩa vidẽdo deũ in q̊ oĩa alia relucent. vnde gregorius. Quid eſt quod non videant. qui videntē oĩa vidēt

Scd̄o delectabitur cū videbit hoīeȝ hoīs cunditorē· vn̄ augꝰ O q̄ȝ pulcrū erit videre hoīeȝ hoīs ꝯditoreȝ Tertio delectabitur. qꝛ ab iſto ſummo bono nunq̄ȝ remouebitur qꝛ q̄ ſel' ītrat nunq̄ȝ exit· Corpꝰ vero q̄tuoꝛ h̄ebit beatitudines Pr̄ia beatitudo erit claritas. nam in hac vita duo cauſant corpis obſcuritatē ſcȝ materie īpuritas ⁊ luīs paucitas. tunc tollet' vtrūq̄ȝ ſcȝ denſitas ip̄a ⁊ obſcuritas· Et ideo fient corpoꝛ̄ clariſſima· ſepties clarioꝛa q̄ȝ mō ſit ſol Teſte yſa. xxx. ca. Erit lux lune ſicut lux ſolis ⁊ lux ſol' ſeptēpliciter clarioꝛ Scd̄a beatitudo corporis erit īpaſſibilitas. qꝛ tunc non erunt fames. ſitis. īfirmitas. neq̄ȝ doloꝛ. vn̄ apoca· Nō eſurient neq̄ȝ ſitiēt āpliꝰ neq̄ȝ cadet ſup illos ſol· neq̄ȝ vllꝰ eſtꝰ Tercia beatitudo eerit ſubtilitas. vn̄ penetrare poterīt locū quemlibȝ. vt patet de xp̄o qui ītrauit ianuis clauſis. Quarta beatitudo ē agilitas qꝛ ſcd̄m auguſtinum vbi voluerit ſpiritꝰ ibi erit corpꝰ Verūtamen ſicut melioꝛ aīa corpꝰ h̄ebit lucidiꝰ ſic ⁊ agilius. ita tn̄ qꝛ voluntas ſcōꝝ erit ōnino cōiuncta rationi. Has āt btītudines ⁊ alias plures ponit bernardus in q̊d̄a ſermone dicens Corona duodecī ſtellaꝝ ī patria. ſupple ēit ibi exn̄tibꝰ· Pr̄ia ſtella memoꝛia ſine obliuione· Scd̄o ratio ſine erroꝛe Tercia volūtas ſine ꝑturbacōē. q̄rta īpaſſibilitas in qua corpꝰ noſtruȝ reſurget ſine corruptione. quinta claritas q̄ cōfigurabat' corpi xp̄i Sexta agilitas vt ſcōȝ mobilitateȝ cogitacionū noſtraꝝ ſit agile Septima ſubtilitas vt q̄libet ſpiſſum vel ſolidū ei penetrabile ſit Octaua ē diligere primū ſuū in omni veritate tāq̄ȝ ſeipſum. Nona eſt videre primū ſuū ī puritate diligentē ſe. decima ē ꝑfecte diligere deum plus q̄ȝ ſeipſū Vndecia ē diligē ſeipſum ꝓpt' deū Duodecia erit videre deū diligentem ſe· hec bernardus Et ſic patet quale erit meritum huiꝰ glorie beatorum Et hoc ſatis de ſecundo·

D

Circa tercium principale conueniūt omnes doctores qꝛ effectiue deus eſt cauſa noſtre beatitudinis ⁊ ipſe eſt obiectum noſtre beatitudinis vt poīt magiſter ī· i. di. i. ſed hoc obiectum ſilicet deꝰ clarius videbitur ab vna anima q̄ȝ ab alia qꝛ vna ē beatioꝛ reliqua Et hoc de claro auctoritate et ratione Nam ioh̄anis· xiiij. dicitur· In domo patris mei manſiones multe ſūt. ꝑ quas vt augꝰ dicit diuerſe meritoꝝ dignitates intelliguntur ī vita eterna Preteria dioniſius de angelica ierarchia dicit. qꝛ ſiguli a ſingulis illuminantur ⁊ per ꝯn̄s ibi eſt ineq̄litas. ideo vna anima eſt beatioꝛ reliqua. Ratione autem ꝓbatur Nā ſcd̄ȝ mgr̄m ſē· in· i. di· xv. premiuȝ datur ſcd̄m accenſionem caritatis ſȝ vna aīa fuit accēſioꝛ ī caritate reliq̄ ergo vna aīa magis p̄miat' rliqua. ergo vna anima eſt beatioꝛ re

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

liqua Nam materies fuerunt ma-
gis accenſi in caritate q̄ꝫ confeſſo-
res. hoc etiā patet. Nam ſācta eccā
recitando ſcōꝝ noīa quēdam prio
ritatis ⁊ poſterioritatis ordinē po-
nit inter ſcōs. Sed huic ſiīe videt̄
contrarium eſſe qd̄ ſcribit̄ ꝑ mat.
ca. xx. de p̄mio vite eterne ꝑ ſimili
tudinem vinee in qua ſimilitudine
ponit mat. qꝫ dn̄s vinee p̄cepit da-
ri in ſero ſingulis ſingulos denari
os ⁊ tm̄ habuit qui hora nona iuit
quantum habuit qui de mane iue-
rat. Iſte denarius ⁊ vnꝰ ſignificat
vnum ⁊ idem premium dari oībꝰ
in vinia dnī ſabaoth laborantibꝰ
Dicitur tn̄ qꝫ in beatitudine duo
ſunt conſideranda ſcꝫ obiectum be
atitudinis ⁊ ſubiectum. Quantuꝫ
ad obiectum ſic dico qꝫ non eſt niſi
vnus ſcꝫ denarius. vna bonitas eſ
ſentiat̄. Et hic eſt denarius de quo
loquitur matheus qui datur omni
bus in vinea operantibus qꝛ oēs ob
iecto illo beatificantur. quantum
āt ad ſubiectū ſic dico qꝫ non ē idē
p̄mium oīm qꝛ non eſt ideꝫ ſubiec-
tum Sed qꝛ omne recipiens recipi
tur ꝑ modum recipientis neceſſe ē
qꝫ obiectum illud recipiatur ſcd̄m
diſpoſitionem aīe ſuſcipientis. ſed
vna diſpoſitioꝛ eſt reliqua quia ac
cenſioꝛ in caritate vt dictum eſt. er-
go vna aīa eſt beatioꝛ reliqua. Et
ſic pꝫ qd ſit ſubiectū nr̄e beatitudi
nis ⁊ qꝫ vna aīa ē beatioꝛ reliqua.
Et hoc de tercia p̄ncipali ſāctificet
ergo nos deus per omnia ſcꝫ in pa
tria in corpe ⁊ ī aīa viſione ſue ma
ieſtatis et eſſentie. Amen.

**Dominica ſcd̄a q̄dragesime ſer
mo de p̄deſtinatione.**

Hec eſt voluntas dei ſanctifi
catio vr̄a p̄ma ad theſſalo
nicenſes iiij. ca. Heri decla
raui qualitatem. ſubſtantiā. ⁊ quā
titatem vite eterne ⁊ beatitudinis
nr̄e Hodie eſt declarandū quō deꝰ
vult hanc beatitudinē quantū ī ſe
eſt dare oībꝰ ꝑ effectum eā volenti
bus Nā per ezechielē ca. xviij. dicit
dn̄s Nunquid voluntatis mee eſt
mors impij ⁊ non magis vt cōuer
tatur ⁊ viuat. q̄ſi dicat Omnium
peccatorum diſidero ſalutem Paꝫ
etiam hoc ī epiſtola ī themate dicē
te Hec eſt voluntas dei ſanctificacō
veſtra Patet etiā ī euangelio mat.
xv. quia criſtus venit a finibus
tyri et ſidonis vt liberaret filiam
chananee q̄ non erat de populo ſu
o quam liberauit quantū ad corpꝰ
⁊ quantuꝫ ad aīam. vnde nō facit
diſtintionem inter patrias ⁊ hoīes
omnes enī ad ipſum venientes ac
ceptat Sed huic ſiīe videtur eē con
trariuꝫ illud qd̄ ſcribitur ad ephe.
i. ca. Elegit nos ī ipſo ante mundi
conſtitucōem. ⁊ illud qd̄ ſcribit̄ ad
romanos octauo. quos p̄deſtinauit
hos ⁊ vocauit q̄ vocacō nichil aliū
eſt niſi quedam electio. Et illud au
gꝰ. ī libro de p̄deſtinatiōe ſanctorū
qui dicit Predeſtinatio eſt diuina
electio qua elegit quos voluit ante
mūdi conſtitutionem. ⁊ reliquos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

eterne pene. adiudicauit. Hijs ⁊ ſimilibus videtᷣ ꝙ non oībus deus vult dare vitā eternā ſʒ tantū electis. Huic materie tam difficili reſpondens pono duas concluſiones Prima ꝙ tantuʒ electis datᷣ vita eterna. quā concluſionem probant auctoritates inducte. ſed ad huc ꝓbatur ratione quam ponit ſanctꝰ thomas pᵃ pte. q. xxiij. ar. iiij. Quoniā predeſtinatio eſt pars prouidentie Ad prouidentiā autē pertinet ordinare res in finē ſuū nichil autē ordinatur in finem ſuū niſi p̄exiſtente voluntate finis. vnde predeſtinatio aliquoꝝ in ſalutem preſupponit ꝙ deus eoꝝ ſaluteʒ velit ad qḋ ptinet electio ⁊ dilectio. Dilectio quidē inquantum vult eis hoc bonum vite eterne. Electio in quātum vult hoc bonū aliquibꝰ ⁊ nō oībus cum aliq̃s reprobet vt iā dictū eſt p augꝰ. ſupra Scḋa concluſio eſt. oībus hoībus vitam eternā hr̄e volentibus non negatur. iſta concluſio probatur ſic. Ex merito paſſionis xp̄i oēs hoīes merentur vitam eternam. ſed paſſio xp̄i ē cōmunis oībꝰ hoībus qꝛ ipſe ē ꝓpiciatio p pccīs nr̄is vt dicitur iohānis. ij. ca. vt allegatum fuit ſupra ergo oībus hr̄e volentibꝰ datᷣ vita eterna. Nec iſte due concluſiones contradicunt ſibi reſpectu diuerſorum Nam licet deus cōī dilectione vellet oībꝰ bonū vite eterne. qꝛ tñ ab eterno ſua īfinita ſapientia cognouit hūc ſeꝑ bene opatuꝝ. ⁊ illuʒ malū opaturū ⁊ nūq̄ʒ pccm̄ dimiſſurū. tanq̄ʒ iuſtꝰ. illū bene opantē elegit ⁊ male opantē reprobauit. Cū hoc tñ ſtat ꝙ oībꝰ daret. niſi eoꝝ pccā ipſū retraherent Dicit ergo epiſtola. Hec ē voluntas dei ſactificatio vr̄a. Et xp̄s in euangelio voluit illam curare qꝛ venit ad ipſum. dic hiſtorias ſi placet ¶ Circa iſtā p̄deſtinationē tria notabimus

¶ Primo in predeſtinatione dei voluntatem.

¶ Secundo in predeſtinatione diuinam neceſſitatem.

¶ Tercio in p̄deſtinatione cauſam efficientem. B.

¶ Circa pᵐū principale ſciendū ꝙ deꝰ vult hoībꝰ dare vitā eternā vt dcm̄ ē ⁊ non ē aliquis qui eam hr̄e poſſet niſi eiꝰ voluntas cōcurreret. vnde ſapie. xi. dicitur. Quō poſſet aliquid ꝑmanere niſi tu voluiſſes. Vult eī eā dare bonis et malis. blaſphemis. detractoribus. ꝑcialibꝰ. mendoſis. falſis teſtibus ꝓditoribꝰ. meretricibus ebrioſis ⁊ ſcitmaticis. ſortilegis. furibꝰ. raptoribꝰ. vſurarijs. luſoribꝰ. ſodomitis. iudeis. oībꝰ ſarraceīs. hereticis ceteriſqꝫ īpijs ⁊ iniqs. etiā qḋāmō demoībꝰ offertᷣ. ſic ſcribitᷣ. io. ij. ca. Non eſt pſonaꝝ acceptio apud deū Et ſapi. ca. vi. Equaliter ei cura ē de oībꝰ Et mat. v. Solē ſuū oriri facit ſup bonos ⁊ malos Voluntatē tñ diuinam comitetᷣ volūtas hūana vt ſcʒ hō eā velit Nā puer. viſcribitur Hoīs ē animū p̄parare.

q̃ꝫ ſic di. aug⁹ Qui fecit te ſine te.ñ
iuſtificabit te ſine te. Sicut ei neg-
ligenti aprire os queniẽs ẽ. vt fãe
pereat. ſic deo volente dare vitã et
nam ſi negligim⁹ conueniens ẽ vt
btĩtudine ꝑuemur Iõ ꝓpheta ĩ ꝑ-
ſona dei dicit Api os tuũ ⁊ ĩplebo
illud. i. te ꝑꝑara ad ſuſcipiẽdũ glo-
riã btãꝫ. ⁊ ego cõplebo deſiderium
tuũ. hoc figuraliter demonſtratur.
iiij. re. iiij. ca. vbi põitur ꝙ mulier
q̃dã pauꝑ ad ꝓ̃ceptũ heliſei ĩpleuit
oĩa vaſa q̃ potuit mutuo hr̃e in cõ
uicinia de oleo ⁊ ſꝑ fluxit oleũ q̊uſ
qꝫ vaſa fuerunt. Et ponitur ibi ꝙ
clauſit ſe in domo ſua. Ex q̃ figur̃
hẽt ꝙ hõ ſe recludens. i. in ĩteriora
pectoris ſui deueniens. ꝑ bonã con
ſcientiã vaſa ꝑ̃paräs q̃ mutuo ac-
cepit. i. ĩtellectũ ⁊ voluntatem q̃ q̃-
dem vaſa ſunt in q̃b⁹ ꝛ̃condũtur
bona ſpiritualia ⁊ electiones ad bo
nũ mutuata nobis a dõ. q̊uſqꝫ va
ſa hec ꝑ̃parata fuerint ſꝑ fluit oleũ
diuine mĩe. atteſtante ꝑ̃s Oleo ſci-
licet mĩe vnxit te de⁹ tuus. quan-
do ſcilicet te ꝑ̃paraſti ⁊ ꝑ liberũ ar
bitriũ bonam electionem feciſti Iõ
hoc conſiderans aplũs dicit ad thi
motheũ Vult de⁹ oẽs hoĩes ſaluos
fieri Sꝫ dicis. ſi deus vult oẽs ho
mines ſaluos fieri qui tamen non
ſaluantur cum ſint multi damp-
nati quomodo ergo habet intelligi
iſte modus loquendi Vult deus õ-
nes homines ſaluos fieri ꝛc̃. Ad q̃d
auguſtinus reſpondens dicit ꝙ
illõ v̇bũ ꝑ̃t duplicit̃ ĩtelligi Vno
mõ. vt ſit diſtributio accõmoda
ſcdm hunc ſenſũ. de⁹ vult oẽs ho-
mines ſaluos fieri q̃ ſaluanť. non
ꝙ nullꝰ hõ ſit quẽ ſaluũ fieri ñ vel
let. ſꝫ nl̃l⁹ ſalu⁹ fit quẽ ſaluari nõ
velit Scdo vt ſit diſtributio ꝓ ſĩ
gul̃ generꝫ ⁊ ñ ꝓ generib⁹ ſingulo
rũ. ⁊ ſcdꝫ hunc ſẽſum de⁹ vult oẽs
hoẽs ſaluos fieri. i. de⁹ vult de õni
ſtatu hominũ ſaluos fieri. i. mares
⁊ feminas iudeos ⁊ gẽtiles ꝑuos ⁊
magnos. nõ tñ oẽs de ſingul̃ ſtati-
b⁹ hec aug⁹. Sꝫ iohẽs damaſcen⁹
li. ij. et ca. xlij aliť r̃ñdet. ⁊ indicio
meo mẽtẽ audientiũ lucidi⁹ clarifi
cat. Dicit eñ. Oportet ſcire ꝙ deus
ãtecedẽter vult oẽs hoĩes ſaluari ⁊
r̃gno ei⁹ potiri et fortunari Nõ eñ
ad puniẽdũ plaſmauit nos de⁹. ſꝫ
ad participandum eius bonitatꝫ
vt bonus. Peccantes autem vult
puniri vt iuſtus. hec ille. Vbi da
maſcenus ponit duplicem dei vo-
luntatem ſcilicet antecedentem et
conſequentem. Et hoc non contin-
git ex aliqua diuerſitate volũtatis
diuine que ſemper vna eſt ſed ꝓp-
ter diuerſas conditiones ipſi⁹ vo-
liti Nam in quolibet homine duo
poſſunt conſiderari ſcilicet natura
eius et circumſtantia ipſius. vt ꝙ
eſt volens et preparans ſe ad ſalu-
tem ſuam. Si ergo conſideretur
in homine tantum natura ipſius
equaliter bonum eſt omnem homi
nem ſaluari quia tunc omnes con
ueniunt in natura humana et cuꝫ
oẽ bonũ ſit volitũ a dõ h̊ de⁹ vult.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Et hec vocat̄ volūtas āntecedēs ī q̄
deus vult oēs hoīes ſaluos fieri Sȝ
ſi conſederent circūſtantie hoīs. nō
ē bonū q͛ oēs ſaluent̄. qꝛ nolentē
⁊ reſiſtentē hoīꝫ non ē bonū ſalua-
ri qꝛ īiuſtū ē. iō talē hominem iſtis
conditionibus circūſtantionatum
nō vult de⁹ ſaluari. ⁊ vocat̄ ɔ̄ñs
cū ergo dicit̄ de⁹ vult oēs ſaluos
fieri ītelligi hȝ de antecedēte ⁊ non
ɔſequēte Et ſic patȝ p̄mū prīcipale
C C Circa ſecundū principa-
le credunt aliq̄ aliter non ɔſcrutan
tes diuina miſteria q͛ deus ſit cā
dampnationis oīm illoꝝ qui dāp
nantur ⁊ etiā ſit cā neceſſaria oīm
illorum qui ſaluantur. aſſignātes
talē rationē. Deus eſt ſūme ſapiēs
⁊ eius ſapīa eſt eterna ⁊ īfinita. et
ꝑ hanc ab eterno anteq̄ȝ crearer ſci
uit me fore dāpnād vel ſaluanduȝ
ſi ergo ipſe ſciuit me fore dapnan-
dū cur me creauit. ſi nō creaſſȝ me
non fuiſſē dampnatus ⁊ ex tali cre
atione ſequit̄ dāpnatio mea ergo
ipē ē cā neceſſaria dāpnationis me
e. Et ratio iſta pluribus concludit
maxime ꝑdiotis neſciētib⁹ ad hāc
rōnē reſpondere. Jō ꝑ iſta materia
pono iſtā concluſionē catholicaȝ et
verā vim q͛ deus nō ē cā dāpnatō
nis alic⁹ Quā oñdo eē verā qꝛ q̄cū
qȝ fcīt deus illa ꝓcedunt a volun-
tate ſua vt dicit aug⁹. libro. v. de
trinitate Nō niſi dei voluntas cā p̄
mo ē ſanitatis ⁊ egritudinis p̄mio
rū atqȝ penaꝝ ⁊ retribucōnū. Hec
igit̄ ſola ē vū ortū ē quicqd ē. Vo-
luntas autē dīna iniq̄ vel īiuſta eē
nō pōt cū oīno ſit bona Sȝ ad huc
h̄ declaro ratiōe Nā ex duob⁹ cōtin
git voluntatē alic⁹ a rcitudine de-
uiare. p̄mo ex ignorantia. ſcdo ex
affectione ꝑuerſa. p̄mū. i. ignoran
cia in deū cadere nō p̄t cū ſit ſūme
ſapiēs Ignorantia ergo non cadit
ī eo vn̄ iob. xij. ca. dicit. Apd ipm ē
ſapīa ⁊ fortitudo ipē hȝ conſilium
⁊ ītelligentiā hīc apls. O altitudo
diuitiaꝝ ſapīe ⁊ ſcīe dei q̄ȝ icōp̄hē
ſibilia ſunt iudicia ei⁹ Scdȝ etiā ſcȝ
affectio ꝑuerſa nō p̄t cadere ī deū
Oīs eī artifex naturālit̄ diligit op⁹
ſuū. iō ē īpoſſibile opificē oīm cre
aturaꝝ odiē aliquā creaturā qꝛ ſa.
ij. ca. ſcribit̄ Nihil odiſti eoꝝ q̄ feciſ
ti ergo affectio iordīata ī eo eē n̄ p̄t
⁊ per conſequens eius voluntas a
rectitudine deuiare non poteſt. ſeq̄
tur ergo q͛ ipſa non eſt cauſa dāp
nationis alicuius quia tunc deuia
ret a rectitudine et eſſȝ iniuſta cui⁹
oppoſitum iam ꝓbatum eſt Sed
ad huc reſtat dubitatio quia ſtante
q͛ ita ſit q͛ deus non ſit cauſa ali-
c⁹ dampnationis vt probatum eſt
Cur ergo ſciens me dampnanduȝ
creauit me huic petitioni tam diffi
cili adduco quinqȝ rationes oſten
dentes quare deus ſinit naſci illos
quos ab eterno cognouit dampnā
dos Prima ratio eſt iſta. quoniā
deus eſt iuſtus ⁊ non debet perdere
permittere aliquem ſaluandū ꝓp-
ter aliquem dampnandum. ſed ſi
ipſe non ſineret naſci dampnan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

dos pdēt ſaluandos ergo dēt pmit
tere dāpnandos naſci. q̄ āt pderet
ſaluandos ſi naſci non ſineret dāp
nandos declaratur. Nā ex multis
dāpnatis nati ſunt viri iuſti ⁊ ſcī
q̄ nati non fuiſſēt niſi p̄mo nati fu
iſſent eoꝝ prēs mali ⁊ dāpnandi.
Nā iob ex eſau. petrꝰ martir ex he
reticis. katerina ex gentilibꝰ. ⁊ aliȷ̄
q̄z plures. Scđa ratio. bonū totiꝰ
meliꝰ ē q̄z bonum pticulare qz bo
nū pticulare ordinatur ad bonum
vniuerſale ſicut īpfectum ad pfec
tum. cū igitur natura humana per
generationē conſeruetur. ſi deus ho
mines dāpnandos naſci non ſine
ret vel aīam n̄ infūderet deſtrueret
ordinem generationis humane. et
ſic bonū pticulare p̄poneretur bo
no vniuerſali qđ eius prouidentie
contradicit. Tercia ratio ē qz ſi de
us nullū hoīem dāpnandū naſci p
miſiſſet nullꝰ dāpnatus fuiſſet. et
ſic duo īconueniētia ſecuta fuiſſēt
p̄mum qz dei iuſtitia in nullo ap
pareret. ſcđz quia potuiſſēt hoīēs
credere per vī nature ſue acq̄rere
vitā eternā cꝰ oppoſitū dicit apł's
ad ro. ix. Non ē volentis neqz cur
rentis ſz dei miſerentis. Quarta
ratio ē qz melius ē eē ⁊ eſſe cū aliq̄
defectu q̄z nō eē ſīplicit' vt augꝰ.
dicit ſz meliꝰ nō dēt p̄termitti pp
ter minꝰ bonū. ergo meliꝰ ē q̄ ma
li naſcantur mali q̄z n̄ naſci ſīplici
ter. Quīta ratio ē vt oſ̄deret dīna
ſapīa ⁊ potentia. ſi eī deꝰ non per
miſiſſz dāpnādū naſci. ſibi īputa
ri potuiſſz ā qz neſciuiſſz. ā qz nō
potuiſſz eiꝰ malo bū vti cuiꝰ cōtr
riū ſcṗtū ē ſapiētie. v. Sapīa vicit
malitiā. attigit a fine vſqz ad finē
fortit' Hāc rōnē tāgit apł's ad ro.
ix. An non hz ptātē figulꝰ ex eadez
maſſa luti facere vaſa vnum in ho
norē et aliđ īgtumeliā. ⁊tū nō dēt ī
putari deo q̄ potentiā ſuā oſ̄dat ī
īiuriā alicꝰ qz ppt' hoc nemini fcīt
īiuriā qz deꝰ non dat malitiā. ſz ſo
lū naturā vñ apł's ad ro. v. dicit.
Nunqđ īiq̄tas ē apđ deū. Et augꝰ
loquens de dampnandis dicit. A
ſe habent voluntatem malaz a deo
naturam bonam Patet ergo q̄ ne
mo neceſſario dampnatur quia đꝰ
non vult eorum dampnationem.
Et hoc patet quantum ad ſecundū
E Circa terciuz principa
le Credunt aliqui q̄ merita noſtra
⁊ opera noſtra bona. ſunt cauſa p̄
deſtinationis efficiens. quod ē fal
ſum Primo quia nullum tēpo
rale poteſt eſſe efficiens alicꝰ perpe
tui. ſz p̄deſtinatio eſt eterna merita
nr̄a ſunt tēporalia. ergo nr̄a meri
ta non ſunt cā noſtre p̄deſtinacōis
Preterea paulꝰ ad titū. iij. dicit.
Nō ex opibꝰ iuſticie q̄ fecimꝰ nos
ſed ſcđz ſuam miām ſaluos nos fe
cit Et ſcđa ad corintheos tercio Nō
ſumus ſufficientes cogitare aliq̄đ
a nobis q̄i ex nobis ſed ſufficientia
noſtra a deo eſt. Hijs enim verbis
manifeſte patet q̄ deus ſolus ſeu
eius bonitas cauſa eſt noſtre p̄deſ
tinationis Tamen merita nr̄a ſūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

neceſſaria non q̄dē qꝛ ſint cā ꝑdeſ-
tinationis · ſed vt qd̄ deꝰ ꝑparauit
nobis nr̄is ꝑcibꝰ habeamꝰ. vnde
gre. in primo dialogoꝝ dicit ⁊ hēc
xxiij · q · iiij. Optineri inquit neq̄q̄ꝫ
p̄nt que ꝑdeſtinata non fuerunt · ſꝫ
ea q̄ hoīes orād̄o faciunt ita ꝑdeſti
nata ſunt. vt ꝑcibꝰ optineant. naꝫ
ipſa quoqꝫ perhennis ꝑdeſtenatio
ita ē ab oīpotente deo diſpoſita vt
ad hoc electi ex labore ꝑueniant q̄ ·
tenus merantur accipe qd̄ eis ōni
potens deus ante ſecula diſpoſuit
dare. hec ille ita xanctitū ē vt ſi be
ne oraueris bene habeas · Huius
dicti figurā habemus in euangelio
hodierno de cananea. de qua legiꝰ
ꝙ totiens fuit repudiata a xp̄o et
tandem ſuſcepta poſt multas pre-
ceps Ab eterno enī predeſtinauerat
eam ad vitam eternam volebat tm̄
ꝙ hoc precibus ſuis repetitis opti
neret dum dicebat · domīe adiuua
me . Et hoc eſt contra illos qui di-
cunt Ego poſſum opari bonum ⁊
malum iuxta videre meum qꝛ ex q̇
predeſtinatus ſum ita erit vt deus
preuidit · qꝛ merita mea ad nichil
valent non intelligentis neceſſita-
tem meritorum vt dictum eſt Et h̀
ſatis de tercio Nichilominus tam̄
in hac materia loqui opaꝫ cū mo-
deratione lingue qꝛ nemo mōrliuꝫ
vnq̄ꝫ ſciuit nec ſciet q̄re hunc poti-
us ſaluet q̄ꝫ illū · vnde augꝰ . Cur
potius deus hunc q̄ꝫ illum liberet
ſcrutetur qui poteſt. Tā magnū ꝓ
fundū miſteriorūꝫ dei quare deus

hunc trahat ⁊ illū non trahat. noli
īueſtigare ſi nō vis errarē ⁊ ad ro ·
xij · dicitur . Nō plꝰ ſape q̄ꝫ oꝫ ſed
ſape ad ſobrietatē Dicamꝰ ergo ꝙ
hec eſt voluntes dei ſanctificatio
vr̄a vt dcm̄ fuit in themate nr̄o ·

Feria ſcd̄a ſcd̄e. ſermo de orōne ·

Exaudi orōnem ſerui tui .
Daniel. ix · ca. Heri decla
raui voluntatem dīnam
circa ſalutem hūanā ⁊ quō deꝰ nō
nr̄is meritis nobis cōcedit btītudi
nē. ſꝫ ſolū ſua īfinita pietate ⁊ mi-
ſericordia ⁊ vult a nobis ſepe ro-
gari ſi illuc debemus trahi vt dicit
augꝰ. Ora vt traharis · ideo de ora
tione erit p̄ns ſermo exēplo danie-
lis q̄ orauit iſte mane vt dicit thēa
⁊ ſic bene orando non moriemur ī
peccatis noſtris vt dicit xpriſtus ī
euangelio iohannis viij. ca · In pec
catis veſtris moriemini. vnde au-
guſtinꝰ dicit Ne deficias in oratio-
ne. deus quod conceſſurus ē ſi dr̄t
non aufert. non leuitate vtitur qui
non facile de ſētencia mouetur · qd̄
ꝓmiſit fixum eſt fallere non poteſt
habet vnde faceat · ⁊ caſſiodorꝰ eā-
dem ꝓferens ſētēciam dicit Oratio
poſita eſt A C ꝑ quā ira dnī
ſuſpendit̄ . venia ꝓcuratur. pena
refugitur · ⁊ ꝑmioꝝ largitꝰ īpetrat̄
cū domino loq̄t̄ . cū iudice fabulat̄
ꝑſentē ſibi fcīt quē videre non ꝑua
let · Ad penetralia iudicis peccator
admittit̄ · ⁊ nullꝰ īde reſpuitur ni-
ſi q̄ in ea tepidꝰ inuenitur · Ex qui
bꝰ ōbis habeꝰ . qꝰ īceſſāt ⁊ ꝯtinue

orare debemꝰ ne ꝑ tepiditatē opti-
nere negligamꝰ btitudinē vite eter
ne quā ꝑ orationē habere ſperamꝰ
Ideo dicit apl' s paulꝰ. Sine inter-
miſſione orate Et ieroniꝰ in epl'is
Egrediētes de hoſpicio armet orō
regredientibꝰ de platea occurrat o-
ratio autequam ſeſſio. nec ꝑus cor
puſculum requieſcat q̄ȝ aīa paſcat
Et huiꝰ frequentationis cauſā po-
nit ideȝ ieronimꝰ ſuper abacuc di-
cens. Dominꝰ noſter ſciens clemē
tie ſue pondera atqȝ menſuras in-
terdum non exaudit clamanteȝ vt
euȝ probet ⁊ magis prouoceȝ ad ro
gandum. ⁊ quaſi igne excoctuȝ iuſ
tiorem ⁊ puriorem faciat. hec ille.
Hinc eſt ꝙ daniel ſine intermiſſio
ne orabat. Oremus ergo ⁊ nos cuȝ
daniele dicentes. Domine dominꝰ
noſter qui creaſti nos tua potentia
⁊ feciſti tibi nomen. Peccauimus.
iniquitatem fecimus in omnē iuſti
ciam tuam. Auertatur obſecro ira
tua ⁊ furor tuus a nobis. Propter
pccā enim noſtra ⁊ īiquitates noſ
tras facti ſumus ī obꝓbriū omni-
bus ꝑ circuitum Nunc ergo domi-
ne deus nr̄ exaudi orōnem ſeruoꝝ
tuoꝝ ⁊ oſtende nobis faciē tuā ſcȝ
in vita beata Inclina aurem tuā ⁊
audi. api oculos tuos ⁊ vide tribu
lationem nrāȝ. neqȝ eī in iuſtifica-
tionibꝰ noſtris ꝓſternimꝰ p̄ces āte
faciē tuā. ſȝ in multis miſerationi
bus tuis Exaudi dn̄e attende et pla
care. hoc igitur mō deus miſerebi-
tur noſtri et dabit nobis vitā eter-

nam vt heri diximus Et ſic nō mo
riemur in peccatis noſtris id ē non
dampnabimur ꝓpter peccata nrā
vt dicitur in euangelio. Dic hiſtori
as ſi placet ❡ Circa iſtam orationē
tria notabimus.

¶ Primo quis eſt orandus. R

¶ Scdo vbi eſt orōnis locus

¶ Tercio quō deus eſt orandus.

❡ B Circa primum princi
pale ſciendum ꝙ eſt drn̄a inter o-
rationem ⁊ inuocationem Orō āt
ſolum fienda eſt illi qui ē cauſa bo-
norum omniuȝ. a q̊ ſumus ⁊ finis
per quem id ē in quo feliciter termi
nare debemꝰ. hoc autem non ē ali-
quid citra deum quia omnia alia
preter deum nobis ꝓponuntur tā-
q̄ȝ neceſſaria ad finem ipſe autem
eſt finis noſter. ſed quandoqȝ hoc
nomen deus ſumitur eſſentialiter
pro trinitate ⁊ quandoqȝ perſona-
liter. modo pro vna perſona. mo-
do pro alia ſecunduȝ diuerſas pro-
prietates ⁊ attributa Et ideo quā-
uis ſolus deus ſit orandus. tamen
eſt orandus diuerſimode.

❡ Primo oraꝰ deū trinū ⁊ vnū cuȝ ī
letanijs cantamꝰ. Scā trinitas v-
nꝰ deꝰ miſerere nobis Et hoc qȝ ei
ē ꝓpriū miſereri. vn̄ ſic ꝓpriū eſt igni
calefacē ſic dī ē ꝓpriū miſereri. Et ſe
cund ꝓꝑetatē iſtā orat eccā cū ait.
Deꝰ cui ꝓpriū ē miſereri ſꝑ ⁊ par
cere. ſuſcipe dep̄cationem noſtram
⁊ q̊s delictorum cathena conſtrin-
git miſeracio tue pietatis abſoluat
❡ Secundo oramus patrem cui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

atribuitur potentia ⁊ c⁹ ōnipotē-
tia dēt p̱ miaꝫ manifeſtari · vn̄ in
letanijs eccā cantat Pater de celis
de⁹ miſerē nobis. Cū ei mltis mo
dis oſtonderit ſuā ōnipotentiā. vt
in rerū creatione ⁊ ī creaturaꝝ gu-
bernatione. iu. miraculoꝝ opatiōe
marime oſtendit ī pccōꝝ iuſtifica-
tione ⁊ pccōꝝ remiſſiōe · iō īqt ps
Miſerationes ei⁹ ſup oīa opa ei⁹
Nā ad iuſtificacōēꝫ ipīj magna re
quirit̄ potentia · vn̄ aug⁹. ſup illō
verbū euāgelij Maiora hoꝝ faciet
dicit Mai⁹ ē ex īpio facere piū q̄ꝫ
creare celū ⁊ terrā Et hoc habet in-
telligi quātū ad finē Celū ei creatū
ē ad bonū nature mutabil̄ Iuſtifi
catio āt ipīj fit ad pticipationē et-
ne felicitatis Ad quē ſenſū orat ſā-
cta mr̄ eccā dicens De⁹ q̄ ōnipotē-
tiā tuā parcēdo maxīe ⁊ miſerādo
manifeſtas mltiplica ſup nos mi-
ſericordiā tuā vt dimittas q̄ ↄſcīa
metuit. ⁊ adījcias qd̄ orō n̄ pſumit
Tertio ora⁹ filiū cui nomē ē verbū
.i. fons ſapientie ex eo q filio att
buit̄ ſapiētia veritatis q̄ nullomō
dēt mentiri Vn̄ dicit p̱ pphetā. In
q̄cūqꝫ hora īgemuerit ad me oīm ī
iq̄tatū ei⁹ non r̄cordabor Eze. xviij
Hec pmiſſio non p̄t q̄cūqꝫ modo
falſificari. Iō bene orat eccā ad fili
um ī letanijs dicens Fili redēptor
mundi de⁹ miſerere nobis Simili
ter orat̄ ſpūs ſāctus cū dicit̄ Sps
ſācte de⁹ miſerere nobis. vnde con
cludit̄ q oratio ſolū hꝫ fieri ad euꝫ
Iō dicit̄ de cō · di. v. ca. Id ſp Id ſp

placuit obſeruari vt oīb⁹ diebus
p⁹ matutinas ⁊ veſperas oratio
dnīca a ſacerdote dicat̄ Vn̄ pꝫ ora
tionē fieri debere ad deū Inuocacio
āt fit ad ſāctos q̄ ſūt in celo vt rog
noſcant peticiones nrās. vn̄ iſtos
non oramus. C.
ſed inuocamus vt orent pro nobis
vt patet · xxij. q. lxxxiij · Quos de⁹
exaudit propter quatuor rationes
Prima propter maiorem ſancti
tatem · ſicut enim corpora celeſtia ī
fluunt in corporibus īferioribus ⁊
quanto ſunt excellentiora tāto ma-
gis īfluūt · ſicut patet de ſole ī com
paratione lune ⁊ ſtellarum · ſic ſāc
ti exiſtentes in celo influunt in no
bis gratias a dō per ipſas petitas
in ſuis orationibus pro nobis · Et
quanto eſt maior ſanctitas eorum
tanto maiores gracias impetrant
pro nobis Secūda propter maio
rem dignitatem Magnam digni-
tatem habuerunt apoſtoli ad edifi-
candum criſti eccleſiam · ſed maior
e ſt dignitas ipſorum quia iam fa-
brica gaudent paradiſi. Tercia
pp̱ter maiorem fidei firmitatem
qꝛ per fidem regna meruerunt. vt
dicit apl̄s Nam quilibet eorum di
latauit fidem xp̄i iuxta gratiam a
deo ſibi collatam Quarta pp̱ter de
clarandam pp̱l'o occultam ſāctita-
tem Sepe vidiſtis ſanctos nouel-
los multis clarere miraculis ⁊ ad
ipſoꝝ inuocationem deus multas
peticiones noſtras exaudiuit nos
liberando a plurib⁹ īfirmitatibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

non ꝑpter aliā cauſaꝫ niſi qꝛ deus
vult reuelare gloriā ipſoꝝ ⁊ occul-
tam ſanctitatē Deꝰ ergo orandus
ē · ſancti vero inuocandi idō dicebat
Exaudi dn̄e orōnem ⁊c̄ . Et hoc de
primo patet. . D

Circa ſcdm pricipale. dico ꝙ cū
deꝰ vbiqꝫ ſit ꝑ eſſentiā dans oībꝰ
exn̄tibꝰ eſſe ⁊ ꝙ cū vbiqꝫ ſit ꝑ po-
tentiam . qꝛ oīa obediunt ei ⁊ non
ē qui ſue poſſit reſiſtere voluntati
vt hētur heſter . viij Et cū ſit vbiqꝫ
ꝑ pn̄tiam. qꝛ omnia ſunt ei nuda ⁊
apta · ⁊ cū ſicut cognitū ē in ꝯgnoſ
cente ⁊ deſideratum in deſidirante
ſic ſit ꝑ gratiā ī q̊libet iuſto vt paꝫ
· i · q . viij . ar . i . ſic reſpcū dei ad ado
randū non requiritur locus deter-
minatus . ſed reſpcū hoīs adoran-
tis datur certus locꝰ q̄ ē ecc̄a Et h̊
ꝑpter . v . rationes Pria rō ē pp
ter pccōꝝ remiſſionē Nā ī ecc̄a ſcē
marie de angel' in ordīe p̄dicatoꝝ ī
aliqbꝰ diebꝰ eſt remiſſio tercie ptis
pccōꝝ. ſicut ē rome ad carceres ſāc
ti petri digne viſitātibꝰ ſcꝫ vere cō
trits ⁊ confeſſis vt ait gregꝰ . Io-
rꝰ iſte ſanctꝰ ē in q̊ erat ſacerdos ·
Scda rō ē ppt̄ ſcōꝝ deuotionē Nā
in eccleſijs depingit̄ paſſio xp̄i ⁊ a
lioꝝ ſcōꝝ q̄ imagines maiorē de-
uocōnē accēdūt. vn̄ damaſcenꝰ . qꝛ
nō oēs noſcūt litteras nec lectioni
vacant prēs antiq̄ excogitauerunt
velut q̊ſdā triumphos imaginabi
liter ſcribere qꝛ imagines dicunt̄
littere ſecularium Tercio ppt̄ mortu
oꝝ recordacōꝫ qꝛ ibi videꝰ ſepul-
chra mortuoꝝ vn̄ monemur ad de
uocōꝫ ⁊ humilitatē qꝛ ſcdm yſido-
rum monumētū dicitur q̄ſi monēs
mentē ſciꝫ ad conſiderationē ⁊ hu-
miliationē q̄ maxime requiritur ī
oratione . quarta rō ē ꝑpter diui-
nam ordinationē Nā dixit xp̄s Do
mus mea domꝰ orōnis vocabitur
quinta rō ē ꝑpter concurrentiuꝫ
frequentationē Nā ſicut frequentā
tes mercatū concitant hoīeꝫ ad ne-
gotiationē · ſic locꝰ ſanctitatis inci
tat ad deuotionē ppt̄ ſcā qui ibidē
celebrantur Et ſic pꝫ ꝙ conſiderā-
do orationē quantū eſt ex parte dei
ſic vbiqꝫ orare poſſumus. ſed reſ-
pectu nr̄i in eccleſia orare debemꝰ
Et ſic patet ſecundum principale.

Circa tercium principale ſolet
queri · Utrum quando oramus ad
deum requiratur de neceſſitate at-
tentio . Hanc queſtionem ſoluens
ſanctus thomas ſecunda ſecunde
queſtione . liij . arti · ij · dicit ꝙ ne-
ceſſarium dicitur aliquid duplici-
ter . Uno modo per quod melius
peruenitur ad finem . et ſic atten-
tio orationis neceſſaria eſt . Alio
modo dicitur aliquid neceſſarium
ſine quo res non poteſt conſequi
effectum ſuum · Unde effectus o-
rationis eſt triplex . Primus
eſt communis omnibus actibus
caritate informatis quod eſt mere-
ri · Et ad hunc effectum non ex ne-
ceſſitate requiritur ꝙ orationi aſ-
ſit attentio · ſed vis prime inten
tionis qua aliquis ad orandum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

accedit reddit totā orōnē meritoriā
ſicut in alijs actibꝰ meritorijs acci
dit ut dās elemoſinā ex ꝯſuetudine
aliam tn̄ pre manibus hn̄s ꝯpatio
nē ⁊ ad elemoſinam nullā hn̄s in-
tentionez niſi habitualē quēadmo-
dum ponit ſāctus thomas ī p̄mo
ſententiaꝝ in principio Et ad hūc
modū dicebat ps̄ Cor meū dereli-
quit me ſcz dū eēz in orōne ¶ Scd̄s
effcūs orōnis ⁊ ꝓpriꝰ eſt īpetrare.
⁊ ad hunc etiā effcm̄ ſufficit p̄ma ī
tētio quā deꝰ principaliter ītendit
ſi aūt p̄ma intentio deſit orō neqꝫ
meritoria ē neqꝫ īpetratiua qr vt
dicit grego. Illā orōnē deꝰ non au
dit cui ille q̄ orat non intendit. Et
ꝑ hoc patet ꝙ ſi ſacerdos accedat
ad altare vt ꝓ aliquo oret principa
li ſua intentione. ſi īmedietate miſ
ſe cor vagetur. non minꝰ īpetrat.
¶ Terciꝰ effectꝰ orōnis ē qdā ſpiritu
alis refectio mentis. Et ad hoc de
neceſſitate requiritur attentia. vn̄
dicitur prema ad cor. xiiij. Si orem
lingua mens mea ſine fructu ē Et
ad hunc ſenſū loquit̄ augꝰ. ſuper
ps̄ lxxxv. dicens tunc porro ī toto
corde oratur qn̄ aliunde non cogita
tur Sed ſciendū ē ꝙ triplex ē atten
tio que orōni vocali pt̄ adhiberi.
Vna q̄ attenditur ad vba ne quis
erret Scd̄a qua attenditur ad ſēſū
vboꝝ Tercia q̄ attendit̄ ad finē ora
tionis ſcz ad deū ⁊ hec maxime ne-
ceſſaria eſt Et qn̄qꝫ hec tm̄ habun-
dat ꝙ omnium aliorum mens ob-
liuiſcitur. Vt dicit hugo de ſancto
victore. Patet ergo qualiter deum
orare debemꝰ. inceſſanter igitur ip
ſum oremꝰ quoniā ſicut dicit aug.
Oratio anime ſancte preſidium eſt
āgelo bono ſolatiū diabolo ſuppli-
cium. gratum deo obſequium.
penitentie ⁊ religionis laus tota.
perfecta gloria ſpes certa. ſanitas
incorrupta Et ſic poſſemꝰ ingredi
in vitam eternam quam prepara-
uit deus diligentibus ſe. Illi enim
ipſum diligunt qui enim orant. Et
hoc patet de tercio principali. Ex-
audi ergo nos hic per gratiam ⁊ ī
futuro per gloriam Amen.

Feria tercia ſecunde. ſermo de
honore ſacerdotum.

Fecit iuxta verbum helie.
iij. regum ca. xviij. Heri
diximus de oratioue de-
clarando quomodo deus eſt orān-
dus vt habeamus vitam eternam
Nūc vēo ꝯſideraui ꝙ lic̄ oēs orōes
orōes ſacerdotū ſūt meliores ⁊ deo
gratiores vt habetur in decretis. et
ſunt verba greg. i. q. i. vbi dicitur.
Ipſi ſacerdotes pro populo inter-
pellant. ⁊ peccata populi comedūt
quia ſuis precibus ea delēt atqꝫ cō
ſumunt. quia quāto digniores fue
rint tanto facilius in neceſſitatibꝰ
proquibus clamant exaudiuntur.
Et. iij. q. i. ca Nulli dubium eſt hoc
idem habetur. Et idem habetur. x.
q. i. ca. quia ſacerdotes. Ideo deter-
minaui hodie aliquid loqui de ho-
nore ipſis ab omnibus exhibendo
vt habeant occaſionem ꝓ omnibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

orādi Ideo dicit in epſa · q᷑ mulier
fecit iuxta verbum helie per quē ſa
cerdos ſignificatur. ⁊ ſic ipſum ho
norauit ei obediendo Et in euange
lio dicitur · ¶ A Quidquid vobis
dixerint ſeruate ⁊ facite. vt pꝫ mat
xxiij volens innuere q᷑ honor ē ex
hibendus ſacerdotibus ⁊ eis obedi
endum eſt quantumcunqꝫ ſint ma
li. cum criſtus dixerit Scōm opera
eorum nolite facere Naꝫ vt ait cri
ſoſtimus . Frequenter de homine
mala bona doctrina ꝓcedit · Ecce
terra vilis preciosum aurum pro-
ducit Nunquid ꝓpter terrā vilem
ꝑciosum aurum contēpnitur? Nō
ſed ſicut aurum eligitur ⁊ terra re-
linquitur · ſic ⁊ nos doctrinā debe-
mus accipere et vitā ⁊ mores relin
quere Et non ſolum a minimis ꝑ-
ſonis honorari debent · ſed etiam a
dominis regibus · principibus ⁊
cunctis fidelib⁹. cuiuſcūqꝫ ſint ſtat⁹
vt pꝫ · xi · q · i · ca. Sacerdotibus vbi
dꝛ Sacdotib⁹ āt ñ ex crena poteſta
te domin⁹ noſter rex mauritius i-
dignetur. ſed excellenti conſiderati
one propter eum cuius ſerui ſunt
ita eis dominetur vt etiam debitā
reuerentiā īpendat · Nā in diuinis
eloqūs ſacerdotes aliqn̄ dij · aliquā
do angeli nuncupant · hec ibi con-
tra qſdā q̄ paucis occupati curis
ſꝫ de ſacerdotibus obloquuntur et
contra eos indignantur. ac ſi eorū
famuli eſſent . velint nolint ſacer-
dotes ſunt ipſorum ⁊ aliorum do-
mini · ⁊ omnes oportet ad eorum
manus peruenire et viui et mortui
immo in eorum domibus ſtare et
ab ipſis ſacerdotibus pedibus ſu-
is conculcari . Ideo hec mulier oīa
iſta conſiderans fecit iuxta verbū
helie ꝓphe q̄ vt ſacerdos hēbatur .
vt dicit in epſa · Et ne hoc a nobis
criſtianis pretermitteretur xp̄s in e
uangelio precepit dicens de ſacer-
dotib⁹ · Quidquid dixerint vobis
hoc facite Dic hiſtorias ſi vis · B

¶ Circa honorem ſacerdotibus ex-
hibendum tria notabimus .

¶ Primo venerationem .
¶ Secundo poteſtatem .
¶ Tercio obligationem ·

¶ Circa primum principale pōit
pius papa. vi. q. i · ca · oues vbi dꝛ ·
Oues paſtorē ſuum non reprehen-
dant · plebs epm̄ non accuſet nec
vulgus eum arguat qꝛ non ē diſci-
pulus ſup magiſtrum · hec ille Nā
ex ſacris codicibus vt potui capere
ſex colliguntur rationes quare ve-
nerandi ſunt ſacerdotes q̄s in prin
cipio in mediū adducā Prio racō
ne dignitatis · ſunt eī vicarij dei in
terris vt animas ſangine xpriſti
redemptas ſeruent. curent ⁊ . paſ-
cant . In cuius ſignum ait domi-
nus petro iohannis viceſimo pri-
mo capitulo · Simon iohannis a-
mas me? Cui petrus . Domine tu
oīa ſcis . tu ſcis quia amo te . Cui
dn̄s Paſce oues meas . Ecce q̊mo-
do a dn̄o cōmiſſa ē petro cura aīa-
rū ī ꝑſona alioꝝ ſacdotū q̄ vicē di
in animab⁹ paſcēdis gerūt ī terris

Propterea eccī quīto dicit In tota
aīa tua time deū. ⁊ ſacerdotes illi
us ſanctifica. Honora deū ex tota
aīa tua. ⁊ honorifica ſacerdotes Et
contra ſpernentes dicit dn̄s luce xi
Qui vos ſpernit me ſpernit. Nar-
rat mgr̄ hiſtoriarū ꝙ cū alexand̄
capta gaza iret ieruſalē ſūmꝰ ſac-
dos orabat ꝓ gēte ſua Cui dn̄s dix
it vt conſideret ⁊ ciuitatē tapetibus
ornaret ⁊ pontificalibꝰ indutus ob
obuiā ꝓgeret alexandro. Qđ ⁊ fecit
cū ſacerdotibꝰ ⁊ ciuiū multitudine
magna obuiā ei tranſiens. Quē cū
alexander videret pontificalibꝰ in
dutū atqȝ conſpiceret ſupra lamīa
aurea q̄ portauit ſcriptū nomē dnī
thetragramaton Deſcēdit de equo
ſolꝰ qȝ eū adijt. ⁊ nomen dnī ador̄
uit atqȝ poſt hoc ſacerdotem dnī
ſūmo venerabatur affectu Peten-
tibꝰ āt quare ſacerdotem iudeorū
adoraſſet dixit Non hunc adoraui.
ſed deum cuiꝰ p̄ncipatū tenet Naz
ꝑ ſōpniū vidi deū tali habitu qui
michi p̄ncipatū ꝑlaꝝ ſe daturū in
viſione ꝓmiſit ¶ Scđo honorandi
⁊ venerandi ſunt ſacerdotes ratio
ne mediationis vel medialitatis.
ſunt eī mediatores inter populū ⁊
deū Nā malachie ſcđo Sacerdos ā
gelꝰ dnī nuncupatꝰ ē. Sicut eī an
gelꝰ mediꝰ eſt īter deū ⁊ ipſā aīaz
ſic ⁊ ſacerdos medialitatis tenz of
ficiū Hīc dicitur ſacerdos quaſi ſa
crū dans. qȝ adomino ſacra ſuſci-
pit que poſtmodū populo tribuit.
Et licet peccōr ſit tm̄ gratiam in ali-
os infundit vt ponit magiſter ſen-
tentiarū. i. iiij. di. xix. vbi ait aug.
Dictum eſt a domino in numeris
ad moiſē ⁊ aaron ſacerdotes Vos
ponite nomen meum ſuper filios
iſrahel Ego dominus ⁊ benedicaz
eis. vt gratiam ita deus per miſte
rium ordinati transfundat homini
bus. Nec voluntas ſacerdotis obeē
vel prodeſſe poſſit ſed meritum be
nedictionem petentis. hec ille ¶ Ter
cio venerandi ſunt ſacerdotes rati
one principalitatis. Officium nā-
qȝ capitis habent qđ membris vi-
tam ⁊ ſenſum adminiſtrat. Nam
ſacerdos ⁊ ſenſum dei ⁊ vitaz gra
tie populo ſuo diſpenſat. ꝓpterea
dicitur ſacerdos quaſi ſacra dans.
Et ſi dixeris quando caput dolz ce
tera membra languent. hoc ē ſi ha-
bemus malum ſacerdotem omnes
languemus propter capitis defec-
tū Reſpōdeo ꝙ melius eſt hr̄e ca-
put fractū q̄ȝ abſciſſum. hoc eſt me
lius eſt habere tales q̄ȝ nullum ſi-
pliciter Nec propter hoc debes ceſ-
ſare a veneratione ipſorum quoni
am vt dicitur. xvi. queſtione. vi. ca
Si formoſis Prelatis inutilibus ē
debita reuerentia exhibenda. nam
ad membra non pertinet caput le-
dere vel impugnare ſed a leſione
protegere et defenſare. ¶ quarto
venerandi ſunt ſacerdotes ratione
vtilitatis. Sacerdos namqȝ popu
lum per abſolutionez purgat ⁊ tā
q̄ȝ ſpiritualis medicus a varijs lā
guoribus ſanat. hinc eccī. xxxviij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſcriptum eſt Honora medicum pp
ter neceſſitatē eū creauit illū domi
nus . Et per mat. dominus dicit .
xviij . Quecunqz allegaueritis ſup
terram erunt ligata ⁊ in celo Et q̄-
cunqz ſolueritis ſuper terram erūt
ſoluta ⁊ in celo Homo ergo mag-
nam conſequitur vtilitatem ex ſa-
cerdotib⁹ ¶ Quinto venerādi ſūt
ſacerdotes ratione nobilitatis . ſūt
enim reges ⁊ eterni regis filij prop
ter gradum quem habent . ſicut ait
propheta . Ego dixi dij eſtis . ⁊ filij
excelſi omnes In cuius ſignum tō
ſuram quaſi coronam ī capite geſ
tant . Cur enim non debent dici re-
ges cum illi ſeruiant cui ſeruire r̄g
nare eſt ⸫ hinc eccleſiaſtici decimo
ſcriptum eſt . Super faciem ſcribe
id eſt cuiuſlibz ſacerdotis imponet
deus honorem ſuum . vt patet de
beato dominico cui ſtellam micaн-
tem poſuit deus in fronte . ¶ Sex-
to veneraudi ſunt ſacerdotes ratio
ne exemplaritatis . Vbi bona ope-
ra ⸫ vbi religio criſtiana ⸫ vbi ſāc
titas vbi orationes ⸫ vbi deuotio-
nes . Vbi omnia bona exempla ni
ſi in ſacerdotibus et clericis ⸫ Ideo
xpriſtus dixit . Sic luceat lux veſ-
tra coram hominibus vt videant
opera veſtra bona et glorificent pa
trem veſtrum qui in celis eſt . Iſ-
tis ergo predictis ſex rationibus
honorandi ſunt ſacerdotes et eſt e-
is obediendum vt fecit mulier . Et
ſecundnm q᷑ ſaluator noſter xpriſ
tus dixit vbi ſupra . Et hoc ſatis
de primo .

.C

Circa ſecundum principale .
Valde magna eſt poteſtas ſacerdo-
tum quia ipſi ſoli ſacerdotes ha-
bent poteſtatem corpus domini-
cum conſecrare . vt habetur de cō-
ſecratione diſtinctione prima capi-
tulo Sicut . vbi dicitur . Sicut nō
alij q̄z ſacerdotes domino conſecra
ti debent miſſas celebrare . nec ſu-
per altare ſacrificia offerre . ſic non
alijs q̄z domino ſacratis locis miſ
ſam cantare aut ſacrificia offerre li
cet . hec ibi . Et ſexta queſtione pri-
ma capitulo . ſacerdotes . vbi di-
citur . Sacerdote s qui proprio o-
re corpus dominicum conficiunt
ab omnibus ſunt obediendi et ti-
mendi non dilacerandi . aut detra-
hendi . quia a quibus ſe populus
domini benedici . ſaluari aut in-
ſtrui cupit . nullatenus debet eos
arguere . nec vulgus in eorum ac-
cuſatione ſuſcipi . Populus enim
ab eis docendus imbuendus eſt et
corripiendus non ipſi ſacerdotes
a populo . quia non eſt diſcipulus
ſupra magiſtrum vt teſtatur domi
nus noſter in euangelio . Dei ergo
ordinationem accuſat qui eos qui
ab eo conſtituuntur ſacerdotes ac-
cuſat . vel dampnare deſiderat id ē
hij homines qui nō ſūt ydonei nō
ſuſcipiāt ī accuſaciōe ⁊ oēs q̄ adū
ſus prēs id ē ſacdotes armāt infa-
mes eē ſēſem⁹ . patres id ē ſacerdo-
tes ſūt venerandi nō reſpuēdi ā ac
cuſandi vel inſidiādi vel infamādi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Hec ibi· Tanta aūt ē hec poteſtas ꝙ
primo ſuperat poteſtatē demonuȝ
ſecundo poteſtatē angeloruȝ . tercio
poteſtatē beate virgīs Nā p̄rio ſu-
perat poteſtatē demonum quoniā
demones toto ſuo ſtudio ac conatu
dant opam claudere celum homini
bus ipſis īiurias ⁊ temptationes
infligentes vt patet ſapientie p̄mo
Inuidia diaboli mors introiuit in
orbem terraꝝ. ſed ſacerdotes ſacra
menta eccleſie hominibus miniſ-
trando demonem ſuperant ⁊ pecca
toribus confitentibus ianuas par̄
diſi aperiunt· in cuius ſigno cum
ſacerdotes ordinantur ab epiſcopo
recipiunt poteſtatem clauium ⁊ ca
racter eis confertur. vt patet quar-
to ſententiarum diſtinctione decia
nona vbi dicitur. Hec claues ꝑ mi
niſteriuȝ epiſcopi alicui in promo-
tione ſacerdotij dantur. Cum reci-
pit ordinem ſacerdotaleȝ ſic ⁊ has
claues ſcilicet apperiendi celum ac-
cipit· hec ibi Secundo poteſtas ſa
cerdotalis ſuperat poteſtatem an-
gelorum · licet enim vnus angelꝰ
poſſit vnum celorum mouere iux-
ta ſententiam doctoruȝ in ſecundo
ſententiarū tamen non poteſt vnū
celorum ad terrā tam cito transfer-
re ſicut radius ſolis emittitur ab
ipſo ſole . ſacerdotes vero ſuo mi-
niſterio transferunt verum cor-
pus chriſti de celo empirio vſqȝ
ad locum altaris in tam breui ſpa
cio ſicut eſt diffuſio radij ſolaris ſi-
cut dicitur quarto ſententiarū . di .
vij· vbi dicit̄ ꝙ prolatis illis quī
qȝ verbis īmediate eſt ī altari cor-
pus criſti Superat etiam poteſta
tem archangelorum Nam vt habe
tur de angelica ierarchia· Archāge
li poſſunt mittere angelum alium
ad terram· ſed ſacerdos poteſt etiā
angelorum choros de celo ad terraȝ
vocare cum diuina celebrat ſacra-
menta vt ponit grego · Et allegat̄
a magiſtro ſententiarū in quarto
diſtinctione. xi. vbi dicitur . quis fi
delium habere dubium poſſit in ipa
īmolationis hora ad ſacerdotis vo
cē celos aperiri In illo criſti miſte-
rio angeloruȝ choros adeſſe ſūma
⁊ ima conſolari . hec ille · Tercio
ſuperat poteſtas ſacerdotalis po-
teſtatem virginis glorioſe ⁊ omni
um creaturarum Nam licet virgo
glorioſa ſuſcepit in ſe verum filiū
dei in quo erat diuinitas coniunc-
ta humanitati. nichilominus non
tam cito ſicut ſacerdos quia vt pȝ
luce primo · Multa fuerunt verba
inter virginē ⁊ angelū antequā deſ
cenderet in ipſā filiꝰ dei · ſed ſacer-
dos pauciſſima p̄ferendo verba q̄
numero ſunt quinqȝ mouet veruȝ
corpꝰ xp̄i de celo empirio vſqȝ ad
terrā ⁊ hoc ſuꝑ altare Hec ergo dix
erim de poteſtate ſacerdotum vt de
cetero curetis eos honorare ⁊ non
ī vituperium ducere. ſcio ꝙ nemo
vellet nec dēt vituperare angelos ·
nec archangelos. ⁊ mlto minꝰ be-
atā virginē. ergo nec ſacerdotes cū
eoꝝ poteſtas maior ſit eoꝝ poteſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

tatibꝰ Et hoc de ſecundo pꝫ D
¶ Circa terciū principale plura ſūt
q̄ obligationē honorādi ſacerdotes
inducunt Nā p̄mo obligat precep-
tum diuinū. ſcd̄o exemplū diabo-
licum. tercio iudiciū humanū Pre-
cepit nāqꝫ deꝰ moyſi. vt pꝫ nume-
ri. Et ponitur. xi. q. p̄ma Labia ſa-
cerdotis cuſtodiunt ſcientiā ⁊ iuſ-
ticiam. ⁊ legē require de ore eiꝰ. q̄a
angelꝰ domini exercituū eſt. Et in
eodem libro dicitur Diis non detr̄-
hes ſcꝫ ſacerdotibꝰ. Et ꝑ ꝓphetam
dicit Nolite tangere criſtos meos
⁊ in eos nolite malignari Scd̄o ob
ligat nos exēplū diabolicū Nā tpe
btī remigii cū ſeꝫ deferret corpus
xp̄i cuidā infirmo obuiauit ei dia-
bolus. quē diabolus intuens ſubi-
to ſe proſtrauit. poſtq̄ꝫ āt reuerte-
batur iterū occurrit ei diabolꝰ quē
intuens non ſe ꝓſtrauit ad terram
ſed genu flexit. Cui beatꝰ remigiꝰ.
Cur p̄mo ꝓſtratꝰ es ⁊ nunc genu
flexiſti. Rn̄dit demō. Qn̄ ibas deū
meū deferebas cui me ꝓſternere de
beo. nūc vero tibi tāquā eiꝰ miſtro
genu flecto Peiores ergo ſumꝰ dia
bolo. cum nō dico ꝙ ipſos ſacerda
tes non hōremꝰ ſed vituperamus
Tercio obligat nos exēplū hūanū
Nā vt hēf. xi. q. p̄ma ca. ſacedoti-
bus Ponitur exēplum de conſtan-
tino. corā q̄ verſabātur lites ⁊ diſ-
cordie q̄dā inter ſacerdotes ⁊ ep̄os
quos audiens conſtantinꝰ dixit I-
te ⁊ int̄ vos cauſas vr̄as diſponi-
te. quia diguum non eſt vt nos iu-
dicemus deos. hec ibi. vnde ex hiis
patet magnam eſſe obligationem
ad honorandū ſacerdotes Ideo dix
it xpriſtus in euangelio. quidquid
dixerint facite Et ſi ſunt mali ſecū
dum opera eorum nolite facere Et
ſic patet tercium principale. Roge-
mus ergo deum et cetera.

¶ Feria quarta ſecunde. ſermo de
voluntate diuina.

IN ditione tua cuncta ſūt
poſita. ⁊ non eſt qui poſ
ſit reſiſtere voluntati tue
heſter xiij. capitulo. Heri diximus
de honore ſacerdotum qui pro no-
bis interpellant apud deum vt vo
luntas ſua circa nos impleatur.
Nunc hodie reuertamur vnde ſer-
mo digreſſus eſt ad ipſam diuinā
voluntatem. in cuius ditione cunc
ta ſunt poſita ⁊ non eſt qui poſſit
reſiſtere voluntati eius vt dicitur
in themate. vnde pſalmiſta. Om
nia quecunqꝫ voluit fecit. Nam
deus voluit creare totam mundi
machinam id eſt celum ⁊ terram ⁊
omnem ornatum ipſorum ⁊ crea-
uit. vt patet geneſis primo ſecun
do ⁊ tercio capitulis. ⁊ ſine vlla re
ſiſtencia. quoniam ait p̄s. Dixit
⁊ facta ſunt. mandauit et creata
ſunt. Item voluit deus de impio
facere iuſtum ⁊ fecit. Nam apoſ-
tolus paulus furiis inuectus iuit
ad pr̄icipes ſacerdotum et petiit
ab eis epiſtolas in damaſcum vt
ſi quos inueniret huius vie vi-
ros et mulieres ſcilicet criſtianos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vinctos ꝑduceret in iheruſalem vt
pꝫ actu. v. ca. vñ fuit maximꝰ ec-
cleſie ꝑſecutoꝛ ⁊ ꝑ ꝯñs impius De
us voluit ipſū facere iuſtū ⁊ fecit.
Nā ipſo ꝑābulante in damaſcum
iuxta cōmiſſionē īpetratā a princi
pibꝰ ſacerdotū ſubito circūfulſit il-
lum lux de celo ⁊ cadens in terram
audiuit vocē dicētē ſibi. Saule ſau
le quid me perſequeris? durū eſt
tibi cōtra ſtimulū calcitrare Et ſu-
bito paulꝰ. Dñe qd me vis facere?
.i. q̄ ē voluntas tua circa me. Suꝫ
paratꝰ facere quidquid vis. ⁊ ſcio
qꝛ non poſſū contradicē voluntati
tue. Vñ de īpio fecit iuſtū. ⁊ paulꝰ
effectꝰ ē vas electionis ex ꝑſecutoꝛ
Item voluit deꝰ reſuſcitare lazarū
q̄triduanuꝫ vt pꝫ iohānis duodeci
mo ⁊ reſuſcitauit ad vnā ipſiꝰ vo
cem dicendo lazare veni foras. Iō
dicit pſalmiſta Magna opa dñi ex
q̄ſita in oēs volūtates eius. ideo
ꝯcluditur in themate qꝛ in ditione
tua deꝰ omnia ſunt poſita. ⁊ non
ē q̄ poſſit reſiſtere voluntati tue Et
ſaluatoꝛ noſter in euangelio hodier
no. vt patꝫ mathei viceſimo capi.
quantum ad humanitatē loquens
petente muliere pro filijs vt ſcilicet
vnus ad dexteram ⁊ alius ad ſiniſ
tram ſtaret. Dixit diſcipulis ſuis
Sedere autem ad dexteram vel ad
ſiniſtram non ē meum dare vobis
ſed quibus paratū eſt a patre meo
id eſt tantum illi regnum poſſide-
bunt quos pater meꝰ celeſtis vult
poſſidere ita qꝛ hoc pendet in volū
tate ſua. vnde magiſter ſententiaꝝ
libro primo diſtinctione. xl. dicit.
Voluntas quippe dei ſemper effi-
cax eſt vt fiat omne quod velit et
nichil fiat quod nolit. que de homi
ne ſemper implentur quocunqꝫ ſe
vertat. Et auguſtinus de libero ar
bitrio. Nichil conſtitutum ſuperat
voluntatem dei. B

Sed hic eſt vnum breue dubium
ſcilicet an deus ſi vellet poſſit pre-
ſcitum ſaluare ex quo in ditione ſu
a cuncta ſunt poſita. Dicitur bre-
uiter obmiſſis reſponſionibus q̄
dantur ſecundum ſenſum compo-
ſitum ⁊ diuiſum qꝛ cum diſtinctio
ne eſt reſpondendum quoniam ſi-
cut dei eſt duplex poteſtas. ſcilicet
abſoluta ⁊ ordīata Ita duplici mo
do fienda ſubiacent eius volunta-
ti. ſcilicet abſolute ⁊ ordinate. vn-
de dico qꝛ abſolute poſſet hoc deꝰ
facere ſed nō ordinate. quia hoc cō
tradiceret eius iuſticie. ⁊ deus non
poteſt ea facere que implicant con
tradictionē Ita etiam eius volūta
ti nichil repugnat facere ⁊ velle ni
ſi illa que contradictionem impli-
cant. Cum ergo dicitur In ditione
ſua cuncta ſunt poſita. intellige ſi-
ne implicatione cōtradictionis Dic
hiſtorias ſi vis epiſtole ⁊ euangelij

¶ Circa dīnā voluntatem tria no-
tabimus.

¶ Prima voluntatis impletionē
¶ Scđo voluntatis conformitatē
¶ Tercio voluntatis īmutabilita-
tem. C

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Circa p̄mū principale ponit al-
bertus magn⁹ ī cōpedio theologie
tractatu·i·Et ſanctus thomas·i·ſē
di·xlv. ar·iiij. ꝙ ſcđꝫ noſtrum mo
dum intelligendi duplex eſt diuina
voluntas ſcilicet voluntas ſigni.
⁊ voluutas bene placiti q̄zuis rea-
liter ⁊ eſſentialiter in rei veritate
nō eſt niſi vna ſed nos eo mō quo
poſſumus eā declaramus Volū-
tas beneplaciti ē vna ōnino ⁊ im-
mutabilis. de qua dicit apl's ad e-
phe. p̄mo Scđm ꝓpoſitū volūta-
tis ſue. Et iſtra Scđm conſiliū vo-
luntatis ſue. ⁊ tali voluntati nihil
pōt reſiſtere ſed in ditione ſua cūc-
ta ſūt poſita. q̄ idem ē omnino qđ
diuina eſſentia Et iſta ē efficax rec
ta ⁊ irrep̄henſibil' ·In hoc ꝙ ē effi
cax denotatur ꝙ contra illam ni-
hil p̄t effici· vñ aug⁹·in libro enchi
ridion. ⁊ allegatur a magiſtro ſen-
tētiaꝝ ī p̄mo di. xlv·dicit Illa volū
tas ſꝑ īplet' ā de nobis ā a nobis.
De nobis īpletur ſed tñ nō imple⁹
eam quando peccamus. A nobis
impletur qñ bonum facim⁹. ideo e
nim facimus qꝛ ſcimus placere đo
In hoc ꝙ eſt recta denotatur ꝙ nl'
lus eſt rectus niſi ei conformetur.
Vnd apl's ad ro. xij. vt probetis q̄
ſit voluntas dei bona beneplacens
⁊ ꝑfecta· que data eſt per gratiam·
In hoc ꝙ eſt irrep̄henſibil' denota-
tur ꝙ nichil precipit. aut permittit
niſi iuſte. Nichil agit aut conſulit
niſi bene Secunda autem volun-
tas dicitur voluntas ſigni. quia ꝑ
certa ſigna eam cognoſcim⁹·⁊ hec
voluntas methaphorice de deo di-
citur· verbi gratia. Cum videmus
aliquem punire alium dicim⁹ illū
eē irratum contra alium. Sic̄ cuꝫ
videm⁹ deum punire aliquem dici
mus deum eē iratū contra illum et
hoc methaphorice dicim⁹ de deo Si
milit' cū videm⁹ aliquem dominū
p̄cipe aliquid dicimus illam eē vo
luntatem illius domini quia illđ
p̄ceptum quod facit ſignat talē eē
voluntatem ſuam· Pari mō p̄cep
tum diuinum quādoqꝫ dicitur vo
luntas diuina· vnde ma·vi· ſcribi
tur Fiat voluntas tua. id ē p̄ceptū
tuū. Et hec vocatur voluntas ſig-
ni ſiue voluntas oſtenſa per ſigna
Nam ꝑ q̄nque ſigna oſtēdit deus
voluntatem ſuam. vt ponit ſanct⁹
thomas primo ſententiaꝝ diſtincti
one. xlv·ar. iiij· ſcilicet precepto· ꝓ-
hibitione ·conſilio· ꝑmiſſione et o-
peratione Precepto vt patet exo
di ſecundo vbi de⁹ p̄cipit ·Honora
patrem tuum ⁊ matreꝫ tuā vt ſis
longeu⁹ ſuꝑ terram· Non occides
non mechaberis. non furtum fa-
cies. nec loquaris contra proximū
tuum fl'm teſtimonium. Hijs eniꝫ
preceptis diuina voluntas oſten-
ditur. Prihibitione etiam deus
oſtendit ſuam voluntatem. Nā ꝓ-
hibitio obligationem dicit ad vitā
dum malum prohibet enim de⁹ ꝑ
prophetam· Ne declines cor tuum
ad verba malitie· Per conſilium
etiam nobis oſtendit quid facturi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſuiſſus vt vitam eternam acquira
mus Sicut eſt Beati pauperes ſpi
ritu quoniam ipſorum eſt regnum
celoꝝ Et illud · qui non reliquerit
patrez matrem · fratres · a ſorores
vxorem ⁊ filios non ē me dignus.
Oīa iſta ſunt conſilia q̄ diuinam
voluntatem exprimūt. non tū obli
gant. qꝛ ſine ipſis poteſt hō ſalua-
ri. ſaluatur tū conuēientiꝰ per hec
conſilia. Oſtendit etiā deus pluri-
es ſuam voluntatem per ꝑmiſſio-
nem. permiſſio dicit ꝑuationē co-
hibitionis · ⁊ eſt ſignum volūtatis
diuine non reſpectu mali qd̄ ꝑmi
titur · ſed reſpectu boni qd̄ ex mali
ꝑmiſſo ſequitur · qꝛ dicit augꝰ . q̄
deus eſt adeo bonus qꝛ non ſcine
ret aliqd̄ malum euenire niſi ex ip
ſo eligeret aliquod bonum ❡ Hi
cadit exemplum de heremita. Fui
quidā heremita . qui deo ſeruierat
longo tempore . ⁊ captus tedio re-
ceſſit de heremo Cui cito obuiauit
angelus dn̄i in forma hoīs. quem
alloquens angelus dixit heremite ·
quo vadis bone pater ? Continuo
reſpondens dixit · Vado ad ciuita-
tem . Cui angelus Et ego tecum Et
aſſociati ſunt Peruenientes de ſe-
ro ad hoſpitium bene tractantur ⁊
recipiuntur. De mane nichil ſolue
runt. ⁊ diſcedentes ab hoſpitio an-
gelus furatus ē valde pulchraz ta-
ciam quaz hoſpes habebat ⁊ oībꝰ
venientibꝰ ante ponebat. quod vi-
dens heremita dixit eundo ꝑ viam
tu debes eſſe malus hō Ille āt ſe ex
cuſauit quantum potuit Peruene
runt ad aliud hoſpitium vbi male
tractati fuerunt ⁊ recedentibꝰ an-
gelus donauit taciā illam hoſpiti ·
Et ꝑuenerunt ad aliud hoſpitium
in q̊ quidā antiquus non hn̄s niſi
vnum filium in cunabilis recepit
eos Mane autem recedentes ange-
lus ſuffocauit puerꝫ qd̄ videns he-
remita cepit clamare O inique qd̄
feciſti ? Nolo tecū ampliꝰ ābulare
Excuſās āt ſe angelꝰ adhuc ſimul
iuerunt. Peruenientes āt ad hoſpi
tium vbi tranſibat quoddā flumē
ſtans ſuꝑ aquā · venit famulꝰ hoſ-
pitis pro aqua. quez apprehendēs
angelus ſubmerſit · Tunc heremi-
ta incepit fugere ⁊ currendo ange-
lus inſequebatur ipſum Ad quem
angelus cū appropinquaſſet dixit
Ne cognoſcis me ? Cui heremita ·
Vtinā te nunquā vidiſſem . Cog-
noſco te ꝑ malo viro ⁊ peſſimo .
cui angelus. Ego ſū vnꝰ angelus
ad te miſſus vt oſtendā tibi ꝑmiſ-
ſiones diuinas . Nam ille primus
hoſpes a quo taciam furripui nul-
lum aliud peccatum habebat pret̄
vanā gloriam illius tacie · ne ergo
ſtaret in iſto pcc̄o ⁊ per eam damp
naretur ipſam recepi. Hoſpes aūt
cui eam tradidi erat deſperatus ⁊
ex paupertate volebat ſe ſuſpende
re et fuiſſet dampnatꝰ . habita ta-
cia exiuit illam fantaſiam ⁊ ſalua-
bit · Ille āt antiquus cui occidi fili
um añquā haberet filium illū erat
elemoſinariꝰ ſed poſtquaz ipſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

habuit factus eſt miſer ⁊ auarus ·
Ne ergo in auaritia moriatur ⁊
dampnetur occidi filium et redibit
ad priores elemoſinas ſuas ⁊ ſal-
uabitur . i Famulus autem quem
ſubmerſi illa nocte erat occiſurus
dominum domus qui eſt in pccō
mortali ⁊ fuiſſet dampnat⁹ . ⁊ cap
tus fuiſſet famulus ab illis de do-
mo ⁊ occiſus fuiſſet ſine confeſſio
ne ⁊ per conſequens dampnatus
fuiſſet Ipſum ſubmerſi ne hoſpes
occideretur · ⁊ ipſe famulus non
dampnaretur . nam ipſuz tamdiu
in qua tenui ꝙ ipſum penituit ⁊
ſaluus eſt · Permiſſiue enim volu
it deus omnipotens iſta fieri et ſic
angelus ipſe diſparuit Et heremi
ta ad heremum eſt reuerſus ¶ Con
tra illos q̄ volunt intelligere archa
na dei quid ſint de deo conqueren-
tes dicendo . deus eſt iniuſtus . facit
hoc facit aliud . ignorantes eius ꝑ-
miſſionem Ideo dixit catho Mitte
archana dei celumq3 inquirere q̄d
ſit Cū ſis mortalis que ſunt mor-
talia cura · ¶ Vltimo oſtendit ſuaz
voluntatez per operationem quā-
do facit id quod vult Iſta autē vo-
luntas ſigni non ſemper impletur
quantum ad illa tria patria ſcilicz
quantum ad preceptum . prohibiti
onem · ⁊ conſilium . quia ſemper
ſunt in fieri Nam deus omnipo -
tēs ſemper precipit . ſemper prohi-
bet ⁊ ſemper conſiliatur . Semper
tamen impletur quo ad duo vlti-
ma . quia ſemper ſunt in facto eſ-
ſe . primē ergo voluntati niehil re-
ſiſtit · ſecunde vero aliquid reſiſtit
Et hoc ſatis eſt de primo principali

F

Circa ſecunduz principale po-
nit ſanctus thomas vbi ſupra in
primo ſententiarum ꝙ omnes te-
nemur conformare voluntatem
noſtraz voluntati diuine ⁊ probat
per rationes Quoniam ad illud ꝓ
prie quis obligatur qd̄ ſi nō facit
peccatum incurrit . ſed ſi non cōfor
mem⁹ voluntatem noſtram volū
tati diuini peccatum incurrimus .
ergo obligamur conformare volū
tatē noſtrā voluutati diuine . ꝙ āt
incurrimus peccatū probatur · Nā
per auguſtinum Peccatum eſt om
ne dictum factum vel cogitatū con
tra legem diuinam : ⁊ lex diuina eſt
eius voluntas vt iam dictum eſt ·
ergo obligamur conformare volū
tatem noſtram voluntati diuine ·
Preterea ōes tenemur obedire deo
et habere rectam voluntatez ad ip-
ſum ſed non poſſumus habere rec
tam voluntatē ad ipſuz niſi con-
formemur cum ipſo · ergo debem⁹
conformare voluntatem noſtram
voluntati diuine . ſicut fecit abra-
ham in immolatione filij · licet ei
diſpliceret inquantum fuit pater .
placebat tn̄ quia erat voluntas dei
Sz hic īſurgit vna dubitatio ſciz ī
q̄bus ſtat iſta conformitas Vbi no
tādum ē ꝙ voluntas noſtra tenet̄
cōformari volūtati dīne in quatu-
or . vt ponit ſāct⁹ thomas vbi ſup̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Primo mõ vt nos velimus id qḋ
de? vult Secundo vt velim? id qḋ
de? vult nos velle Tercio vt veli?
ꝑ id qḋ de? vult· Quarto vt veli?
eo mõ q̊ deus vult propter p̃mū
conueniebãt iudei cũ uoluntate di
uina. q̃ volebat xp̃m mori. quam
mortẽ ⁊ iudei deſiderabant. ſꝫ aliť
⁊ aliter. q̊niã mors xp̃i ⁊ eius paſ-
ſio duo in ſe habebat. vnũ ꝙ erat
ſaluatiũ hũani generis. ⁊ ſic hẽbãt
rationẽ boni. ſcḋm ꝙ erat afflictiũ
innocentis ⁊ ſic habebat rationem
mali· p̃mo mõ deus volebat mor-
tem xp̃i ⁊ eius paſſionẽ. ſed iudei e
am deſiderabant ſcḋo mõ· ſꝫ ſcḋꝫ
ꝙ erat afflictiua innocentis · ꝓpť
ſecundum oẽs nos conuenim? cū
deo qꝛ deus vult criſtianos oẽs ſe-
qui ſua p̃cepta q̃ etiã vulũt ſerua-
re vñ conueniunt in volito et etiã
volunt id qḋ de? vult eos velle . tñ
non conformantur qꝛ de? vult ea
ſeruari a criſtianis ex caritate. ⁊ ob
ſeruant ea ex timore Propter ter-
cium poſſumus conformari in vo
lito ⁊ in mõ· q̊niã quis poteſt dare
elemoſinã quã deus vult dari . vñ
deus vult dari elemoſinã ꝓpter fi-
nem bonum ſꝫ ex caritate qui mo-
dus deo placet Vñ non conforma-
bitur in fine qui dat elemoſinam
ꝓpter vanam gloriam quã deus
vult dari ꝓpter bonũ finẽ .i. vitã
eternã . Vñ breuiter dico ꝙ ſi quis
vꝫ conformare voluntatẽ ſuã vo-
luntati diuine neceſſe ẽ vt ſimul et
ſeť in hiis omnibus conformetur·

quia iſtarũ vna cõditiõe deficiente
non eſſet vera conformitas Et hoc
ſatis bene declarat mgr̃ ſentencia-
rum in. i. di· vltima ibi dicit· Illḋ
q̊ꝫ non ẽ p̃termittendũ ꝙ aliqñ dei
voluntas bona ꝑ malã hoĩs volũ
tatem ĩpletur vt in crucifixiõe dnĩ
factum ẽ quoniã deus bona volũ
tate mori voluit Iudei vero impia
voluntate crucifixerunt Et eadem
di· dicit. Oportet attendere quid ꝯ-
gruat illi velle ⁊ q̊ fine Et hoc paꝫ
de ſecundo principali. G

Circa terciũ principale ẽ notandũ
ꝙ numeri· xxiiij. ſcribitur Non eſt
de? quaſi hõ vt mentiatur · nec vt
fili? hoĩs vt muteť Et per ꝓphe-
tam Ego deus ⁊ non mutor Sed
hic occurrit vna dubitatio Nã iere
mie. xviij· dicitur Repente loquar
aduerſũ gentes ⁊ aduerſus regnũ
vt eradicẽ ⁊ deſtruã ⁊ diſperdã illḋ
Si penitentiã egerit gẽs illa a ma-
lo ſuo agã ⁊ ego penitentiã ſuper
malo qḋ cogitaui vt ei facerẽ· ergo
videtur ꝙ ipſe ſit mutabiľ· Item
yſaie xxxviij. De? adiunxit ezechie
quindecim annos ad viuendũ quẽ
tñ ſententiauerat moriendũ vt ibi
pꝫ Item geneſis vi. ca· dicitur Pe-
nitet me feciſſe hominem Hiis enĩ
et ſimilibus videtur dei voluntatẽ
eſſe mutabilem Doub? prichis ma
tiuis reſpondens quia primum ſo
lutum eſt ſupra feria ſecunda pri-
me dominice Dico ꝙ duplex eſt ſẽ
tentia ſcilicet comminatiua et de-
terminatiua Sententia cõminatiã

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

nullam ponit ꝑmanentiā ⁊ per cō
ſequens nec mutacionem Senten-
tia autē determinatiua ponit per-
manentiam ⁊ per conſequens ī ea
poteſt reperiri mutatio quia poteſt
mutari de ſic eſſe in ſic non eē Nō
dico ꝙ illa dicta ꝓphetarum in ꝑ-
ſona dei non ſunt nec fuerūt deter-
minata quia ſic oportuiſſet fuiſſe·
ſed ſolum cōminatiua vt reuerterē
tur ad bene agendum Dico ergo cō
cluſionaliter ꝙ voluntas diuina
eſt omnino īmutabil' ⁊ quidquid
determinate vult oportet illud eſſe
Et ſic pȝ tercium principale In di
tione ergo ſua cuncta poſita ſunt
⁊ non eſt qui poſſit reſiſtere volun
tati eius ⁊c̄ .

Feria quinta ſecunde · ſermo de
penis dampnatorum .

DO vnicuiqȝ iuxte viam
ſuam ⁊ iuxta fructuȝ ad
inuentionem ſuarum ie-
remie.xvii · Hijs diebus elapſis
locuti ſumus de ipſa vita beata et
de p̄deſtinatis ad ipſam ⁊ quō noſ
tris orationibus deum oramus vt
ipſam habeamus . ⁊ quō ſacerdo-
tes honorandi ſūt vt ipſi ꝓ nobis
interpellent apud deum cuius vo-
luntati nemo reſiſtere pōt vt dictū
eſt heri Hodie conſequenter de mor
te eterna dampnatorum dicemus.
in q̄ deus dabit vnicuiqȝ iuxta vi-
am ſuam ⁊ iuxta fructum adinuē-
tionum ſuarum. ſicut pȝ dediſſe di-
uiti epuloni· qui iuxta ſuas adīuē-
tiones id ē iuxta ipſius mala ope-
ra punitus ē vt pȝ in euangilio in
quo clamat· crucior in hac flamma
luce·xvi· In quibus etiam punien
tur penis oēs male operantes

Vnde greg9· libro q̄rto dialogo-
rum Iniqui ideo cū fine deliq̄runt
quia cum fine vixeruut· Nam vo-
luiſſēt vtiqȝ ſine fine viuere vt po-
tuiſſent ſine fine peccare Oſtendūt
enim quia in peccato ſemper viue
re cupiunt quia nunquā deſinunt
peccare dum viuunt Ad magnam
ergo iudicātis iuſtitiam ꝑtinet vt
nunquā careant pena quia nūquā
in hac vita voluerunt carere pecca
to. hec ille Et quia non ſolum cor-
pus peccauit immo etiaȝ ⁊ anima
idea non ſolum retribuet domin9
adinuentiones per corpus factas
id eſt mala opera corporis ſed etiā
adinuentiones aīe. vn̄ idem greg·
libro viceſimo moralium dicit Iuſ
tum ē vt quos culpa ſimul inqui-
nat par etiam pena ſimul conſtrin
gat· ⁊ qui nequaquā diſperſi ſunt
īiquitate polluti nequaquā tormē
to crucientur diſperſi quatinus ſi-
mul dampnatio comburat quos ſi
mul elatio ſubleuabat . Et beatus
auguſtinus viceſimo primo libro
de ciuitate dei dicit ca· ix. Quod igi
tur de ſempiterno iudicio damnan
dorum per ſuū ꝓphetam domin9
dixit. fiȝ· omnino fiet· vermis corū
non morietur ⁊ ignis eoꝝ nō exti-
guet Ignis quo ad corp9 . vermis
autem quo ad animam Et mgr̄ ſē
tentarum libro quarto di . l. dicit·

Illi qui erunt in ſupplicio ignis e-
terni cum diabolo ⁊ angelis eiꝰ de
putati· ſicut nꝉlaꝫ vlterius h̄ebunt
requiem ſic bonam nꝉlatenꝰ pote-
runt h̄re voluntatem Et ſicut co-
heredibꝰ xp̄i dabitur ꝑfectio ad et̄-
nam gloriam ita ꝯſortibꝰ diaboli
cumulabit ipſa malignitas penaꝫ
q̄n exterioribꝰ deputati tenebris nꝉ
lo illuſtrabuntur interiori lumine
veritatis. hec ille Ecce quō dabit v
nicuiqꝫ iuxta fructum adinuentio-
num ſuaꝝ vt dicitur in themate .
⁊ hoc pꝫ in euangilio vbi ponitur
retributio illiꝰ diuitis Dic hiſtori-
as ſi vis . ¶ Circa retributioneꝫ
horuꝫ dampnatoꝝ tria notabimꝰ .
¶ Primo dampnatoꝝ manſionē .
¶ Scđo dampnatoꝝ penalitatem .
¶ Tercio dampnatorum irremiſſi
bilitatem· B
¶ Circa primum principale dicen-
dum ꝙ vnum queritur ⁊ aliud p̄-
ſupponitur Queritur enī de man-
ſione dāpnandoꝝ ⁊ p̄ſupponitur
ꝙ talꝭ manſio ſit ſcꝫ manſio infer-
nalꝭ Ideo primo declaro ꝙ infer-
nus ſit. ⁊ in hoc clarificabuntꝭ mē-
tes non credentiū infernū eſſe pu-
tantes iſta adinuenta fuiſſe potiꝰ
ad terrorē q̄ꝫ ad veritatē Et hoc p̄-
bo Primo qꝛ oīs ſcriptura ſacra
demonſtrat Nā p̄s ait· In inferno
quis confitebitur tibi Et iob In in
ferno nꝉla eſt redēptio ergo ē ifer-
nus Scđo hoc idē pbo ꝑ iuſticiaꝫ
dei. que hoc exigit Nam vt conſtat
deꝰ iuſtus eſt. oīa ergo mala puni
re neceſſe eſt. iuſticia enī nꝉlm ma-
lum vult impunitum remanere. ſi
cut videmus in iuſticia legali q̄ fu-
rem ſuſpendit· homicidam interfi-
cit. ⁊ ſic de alijs Si ergo iuſticia le
galꝭ hoc requirit q̄ꝫto magis diuīa
iuſticia que inquinari non p̄t· cu-
ius regula oīs alia regulatur iuſti
tia mꝉto ergo plus iuſticia dei pu-
nire non p̄termittit· ſꝫ certum ē ꝙ
mꝉti non puniuntur in hac vita ī-
mo habent oīa mundi bona ⁊ ma-
li ſunt. ergo puniendi ſunt in alia
vita Aut dicendum eſt ꝙ nulla dei
eſt iuſticia quod idem eſt ac ſi dice-
res deꝰ non eſt· Tercio hoc idē p̄-
bo quia cautela te admonet dicens
Aut infernus eſt aut non eſt quia
de q̊libet eſt affirmatio vel negatio
vera ſcđm ariſtotilem· ſi autem eſt
⁊ non credis magno diſcrimini te
exponis. quia velꝭ nolꝭ ea paſſurꝰ
es. q̄ non credis· ſi autem non ē cre
dere ipſum non eſt periculuꝫ. ergo
cum ex duabus pars tutior tenen-
da eſt . conſtat ſecurius eſſe ipſum
credere eē q̄ꝫ non eſſe· ꝙ ex hoc vi-
tas multa peccata que nō vitares
. quarto hoc idem pbo exēplo .
Nam greg. in quarto dialogoꝝ di
cit Superna pietas ex magna mīe
⁊ pietatis ſue largitate diſpoīt vt
nonnulli pꝰ egreſſum a corpe repē
te ad corpꝰ redeant ⁊ inferni tormē-
ta que audita non credebant ſalteꝫ
viſa pertimeſcant. Vnde ibideꝫ po
nit beatus Greg· ꝙ quidam mo-
nachus noīe petrꝰ priuſq̄ꝫ heremū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

peteret moleſtia corporis interueni
ente defunct⁹ eſt · ſed protinus cor
pori reſtitutus ĩferni ſupplicia at-
q̨ innumerabilia penarum loca ⁊
flammarum ſe vidiſſe teſtatur .
Hijs ergo quatuor vijs pbatum
ſatis puto infernum eẽ Vbi aũt ſit ĩ
fernus dicit ſanctus thomas quar
to ſententententiarum diſtinctione q̃-
dragesima q̃rta articulo tercio ĩ reſ
ponſione tercie q̃ſtionis q͛ infern⁹
eſt ſub terra . Et hoc pꝫ ex ipſo no-
mine · Infernus enim dictus eſt ex
eo q͛ inferius iacet Hunc vidit io-
hannes in apocalipſi vt paꝫ qui-
to ca. cum dicit. Nemo poterat ne-
qꝫ in celo neqꝫ in terra neqꝫ ſub ter
ra aperire librum. Per hoc q͛ dicit
in celo refertur ad ſanctos qui ſũt
in celo. Per hoc q͛ dicitur in terra
refertur ad hoĩes viuentes in terra
Per hoc q͛ dicitur ſub terra refert
ad animas exiſtentes in inferno Et
hoc quidem congruum eſt vt ſcili-
cet infernus ſub terra ſit ¶ Prĩo
quia hoc competit ſtatui dampna-
torum. Nam ſicut dampnati fuerũt
a deo remotiſſimi per culpam · q̃a
vt dicit propheta in pſalmo Longe
a peccatoribus ſalus. ita loc⁹ dãp-
natorum ſit remotiſſim⁹ a deo ſcꝫ
in centro terre. ¶ Duas alias
rationes ponit ſanctus doctor
ibidem allegans auguſtinum ſup
geneſim ad litteram · xij · Vna eſt ·
quoniam anime dampnatorum
carnis amore peccauerunt Ideo ip
ſis exhiberi debet quod carni mor-
tue exhibetur · ſed caro ſub terra re-
condita eſt. ergo ⁊ anime ſub terra
recondi debent ¶ Secunda ratio eſt
quia inferiora ſunt viliora ⁊ terreſ
triora ſuperiora vero ſunt gaudio-
ſa ⁊ meliora. ideo conueniens erat
q͛ hijs qui ſe vilibus ſubiecerunt
per culpam. locus viliſſimus dare
tur in penam . Talis ſiquidem lo
cus eſt ipſis valde odioſus · tum qꝛ
ſciunt ipſum eis deputatum a diui
na iuſticia quam odiunt. tuꝫ quia
illius loci vilitas eſt repreſentati-
ua ſue obligationis ad perpetuita-
tem pene. tum quia eſt continuus
ignis quo affliguntur ⁊ ex tali odi
o talis pena accidentaliter magis
ac magis augetur. Et ſic patet que
ſit manſio dampnatorum . ⁊ vbi
ſit ipſorum manſio · ⁊ vbi ipſis re-
tribuatur iuxta fructum ad inuen-
tionum ſuarum. Et hoc ſatis de p̃-
mo ·

¶ Circa ſecũdum principale mul
te ſolent poni pene dampnatorum
ſcilicet ignis ſulphur fetor · frigus
fames. tortor. horror. vinculum te
nebre ¶ De prima dicit . Iob · xx ·
Deuorabit eos ignis qui non ſuc-
cendetur de ſecundo dicit p̄s · Ig-
nis ſulphur ſpiritus pcellaruꝫ ps
calicis eorꝫ · Et in hoc tangitur ter-
cia pena De quarta dicitur math ·
xiiij . Erit fletus et ſtridor dentiuꝫ
¶ De quinta patet in euangelio ho-
dierno de diuite qui petebat guttaꝫ
aque et habere non poterat · de ſex-
ta dicitur math · decimooctauo ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Tradidit illū tortoribꝰ. de ſeptīa dicitur Job. x. Sēpiternus horror inhabitat. De octaua ⁊ nona dicit᷑ mathei. xxij ligatis pedibus ⁊ manibꝰ mittite eum in tenebras exteriores ¶ Sz in hijs nullā facio difficultatem. ſed tota difficultas eſt intelligere quō aīe patiantur ab illo igne. Nā oēs theologi cōueniūt q̄ aīe patiantur ab illo igne. qz vt dicitur mat. xxv. Ignis ille eſt paratꝰ diabolo ⁊ angelis eiꝰ. ſed aīe ſunt angelis īferiores ergo pūt pati ab igne ſicut ⁊ ipſi angeli. Sed ē diſconuenientia quō patiant᷑ Naz aliqui dicūt eo aīas pati qz vidēt illū ignem in quo cruciari debent. vñ greg. in. iiij. dialogorum dicit. Ignem eūīdō patitur aīa quo vidz Sed ſecundum ſanctum thomam quarto ſententiaꝝ hoc non ſufficit Quia quodlibet viſum in eo q̄ videtur pficit. ⁊ ſic aīa viſione tali n̄ pateretur. ſed pficeretur. Ideo alij dixerunt q̄ aīa patitur qz videt et cōphendit ignē illum tamq̄z ſibi nociuum ⁊ ex tali timore afficitur vt impleat᷑ ppheticū illud Trepidauerunt timore vbi non erat timor. vñ gregꝰ. in quarto dialogorum. quia aīa cremari ſe cōſpicit crematur. i. affligitur Neqz hoc ſufficit quia ſcōz hoc aīa non patitur ſcōm rei veritatem ſed ſcōm apparentiā. vt dicit augꝰ. ſup gen̄. xij. Ideo alij dixerunt q̄ aīa patitur realit᷑ ab illo igne corporeo. vñ gre. u. iiij dialogoꝝ Colligere ex dictis euangelicis poſſumus q̄ incendium aīa non ſolū videndo ſed experimenta patitur. Sed circa hoc dicunt quidaz q̄ ignis ille pt dupliciter conſiderari ¶ Primo vt ē quedam res corporea ⁊ ſic non agit in aīam qz corporeū non poteſt agere in icorporeum ¶ Scdō pt accipi vt eſt inſtrumentum diuine iuſticie. ⁊ ſic agit in virtute agentis pncipalis ſcz dei ⁊ nō virtute ſua Ego āt credo q̄ ille ignis agat ſcōm ſe. Et p corroboratione dicti mei aſſumo dictū magiſtri in. iiij. di. xlvi Et dictum auguſtini. xxi. de ciuitate dei. x. Nā dicit mgr̄ Si viuentis hoīs in corporeus ſpiritus tenetur in corpore. cur etiam aīa poſt mortem corporea igne non cruciatur. Et augꝰ. Sicut aīa in hoīs coniūctione iungitur corpori vt dans ei vitam q̄zuis illud ſit ſpirituale et hoc corporale ⁊ ex illa coniunctione vehementē amorem concipit ad corpꝰ. ſic ligatur igni vt accipiens ab eo penam ⁊ ex illa cōiunctione concipit horrorem. hec ille. Hoc etiam pz ī euangelio de aīa diuitis q̄ clamabat Crucior in hac flāma Pz ergo que ſit penalitas dampnatorum Et hoc ſatis de ſecundo principali. D

Circa tercium principale aug. xxi. libro de ciuitate dei diſcernit opinionē platonicoruz qui dixerunt aīas puniri ſz per penā poſſe purgari. ⁊ hoc idez ponit magiſter vt ibidē ponit augꝰ. Super hoc fūdo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

quandam̄ queſtionem ſcilicet ꝙ
dampnatis nulla ſit remiſſio nec
eis proſunt ſuffragia per nos fac-
ta. et hoc etiam accidentaliter ha-
bet ipſorum penam augmentare.
ꝙ ſuffragia eis nō proſint. vide di
oniſium ſeptimo capitulo eccleſi-
aſtice ierarchie. vbi dicit. Sum-
mus pontifex pro immundis non
orat quia ī hoc auertētur a diuino
ordine. et ibidem dicitur ꝙ peccato
ribus non orat remiſſionem quia
non audiretur pro illis. Et grego
rius. libro viceſimoquarto. morali
um dicit. Eadem cauſa eſt cur non
oretur tunc pro hominibus eterno
igne dampnatis. que nunc cauſa ē
vt non oretur pro dyabolo et an-
gelis eius eterno ſupplicio damp-
natis. que etiam nunc eſt cauſa vt
ſancti non orent pro hominibus ī-
fidelibus impiiſqꝫ defunctis. quia
de eis vtiqꝫ quos eterno ſupplicio
iam dampnatus nouerunt ante il
lum iudicis conſpectum orationis
ſue meritum ceſſare cognoſcunt.
hec ille. Et auguſtinus dicit. qui
ſine fide operante per dilectionem
eius qꝫ ſacramentis de corpore exe
unt fruſtra illis a ſuis huiuſmodi
officia impenduntur. Et hoc habe
tur diſtinctione viceſimo quinto ca
pitulo vnum. Vbi dicitur infra. q̄-
cunqꝫ enim aliquid de iſtis pecca-
tis in ſe agere vel dominari cogno
uerit ⁊ non digne emendauerit. et
ſi habuerit ſpacium longo tempo-
re penitenciam non egerit, largas

elemoſinas non erogauerit. ⁊ pec-
catis iſtis ſcilicet mōlibus non ſe
abſtinuerit. illo tranſitorio igne de
quo apoſtolus ait purgare nō po-
terit. ſed eterna illum flamma ſi-
ne vllo remedio cruciabit. hec ibi.
¶ Sed quid dicemus de trayano
imperatore pro quo orauit beatus
gregorius ⁊ veniam conſecutus ē
Dicunt doctores ꝙ traianus non
fuit in inferno poſitus poſt mor-
tem quia nonqꝫ̄ inde exiuiſſet cum
in inferno nulla ſit redemptio. ſed
deus ſciens beatum gregorium o-
raturū pro ipſo ipſum in alio loco
ſeruauit in quo tamen ſuſtinuit pe
nas dampnatorum vſqꝫ ad oratio
nem beati gregorij. Non tamen
propter hoc deſiſtendum eſt orare
pro mortuis ⁊ elemoſinas facere
quia neſcimus vtrum in infer-
no ſint. aut in purgatorio In qui-
bus duobus locis deus dat vnicui
qꝫ iuxta adiuentiones ſuas vt dici
tur in themate Et hoc patet de ter-
cia principali Rogemus ergo deū
⁊ cetera Amen.

¶ Feria ſexta ſecunde. ſermo de
inuidia.

Vendiderunt iſmahelitis.
Geñ. xxxv. Heri diximꝰ
penas dampnatorum et
demonū ⁊ oñdimꝰ penas illas nō
eē ſatiſfactorias pſ̄ribꝰ dcīs ſacre
ſcp̄ture ī t̄cia pte p̄dicacōis Hodie
ſ̄o conſiderans ꝙ dāpnati vellent
oēs dampnari. quia inuident ōni-
bꝰ ſalutē deꝰ minaui loq̄ de īuidia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

oſtendēdo in hoc principio inuidi-
am eſſe ꝓprie peccatū diabolicuz
⁊ hoīm dāpnatoꝝ. ⁊ per ꝯñs queli
bet tale peccatuz ſequentem dia-
bolum appellabimus. aut certe ip
ſum dicem⁹ habere ſigna ſue dāp
nationis. ꝙ āt inuidia ſit pcc̄m di
abolicum. Nota beatū auguſtinuz
de doctrina criſtiana. vbi dicit. In
uidia viciū diabolicum quo ſolo
diaboſus reus ē ⁊ inexpiabiliter re
us. Non eī diabolo dicitur vt dāp
netur. Adulterium commiſiſti. fur
tum feciſti. villam alienam rapuiſ
ti. falſum teſtimonium dixiſti. ſed
hoīm ſtatui inuidiſti. Hec ille. ꝙ
autem ſit pcc̄m dampnatoꝝ decla-
rat greg. libro tercio moralium v-
bi dicit. Dum electi ꝓficiuntur rep
bi ad rabiem furoris excitantur. ⁊
bona naſcentia que nolunt imita-
tari ꝯſequuntur. hec ille Et ex hijs
dcīs concluditur ꝙ inuidia eſt ꝓ-
prie pcc̄m demonum ⁊ dampnato
rum. vñ tanta ē eoꝝ inuidia ꝙ de
ſiderant et cupiunt quemlibet dāp
nari ⁊ eas penas pati quas ipī pa
tiuntur. qꝛ iuxta cōmune ꝓuerbiū.
Gaudium ē miſeris ſocios habere
penarum Item oñdit ratione quā
ponit bonauentura quarto ſenten-
tiaꝝ di. l. Quia inuidia inſurgit ex
defectu caritatis ⁊ amore ꝓprij bo
ni ſed vtrumqꝫ in dampnatis ē. er
go in eis maxima inuidia vigz. ſz
inuidus nullum vult videre bo-
num. ergo dampnati nollent vide
re aliquem ſaluum cū ſaluatio ſit

quoddaz bonū ergo. Et ſi obiceret
de illo diuite de quo facta ē mentio
heri in euangelio qui petebat vt la-
zarus mitteretur in domuz fratrū
ſuoꝝ ne ⁊ ipſi venirent in hunc lo-
cum tormentoꝝ Dico ſcđo ꝙ dicit
ſanct⁹ thomas ī quolibz q̇dam ꝙ
dāpnati vellent oēs dāpnari per ſe
per accidens āt cupiunt ſalutem a-
liquoꝝ Ratio quoniā dāpnati ſci-
unt non oēs eſſe dāpnaudos ſed a-
liquos eē ſaluandos. ideo ſi alqui
ſaluari debent ex quo contradicere
non pñt potius vellent de ſuis ſal
uari q̄z de alienis. ⁊ hoc ꝑ accidens
ē. non āt ꝑ ſe. Ego autem dicerem
non contradicendo patri meo cui⁹
doctrine nunquam contradixi. ꝙ
diues iſte cupiebat ꝑ accidens ſalu
tem fratrum ſuorum non vt volu
iſſet eos ſaluari. ſed qꝛ ꝑ ipſos no-
lebat magis cruciari. cum frēs ip-
ſi⁹ frepuenter exercebant pccā que
iſte eos docuerat ⁊ ipſis exercitan
tibus pccā ipſi⁹ penam augmenta
bant ipſi. qꝛ ipſe erat cā peccatorū
fratrum ſuorum Pz ergo ꝙ dāp-
nati cupiunt ex inuidia dampnacō
nem omnium hoīm Idea inuidia
eſt pcc̄m demonum ⁊ dampnatoꝝ
De hac īuidia fit mentio ī epła de
filijs iacob qui vendiderunt fratrē
ſuum ioſeph ex īuidia. Et in euan
gelio fit mentio de operatorib⁹ vi
nee qui īuidentes bono dnī ſui oc
ciderunt ſeruos ſuos ⁊ tandem fili
um ſuum heredem. Dic hyſtori-
as ſi placet.

¶ Circa iſtam inuidiam tria nota-
bimus.
¶ Primo bonitatem
¶ Secundo malignitatem.
¶ Tercio exterminationem.
B ¶ Circa primum p̄n
cipale notant doctores ſancti q̄ in
uidia eſt triſtitia ſiue dolor de bo-
no alieno. ad quem ſequitur deſide
rium p̄uationis illius boni. Que
diffinitio ſic nuda ⁊ ſimpliciter ac-
cepta non hʒ veritatē et ideo oportʒ
q̄ ſano modo intelligatur. Unde e
go dico ſcām q̄ pōit ſcūs thomas
ſcda ſcde. q. xxxvi. ar. i. ⁊. ii. q̄ bo-
num alteriꝰ accipitur vt diminuti
uū ꝓpꝛij boī. vn̄ q̄dā triſtitie cāt ⁊
aliq̄n cauſatur iſta triſtitia ratione
timoris. Aliq̄n āt rōe priuationis
quoꝝ neutrum ē pccm̄ Nam pri-
ma cauſatur triſtitia de bono alteri
us ratione timoris qn̄ quis timʒ ex
bono ⁊ ſublimitate alterius nocu-
mentum ſibi ⁊ alijs bonis poſſe ꝓ
uenire. ⁊ vt dicit philoſophus ſcda
rethoricoꝝ talis triſtitia potiꝰ ē ef-
fectus timoris q̄ʒ inuidia. ⁊ poteſt
eē ſine pccō. vnde gregꝰ. xxij. mora
lium dicit. Euenire plerūqʒ ſolet
vt non a miſſa caritate īimici nos
ruina letificet ⁊ zorſum eius gloria
ſine inuidie culpa ꝯtriſtet. cū corru
ente eo q̄ſdā bn̄ erigi credimus et
ꝓficiente illo pleroſqʒ iniuſte opp̄-
mi formidamus. Et ideo in ſacra
ſcriptura de perfectis legitur q̄ de
morte inimicorum ſuorum letabā-
tur. non vt de malo ipſorum con-
tentarentur. ſed ex hoc q̄ remota e
rat oportunitas nocendi bonis. ſi
cut populus dei de morte pharao-
nis oſtendit leticiam dicens. Can-
temus domino glorioſe enim mag
nificatus eſt. equum et aſcenſorez
proiecit in mare. vt patet exodi de
cimoquinto capitulo. Sic dauid
et ſaul cantabant de morte philiſti
im vt patet primo regum decimo
octauo. Et de morte holofernis fac
tum eſt gaudium in omnibus fini
bus iſrahel vt patet. Judith deci-
motercio. Et ad iſtum ſenſum di-
cit iohannes in apocalipſi. vi. capi
tulo. Vindica ſanguinem noſtruʒ
domine deus noſter Non q̄ velleēt
vindictam. ſed remotionem malo-
rum ⁊ perſecutorum bonorum Jō
ꝓpheta dauid in pſalmo. Letabitur
iuſtus cum viderit vindictam. ma
nꝰ ſuas lauabit in ſanguine pecca
toris. Et ſic quis poteſt licite triſta
ri de proſperitate inimici ſine pecca
to ¶ Secundo cauſabitur triſtitia
de bono alterius reſpectu priuatio
nis. quando quis priuatur bono
quod habʒ alter. et dolet q̄ illō deē
ſibi. nō autem dolet q̄ alter habe-
at. Et iſta eſt potiꝰ zelus q̄ʒ īuidia
vt dicit ph̄us ſecundo rethoricorū
rum. Et ſi eſt circa bona honeſta ⁊
virtutes. laudabiꝉ eſt. Ideo dicit a-
poſtolus prima ad corin. decimo
q̄rto. Emulamini ſpiritualia ca-
riſſi Et ieroꝰ ſcribens ad alethā de
īſtructiōe filie dicit. Hēat ſocias a
q̄bꝰ addiſcat, quibus inuideat, et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

quaꝫ laudibus ipſa mordeatur .
Et hanc inuidiaꝫ quiſqꝫ debet ſibi
pꝛiuare meditando legēdo mores
et geſta ipſoꝝ ſanctoꝝ interdum .
dolentes non hēre fidem iohannis
baptiſte · feruorem petri · caritatem
pauli . patientiaꝫ apoſtoloꝝ · humi-
litatem confeſſoꝝ . caſtitatem ⁊ pu
ritatē virginum ⁊ ita diſcurrendo
ꝑ mores ⁊ vitam ſanctoꝝ noui et
veteris teſtamenti · hinc puerbiorū
xxix · Cum impij ſupſerint pncipa
tum gemet popul⁹ Et ps̄ zel⁹ do-
mus tue comedit me Pꝫ ergo inui
diam non ſꝑ eſſe pccm̄ ex hijs que
dicta ſunt . Et hoc ſatis de primo ·

Circa ſcdm̄ C
principale notat ſanctus thomas
ſcda ſcde . q . xxxvi · ar · i · ij . ⁊ tercio ·
q inuidia eſt pccm̄ mōle · ratio q̊ni
am illud qd̄ eſt contrarium caritati
eſt pccm̄ mōle . ſed inuidia eſt con-
traria caritati qꝛ ꝑ ipſaꝫ dolꝫ quis
de bono pꝛimi . ergo eſt pccm̄ mor-
tale Et iob · v · ſcribitur Paruuluꝫ
occidit inuidia . ſed nichil ſpiritua-
liter aīam occidit niſi moꝛtale pec-
catum . ergo inuidia ē pccm̄ moꝛta
le · Et vt ponit idem doctoꝛ vbi ſu-
pra · duob⁹ modis contingit inui-
diam eſſe peccatum moꝛtale . Prīo
mō qn̄ quis tirſtatur de bono alteī
us reſpectu indignitatis Scdo mō
qn̄ triſtatur de bono alteri⁹ reſpec-
tu granditatis Nam triſtatur quis
de bono alterius reſpectu indigni-
tatis cum videt hn̄tē tꝛe hoīeꝫ eſſe
illo bono indignum · que quidem
triſticia non p̄t oꝛiri ex bonis virtu
tum ex quib⁹ aliq̄s iuſt⁹ efficitur
qꝛ talia non dantur indignis · ſed
merentib⁹ · ſed triſticia ē ſolū de ill̄
bonis que p̄nt ꝑuenire dignis et ī-
dignis vt bona tēpoꝛalia · Que in-
uidia repꝛhēſibilis ē ſcdm̄ doctrinā
fidei Nā tēpoꝛalia bona q̄ īdignis
ꝑueniunt ex iuſta dei oꝛdinatione
diſponunt̄ . vel ad eoꝝ correctionē
vel ad eoꝝ dāpnationē · vn̄ dicit au
guſtin⁹ in p̄mo de ciuitate dei De-
us quibuſdā cōfert tēpoꝛalia vt ex
talib⁹ bn̄ficijs boni efficiantur . et
coꝛrectis erroꝛibus ad dei redeant
amiciciā vt pꝛobat in libro de ago
ne criſtiano · quibuſdā vero cōfert
iſta bona tempoꝛalia ad arrā dāp-
nationis eterne vt ꝑcipiant q ꝑp-
ter quedā bona q̄ faciunt hic p̄mia
tur . quaſi ſcꝫ hic hn̄tes paradiſum
ſuum in vita . hec ille Et de mal̄ ſu
is in hac vita nō puniuntur quia
debent hēre infernum in alia vita ·
ideo eis magis compatiendum eſt
q̄ꝫ inuidendum Ideo dicit domin⁹
ꝑ pꝛophetam ſuum dauid in pſal-
mo Noli emulari ī malignantib⁹
neqꝫ zelaueris facientes iniquitatē
Et de ſeipſo loquitur dauid Pene
effuſi ſunt greſſus mei . quia zelaui
ſuper iniquos pacem peccatoꝛum
videns . ¶ Secundo cauſatur triſti-
tia de bono alterius reſpectu gran
ditatis alterius . Et eſt quando q̄s
triſtatur ⁊ dolet q aliquis in aliq̄
bono maioꝛ eſt eo . cupiens illum q̄
habet illo bono priuari · De qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

inuidia dicitur iob quinto capittu-
lo. paruulum occidit inuidia Et ꝓ
uerbiorum xiiij. dicitur . Qui feſti-
nat ditari alijs inuidet . ⁊ iſta in-
uidia eſt communiter īter equales
reſpectu illorum bonorum que poſ
ſunt eſſe communia . quia vt di-
rit philoſophus ſecunda rethorico
rum. Non inuidebit ſeruus domi-
no de domino . nec ſubditus regi .
ſed ſeruus ſeruo . per beneficium ſi
bi collatum a domino . ⁊ ſubditus
ſubdito per reſpectum ad honores
diſtrubuendos. Ex qua loquuntur
aliqui peſtiferi ⁊ mortiferi defect⁹
quos ponit beatus gregorius libro
iij . moraliū . qui ſūt odium. ſuſur-
ratio. detractio . triſtitia in proſpe-
ris . leticia in aduerſis . que omnia
tāgit caſſiodorus dicens . Inuidis
aliena proſperitas aduerſa . aliena
aduerſitas proſpera iudicatur . Hij
in aliena gratulatione triſtantur .
in aliena triſticia gratulantur . Iſti
ſuas in aliena paupertate diuitias
ſuam paupertatem in alienis diui
tijs metuntur . Iſti autem aliene fa
me ſerenitatem detractione nubila
re conantur. aut eiuſdem gloriam
ſola taciturnitate furari hec ille. Iſ
tis ergo modis inuidia eſt peccatū
mortale et eſt vicium diabolicum.
Et hoc ſatis de ſecundo principali
. D
Circa tercium principale no-
ta ꝙ inuidia exterminat hominem
id ē extra terminos ſue natu re tra-
hit . Nam homo eſt animal ratio-
nale mortale riſibile et ſociale ſecū-
dum philoſophum . Et inuidia
primo extrahit ipſum ab aīmalita
te!. Nunquam lectum fuit ꝙ ali-
quod animal ſecundum naturam
noceat ſibiipſi . Inuidus autem
inuidia comburitur intus et ex-
tra . vnde criſoſtomus ſuper ma-
theum omelia viceſima prima di-
cit . O inuidia que ſibiipſi eſt in-
imica . nam qui inuidet ſibi qui-
dem ignominiam facit . illi autem
cui inuidet gloriam parat . Et
quod peius eſt . non vno ictu per-
cutit inuidus vnum ſed multos
Ideo bene inquit proſper libro ter-
cio de vicijs et virtutibus . Tan-
tos ipſe inuidus habet iuſte pene
tortores . quantos virtuoſus ha-
buit laudatores . nam inuidus
ſuo gladio . ſua retorta ſagitta ſe-
ipſum ferit et vulnerat . Et hoc
idem eſt quod per hugonem dici-
tur . Inuidia eſt in ſuum acto-
rem reciprocus de bono alterius
tabeſcentis cruciatus . Inuidia nil
iuſtius . que protinus ipſum auc-
torem ſuum excruciat . ¶ Secun
cundo inuidia ponit hominem ex-
tra rationem . nam rationabiliter
homo debet triſtari de malo proxi-
mi quia quod tibi non vis fieri al
teri ne feceris . ſed inuidus gaudet
de aduerſitate proximi vt ponit
ſanctus thomas ſecunda ſecunde .
queſtione triceſimaſexta articulo .
ſecundo in fine reſponſionis Ter
cio trahit hominem a mortalitate .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Nam homo ſuperbus inuidet pſ.
peritati ꝓximi dū exaltat̃ ⁊ viuit
quaſi ipſe non ſit mortalis Jō inq̃t
aug⁹ de verbis dn̄i Inuidia ē fili-
a ſuperbie q̃ neſcit eſſe ſterilis . vbi
cunq; fuerit continuo parit. ſuffo
ca matrem ⁊ non erit filia tibi.

¶ Quarto trahit ipſum hoīez extra
riſibilitatem . Nā ipſa riſibilitas
ſequitur q̊cunq; bono hoī ꝑſenta-
ta. ſed ſi bonū ꝑſentat̃ inuido non
ridet immo triſtatur. ¶ quinto ex-
trahit ipſum a ſocialitate . quia cū
ꝓximo dz ſtare in concordia ⁊ pace
⁊ inuidia facit ipſum inimicū ꝓx-
imi ſui Vn̄ ſup iohannē dicit Tol
le inuidiam ⁊ tuum eſt qđ habeo.
tolle inuidiam ⁊ meū ē qđ habes.
Et q̇ moueat ſocialem amicitiam
nota illud qđ dicit petrus rauēnas
Eſt inuido vult⁹ plen⁹ minarum
toruus aſpectus. pallor in facie. in
labijs tremor. in dentib⁹ ſtridor . ī
lingua verba rabida ⁊ effrēata ab
conuicia. man⁹ ad violentia ꝓp̄p-
te. hec ille. Pz ergo hoīez eſſe extr̄
terminos nature ſue ꝓprie ꝑ peccm̄
inuidie. ſicut pz fuiſſe in fratribus
ioſeph qui non egerunt vt aīalia .
non vt rationales. non vt morta-
les. non vt riſibiles. non vt ſocia-
les. non vt pij ⁊ miſericordes. ſed
vt diabolici non compatientes pa-
tri cui ioſeph erat ad ſolatium. nō
compatientes fratri depcanti. ipſū
iſmahelitis vendiderunt. ⁊ tāquā
crudeles tunicam cruentantes pa-
tri optulerunt . quos bene extermi
natos. i. in beſtias transformatos
iacob ꝓphetauit dicens Fera peſſi
ma id ē ſocietas fratrū filiorū me-
orum deuorauit filium meū ioſeph
Similiter ⁊ agricole interfecerunt
filium heredem vinee ſicut hēt̃ ī e-
uangelio . Ecce ergo quō inuidia
ponit hoīez extra naturā ſuam Et
hoc ſatis eſt de tercio principali.

Sabbato tercie dominice . ſer-
mo de contritione.

MIchi quoq; obſecro vt be
nedicas. geneſis xxix. ca.
Heri declaraui inuidiam
eſſe peccm̄ mortale ⁊ extrahens ho
minem extra naturam ſuā. ⁊ pec-
catum proprie conueniens demo-
nibus ⁊ dampnatis. vnde conclu-
debam quemlibet inuidum aut eſ-
ſe diabolum aut habere ſigna ſue
dampnationis. Hodie conſiderās
qz propter illđ peccm̄ multi damp-
nantur determinaui loqui de con-
tricione qua quis dolet de iſto pecc̄ō
⁊ de alijs . ex qua deus immediate
parcit peccatori. vn̄ pſalmiſta Dix
i confitebor aduerſum me iniuſtici
am meam ⁊ tu remiſiſti impietatē
peccati mei. A

¶ Sed h ſolet moueri vna q̄ſtio. ſi ſi-
ne confeſſione poſſint remitti pecc̄ā
ex ſola contritione. quibuſdam au-
tem videtur q̇ ſic. Nam beatus ā-
broſius dicit. ⁊ allegatur a magiſ-
tro ſententiarum ī quarto diſtincti
one xv Et ponitur ī decretis de pe
nitentia diſtinctione prima . petr⁹
doluit et fleuit quia errauit vt hō .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

non inueniā q̄d dixerit· ſcio ꝙ fle-
uerit lacrimas eiꝰ lego. ſatiſfactio
nem non lego Itē iohannes criſoſ-
tomus . lacrime lauant delictū q̄d
pudor ē cōfiteri· Et ꝓpheta in pſal
mo Sacrificiū deo ſpiritꝰ contribu
latus cor contritū ⁊ humiliatū deꝰ
non deſpicies. Vn̄ voluntas ꝓ ope
reputatur ⁊ acceptatur vt pȝ de pe
nitentia diſtinctione ·i· ca. Pericu-
loſe . Et ſunt verba auguſtini vbi
dicit Periculoſe ſe decipiunt q̄ exiſ
timant tm̄ eos eē homicidas · qui
manibus hoīeȝ occidunt. ⁊ non po
tius eos per quoꝝ fraudem ⁊ conſi
lium ⁊ exhortationem hoīes extin-
guntur Nā iudei nunquā dn̄m ꝓ-
prijs manibus interfecerunt. ſicut
ſcriptum ē Nobis non licȝ īterfice
re quēquā· ſed tm̄ illis dnī mors ī-
putaturq; ipſi lingua eū īterfecerūt
· qui ergo hoīeȝ tradit ille īterfecit
eū· dn̄o dicente . Maius pcc̄m ha-
buit qui tradit me tibi· hec ille . Et
pſalmiſta· Filij hoīm dentes eorū
arma· ⁊ ſagitte eoꝝ gladiꝰ acutus
Sȝ ipſa contritio ē in volūtate· er-
do ꝑmiatur ſine confeſſione· Et ea
dem di. ca. oīs Et ſunt verba iero-
nimi vbi dicitur Oīs iniquitas et
oppreſſio ⁊ iniuſticia iudiciū ſāgui
nis ē Et licȝ gladio non occidas tm̄
interficis. hec ille ſuꝑ pſa . pȝ ergo
ex hijs ſolam contritionem ſuffice-
re ad remiſſionem peccati ſine con
feſſione · Reſpondeo ꝙ poſſumus
conſiderare hominem penitentem
dupliciter . Vno modo in ſtatu ne-
ceſſitatis · Alio modo in ſtatu pro
ſperitatis et ſanitatis. Primo mo
do dico ꝙ ſola contritio poteſt ad
hoc ſufficere .quia vt deus ait per
ezechielem prophetam decimooc-
tauo capitulo · In quacunq; hora
ingemuerit peccator ad me exaudi-
am eum . Secuudo modo dico ꝙ
ſola contritio non ſufficit licȝ de-
us per veram contritionem pecca-
ta dimittat et indulgeat · vt iſte au
toritates teſtantur · ſed etiam ne-
ceſſaria eſt confeſſio vbi aſſit com
moditas ſacerdotis · licet confeſ-
ſio non ſit illa que peccata dimit-
tat . prima eſt neceſſaria vt dens
indulgeat . ſecunda eſt neceſſaria
vt homo penitentem ſe oſtendat
et eccleſie mandatum cuſtodiat .
Iſta reſponſio habetur de peniten-
tia diſtinctione prima capitulo ·
Si cui infra vbi dicitur · Non er-
go in confeſſione peccatum remit
titur · quia iam remiſſum eſſe pro
batur ſcilicet per contritionem .
Fit itaq; confeſſio ad oſtentionem
penitentie non ad impetrationem
venie . Et ſicut circumciſio data
eſt abrahe in ſignum iuſticie et nō
in cauſam iuſtificationis · ſic con-
feſſio ſacerdoti offertur in ſignum
venie accepte . non in cauſam re-
miſſionis accipiende · hec ibi.
Eſt etiam mandatum eccleſie vt
patebit craſtina die quando de
confeſſione predicabimus · Non
ergo ſola contritio ſufficit ideo
ponitur in epiſtola quod eſaias.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ploraus amiſſionē benedictionis
paterne p̄ quē ſignificatur pccōr
qui amiſit dei bn̄dictionē iuit ad pa
trem p̄ quem ſignificatur ſacerdos
⁊ dixit Michi q̊q3 obſecro bn̄dicas
id ē abſ̄de me abſolutum p̄ tuā auc-
toritatē in euangelio etiam hētur
de filio pdigo q̄ in ſe reuerſus dixit
Ibo ad patrem meū ·i· ad ſacerdo-
tem Dic hiſtorias ſi placet.

¶ Circa iſtud tria notabimus

¶ Primo contritionis q̄ddītatem·

¶ Secundo contritionis qualita
tem·

¶ Tercio contritionis quātitatē·

¶ Circa pmū pncipale ponit ſāc
tus thomas·iiij·ſē.di.xv·diffinicō
nem contritionis q̄ ſic diffinit B

¶ Contritio eſt dolor voluntarie aſ-
ſumptus p peccatis cum pposito
confitendi ⁊ ſatiſfaciendi Naz cor
ipſius cōteri dicitur cū affect⁹ pec
cati ſcđm oēm ſui partem in eo to-
taliter conſtringit ⁊ cū pccōr ipſe p̄
fecte a peccato ſuo reſilit Et q2 tal̄
reſilitio dolor quidam eſt·Ideo cō-
tricio p̄ dolorem tanquam per pri
mum genus diffinitur ſiue deſcri-
bitur Additur āt voluntarie aſſūp
tus tanq̄z differentia ab alijs dolo
ribus non aſſumptis voluntarie·
Et additur p peccatis tanq̄z mate-
ria ſpecificans·Additur cum pro-
poſito confitendi ⁊ ſatiſfaciēdi ad
oſtendend̊ q̄ ſit pars penitentie ſa
cramental̄·Sed ſcđm ſanctū tho-
mam·iiij.ſē.di.xiiij.queſtione ſcđa
tria ſunt conſideranda· pmo quid
conteritur Scđo cum quo conterit̄
Tercio quare conteritur·

¶ Circa primum nota q̄ duo cōteri
debent ſcz cor ⁊ culpa. p̄ mo d3 con
teri cor·qđ ad litteram in vera con
tritione teritur pre nimia anguſtia
⁊ dolore et indignatione quam con
tra peccata ſua concipit ·vnde Io-
helis ſecundo dicitur Scindite cor-
da veſtra Scđo conteri debent cul-
pe.q̄ quidem dolore illo conterunt̄
id eſt ſimul ⁊ totaliter teruntur Dn̄
p̄s Effundite coram illo corda veſ
tra Et ieremias trenorum ſcđo Ef
fundite ſicut aquam cor veſtruz Et
ieremie quarto. Laua a malitia cor
tuum ¶ Circa ſcđm ſunt duo qb⁹
cor conteritur ſcz ſpes diuina ⁊ ti-
mor dei. que ſunt quaſi due mole·
Prima mola ſcz diuine ſpei eſt in-
ferior eleuans ſenſum ad ſpem ve-
nie veniens ex conſideratione miſe
ricordie dei ne mens a peccatis ob-
ruta deſperet·vnde pſa.xl. ſcriptū
eſt. Qui ambulauit in tenebris ſciz
peccatorum ⁊ non eſt ei lumen ſpe
ret in nomine domini ⁊ inuitatur
ſuper deum ſuum·Et pſa.xlv. aīe
peccatrici dicitur Tolle molam ſcz
ſpem et mole farinam. Scđa mola
timoris dei eſt ſuperior depmens·
quo anima timet penam ex conſi-
deratione diuine iuſticie recolēs qđ
apl̄us ad hebre.x·ait.quā horren-
dum eſt incidere in manus dei vi-
uentis. Hee due mole ſignate ſunt
apoc.x. vbi ponitur Et angel⁹ po
ſuit pedem dextrum ſuper mare et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſiniſtrū ſup̲ terrā · q̄d p̲ āgelū niſi
angelica contritionis gratia a deo
per angelum miſſa. qui pedeꝫ p̲ui
dētie ſeu benignitatis dei ponit ſu-
per mare mentis' amaricate ne de
iuſtitia dei deſp̲et Et ſiniſtraꝫ ſ up̲
terram mundialis ⁊ criminoſe mē
tis ne de diuina miſericordia dei p̄-
ſumat Ideo ꝓpheta in pſalmo Spe
ra in domino hoc eſt ne deſperes ⁊
fac bonitateꝫ. hoc eſt de diuina mi
ſericordia non nimis preſumas .
hoꝝ enim duorum alterum ſine al
tera ad ruinam non ad ſalutē ē. In
figura cuius dictum eſt moyſi deu
teronomij xxiiij· Ne accipias loco
pignoris inferiorem aut ſuperiorē
molam . ſed vtrāqꝫ vel nullam q̄a
nec ſperandum eſt ſine dei timore·
nec timendum eſt ſine diuina mi-
ſericordia Nam cayn ⁊ iudas mo
lentes ſola mola timoris interierūt
quos alij plures ſequuntur Sceleſ
tiſſimi quoqꝫ peccatores continue
in ſceleribus exiſtentes ſola mola
diuine miſericordie molentes etiaꝫ
pereunt. Ideo apoca·xiiij'. dicitur
ꝙ angelus per medium celi volās
clamabat alta voce· Timete deum
¶ Circa tercium duo ſunt ꝓpter q̄
mens humana conteritur . Primū
quia anima eſt delicata ⁊ decora ad
dei imaginem facta . propterea ait
illi dominus canticorum quarto .
Tota pulcra es amica mea· ⁊ ma-
cula non eſt in te ſcilicet ex natura
a me formata ſed ex malitia a te pa
trata maculam contraxiſti. Secū
dum eſt quia aīa contritioni non
aſſueta fit ī peccatis putrefacta et
pccm̄ aīam indurat ſicut morbus
carnem· vn̄ Iob xiij· ca. dicit Indu
rabitur cor eius quaſi lapis ideo di
cit Gre · Contritio apoſtema pun-
git. confeſſio aperit ſatiſfactio em-
plaſtrum ponit. ⁊ ex hijs tribus pꝫ
primum principale. C
¶ Circa ſcdm̄ principale ſcꝫ circa
qualitatem contritionis tria conſi
deranda ſunt ſcꝫ p̲fectionem. falici
tatem. ⁊ difficultatē ¶ Circa p̄mū
ponunt doctores differentiam int̄
contritionem ⁊ attritionem Attri-
tio naſcitur ex timore pene ⁊ eſt qn̄
quis dolet de peccatis aliquib9 · nō
autem de omnibus. ſed tantum de
magnis ſicut de homicidio . prodi-
tione. incendijs. blaſphemijs · per
iurijs. vſuris manifeſtis rapinis ·
ſacrilegis· ſtupris. ⁊ ſimilibus De
paruis autem culpis licet mortali
bus non multum curat· nec de ip-
ſis multum dolet Sicut de venditi
one termini et acquiſitis per illuꝫ·
de frequentatione mundanorum
iuramētoꝝ de menſuris· de ponde
ribus falſis. de acquiſitis per ludū
ꝙ nō audierit tempore debito miſ
ſas· ꝙ nō celebrauit feſta ⁊ pluri-
bus alijs ſimilib9 Similiter ⁊ mu
lieres non multum dolent de ſuper
fluis veſtibus precioſis · curioſis
vanis. de capilloꝝ intorturis laſ-
ciuis et alijs ſimilibus . ¶ Contri-
tio aūt naſcitur ex ꝯſideratione diui
ne offenſe· ⁊ eſt quādo aliquis dolꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

de peccatis omnibus. magnis. par
uis mortalibus ⁊ venialibus . Ita
ꝙ dolet fregiſſe diuina precepta .
dolet peccaſſe in ſeptem peccatis
mortalibus in quinqꝫ ſenſibꝰ cor-
poris. ⁊ vniuerſaliter de omnibus
peccatis que poſſunt committi cor
de. ore. ⁊ opere. ⁊ de bonis omiſſis
Et iſta eſt a gratia diuina procedēs
⁊ de hoc loquitur ꝓpheta ī pſalmo
Sacrificium deo ſpiritus contribu
latus. ⁊ cetera . que oīa exēplo pa-
tere pn̄t. Nā ſit duo mōticuli vnꝰ
ex collectione lapidum. alius ex col
lectione puluerum lapidum. tāgat
vterqꝫ baculo primus faciet rumo
rem. ſecundus non . Quare autē ſꝫ
fit ratio eſt quia primus monticu-
lus eſt de lapidibus tritis. ſecundꝰ
vero de lapidibus contritis . ſic cor
tritū et non contritum murmurat.
recalſitrat. eſt inobediens peniten-
tijs confeſſoris ſui Cor vero cōtri-
tum nullum rumorem facit. ſed ſe
iugo penitentie ſubicit. D.

Circa ſecundum ſcilicet facilita-
tem. magna eſt facilitas ex parte
noſtra ad habendum contritionem
Nam vt habetur extra de remiſſioī
bus capitulo primo Vnumquodqꝫ
per quaſcunqꝫ cauſas naſcitur per
eaſdē diſſoluit Cū āt peccm̄ ꝑ volū
tatis actū ſufficient p̄t naſci ſuffi-
cienter āt per voluntatis actuꝫ ſciꝫ
per diſplicentiam ⁊ dolorē quantū
eſt ex parte noutra p̄t tolli. Et cum
habere dolorem ſꝑ ſit in hominis
poteſtate. non autē habere dolorem
ſenſibilem. Ideo deus non requirit
dolorem ſenſibileꝫ de contritionis
neceſſitate. licet ſit ad eius perfecō-
nem ſecundum ſanctū thomam et
alios doctores. facilis eſt ergo con-
tritio ex parte noſtra quia a volun
tate ꝓcedit que eſt libera Nam eccī
xv. dicitur . Deus ab inicio conſti-
tuit hominem ⁊ reliquit illū ī ma-
nu conſilij ſui .

Circa tertium ſcꝫ circa difficultā
tem Licet enim in libertate volun-
tatis ⁊ rationis electio contricoīs
conſiſtat. ex altera tamen ꝑte diffi-
cillimum ē habere veram contricō
nem Nam ſecundum ſanctum tho
mam in quarto di. xvi. ar. ij . Do-
lor inq̄ꝫtum eſt diſplicentia ratōis
in vera contritione menſuratur ſe-
cundum quantitatem caritatis q̄
tanta eē debet vt ſuper omnia deū
etiam ſupra ſeipſum diligat . hoc
autem fit cuꝫ pro nullo commodo
vel incommodo deum offēdere ve-
lit ⁊ hoc intelligendum ē de diſpli-
centia rationis. vnde debet peccatū
diſplicere rōi in tantum ꝙ nullo
pacto nullo commodo vel incōmo
do velit conſenſiſſe vel etiam con
ſentire in ipſum . qm̄ voluntas q̄
ex aliqua cauſa conſentit in culpā
iuſta minime eſſe poteſt. Verump-
tamen ſicut neceſſe non eſt haben-
tem caritatem velle mori pro criſto
ſed in caſu in quo oporteret ipſum
amittere caritatem per corpoream-
vitam . tunc tenetur magis mori
ꝓ criſto q̄ꝫ amittere caritatem. ſit ī

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ꝓpoſito intelligendum eſt ſecundū
eum. Ex hijs dc̄is ſancti thome infe
ro iſtam concluſionem. ꝙ ille qui
conteritur principaliter propter ti-
morem inferni non ꝓpter amorem
dei non eſt in ſtatu ſalutis. qꝛ non
dolet amore dei ſed amore ſui vnde
ſi ceſſaret dampnatio ceſſaret con-
tritio. Vnde licet ad contritionem
concurrere debeat timor humiliās
prius tamē concurrere debet amor
inflammans. Et in hoc apparet dif
ficultas contritionis. quia difficile
eſt habere tantam caritatem q̄ntā
eſt neceſſe habere. Et hoc ſatis ē de
ſecundo principali. E

¶ Circa tercium principale ſcꝫ cir-
ca quantum contritionis. Tres nē
pe ſunt gradus contritionis. Eſt e-
nim contritio ſufficiens. eminens
⁊ exuberans. Contritio ſufficiens
eſt qua dolet quis de omnibus pec-
catis ſuis ſecundum diſplicentiā
rationis. Contritio autem eminens
non ſolum eſt diſplicentia rationis
⁊ voluntatis. ſed etiam paſſio af-
fectionis in ſenſualitatem reſultās.
Talis autem dolor ſecundum ſāc-
tum thomam in quarto diſtinctio-
ne. xvi. non eſt neceſſarius nec in
poteſtate humana et non ſequitur
amorem ſed affectionem. Igitur ꝙ
homo magis doleat de peccatis ſu-
is q̄ꝫ de amiſſione vel toti⁹ ſubſtā-
tie vel proprie vite. hoc quidem eſt
perfectionis ⁊ congruum. non autē
obligationis. ⁊ neceſſarium. Hāc
habuit dauid cum dixit. Fuerunt
michi lacrime mee panes dies ac
nocte. ⁊ cetera. Contritio vero exu
berans vocatur quando tantum
augetur diſplicentia rationis et do
lor ſēſitiu⁹ ⁊ affectionis ꝙ in preſē
ti vita remittitur omnis pena que
debetur pro culpa que paucis con-
ceſſa eſt. et quando conceditur eſt
magnum donum. De hac dicit ie
ronimus. Lacrima extinguit infer
nalem ignem. quem non tota aq̄
occeani extingueret. Et beatus ber
nardus. O humilis lacrima. tuum
eſt regnum tua eſt potentia. Ante
conſpectum iudicis non vereris
accedere. ſola ſi intraueris quidq̄d
petieris obtinebis. Accuſantibus
ſilentium ponis. de ore principis
ſententiam rapis. Quid plura? Vi
ris inuincibilem. hec ille. Hanc cō
tritionem exuberantem habuit ha-
buit ipſa beata maria magdalena
quando ei dictum fuit luce quinto
capitulo. Remittuntur tibi pecca
ta tua. et cetera. Et in hijs gradi-
bus manifeſte apparet quantitas
contritionis. Et hoc ſatis eſt tercio
principali. Dicamus ergo deo om
nipotenti. Michi quoqꝫ obſecro vt
benedicas id eſt contritionem con-
cedas. Amen.

¶ Dominica tertia q̄drageſime.
ſermo de confeſſione.

Omnis immundicia n̄ noīe
tᷓ ī nobis Ad ephe v. Heri
declaraui ꝙ ꝑ vāꝫ ꝯtricōēꝫ
de⁹ īmediate pccā dimittit. ⁊ ꝙ vl
trᷓ ꝯtricōēꝫ ī hn̄tibus ꝓſperitatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

⁊ ſanitatem neceſſaria erat confeſ-
ſio. non quidem ad impetrationez
venie ſed ad oſtēſionem penitentie
hodie reuertendo. unde. A
ſecundo probo ex dictis doctorum
confeſſionem eſſe neceſſariam Naz
vt habetur extra de penitentijs et
remiſſionibus. Eccleſia primo hoc
precipit dicens. Oīs vtriuſqꝫ ſexꝰ
fidelis poſtqꝫ ad ānos diſcretionis
venerit tenetur ſemel in anno ꝓpͦ
ſacerdoti confiteri peccata ſua ⁊ eu
chariſtiam ſumere ſaltem in paſca
te. Idem dicit ambroſius in libro
de paradiſo ⁊ ponitur ī decretis de
penitentia di. i. ca. Si cui infra vbi
dicitur. Nō poteſt a peccato iuſtifi-
cari quiſq̄z niſi fuerit ante peccatū
confeſſus Et ieronimꝰ ſupra exo.
Et allegatur de pe. di. ꝑma ca. vbi
ſupra dicit. Venit inquit aaron et
oēs preſbiteri de iſrahel manduca-
re panem cum ſocero moyſi in con
ſpectu domini Omnia ergo que fa
ciunt ſancti in conſpectu domini
faciunt. peccatores autem a cōſpec
tu dei fugiunt. Deniqꝫ ſcriptum ē
ꝙ adam poſtquam peccauit fugit
a conſpectu dei ⁊ interrogatus reſ-
pondit. Audiui inquit vocem tuā
⁊ abſcondi me. quia nudus erā Sz
⁊ caym de fratricidio condempna-
tus a deo. Exijt inquit a facie dei ⁊
habitauit in terra naym Exijt ergo
a facie dei. quia indignus erat ſuo
conſpectu. ſancti autez manducāt
⁊ bibūt in conſpectu dei ⁊ oīa que
agunt ī conſpectu dei ſunt Ex hijs
dictis ieronimi hētur ꝙ quidquid
agunt ſancti id ē ſacerdotes in con
ſpectu dei ē qꝛ tradita ē ipſis poteſ-
tas ſoluendi atqꝫ ligandi. vt dicit
magiſter in iiij. di. viij. Unde am-
broſius in libro de paradiſo ⁊ po-
nitur de penitentia di. ꝑma ca. vbi
ſupra dicit. Verbum dei dimittit
pccā. ſacerdos eſt iudex. ſacerdos q̄
dem officium ſuum exhibet ⁊ nul-
lius poteſtatis iura excercet Et pau
lo poſt Dominꝰ par[illegible]is ⁊ ſoluendi
eſſe voluit ⁊ ligādi. ⁊ vtrumqꝫ pa
ri conditione permiſit. ergo qui ſol
uendi ius non habet nec ligandi.
Et infert. Ius enim hoc ſolis ꝑmiſ
ſum eſt ſacerdotibus. hec ille. Con-
feſſio ergo neceſſaria ē ꝓter cōtricā
nem vt doctoribꝰ placet. Ad hanc
nos hortatur apoſtolꝰ in themate
allegata dicens Oīs inmunditia n̄
nominetur in vobis Tunc eī fiet q̄
cum ꝑ veram contritionem ⁊ con-
feſſionem fuerimus purgati a pec-
cato. Et ſic confitendo aperiemus
os ⁊ loquemur coram ſacerdote q̄
muti tacuimus longo tempore et
tunc mirabuntur turbe demonum
dicentes. Ecce q̄z cito ꝑdidimꝰ illū
quod longo tēpore acquiſiuimus.
Quia in euangelio ſcribitur. Locu-
tus ē mutꝰ id ē peccator. qui diu ab
ſcondit pccā ſua. ex qua taciturni-
tate dicitur mutus ⁊ ad mirate ſūt
turbe ſcꝫ demonum. Dic hiſtorias
euangelij epiſtole ſi placet.
Circa hanc confeſſionem tria
notabimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

¶ Primo confeſſionis prepara-
tionem.
¶ Secundo confeſſionis diſcreti-
onem.
¶ Tercō cōfeſſionis integritatez.
B ¶ Circa primum
principale ponit yſaias. xxxviij.
modum quo homines ſe prepara-
re debent ad confeſſionez faciendā
hijs verbis Recogitabo tibi omnes
annos meos in amaritudine ani-
me mee Ex quibis verbis triplex
preparacio veri penitentis inſinu-
atur. ¶ Prima eſt recogitationis
cum dicit. recogitabo. ¶ Secundū ē
recordationis. cuz dicit. tibi omnes
annos meos ¶ Tercia eſt amarica
tionis. cum dicit. in amaritudine a
nime mee. Prima quidem eſt reco-
gitationis id eſt iterum ⁊ iteruz co-
gitabo. contra multos inſenſatos
qui ad confeſſionem impremedita-
te accedunt. ⁊ de peccatis ſuis nul-
lam ſollertiam atqz recogitationez
faciunt. cum tamen in veritate cō-
ſtet iſta meiora eſſe negocia qbuſ-
cunqz alijs que in hac vita habere
poſſent Sunt enim tanto examine
digna q pro eis dei filius paſſus ē
vt atteſtatur auguſtinus ſuper il-
lud ad thimotheum primo capitu-
lo Venit criſtus in hunc mundum
peccatores ſaluos facere. Nullo cā
fuit veniēdi criſto domino niſi pec
catores ſaluos facere. Tolle mor-
bos. tolle vulnera. ⁊ nulla erit me
dicine cauſa Et pro iſtis examinan
dis iterum venit ad iudicium cum
ſenatoribus terre vt dicitur p ma-
theum viceſimoquinto capitulo v
bi dicitur Cuz venerit filius homi
nis in ſede maieſtatis ſue cōgrega-
buntur ante eum omnes gentes. et
diſceptabit cum eis eorum peccata
O inſenſata hominum cura. que ſe
cularibus negocijs occupata de a-
nima propria obliuiſcitur Duo nā
qz recogitanda ſunt a vero peniten
te ¶ Primum beneficia recepta.
¶ Scōm eſt mala commiſſa Primo
quidem recogitāda ſunt omnis bn̄
ficia ſcz bn̄ficium creationis guber
nationis. redempcionis. ⁊ reconſili
ationis. Iterum debet cogitare om
nia beneficia pticularia ſecundum
diuerſos ſtatus ⁊ conditiones Na
turale quidem eſt q recogitatio bo
ni ducit in amorem dantis ⁊ ī gg-
nitionem luminis veri Hoc figurā
tum eſt leuitici ſexto. vbi p̄cepit do
min⁹ Ignis ī altari meo ſp ardebit
quē nutriet ſacerdos ſubiciens ma
ne ligna p ſīgulos dies Quid p ig
nē niſi ardens dilectiō dei ſignifica
tur. Altare qdē q̄i alta res altitudi-
nē hūani cordis aperte ſignificat. ī
illo ſp ardere dz ignis diuini amo-
ris quem ſacerdos id eſt rationalis
ītellectus cōſeruat ⁊ fouet. ſingula
bn̄ficioꝝ r̄ceptoꝝ p ſinglos dies re
cogitādo cotidie magis ī amore di
uīo ferueſcit. Scōo r̄cogitāda ſunt
mala cōmiſſa ⁊ bōa omiſſa In qꝫ
cogitacōib⁹ n̄ diu īmorād ē ſz cur-
ſī pcurrēda ſūt ne mētē ſabe īficiāt
Nam puerbioruz xiij. ſcriptum eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Que tetigerit picem ſcꝫ per tactuꝫ
cogitationes moroſe coinquinabit
ad ea Talis namqꝫ recogitatio pec
catorum facit venire in odium mū
danaꝝ rerum ⁊ deteſtationem vite
p̄terite Unde ieremie ſcd̄o dicitur.
vide vias tuas ⁊ ſcito quid feceris
ſcꝫ o curſor qui taꝫ īp̄meditate cur
ris ad confeſſionem. Scd̄a p̄para-
tio eſt recordationis in omnes an-
nos q̄ quidem in ſe difficilis ē cum
memoria labilis ſit ⁊ cito p̄teritoꝝ
obliuiſcatur maxime in illis q̄ diu
in peccato permanſerunt Sed no
ta ſeptem breues cogitationes qui
bus recordari poterit hō omnium
ſuoꝝ peccatorum que commiſerit.
Primo cogitet vitam ſuam ſecū
dum diuerſas etates ſcꝫ pueritie.
adoleſcentie·iuuentutis·virilis. et
ſenectutis. ⁊ in hiis ſciꝫ diſcurrat
peccata q̄ committuntur in pueri-
tia ⁊ aliis etatibus nominatis.
Scd̄a cogitet diuerſos ſtatus ſcꝫ v̄-
ginalem vidualem· ⁊ matrimonia
lem ⁊ cun hiis oīa peccata que cō-
mitti poſſint in hiis ſtatibus Ter
cio cogitꝫ diuerſas fortunas ſcꝫ pſ
peritatis ⁊ aduſitatis. ſāitatis et e-
gritudinis diuitiaꝝ ⁊ paupertatis
ſi equo animo iſta tollerauit. aut q̄
modo in iſtis ſe refrenauit. quar-
ta cogitet diuerſa officia que plerū
qꝫ exercuit puta ſi fuit poteſtas. ca
pitaneꝰ cancellarius ⁊ quō artem
ſuam fecit id eſt iuſte vel iniuſte.
quinto cogitet diuerſa loca in qui-
bus fuit·quid egit in ciuitate·in ru
re·in domo. ī platea·in vicis. ī ec-
cleſiis. ⁊ ſimilibus locis. Sexto
cogitet diuerſas ſocietates cuꝫ qui-
bus conuerſatꝰ eſt et que pccā per
ipſos commiſit de die de nocte et
ſimilia Septimo cogitet diuerſum
modum peccandi ſcꝫ aut contra fi
fidem aut contra p̄cepta diuina ā
in peccatis mortalibus et ſic de ſin
gulis Ex conſideratione horum v-
niuerſalium facillime deuenietur ī
recordationem omnium peccatorū
quoniam ſecundum ariſtotileꝫ Ex
cognitione vniuerſalium venimꝰ
in cognitionem ꝑticularium Et p̄t
poni exemplum auicenne de homi
ne veiente a longe quē primo cog-
noſcimus ꝙ ſit ens·ſecundo ꝙ ſit
ſubſtantia. tertio ꝙ ſit animal· q̄r
ta ꝙ eſt hō. vltimo ꝙ eſt hic homo
Ita etiam conſiderando·verbi gra
tia ſtatum matrimonialem in vni
uerſali venit conſequenter in parti
culari in cognitionem peccatoruꝫ
que in matrimonio committi poſ-
ſunt Ideo eccī. xiii·dicitur Tempꝰ
colligendi lapides. et tempus diſ-
pergendi. tempore totius anni pec
cata diſperguntur ſed tempore con
feſſionis peccata colliguntur·faciē
do recordationem ī omnes annos
ſuos ¶ Tercia preparatio ē ama-
ricatiōis ſine qua precedēte. vana
eſt confeſſio. ad quam amaricatio
nem ieremias tercio hortatur dicēs
Statue tibi ſpeculum· pone tibi a-
maritudines. dirige cor tuuꝫ in vi-
am rectam. Hanc amaritudinem

ſentiebat dauid cū ait Rugiebaꝫ
a gemitu cordis mei. Et nota ſecū
dum ſanctum thomam in ſuis qō-
libetis ⁊ in quarto ſententiarū ꝙ
dꝫ eſſe tantus dolor peccatoris vt
diſponat de cetero prius velle mo-
ri ſi eſſet neceſſe ꝗꝫ aſſentire pccā
mōꝛli. cuiꝰ ratio eſt quia magis a-
mare debemus deum ꝗꝫ nos. ⁊ iō
debemus potius velle deſerere cor
pus noſtrum ꝗꝫ ipſum deum. ꝑri
mo dico ꝙ ſi non eſt tanta amari-
tudo peccati quanta fuit delectatio
ꝙ ibi non eſt vera contritio nec ꝑ
conſequens confeſſio Huius exem
plum habemꝰ de ſuſanna que poti
us volebat mori ꝗꝫ relinquē legem
dei Et hec vocatur preparatio ama
ricationis vera. Et ſic patet primū
principale.

C Circa ſecūdum principale poīt
ꝑs ꝙ hō magnam debꝫ habere diſ
cretionem in confeſſione dum dicit
Cogitatio hoīs confitebitur tibi
Nam in hoc ꝙ dicit hoīs diſcretio
nem indicat. Nam hō eſt animal
diſcretum ⁊ rationale. ideo in con-
feſſione diſcretus eſſe debet. C

C Triplex namqꝫ diſcretio neceſſari
a eſt vere penitenti. ꝑma eſt electio
nis. ſcda eſt ſollicitationis. tertia ē
modificationis Prima quidem ē
diſcretio electionis vt ſciat ſibi eli-
gere cōpetentem confeſſorem ſcdm
veram conſcientiā Tria autem ſūt
confeſſori neceſſaria vt poſſit peni
tentibus ꝓuidere. primum ē ſcien-
tia. ſecundum ē conſcientia. terciū
eſt auctoritas Aliter non eſt ſine pe
ricula penitentis ⁊ confeſſoris.

Primo eſt ei neceſſaria ſcientia. vt
habeat claritateꝫ cognitionis. ſicut
dicit augꝰ. de penitētia di. ſexta ca.
Caueat vibi dicitur Caueat ſibi iu
dex ſpiritualis vt ſicut non cōmi-
ſit crimen nequitie. ita non careat
munere ſcientie. Oꝫ enim ꝙ ſciat
quid iudicare debeat Iuditiaria nā
qꝫ poteſtas hoc expoſtulat vt qō
iudicare debet diſcernat. hec ille Si-
cut enim in lege dnī officium ſacer
dotis erat iudicare de lepra ⁊ diffe-
rentijs eius. ita vnuſquiſqꝫ lepro-
ſus mundus iudicabitur iuditio
ſacerdotis vt dicitur leuitici. xxiij.
ca. Et ponitur de penitentia diſtinc-
tione ſexta. Sic ſacerdos euangeli-
cus iudicare debet de lepra ſpiritu-
ali ſcꝫ de peccatis ⁊ differentijs pec
catoꝝ Sacerdos enim ſine ſcienti-
a eſt ſicut doctor cecus ī via. Vnde
dicitur mathei decimoquinto. Si
cecus ceco ducatum preſtet ambo ī
foueam cadunt. ſcilicet ſi ſacerdos
ignarus confitentem ignarū audi-
at ambo in īfernum vadunt. vn-
de paralipomenon. xix. precipiens
ioſaphat iudicibus ait Videte quid
faciatis nō eſt hominis exercetis iu-
diciū ſed dei. qꝛ quidqd iudicaueri-
tis ī vos redūdabit. ſit tīor dei vo-
biſcū Nō ē ars maioris ꝑiculi ad
docēdū ſicut ē ars cōfitēdi. vn̄ gregꝰ
Quis enim cogitationum vulnera
acutiora eſſe neſciat vulneribꝰ viſ
cerum et tamen ſepe qui precepta

ſpiritualia non nouerunt cordis ſe
medicos profiteri nō metuunt. dū
qz vim pigmentorum ſed confecti-
onum vices neſciunt. videri medi
dici cordis non erubeſcunt. hec ille
Confeſſor enim quociens ſe ad au-
diendas confeſſiones ponit totiēs
ſe offert ad reſpondendum de quo-
libet et interdum de caſibus inopi-
natis ⁊ alias non auditis. qui ta-
men ſi foret in locis publicis non
auderet reſpondere. ⁊ ſic non recte
conſulendo cadit in foueaʒ cum cō-
fitente. vnde confeſſor debet habere
competentem ſcientiam. vt ponit
magiſter in quarto. di. xv. vbi dicit
Sed curetis quiſque ſacerdotem q̄
rere qui ſciat ligare ⁊ ſoluere. taleʒ
enim eſſe oportet qui aliorum cri-
mina iudicat. Nam ſecundum doc
tores omnes. Scire ſoluere ⁊ liga-
re eſt penitenti oſtendere que requi-
runtur ad abſolutionem a peccato
⁊ ligare cum penitentia competen-
ti. vnde confeſſor debet habere talē
ſcientiam vt ſciat que ꝑtinent ad
diſpenſationes abſolutiones ⁊ reſ-
titutiones rei illicite acquiſite ad
bella principum ad gabellas. ad ea
rum exactiones. ⁊ intelligat cōtrac
tus mercatorum vtrum ſint liciti
vel illiciti Et per hoc ſciat vtrum
prohibere debeat confitentem a cō
munione. vel ſuſpendere. Et ſi te-
netur ad reſtitutionem ⁊ cui ⁊ quo
modo contra quoſdam qui querūt
confeſſores ignaros vt de eterna
dampnatione optineant forum me

lius. Contrà quos dicit auguſtinꝰ
⁊ allegatur a magiſtro ſententiarū
libro quarta di. xv. Et ponitur de
penitentia di. vi. ca. Quam penitet
vbi dicitur. qui vult confiteri pec-
cata vt inueniat gratiam querat ſa
cerdotem qui ſciat ligare ⁊ ſoluere
ne ſi cum negligens circa ſe extite-
rit negligatur ab illo qui eum miſe
ricorditer monet ⁊ petit ne ambo ī
foueā cadant. hec ille ¶ Scdo ſacer-
dos debet habere conſcientiam id ē
vitam bonam. vnde beatus ber-
nardus ſic loquitur. Tu frater cui
nondū firma eſt caritas. ſed ad eo
tenera ⁊ harundinea vt omni flatu
cedat. qua fronte aliena vulnera
curate aut ambis. aut acquieſcis.
Noli eſſe nimis iuſtus ſufficit tibi
diligere proximum tuuʒ ſicut te ip
ſum. hec ille. Hijs verbis apparet
qꝛ ſacerdos debet eē talis vt ab ali-
is reꝑhendi non poſſit. ¶ Sed ali-
quis diceret. ſi non ſunt cōfeſſores
iuſti cui ergo cōfitebor? Ad hoc reſ-
pondet augꝰ. de pe. di. ſexta. qui
ergo omnino confitetur meliori q̄z
poteſt confiteatur ¶ Tercio ſacer-
dos debet habere auctoritatem qua
poſſit penitētes abſoluere. que auc
toritas habetur a ꝓprio ſacerdote.
vt habetur de penitentia di. ſexta
capitulo placuit. Proprius autē ſa
cerdos eſt papa ⁊ legatus a latere.
epiſcopus dioceſanus. ſacerdos ꝑ-
rochialis. fratres p̄dicatores. ⁊ fra
tres minores. qui libere audire poſ
ſunt confeſſiones ex priuilegio be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

nedicti undecimi· Et confirmat io-
hannes andree· libro ſexto ca· Si e-
piſcopus · Et ſua extra uagante q·
xxij · Que incipit Vas electionis ·
Puto etiam ꝙ alij mendicātes ha-
beant ꝑuilegia michi ignota q̄ hic
non adduco Nota tamen ꝙ ſunt
plures caſus in quibus ꝓprius ſa
cerdos auctoritate caēt ſcꝫ excom-
municatio· ſuſpenſio· hereſis. dāp
natio ⁊ ſimilia Scđa deſcretio quā
homo debet habere ē ſollicitudo ſcꝫ
preuentio temporis ante quadrage
ſimam vel in principio· quoniam
ſcribitur puer· viij· Juſtus in prin
cipio accuſator eſt ſui Et p̄s Preoc
cupemus faciem eius in confeſſio-
ne · Stulti namqꝫ laborem totius
quadrageſime ꝑdunt ꝓpter negli-
gentiam vnius hore in qua poſſēt
confiteri· plus enim valet vnum ie
iunium in grā q̄ꝫ mille in culpa ·
ſi āt ſcđm quoſdā hoc poſſet fieri
ꝑ contritionem· dico ꝙ ſecurius fit
ꝑ confeſſionem · qui āt ꝓlongant
vſqꝫ ad finem q̄drageſime ſunt q̄i
hij qui lauant manus non in ꝑnci
pio ſed in fine menſe Tercia ē diſ
cretio modificationis· hꝰ ē hēre mođ
diſcretum dicendi pccā ſua· Sunt e
nim quedā peccata grauia quedaꝫ
grauiſſima . quedam leuia . ⁊ iſta
peccata pronuncianda ſunt ordine
quodam· vt leuia leuiter proferan-
tur. ⁊ grauia cum dolore dicantur·
contra illos qui fabuloſam faciūt
confeſſionem et quando maximuꝫ
ſcelus commiſerunt ſubrident cuꝫ

ꝓferunt · D

Circa tercium principale ſcilicꝫ
circa integritatem confeſſionis di-
cit pſalmiſta Confitebor tibi Nam
confiteri eſt ſimul omnia fateri Tri
plex namqꝫ defectus committitur
in confeſſione ex quibus confeſſio
non eſt integra . ¶ Primus eſt ma
licie· ¶ Secundus circumſtantie·
Tercius negligentie · ¶ Primus
quidem defectus eſt malitie · cum
ſcilicet homo malicioſe aut ex vere
cundia aliquod peccatum mortale
ſcienter celat · contra quos dicitur
ozee decimotercio . Abſconditum ē
peccatum eius . dolores peccarien-
tis venient ei . ipſum retorquente
conſcientia ſua · Et ſicut beda teſ-
tatur · quid prodeſt ſi tota ciuitas
cuſtodiatur et vnum foramen per
quod hoſtes nitrent relinquatur ?
Ferrum quidem q̄ꝫ diu in vulnere
eſt non proſunt vngenta ? quid e-
nim eſt peccatum celare niſi ignem
in ſinu portare ? hec ille Sed ſicut
in prouerbijs ſcriptum eſt . qui
abſcondit ſcelera ſua non dirige-
tur . qui autem confeſſus fuerit et
reliqūerit ea miſericordiam conſe-
quetur . Et auguſtinus· Mira dei
bonitas veniam non dimidiat· nā
aut totum aut nichil ꝓpiciando do
nat · Equidē ſumma iniquitas ē
de eo q̄ ē bonus dimidiam ſperare
veniam . ¶ Hic cadit exemplum
de moniali illa q̄ voluit videre fra-
trē ſuū q̄m erat dāpnatus propter
taciturnitatē vniꝰ minimi peccati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

¶ Secundus defectus eſt circumſtan
tie quando ſcʒ aliqua grauis circū
ſtantia peccati non dicitur confeſſo
ri. Nam ſicut ſolet fieri ignis non
ſolum ex truncis arborum ſed etiā
ex ramis. ſic gehennali igne crema
ri poteſt anima non ſolum ex prin
cipalioribꝰ culpis. ſed etiaʒ ex circū
ſtantijs. Non enim ſufficit ei qui
mille marcas rapuit dicere Ego fu
ratus ſum. quia hoc verificari poſ
ſet ſi duos tm̄ ſolidos quis rapuiſ
ſet ſed oporteret dicere rapui mille
marcas. Multas namqʒ circum-
ſtantias tangit augꝰ. de penitentia
diſtinctione. v. ca. p̄mo. Que conti-
nentur in hĳs verſibus Aggrauat
ordo. locus. perſona. ſcientia tem-
pus. Etas. conditio. numerus. mo
ra. copia cauſa. Et modus in cul-
pa ſtatus altus. lucta puſilla. que
oīa ſic intelligi poſſunt. Ergo hoc
eſt clericus continens vel monial'
Locus hoc ē ſi ē ſacer. ſi ē cōmunis
ſicut platea Perſona hoc eſt cuius
gradus cuius conditionis exiſtat.
Scientia hoc eſt ſi ignoranter vel
ſcienter fecit. Tempus. hoc eſt ſi ī
quadrageſima. ſi in ſolempnitate.
ſi tempore interdicti Etas. hoc ē ſi
puer. iuuenis. vel antiquus. Con-
ditio. hoc eſt ſi nobilis. ſi pauper.
Numerus. hoc eſt quotiens pecca-
uerit Mora hoc eſt ſi magno tēpo-
re fuit in peccato Copia. hoc ē quā
tum acceperit multum vel paucuʒ
⁊ ſic de ſingul'. Unde in confeſſio-
ne oportet omnia iſta confiteri vt
dixi ¶ Tercius defectus eſt negligē-
tie Ad cuius intelligentiam q̄ri ſolʒ
Utrū qui in confeſſione obliuiſcit̄
alicuius peccati ⁊ ad tempꝰ recolit
teneatur de neceſſitate illud confite
ri. Dico ad hoc ꝙ talis obliuio aut
fuit ex in ſufficientia. aut ex negli-
gētia ſi p̄o modo tunc dico ꝙ ob
ligatur confiteri. ſed non priori ſa-
cerdoti ſed ipſi vel alteri. ſi autem
ex ignorantia que non poteſt ēē ni-
ſi ignorantia affectata vel craſſa.
Dico ꝙ obligatur p̄ori ſacerdoti. ⁊
ſi alteri oportet non ſoluʒ illa pec-
cata confiteri. ſed etiam omnia ali
a peccata que priori ſacerdoti con-
feſſus fuerat Et hoc ſatis de tercio
principali. Confiteamini ergo vt
oīs immunditia non nominetur ī
vobis vt dcm̄ ē in principio Amē.

Feria ſecunda tercie de confeſ-
ſione ⁊ fructibus eius.

Vade ⁊ lauare ſepties in
iordane. iiij. regū. v. He-
ri declaraui ꝙ vltra con-
tritionem neceſſaria erat confeſſio
ſacerdoti fienda ⁊ per quem modū
fieri habeat Nūc hodie videbimus
ad quid valeat auctoritas ſacerdo-
tis in confeſſione. Utrū ſcʒ dimit-
tat peccata. an penam eternam ad
quam peccatores obligantur ꝑpt̄
ipſoꝝ pccā Nam vt ponit mgr̄ ſē.
iij. iiij. di. xviij. quidā ima- ¶ A
ginati ſunt ꝙ ſacerdos ſua aucto-
ritate dimittat non quidem culpaʒ
cū ipſa remittatur per ipſum deuʒ
vt dcm̄ ē ꝑ contritionem. ſed ſoluʒ

dimittit penam mutando penam
eternalem in penam tpalem Qđ ꝑ
bantes dant ſignum de reſurrectio
ne lazari quē xp̄s ꝑ ſe interitus vi-
uificauit. deīn foras exire iuſſit. e-
umqꝫ adhuc ligatuꝫ ſoluere apl'is
p̄cepit. ꝑ quā ſolutionem datur in
telligi ꝙ ſacerdotes aliquid ſolue-
re habeant. non culpam ergo penā
Deinde arguunt ſic. Petro ⁊ ſuc-
ceſſoribꝰ ſuis date ſunt claues reg
ni celoꝝ. quecunqꝫ ligaueritis ſu-
ꝑ terrā erunt ligata ⁊ in celo. ⁊ que
cūqꝫ ſolueritis ſuꝑ terraꝫ erunt ſo
luta in celo. ſed iſta auctoritas non
extenditur ad remiſſionem culpe.
ergo extendi debet ad dimiſſionem
pene. aliter iſta auctoritas fruſtra
data fuiſſet ſacerdotibus Et in hoc
opinione puto eē oēs ydiotas ⁊ fal
ſe. Nam vt ponit mgr̄ in. iiij. di.
xviij. Solus deus ē ille q̇ remittit
culpā ⁊ penam. cuius ratio ē talis
Nam idem ē iudicium de vno ſa-
cramento qđ de alio circa eandem
rem. ſed ꝑ baptiſmum deus illumi
nat aīam ſua gratia. ⁊ ſimul ⁊ ſel'
liberat eā a pena eterna. ergo ⁊ ī ſa
cramento penitentie non ſolū deꝰ
culpā remittit. ſꝫ etiā penā eterna-
lem Item q̇cūqꝫ ē in gratia debet
carere pena eterna ſꝫ deꝰ dimittēs
pcc̄ā ꝑ contritionem verā ponit ho
minē in gratia. ergo liberat ipſum
a morte eterna. hec ille. Hinc ſunt
auctoritates ſcōꝝ. Nā beatꝰ augꝰ.
exponens illud pſalmi. quoꝝ tec-
ta ſunt pcc̄ā dicit Si enim exit deꝰ

peccata noluit aduertere. Et ſi nō-
luit aduertere noluit anima aduer
tere id eſt punire. ſed ignoſcere Ita
ergo a deo tecta ſunt. vt non vide-
at id eſt eternaliter puniat. Videre
enim deum peccata. eſt ad penam
imputare. auertere autem faciem a
peccatis hoc eſt ea ad penam nō ſer
uare. hec ille Et beatus ieronimus
quibus deus dimittit peccata. tegit
ne in iuditio reuelentur. Et caſſio-
dorus. qui grauia habent aliis ꝑ
iuſtitiam deus imputat. aliis per
miſericordiam non imputat. Ex
hiis manifeſte apparet ꝙ ſolus de
us eſt ille qui peccata dimittit. ⁊ a
morte eterna liberat. vnde ſcđm
magiſtrum ſententiaꝝ in q̇rto vbi
ſupra Non antam hoc ſacerdotibꝰ
conceſſit quibus contribuit poteſta
tem ligandi et ſoluendi id eſt oſten
dendi homines ligatos vel ſolutos
Vn̄ et dominus leproſum prius ſa
nitati per ſe reſtituit. deinde ad ſa-
cardteos miſit quorū iudicio oſten
deretur mundatus. Ita etiam laza
rum iam viuificatum obtulit diſci
pulis ſoluendum. qꝛ ſi aliquis a-
pud deum ſit ſolutus non tamen ī
facie eccleſie ſolutus habetur niſi ꝑ
iudicium ſacerdotis Nec tm̄ illa auc
toritas eſt fruſtra quia ſecundum
magiſtrum vbi ſupra. nigant quo-
qꝫ ſacerdotes dum ſatiſfactionem
penitentie confitentibus imponūt
ſoluūt cum de ea aliquid dimittūt
vel ꝑ eā purgatos ad ſacramento-
rum admittūt cōmunionē. hec ille

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Omnia autem que dicta ſunt figu
raliter habentur in epiſtola in qua
heliſeus noluit īponere manum ſu
am ſuper Naaman leproſuꝫ ad cu-
randum ipſum quaſi ex ſe non ha-
bens auctoritatem mundādi leprā
cum ſoli deo hoc ipſum conueniat
ſed ordinauit vt lauaretur in iorda
ne· per quam lotionem dabat intel
ligere ꝙ ſacerdos oſtēderet tm̄ pec-
catorem abſolutum eſſe in conſpec
tu eccleſie. De eadem fit mentio in
euangelio. Dic hiſtorias ſi placet.
Ideo ſacerdotibus confitendum eſt
Non quia pccā aut mortem eterna
lem capiant a peccatore· ſed quia
ipſi de pena aliquid dimittunt.

Circa iſtam confeſſionē adhuc tria
notabimus ·:·

¶ Primo confeſſionis fructificati
onem.

¶ Scdo cōfeſſionis modificationē.

¶ Tercia confeſſionis reiteracionē

B Circa primum pn
cipale diligenter notaui ī pleriſqꝫ
libris ⁊ maxime in decretis de pe-
nitentia di· iij. Et inueni ꝙ ſancta
confeſſio· xv· fructus ſuauiſſimos
penitentibus tribuit. ¶ Nam pmo
a morte liberat· ⁊ in hoc valde dif-
fert a confeſſione fori contentioſi
Nā in confeſſione fori contentioſi
confitens pccm̄ ſuum occiditur. ſꝫ
in confeſſione fori ſpiritualis cōfi-
tens liberatur a morte. vn̄ aug⁹ ſu
per ps. lxij. Et ponitur de penitten-
tia. di· iij· dicit. Et ſicut corpus vi-
uere non poteſt aīa abſente ita ni-
ſi deo preſēte anima viuere nō va-
let. habet itaqꝫ anima ſibi deum p
ſentem p gratiam que viuens pec-
catum ſuum cōfitetur. eam qꝫ vitā
que deus ē inhabitat. hec ille ¶ Se-
cundo deum hoī manifeſtat. Nam
longe a peccatoribus ſalus vt dicit
pphete in pſalmo. ergo prope ē ſa-
lus confitentibus quia ſine pecca-
tis ſunt per confeſſionem· ſed illud
quod ē ppe manifeſtatur. ergo per
confeſſionem deus manifeſtatur.
Vnde aug⁹ Si nollem confiteri nō
abſconderem me tibi· ſed te michi·

¶ Tercio vulnera mētis ſanat· vn̄
gre. ī paſtorali Vulnera clauſa pl⁹
cruciant· Cum putredo que interi⁹
feruet eicitur. ad ſalutem dolor ape
ritur. ¶ Quarto paradiſum apit. vn̄
aug⁹· ⁊ ponitur de pe. di. iij. O bre
ue verbum peccaui qđ portas apit
padiſi. Exemplū de latrone ī cruce
¶ quinto pccm̄ tegit· vn̄ aug⁹ ſup
iohannem Seruus peccati quo fu-
git ſecum ſe trahit· quocunqꝫ fuge
rit ſe ipſum mala cōſciencia neſcit
non eſt quo eat. ſequitur immo ve
ro recedit a ſe. peccatum enim qđ
fecit intus eſt Vis ergo audire con-
ſilium? Si vis a deo fugere fuge cō
fitendo non ab ipſo latendo. confi-
teri enim potes· latere non potes.
hec ille ¶ Sexto miſericordiam diui
nam emollit. vnde gloſa ſuper ver
ſum illū Delictum meum cognitū
tibi feci. dicit Si hō agnoſcit deus
ignoſcit Et ambro· ſup Bti īma-
culati dicit· Ceſſat diuina vindicta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſi precurrat confeſſio humana.
Septio animū iocundat. vñ p̄s In
voce exultationis ⁊ confeſſionis
ſonus epulantis .Et ſeneca ep̄la
liiij·dicit·Oīa vicia in aperto leui-
ora ſunt. Morbi quoqꝫ ad ſanitatē
tunc inclinant cum ex abdito erum
punt Octauo interceſſores multi
plicat· vñ cōfeſſores orāt p̄ ſibi cō
feſſis Vnde iohelis ſcdo Inter veſ
tibulum ⁊ altare plorabant ſacer-
dotes Parce dnē parce populo tuo
¶ Nono conſcientiam mundat· vñ
aug⁹·Cōfitendo fit hō de fedo pul
cher. Decimo confeſſio fedus dia
boli rumpit · vnde aug⁹ · in libro
de penitentia·dicit Confeſſio eſt ſa
l⁹ aīaꝫ diſſipatrix viciorū reſtaurā
trix v̄tutum ·oppugnatrix demo-
num·Quid plura? Obſtruit os in
ferni. portas aperit paradiſi Vn-
decima aīaꝫ deo coniungit. vñ caſ-
ſiodorus ſup illum verſum Con-
fiteantur tibi populi deus dicit. Il
lis non iudex ſed aduocat⁹ eſt xp̄s
qui ſe ꝓpria confeſſione dāpnarīt
Duodecimo in viam ſalutis diri
git. Vnde ſalamon . qui abſcondit
ſcelera ſua non dirigetur ab eo. er
go qui manifeſtat dirigetur ab ip̄o
Decimo tertio peccatum delz·p̄s.
Dixi confitebor aduerſuz me iniuſ
ticiam meam dño ⁊ tu remiſiſti ī-
pietatē peccati mei Decimo quar
to ſatiſfactionem ſupplet . Vñ cri-
ſoſtomus ſup matheum Iubemur
confiteri pccā vt erubeſcentiam ha
beamus pro pena Decimoquin-
to malum precauet Sicut enim dēs
putridus alios maculat. ſic mens
peccatis putrida de die ī diem ma-
gis maculatur·ſed ſi deus extrahi
tur alij cuſtodiuntur . ſic ſi anima
a peccatis per confeſſionem pur-
gatur ab alijs precauet · vnde am-
broſius ſuper Beati immacula-
ti· q̄ ſe accuſat ⁊ ſi peccator ſit iuſ-
tus eſſe īcipit· quia nec ſibi parcit
⁊ dei iuſticias confitetur Hij enim
ſunt fructus quos ex cōfeſſione ha
bemus . Et hoc ſatis eſt de primo
principali. C
C Circa ſecundum principale ſcꝫ
confeſſionis modificationem ponit
ſanctus thomas q̄rto ſe· di. xvi· ꝙ
confeſſio habere debet. xvi. conditiō
nes q̄ continentur ī verſibus iſtis
Sit ſimplex. humilis confeſſio pu
ra fidelis· Atqꝫ frequens nuda diſ
creta libens verecunda · Integ̃. ſe-
creta. lacrimabiſ· accelerata For-
tis. accuſans ſic ⁊ parere parata.
Nā p̄mo debet eē ſiplex. hoc ē ꝓp̄a
⁊ non communis . quia pccā ſua
quis confiteri hz. ⁊ non aliena. vñ
p̄s Deus vitā meā annunciaui ti-
bi poſuiſti lacrimas meas in con-
ſpectu tuo . Sed diceres nunquid
quis poteſt confiteri alterius pccā
Dicitur ꝙ ſic in caſu in quo ꝓpria
peccata vel eorum grauitatem con-
fiteri n̄ poſſet niſi alterius pccā ex
primendo· verbi gracia Cum quis
cognouerit ſororem ſuam ipſa vo-
lente·certum eſt ꝙ non poteſt dice-
re grauitatem peccati ſui niſi etiaꝫ

dicat peccatū ſororis · Non qui-
dē ad excuſationem peccati ſui. ſed
ipſius grauitatem declarandam ·
Et yſaias · dic tu prior iniquitates
tuas ut iuſtificeris · gloſa ⁊ non ali
oꝛuꝫ demptis caſibus neceſſitatis
¶ Secūda debet eſſe humilis. ita ꝙ ō-
ni careat ſuperbia · in verborum ꝓ
latione ne diſputare velit cum ip-
ſo ſacerdote. ⁊ in habitus de porta
tione. vt ibi nulla ſit pompa vbi e-
xigitur omnis culpa · ſed ſe miſerum
peccatorem dicat cum p̄s. Quoniā
iniquitatem meam ego cognoſco ⁊
peccatum meum contra me eſt ſem
per. ¶ Tercio debet eſſe pura · id eſt
abſqꝫ aliqua malicia ſed ſit contri
tione plena. Nam ſcd̄m prophetaꝫ
in pſalmo · Contricio ⁊ infelicitas
in vijs eorum qui viam pacis nō
cognouerunt · id eſt qui puram pe-
nitentiam non egerunt · quia non ē
timor dei ante oculos eorum. ¶ Quar
to debet eſſe fidelis · vt ſcꝫ ſpem ha
beas miſericordiam optinendi. Nā
dicit beatus ieronimus. ꝙ pl⁹ pec
cauit iudas deſperando q̄ꝫ fecerit
xp̄m tradendo. ¶ quinto debet eſſe
frequens. hoc eſt ꝙ ſepe cōfitearis
quia omnis procraſtinatio eſt inu-
tilis · vnde prouerbiorum . Ne tar-
des conuerti ad deum. nec differas
de die in diem. ne ſubito preoccupa
tus morte non inuenias locum pe-
nitentie. ¶ Sexto debet eē nuda · nō
verbis palliata nec abſconſa · quia
vt ait ſalomon | Omnia videt ocu-
lus eius · Et pſalmiſta · quo ibo a
ſpiritu tuo. ⁊ quo a facie tua fugiā
quaſi dicat non poſſum verbis
me abſcondere . quia ſi aſcendero ī
celum tu illic es ſi deſcendero ad in
fernum ades · Si ſumpſero pēnas
meas diluculo ⁊ habitauero inex-
tremis maris Et enim illuc man⁹
tua deducet me ⁊ tenebit me dexte-
ra tua · ¶ Septimo debet eſſe diſcre
ta eo modo quo dictum eſt. ¶ Octa
uo debet eſſe libens. hoc ē volunta
ria ſciꝫ vt non fiat ratione timoris
gehenne. vn̄ p̄s . Timor ⁊ tremor
venerunt ſup̱ me ⁊ contexerunt me
tenebre. ¶ Nona debet eē verecun-
da quia vt aug⁹. dicit ⁊ ponitur de
penitentia di. ij Verecundia ē max
ima pars penitentie. ¶ Decimo de
bet eſſe integra vt nullum peccatū
ſiue circumſtantiam dimittas. qui
a ſecundum auguſtinuꝫ diuina mi
ſericordia aut omnia aut nichil do-
nat. ¶ Vndecimo debet eſſe ſecreta
quantum ad confeſſorem ⁊ quan-
tum ad confitentem · Licet tamen a
liquando reuelare peccatum nō ta
men ipſum peccatoreꝫ in caſu qua
ex tali peccato ſequeret̄ contra bo-
num ciuitatis. aut cōtra bonū par
ticulare · ſcꝫ qn̄ immineret periculū
homicidij ¶ Duodecimo debet eſſe
lacrimabilis · non quidem ſenſuali
ter quia ſecundum ꝙ dictum ē hoc
non eſt de neceſſitate · ſed de perfec-
tione ſed ſpiritualiter · vnde p̄s La-
boraui in gemitu meo lauauabo ꝑ
ſingulas noctes lectum meum in
ē conſcientiam meam . ⁊ lacrimis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

meis ſtratum meum rigabo id ē lō
ganimitatem peccatorum ī quibꝰ
quieui rigabo. Tredecimo debet
eē accelerata. hoc ē ꝙ ſubito qū es ī
peccato mortali confitearis quia ſe
cundum apoſtolum Stipendia pec
cati mors eſt Et mat. Eſtote parati
quia neſcitis qua hora dominus
veniet. Decimo quarto debet eſſe
fortis accuſans. hoc eſt ꝙ nullomo
do te excuſes ſub nomine alterius
Hoc fecit adā dū corriperetur a dō
Socia quam dediſti michi ſeduxit
me. ita mulieres faciunt. dicendo
fuit vir meus qui ſic voluit. ego n̄
poſſum contra ipſum ⁊ econuerſo
Decimo quinto debet parere pa-
rata eſſe hoc eſt obediere ſacerdoti ī
ſatiſfactione pn̄e. quia ſine ſatiſfac
tione nichil valet penitentia Unde
iohannes os aureum ⁊ allegatur a
magiſtro in quarto diſtinctione de
cimaſexta dicit. Perfecta peniten-
tia cogit peccatum omnia libenter
ferre In corde eius contritio in ore
confeſſio. in opere humilitas tota.
Hec eſt fructifera penitentia vt ſic
deum tribus modis offendimus.
tribus modis ſatiſfaciamꝰ. hec ille
Et in hijs apparet modificatio cō-
feſſiones Et ſic patet ſecundū prin
cipale. D
Circa tercium principale poīt
magiſter ſententiarum in. iiij. di.
xv. ꝙ quanto quis pluribus confi
tetur ī ſpe venie turpitudinem cri
minis tanto facilius conſequitur
remiſſionis. Ipſi enim ſacerdotes
plus iam poſſunt proficere. plus
confitentibus parcere. hec ille Ubi
nota ꝙ magiſter ex hijs verbis nul
lam ponit obligationem ad reiterā
dum confeſſeonem debite factam.
tamen conſulit. quia quanto ī hac
vita maiora pondera a ſacdotibus
tanto minora tormenta a demoni-
bus ſuſtinebis. Sunt tamen ali-
qui caſus quibus neceſſarium eſt
omnino confeſſionen reiterare.
Nam duo ſunt ex parte confeſſoris
Et duo ex parte confitentis. Pri
mus eſt ex parte confeſſoris ſi con-
feſſori deficit clauis potentie eo qꝫ
non habet auctoritatem peccatoreꝫ
ab illo peccato abſoluere. te enim
hac ſciente debes confeſſionem ite-
rare. Secundo ſi confeſſori defi-
cit clauis ſcientie quia neſcit diſcer
nere inter lepram ⁊ lepram. te enī
hoc ſciente debes confeſſionem ite-
rare. Primum autem ex parte
confitentis eſt ſi confitens dimidi-
auerit confeſſionem vel ſubticue-
rit aliquod peccatum ſcienter vel
negligenter. Secundum ſi con-
tempſit vel neglexit ſatiſfactiōem
Iſtis duobus ſtantibus de neceſſi-
tate oportet confeſſionem iterare.
Sed ē dubiū cū quo ſacerdote habe
at iterare confeſſionē Dico qꝫ cuili
bet ſacerdoti pōt iterare cōfeſſioneꝫ
ſed differenter. Nam illi priori ſa-
cerdoti ſufficit dicē pccā ī genere ⁊
ī ſpē. ⁊ ſolū pccā neglecta pticula-
rizare. intellige qū hꝫ claues ſciē ⁊
potētie. qꝛ ſi n̄ hꝫ vana eēt ꝯfeſſio

Si autem ſit iteratio alteri ſacerdo
ti· tunc dico ꝙ obligaris non ī ge-
nere aut ī ſpecie confiteri iterū pec-
cata tua· ſed omnia in particulari.
Et hoc ſatis eſt de tercio principali
Vade ergo ⁊ lauare ſepcies in ior-
dane id eſt reitera confeſſionem ſep
cies ſi neceſſarium fuerit Rogem⁹
ergo deum et cetera . ¶ Feria ter
cia ꝑ̄cie ſermo de fratna correctiōe
REdde creditori tuo q̄rta ·
reguȝ ·iiij· Heri et nudiꝰ
tercius locuti ſumus de
ſacramento confeſſionis. q̄ mediā
te peccata relaxantur ⁊ pena dimit
titur. Hodie conſiderans ꝙ non ſo
lum ꝑ confeſſores peccā redarguūē
ſed etiam ꝑ quemlibet ꝓximuȝ noſ
trum Determinaui loqui de correc
tione fraterna. ad quaȝ quilibȝ ob-
ligatur . vt ꝓbat ſanctus thomas
ſecunda ſecunde q. xxxiij· ar. tercio
in reſponſione talem aſſignans ra
tionem. Quilibet obligatur ad ha-
bendum caritatem vt patet ꝑ pau-
lum apoſtolum ad corinthios· xij ·
Caritatem autem non habeā nihil
michi prodeſt. Sed correctio ꝓximi
pertinet ad caritatem qui elemoſi-
na quedam ſpiritualis eſt vt eadeȝ
queſtione articulo ꝑ̄mo dicit. ergo
correctio fraterna pertinet ad om-
nes. ¶ Et hoc confirmatur ·xxiiij.
q. tercia vbi dicitur Tam ſacerdo-
tes q̄ȝ reliqui fideles omnes ſum-
mam debent habere curam de hijs
qui pereunt quatenꝰ eorum redar-
gutione, aut corrigantur a peccatis

aut ſi in corrigibiles apparent ab
eccleſia ſepentur. hec ibi Poteſt ta-
men aliquando pretermitti frater-
na correctio meritorie ⁊ ſine peccō .
vt ponit ſanctus thomas vbi ſup̄
articulo ſecundo in reſpōſione ad
tercium argumentū· Et hoc ē quā-
do ex caritate aliquis correctionem
obmittit vt dicit auguſtinus libro
primo de ciuitate dei Si ꝓpterea q̄ſ
q̄ȝ obiurgandis ⁊ corripiendis ma
le agentibus ꝑcit. quia oportunius
tempus inquiritur. vel eiſdem ip-
ſis metuit ne deteriores ex hoc effi
ciantur· vel ad bonam vitam ⁊ pi
am erudiēdos impediant aliquos
infirmos ⁊ ꝑ̄mant atq; auertant a
fide nō videtur eſſe cupiditatis oc
caſio ſed conſilium caritatis· hec il-
le Et ad hoc ꝓpoſitum loquitur be
atus auguſtinus ꝑ̄mo libro de ciui
tate dei dum dicit. ꝙ non ſolum in
feriores verum etiam hij qui ī ſupe-
riorem vite gradum tenent ab alio
rum reprehenſione ſe abſtinent· Sȝ
iſtis cauſis excluſis. quilibet proxi
mum non corripiens peccat ā mor
taliter. aut venialiter. vt vbi ſupra
poīt ſanctus doctor Moraliter q̄n
ſcȝ formidatur vt dicit auguſtinus
vbi ſupra iudicium vulgi ⁊ carnis
cruciatio vel peremtio · dum tamē
hec ita dominentur ī animo ꝙ fra-
terne caritati preponantur. Et hoc
videtur contingere quando aliq̄s
preſumit de aliquo delinquente ꝓ-
babiliter ꝙ poſſȝ eum a peccato re
trahere et tamen propter timorē k

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

cupiditatem pretermittit. Venialiter autē peccatur quando timor ⁊ cupiditas tardiorem faciunt ipſū hominem ad corrigendum delictū fratris. Non tamen ita ꝙ ſi conſtaret ꝙ fratrem poſſet a peccato retrāhere propter timorem vel cupiditatem hoc non dimitteret quibus in animo ſuo preponit caritatem fraternam Et ideo iſta mane heliſeus in epiſtola dicit cuilibet noſtrum ī particulari Recede creditori tuo id eſt ſicut obligaris reſtituere pecunias creditori tuo quando mutuo accepiſti· ita obligaris ex caritate recedere proximo tuo debitum caritatis. que oſtenditur in fr̄na correctione de qua fit mentio in euangelio Dic hoſtorias epiſtole ⁊ euangelij ſi placet.

Circa fraternam correctionē tria notabimus.

¶ Primo correctionis obligationē.

¶ Secundo correctionis perfectionem.

¶ Tercia correctionis ordinem.

Circa primum principale ponunt ſancti doctores correctionem fraternam ita obligare hominem ꝙ eā ponunt cadere ſub precepto Vnde beatus auguſtinus in libro de verbis domini· dicit· Si neglexeris corripe peior eo factus es qui peccauit. ſed hoc non eſſet niſi aliquis per eius negligentiam aliquō preceptum frangeret. ergo cadit ſub precepto. Et ſanctus thomas ſecunda ſecunde queſtione triceſimatercia. articulo ſecundo in reſponſione principali dicit. ꝙ differentia eſt inter precepta negatiua ⁊ affirmatiua. quoniam precepta negatiua obligant ad ſemper et pro ſemper. quia omni tempore et omni hora quis tenetur non occidere. non odire proximum. non furari. non deſiderare rem proximi. non mechari. non concupiſcere vxorem proximi. Mandata vero affirmatiua obligant non ad ſemper. et pro ſemper. ſed pro loco et tempore. quia non ſemper quis obligatur adorare deum. honorare patrem ſuum. ſed quando tempus et hora requirunt. ſed de dilectione proximi eſt mandatum ſecundum ꝙ exponunt ſancti doctores. Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. et illud bonum velle proximo quod quis vult ſibi ſiue ſit bonum ſpirituale aut temporale. Et ꝙ vellet etiam a proximo remoueri quod vellet remoueri a ſe ipſo. ſiue ſit ſpirituale vt peccatum. ſiue temporale. vt aduſitates. et infirmitates corporis. Et ſic obligatur quilibet xpriſtianus ad correctionem proximi inquantum illa correctio habet remouere malum et peccatum proximi. Sed quia eſt affirmatiuum preceptum obligat pro loco et tempore. Quia incorrectione fraterna ſecundum beatum auguſtinū

tria debent attendi· ſcꝫ tempꝰ mo-
dus et ꝑſona· B·

Nam primo debet attendi tēpꝰ· ſcꝫ
qn̄ ꝑſona eſt corrigibilis· et quādo
non cum vna ꝑſona meliꝰ corriga-
tur vno tpe q̄ȝ alio· Nam perſone
extra iram melius corripiuntur q̄ȝ
in ira poſiti: qꝛ ſcd̄m cathonē· Ira
impedit animū ne poſſit cernē ve-
rum Et ſcd̄m ariſto· Ira eſt acceſio
ſanguinis circa cor· Secundo debꝫ
attēdi modꝰ. vt ſcꝫ dulciter et ami-
cabiliter corrigat᷑· nō v̄bis aſperis
aut contumelioſis Nā ſcd̄m poetā
Verba ligant hoīes taurorꝝ cornua
funes Et apoſtolꝰ paulus Si p̄oc-
cupatus fuerit hō in aliquo delicto
vos qui ſpirituales eſtis inſtruite
huiuſmodi ī ſpū leuitatis· et maxi-
me fieri debet amicis qui ſcd̄m tul-
lium in libro de amicitia reprehen-
dendi ſunt et etiā obiurgādi· Ita tū̄
q̄ȝ reprehenſio contumelia careat·
Et ſeneca ad lucillū epiſtola· xxvi·
dicit De coī tecum malo colloquor
et remedia communico. Sic itaqꝫ
me audi tanq̄ȝ mecū loq̄r· ī ſecretū
meū te admitto· et te adhibeto me-
cum· Exigo clamo michi ipſe· nu-
mera annos tuos· et pudebit eadē
velle· que volueras puer eadē para-
re· Hoc deniqꝫ tibi an̄ diem mortis
preſta· moriant᷑ an̄ te vicia· dimitte
iſtas voluptates turpidas magno
laudandas· non venture tm̄: ſꝫ p̄te-
rite nocent Hec ille· Tercio debet
attendi ꝑſona: qꝛ non quelibet ꝑſo-
na eſt reprehendenda· ſed tm̄ quam

eſtimas corrigibilem· Ideo dicit ci-
prianus Melius exiſtimo errantiū
imperitiā ſilentio ſpernere· quā lo-
quēdo mentis īſaniā ꝓuocare Vn̄
ſicut moralis ſeneca cognoſcēs lu-
cillum diſcipulum ſuū corrigibilē
ꝓhebat de ipſo epiſtola triceſima·
Agnoſco lucillū meum· īcipit que
promiſerat exhibere· ſeq̄re illū īpe-
tum animi quo ad optima q̄qꝫ bo-
nis calcatis popularibꝰ ibas· ī̄ de-
ſidero maiorē melioremqꝫ te fieri q̄ȝ
moliēbaris· fundamēta tua multū
loci occupauer̄t· tm̄ effice quātū co-
natus es· et illa que tecū in aīo tu-
liſti tracta et ſequit᷑ infra Fac te ip-
ſe felicē· facies aūt ſi intellexeris bo-
na eſſe quibus admixta eſt virtus
et turpia quibus malicia coniūcta
eſt Hec ille Correctio ergo fraterna
hīs tribus attentis q̄ dixim⁹ eſt
ſub p̄cepto· et ꝑ conſequēs obligat
hoīem qd̄ erat declarandū· Et hꝯ ſa-
tis eſt de primo p̄ncipali C

Circa ſecundū principale· ſcꝫ
circa correctionis ꝑfectionē· ꝑfectꝰ
et bonus eſſe debet q̄ alios habꝫ cor-
ripere· Nā moralis catho dicit· tur-
pe eſt doctori· cum culpa redarguit
ipſū Et ſeneca epiſtola xx vi· ad lu-
cillum· Tu me inquis mones iam
te enim tu ipſe monuiſti Et huius
rationem ponit ſanctus thomas ſe-
cunda ſecunde queſtione triceſima
tercia articulo quinto dicēs· q̄ȝ ꝓp-
ter tria offertur impedimētū correc-
tioni ex ꝑte hoīs iniuſti et īꝑfecti·
primo q̄dē· quia ex peccato p̄cedēti

indignus redditur vt aliū corrigat
et precipue ſi maius peccatū com-
miſit · non eſt dignus vt corrigat
alium de minori peccato · Unde
ſuper illud mathei quinto capittu-
lo Qui videt feſtucā · ⁊ cetera Dicit
iheronimus · De hijs loquitur qui-
cum mortali crimine detineantur
obnoxij minora peccata fratribus
non concedunt · Secundo propter
ſcandalum quod ſequitur ex correx
ione · ſi peccatū corripientis ſit ma
nifeſtum · quia videtur q̄ ille qui
corripit non corrigat ex caritate ·
ſed magis ad oſtētationem · ſcilicet
vt oſtendamus nos ſcire diſcernere
īter bonum et malum Unde ſuper
illud mathei quinto ca · quomodo
dicis fratri tuo · Exponit criſoſto-
mus In quo propoſito puta ex ca-
ritate ſalues proximū tuum · non
q᷑ teipſum añ ſalues Vis ergo nō
alios ſaluare: ſed per bonā doctri-
nam malos actus celare · et ſcientie
laudem ab hominibus querere ·
Tercio propter ſuꝑbiam corripi-
entis · ſcilicet inquantum aliq̄s ꝓ-
pria pccā ꝑuipēdēs ſeipſū ꝓximo
ꝑfert in corde ſuo auſtera ſeueritate
diiudicans · ac ſi ipſe eſſet iuſtus ·
Uñ dicit aug · in libro de ſermone
dñi in monte Accuſare vicia offici-
um eſt bonoꝝ viroꝝ et beniuolo-
rum · quod cum mali faciunt alie-
nas partes agunt Et ideo ſicut di-
cit beatus auguſtin⁹ in eodē libro ·
Cogitem⁹ cum aliquē reprehēdere
nos neceſſitas coegerit Utrum tale
vicium ſit qđ nūq̄ habuim⁹ · ſi nō
tunc cogitemus nos eſſe hoīes · et
habere potuiſſe · vel tale qđ habui-
mus et iam non habemus · et tunc
tangat memoriam communis fra
gilitas · vt illam correxionē · nō odi
um ſed miſericordia precedat · ſi au
tem inuenerimus nos in eadem vi
cio eſſe · non obiurgem⁹ · ſed conge-
miſcamus · et ad equaliter deponē-
dum inuitemus Ideo dicit yſido
rus de ſummo bono · Non debet
aliorum vicia corrigere · qui eſt vi-
cijs ſubditus Et ad romanos ſecū
do dicitur · In quo alium iudicas ·
teipſum condemnas Eadem enim
agis que iudicas · Ex quibus p̄e-
dictis apparet · q̄ correxio requirit
perfectionem ī ipſo homine volen
te corrigere alium Tamen concedi-
tur aliquādo ipſi peccatori vt poſ-
ſit corrigere aliū Ut ponit ſanctus
thomas vbi ſupra · quia correxio
alicuius hominis delinquentis ꝑti
net ad aliquem · inquantū in ipſo
habet vigorē iudiciū rectū rationis
Peccatū autē non tollit ita totum
bonum nature quin remaneat in
peccante aliquid de recto iudicio ra
tionis · et ſecundum hoc poteſt ſi-
bi competere delictum in ſubditis
arguere · Aliter numquam poſſet
aliquis alium corrigere · cum om-
nes ſumus peccatores iuxta ſenten
tiam iohannis dicentis Si dixeri-
mus quia peccatū non habem⁹ ipſi
nos ſeducim⁹ et veritas ī nobis nō
ē Sane ergo ītelligēdū eſt pccōres

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

non debere alios corrigere· q2 ōnes
peccatores ſumus · ſed de magnis
peccatoribus intelligendū eſt·et q̊ -
rum peccata maxime ſūt maīfeſta
pluribus Et hoc ſatis patet de ſecū
do principali · D

C Circa tercium pr̄cipale·ſcʒ cor
rectionis ordinē duo pēſanda ſunt
Primo pēſari debet ordo correctio
nis ·ſecundo penſari debet ordo cor
rectoris · ¶ Circa ordinem correc-
tionis ponit ſanctus tho· ſecūda ſe
cunde · q·xxxiij·ar·v· in reſponſio-
ne principali · q̄ peccata certo or -
dine ſunt corrigēda·q2 peccata· aut
ſunt publica· aut occulta· ſi publi-
ca ſunt· non eſt tantū adhibendum
remediū ei qui peccauit · vt melior
fiat: ſed etiam alijs in quoꝝ notici
am deuenit vt non ſcandaliſentur·
et ideo talia peccata ſunt publice ar
guenda Scdm illud apoſtoli ad thi
motheum·v ·peccantem corā oib9
argue · vt ceteri timorē habeāt · qd
ītelligitur de publicis peccatis· vt
aug9 · dicit in libro de v̊bis dn̄i·ſi
vero ſunt peccata occulta·ſic videt
habere locū qd dn̄s dicit ·Si pecca-
uerit īte frater tuus· corripe eū int
te et ipſū ſolum Intellige·ſi pecca-
uerit occulte ī te· q2 ſi peccaſſet ma
nifeſte·deberes ipſum maīfeſte cor-
ripere. ſed q2 ī peccatis occultis p̄t
pari proximoꝝ offenſa· ideo adhuc
diſtinguendum videt · quedā enī
ſunt peccata occulta que ſunt in no
cumentum proximoꝝ· vel corpora-
le vel ſpirituale · puta ſi alīqs occul
te tractaret quō ciuitas tradat hoſ-
tibus· vel ſi hereticus hoīes priuatī
a fide auertat : ſed q2 ille q̄ ſic pec-
cat· non ſolū in te peccat: ſed etiam
in alios· oportet ſtatī ad denuncia-
tionē procedere· vt huiuſmodi īpe-
dimentū remoueatur· niſi forte ali
quis firmit̄ exiſtimaret · q̄ ſtatim
poſt ſecretā moītionē poſſit huiuſ
modi mala īpedire · quedā vo pec-
cata ſunt ſolū in malū peccantis ꝛ
eius in quē peccatur· vel qui a pec-
cante leditur· vel ſaltem ex ſola no-
ticia · et tunc ſolum ad hoc tenden-
dum eſt vt fratri ſubueniat Et ſic
medicus corporalis ſanitatē cōfert
ſi conferri poteſt ſine alicuius mē-
bri abſciſione · ſi āt non p̄t abſcidit
menbrum minus neceſſarium· vt
vita toci9 ꝯſeruetur · Ita etiā ille q̄
ſtudet emendatiōs fratris debet ſi
poteſt ſic emēdare fratrē ſuū q̄ntū
ad conſcientiam . vt fama eius cō-
ſeruetur·q2 p̄ timore infamie multi
a peccato retrahūtur ·Vn̄ qn̄ ſe in-
famatos cōſpiciunt·irrefrenate pec
cant Vn̄ iheronim9 dic̄ Corripien
dus eſt ſeorſū frater·ne ſi ſemel pu-
dorem aut verecundiā amiſerit per
maneat in peccato Et aug· in li·de
verbis dn̄i exponens illud ·corripe
ipſum inter te et ipſū ſolū· ſtudēs
correctioni pre pudori· forte enī pre
verecundia incipiet defendere pctm̄
ſuum ·et quē vis facere meliorē· fa-
cies peiorem ·Hec ille Debet etiam
conſeruari fama peccantis: q2 ī fa-
mato vno alij infamantur : Scdm

h ij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

illud aug · in ep̄la ad plebē yppo-
nenſē Cū de aliquib⁹ q̄ ſanctū no-
men profitentur aliquid crimīs ꝟ
falſi inſonuerit vel veri · par erit · ī-
ſtant · ſatagunt · āhiunt · vt de oīb⁹
h̄ credat̄ · Vnde ex hiis patet qual̄
ordo ſeruandus ē ī correctione fra-
terna ¶ Circa āt ordinē correctoris
cōmuniter queri ſolet · an ſubditi
poſſint corrigere ſuū ſuperiorem ·
qn̄ ipſū peccātē vidēt · Ad h̄ di · ſcs
thomas · vbi ſupra ar · iiij · q᷒ correc
tio fraterna includit duos act⁹ · ſcʒ
actum iuſticie . et actū caritatis · ſi
autē dicat actū iuſticie · tunc ad ſub
ditum n̄ pertinet corrigere prelatū
qꝛ ſubditus non poteſt punire pre-
latū ſuū Si āt dicat actū caritatis
tūc ſubdit⁹ p̄t corrigere p̄latū ſuū
qꝛ omnes obligant̄ caritatē habe-
re · vtʒ de paulo ap̄lo · q̄ cū eēt ſub-
ditus petri · ipſū tn̄ correxit circa cir
cūciſionē n̄ fiendā poſt reſurrectio-
nē quā p̄mittebat petrus · tn̄ vt di-
cit ſanctus thomas · Maiores non
ſūt icrepādi · niſi cū magna reuerē
tia Vn̄ ap̄ls · i · ad thimo · iiij · dicit ·
Maiorem te non increpaueris · ſed
tanquam patrē obſecra · Et ſic pa-
tet qualis ſit et eſſe debeat ordo cor
rectionis · quia proprie ad ſuperio-
res pertinet corrigere · Et ſic patet
tercium principale Redde ergo cre-
ditori tuo

¶ Feria quarta tercie · Sermo de lege
diuina

Honora patrē tuū et matrē
tuā · Exodi · xx · ca · Heri
declaraui quomo fieri habet correc
tio fraterna · et ad quos ſpectat ip̄a
Hodie conſiderās q᷒ nulla eſt cor-
rectio melior q̄᷒ cū quis conſidera-
ta lege diuina corripit ſeipſū Det̄
minaui loqui de ipſa : qm̄ · ſecūdū
ariſtotilē p̄mo libro politicorum ·
Omnium animalium p̄fectiſſim⁹
eſt homo iuſticie et legi coniunctus
ſed ſeperatus a lege · et iuſticia peſ-
ſimus · Et huius rationem ponit
ſanctus thomas prima ſecunde q̄ſ
tione nonageſimaſecunda articulo
primo oñdens q᷒ lex eſt illa q̄ homī
nes bonos facit · qꝛ vna q̄qꝫ lex ad
hoc ordinatur vt ei obediatur a ſub
ditis · et hoc eſt proprium legis īdu
cere ſubditos ad p̄pam legum da-
tarum virtutem Et cum virtus ſit
que bonum facit hominē · ſequitur
q᷒ proprios effect⁹ legis ſit bonos
facere homines · quibus datur · vel
ſimpliciter · vel ſecundum quid Nā
ſi intentio ferentis legem intendat
in verum bonum · quod eſt bonum
cōmune ſcd̄m diuinā iuſticiā regu
latum · ſequitur · q᷒ per talem le-
gem fiunt homines boni ſimplici-
ter · Si vero intentio legiſlatoris
feratur ad id quod non eſt ſimplici
ter bonum · ſed vtile vl̄ delectabile
ſibi repugnans iuſticie diuine ·
tunc lex non facit bonos homines
ſimpliciter : ſed ſecundum quid :
ſcilicet in ordine ad tale regnum ·
Sic autem bonum reperitur in
per ſe malis · ſicut dicitur aliquis
bonus latro : vnde vniuerſaliter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſex facit hoīes bonos Nā dic̄ phi
loſophus in ſecūda ethicoꝝ·qꝛ vo-
luntas cuiuſlibet legiſlatoris ē· vt
faciat hoīes bonos Et ſeneca in ꝓ-
uerbijs Ibi populus valet· vbi va
let lex Sic per oppoſitū· vbi non ē
lex. ibi oīa mala · De lege igic̄ iſta
loquendum eſt: ſed qꝛ lex eſt multi-
plex· vt ponic̄ diſ·i · Naturalis ci-
uilis·et canonica · ſiue diuina· De
lege diuīa loq̄mur: qꝛ ipſa eſt excel
lentioꝛ omnibus alijs· vt patꝫ diſ·
x· vbi dicitur · Lege īpatoꝝ non in
oībus eccleſiaſticis controuerſijs
vtendum eſt·ꝓſertim cum inuenia
tur euangelice ac canonice xanctio-
ni aliquotiens obuiare Lex impa-
toꝛum nō eſt ſuper legem: ſed ſub-
tus·imperiali iudicio non poſſunt
eccleſiaſtica iura diſſolui· Hec ille·
Hanc legē petebat propheta in pſ̄
dicens · Legē pone michi dn̄e viam
iuſtificationū tuaꝝ·et exq̄ram eam
ſēꝑ · de hac fit mentio in epiſtola ī
qua precipitur nobis· Honora pa-
trem tuum.et matrē tuā·et in euā-
gelio reprehenduntur tranſgrediē
tes legē hanc diuinam·in qua dici-
tur·quare vos tranſgredimī man-
datum dei id eſt legem dei · dic hiſ-
torias ſi placet· Circa iſtā legem
tria videbimus ·

¶ Primo huius legis neceſſitatē
¶ Secundo huius legis vnitatem ·
¶ Tercio legis huius bonitatem ·

¶ Circa primum pn̄cipale mlt̄e
te tradite fuerunt leges ab antiqꝫ ·
vt ponitur in decretis di· vij· in pri
cipio vbi ponitur· Moyſes gentis
hebrahice primus omnium diuīas
leges ſacris litteris explicauit· foro
neus rex grecis primus leges iudi
ciaqꝫ compoſuit Mercurius trime-
giſtus primus leges egiptijs tradi
dit Solon primus leges athenienſi
bus dedit Ligurgus lacedemonibꝰ
iura ex apollīs auctoritate confix-
it Numa pompilius · qui romulo
ſucceſſit in regno primꝰ romanis
legem dedit · et plures alias leges
addiderunt imperatores· que ōnes
et ſi bone et neceſſarie fuerint ad be
ne moraliterqꝫ viuendum · Nulla
tamen ita neceſſaria fuit· ſicut lex
diuina propter ſex rationes quas
ponit ſanctus thomas prima ſecū
de in pleriſqꝫ queſtionibus: ſed in
q·xci·ar· iiij· ponit q̄tuoꝛ rationes
Quarum prima eſt iſta quia per
legem dirigitur homo ad actus ꝓ-
prios in oꝛdine ad vltimum finem
Et ſi quidem homo oꝛdinaretur tā
tum ad finem qui non excederet ꝓ-
poꝛcionem naturalis facultatis ho
minis non opoꝛteret qꝰ homo habe
ret aliqḋ directiuum ex ꝑte ratiōis
ſupꝛa legē naturalē et legē hūanita
tis poſitā q̄ ab ea diriuac̄ · Sed qꝛ
hō oꝛdīac̄ ad finē beatitudīs q̄ exce
dit rationē facultatis hūane iuxta
apoſtolū dicentē · qꝛ oculꝰ non vi-
dit ·nec auris audiuit·nec in coꝛ ho
minis aſcendit · q̄ preparauit deꝰ
diligentibꝰ ſe Ideo neceſſariū fuit
vt vltra ōnes alias leges poneret̄
lex diuīa q̄ hō poſſet duci in finem

ſuum vltimum qui eſt vita eterna
¶ Secunda ratio eſt propter interci-
tudinem humaī iudicij· et precipue
de rebus contingentibus et perticu
laribus · nā diuerſoꝝ hoīm diuer-
ſa ſunt iudicia· ex q̄bꝰ etiā diūſe le-
ges et contrarie procedunt· vt ergo
hō abſqꝫ oī dubitacōe ſcire poſſit·
q̄d ei ſit agēdum et q̄d vitandū· ne-
ceſſarium fuit vt in actibus propri
is dirigeretur per legē diuinitus da
tam . de qua conſtat qꝫ non poteſt
errare · ¶ Tercia ratio eſt qꝛ de hijs
poteſt homo legē ferre· de quibꝰ p̄t
iudicare Judiciū āt hoīs nō poteſt
eſſe de interibus hominis motibꝰ
q̄ latēt: ſed ſolū de exteriorībꝰ hoīs
motibus qui apparēt Et tm̄ ad per
fectionē v̄tutis· req̄ritur· qꝫ ī vtriſ-
qꝫ actibus homo rectus exiſtat· Et
ideo lex humana nō potuit cohibe-
re et ordinare ſufficiēter interiores
actus· ſed neceſſarium fuit· qꝫ ſup
ueniret diuina lex que hoc faceret ·
¶ Quarta ratio eſt· qꝛ ſicut aug· dicit
in primo de libero arbitrio Lex hu-
mana non poteſt que fiūt mala pu
nire vel prohibere· quia dum aufere
vellet oīa mala ſeq̄ret qꝫ etiā mul
ta bōa tollerēt· et īpediret vtilitas
boī cōmūis· q̄d ē neceſſariū ad con
ſ̄uacōez huānā· vt ergo nll'm malū
īpunitū et īp̄hibitū remaneat· ne-
ceſſarium fuit ſupuenire legē diui-
nā· per quā oīa peccata prohiberē-
tur Iſte quatuor rationes tāgūt in
p̄s vbi dicitur · Lex dn̄i īmaculata
conuertens aīas teſtimonium dn̄i
fidele ſapientiā preſtans peruulis
Nam qꝛ eſt īmaculata · nullā pec-
cati turpitudinē permittit · quia ē
conuertens animas deuolatur · qꝛ
non ſolū exteriores actus : ſed etiā
actus interiores dirigit qꝛ eſt teſtio
nium dn̄i fidele: certitudinē verita-
tis et rectitudinis ponit: qꝛ eſt ſapi
entiam p̄ſtans puulis· ordinat ho-
minē ad finem ſupernaturalē· et di
uinum ¶ quinta ratio eſt· qꝛ ōnis
alia lex a lege diuina procedit· Nā
prouerbiorum octauo capittulo di
citur · per me reges regnant · et le-
gum conditores iuſta decernunt ·
Et auguſtinus in primo de libero
arbitro dicit· qꝫ ī tp̄ali regno nichil
eſt iuſtū ac legittimū · q̄d nō ex et-
na lege homines ſibi deriuauerunt
Et declaratur ratione: qꝛ in oībus
mouentibus ordinatis · oportet qꝫ
virtus ſecūdi mouentis deriuetur
a virtute mouentis primi : qꝛ mo-
uens ſecundū non mouetur· niſi ſe
cundum qꝫ mouetur a primo: ſed
deus eſt primꝰ legiſlator· ergo om-
nes alie leges ſunt a lege diuina ·
Hanc rationē quintā ponit ſanc-
tus doctor vbi ſupra queſtione no-
nageſimatercia articulo tercio·
¶ Sexta ratio eſt : qꝛ oīs lex mutabi
lis eſt p̄ter legem diuinam: ſꝫ īmu
tabile eſt magis bonū ⁊ neceſſariū
q̄ꝫ ſit mutabile : ergo lex diuina eſt
neceſſaria vltra oēs alias leges Et
h̄ ſatis eſt de primo principali
Circa ſecūdum principale: ſcili-
cet legis vnitatem , communiter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

queri ſolet· an lex vetus et noua ſit
vna lex an plures· et an obligentur
criſtiani obſeruare legē antiquam·
vel ſolum nouam C
Priori peticioni reſpondeo ſecun-
dum ſanctum thomā prima ſecun-
de queſtione nonageſima p̄ma· ar·
v ·ꝙ lex vetus et noua ſunt due le-
ges· qm̄ vt ait apoſtolꝰ ad hebreos
quinto Tranſlato ſacerdotio neceſ
ſe eſt· vt tranſlatio legis fiat: ſed ſa
cerdotium eſt duplex· prout ibidem
dicitur. ſcȝ ſacerdotium leuiticum·
et ſacerdotiū criſti · ergo lex diuina
eſt duplex· ſcȝ vetus et noua· nec tñ
ſunt diſtincte hec due leges ſpecifi-
ce ·ſicut eſt homo et equꝰ· ſed ſicut
perfectū et ĩperfectū in eadem ſpe-
cie ſic̄ puer et vir · Vñ ad galathas
quarto Apoſtolus cōparat ſtatum
veteris legis ſtatui puerili exiſtenti
ſub pedagogo· ſtatū āt noue legis
cōparat ſtatui viri perfecti · q̃ iam
non eſt ſub pedagogo Vñ iſta ꝑfec
tio et ĩpfectia legis attēditur penes
tria que ad legem pertinent primo
enim ad legem pertinet vt ordinet̄
ad bonū cōmune ſicut ad finē· qđ
quidem bonū poteſt eē duplex· ſcȝ
bonum ſenſibile et terrenū· et ad ta
le bonum ordinabatur perfecte lex
vetus Vñ exodi tercio In principio
legis ĩuitatur populus ad regnū·
terrenū chananeoꝝ vbi dicitur· Et
educerem de terra illa in terrā bonā
et ſpacioſā · in terrā que fluit lacte
et melle ·ad loca chananei·hethei. et
amorrei· et fereſei· et euei· et iebuzei·
Vel bonum intelligibile · et ad hoc
ordinatur lex noua Vñ ſtatim xp̄s
ad regnū celorum in ſue p̄dicatio-
nis principio inuitauit dicens ·pe-
nitentiā agite · ecce appropinquat
regnū celoꝝ Vt patet per euāgeliſ-
tam matheum in quarto ca · Et iō
dicit beatus aug· in· iiij· contra fau
ſtum ꝙ tēporaliū reꝝ promiſſiōes
in teſtamento veteri continent̄ · et
iō vetus appellatur Sed eterne vi-
te promiſſio ad nouū ꝑtinet teſta-
mentū Secundo ad legem pertinet
dirigere humanos actus ſecundū
ordinē iuſticie· in quo etiam ſupha-
bundat lex noua legi veteri interio
res actus ordinando· Secundū illō
mathei· v· ca· Niſi habūdauerit iuſ
ticia veſtra plꝰ q̄ꝫ ſcribarū et pha-
riſeoꝝ· non intrabitis in regnū ce-
loꝝ Ideo dicitur ꝙ lex vetus prohi
bet manū · lex noua animū Ter-
cio ad legē pertinet inducere hoīes
ad obſeruantias mandatoꝝ· et hoc
quidē lex vetus faciebat timore pe-
narum lex autem noua facit hoc
per amorē Et ideo dicit beatꝰ aug·
ad amantiū manichei diſcipulū ꝙ
breuis eſt differentia legis et euāge
lij· ſcȝ timor et amor· Ex hijs dictis
habetur ꝙ due ſunt leges· ſcȝ lex ve
tus et lex noua· non quidē ſpecifice
differentes :ſed ſicut perfectū et ĩp-
fectū in eadē ſpecie exiſtentes ·q̄bus
ſic declaratis D
Faciliter intelligi poteſt· ꝙ criſtia
ni non obligantur ad obſeruantiā
legis veteris· qm̄ nullus obligatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ad impfectū ſeruandū ſi poteſt ſer-
uare perfectum· ſed iam dictum eſt
ꝙ lex vetus eſt īperfecta · et noua
lex perfecta· Ergo nullus criſtian⁹
obligatur ad legē veterem ſeruan-
dam · Sed pro maiori declaratio
ne rei huius attendendum eſt · ꝙ ī
lege veteri quatuor continebantur
ſcilicet moralia que ordinabant ho
minem ad perfectum ſtatum· ſicut
precepta decalogi · quedam ſa-
cramentalia · que hoīem ordinant
ad cultum diuinum · ſicut eſt ritus
ſacerdotalis· quedam cerimonia-
lia · que pertinebant ad ritum hu-
manum· Cerimonialia ſunt que
ſecundum ſe non habent in ſe ma-
nifeſtam rationem ſue vtilitatis .
Vt non arabis cum boue et azino·
Non indueris veſtimento lino la-
naqꝫ contexto · quedam iudicia-
lia que pertinebant ad directionem
populi · ſicut illud · dentē ꝓ dente·
oculum pro oculo · Vnde dico ꝙ
ſacramentalia cerimonialia et iu-
dicialia conſummata ſunt· et ad iſ
ta nullus criſtianus obligatur·
Moralia vero quia pertinent ad ſa
lutem anime non ſunt conſūmata
et ad illa obligamur · que ſunt decē
precepta decalogi· de quib⁹ fit mē-
tio in epiſtola et in ewangelio · Et
iſta colliguntur ex tribus articulis
ſancti thome prima ſecūde queſtio-
ne cētelimaquarta Vnde de cerimo
nialibus allegat apoſtolū ad ga-
latas ſecundo capittulo qui dicit·
Si data eſſꝫ lex que poſſet viuifica
re Criſtus gratis mortuus eſſet· i·
ſine cauſa· ſed hoc eſt inconueniēs·
ergo ille cerimoīe non iuſtificabāt·
et per conſequēs· cum nunc habea-
mus per gratiam criſti iuſtificatio
nem . multo minus ipſis indige-
mus · ꝑmmo nec vti debemus · vt
idem doctor dicit allegans apoſto-
lum paulum ad colocences tercio
ca· qui dicit · Nemo nos iudicet in
cibo ȧ in potu· aut in perte diei feſti
aut neomenie · aut ſabbatorū · que
ſūt vmbra futurorū· De iudiciali-
bus aūt loquitᷣ idem doctor· ꝙ eua
cuata ſūt per aduentū ſaluatoris
noſtri ihū criſti Aliter tamen q̄ ce
rimonialia . Nam cerimonialia a
deo ſūt euacuata· vt non ſolum ſit
mortua · ſed etiam mortifera obſer-
uantibus per xp̄m maxime poſt
euangelium diuulgatum precep
ta āt iudicialia ſunt q̄dem mortua·
qꝛ non habent vim obligandi · non
tamen ſunt mortifera· quia ſi quis
pꝛicipum in regno ſuo illa iudicia
vellet obſeruari non peccaret · niſi
forte ſi mō obſeruarētᷣ · vl' obſerua
ri mādarētᷣ tāq̄ obligantia ex īſti
tucōe et veteris legis mādato Talꝭ
ītentio eēt mortifera· Siſr āt de ſa-
cramentalib⁹ dicit verū ꝙ iſta oīa
pn̄t aliqn̄ ꝯtinere ī ſe aliq̄d morale
et tūc poſſum⁹ obſeruare ipſa· n̄ vt
ceriōnialia ȧ ſacramētalia ȧ iudici
alia· ſꝫ īquantū moralia· et ſi q̄ ceriō
nie ī nobis apparēt· ȧ aliq̄ iudicia-
lia vt ē vbi gr̄a cōficere euchariſtiā
cū pane azimo et triticeo q̄ ceriōnie

ſunt · aut bigamū aut homicidā n̄
poſſe ſacerdotari · q̄ iudicialia ſunt
aut ſacramenta offerre per ſacerdo
tes que ſacramentalia ſunt · nō tñ
facimus tanq̄ꝫ precepta veteris le=
gis · qꝫ hoc modo iudaiſaremus: ſcꝫ
ſalū inq̄ntū ſunt ritus et ſanctio=
nes legis noue · et hoc ſatis eſt de ſe
cundo principali E

Circa tercium principale ponit ſāc
tus thomas prima ſecunde · qꝫ oīa
precepta moralia reducunt̃ ad decē
precepta decalogi · et ſufficient̃ poſi
ta ſunt et ordinata · nam homines
tali modo ordinari debent in mun=
do · ſicut in vna cōmunitate vł ci=
uitate Ad hoc autē qꝫ in vna ciui
tate oīa bene ordinentur . duo req̄=
runt̃ · Primū vt homo ſe bene ha=
beat ad principē · Secundū qꝫ bene
habeat ad conciues ciuitatis Ita in
lege diuina · primo ponuntur q̄dā
precepta ordinata ad principē · ſcꝫ
ad deū Secundo ponunt̃ q̄dā pre=
cepta ordinata ad conciues · id ē ad
proximos · princeps autē ciuitatis
tria requirit a ſubditis · ſcꝫ fidelita=
tem · reuerentiā · et famulatū Fide=
litatem · vt ſcꝫ ſubditi principatū
ad aliū nō transferant · Et quantū
ad hoc accipitur primū p̄ceptū · in
quo dicit̃ Non habebitis deos alie
nos Reuerentiā · vt ſcꝫ nichil iniu=
rioſū cōmittatur contra eū · et q̄n=
tū ad hoc aſſumitur ſecundū p̄cep
tum · ſcꝫ · Non aſſumes nomē dei
tui inuanū · aut iurando falſe · aut
blaſphemando · aut maledicendo ·

qꝫ oīa irreuerentiā dicunt · famula
tum · ſcꝫ in recōpenſationē bn̄ficio=
rum · que a domino ſubditi percipi
unt · et ad hoc ponit̃ tercium p̄cep
tum de ſanctificatione ſabbati · Ad
quod reducuntur oēs feſtiuitates ·
que a ſancta matre nr̄ā eccleſia pre
cipiuntur Et hoc propt̃ multipli=
cia beneficia · que ab oīpotenti deo
et ſanctis eius percipimus · ad pri=
mum autē hō bene ſe debet habere ·
ſcꝫ in generali et ſpeciali in ſpecia
li ad illos quibus eſt debitor · Et
quantū ad hoc eſt p̄ceptum de ho=
nore parentū · ſcꝫ · Honora patrem
tuum et matrē tuā In generali q̄n=
tum ad oēs · vt nulli nocumentum
inferatur . nec opere · nec ore nec cor
de Opere nocumentum infert̃ q̄nꝫ
proximo in pſonā pꝑpā Et prop
ter h̄ datur quītū p̄ceptū · Non oc=
cides Et in hoc includit̃ oē nocum̄
tum in pſonā factum · ſicut percuſ
ſio vulneratio · q̄nqꝫ vero in pſo=
nā coniūctā quātum ad propaga=
tionē prolis · Et hoc prohibet̃ cum
dicitur Non mechaberis · qđ eſt ſex
tum p̄ceptum · Et in hoc includit̃
oīs concubitꝰ cum ſecunda pſona
p̄ter q̄ꝫ cum vxore · et etiā cum ipſa
q̄n in honeſte agitur Vn̄ ſixtus pa
pa dicit · qꝫ adult̃ eſt etiā p̄p̄e vxo=
ris omnis īpudicus amator arden
tior: ſed de hoc alias loquemur · q̄n
qꝫ infertur nocumentum proxīo ī
rē poſſeſſā · et propter hoc dat̃ quī
tum p̄ceptum · ſcꝫ Non furtum fa=
cies ¶ Ore infertur nocumentum:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

proximo cum indebite contra eum
loqueris Et propter hoc datur octa
uum preceptum Non loquaris cō-
tra proximum tuū falſū teſtimoni
um· in q̊ includitur omne nocumē
tum·quod fit ore contra proximū·
ſiue ſint accuſationes·ſiue falſe teſ
tificationes·ſiue infamie. ſiue mē-
dacia Corde etiā infert nocumētū
pxio·i· deo duo dantur precepta
contra ea que cōmuniter corde deſi-
derantur Ideo nonum et decimum
preceptum ſunt· Non concupiſces
vxorem proximi tui· nec rē proxi-
mi tui·Et in hijs apparet bonitas
legis diuine· qua mediante homo
ordinatur quantū ad omnes actus
ſuos·primo circa deum· Secunda
circa proximum· vt patet· quare
ergo tranſgredimini mandatum
dei· tam vtile et neceſſarium· tam
iuſtum et perfectum·tam bonū· et
honeſtū· propt̃ tradicōes veſtras·
Igitur vt dicitur in epiſtola Hono
ra patrē tuum Et ſingula precep-
ta que ibi ponūtur·et habebis reg-
num eternum Et hoc ſatis eſt de t̃-
cio principali·

¶Feria quinta tercie dominice· Ser-
mo de ſymonia·

TEmplum dn̄i·tēplum dn̄i.
templū dn̄i eſt· Iheremye
quinto ca Hijs duobus die
bus declaraui· q̄ plures corripi-
untur correctione fraterna de lege
diuina Hodie vero conſiderans q̄
quedā ſunt peccata· que nunq̄ vel
raro corripiuntur et emendantur·
nec correctione fraterna·nec lege di-
uina Vt verbi gratia·Eſt peccatū
ſymonie q̄d nūquā in clericis· aut
in laycis emendatur·vel ſi emenda
tur in laycis· in clericis raro emen
datur Vn̄ determinaui loqui de ipa
vt illi qui lege corripi nolint· ſaltē
intelligant quā graui peccato ſub
iaceant

¶De iſto peccato loq̄tur ſaluator nr̄
per prophetam ſuū ezechielem xxij
capittulo vbi dicit Sacerdotes ei9
polluerunt ſanctuaria mea int̃ ſac
tum et pphanum non poſuerūt diſ-
tinctionem inter mundū et imun-
dum non intellexerunt Ideo effudi
ſuper eos idignacōez meā·et in ira
mea conſūpſi eos Et q̄ conſump-
ſerit eos patet exodi q̄rto Regū v·
ca·vbi ponit̃·q̄ de9 oīpotēs lepra
pcuſſit gieſi p mediū helizei pphe-
te·eo q̄ recepit veſtimenta et pecu
nias naamā pricipis regis aſſiria
rū·vbi dr̄ p ipſū helizeū pphetā ad
gieſi· qū recepiſti argētū et veſtes·
vt emeres t̃ oliueta ⁊ vīeas·oues ⁊
boues p te et filijs tuis· nōne ſpūs
me9 pn̄s erat: idō lepra adherebit t̃
ī et̃nū·et ab eo egreſſ9 eſt lepr9 q̄ſi
nix alba q̄ vo aliq̄s raro emēdet̃
de iſto pdicto pccō ſymonie decla-
rat̃ ſic: qm̄ vnum pccm̄ dr̄ n̄ emen
dari: vel ſaltem raro emendatur·
propter duo Aut quia eſt inuetera-
tum:et in conſuetudine deductum
Aut quia eſt incognitum De pri-
mo dicit caſſiodorus Inueterata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

crimina ĩcurabilia ſunt q̄daꝫmodo
et innata ·id eſt in naturam ipſius
peccatoris conuerſa ¶ De ſecun-
do dicit moralis ſeneca Qui ſe pec-
care neſcit ·i· non cognoſcit ſe pec-
care corripi non vult Modo ſi pec-
catum ſupradictum ſymonie·
primo eſt antiquiſſimū ·nā primꝰ
cōmittens hoc peccatum ſimonye
fuit eſau · qui vendidit p̄mogenita
ſua fratri ſuo iacob pro vna ſcutel
la lentiū· ĩ qua q̄dē primogenitura
includebat ipſū ſacerdotiū · nam
omnis primogenitus· vſque ad tē
pus legis fuit ſacerdos ·et ſic eſau
vendendo ſuā p̄mogeniturā fratri
ſuo· ſimul vendidit ſacerdotiū·et ĩ
hoc fecit ſymonyā Secundo ē ĩcog
nitū· qꝛ pauciſſi clerici et prelati ac
etiam multi ſeculares vnq̄ faciūt
ſibi q̄pſq̄s cōſcientiam de ſymoni-
is cōmiſſis Vnde ex hijs duobꝰ
quadāmodo fiunt ĩcurabiles Sic
enim ĩfidelis cum difficultate ad fi
dem reducitur ·Sic ſimoniacus cū
difficultate ſymoniam relinquit·
qꝛ ſymonya q̄dā infidelitas eſt· vt
patet p̄ma queſtione p̄ma·et ſunt
verba gregorij in regiſtro vbi dici-
tur ·Cum omnis auaritia ydoloꝝ
ſit ſeruitus · q̄ſquis hanc maxime
in dandis eccleſiaſticis honoribus
vigilanter non precauet· infidelita-
tis poditioni ſubicitur · etſi tenere fidē
quā negligit videatur Hec ille· Ideo
dominus noſter volens hoc viciū
extirpare dicit per prophetā ſuum t-
bus vicibus Templum dn̄i· tēplū
dn̄i · tēplum dn̄i eſt · et per hoc dat
intelligere qꝫ qui vendit tēplum et
ea que ptinēt ad tēplum·iniuſte vē
dit· Et idō q̄dq̄d accipit pro ſacris
rebus iniuſte retinet · qui a ſymo-
nia ſecundum magiſtrum ſentēci-
arum in quarto diſ·xv ·et habet a
beato aug· in decretis·qꝫ ſymonia
eſt ſtudioſa voluntas emendi vel
vendende ſpirituale vel ſpirituali
annexum· Et in euangelio dicitur·
qꝫ ſaluator nr̄ criſtꝰ intrauit in do
mun ſymonis· et ſocrꝰ ſimonis te
nebat magnis febribꝰ ·et liberauit
eā ·Vxor ſimonis eſt ſancta mater
eccleſia Socrꝰ eſt ſinagoga iudeo-
rum· q̄ infirmabat peccato ſimo-
nie Et eam xp̄s liberauit· dū ſeip-
ſū in cruce optulit · et ſanguis de
eiꝰ pectore emanauit Ex q̊ omnia
ſacramēta eccleſia ſancta exhauſit·
Vn̄ ſacramenta ipſiꝰ criſti ſūt · et
nō ſacerdotū · Dic hiſtorias epiſto
le et euangeliū ſi placet
¶ Circa hanc ſymoniam tria no
tabimꝰ · ¶ primo ipſiꝰ ſymonie
generationē ¶ ſecūdo ſimonie cōceſ-
ſionē ¶ Tercio ipſiꝰ ſimonie puni-
tionē :

B

¶ Circa p̄mū pĩcipale ponit ſanctꝰ
thomas ſecūda ſecunde q̄ſtione cē-
teſima : tres ſolemnes rationes q̄-
re ſpiritualia aut annexa ſpiritua-
libꝰ vendi phibent : Et p̄ma ratio
fūdat in p̄cia rei : ſecūda in pp̄eta-
te: tercia in liberalitate ¶ p̄ma ratio
q̄re ſpiritualia nō poſſūt vendi vel
emi : qꝛ talia nō poſſunt app̄ciari·

cum nunq̄ꝫ poteſt precium attinge
re ad valorē talium Nā ſpūalia p̄-
mo tantum valent quanti fuerunt
empta: ſed fuerunt empta ſanguīe
criſti qui fuit īfinite virtutis ratio
ne ꝑſone · quia erat deus et homo ·
qm̄ vt ait petrus prima canonica ·
Non auro ꝗ argento empti eſtis :
ſed precioſo ſanguīe dn̄i noſtri ihe
ſu criſti · ergo nulla res temporalis
poteſt ſacramētis in precio equari
pro quib⁹ tam precioſus ſanguis
criſti effuſus eſt Secundo qꝛ tan-
tum valent ſacramenta quantum
eſt bonū ꝙ homo cōſequitur ex ip-
ſis · ſed talia ſpiritualia ducunt ad
vitam eternam · Et inquid apoſto-
lus · ergo tantum valent q̄tū va-
let vita eterna Ideo dixit petrus ſy
moni mago · actuū octauo · dū ſy-
mon portaret pecunias an̄ apoſto
los et diceret · Date michi hanc gra-
tiam · vt cuicunqꝫ manus impoſue
ro accipiat ſpirtum ſanctum . Cui
petrus ait Symon pecunia tua ſit
tecum ī perditione · quia exiſtimaſ
ti donum dei poſſe pecunia cōpara
ri Et ponitur in decretis prima q̄ſ-
tione p̄ma Et ſunt verba beati am
broſij in libro de penitentia vbi dr̄
petr⁹ cum ſimō magice artis cōſue
tudine depravatus putaſſet ꝙ gra
tia criſti per impoſitionem manus
et gratia ſp̄s ſc̄ti pecunia compa-
retur ait · non eſt tibi ſors aliqua ne
qꝫ ſs in hac fide · qꝛ cor tuū non eſt
rectū apud deū Hec ille Secunda
ratio · qꝛ ſpiritualia non poſſunt
emi vel vendi eſt ratione improprie
tatis · quia non ſunt propria mi-
niſtrorum ſed criſti · Et ideo mi-
niſtri non poſſunt illa vendere ·
cum actus venditionis et emp-
tionis ſint actus proprietatis veri
domini Ideo dicitur ad corintheos
quarto ca · Sic nos exiſtimet hō · vt
miniſtros criſti et diſpēſatores mi
niſterioꝝ dei · Sed cum eodē apl̄o
apparet michi · ꝙ dicere poſſum⁹
Inter diſpēſatores fidelis quis īue
niatur · quia maxime beneficia et
dignitates non niſi ꝑ pecuniā diſ-
penſantur · quis enī pauꝑ quan-
tumcūqꝫ virtuoſ⁹ habebit hodier-
nis diebus bn̄ficium ſiue dignita-
tem Quis inuirtuoſus habēs pecu
niam volens inuenire beneficiū nō
inueniet ? Et maior practica fit in
curijs et palacijs p̄latoꝝ de benefi-
cijs q̄ꝫ in ſeculo de mercancijs · De
iſta negotiatione intēdebat prophe
ta dum dixit ſecundum tranſlatio-
nem beati iheronomi · quia nō cog
nouit negociationes · introiuit ī po
tentias domini Tercia ratio qua
re ſpiritualia emi vel vendi nō poſ
ſunt conſiſtit in libertate · non enī
propter merita noſtra que perage-
re valeamus nos debentur nobis
peccatoribus ſacramenta et gratie
ſimilit̄ et alia bona ſpiritualia · ſꝫ
iſta habemus ex bonitate · et dono
dei · q̄ dat oīb⁹ affluenter · et n̄ īpro
perat . vt dicit beat⁹ iacobus · Et
idō vult vt etiam gratis et ſine p̄
cio donemus Ideo dicit ſaluator ꝑ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſſatheum iiij· ca· ¶ Gratis accepiſ
tis gratis date Cuius oppoſitū ho
die fit in eccleſia Nā eſtimant̃ miſ
ſe· eſtimatur baptiſmus· eſtimatur
cōfeſſio Nam pro miſſis beati gre
gorij dantur tres libre · pro baptiſ
mo octo ſolidi · pro confeſſione q̃tu
or vel octo ſolidi Et ſic oīa ſpūalia
in eſtimatione hoīm ſunt poſita· q̄
eſtimationes ſunt ſymonia a ſimo
ne mago dicte Vt ponit raymūdꝰ
qui eſtimauit gratiā dei poſſe pe-
cunijs vendi et emi · qd̄ non eſt ve-
rum· vt patet ex rationibus añ dic
tis· Et hoc ſatis eſt de primo prin-
cipali· C

¶ Circa ſecundū principale· ſcꝫ ſi
monie conceſſionē ſi conceſſio dici
debet· Ponit raymundus in tracta
tu de ſymonia ꝙ ſymonia fit tribꝰ
modis· ſcꝫ a manu· a lingua· ab ob
ſequio · vt poteſt trahi ex gloſa ſu-
per illū locū· pſa· xxiij· Beatus q̃
excutit manꝰ ſuas ab omni mune-
re Non dicit ſolū a munere: ſed ab
omni munere· vt omnia illa inclu-
dat · vt patet· i· q· i· Sunt nonnulli
Symonia a manu fit per pecuniā·
Simonia a lingua eſt fauor· vt pa-
tet· i· q· i· vbi dicitur Sunt nonnul-
li q̃ quidē nūmoꝝ p̄mia ex ordina-
tione non recipiunt· et tñ ſacros or
dines pro humana gratia largiun-
tur · atqꝫ de ipſa largitate ſua lau-
dis ſolūmodo retributionē querūt·
Hij nimirū qd̄ gratis acceperunt ·
gratis non tribuunt· qꝛ de impēſo
officio ſanctitatis nūmū expetunt
fauoris ·Hec ibi · et ſunt vba gre
gorij Symonia ab obſeq̄o vt ibidē
dicitur Eſt ſeruitus indebite impē
ſa Nota ꝙ munus a manu in quī
qꝫ caſibus dari et accipi ſine crimi-
ne poteſt · D

¶ primus caſus eſt qñ dat̃ · nō ꝓ
ſpūalibus: ſed gratis· vt patꝫ· i· q·
p̄ma· vbi ponit̃ Quidq̄d inuiſibi-
lis gratie conſolatione tribuitur
nunꝙ queſtibus vel quibuſlibet p̄
mijs venundari debet· dicente dño·
quod gratis accepiſtis gratis date·
Ideo q̃cunqꝫ deinceps in eccleſiaſti
co ordine conſtitutus· aut pro bap-
tiſandis conſignandis qꝫ fidelibꝰ
criſmate vel promotionibus q̄duū
precia q̄libet vel premia niſi volū-
tarie oblata pro huiuſmodi ābitio-
ne ſuſceperit · Equidem ſi ſciente
loci epiſcopo tale quitꝙ a ſubditis
ſuſceperit Equidē ſi ſciēte loci epiſ
copo tale quicꝙ a ſubditis ꝑpetra
tum fuerit · idem epiſcopus duobꝰ
menſibus excōmunicationi ſubia-
ceat Hec ibi ¶ ſecundus caſus eſt
qñ datur vel accipitur munus pro
operibus et laboribus ſpiritualibꝰ
ad que non tenentur ex officio· vtꝫ
xvj· q· ij· caritatē vbi dꝛ Viſitatores
eccārū clericiqꝫ eoꝝ qui cū ipſis ꝑ
ſue ciuitatis ꝓchias fatigant̃ ali
quid laboris ſui capiant te diſpo-
nente ſubſidiū Juſtū nāqꝫ eſt vt il-
li conſequantur ſtipendium: q̃ pro
tempore ſuum cōmodare reperiū-
tur obſequium Hec ibi ¶ Terciꝰ
caſꝰ eſt q̄buſdā operibus ſpūalibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

debitis puta cū epūs cōſecrat eccle
ſiā vel viſitat epiſcopatum poteſt
exigere procuratione᷑ moderatam
Vt patet x·q·iij· Relatū vbi dicit·
Subiectis veſtris non graues ſtu-
deatis exiſtere Et ca· ſequenti īme-
diate dicitur·q᷒ epiſcopi tantū gra
uent quantū mediocritas cuiuſqȝ
loci permittit Quartus caſus eſt
pro vita eterna et peccatoꝝ remiſ-
ſione Vn̄ daniel q̄rto· peccata tua
elemoſinis redime Quintus caſ⁹
eſt qn̄ datur munus pro redimēda
vexatione que ſibi fit iniuſte ſuper
iure ſpirituali· extra de ſymonya·
Dilectus filius· R·prepoſitus ex-
poſuit·q᷒ eboracēſis archidiacon⁹
cum multis grauaminibus affice-
re non ceſſaret·promiſit ergo ei cer
tam quantitatē pecunie ſe daturū·
ſi ab eius leſione deſiſteret· Hec ibi
Munus ab obſequio poteſt etiam
dari vel recipi: ſed diſtinguēdum
eſt· quia aut eſt obſequium corpo-
rale aut ſpirituale· In primo caſu
ſi obſequiū eſt honeſtum poteſt vt
ſi eat romam pro eccleſia· vel ſerui
at alicui epiſcopo vel eccleſie in li-
citis et honeſtis· dum tamen hoc ſi
ne pacto fiat Si inhoneſtū·non po
teſt·ſi ſpirituale· non debet facere
tale obſequium pro beneficio· vel
alio ſibi dando·niſi cum tale obſe-
quium poſitum fuerit ipſi benefi-
cio Verbi gratia· alicui prebende ē
impoſitum hoc onus· vt q̄cunqȝ
eam habuerit· cantet de beata vir-
gine maria miſſam cotidie·vt pa-
tet extra de prebendis· Significatū
eſt nobis q᷒ cuidā ſacerdoti preben
dam vnam in eccleſia veſtra com
muni voluntate dediſtis· in q̄ miſ
ſam de beata virgine maria niſi in
īfirmitate ſit cōſtitut⁹ debeat coti-
die celebrare. ⁊c· Mun⁹ a līgua
poteſt etiam dari vel recipi: ſed diſ
tinguendū eſt·vt verbi gratia ī or-
dinibus ſacris·aut ordinatur quis
precibus ſuis vel alienis· In p̄mo
caſu quantumcunqȝ ſit dignus eſt
ſymonya. vt patet viij·q·p̄ma. In
ſcripturis veſtris vos magno ope
requiem queſiſſe narratis· ſed per
hoc ad paſtoralem ſollicitudinem·
vos congrue veniſſe oſtenditis: qꝛ
ſicut locus regiminis deſideranti-
bus negandus eſt ita fugientibus
offerēdus· ſicut ſcriptum eſt ad he
breos v· nec q̄ſq᷒ ſumat ſibi hono-
rē: ſȝ q̄ vocat⁹ eſt a deo tanq̄ aarō
Hec ibi Et ſūt v̄ba gregorij ī regiſ
tro In ſecundo caſu·aut ille preces
ſunt carnales·ā ſp̄uales ·ſi carna-
les et fiunt pro indigno ſymonya
eſt·i·q·i· de ordinationibus· qꝛ tūc
p̄ces ſuccedunt loco p̄mij· vt patet
i·q·i· ſunt nonnulli· vt allegatum
fuit ſupra· ſi vero ſunt carnales ꝑ
digno n̄ cōmittit ſymoīa dūmā
ordīator n̄ hēat reſpcm̄ ad p̄res·ſed
ſalū ad deū et merita perſone· vt
patet i·q·i· latorē p̄ſentiū per in-
terceſſionē vr̄e ſanctitatis accolitū
fecimus· ſi v̄o ſint ſpirituales pro
digno nō ē ſymonya Ecce ergo pa
tere p̄t quomō munera a manu ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

obſequio et a lingua dari poſſūt et
accipi · Et hac ſatis eſt de ſecunda
principali· E

Circa tercium prīcipale· ſcȝ ſy-
monie punitionē · multe leguntur
in ſcripturis ſacris punitiones ·
quas deus et ſancta romana eccle-
ſia dat ſymoniacis· que patere poſ
ſunt ſatis clare · i· q· i· per totum ·
Aliq̄s tñ adducā de mente doctorū
allegatorum vbi ſupra · Nā greg·
nazanzen⁹ dicit · qui ſtudet donū
dei precio mercari in ſacro ordine
de cetero nulla ratione ꝑmanere · a
reuocari poſſe dubiū nō eſt Talis
a cōmunione oī modo abſcidatur
Nā ſpiritus ſancti donū precio cō
parari· quid aliud ē q̄ꝫ capitale cri-
mē et ſymoīaca hēſ· · qđ q̄ꝫ deteſta-
biliter in vtroqȝ teſtamento vindi-
catum ſit· experimento multorū et
exemplis facile apparet Gieſi gra-
tiam ſanitatis naaman ſiro vendi
dit . eandē qȝ gratiam ſanctitatis
helizeo vindicante leproſus factus
amiſit Judas oīm redēptorē vēdi-
dit· mox laq̄o ſuſpēſus eādē redēp
tionis gratiā non optinuit Et me-
rito qꝛ nemo poteſt retinere qđ ven
didit · Simon etiā dictus mag⁹ cū
eandē ſpiritus ſancti gratiā emere
vellet· damnacōis ſue ſententiam
a beato petro apl'o audiuit · pecu-
nia tua tecum ſit in perdicionē · qꝛ
donum exiſtimaſti pecunia poſſi-
dere Dñs etiā vt vendentes et emē
tes huius gratie exꝑtes oſtenderet
cunctos peccatores ꝑ gratiā in tēp
lo dimiſit ſingulariter colūbas vē
dentes et ementes increpans et fla
gellans de templo eiecit in q̊ vēdi-
tores et ēptores gratia ſp̄s ſancti
conſtat deſtitutos eſſe et vacuos .
quos enī eiecit de tēplo · nūq̄d ſp̄s
ſanct⁹ faciet ſibi tēplū· Hec ille vbi
ſupra Gregorius aūt dicit qꝫ ſimo
niaci ſunt maledicti· dicit enī· Cū
liqueat hanc hereſī añ oīa radice
peſtifera ſubrepſiſſe · atqȝ in ipſa
ſua origene apoſtolica eſſe deteſta-
tione · damnatā cur non cauetur ꝰ
cur non ꝑpēditur· qꝛ bn̄dictio illi ī
maledictionē conuertitur Hec ille·
Immo ñ ſolū ſunt maledicti ſimo
niaci: ſed etiam eoꝝ pecunia ſymo
niace acquiſita eſt maledicta· et ī vi
liori ꝑcio q̄ꝫ ſit pecunia meretricū
qꝛ meretrices poſſunt facere elemo
ſinam de pecunijs meretricio acq̄ſi
tis : ſed ñ ſimoniaci · vt patet· i· q·
ꝑma· vbi dicit gregori⁹ · ñ eſt pu-
tanda elemoſina ſi pauperibus diſ
penſetur qđ ex illicitis rebus acq̄-
ritur: qꝛ q̄ hac ītentione mala acci-
pit vt bene diſpenſet grauatur po-
tius q̄ꝫ iuuetur Vñ etiam certum ē
qꝛ ſi monaſteria vel xenodochia vł
aliquid aliud ex pecunia que ꝑ ſa-
cris ordinibus datur conſtruantur
non ꝓficit mercedi· Hec ibi· Et ſic
diſcurrēdo poſſem multa īducere:
tamen h̄ ſatis ſit de tercio prīcipali

Feria ſexta tercie: Sermo de ipſa
fide:

Vdite rebelles et increduli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Numeri ſcða ca. Heri declaraui ꝙ
erat quoddā peccatum qð nunquā
aut vix corrigebatur. ſcꝫ peccatum
ſimonie. qð nec lege diuina. nec cor
rectione fraterna emendatur Hodie
conſiderans. ꝙ eſt etiam aliud pec
catum vix corrigibile et omnibus
notum. ſcꝫ peccatum infidelitatis.
Determinaui loqui de ipſo peccato
infidelitatis Ideo vocantur omnes
per moyſen iſto mane Audite rebel
les et increduli Vbi notandum ē ꝙ
ſecundum ſcm̄ tho. ſecunda ſecūde
q. x. ar. iij. Infidelitas eſt maximū
peccatoꝝ Cuius dicti ratio eſt: qꝛ ꝑ
qðlibet peccatum homo auertitur
a deo. et q̄nto magis auertitᷣ. tāto
grauius ē peccatum. Cū autē nul-
lum ſit peccatum qð ita auertat ho
minē a deo ſicut peccatū infidelita
tis. ergo ipſa eſt maximū peccato
rum Et ꝙ infidelitas magis auer
tat hominē a deo declaratur. Nam
licet per quodlibet aliud peccatum
homo a deo auertatur. remanet tn̄
aliqua cognitio ipſius dei. ꝑ auer-
ſionem autē quā ponit infidelitas
nulla remanet dei cognitio. patꝫ. qꝛ
falſā habet opinionem ð deo. Et h̄
eſt quod dicit aug. exponens illud
iohannis Si non veniſſē. et locutꝰ
eis fuiſſē. peccatum non haberent.
Magnū inq̄d qðdā peccatū ſub ge
nerali noīe vult intelligi. hoc enim
eſt peccatum infidelitatis. qꝛ per h̄
peccatum generaliter auertitur hō
a deo Sed nota breuiter ꝙ triplex
eſt infidelitas. ſcꝫ paganoꝝ. iudeo-
rum et criſtianoꝝ. nam pagaī ſūt
infideles: qꝛ nullam habēt de deo fi
dem Iudei ſunt infideles: qꝛ fidē ha
bent nobis contrariā. nam credunt
verbi gratia filium dei īcarnandū.
quē nos credimꝰ incarnatū Criſti-
ani autem ſunt infideles qꝛ corrup
tam habēt fidem. et hec infidelitas
eſt peior cunctis infidelitatibus. ex
eo ꝙ criſtiani non reddunt deo rec-
tam vitā ſicut promiſerunt ī bap-
tiſmo Iō ecci. v. Diſplicet deo īfi-
delis et ſtulta promiſſio Et ſecūda
petri. et ponitur. xxij. queſtione q̄r-
ta Melius erat eis non cognoſcere
viam iuſticie q̄ꝫ poſt agnitā retror
ſum conuerti: quia ſeruus q̄ ſit vo
luntatē domini et non facit plagis
vapulabit multis Luce xij Ideo di
cit propheta Ignis ſuccenſus eſt ī
iacob et ira dei aſcendit in iſrahel:
qꝛ non crediderunt in deo Et ecci. q̄̄
dicitur Ve diſſolutis corde quia nō
crediderūt: et iſta proprie eſt infide-
litas. que eſt īter peccata maximū
peccatoꝝ Et hanc infidelitatē xp̄ia-
noꝝ proprie reprehendit ſancta mē
eccleſia in epiſtola dicēs Audite re-
belles ſcꝫ criſtiani et īcreduli ne ſte-
tis: ſcꝫ in infidelitate: ſed habeatis
corde verbo et opere veram criſti fi
dem. quā hodie īmediate habuit ſa
maritana et omnes illi de ſamaria
qui ſamaritane dixerunt. iam non
propter tuam loquelam credimus:
ipſi enim audiuimus et vidimus
Et vt liberius fidei adherere poſſi-
tis: infidelitatem dimittēdo de ipſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

fide loquemur hodie Dic hiſtorias
epiſtole et ewangelij ſi placet Cir
ca quam tria notabimus ¶ Prīo
fidei neceſſitatem ¶ Secunda fi-
dei vnitatem ¶ Tercio fidei boni-
tatem.

¶ Circa primum principale po-
nunt doctores ſeptē rationes. ꝓpter
quas oſtendunt fidē criſtianā eē ne-
ceſſariā. qꝛ de alijs modis fidei nul
lam ꝑſus volo facere mentionem
quia non ſpectat ad preſens propo
ſitum ¶ prima ratio ē iſta Neceſ-
ſarium eſt homī cognoſcere creato
rem ſuum: ſed īpoſſibile eſt hoīez
ſine fide deū cognoſcere. ergo fides
eſt neceſſaria homini. nam illud n̄
poteſt cognoſci ab hoīe qđ excedit
facultatē naturalis intellectus: ſed
deus eſt huiuſmodi. qꝛ dicit dyoni-
ſius. qꝫ deus eſt id ſupra quod co-
gitari nō poteſt. et nichil agit vltra
ſuam ſpeciem Ergo homo ex ſe de
um cognoſcere non poteſt Oportet
ergo qꝫ ipſum ex fide cognoſcat. vt
atteſtatur apoſtolus ad romanos.
per fidem enim ambulamus. et nō
per ſpeciem ¶ Secunda ratio ē iſta
Illud ē neceſſariū homini. ſine q̇ n̄
poteſt placere deo. ſed ſine fide ho
non poteſt placere deo. qꝛ iacobi q̄r
to ca. dr̄ Sine fide īpoſſibile ē pla-
cere deo. ergo fides eſt homī neceſſa
ria ¶ Tercia ratio ē iſta Illud ē ho-
mini neceſſarium. ſine q̇ homo nō
poteſt conſequi finē ſuū Finis aūt
ipſius hoīs ē vita eterna Vt ait au
guſtinus. creauit deus hoīem. vt
ſummum bonum ītelligeret. intel
ligendo amaret. amando poſſide-
ret. et poſſidendo frueret. ſed ſine fi
de īpoſſibile eſt habere vitam eter-
nā. Vt ponit beatus aug. de v̊bis
domini dicens. nulle maiores diui-
cie. nulli theſauri. nulli honores. nl̄
la maior eſt ſubſtantia. q̄ꝫ eſt fides
catholica que peccatores hoīes ſal-
uat. cecos illuminat. infirmos cu-
rat. cathecuminos baptiſat. fides
mortuos viuificat. penitentes repa
rat. iuſtos agmentat. martires co-
ronat. virgines et viduas et coniu-
gales caſto pudore conſeruat. cleri-
cos ordinat. ſacerdotes conſecrat. ī
eterna hereditate cum ſanctis āgel
collocat. Hec ille. ergo fides eſt hoī
neceſſaria ¶ Quarta ratio eſt Illud
ē homini neceſſariū. qđ ſi non ha-
beret damnationem incurreret. ſed
ſine fide homo damnatur. ergo fi-
des eſt neceſſaria. nā marci vltīo
ca. ſcribit. qui crediderit. et baptiſa
tus fuerit ſaluus erit. qui vō nō cre
diderit. cōdemnabitur. id eſt. dam-
nabitur ¶ quinta ratio eſt iſta Il-
lud eſt homini neceſſariū. quo me-
diante poteſt homo ipſe ſubuenire
proximo ſuo. et quod ſi nō haberet
proximus detrimentū pateretur. ſꝫ
mediante fide. homo ſubuenit ꝓxi-
mo ſuo. ergo fides neceſſaria ē ipſi
homī. nā per marcū euāgeliſtam
vltīo ca dr̄ Signa aūt eos qui credi
derīt. hec ſequentur. in nomīe meo
demonia eicient: linguis loquētur
nouis: ſerpētes tollēt et ſi mortiferꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

quid biberint non eis nocebit Sup
egros manus īponent·et bene ha=
bebunt·que oīa ſunt ad vtilitatem
proximi et ſuiipſius ¶ Sexta ratio
eſt iſta Illud eſt homini neceſſariū
ſine quo homo incurreret in grati=
tudinem contra deum ſuū· ſed ſine
fide homo ipſe incurrit ingratitu=
dinem contra deum· ergo fides eſt
neceſſaria Nā dicit beatus auguſ=
tinus Illa fides ſana eſt q̄ credimꝰ
nullum hoīem. ſiue pue ſiue maio
ris etatis ſaluari poſſe a contagio
peccati·niſi per vnū mediatorē dei·
et hoīm ihesum criſtum · Hec ille·
Niſi enim haberemus fidem ipſā
ingrati eſſemus tanti beneficiꝗ· ſcꝫ
redemptionis ¶ Septima ratio eſt
iſta· qꝛ q̄ꝫ diu hō manet in mūdo·
neceſſe hꝫ credē ·qꝛ p̄terita receſſerūt
futura nōdū venerūt·preſētia ſunt ī
tāto fluxu q̄ntū celū velocit᷑ moue
tur Vnde iob · Dies noſtri velocio
res fuerunt curſore·tranſierunt q̄ſi
nauis · et quaſi aquila volans ad
eſcam Omnia iſta velociſſime trā
ſierunt · Et quia oīa in tam velo=
ciſſimo tranſitu ·dixerunt quidam
philoſophi ꝙ nullus poterat de re
aliqua dicere veritatē · quia anteq̄ꝫ
verba explerent illud quod in men=
te conceperant·mutatum erat · Et
ponebant exemplum de fluuio ra=
pido·de quo non poteſt homo dice=
re aqua hec eſt hec Qui autem ſunt
in celo non neceſſe habēt fidem · qꝛ
in ſpeculo trinitatis omnia vident
vt preſentia·quia ibi non eſt prius

et poſterius : ſed cum fides acqui=
ratur per diuerſa tp̄a et ſucceſſiue ·
ergo neceſſe eſt eam habere· vt cre=
damus que tranſierunt et ſunt·et q̄
futura ſunt· Vnde ſanctus grego=
rius dicit· ꝙ ſecundum incremen=
ta temporum creuit ſcientia ſancto
rum patrum · Et quanto vicinio=
res aduentui ſaluatoris fuerunt
tanto ſacramenta ſalutis plenius
perceperunt Hijs ergo rationibus
patet fidem eſſe homini neceſſari=
am · que tota eſt de deo et filio īcar
nato Ideo dixit criſtus per ewange
liſtam iohannem · Creditis in de=
um : et in me credite · Cuius ſunt
duodecim articuli · vt ponitur ex=
tra de ſumma trinitate et fide ca=
tholica · qui omnibus preponun=
tur tanq̄ꝫ prime virtutes et prima
principia · quibus non eſt contra=
dicere in fide catholica· et ideo in fi
de criſtiana ſupponuntur · et non
probantur ſicut in vnaquaqꝫ ſcien
tia prima principia ſupponuntur
Nā ſex ſunt pertinentes ad diuini=
tatē et ſex ad humanitatē ¶ primus
pertinens ad diuinitatem eſt ꝙ ſit
vnꝰ deꝰ ¶ Secūdꝰ ꝙ in vno deo ſūt
tres perſone ¶ Terciꝰ ꝙ oīa ſūt fcā
a deo ¶ quartꝰ ē effectꝰ gratie ī ec=
cleſia dei per ſpiritū ſanctū· ſub q̄
cōp̄hendūt oīa ſacramēta ecclīe et
r̄miſſio peccōꝝ ¶ quītꝰ ē reſurrectio
mortuoꝝ ¶ ſextꝰ ē eff̄cs gl̄e ſcꝫ vita
eterna ·p̄tinētes ad humanitatē ſūt
hij· p̄mꝰ ē incarnatio·ſcd̄s ē paſſio
tciꝰ ē deſcenſꝰ ad īferos: quartꝰ eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

reſurrexio·quintus eſt aſcenſio·ſex
tus eſt iudicium generale per criſtū
fiendum · quare autē non ꝓbenc̄
articuli fidei plures poſſunt aſſig-
nari rationes · prima eſt qꝛ plu-
res articuli nullomō poſſunt ꝓba
ri · vt ſunt articuli pertinentes ad
trinitatē perſonarū et humanitatē
criſti pertinentes · q̄uis oēs poſſit
defēdi ¶ Secūdo quia ſi adhuc poſ
ſent probari · omnes non poſſūt va
care philoſophie · et ideo omnes nō
poſſent eos probare · ¶ Tercia qꝛ ſi
omnes phīe vacare poſſent ad no-
ticiam ipſoꝝ non perueniretur ni-
ſi poſt longū tēpus · et homīes eſ-
ſent ſenes anq̄ intelligerent arti-
culos fidei · ¶ quarto ſi omnes poſ-
ſent vacare philoſophie · et in breui
tp̄e poſſent ad fidei noticiā ꝑueni-
re perderetur meritū qđ hō conſeq̄-
tur ex fide · Vn̄ greg · Fides nō ha-
bet meritū vbi humana ratio pro-
bet experimentū · Ideo melius fuit
vt omnes ſupponerentur. et accipe
rentur tanq̄ p̄ma principia Et ſic
patet primum principale D
¶ Circa ſecundū principale · ſcꝫ fi
dei vnitatē Septē rationes ſunt q̄-
bus oſtendi p̄t tantū eſſe vnā fidē ·
quaꝝ prima eſt · ¶ Fides eſt de deo
cum ſit ſubſtantia reꝝ ſperandaꝝ
argumentū non apparentiū · ſed nō
eſt niſi vnꝰ deus · ergo non eſt niſi
vna fides Hāc rationē tangit apoſ
tolus dicens · vnus deus · vna fides
vnum baptiſma · ¶ Secunda ratio
ē · Fides eſt de criſto · qꝛ de ipſo po
nūtur ſex articuli: ſed criſtus ē vnꝰ
ergo fides eſt vna Hanc rationem
tangit athanaſius in ſimbolo ſuo
dicens Nam ſicut aīa rationalis et
caro vnus eſt homo · ita deus · et hō
vnus eſt criſtus. qui paſſus ē ꝓ ſa
lute noſtra · deſcendit ad inferos: ter
cia die reſurrexit a mortuis In q̄bꝰ
verbis p̄mo ponit vnitatem · ſecun
do ponit fidē · numerando fidei ar
ticulos · qui ad criſtum pertinēt · ſꝫ
ex hĳs forte argueretur · dicendo ·
Deus eſt vnus · criſtus eſt vnus · et
hĳ ſunt duo · ergo ſunt due fides ·
Hanc dubitationē ſoluit criſtꝰ di-
cens . Ego et pater vnū ſumus · et
ſic eſt vna fides et non due ¶ Ter-
cia ratio eſt iſta ſecundū ariſtotilē ·
in ſecunda ethicoꝝ Honor et meri-
tum dantur in premium virtutis
ſed meritum fidei eſt vnum · ſcꝫ vi
ta eterna · vt dꝛ marci vltīo ca: qui
crediderit et baptiſatus fuerit ſalꝰ
erit id eſt ſalutē eternā habebit Er-
go fides eſt vna Hanc rationē tan-
git athanaſius in ſībolo ſuo dū di-
cit: quicunqꝫ vult ſaluus eſſe ante
oīa opus eſt vt teneat catholicā fi-
dem Et qꝛ meritum ſit tantū vnū
declaratur quia deus eſt vnus cuiꝰ
viſio eſt vita eterna Vt dicit beatꝰ
auguſtinꝰ: et allegatur a magiſtro
ſententiaꝝ in p̄mo diſtinctione pri-
ma Viſio eſt tota merces noſtra :
¶ quarta ratio eſt iſta Fides ſequi-
tur eccleſiā ſanctam: qꝛ in articulo
fidei dicitur Credo in ſpiritū ſanc-
tum ſanctam matrem eccleſiam :

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Sed eccleſia ē vna. ergo fides ē vna
Hanc rationem tetigit criſtus heri
dum intrauit in domum ſimonis.
que ē ſancta eccleſia. et ſocrꝰ ſimo
nis .i. iudeoꝝ ſinagoga tenebatur
magnis febribus ¶ Quinta ratio ē
iſta Fides ē. aut ergo ē vna. ā plu
res. nō plures: quia fides ſit de deo
vt dictū eſt. et deus eſt vnus ſiplex
eternus. et īcōmutabilis. vt poni-
tur extra de ſumma trinitate et fide
catholica. et de ipſa contraria n̄ poſ
ſunt verificari. qꝛ contraria nō ve
rificantur de eodem ſimul et ſemel.
vt concedunt omnes phi q̄ contra-
rietas reperiret᷑ ī varijs modis cre
dendi. vt dictum fuit ſupra. ergo
eſt tantum vna fides. Hanc ratio-
nem tāgit apl's ad galatas. iiij. Is
qui ſecundum carnem natus fuerat
pſeq̄batur eū qui ſecundū ſpiritū.
Judei enī erant filij dei ſecundum
carnem: qꝛ ſēp ad promiſſiones ter
renas trahebantur. Vn̄ deus dicit
Si feceritis mandata. bona terre
cōmedetis Nos autē ſumus filij ſe
cundum ſpiritū. ideo ducimur ſpū
Et in pmitiua eccleſia fides hebrea
que erat ſecundum carnem. pſeq̄ba
tur fidem noſtrā que eſt ſecundum
ſpiritum. nam caro ſpiritui reſiſ-
tit. vt dicebat apoſtolꝰ Video aliā
legē contrariam legi mentis mee.
¶ Sexta ratio eſt iſta. vnū regnū
vnam debet habere fidem et legem
non ſibiipſi contrariā. ſed tota mū
di machina eſt vnum regnū. ergo
vnā debet habere fidē. non ſibiipſi
contrariā. Iſta ratio capitur luce
xi. ex verbis criſti dicentis. Omne
regnū in ſeipſū diuiſum deſolabit᷑
nam ſi eſſent plures modi credēdi
contrarij in regno dei. neceſſe eſſet
regnū dei annichilari quod non eſt
dicendum recte ſencienti. ergo ē tā-
tum vna fides ¶ Septima ratio ē.
Omnes hoīes habent cōuenientiā
in natura in deſiderio. vt coniun-
gāt᷑ vltīo fini. vt poīt boeciꝰ de cō
ſolacōe di. Inſerta ē hoī ſūmi boni
cupiditas. ſed in hoc ſeculo nō giū
gimur deo. niſi per donum fidei. er
go oīm hoīm eſt et eſſe debet vna
fides. ex quo vna natura et vnū de
ſiderium. Hanc rationem tangit
paulus apoſtolus dum dicit Cu-
pio diſſolui et eſſe cum criſto. Et
propheta dauid in pſalmo. ſitiuit
anima mea ad te deus. Et hīc ha-
betur qꝛ non quilibet poteſt ſalua-
ri in fide propria. ſed ſolum in vna
fide ſaluant᷑ hoīes q̄ eſt fides xp̄ia
na q̄ ē bōa. vt patebit in t̄cia parte
Et hoc de ſecundo pncipali. E
Circa tercium pncipale. ſcꝫ fidei
criſtiane bonitatē. ſeptē occurrūt ra-
tiones pbantes fidē criſtianā eē bo
nā et oībꝰ alijs meliorē Pria racō
capit᷑ ex diuturnitate. nā ſecūdum
ariſto. nullū violētū ppetuū et ma
lū et falſū non poſſunt oī tpe du-
rare. vn̄ videmus oīa regna muta
ta et deſtructa et magnas ciuitates
ſubuerſas ppᷣ mala q̄ fiebāt ī eis
Cū ergo fides xp̄iana ab īicio mū
di īceperit. et duret vſque modo. et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

durabit vſqꝫ ad finē mundi· impoſ
ſibile eſt ipſam eſſe falſā · Nam fi-
des criſtiana quā tenemꝰ ab inicio
mūdi fuit prefigurata per ora oīm
ꝓphetaꝝ · Et fides noſtra ē fides
antiquorū patrū · qꝛ q̊d illi īplicite
et ſub q̊dā velamine credebāt nos
explicite et in claro lumine credimꝰ
Vñ ſicut nos in enigmate cognoſ-
cimus ea que ſūt in patria Ita pa
tres veteris teſtamēti habent ſe reſ-
pectu noſtri · preter aliquos maio-
res qui ſpecialiter fuerunt illumīa
ti· ſicut abraham · moyſes · et dauid
viderunt clare per fidē diē xp̄i· ſicut
et nos modo videmus Nā de abra
ham dꝛ iohānis · vi. per os criſti ·
Abrahā exultauit vt videret diem
meum · vidit et gauiſus eſt Deutro
nomij āt moyſi dꝛ Prophetam ſuſ
citabit vobis deus. ipſū tanq̃ me
audietis Et propheta iſte ſuſcitatꝰ
fuit filius dei incarnatus · ſup quē
audita eſt vox dei patris dicentis ·
Hic ē filius meus dilectus · in quo
michi bene cōplacui · ipſū audite ·
Vt math · xvij · ca · Omnis aūt alia
fides eſt deſtructa · et innouata · et
modo credunt vnum · modo aliud
Fides autē iudeoꝝ q̄ bona erat nō
ē deſtructa ſed completa · a qua ꝓp
ter pccā ſua ipſi exciderunt · et nos
ſucceſſimus · Vñ ad galatas quar-
to apoſtolꝰ oſtendit nos eſſe filios
abrahe per repromiſſionē natos · ſi
cut yſaac · Et ſi obiceretur de fide
machumeti que tantum durauit et
durat Dicitur ꝙ non durat iō quia
ſit bona · ſed quia eſt delectabilis in
concupiſſentijs et pluribus alijs q̄
in honeſtatē īducūt · vt poteſt patē
¶ Secundo apparet bona ex mira-
culoꝝ factione · nā ab origine mun
di fides hec fuit confirmata miracu
lis · et maxime tp̄e ꝓphetaꝝ · q̄ñ eā
prophetabant · Et tp̄e apoſtolorū ·
q̄ñ eam predicabant · Que quidem
miracula ſunt q̄ſi q̊dā ſigillū dei
ſup litteras continentes fidē In nl-
la autē alia fide fiunt miracula · qꝛ
deus non cooperatur cum malis ·
cū ſit ſumme bonꝰ · nā vt aug · di ·
Deus eſt in quē peccatum cadere n̄
poteſt ¶ Tercio apparet bōa ex ma
nifeſtatione doctrine et doctoꝝ cla-
ritate · In nulla fide ſunt maiores
doctores et clari ſicut in fide criſtia
na · et ſemper fuerunt · Conſidera
auguſtinum · gregorium · iheroni-
mum · ambroſium: thomam de aq̄
no · baſiliū · maximum · leonē papā
petrum damianū · gregorium · na-
zencenum · iohānē damaſcenum · et
alios q̃ plures q̊rum dicta redacta
ſunt in ſcriptis · et patent oībus q̄
damnant omnē aliam fidē p̄ter fi-
dem noſtram. in q̄ cotidie diſputa-
tur: et ſunt criſtiani ſemper parati
ad reſpondendum oībus contradi-
cere volentibus · Vñ petrus in ſua
canonica dicit · parati ſemper red-
dere rationem de ea que nobis ē fi-
de · Et quia veritas ſeipſā defendit
ſignum ē ꝙ fides ē vera · non ſic ē
in fide aliorum: ymmo in lege ma-
chumeti ē pena capitis diſputare:

de tali fide Et hoc facit diabolus ne
falſitas talis fidei deprehenderetur
quia in illa lege ſunt manifeſti er-
rores · et ſupra naturā et cōtra ſcrip
turā ¶ Quarto fides noſtra apparet
bona ex ſpiritu prophecie In nulla
enim alia lege a noſtra fuerunt pro
phete · et ſancti inſpirati et illumīa
ti ex ſpiritu ſancto niſi in noſtra ·
nec aliqua ſecta habꝫ ſicut ſanctos
nos habemus ¶ Et ſi dicatur de iu
deis · qꝛ habent ſanctos et prophe-
tas Diſendū ē qꝛ illi ſunt ſācti nr̄i
et in eoꝝ fide nos ſtamꝰ · ſꝫ iudei ab
illa fide exciderunt vt dictū ē · Et ſi
qui fuerunt in aliis ſectis prophete
et illumīati a ſpiritu ſancto illi ꝑ-
hibuerunt teſtimoniū fidei noſtre ·
Vt balaam et ſibilla que multa pre
dixerūt d̄ xp̄o Vn̄ tp̄e cōſtātini fuit
inuentū vnum ſepulchrū · in quo
lamina ſculpta aurea erat ſup pec-
tus mortui · in quaſcriptum erat ·
Criſtus naſcetur de virgine · et cre-
do in eum · O ſol ſub helene et con-
ſtantini tp̄ibus iterū me videbis ·
¶ quinto apparet bona ex tiranno-
rum · ꝑſecutione · nam multa fuerūt
regna ex perſecutione deſtructa · vt
fuit regnū aſſirioꝝ · grecoꝝ · et ro-
manoꝝ · et hoc fuit ꝓpter maiorem
potentiam Sed eccleſia et fides nr̄a
decē habent magnas perſecutiōes ·
ab impatoribus romanis · et nō po
tuerunt eam extirpare · ymmo ſēp
creſcebat · hoc autē nullo modo fieri
potuiſſet · niſi deus eā roboraſſet ·
¶ Sexto apparet eſſe bona ex oīī fa-
ma · quia vt dicit philoſophus Fa
mam q̄ꝛ plurimi populi famant ·
īpoſſibile ē eſſe falſā · ſed oēs ſecte
vltra fidem ſuam laudant noſtrā:
īmo in lege machameti dr̄ · qꝛ xp̄us
fuit magnus propheta et magnus
amicus dei · et qꝛ illi qui ſequūtur
perfecte criſtū ſaluantur · ex q̊ appa
ret qꝛ fides noſtra ſit bona ¶ Sep-
timo apparet bona ex finis cōſecu-
tione · Nam hec fides ſaluat homi-
nes Vt patet · Luce xvi · Fides tua
te ſaluā fecit · vade in pace Ideo au
dite increduli et rebelles · et cognoſ-
cite huius fidei neceſſitatē · vnitatē ·
et bonitatem Et hoc ſatis eſt de ter
cio principali · Amen

¶ Sabbato quarte dominice Ser
mo de adulterio ·:·

Melius eſt incidere in manꝰ
veſtras · q̄ꝛ peccare in con-
ſpectu dei · Daniel xiij ca ·
Heri declaraui multa de fide criſti-
ana · qua anima deo deſponſatur ·
Juxta illud propheticū ozee xxviij
ſponſabo te michi in fide Hodie lo
quemur de fide matrimoniali qua
vir deſponſat vxorem ſuam : et
econtra · que continetur in matri-
monio : et corrumpitur per adulte
rium de quo proprie erit ſermo
In cuius principio declarabimus
vnam breuem peticionem : que
eſt iſta ¶ Si mulier oppreſſa ab
adulterio debet potius ſe occidi per
mittere quam adulterio conſenti-
re ¶ Dicunt quidam quod ſtante

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

hoc caſu mulier debz cōſentire adul
terio·et frangere fidem viro ſuo·q̄
rum ratio eſt iſta·in omnibus ma-
le fiendis. minus malum ſemꝑ eli-
gi debz Ut pz xxij·q·iiij·Non ſolū
Sed maiꝰ eſt peccatum homicidij
q̄ꝫ adulterij ergo potiꝰ mulier debz
adulteria conſentire·q̄ꝫ homicidio
Et qꝫ homicidium ſit maius pecca
tum adulterio triplici ratione oſtē-
ditur· prima eſt ratione generis:
quia homicidium eſt in genere pec-
catoꝝ ſpiritualium· et adulterium
eſt in genere peccatoꝝ carnaliū·ſz
ſecundū gre·xxx·moraliū· peccata
carnis ſunt minoris pene quamq̄ꝫ
maioris infamie Secunda ratio ē
ratione minoris īpulſus·quia mi-
nus īpellitur quis ad occidendum
q̄ꝫ ad adulterandū·cū vnum ſit na
turale·et aliud contra naturā Ter
cia ratio eſt ratione rei leſe. nā in
adulterio offenditur corpus·in ho-
micidio offenditur vita·modo me-
lior eſt vita quā caro Et ex hoc con
cludunt concluſionē iam dictā·ſed
iſta opinio non eſt ſana ſed abici-
enda·et non tenenda·tanquam īcō
ſona dictis doctoꝝ Ubi nota ſecun
dum tho·iiij·ſentē·diſ·xxxiiij·in q·
de ſcandalo· ar.iiij· in reſponſione
ſecundi argumenti ꝑme queſtionis
vbi dicit·qꝫ hō non tm̄ non debet
committere peccatū mortale vt vi-
tet peccatū mortale proximi·ſz etiā
non debet peccare venialiter·nec te-
netur· nec bene facit cōmittendo·qꝛ
ad vitandum peccatū non inclina

mur ex damno ꝓpria: qꝛ hoc eſt de-
ſiſtere a peccato timore pene·ſz īcli
namur ne deum offendamus·cuiꝰ
offenſa eſt etiā peccatū veniale q̄ꝫ-
uis non ſit ita magna ſicut morta
le. nullus tamen debet deū offende
re paꝝ·ne alius offendat multū· qꝛ
hō debet in infinitū deū plus dili-
gere q̄ꝫ proximum· vn̄ nullus debz
cōmittere peccatū veniale ad euitā
dū peccatū mortale proximi: et ex
iſto concludi poteſt qꝫ nullus debet
cōmittere peccatum mortale minꝰ
ne proximus cōmittat maius Er-
go patet·qꝫ ſi non ſit oppreſſa ab
adultero non debet conſentire adul
terio: vt vitet homicidiū proximi:
quia ipſo facto qđ conſentit eligit
peccatū et ſic eſt voluntarium Sz
dicis ſi non conſentio ſequitur ho-
micidiū qđ eſt maius peccatum Di
co qꝫ hoc eſt peraccidens: qm̄ muli
er non intendit conſentire homici-
dio: ſed intendit non diſplicere deo
per peccatū adulterij: et ſic homici
dium non eſt ſibi īputandum: ſed
interfectori Hoc patet in epiſtola
de ſuſanna que dixit in verbis pro
poſitis Melius eſt michi incidere
in manus hominum q̄ꝫ derelinque
re legē dei mei· qꝛ de adulterio a ſe-
nibus illis moleſtabatur Et muli-
er illa que adulterio cōſenſerat fuit
ducta per phariſeos ad xpm̄ vt iu-
dicaretur Uic hiſtorias ſi placet

Circa iſtud adulteriū tria notabi-
mus ¶ prio penā eternalē ¶ Se
cūdo mortē corporalē ¶ Tercia con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſuſionem mundialem· B
¶Circa primū principale notan
dum qꝫ ſicut adulterium facit iuſ-
te ꝑdere bona terrena· qꝛ eſt contra
leges mūdanas· in quibus legimꝰ
qꝫ propter delictū cōmiſſū contra
hoīem mortalem· mulier dotē ꝑdi-
dit temporalem· Vt patet· Codice
de repudĳs lege conſenſu·et lege iu
bemus· libro quinto· et debet oībꝰ
hoīs viri priuari·n̄ obſtāte ꝯſuetu-
dine contraria·ita aīa que eſt ſpon
ſa criſti facta in baptiſmo· in fidei
ſuſceptione Iuxta illud oſee ſecun
do·ſponſabo te michi in fide propt̄
idem adulterium perdidit dotē et-
nam· et omnia bona mariti eterni·
quia eſt factū contra maritum eter
num immortalē· et contra precep-
tum ſuū Exodi·xx· Non mechabe
ris et acquirit ſibĳpſi damnacōem
eternalē qm̄ vt ait apl's ad hebreos
vi· Stipendia peccati mors eſt Et
ſicut pat̄ terrenus·poteſt iuſte exhe
reditare filias q̄ īpudice et īmunde
viuunt de hereditate terrena· ita et
pater celeſtis aīam de hereditate ce
leſti ꝓuat Vn̄ ad ephe·v·ſcribitur·
Hoc autem ſcitote intelligentes·qꝛ
omnis fornicator· aut auarus·aut
īmundus non habet hereditatē xp̄i
Et ad cori·vi·dr̄ Neqꝫ adulteri ne
qꝫ molles·neqꝫ maſculoꝝ concubi
tores· neqꝫ fures· neqꝫ ebrioſi reg-
num dei poſſidebunt ·ſed vbi erūt
oſtendit iohānes in apoca·xxi ·vbi
de talibus loquens ait. pars illorū
erit in ſtagno ardēti igne et ſulphu
re quod eſt mors Et non ſolum ipſi
adulteri pn̄cipales ſunt in loco iā
dicto · ſed etiam omnes conſencien
tes· vt matres· vetule·medie · leno-
nes · litteras· et cartas ſcribentes ·
portantes· ambaſiatores. quocun-
qꝫ modo conſentientes· vel aſſoci-
antes. de die·et de nocte·quia agen
tes et conſentientes pari pena pu-
niuntur Dictum eſt enim ſupra ꝑ
moralem ſenecā· qui non prohibet
peccare cū poſſit iubet Ergo quicū
qꝫ adiuuat peccat:et hoc ē qd̄ dr̄ per
prophetā dauid contra iſtos tales
cuilibet in ꝑticulari loquentē · Et
cum adulteris porcionē tuā pone-
bas · nam porcio cum ipſis adulte
ris ponitur·tunc quando eis adiu-
torium in male agendo datur · et
ideo hoc conſiderans ſuſanna· no-
luit adulteria conſentire:ſed clama
uit voce magna ne damnaretur et-
nali pena Senes vero a qbꝰ egreſ-
ſa eſt iniquitas · condemnati ſunt
ad mortē: non ſolum corporalē: ſed
etiam eternalē Vt patet per danielē
in diſcurſu epiſtole Et hoc ſatis ē
de primo principali C
¶Circa ſecundum pn̄cipale mor-
tē corporalē mādāt oēs leges adul-
tereos mortis ſententie ſubiacere:
nā ſcd̄m legē dei deutronomĳ xxĳ:
mandatur Si inquit dormierit vir
cum vxore alterius: vterqꝫ morte
moriat̄ Vt auferas malum de me-
dio iſrahel Et leuitici viceſimo ca-
pittulo dicit̄ Si quidē quis mecha
tus fuerit cum vxore alterius: et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

adulterium ꝑpetrauerit cum vxo=
re proximi ſui morte moriatur · Et
huius executio ponitur iudicū xix·
vbi legitur · qꝰ leuites quidā deſcen
dit cum vxore et famulo in gabaa
benyamin · rediens a ſocero ſuo · et
veniens et intrās ciuitatē · non rep
perit aliquē qui eum hoſpicio reci=
peret · ſtante ſic in platea · ſuperue=
nit quidā bonus homo de villa · et
videns illum forenſē et extraneum ·
miſericordia motus · excepit illum ·
et duxit eum ſecū in domū ſuā · noc
te autē quidā filij belial venerūt vo=
lentes et petentes illo iuuene abuti
Quod videns ille antiquꝰ et tantū
ſcelus abhorrens pro minori malo
ipſe et maritus iuuenculā illā iſtis
tradiderunt · cui iuuencule deluden=
tes ribaldi per totā noctē dimiſerūt
que veniens ad domū vbi recepta
fuerat quaſi propinqua morti po=
ſuit ſe ad iacendū ī oſtio et mortua
eſt Mane vero ſurgens maritꝰ vo
lens recedere cum famulo · apto oſ
tio videns vxorē et putās eā eē vi=
uam · vocabat eā Et illa non reſpō
dente perpendit eam eſſe mortuam
Et ſine alio ſtrepitu poſuit eā ſuꝑ
azellū ſuum et portauit domū . ibi
qꝫ diuiſit corpus in duodecī ꝑtes ·
et tranſmiſit ad fines oīm tribuū ·
iſrahel partem ſuāEx qua re cōmo
ti percipientes tantū ſcelus vndecī
tribus · proceſſerunt ad pugnā con
tra eos de gabaa Et quia illi de tri
bu benyamin voluerunt malefac=
tores gabaonitas defenſare vna cū

illis in tribus prelijs factis adinui
cem ex illa cauſa lx · milia viroꝝ in
terfecti ſunt Et ciuitas et q̄cquid ī=
tus erat igne combuſta · Hec enim
fuit oīpotentis dei ſaluatoris nr̄i
et ipſius legis ſententia · Similiter
etiam et leges ciuiles antique man
dant huiuſcemodi adulterātes mor
ti ſubiacere · ſiue ſint mares ſiue fe=
mine Hodie vero tantū mares · ſed
non mulieres Nam in muliere ho=
die eſt īmutatum · vt mulier pona
tᷣ ī monaſterio · quā maritꝰ ſi vult
poteſt recipere infra bīēnium · vtꝫ
xxxij · q · i · de benedicto · poſt mortē
vero viri vel ſi non viuit · debet re=
cludi in perpetuū ī monaſterio cui
ſi non habet liberos vel parentes bo
na mulieris applicantur Sed ſi hꝫ
filios · due partes bonoꝝ ſūt filioꝝ
tercia pars monaſterij · ſi vero non
habeat filios ſed parentes · tunc pa
rentibus applicatur tercia pars bo
noꝝ illius mulieris adultere · Alie
due ſunt monaſterij · ſed ſi nulli ſīt
liberi vel parentes · tūc oīa bona ſūt
monaſterij Et hec notanᵗ in auten
tica Hodie · codice de adulterijs Vn̄
ſecundū oēs leges adulteri meren=
tᷣ mortem Et ſi diceres hoc mutatū
eſt in muliere · vt dictum eſt · Ergo
adulterantes non ſubiciunᵗ morti
corporali Diciᵗ qꝰ duplex eſt mors
corporalis · vna violenta et alia na
turalis ſiue volūtaria · Nam licet
mulier adultera non moriaᵗ morte
violēta · moritur tn̄ morte volunta=
ria que pocius vellet ſemꝫ mori q̄ꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

perpetue tali verecūdie ſubiri Hoc
dico ſi ē capax rationis Et h̄ ſatis
eſt de ſecundo principali D

¶ Circa tercium pricipale·ſcꝫ cō
fuſionem mundialē· due ſunt con-
fuſiones mundiales·quibus ſubia
cent adulterantes in hac vita pret
eternas confuſiones quibus ſubia
cebunt poſt hanc vitā in iferno ·
Prima vocatur paupertas Secun
da vocatur infamia· quas confu-
ſiones tangit pſa·xviij· dicens Du
plici contritione ·i· confuſione con
tere eos · primum videmꝰ frequē-
ter · qꝛ mulier propter adulterium
a viro ſuo diuiſa · in magnā cadit
paupertatem· quia quando recedit
a marito adultera maritus non te-
netur eam recipere nec alere· vt pa
tet xxxij· q·i·vbi dicitur · Illā vero
ſiquidem maritus ſuus ſine dolo
aliquo recipere forte voluerit tua or
dīacōe ſub cautela recipiet nullum
dūtaxat de cetera ſimile cōmittenti
periculum illaturus · Si vero eā
omnino recipere voluerit in alium
quēdam locū · in quo ei non liceat
male viuere eam prouida diſpenſa
tione conſtitue Hec ibi Ita nec deꝰ
omnipotens adulteros corporales
vel ſpirituales alit gratia nec glo-
ria dum eū derelinquūt Unde ihere
mie xvij dicitur Qui te dereliquūt
confundentur : qꝛ cadunt in paup̄-
tatem duplicē: ſcꝫ ſpūalē et corpo-
ralem De confuſione infamiarum
et aliaꝝ miſeriarū que ex adulterio
conſequuntur· ſatis expreſſe videri
poteſt diſ·lvi · Si gens· vbi dr̄ ·Si
gens angloꝝ ſicut per iſtas prouī
tias diuulgatum eſt et nobis in frā
cia et in ytalia īproperat et ab ipſis
paganis īproperiū nobis obicitur
ſpretis legalibus connubijs adulte
rando et luxuriando inordinate· ad
inſtar ſodomitice gentis fedam vi-
tam duxerit de tali cōmixtione me-
retricum eſtimandū eſt de generes
populos · et ignobiles· et furentes
libidine fore procreandos· et ad ex-
tremum vniuerſam plebē ad dete-
riora et ignobiliora vergentem ·et
nouiſſime nec bello ſeculari fortem
nec in fide ſtabilem· nec hominibꝰ
honorabilē · nec deo amabilem eſſe
venturā ſicut alijs gentibꝰ hiſpa-
nie prouintie et burgondionū po-
pulis contingit. qui ſic a deo recedē
tes·fornicate ſunt donec iudex tali-
um criminū vltrices penas p igno
rātiam legis dei· et per ſarracenos
venire et ſeuire permiſerit Hec ibi
In hijs enī que dicta ſunt conſide-
ra quot ſint infamie que ſequūtur·
Et hinc capitur vna ratio · quare
magis peccat mulier adulterās q̄
vir adulterans · qm̄ vterqꝫ cōmittit
adulterium · quoniam vbi plura
ſunt retrahentia a peccato ibi ē ma
gis peccatum: ſed plura retrahunt
mulierē q̄ virꝝ·ergo magis peccat
mulier·q̄ vir·nā ſcdꝫ aug·in enchi
ridiō·q̄tuor ſūt ētrahētia ab adulte
ria mulierē·ſ·tior dei. cuſtodia viri
vēcūdia·erubeſcētia mūdi·et pēa le
gis: vir n̄ ſubicit cuſtodie mulieris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

verecundie mundi. ſed tali confuſio
ni mulier ſubiacet. Et ſi non eſſet
aliud. retinens niſi timor dei. O q̄t
fierent adulteria. ſed iſta verecun=
dia et erubeſcentia plures retinet.
Et hoc ſatis eſt de tercio principali

Dominica quarta quadrageſime
Sermo de matrimonio.

Scriptū ē q̄m abrahā duos
filios habuit. vnū de ancil=
la. et alium de libera Ad ga
lathas q̄rto ca. Heri locut⁹ ſū de
adulterio de quo plura dixi. Hodie
conſiderās q̄ contraria iuxta ſe po
ſita ſecūdū ariſto. magis eluceſcūt
Determinaui loqui de matrimoīo
quo intellecto clarius intelligem⁹
multa plura de adulterio In cuius
principio videt̄ honeſtū et vtile de=
clarare. ſi liceat viro habenti vxorē
ex qua non poteſt ſuſcipere prolē
dormire cū ancilla vt conſeruet̄ pa
rentela Et quibuſdam videt̄ q̄ ſic
q̄n vxor eſt ſterilis. vt patet. xxxij.
q. q̄rta vbi d̄r. q̄ autē ex ācilla pp
ter vxoris ſterilitatē filios querere
alicui liceat exemplo probat̄ abra=
he. qui propt̄ ſterilitatē vxoris ſue
ſare īgreſſ⁹ ē ad agar egiptiā. vt ex
ea filios ſuſciperet Hec ibi Et patꝫ
geñ. xvi ca. et vbi ſupra ponit̄. itē
cū iacob ex rachel filios habere nō
poſſet. ex ancilla ei⁹ filios ſibi ſuſ=
citauit. nec ſolū propter ſterilitatē.
veꝝ etiā pp̄ter fecūditatē ceſſantē
legitur ad ancillam lie intraſſe. et
ex ea filios genuiſſe ſcꝫ gath et aſer

vt patet geñ. xxx. ca. Ex quibus oī
b⁹ propter ſterilitatem vxoris ſiue
ex ancilla. ſiue ex qualibet alia lici=
te filios queri poſſe alioquin ipſi⁹
adulterij macula abraham et iacob
notabuntur Hec ibi. ſed in rei veri=
tate non licet alicui cum altera ſta=
re muliere preterq̄ cū vxore ſua. vt
patet eadē q. ca. Nemo. Et ſunt v=
ba beati ambroſij vbi d̄r infra. nō li
licet ſcire mulierē preter vxorem. iō
qꝫ cōiugiū tibi datū eſt ius ne in la=
queum incidas. et cum alia mulie=
re delinquas Hec ibi. Et capittulo
Recurrat. et ſūt verba beati auguſ
tini vbi d̄r infra. nec illoꝝ exemplo
preter coniugale debitū fecunditatē
in aliqua muliere licet alicui quere
re Et ca. Si eadē queſtione. et ſunt
verba beati aug. ad claudiū contra
iulianū. vbi d̄r Sed non ſunt faciē=
da adulteria etiam volūtate filios
generandi. queadmodū nec furta
ſunt facienda. etiā voluntate paſcē
di pauperes. qd̄ tn̄ faciendum ē. nō
furta perpetando: ſed bene vtendo
mām̄ona iniquitatis. et ſequitur.
ecce q̄ nullo modo licet alicui vi=
uente vxore ſua. vel ex ancilla. vel
ex alia. qua libet filios recipere. hec
ibi. et ideo in epiſtola dicitur. eice ā=
cillam et filium eius Et cum obici
tur. et inſtatur de abrahā et iacob.
Dico tibi. quod abrahā et iacob ex=
cuſantur quadruplici ratione. vt
poteſt capi xxxij: queſtione quarta
Prima ratio accipitur ex capittulo
Dixit: et ſunt verba beati ambroſij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ĩ libro de patriarchis· vbi dr̄ Dixit
ſara ad abrahā· Ecce concluſit me
dñs vt non pariam Intra ergo ad
ancillam meam· vt filium facias
ex ea· Vnde abraham non feciſſet
niſi de voluntate vxoris ſue Secū-
da ratio accipitur in eodē ca· Qm̄
an̄ legē non erat ꝓhibitū ire ad aliā
mulierē dimiſſa vxore· vñ ibidē dr̄
Conſidera qꝫ abrahā an̄ legē moy-
ſi et an̄ euangelium fuit nondū in-
terdictū adulteriū videbatur· pena
criminis ex tpe legis eſt que crimē
inhibuit· nec an̄ legem vlla erat rei
damnatio: ſed ex lege Non ergo in
lege cōmiſit abrahā: ſed legem p̄ue
nit Deus autē in paradiſo coniugi
um laudauerat· nō adulteriū dam-
nauerat· hec ibi Tercia ratio accipi
tur in eodē ca· quia abrahā hoc non
fecit ex libidine· ſed ſolū cauſa pro-
lem habendi Vñ ibidem dicitur· n̄
ardore aliquo vage ſuccenſus libi-
dinis· nec petulantis forme captus
decore ancille contubernio coniuga
lē poſtpoſuit thoꝝ· ſed ſtudio q̄ren-
de poſterioritatis ¶ quarta ratio ac-
cipitur ex capitulo Recurrat· vbi
habetur hanc fuiſſe dei voluntatem
vt oſtenderet nobis oēm modū ge-
nerationis eſſe bonū· et non ſolum
illos natos eſſe bonos· qui ex boīs
naſcuntur: ſed etiā illos qui de ma-
lis naſcuntur· nā ibi dr̄· Recurrat
nunc animus noſter ad abraham·
yſaac. et iacob In iſtis trib⁹ īueni
mus parere liberas· parere ancillas
inuenimus ibi partus ancillaꝝ et
liberarū Ancilla nichil boni ſigni-
ficat. Vnde eice ancillam inquit et
filium eius Inuenimus rem mirā
in iſtis generationibus liberarū et
ancillarum· Quatuor ſunt gene-
ra hoīm· in quibus quatuor generi
bus completur figura tocius popu
li criſtiani· vt non ſit mirū qꝫ in il-
lis tribus dictum eſt Ego ſum de⁹
abraham· deus yſaac· deus iacob·
In omnibus criſtiani fratres atten
dite Aut per malos naſcuntur bo-
ni· aut per bonos boni· aut ꝑ ma-
los mali. hec ibi Et ſequitur· Inue
nimus ibi bonos filios ex iacob de
ancillis natos: ſed vt habetur xxxi·
q·i· In veteri teſtamento quedam
permittebantur cauſa infirmitatis
et ſacramenti futuroꝝ· que non ꝑ-
mittuntur lege euangelij· et aliter
nunc ſaturantur homines q̄ꝫ tunc·
quia nūc cibo ſpūali· tūc cibo cor-
porali Vnde in hui⁹ figura dicit̄ in
ewangelio Vnde emem⁹ panes vt
manducēt hij· q̄ſi dicat· veteres ſa-
ciaui quibuſdā· quib⁹ eis vti cōce-
debam· ſꝫ pro ilł q̄ lege noua regū-
tur oportet emere alios panes· id ē
aliū modū viuendi· Dic hiſtoriam
ſi placet

Circa iſtud matrimonium tria no-
tabim⁹·

¶ Primo fidem ¶ Se-
cūdo prolem· ¶ Tercio ſanc-
titatem B Circa primū p̄ci
pale ſcꝫ circa fidē matmonij Tāta
debet eē fides coniugatoꝝ īt̄ ſe· pri
mo qꝛ nullū alterū diligat Secūdo

ꝙ nec cum altero cui non eſt mari-
tata peccatū cōmittat · primū ſcʒ
ꝙ nullū alterū diligat eſt qꝛ matri-
monium ſiue coniugium eſt viri
mulieriſqʒ coniunctio in diuiduā
vite conſuetudinem retinens · vt po
nit magiſter ſententiaꝝ in quarto ·
Et vt ponitur xxv · q · ij · c · i · Vñ de-
bet eſſe tanta coniunctio inter eos ·
ꝙ nūꝗ̄ pn̄t ab inuicem ſeparari ·
nec alter eoꝝ ſine licentia alteriꝰ po
teſt abſtinentiā profiteri vel oratio
ni vacare · immo et vxor non ē reli
quenda · nec propter ſterilitatē · nec
propter cecitatem · nec propter le-
prā · nec propter aliquā infirmita-
tem Vt patet xxxij · q · v · c · Si quis
Et ſunt verba beati aug · vbi dicit
Si quis vxorē habeat ſterilē · ſiue de
formē · ſiue debilem · vel ſurdā · vel
claudā · vel ſi quid aliud · ſiue mor-
bus · vel laboribꝰ · doloribus qʒ con
fectā · et quicq̄d exceptatā fornicatio
nis excogitari poteſt vehementer ·
horribile pro ſocietate fide qʒ ſuſti
neat Hec ibi Et capitulo · precepit
Eadem queſtione iheronimus ait ·
precepit dominus vxorē non debe-
re dimitti Excepta cauſa fornicatio
nis Et ſi q̄ mō vir reliquerit vxorē
vel vxor virū dempta cauſa forni-
cationis vterqʒ priuatur cōmunio
ne Vtʒ xxxij · q · v · ca · preceptū · vbi
dꝛ · preceptū dn̄i eſt vt excepta forni
cationis cauſa vxor a viro ſuo di-
mitti non debeat Et ideo quicunqʒ
extra culpam criminis ſupradicti
vxorē ſuā quacunqʒ occaſione reli-
querit · quia q̊s deus coniunxit ille
ſeparare diſpoſuit tam diu ab eccle
ſiaſtica communione priuatus · et
a cetu oīm criſtianoꝝ maneat alie-
nus ꝗ̄ diu ſocietatē relicte cōiugis
ſinceriter amplectatur et foueat · hec
ille Ideo apoſtolus ad chorinthios
v · ca · dicit Nalite fraudari inuicē ·
quia mulier alligata eſt legi . quā-
to tꝑe vir eius viuit: et econuerſo:
¶ Secundum videlicet ꝙ cū altera
cui non eſt maritata nullo mō pec-
catum committere debeat eſt: qꝛ nl̄
la partium cōiugatoꝝ debeat adul
terari nec matrimoniū ipſum frā-
gere: quia q̊ciencunqʒ aliquis il-
loꝝ coniugatoꝝ adulterium fecerit
peccat mortaliter et tociens frangit
fidem huius ſacramenti quociens
adulterat Vtʒ xxxij q iiij ca Nemo:
Et ſunt verba ambroſij vbi dꝛ Ne-
mo ſibi blandiatur de legibus ho-
minum omne ſtuprum adulteriū ē
nec viro licet quod mulieri non li-
cet Eadem a viro que ab vxore de-
betur caſtimonia Quicq̄d in ea q̄
non ſit legittima vxor commiſſū
fuerit adulterij crimine damnatur
Hec ibi · et iſta fides non ſolū habʒ
ſeruari quantum ad corpꝰ: ſed etiā
quantum ad aīam: qꝛ non tantum
requirit ad matrimoniū ꝙ corpus
datum ſibijnuicem cōmunicari nō
debeat Vt patet prima ad corinthi-
os quīto capitulo vbi dicitur Vir
ſui corporis poteſtatem non habet
ſed mulier: et econuerſo Mulier n̄
habet poteſtatem ſui corporis Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

etiam q animo ſibi inuicē fidē ſer-
uent· ne vir aliā mulierē concupiſ-
cat· neqȝ vxor alium virū· Ideo di-
citur leuitici· ij· Non concupiſces
vxorē proximi tui Et ex hoc ſerua-
tur conſuetudo ponere anulū ī qr-
to digito ſiniſtre manus· qr vt re-
fert macrobius ·ibi eſt quedā vena
in illo digito cordi reſpondens· ad
dandum ītelligere· q fides et amor
matrimonij debet eſſe in corpore·
qr ponitur in digito corporali· et de
bet eſſe in corde propter venā cor-
reſpondentem cordi q̄ ē in illo digi
to Et hec fuit ſentētia yſidori libro
de officijs ca. xvi· Et ponit̄ in de-
cretis· xxx· q· v· ca· Femīe· Infra
vbi dicitur Item q in primis anu
lus a ſponſo ſponſe datur· ſit nimi
rū· vel propter mutue dilectionis
ſignū· vl̄ ob id magis· vt eodē pig
nore eoꝝ corda iungantur Vn̄ ī qr
to digito anulus inſeritur· ideo q
in eo vena quedā vt fertur ſangui-
nis ad cor vſqȝ ꝑueniat ·hec ibi Et
ex hinc habetur q̊modo cōmittatur
adulteriū Prīo nam fides eſt de ra
tione matrimonij· vt patet non ſo-
lū q̊ ad corpus: ſed etiā q̊ ad aīam·
vt dictum eſt· ergo q̊cienſcunqȝ frā
gitur iſta fides· ſeu corporaliter ſeu
mētaliter cōmittit̄ adulteriꝝ Hinc
reprehenduntur viri q̄ relictis vxo-
ribꝰ cū eoꝝ natis in domo ſine hꝰ
ſeculi ſubſtātia· ſcȝ pane vino īdu
mentis· et ſīlibꝰ tota nocte currunt
cū meretricibus et in honeſtis mu-
lieribꝰ ·exponētes oēm eoꝝ ſubſtā-
tiam viuendo luxurioſe cū ſint mi-
nꝰ fragiles mulieribꝰ· et ꝑ ɔſeq̄ns
magis fortes ad reſiſtēdū vtȝ· xxxij
q· vi· ca· indignāt̄ Et ſūt v̊ba aug·
in libro de adulteris coniugijs vbi
ponitur Indignant̄ mariti ſi audi
āt adulteros viros pēdē ſiles adul
teris femīs penas cū tāto q̄ui9 eos
puīri oporteat· q̄nto magis ad eos
ꝑtīet et v̊tute vīcere· et exēplo rege-
re feīas Hinc etiā reprehendūt̄ mu
lieres: q̄ et ſi fidē obſeruēt corporalē
pociꝰ ꝓpt̄ mūdi verecundiā q̄ ꝓp
ter dei timorem· m̄talē tn̄ fidē n̄ ob-
ſeruāt· in q̊rū mentibꝰ m̄ltiplican-
tur ſepe carnalia deſideria· et ſi ad-
eēt facultas n̄ deſiſterēt a pcc̄ō Hee
eī adulteriū cōmittūt· qr ītentio ꝓ
ope reputat̄· vtȝ de pnīa diſ· ij. ca·
Oīs· vt allegatū fuit ſup̄ ī exordio
ſermoīs de ɔtricōe· et ꝓbat̄ racōe.
Nā n̄ inq̄nat̄ corpꝰ niſi de conſen-
ſu mentis· ergo ſeq̄tur· q conſenſꝰ
mentis coīquinat corpus: īmo di
co q ſi vir opprimeret mulierem
vxorē alterius et eam cognoſceret:
ipſa non conſentiente Dico q non
ſolum committitur adulterium ex
parte viri et non mulieris Vt patȝ
triceſima ſecunda queſtione quinta
capittulo: propoſita Vnde mēs
eſt illa que īquinat hominem: mu-
lier ergo nupta alium deſiderans
virum pret̄ maritū cōmittit adul-
terium· Fides ergo ſeruanda eſt
ex parte vtriuſqȝ et mente et corpo
re Et hoc ſatis eſt de primo prin-
cipali·

Circa tercium principale · ſcꝫ
prolē · duo dicuntur eſſe fines ma-
trimonij ſcōm doctores Primus ē
proles · et ad iſtum finē principalit
inſtitutum fuit matrimoniū · vtꝫ
geñ ij · qn̄ deus dixit primis paren-
tibus · Creſcite et multiplicamini ·
et replete terrā · Et patet · xxxij · q ·
ij · in principio · et ſunt verba ihero
nimi vbi dr̄ · Quod autē coniunx n̄
ſit que ſola cauſa incontinentie du-
citur · hīc videtur poſſe probari · qꝛ
coniugiū ꝓpagationis non explē-
de libidinis cauſa a deo inſtitutum
eſt Hec namqꝫ fuit benedictio con-
iugij · Creſcite et multiplicamini ·
Hec ille ibi. et ambroſius ſuper lu-
cam · et ponitur vbi ſupra · qui er-
go non cauſa procreande ſobolis ·
ſed explende libidinis ſibiinuicem
copulantur · non tam coniuges q̄
fornicarij videntur · Hec ille ibi Et
ad iſtum finem fuit inſtitutū in pa
radiſo · vbi non erat peccatum qꝛ fi
nis matrimonij quo ad habendū
filios debet eſſe vt īpleatur paradi
ſus · ad cuius finem matrimoniū
ſemper eſt meritoriū . et ſine pecca-
to Vt patet · xxxij · q · ij . ca · Sicut in-
fra Et ſunt v̄ba ihero · vbi dr̄ · pria
inſtitutio coniugij in paradiſo fcā
eſt · vt eſſet īmaculatus thorus · et
honorabiles nuptie · ex quibus ſine
ardore concupiſcentie conciperent ·
et parerent ſine dolore · Hec ille ibi
Sed hic eſt vna breuis dubitatio.
Omnis delectatio carnalis eſt pec-
catum: ſed ſtās cum vxore ſua cau

ſa habendi filios ſuſcipit delectatio
nem in coitu · ergo peccat . et ſic ma
trimonium non erit meritoriū et ſi
ne peccato vt dictum eſt Reſpōdet
breuiter ſecundū magiſtrum ſētem
tiaꝝ in q̄rta diſ · xxxi · · q꜠ non ōnis
delectatio ſiue concupiſcentia ē pec
catum · licet omnis delectatio ſiue
concupiſcentia ſit mala: qꝛ eſt pena
peccati Et ponit exemplum q꜠ ali-
qn̄ vir ſanctus in aliqua re ſuſcipit
delectationē Vt verbi gratia req̄eſ-
cere poſt longū laborē · aut cōmede
re poſt magnā eſuriem · tales delec
tationes non ſunt peccatū niſi for-
te eſſent īmoderate Sic et delectatio
que iſt in coitu coniugali · cui aſſūt
tria bona illa que ponit aug · de bo
nis cōiugij · vt ponitur a mgr̄o ea-
dē · d · ſcꝫ fides · ꝓles · et ſacramentū
non eſt peccatum ſaltem mortale ·
Et per conſequēs poteſt eſſe meri-
torium: qꝛ peccatū veniale non re-
mouet gratiam merendi ſicut facit
peccatum mortale Hec etiā eſt ſentē
tia gregorij: et allegat a magiſtro
vbi ſupra dicens · Si quis vero ſua
coniuge · non cupidine voluptatis
raptus : ſed tm̄ creandoꝝ liberorū
gratia vtitur iſte profecto ſiue de ī-
greſſu eccleſi · ſiue de ſumendo dn̄i-
ci corporis miſterio ſuo eſt iudicio
relinquendus · qꝛ prohiberi a nobis
non debet accipere qui in igne po-
ſitus neſcit ardere Cū vero n̄ amor
procreāde ſobolis ſed voluptas do
minatur in opere cōmixtionis ha-
bent coniuges etiā de commixtione

ſua q̄d defleant Hec ille Vn̄ appet
qꝫ matrimonium ad finē prol' fac-
tum eſt meritoriū et ſine peccato ·
ſed malo fine factum eſt peccatum
vt videbitur infra · Secundꝰ finis
matrimonij · vt ponit magiſter ſē-
tenciaꝝ · et ſanctꝰ tho. in q̄rto ſentē-
ciaꝝ · d · xxxij · ar · iij · ē vitatio forni-
cationis · Vn̄ apl's ad cori · v · dicit ·
Vnuſq̄ſqꝫ habeat vxorē ꝓpter for-
nicationem vitandā Et xxxij · q · ij ·
Et ſunt v̄ba iheronimi vbi d̄r Ex ·
hac itaqꝫ cauſa fit · vt coniugati ſe
ſibiinuicem debeant · nec ſibi ſe ne
gare poſſint Vn̄ apl's Nolite vos
fraudare inuicē niſi forte ex cōſēſu
et ad tempus · vt expeditius vace-
ris orationi · et iterum reuertimini ·
in idipſum · ne forte temptet vos ſa
thanas Hoc autē dico propter icō
tinentiam vr̄aꝫ · qui ergo propt' in-
continentiam in naturalem vſum
redire monēt' patꝫ qꝫ non tm̄ prop
ter filiorum procreationē miſceri
iubentur · Hec ibi · et iſti duo fines
ſunt ita neceſſarij · qꝫ ſi quis cōtra-
heret ad alium finē nō eēt matrimo
nium in conſpectu dei Hinc repre-
henduntur iuuenes qui antiq̄s mu
lieres ī vxores recipiunt · nec prop
ter filioꝝ procreationē non propter
fornicationem vitandā · ſed ſolum
propter ipſaꝝ diuicias Hij in con
ſpectu dei n̄ habent rationē coniu-
gij · et obligantur ad reſtitucōēꝫ il-
loꝝ bonoꝝ q̄ ex dote habuerīt · Hic
etiam reprehenduntur viri q̄ ab vtē
tes matrimonio ī vaſe debito non

coeunt · vn̄ nec ad procreationē filio
rū faciunt nec vt fornicationē vitēt
qꝛ tunc fornicantur in talibꝰ acti-
bus Inſup hinc rep̄henduntur mu
lieres vario modo procurantes · qꝫ
ſemen viri nō habeat efficatiā ī ge-
nerando · dum ſe ſubtrahunt retro ·
dum emiſſionem ſeminis ſentiunt
ā varia aromata cōmedūt ne īpig
nentur Hee fornicarie ſunt · et adū-
ſe paradiſo ne īpleat' · cōtrarie āge
lis ne reparentur · inimice oīpoten-
ti deo ne eius imago videat' Et iſta
ponuntur xxxij · q · ij Et ſunt verba
iheronimi de nupcijs et concupiſcē
cijs vbi d̄r Aliq̄n eouſqꝫ peruenit li
bidinoſa crudelitas · vel libido cru
delis · vt etiā ſterilitatis venēa pro-
curet Et ſi nichil valuerit conceptꝰ
fetus intra viſcera aliq̊ modo extin
guat Hec ille ibi Vn̄ breuiter de oī
bus hijs do iſtam concluſionē qꝫ ī
cōiugio cōmiſcentes demptis hijs
duobus finibus iam dictis ſꝑ pec-
cant mortaliter · et in hac ſentencia
conueniūt omnes doctores · niſi for
te alter eoꝝ faceret cauſa reddendi
debitum: qꝛ ille non cō mittit pecca
tum qui reddit debitum · vt patet
xxv · q · ij ca · Si tu Et hoc' ſatis ē de
ſecundo principali

¶ Circa terciū principale · ſcꝫ ſāc-
titatem Matrimoniū nāqꝫ ſcm̄ eſt
quia eſt vnum de ſeptē ſacramen-
tis eccleſie: Et ſacramentū idē ē qꝫ
rei ſacrate ſignū Significat eī vni
onem criſti ad eccleſiā: id ē ad fide-
les qui ſūt in eccleſia: vn̄ apoſtolꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ad corī· ij·dicit Deſpondi enī vos
vni viro virginem caſtā exhibere
criſto Et per hoc datur intelligi·ꝙ
ſicut criſtus eſt virgo et eccleſia pu
ra et īmaculata· ꝙ vir et mulier q̄
matrimonio copulantur debēt eſſe
virgines et puri ·in cuius ſignum
prime nuptie benedicuntur· et non
ſecunde·qꝛ illis deeſt ūgītas et pu-
ritas · ¶ Et quia matrimonium
ſanctum eſt · ideo honeſte et ſcē vti
debet Primo quo ad dilectionem
Secundo quo ad tempꝰ Tercio
quo ad rationē · Quo ad dilectio
nem·qꝛ maritus debꝫ habere vxorē
ſuam in dilectione· et in debita diſ-
ciplina· vtꝫ xxxij·q·v·ca·vlt· et ſūt
verba ambroſij in libro de paradi-
ſo vbi dicitur Nec illud ocioſum ē
quod nō de eadē terra qua plaſma
tus eſt adam·ſed de ipſius ade coſ-
ta facta ſit mulier· vt ſciremꝰ vnā
in viro et muliere corporis eſſe na-
turam· Vnū fontem generis hūa-
ni Ideo non duo in principio facti
vir et mulier · neqꝫ duo viri · neqꝫ
due mulieres: ſed primū vir·deinde
ex eo mulier·hec ille Ideo dicit apoſ
tolus ad ephe· v. Vnuſq̄ſqꝫ vxorē
ſuā diligat ſicut ſeipſū · vxor autē
timeat virū ſuū Secundo q̄ ad tē
pꝰ·qꝛ ſancta ſacramento coniuncti
ſacris tēporibus debēt retrahere ſe
a corporali delectione · ſicut eſt tpe
cōmuīonis: vtꝫ xxx. q. iiij·ca·i· vbi
dꝛ Biduo et triduo orationibꝰ va-
cent·et caſtitatē cuſtodiant Itē ī die
natalis dn̄i aut reliqs̄ feſtiuitatibꝰ

criſti·et in alijs feſtiuitatibus · vtꝫ
xxxiij·q·iiij ·ca· Quocienſcunqꝫ·et
ſunt verba aug· vbi dꝛ Quocienſ-
cunqꝫ aut dies natalis dn̄i aut reli
que feſtiuitates adueniunt·non ſo-
lum ab infidelium concubinaꝝ cō
ſorcio·ſꝫ etiam a proprijs vxoribꝰ
abſtinere debemus Itē tpe ieiunio-
rū·vt patet eadē q·ca·Apl's·vbi dꝛ
Apoſtolus nec ad tēpꝰ vacare ora-
tioni·niſi ex conſenſu voluit coniū
ges carnali inuicē fraudare debito·
Tercio quo ad rationē · videlicet
ꝙ ōis corporalis dilectio quā con-
iugati habēt int̄ ſe reguletur ratio-
ne ꝙ ſcꝫ fiat cauſa prolis procreā-
de aut cauſa vitande fornicationis
aut cauſa reddendi debitū·et nullo
modo cauſa libidīs explende: tāqꝫ
cum adultera quia ſic eſt peccatum
mortale Vt patet xxxij q iiij ca Ori-
go Et ca· Liberoꝝ vbi dꝛ Adulter
eſt qui īquit in vxorē propriā ama
tor ardentior: Hic reprehenduntur
qui ad coniugiū vadunt īmundi:
et maculati mēte et corpore: vt pa
tet triceſima queſtione v ca: qualis
Et ſunt verba leonis pape vbi dꝛ:
qualis debeat eſſe vxor que habē
da eſt ſecundū legē Virgo caſta et
deſponſata in virginitate Hinc re-
prehendūtur mariti qui magis ali
as mulieres q̄ vxores ꝓpas amāt
et diligunt cum vna caro ſit vt dic
tum eſt Hinc etiam reprehendunt̄
omnes illi qui in ꝓfeſtis diebus et
ieiuniorꝝ tpe petunt debitum quia
matrimonium ſāctum eſt vt dcm̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

fuit ſupra Et h̄ de tercio prīcipali ·
¶ Feria ſecunda quarte · Sermo
de penitentia iniungenda peccato-
ribus ·

Audiuit itaqꝫ ōnis yſrahel
iudicium qđ iudicaſſet rex
Tercio regū ca· Hiis diebus elap-
ſis locutus ſum de fide q̄ habenda
eſt per hoīem ad dn̄i que vocatur fi
des criſtiana· et de viri et mulieris·
que vocatur fides matrimonij Ho
die vero locutur⁹ ſum de fide q̄ de-
bet eſſe inter ſacerdotē et confitentē
que duobus modis poſſet corrūpi
Primo ſi ſacerdos reuelaret pecca-
ta confitentis qđ facere non poteſt
nec debet · et ſi faceret eſſet infidel ·
et puniretur pena perpetua· vt pa-
tet de penitentia diſtinctione ſexta
capittulo· ſacerdos· et ſunt v̈ba gre
gorij· vbi dicitur A ¶ Sacer-
dos aūt an̄ ōnia caueat · ne de hiis
qui ei cōfitentur peccata ſua alicui
recitet· non propinqˀs. non amicis·
non extraneis· neqꝫ quod abſit pro
aliquo ſcandalo· nam ſi hoc fecerit
deponatur · et oīb⁹ dieb⁹ vite ſue
ignominioſus peregrinando ꝑgat
Hec ille ibi Et extra de penitentijs
et remiſſionibus· in ca· Oīs vtriuſ
qꝫ· in fine capitl'i· Secundo corrū
pitur fides quando ſacerdos n̄ con
dignas īponit penitentias confitē
ti pro peccatis ex quibus decipitur
confitens cum ꝑ talē penitentiā ſa
tiſfacere non valeat Vn̄ ſacerdos ī
fidelis dicitur et talis penitentia eſt
falſa· vt habetur de pn̄ia · d· v· ca·
Falſas Et ſunt verba gregorij· vbi
dicitur Falſas penitentias dicimus
que non ſecundū auctoritates ſcōꝝ
patrum pro qualitate criminū īpo
nuntur Hec ibi Et de hac fide ꝓprie
que huic infidelitati opponit̄ iten-
do loq̄· ſi de iudicio ſeruando in dā
dis penitentijs et rectis iudicijs con
ſcientiaꝝ exempla ſalomonis q̄ ſu
per peccatores rectum tradidit iudi
cium Vt patet in ep̄la Et exempla
criſti qui fecit funiculū· per quē ſig
nificatur penitentia· et percuſſit vē
dentes in templo per quos peccato
res ſignificantur · Dic hiſtorias ſi
placet ·

¶ Circa iſtas penitentias iniun-
gendas tria notabimus ¶ primo
legis ſanctionem · ¶ Secundo le-
gis expreſſionem ¶ Tercio legis
limitationē· B

¶ Circa primum prīcipale varij
doctores varias ponūt opiones īt
q̄s repio vanā q̄ verior et cōior ē a-
lijs videlicet oēs pn̄ie ſunt arbitra
rie. h̄ ē ad arbitriū iudicis īponen-
de ꝛ redigēde ſcōꝫ leonē papā xxvi
q· v· ca · Tp̄a penitudīs vbi dr̄ Tē
pora penitudīs habita moderacōe
ꝯſtituēda ſunt tuo iudicio· ꝑut cō-
uerſoꝝ aīos pſpexeris eē deuotos·
pariter etiam habentes etatis ſenil
intuitū et ꝑiculoꝝ q̄rūcunqꝫ ā egri
tudinē reſpicientes neceſſitates· in
quibus ſi quis ita grauiter vrgea-
tur· vt dum adhuc penitet de ſalu-
te ipſi⁹ deſperetur · Oportet ei per

ſacerdotalē ſollicitudinē cōmunio-
nis gratia ſubueniri Hec ille · Et
eadē q·ca· · penitentibus ·d̄r·peni-
tentibus ſecundum differentiā pec
catorum epī arbitrio penitentie tē-
pora decernantur Et capittulo· ſa
cerdos·et ca · De hijs idem habetur
Et de penitentia diſ·i·ca· Menſu-
rā Et ſunt verba ihero·vbi d̄r Mē
ſuram autē temporis ī agenda pe
nitentia· idcirco non ſatis apte p̄fi-
gunt canones pro vnaq̄qz crimine
vt de ſingulis dicant qualiter vnū
quodqz ſemendaadū ſit·ſed magis
id in arbitrio ſacerdotis intelligen-
tis relinquendū ſtatuunt· qr apud
deum non tam valet menſura tem
poris q̄ꝫ doloris · Hec ille Et hᵒ idē
habetur extra de penitētijs et remiſ
ſionibus in ca · Omnis vtriuſqz·
vbi dicitur Sacerdos autē ſit diſcre
tus et cautus·vt more periti medi-
ci ſuperef fūdat vinum et oleū vul
neribus ſauciati Hec ibi·et ca·Sig
nificauit per totum Et hanc opini-
onem conſuetudo approbat·et cō-
muniter ab omnibus ſeruatur pe-
nitentias iniungentibus · vt ſatis
diſcurrenti patere poteſt · Sed huic
ſententie videtur contradicere bea-
tus gregorius in tribus ſuis dictis
Nam de penitentia diſ·v·di· Fal-
ſas penitentias dicimus· que n̄ ſe-
cundum auctoritates ſanctoꝝ pa-
trū pro q̄litate criminis īpoſite ſūt
Idem etiam beat? grego· de pnīa·
diſ·iij·di· prolixior debet eſſe peni-
tentia q̄ꝫ fuerit culpa ·Et idē beat?
gregorius. et etiam iheronim? di-
cunt diſ·xlvi Tanto tp̄e peccatores
debent eſſe in pena·quāto tp̄e fuerīt
in culpa · Hijs dictis reſpondetur
ſecundū hoſtienſē in ſūma dicendo
qꝫ prima auctoritas vera in ſe eſt·
niſi ex aliqua circūſtantia tēperare
tur· que q̄dem tpatio eſt poſita ī ar
bitrio confeſſoris Secūda āt auc
toritas habet intelligi de pnīa inte
riori q̄ conſiſtit in cordis contriti-
one·qr q̄ncunqz peccator rcordatur
de peccatis · ſēp debet dolere in cor-
de ſuo ¶ Tercio auctoritas p̄t glo-
ſari theologice dicendo penā debe-
re eſſe maiorē culpa . intenſiue·et n̄
extenſiue: qr eſt de mente ſancti tho
me·qꝫ ſi non eſt maior dolor pecca
ti q̄ꝫ fuerit delectatio·contritio n̄ eēt
ſufficiens· nec bona : et hoc poſſet
ſufficere pro tercia auctoritate : tū
ſequendo viam hoſtienſis in hac t-
cia auctoritate ſicut in duob? p̄mis
dico · qꝫ pro qualibet peccato mor-
tali debet ſeptēnis penitentia īpoī
Vt patet xxxiij q ij capittulo Hoc
ipſū p totū Et hoc ſumitur a ratio
ne qr dn̄s precepit mariā prophe-
tiſſam ſororē aaron lepra percuſſā
propter detractionē quā fecerat con
tra moyſen poni per ſeptē dies ex-
tra caſtra Vt habetur numeri duo-
decimo vbi accipitur dies pro āno
Hoc idem patet viceſima ſecunda
queſtione prima capittulo Precā
dum per totū Vbi potes videre ſi
placet litteram nō pono cauſa bre
uitatis · preterea ſicut peccator per

peccatum ſeptiformē gratiā amit-
tit ſpiritus ſancti · ſic ſeptennem
penitētiam debet recipere · vt pena
culpe coequetur Niſi forte maior ꝟ
minor pnīa a canone pretaxata in-
ueniatur In quo caſu ſi crimen ſit
publicum. publica debet īponi pe-
nitentia · que nec ſit maior nec mi-
nor q̄ ſit pretaxata niſi ex magna
cauſa. diſpēſetur · vt habetur extra
de penitentijs et remiſſionibꝰ capi·
Queſitum per totū in quo infra di
citur Non tamen publica · ſcz peni
tentia · niſi in publicum id veniat ·
ſcz peccatum penitentia debet īpo-
ni Hec ibi Si vero occultum ſit cri
men · tunc ī diſtincte arbitrarie īpo
nuntur penitentie Et cum dicit ter-
cia auctoritas qꝛ tanto tp̄e peccato
res debent in penitentia eē · q̄nto ſte
terunt in peccato Intelligo niſi iu-
dex aliter arbitretur · Certum enim
eſt qꝛ maior cauſa r̄quiritur in pec
cato publico vt diſpēſetur q̄ ī pec
cato occulto In vtroqꝫ tn̄ maior pe-
nitentia ex cauſa poteſt īponi cōſi-
deratis criminis qualitatibꝰ et q̄n
titatibus ꝑſone · conſiderādo etiam
dignitatem conditionē · ſexū. offici
um · paupertatē · īfirmitatē · debili-
tatem · conſuetudinem . cōplexionē
ſocietatem contritionē · loci regionē
temporis qualitatē. et alias circū-
ſtantias · que adeſſe poſſent · vt pa-
tet extra de penitentijs et remiſſioī
bus capitulo Significant · vbi dr̄
infra · Attendentes qꝛ pro libertate
ſua et eccleſie deuotione hoc fecerit

ſcz quia quatuor caſtra deſtruxerat
quare in hijs talem debetis diſcre
tionē habē · vt alij et ipſe idē ꝑ au-
ſteritate penitentie a ſeruitio eccle-
ſie nullatenus retardentur · nec ali-
quod ſalutis periculū debeant for-
midare Hec ibi Sacerdos tamē cō
ſulat peccatori tu cōmiſiſti tot. et
talia · et ꝑ quolibet pccō deberes ſic
penitere · ſed qꝛ vita tua ad hoc per-
agendum non ſufficeret iniungo t̄
pro omnibꝰ talem penitentiam · et
quodcunqꝫ bonū feceris · ſit tibi ad
remiſſionē peccatoꝝ · et pro penitē-
tia · que tibi veniret īponenda oīa
bona que feceris · et oīa mala et ad
uerſa que tollerabis pro deo īiun-
go tibi pro penitentia · et bona que
in tali ſtatu penitentie feceris pro-
ficient tibi ad vitam eternam poſſi
dendam Et ſi interim moriaris auc
toritate dei · et beatoꝝ apoſtolorum
petri et pauli et ſancte matris eccle
ſie · abſoluo te ab omnibus pecca-
tis tuis que confeſſus es · et ab hijs
de quibus non recordaris · ita qꝛ ſi
quid purgandum r̄manſerit in pur
gatorio purgetur ſecundum dei mi
ſericordiam ꝛ voluntatē · ¶ Sacer-
dos tamen ſecundum gregorium ·
quia contrarijs contraria curantur
imponat penitentiam peccatis cō
trariam · · Superbo · humilem
orationem · auaro · elemoſinarum
largitionem · Accidioſo peregrīa-
tionem · guloſo et luxurioſo · ab-
ſtinentiam · et macerationem car
nis · Et etiam ſuſpecto de hereſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

hereticoꝝ perſecutionē· maledicen-
ti benedictionē· et lingue refrenatio
nē· et aliis ſatiſfactionibꝰ loci muta-
tionē Vt patet· lxxxi· diſ· ca· Valet
loci mutatio· et perſone elongatio·
Oīa tñ ſunt in arbitrio confeſſoris
et eius iudicio ponenda· ut dictum
eſt· et hec ſūt q̄ per ſacros canones
ſanctita ſunt circa penitentias pec
catoribus īiungendas Et hoc ſatis
de prima principali·

¶ Circa ſecundū pͥcipale· ſcꝫ le
gis expreſſionē· ponit aug· xxxviii
diſ· ca· Que ipſis ¶ C

Quod ſacerdos obligatur ſcire ca-
nones quibus ſpeciales penitentie
īponūtur· quos ſi ignorauerit· vix
nomen ſacerdotis habebit Vñ dicit
q̄ ipſis ſacerdotibus neceſſaria ſūt
ad ſciendū· ſcꝫ ſacramentoꝝ liber·
lectionarius· antiphonarius· bap-
tiſterium· canones penitentionales
Hec ibi Et ideo hoc loco intendo po
nere oēs penitentias canonū deter-
minatas· que numero ſunt quadra
gīta quīqꝫ· ut ſi qui ſacerdotes neſ
ciant adiſcant· et ſeculares ſacerdo-
tibus ignorantibus non omittāt·

¶ D Prima penitētia ē
de preſbiteris fornicariis· qui debēt
iuxta ſanctiones apoſtoloꝝ priua-
ri· tñ ſecundū beatū ſilueſtrū· ſi de-
poſuerit crimen ſuum· debet ꝑ de
cennium penitentiari Vt patꝫ lxxx
ii· diſ· ca. preſbiter· ubi dicitur preſ
biter ſi fornicationēꝫ fecerit ꝙ ꝙ ſecū
dum canones apoſtolorū deponi
debeat· tamen iuxta auctoritatē ſil
neſtri pape· Si in vicio non ꝑdura
uerit· et ſua ſponte confeſſus fuerit
adiecit ut reſurgeret· decē annis in
hunc mundum penitebit· Hec ibi·
Vide totū capitulū ſi placet Qui-
dam tamē intelligunt illū canonē
de adulterio et inceſtu· quidā de ſi-
plici fornicatione ¶ Secundꝰ canon
īponit penitentiam ſacerdoti cog-
noſcenti filiam ſpiritualē. ſcꝫ quā
baptiſauit confirmauit· vel in peni
tētia audiuit· ut patet xxx. q· i· ca.
Si quis ſacerdos ubi dr̄ Si q̄s ſa-
cerdos cum filia ſpirituali fornica-
tus fuerit· ſciat ſe graue adulteriū
cōmiſiſſe Idcirco femina ſi laica ē
omnia relinquat· et res ſuas paupe
ribus tradat et conuerſa in monaſ-
terio· deo uſqꝫ ad mortem ſeruiat·
Sacerdos aūt qui malū exemplū
dedit hoībus ab omni officio de-
ponatur· et peregrinando duodecī
annos peniteat: poſtea vo ad mo-
naſterium vadat ibiqꝫ cūctis diebꝰ
vite ſue ſeruiat deo Hec ibi Et eadē
queſtione ca: Non debet per totū

¶ Tercius canon īponit penitentiā
ſodomitis ſcꝫ laicis et clericis: utꝫ
extra de exceſſibus prelatoꝝ capi:
Clerici: ubi dr̄ Clerici quicunqꝫ il-
la incontinencia que contra naturā
eſt: propter quam ira dei venit ī fi
lios diffidēcie et quīqꝫ ciuitates ig
ne conſumpſit deprehēſi fuerīt de-
iciātur a clero vel ad agendā peni-
tentiam in monaſteriis detrudant
Si laici excōmunicationi ſubden-
tur: et a cetu fidelium fiant penitꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

alieni Hec ibi· Hoc enī peccatū ma
ius eſt ꝙ ſtare cum propria matre
vt patet · xxxij·q·v·ca· Adulterū
vbi dicitur Adulterū malum vīcit
fornicationē vincitur āt ab inceſtu
Peius eſt enim cum matre ꝙ cum
aliena vxore concūbere Sed omniū
hoꝝ peſſimum eſt qđ contra natu-
ram fit Hec ibi ¶ quartꝰ canon īpo
nit penitentiam agentibus nupti-
as clādeſtinas· vt patet de clādeſti-
nis deſpon·ca·Cum inhibicio. vbi
dicitur Si quis vero clādeſtina vel
interdicta coniugia inire preſūpſe-
rit in gradu prohibito etiā ignorā-
ter ſoboles de tali coniunctione ſuſ
cepta prorſꝰ illegittima cenſet̄ Hec
ibi· vbi plura ponuntur vide capit
tulum per totū· ¶ quintus canon ē
Si quis votum ſimplex violauerit
Vt patet xxv · diſtinſtione capittu
lo Si vir· vbi dicitur Si vir votum
virginitatis habens adiungit̄ vxo
ri· poſtea non dimittat vxorē·tribꝰ
annis peniteat Hec ibi ¶ Sextꝰ ca-
non· ſi quis excōmunicatus cele-
brauerit· vt patet decima tercia ·q·
tercia· capittulo De illis ·vbi dicit̄
ꝙ illis quos bene penitet poteſt da
ri coīo et eccleſiaſtica ſepultura·ſic
in oppoſitum · ſi excommunicatꝰ
celebrauerit· ipſum non penitet·et
ideo cōmunione debet priuari·niſi
aliter emendetur· et cadit in irregu
laritatem ¶ Septimus canon·ſi ꝗs
alium iniuſte accuſat ad mortem·
vt patet extra de accuſatoribus ca·
accuſaſti Vbi ponitur pena ſeptē-
nis et panis et aqua per dies q̄dra-
gintaEt quinta queſtione ſexta ca·
Qui. vbi dicitur · qui calumniam
illatam non probat penā debet in-
currere quam ſi probaret ſuſtineret
vtiqꝫ reus Hec ibi ¶ Octauꝰ canon
eſt·ſi quis cognouit cōmatrē ſuam
ſpiritualē Vt patet xxx·q· et in ca.
ſi pater·vt patebit infra·vbi ānota
bitur textus legis ¶ Nonus canon
eſt ·ſi quis deſponſatam alteri acce
perit in vxorē· vt patet extra de ſpō
ſa duoꝝ ca·Accepiſti· vbi dicitur·
accepiſti illam vxorem tibi· quam
alter ſibi habuerat deſponſatā· di-
mitte illam·qꝛ nunꝙ tibi poteſt fie
ri legittima Et quadraginta diebꝰ
in pane et aqua peniteas Hec ibi·
¶ Decimꝰ canon eſt ·ſi quis cog
noſcit duas commatres vel duas
ſorores ſiue vxor fuerit mortua ſi-
ue viuat· vt patet xxx·queſtio·iiij :
in capittulo :ſi pater vbi dicitur·ſi
pater aut filius aut duo fratres cū
vna muliere : aut ſi quis cū matre
et filia aut cum duabus ſororibus
aut cum duabus cūmatribus ali-
quis concubuerit ſecundū antiquā
et humaīorem ſententiam octo an
nis peīteat ¶ Vndecimꝰ canon·de
homicida volūtario Vt patet l d ca
Miror : vbi poītur :ꝙ talis nullo-
mō p̄t eſſe ſacerdos lege ibi litterā
¶ Duodecimꝰ canō eſt de caſuali ho
micida: vtꝫ eadē d ca : ſi ꝗ Vbi poī
tur ꝙ quiqꝫ ānis peīteat:et a coīo
ne īterim ſit priuatus ¶ Decimꝰ
tercīꝰ canon ē de homicida ppt ne-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ceſſitatē Vtz l·d. ca· De hꝰs vbi dr̄
quod occidens alium ex neceſſitate
adhuc dat ſe cauere a celebratione
licet hoc non precipiatur: ſed ſolū
detur in conſilium· vbi ponit̄ exēp
lum de ſacerdote criſtiano occiden-
te ſacerdotē paganū pro defēſione
ſua propria Decimus quartus ca-
non eſt de matricida· vt patet xxxiij
q·ij·in ca· laborē· per totū in q̄ bre
uiter habetur· qꝫ talis debet penite
re per decē annos et in primo āno
nunq̄ȝ poteſt intrare eccleſiā·ſed ſē
per in foribus eccleſie eſſe debet·et
per triennium eſt priuatꝰ cōmuni
one ·et omnibus decē annis nunq̄ȝ
debet cōmedere carnes niſi in mag
nis feſtiuitatibus · vbi vide litterā
que longa eſt ¶ De cuius quintus
canon eſt de periuriis vi·q·i·ca ·qui
cumqꝫ vbi dr̄ · quicunqꝫ ſciens ſe
periurauerit q̄dragiinta diebꝰ ī pa
ne et aqua et ſeptē ſequētes annos
peniteat· et nunqꝫ ſit ſine peniten-
tia nunq̄ȝ in teſtimoniū recipiatur
cōmunionē tū poſt hoc recipiat· hec
ibi ¶ Decimꝰ ſextus canon ē de fal-
ſa mēſura· vt patet extra de emptio
ne et vēditione ca· Vt menſure vbi
dr̄ Si quis iuſtas mēſuras et iuſta
pondera lucri cauſa mutare p̄ſūp-
ſerit triginta dies in pane et aq̄ pe-
niteat Hec ibi ¶ Decimꝰ ſeptimꝰ ca-
non eſt de ſolemniter penitente dū
redit ad vomitū· vtz de pe·diſ· v·
ca Iam vero· vbi dr̄ ·poſt hoc autē
ad proprium vomitum reuerſi ſūt
vt et pecunias darent et ambirent
rurſꝰ ad miliciam· iſti decē āni ſūt
iſ̄ penitentes eſtimandi ·Hec ibi
¶ Decimus octauꝰ canon eſt de eo q̄
deuotā ſuam ſcīmonialē cognoſ-
cit vt patet viceſima quinta q·i· ca
De filio Et ca· deuotā· vbi dicitur
deuotam peccantē non recipiendā
eſſe in eccleſia ſencemus· vbi pecca
re deſierit. et ſi deſinens egerit peni
tentiam aptam decem annis reci-
piat cōmunionem ·Prius autē qꝫ
in eccleſia admittatur ad orationē
ad nullius conuiuiū criſtiane mu-
lieris accedat · qꝫ ſi admiſſa fuerit
etiam hec que eam receperit habea-
tur in abſtinentia Corruptorē etiā
per pena conſtringat Hec ibi ¶ De
cimus nonus canon eſt de cantāte
miſſam·et non cōmunicante ·Vtz
de conſecra·diſtinctione ſecunda ca
pittulo Relatū· vbi dicitur .quicū
qꝫ ergo ſacerdotum deinceps diui-
no altari ſacrificium oblaturꝰ ac-
ceſſerit·et ſe a cōmunione ſuſpēde-
rit· ab ipſa qua ſe indecenter priua
uit gratia communionis vno āno
repulſū ſe nouerit Hec ibi· ¶ Vice-
ſimus canon eſt de ſacerdote q̄ cleri
cum mortuum· inuoluit in pāno
altaris · vt patet de con·d· i: ca Ne-
mo per ignorantiam vbi dicit̄ qꝫ
ille qui hoc fecerit ſi fuerit dyaconꝰ
tribꝰ annis cū dimidio :erit p̄uatꝰ
altari Si autē fuerit ſacerdos: decē
annis et menſibꝰ quīqꝫ excōmuni
catꝰ ſit Hec ibi : vide totū capittu-
lū ¶ Viceſimꝰ primꝰ canon eſt de cō
mittēte ſacrilegiū vt patz xij q̄ſtioē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſecunda· ca· De viro ·vbi dr̄ ·qꝰ ta
lis ſeptem annis peniteat· Prima
ſit totaliter extra eccleſiā·et iſto tpe
nunq̄ꝰ bibat vinū nec cōmedat car
nes·ceteris vero annis tribus vici-
bꝰ in ebdomada carnis n̄ cōmedat
Hec omnia habentur in littera· vi-
de eā qꝛ longa eſt Hec ibi ¶ Viceſi-
mus ſecundus canon eſt· ſi paren-
tes frangant ſponſalia filioꝝ ·et fi
lij conſentiāt· ſic̄ ſunt in culpa· vt
patet · xxxi·q· iij·ca· Si qui paren-
tes ·vbi dr̄·ſi qui parentes fidē fre-
gerint ſponſalioꝝ·trienniū tpe a cō
munione abſtineant Si vō ſponſꝰ
et ſponſa in illo graui crimine nō
fuerint deprehēſi· excōmunicati erūt
parentes· ſi vero in eodē vicio pol-
luerint · ſe conſētiendo· ſuperioꝛ ſē
tentia ſeruetur Hec ibi ¶ Viceſimꝰ
tercius canon eſt de illo qui duxit ī
matrimonium illam q̄ꝰ polluit p
adulterium . vt patet t̄ceſima t̄cia
q. i·ca· Si vidua ·vbi dr̄ · ſi vidua
fuerit mechata·et eundē poſtea ha-
buit maritum· poſt quīquenniū tē-
pus acta legittima penitentia·pla-
cuit eā ad cōmunionē reconciliari·
Hec ibi ¶ Viceſimus q̄rtus canon
eſt de maledictione · contra deū vel
aliquem ſanctoꝝ blaſphemando ·
vt patet extra de maledictis.ca· Sta
tuimꝰ·vbi dr̄ Statuimꝰ·vt ſi quis
contra deum et aliquē ſanctoꝝ ſuo
rū·et maxime beatā virginē līguā
in blaſphemiā publice relaxare p̄-
ſumpſerit · per epiſcopū ſuū pene
ſubdatur inferius ānotate· vt ſeptē
dominicis diebus pre foribus eccle
ſie in manifeſto· dum agunt miſ-
ſarum ſolemnia blaſphemus exiſ-
tens · vltimo eorum die dominico
pallium et calciamenta non habe-
at.ligatus corrigia circa collū·ſep
temqꝫ precedentibus ſex ferijs ī pa
ne et aqua ieiunet ·eccleſiam nulla-
tenus ingreſſurꝰ quolibet q̄qꝫ p̄dic
torum dierum tres ſi poterit·alio-
quin duos reficiet pauperes ſiue v-
num·et ſi nec ad hoc eius ſuppetūt
facultates id in penam aliā cōmu-
tetur Et ſi renuerit peragere peni
tentiam ſupradictā eccleſiaſtica ſe-
pultura careat :hec ibi ¶ Viceſimꝰ
quintus canon ē d̄ ſacerdote denun
ciante eum quē audiuit in confeſſi
one : vt patet de penitentia diſ vi:
ca :ſacerdos vt in principio fuit al
legatum ¶ Viceſimus ſextus canō
ē de eo q̄ cōdicionalit̄ piurat ſi liber
ſit t̄ ſeruꝰ xxij q v ca Qui cōpulſꝰ
vbi dicitur: qui compulſꝰ a dn̄o ſci
ēs piurat vterqꝫ ſūt periuri et dn̄s
et miles: dn̄s quia precepit: miles
qꝛ dn̄m pluſq̄ꝰ aīam ſuam dilexit:
ſi liber eſt quadraginta dies penite
at in pane et aqua et ſeptē ſequen-
tes annos: ſi ſeruꝰ eiuſdē tres qua-
drageſimas et legittimas ferias pe
niteat . hec ibi ¶ Viceſimꝰ ſeptimꝰ
canon eſt de eo q̄ periurat in manꝰ
epi aut ſuper crucē . vt patet xx q
ſexta capittulo Qui periurat ꝛc̄
vbi dicitur ¶ qui periurat ſe in ma-
nibus epiſcopi . aut in cruce con-
ſecrata tres annos peniteat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Si vero in cruce tm̄ non conſecra-
ta vnū annū peniteat Qui incautꝰ
fuerit et ignorans et poſtea cognoſ
cit duas quadrageſimas peniteat.
Hec ibi ¶ Viceſimꝰ ſeptimꝰ canon
eſt de eo q̄ falſū iurat ſcienter. vel
aliū iurare cōpellit. Vt patet .xxij.
q.v.ca. Si q̄s coactꝰ. vbi dr̄. Si q̄s
coactꝰ pro vita redimēda vel q̄libꝫ
cauſa vl' neceſſitate periurat qꝛ plꝰ
corpꝰ ꝙ animam dilexit tres q̄dra-
geſimas peniteat. alij vero iudicāt
tres annos vnū in pane et aq̄. Hec
ibi. ¶ Viceſimuſnonꝰ canon eſt de
eo q̄ diſcrepat a cōſuetudine roma-
ne eccleſie. inducendo nouas horas
canonicas Vt xi.di.ca. De hijs vbi
dicitur. ꝙ talis emendet ſe cū lacri
mis et ſex menſibus peniteat. vide
litterā: qꝛ longa eſt hanc ſolā conti
nens ſententiam ¶ Triceſimus ca-
non eſt de ep̄o ordinante clericum
inuitum ſine cauſa preciſe vl' cōdi
cionaliter. vtꝫ lxxiiij.diſ.ca.ij.vbi
dicit' Ep̄s qui inuitū aut reclamā
tem ordinare preſumpſerit annua-
li pn̄ie ſubditus miſſas facere non
preſumat Hec ibi ¶ Triceſimꝰ pri-
mus canon eſt de ep̄o qui venditio
nem miſteriorꝫ eccleſie diſſimulat.
vt patet.i.q.i.ca. Quicq̄d inuiſibi
lis.vbi ponitur.vt dictū fuit ſupra
ꝙ ep̄s duobus menſibus excōmu-
nicationi ſubicitur Hec ibi ¶ Trice
ſimus ſecundus canon eſt de ſorti-
legis et ſortilegijs.vt patet extra de
ſortilegijs capittulo. in tabul'.vbi
dicitur In tabulis vel codicibus à
alijs ſorte furta non fiunt inq̄rēda.
nec diuinationes aliquas in aliqui
bus rebꝰ quis obſeruare preſumat
qui autē contra fecerit quadragīta
dies peniteat Hec ibi ¶ Triceſimus
tercius canon eſt de vidente ī aſtra
labio. vt patet extra de ſortilegijs.
ca. Ex tuarꝫ tenore litterarꝫ. vbi dr̄
ꝙ pn̄ia ānualis tribuatur. vl' ma
ior ſi viſū fuerit. vide litteram. qꝛ
longa eſt ¶ Triceſimꝰ quartꝰ canō
eſt de eo qui per negligentiam ali-
quid de ſanguine criſti ſtillauerit ī
terrā vel in tabulam adherentē ter
re lingua lambatur locus et radet'
et pn̄ia īponitur. vt patet ī capit-
tulo Qui per negligētiam et de cō-
ſecracōe diſ.ij.ca Si q̊s per ebrieta-
tem. vbi dr̄ Si quis p̱ ebrietatē vel
voracitatem euchariſtiā euomuerit
quadragīta diebus peniteat. ſi lay
cus fuerit clerici vel monachi ſub-
dyaconi.preſbiteri lxx.diebꝰ penite
ant. ep̄i.xc. Si pro īfirmitatis cau
ſa euomuerit.ſeptē diebꝰ peniteat:
¶ Triceſimꝰ quītꝰ canon eſt de īf'
fectione p̄ſbī. vt patet exta de peni
tencijs et remiſſi ca: qui p̄ſbiterū
occiderit vbi dr̄: qui preſbiterū occi
derit duodecī annorꝫ pn̄ia ei ſecun-
dum canones īponatur: Hec ibi
¶ Triceſimus ſextus canon eſt de īce
dente domū vel aream: vt patet vi
ceſīa iij q p̄ma ca Peſſia vbi poī-
tur: ꝙ quicunqꝫ fecerit ex odio ſit
excommuīcatus et per annū peīte
at. vide litteram ibi ¶ Triceſimus
ſeptimus canon eſt de cōmuīcāte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

hereticum ſcienter vel ignoranter ·
vt patet xxiiij·q·i· ca· Si quis dede
rit vbi dicit· ·ſi quis dederit aut ac-
ceperit cōmunionē de manu hereti-
ci.et neſcit ꝙ eccleſia catholica con
tradicit· et poſtea intelligens· vnū
ānū ītegrū peniteat·hec ibi Triceſi
mus octauꝰ canon eſt de illo q̄ cog
nouit duas ſorores· vel matrē·et fi-
liam vel amicā vel neptē· vt patet
triceſima tercia queſtione ſecunda·
capittulo · ſi quis cum duabꝰ· vbi
dr· Si q̄s cū duabꝰ ſororibꝰ fuerit
fornicatus·aut cum hijs perſonis·
de quibus ſancta ſcriptura prohi-
bet·ſi talis dignā egerit penitentiā
et caſtitatis non valuerit continen
tiam ſuſtinere· liceat tali legittimā
in coniugio vxorē accipere·ſimilit
et mulier que tali lapſa fuerit ſcelē
vt fornicationis non perducat ad
chaos Hec ibi ¶ Triceſimus nonꝰ
canon eſt de coeuntibus cū brutis
et inceſtuoſis· vt patet triceſima iiij
q·ij.ca· Hoc ipſum ·vbi dicitur ꝙ
tales ſeptem annis peniteant· Vi-
de ibi ¶ quadrageſimus canon eſt
de patrono qui dilapidat bona ec-
cleſie· vt patet xvi queſtione quīta·
ca· Filijs· vbi ponitur·ꝙ ſint excō
muīcati tales per annum Vide lit-
teram ibi ¶ quadrageſimꝰ primꝰ
canon eſt de illo qui illuſtrat domū
ſuā cū incantationibus magicis ·
vt patet xxvi·q· v·ca·qui diuīatio
nes vbi dicitur · qui diuinationes
expetunt·et morem gentilium ſub-
ſequunt·vel in domos ſuas huiuſ
modi homines introducunt·cauſa
exquirēdi aliquid arte magica ſub
regula quinquennij iaceāt Hec ibi
¶ quadrageſimus ſecundus canō
eſt de hijs qui non bene cuſtodiunt
corpus criſti · vt negligentia eorū
mus vel alius vermis cōmederit
ipſū ¶ quadrageſimꝰ tciꝰ canon ē
de ſacerdote perdente corpus criſti·
De hijs duobus patet de con·di·ij·
ca ·qui bene vbi dicitur · qui bene
non cuſtodierit ſacrificium et ver-
mis vel aliquid aliud cōmederit·q̄-
draginta dies peniteat · qui autem
perdiderit illud ī eccleſia aut pars
eius ceciderit et non inuenta fuerit.
triginta dies peniteat Hec ibi
¶ Quadrageſimus quartꝰ canon eſt
de periurio adulterio homicidio et
fornicatione ſingulariter quibꝰ da
tur quīqꝫ anni Vt patet xxij q i ca
Precauendum · aliter predicandū
Vide litterā ¶ quadrageſimꝰ quī
tus canon eſt de eo qui ſcient rebap
tiſatur vel pro vicio hereſis vl pro
ſalute corporis obtinenda Vtꝫ de
con diſ iiij ca q̄ bis baptiſatur vbi
poītur pnīa ſeptēnis iiij et vi feria
Vide ibi litteram quia plena eſt
Ecce ergo canones penitentiales
ſecundum legis xanctiones datos
quos oportet quemlibet ſacerdotē
ſcire vt dictum eſt ſupra per auguſ
tinum Et hec ſatis eſt de ſecundo
pricipali

C E Circa tercium prin-
cipale ſcilicet legis limitationem:
Debet nāqꝫ confeſſor conſiderare

qualitatē perſone circa huiuſmodi
penitentias iniungendas· et iā pre
taxatas· vt dictum eſt Et videre an
peccans ſit ſeruꝰ vel liber· ſi ſeruꝰ
conſideret ſi fecit timore dn̄i ſui aut
libēter et voluntarie· ſi primo mo
do tunc mitiꝰ ſe debet habere· vt pa
tet xxiij ·q· v·ca· qui compulſꝰ alle
gato ſupra Et xi·q· iij ca· Dn̄s·et
ca·qui reſiſtit Si ſecundo modo tūc
acrius debet puniri· vt patet xij.q·
ij·ca· qui manu mittitur Si vo ē li
ber tunc debet īponere penitentiā a
iure taxatam: ſi fieri poteſt et exple
re poſſit· vt patet xxvi ·q· v ca Sa
cerdos· vbi dr̄ Sacerdos penitenti
am īploranti abſqȝ ꝑſonaꝝ accep
tione pn̄ias ſecundū leges iniun
gat Hec ibi · ſȝ ex cauſa poteſt ipſā
moderare · ſi diues ſit caute inq̄rat
que cauſa mouit ipſū ad peccandū
Et ſi pure confiteatur· tunc veniā
promittat Vt patet de ·pe· d·vi·ca
i. vbi dicitur ·ſemꝑ eū adiuuet leuā
do·conſolando ·ſpem promittēdo·
Hec ibi Vn̄ ei īponere debet ieiuni
um. orationes· et elemoſinas· et ſi
ſit delicatus·tunc ieiuniū non īpo
nat Vt patȝ xli·d·ca· Non cogant̄
vbi dr̄ Nō cogātur diuites paupe
rum cibis veſci· vtantur conſuetu
dine īfirmitatis ſue: ſed doleant ali
ter ſe non poſſe ſuſtētare· ſi conſue
tudinem mutant egrotant· Hec ibi
ſi peccator ſit prelatus · et publice
peccauerit· acrius q̄ȝ alij puniri de
bet in exemplum alioꝝ· vt patet xi
q·iij·ca· Precipue vbi dicitur Infra

Deterius in populis prelati delin
quūt ac per hoc ipſi crudeliꝰ q̄ȝ cete
ri puniantur Vt ait beatus grego
rius: ſcire prelati debent quia ſi ꝑ
uerſa nunq̄ȝ perpetrant tot mortibꝰ
digni ſunt quot ad ſubditos ſuos
perditionis exempla tranſmittūt:
Hec ibi: ſi autē eius peccatum ſit
occultum tunc ipſū mitiꝰ puniat
vt patet ij q i ca ſi peccauerit vbi dr̄
Si peccauerit in te frater tuꝰ vade
et corripe eū inter te et ipſum. ſi pec
cator fuerit religioſus et fregerit
regulam acriter puniat̄ ¶ Nam
ſecundum gregorium magis delin
quit q̄ȝ ananyas et ſaphira q̄ ſpūi
ſancto ſūt mentiti. vt patet xij q i
Et ſi habeat propriū moneat et ter
reat q̄ȝ dimittat· qꝛ religioſꝰ neqȝ
ſine licentia neqȝ cum licentia ſui
ſuperioris poteſt proprium habere
vt patet extra de ſtatu monachorū
in capitulo monachi Si peccator
eſſet monialis tunc diſtinguat Si
eſt profeſſa ſi eſt conuerſa ſi ē ſacra
ta Et hoc vltimo modo eſt maius
peccatum vt patet xxv q i ca i Si
ſit ſeculariꝰ mulier conſideret ſi eſt
puella virgo ſub poteſtate parentū
et nimiꝰ laſciua et tunc affligat eā
ieiunijs ne cadat in peccatum luxu
rie Nam luxuria mulieris non eſt
ferenda ymmo acrior eſt q̄ȝ virorū
et inde eſt acriꝰ punienda et domā
da vt patet xxxij queſtione tercia
capittulo Meretrices Eſt tamē nich
ilominꝰ ſi peccauerit conſolanda
qꝛ ſexꝰ mulieꝝ magis debȝ moneri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

q̄ꝙ terreri· vt patet viceſima quinta
q·i·ca. Iudeis Si autē ſit coniuga
ta· tunc prouideat ꝙ ſine ſcandalo
viri penitentiam īponat· ſcꝫ ꝙ in
abſentia viri ſe affligat diſciplinis
atqꝫ ieiunet· et preſertī ſi maculaſ-
ſet thorum ·vt patet xxxiij.q·v· ca.
Eſt ergo Et in preſentia viri abſti-
neat· non a qualitate ſed a quanti-
tate ciborū Et ſi aliqđ crimen pub-
licum cōmiſerit· qđ bene conſtat vi
ro· vt quia oppreſſit filiū vel ſimi-
le tunc ſub pretextu talis peccati p̄t
ſic fieri ꝙ etiam de occulto peniten
tiam agat · ſic ꝙ potius mereatur
vocari caſta q̄ꝙ adultera ·vtꝫ xxxiij·
q i ca Non erit Et ſi ſit vidua agḡ
uet ipſū ieiuniijs et orationibꝰ ma-
gis q̄ꝙ alias mulieres ·Nam tales
orationibus ſuis et meritis debent
reliq̄s adiuuare. vtꝫ lxxxi diſ ca Vi
due Et ideo ſi vidua non poteſt ie-
iunare eſt orationibus aggrauāda
vtꝫ xxxi q ca Quoniam virginibꝰ
Si meretrix eſt ·inducat eam· vt ceſ
ſet a peccato· eidem ſi de cetero non
peccauerit veniam pollicēdo Alia
quin ſi abſtinere non velit· ſaluari
non poterit· ſi dicat non poſſe ab-
ſtinere· tunc danda eſt ei penitentia
nec poteſt abſolui Debet tamen cō-
ſuli vt faciat elemoſinas Et oīa bo
na ſibi proſint Et deminus eam re
ſpiciat· et illuſtret eius cor ad peni-
tētiā faciēdā · vt patet de pnīa diſ-
tinctione ſexta · capitulo Falſas ·
Sit ergo hec concluſio · quamuis
canones in certis caſibꝰ īponūt cer

tas penitentias ·p̄nt tamē augmē
tari et diminui conſideratis circū-
ſtantijs de quibus ſupra dixi Et
iſto modo leges canonice imitari
habent Sacerdotes ergo tale iudi-
cium de peccatoribus facientes rec-
te iudicant ·Et hoc iudicium audi-
tur ab omni populo · Et potiꝰ de-
bent velle eſſe miſericordes q̄ꝙ cru-
deles· vt patet xxvi q v· ca Alligāt
et ſatis de tercio principali

¶ Feria tercia quarte . Sermo
de ydolatria ·

FEcerunt vitulum confla-
tilem · et immolantes dix-
erunt Hij ſunt dij tui iſra
hel ꝛc̄ . Exodi xxxi ca· ¶ Feci mul
tas diſcretiones hijs diebus elap-
ſis ·dum de varia modo fidei et in-
fidelitatis locutus ſum · ſicut fuit
de fide viri et mulieris que ī matri
monio conſiſtit· et đ fide ſacerdotis
et ipſius infidelitate circa peccato-
rem Nunc hodie reuertēs vnde ſer-
mo prīcipalis erat ſcꝫ ad fidem criſ
tianam De ipſius īfidelitate loqui
intendo que vocatur ydolatria. In
qua criſtianī ſequentes ritum et mo
rē iudaycum faciunt vitulū confla
tilē ipſū q̄ adorāt dicentes ꝛc̄ Con
tra quos dicitur exodi xx Domi-
num deum tuū adorabis· et illi ſo-
li ſeruies · et ſunt verba xpī ma-
thei quarto Et non ſic facientes
ydolatriam cōmittunt :quia ydo-
latria nichil aliud eſt quam ydol
prebere cultum latrie : qui ſoli deo

eſt exhibendus. Contra quos dicit̃
apoca. ix. niſi egerint penitentiam
de operibus manuū ſuaꝝ. vt ado-
rent demones et ſacrificia aurea et
argentea. erea. lignea et lapidea. ne
qꝫ videre poſſūt. neqꝫ audire. neqꝫ
ābulare Ideo dicit aug. Et ponit̃
xxvi. q. v. ca. Admoneant Admo-
neant fideles ſacerdotes populos
vt nouerīt magicas artes incanta
tiones qꝫ q̄buſlibet infirmitatibus
hoīm nichil poſſe remediū conferre
non aīalibus languentibus clau-
dicantibus qꝫ vel moribundō etiam
quicq̄ʒ mederi. Sed hec eſſe laq̄os
et inſidias antiqui hoſtis quibus il
le perfidus genus humanū decipe
re nitit̃. Et ſi quis hoc exercuerit
clericus degradetur laycus anathe
matizetur Hec ille. et hoc idē habet̃
extra de ſortilegiīs capitulo In ta
bulis: vt fuit dictum heri in q̄dra-
geſimo primo canone Et ideo ponit
ſanctus thomas ſecunda ſecunde
queſtione. xciiij. ar. iiij. q᷒ ydolatria
eſt maximū peccatoꝝ ſi conſideret̃
ex parte peccati. qm̄ in hoc peccato
offenditur deus cui ſeruanda eſt fi-
des. nam ille honoꝛ qui debetur deo
datur hoībus. Et notanter dicit ex
parte peccati. qꝛ ex parte peccantis
magis eſt peccatum hereſis q̄ʒ pec
catum ydolatrie: quia ydolatria p̄t
eſſe ex ignorantia. et hereſis ſemper
eſt ex malicia. modo maius eſt pec
catum quod ex malicia committit̃
q̄ʒ peccatum quod ex ignorantia ꝑ
petratur Ideo propter hoc deꝰ accē
ſus eſt furore contra populū ſuū.
quem acriter puniſſet. niſi fuiſſet
oratio moyſi Vt patet in epiſtola.
Criſtus etiam reprehendebat iude-
os: quia ipſum non venerabantur
vt verū filiū dei Vt patet in ewan
gelio Dic hiſtorias ſi placet
¶Circa hanc ydolatriam tria nota-
bimus ¶Primo falſā ſcientiam
¶Secunda fictam potentiam.
¶Tercio occultam maliciam. B
¶Circa primum principale. ſcꝫ
falſam ſcientiam Demones ſemīa
uerunt in mundo ydolatriam ꝑ fal
ſam ſcientiam. per diuinationem
demonū. qua futura quedā et alia
occulta predicere videbantur. et per
hoc verā diuinitatem habere credū-
tur Vn̄ diuinatio quaſi diuinitatis
imitatio dicta eſt. ſolius enī ē diui-
ne intelligentie et ſapientie occulta
noſſe et reuelare Ideo dicit̃ xxvi. q.
v. ca. Nlt. Qui diuinationes expe-
tunt. et morem gētiliū ſubſequūt̃.
aut in domos ſuas huiuſcemodi ī-
troducūt exq̄rēdi aliquid arte ma
lefica. aut expiandi cauſa ſub r̄gl'a
quinq̄ennij iaceant ſecūdū gradꝰ pe
nitentie prefinitos Hec ibi Hoc idē
etiam patet de ſortilegiīs ca. In ta-
bulis. vbi dr̄. nec diriuationes ali-
quas in aliquibꝰ rebꝰ q̄s obſerua-
re p̄ſumat. q̄ āt contra fecerit q̄dra
ginta dies abſtineat. Hec ibi Sed
ad intelligentiam eoꝝ q̄ demones
preſcire poſſūt Nota ſecūdū bo-
nauenturā in ſecunda diſ. v. q᷒ fu-
turoꝝ triplex eſt genus primo ſūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

q̄dā futura q̄ habēt determinatam·
et infallibilem cauſam ¶ C
¶ Secundo ſunt quedā q̄ habent
determinatam cauſā ſed fallibilem
¶ Tercio quedā ſunt que habēt cau
ſam indeterminatam et fallibilem
Prima ſcꝫ que habent cauſā deter-
minatā et infallibilē· poſſunt ſciri
non ſolum a deo et in deo: ſed etiā
a creatura et hoc in ſue cauſa· ſicut
cognoſcitur tempꝰ eclipſis ꝑ īter-
poſitionem terre inter ſolē et lunā·
Vn̄ quocienſcunqꝫ aſtrologi cog-
noſcunt ex motu corpoꝝ ſuperioꝝ
debere fieri interpoſitionē vaticinā
tur eclipſim eſſe futuran Conſi-
milia enī poſſunt futurari et cog-
noſci Secunda āt que habēt cau-
ſam determinatā ſed fallibilē poſ-
ſunt ſciri a creatura ſed non ita cer
titudinaliter ſicut a deo· verbi gra-
tia ſeminans bonū frumentum in
terra bene pingui· ſcit ſe habiturū
largas fruges. quia hoc cognoſcit
ex determinata cauſa ex bono fru-
mento et pingui terra .tamen qn̄qꝫ
fallitur· qꝛ ex intemperie aeris quā-
do veniunt procelle et tempeſtates
et impediunt effectum Tercia vō
que habent cauſā indeterminatam
et fallibilem· ſicut ſunt ea que pro-
cedunt a voluntate noſtra· q̄ q̄dem
indeterminata eſt ꝑpter hoc : qꝛ eſt
fallibilis Etiam quia poſſunt vo-
lenti perficere multa īpedimēta oc-
currere Et talia non poſſunt certi-
tudinaliter ſciri ab aliqua creatura
in ſeipſa: ſed ſolum a deo vel ꝑ re-
uelationem diuinam· Vnde dicit
damaſcenus libro ſecundo ca·iiij·
ꝙ futura neqꝫ angeli neqꝫ demōes
nouerunt· ſcꝫ naturali cognitione·
Huius autē ratio eſt : qꝛ cognitio
creature pēdet ex re cum ōnis nr̄a
cognitio ortum habeat a ſenſu: ſed
res incerta eſt in ſe et in ſua cauſa·
Ideo creatura non poteſt certitudi-
naliter cognoſcere aut preſcire Di
uina āt cognitio non dependet a re
aliqua· ymmo omnia dependent a
cognitione· Vn̄ magiſter in primo
ſenten· diſ·xviij· Non idō nouit deꝰ
res qꝛ ſunt· ſꝫ ideo ſunt quia nouit·
Ideo deus poteſt habere· et de facto
habet cognitionem omniū futuro
rum contingentium· vt bn̄ declarat
ſanctus thomas prima ꝑte· et ideo
ſicut certiſſime nouit· ita poteſt cer
titudinaliter demonſtrare et reuela
re Vn̄ cum talia futura predicun
tur predictio illa diuinatio nuncu
patur· qꝛ actus talis eſt diuinꝰ: ſed
quia demones ſuperbi maxime de
ſiderant honorari vt deus· conant̄
hoc oſtendere in ſe habere· et idō dicē
ꝙ demones ꝑ ſeipſos futura contī
gētia certitudīalit̄ p̄ſciant· h̄ ē eis
attribuere qd̄ dei oīpotentis eſt· et ꝑ
cōſeq̄ns ibi ydolatria eſt annexa. idō
diuīatio ꝓhibetur ōnino· ¶ D
¶ Sed notandū ē· ꝙ q̄uis ipſi de-
mones n̄ p̄nt ꝑ ſeipſos certitudina
lit̄ ſcire futura· tamē freq̄nt̄ dicunt
vera : quia euentum futurorum
aliquomodo preſciunt Quod qui
dem quatuor modis contingere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

poteſt ſecundū beatū aug· ſup̄ t̄cio
geñ ad litterā Primo ſenſus ſeu ī-
genij acrimonia· vt q̄ñ vident et di-
ligenter conſiderant ad q̄d inclinet̄
affectio noſtra vel que ſint inducen
tia vel retrahentia Hanc autē acri-
moniam ſenſus ꝑficit celeritas mo
tus ·quā declarās beat⁹ aug· xxvi·
q· iiij· ca·i·ait . prediti demones a-
cumine ſēſ⁹ et celeritate motus mł
ta ante cogitata prenunciāt· q̄ ho-
mīes pro ſenſ⁹ terreni tarditate mi
rentur Hec ibi ·Secundo demones
futura predicunt longa experientia
Vñ aug· vbi ſupra eodē ca·ait Ac-
ceſſit etiam demonibus ꝑ tam lon
gum temp⁹ quo eoꝝ vita protendi
tur reꝝ longe maior experientia q̄
p̄t hoīb9 propter breuitatē vite ꝑ-
uenire Et ſubdit Alij autē nan· qꝛ
ipſi faciunt·ſed que naturalib⁹ ſig
nis futura prenoſcunt · que ſigna
in hominū ſenſ⁹ ꝑuenire non p̄ſen
tante predicunt· Ex hijs patet qꝛ tā
lōgo tp̄e naturas humanas et v̄tu-
tes et īfirmitates eaꝝ et diſpoſitio-
nes reꝝ exꝑti ſunt p̄nt futura predi
cere· et operari multa que human⁹
ſenſ⁹ ignorat · Tercio cognoſcit
demon futura doloſa cautela q̄ñ ꝓ-
ponit aliquid facere. et illud predi-
cere quaſi id alius ſit facturus ·
Quarto cognoſcunt demones alie-
na doctrina cum iuſto dei iudicio
permittente addiſcūt aliquid ab ā-
gelis bonis Ex hijs ergo dictis pa-
tet q̄ licet demones non poſſūt fu-
tura certitudinalit̄ cognoſcere· poſ
ſunt tamen probabiliter illa preſe-
tire· Et hoc ſatis eſt de primo prin-
cipali .

¶ Circa ſecundū principale ſpar
ſerunt demones ydolatriā ficta po
tentia · Triplicem namqꝫ oſten-
dunt potentiam· propter quā īdu-
cunt hoīes ad ydolatriam· ¶ E
¶ primam placandi contrarietates et
turbationes ſicut patuit in roma-
nis qui pro victorijs obtinēdis ad
uerſarijs qꝫ ſedandis ydolis īmo-
labant . et inde poſtulata plerūqꝫ
obtinuiſſe arbitrati ſunt ſicut ī va
lerio maximo et alijs hiſtoriogra-
phis patet Et in veteri teſtamento
de ſaulo q̄ petiuit ſuſcitari ſpiritū
ſamuelis qui fuit ſpiritus dyabo-
licus : et primo mentit⁹ eſt· dicens
ſe eſſe ſamuelem . Inter criſtianos
autē aliter operatur· ſicut patet de
quibuſdā aſtrologis et mathemati
cis ¶ Secundo demones oſtendunt
ſe habare poteſtatem ſedandi tem-
peſtates et fluctuationes Et dimiſ
ſis paganorum ludibrijs ad ſolos
criſtianos diuertamus ſermonem·
F ¶ Nam ille īcantat fer-
uidum tempus quibuſdā coniura
tionibus euaginato enſe et poſita ī
medio circuli in cruce Ali⁹ ſup̄ oſ-
tium ſue domus ponit cathenam·
que appenditur ſup̄ ignē Alt̄ fruſ
tū cōbuſti ligni in die natal̄ et mul
ta q̄ ſtulticia plena ſunt· q̄d dicā de
nauigantib⁹ mare· q̄ certis obſer-
uatis dieb⁹ ex vana ſupſtitione nō
inciperent iter · nec de proprio loco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

abirent·dies obſeruantes et horas·
contra quos habetur xxvi·q·v·ca·
Non obſeruetis vbi dr̃· et ſunt vba
aug·Non obſeruetis dies qui dicū
tur egiptiaci· aut kalendas ianua-
rū·in quibus cantilene q̄dā et com-
meſſationes adinuicem dona donā
tur·quaſi in principio anni boī fa-
ti augurio· aut aliquos menſes· ā
tempora. aut annos·aut menſes.
et lune ſoliſqȝ curſus·quia qui eas
aut quaſcūqȝ diuinationes aut fac
ta.aut auguria obſeruat·aut atten-
dit.aut conſentit· obſeruantib⁹ in-
utiliter et ſn̄ cauſa et magis ad ſui
damnationem ·q̄ꝫ ad ſuam ſalutē·
intendit Hec ibi ¶ Tercio oſtēdūt
potententiam demones · ſanando
infirmitates·et in hac ydolatria eſt
totus mundus infectus: qȝ ad oēs
infirmitates inuentum eſt aliquid
diabolicum Nam contra fluxū ſā-
guinis·vel ꝑ nares·aut aliūde vtū
tur quibuſdā lapidibus contra do-
lorem dentium tangunt dentē cum
dente hominis ſuſpenſi vel oſſe al-
tero alicuius hominis defuncti Cō
tra malum lūborum ſtat infirm⁹
pronus in terra ·quaſi diabolū ip-
ſum adorando. et mulier qui duos
filios ex vna partu produxit duos
collos in manibus tenēs calcando
pedibus lumbos eius trib⁹ vicib⁹
pertranſit quedam digna riſu dicē
do· Et ſic contra omnes infirmi-
tates· quedam adīuenerunt reme-
dia Et qꝫ peius eſt ſūt quedā vene
noſe mulieres et viri iniquiſſimi·

aſſerentes ſe ire diebus quibuſdam
cum dyana·equitantes ſuꝑ varias
beſtias·dicentes qȝ inbibere ſāgui-
nem puerorū in cunabulis ·Et qꝫ
tranſformantur in alia animalia.
Et plures ſimplices muliercule cre
dunt hoc eſſe poſſibile · contra q̊s
dicitur xxvi· queſtione v ca· Epiſ-
copi vbi dicitur Illō etiam non eſt
obmittendū·qꝫ q̄dā ſcelerate mulie
res retro poſt ſathanam conuerſe·
demonū illuſionib⁹ et fantaſmati-
b⁹ ſeducte credūt ſe· et profitentur
cū dyana nocturnis horis dea pa-
ganoꝶ vel herodiade ·et innumera
mlˀtitudine mulierū eq̄tare ſuꝑ q̄l-
dam beſtias·et mlˀtarū terrarū ſpa
cia intempeſte noctis ſilentio ꝑtrā-
ſire·et certis noctib⁹ ad ei⁹ ſeruitiū
vocari·ſed vtinam hee ſole in perfi-
dia ſua ꝑiſſent · et non mlˀtos ſecū
ad īfidelitatis interitū pertraxiſſēt·
Nā etiam innumera mlˀtitudo hac
falſa opinione decepta hec vera eſ-
ſe credunt · et credendo a recta fide
deuiant· et errore paganoꝶ inuol-
uuntˀ Hec ibi Et hoc ſatis eſt de ſe
cundo principali · G

Circa terciū principale demo-
nes delatauerunt ydolatriam occul
ta malicia· nā quedā ſcientia eſt q̄
nigromancia vocatur.ex qua fiunt
q̄ſi miraculoſa quedā opera q̄ reue
ra opera naturalia ſunt· ſed nobis
ignota· nota autē demonib⁹ ·q̄ na-
turas oīm rerū cognoſcunt·et pu-
tanˀ facta dei oīpotentia ab igno-
rantib⁹ Et iſta arte vteˀ anticriſt⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

quia omnia opera que faciet faciet
in virtute huiꝰ artis· vt ponit glo
ſa ſuper apocal·xiiij·ca·vbi dꝛ Ma
gica arte faciet et ſtatuam loq̄·et fu
tura predicere faciet ·Et ſicut dicit
apocal·xiij· Faciet ignem de celo ī
terram deſcendere · vbi gloſa·id eſt
malignū ſpiritum faciet ſuꝑ ſuos
deſcēdere·ut loquant varijs lĩguis
et deſcendet in eis in cōſpectu oīm
ſicut deſcendit ſpiritꝰ ſanctꝰ in a-
poſtolos criſti Vn̄ dicit albertus
magnus ꝙ illo tp̄e bonum erit ſci-
uiſſe artemmagicā· qꝛ per eā cog-
noſcentur ea que anticriſtꝰ opere-
tur · Vn̄ homines ignari hac arte
multa fieri ab hominibus dyabo-
lica virtute credunt. que in rei veri-
tate fiunt inſtinctu nature Semīant
ergo ipſi demones inter huiuſcemo
di mundi homines ydolatriam ꝑ
occultam maliciam Non ergo fa-
cietis vitulū· neqꝫ adorabitis ſculp
tile Et h̄ de tercio principali

¶ Feria quarta quarte · Sermo de
baptiſmo.

Lauamini et mundi eſtote·
yſaye primo· Heri locuti
fuimus de ydolatria quam
ſequūtur criſtiani: nunc hodie con
ſiderans· ꝙ primū de deſtructiōis
ydolatrie eſt baptiſmus: quia in eo
renunciamus pompis ſathane· et
ſacrificijs diaboli· ideo de ipſo ho-
die loquemur· A

¶ Vbi notandum ꝙ ante lapſum
generis humani· vt ponit ſanctus
doctor iiij ſen diſ i· non fuerunt ne-
ceſſaria ſacramenta· et ꝑ conſeq̄ns
nec baptiſmus · Cuius dicti ſunt
due rationes ¶ Prima ratio ē q̄m
ſecundum ſententiā criſti ·mathei
ix· non eſt opus ſanis medicus f
medicina Sed ante lapſum omnes
erant ſani ergo non indigebant me
dicina ſacramentali Vn̄ dicit hu-
go de ſancta victore ꝙ ſacramenta
ſunt vaſa medicinalia ¶ Secun-
da ratio· quoniam ſacramenta ſoꝛ
ciuntur virtutem ex paſſione criſti.
vn̄ de latere ipſius fluxiſſe dicunt·
ſed ſi homo non peccaſſet criſti paſ
ſio non fuiſſet· ergo nec ſacramen-
ta neceſſaria fuiſſent · Ideo ponit
de co· diſ iiij ·et ſunt verba aug·in
libro de baptiſmo ꝑuuloꝝ · ꝑ bap-
tiſmum criſti id agitur vt caro pec
cati euacuetur · Ergo ante lapſum
peccati non fuerūt neceſſaria ſacra
menta ·Ideo infertur ꝙ poſt pecca
tum in quo ſtatu ſumꝰ· et nos ne-
ceſſaria ſint ſacramenta: qꝛ medi-
cina vulneris debet eſſe proporcio-
nata: ſed vulnus peccati deuenerat
in humano genere vſqꝫ ad corpus
in quo habitat lex peccati· vt dicit
ad ro · v ca · ergo debuit medicina
ꝑ aliq̄ corporalia ei parari. et huiꝰ
modi ſunt ſacramenta que corpo-
ralia ſunt ſicut eſt baptiſmꝰ ·ideo
de con·diſ iiij dꝛ Et ſunt verba gre
gorij in moralibus · ꝙ apud nos
valet aq̄ baptiſmatis·hoc egit apū
veteres vel pro ꝑuulis ſola fides:
vel pro maioribus v̄tutis ſacrificiū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vel pro hijs q̄ de abrahe ſtirpe pro-
dierunt miſteriū circūciſionis Hec
ille Nā patet omnes iſtos veteres
aliquid remediū ſūpſiſſe poſt lapſū
quia puuli fidē parentū . prouecti
ſacrificium ſemen abrahe circūciſio
nem Nos ergo aquam ſacramēta-
lem accipimus · ideo iſta mane hor-
tatur nos yſaias in epl'a de ſacra-
mento baptiſmi dicens · Lauamī et
mundi eſtote · i. baptiſamini · et ecce
ſequitur vobis mundificatio pecca
ti Et in euangelio criſtus dicit ceco
nato a natiuitate · per quē ſignifica
tur peccator a principio ſue creatio
nis Vade ad natatoria ſiloe qđ īter
pretatur miſſus · et lauare · et recipi-
es ſanitatem Hoc eſt accede ad bap
tiſmum · qđ miſſū dicit' q̄ſi emiſſū
quia a latere criſti emiſſus · et laua-
re · et recipies mundationē peccati ·
a principio natiuitatis tue tecū na-
ti · Dic hiſtorias ſi placet epiſtole
et euangelij ·

Circa baptiſmū ſca conſiderabim⁹
Primo baptiſmi neceſſitatem ·
Secundo eius efficacitatē Tercio
eius formalitatem Circa pri
mū principale ponit ſanctus tho-
iiij ſē. d · iiij · Et pte iij · q · lxvi · Et po
nit' de con · d · iiij · ca . Filius ·
C q⁹ omnes hoīes ita
obligantur ad baptiſmū q⁹ ſine ip
ſo q̄ſqꝫ ſalu⁹ eſſe non poteſt Et iſ-
tam concluſionē probat auctorita-
te et ratione Nā xp̄s iohānis iij · di-
cit · niſi quis renat⁹ fuerit ex aqua

et ſpiritu ſancto · non poteſt introi-
re in regnū dei Et aug · in li · de ec-
cleſiaſticis documentis dicit · bap-
tiſmatis tutū iter ſalutis eſſe credi
mus · Et de con · d · iiij · dicit iohan-
nes criſoſtim⁹ · non poteſt q̄s gra
tiā vite celeſtis accipē niſi purgat⁹
fuerit ab omni ſorde peccati per pe-
nitentie confeſſionē · et ꝑ donū bap
tiſmatis ſalutaris domini et ſalua
toris noſtri iheſu criſti · qui ē bn̄dic-
tus in ſecula ſeculoꝝ · Hec ille ·

Sed per rationē declaratur · qm̄ ad
illud omnes hoīes tenent' · ſine q̊ ſa
lutem ſuam ſequi non pn̄t · ſed ſine
baptiſmo hoīes non poſſūt conſe-
qui finē vite eterne · Vt dicit apl's
ad galatas iij · ca · quicunqꝫ in xp̄o
baptiſati eſtis · xp̄m īduiſtis · ergo
omnes hoīes ad ipſū tenent' · Sed
nota ſcđꝫ ſcm̄ tho pte iij · q · iij · xlvi
ar · xi · q⁹ ē triplex baptiſm⁹ · ſcꝫ aq̄ ·
ſanguinis et flaminis · vt poīt glo
ſa ſup illud ad he · vi · Baptiſmatū
doctrīne · Glo · pluralit' di · q: ē bap-
tiſmus aque pnīe et ſāguinis · De
primo iam dictum eſt iohānis t-
cio · De ſecundo dicit' apocal' · vij ·
Hij ſunt qui venerūt ex magna tri-
bulatione · et lauerūt ſtolas ſuas in
ſanguine agni De tercio dicit' yſa ·
q̄rto Si abſtulerit ſordes filiaꝝ ſyō
et ſanguinē iheruſalē lauerit de me
dio eius in ſpiritu iudicij et ſpiritu
ardoris . Et ciprianus dicit · non le-
ue documentum aſſumit · q: etiam
atqꝫ etiam conſiderans īueīo ā tū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

paſſionem pro nomine criſti id qđ
baptiſmo deēat poſſe ſupplere · ſed
etiam fidē conuerſionēqꝫ cordis ſi
forte ad celebrandū miſteriū baptiſ
mi in āguſtijs tpm ſecurri non po
teſt Hec ille Sed inter iſta baptiſ ⸗
mus ſanguinis eſt excellentior quo
ad effectum. licet non q̊ ad ſacramē
tum baptiſmo aque Cui⁹ dicti po
nit rationem ſanctus thomas ī pꝫ⸗
te iij q lxvi ar xij Qm̄ oēs baptiſmi
habent efficatiam a paſſione criſti ·
et a ſpiritu ſancto que duo virtuo⸗
ſius operantur in baptiſmo ſāgui
nis q̄ꝫ aque · qꝛ paſſio criſti operaꝛ
in aqua per quādam figuralē repꝫ⸗
ſentationem · in baptiſmo āt ſāgui
nis operatur per imitationē operis
Similiter et virtus ſpiritus ſancti
operatur in aqua ꝑ quādam virtu⸗
tem latentem · vt puta caracterem
īprimendo Sed ī baptiſmo ſāgui⸗
nis operaꝛ per potiſſimū dilectio⸗
nis effectum et affectionis feruorē ·
Secundum illud iohannis xv Ma
iorem hanc caritatem nemo habet ·
vt aīam ſuā ponat quis pro ami⸗
cis · Et hec fuit ſententia aug · in
libro ad fortunatū dum dicit Bap⸗
tiſatus aqua · confitetur fidem ſuā
coram ſacerdote · martir corā pſecu⸗
tore · Ille poſt profeſſionem ſuā aſ⸗
pergitur aqua hic ſanguine · ille per
īpoſitionē manus pontificis reci ⸗
pit ſpiritum ſanctū · hic tēplū effi⸗
citur ſpiritus ſancti Hec ille Quā⸗
do ergo dicitur in principio · qꝫ ſin
baptiſmo nemo ſaluu⁹ eſſe poteſt ·

Non ſolum hoc habet intelligi · de
baptiſmo aque · ſed de aliquo iſto⸗
rū · nam plures ſunt martires de q̄
bus non legiꝛ vnq̄ꝫ aliter eos bap⸗
tiſatos fuiſſe niſi baptiſmo ſāgui⸗
nis Ideo ponitur marci vltīo · qui
crediderit et baptiſatus fuerit ſal ⸗
uus erit · qui vero non crediderit cō
demnabitur Vbi nota qꝫ in ſecū⸗
da locutione non facit mentionem
de baptiſmo aque · quia ſolū ſuffi⸗
cit credere cum baptiſmo · aut ſan⸗
guinis · aut flaminis: qm̄ haberi nō
poteſt baptiſmus fluminis Si au⸗
tē obiceretur illud · qđ ſcribitur ad
ephe iiij · vbi đr · Vnus deus · vna
fides. vnum baptiſma Dicitur qꝫ
baptiſmū cōparatur in ordine ad
ſubiectū · et in ordine ad obiectum ·
Si quidē cōparetur ī ordine ad ſub
iectum . tunc poſſunt eſſe plures :
ſed ſi conſideretur in ordine ad ob⸗
iectū tunc non eſt niſi vnus baptiſ
mus Et de hoc baptiſmo loquitur
apoſtolus ſic conſiderato Et ſic pa
tet primū principale D

Circa ſecundū principale · ſcꝫ ef
ficaciā baptiſmi Nā de con · diſ iiij
ponūtur plures effectus baptiſmi
ex quibus valde appreciari debet ·
Nam prim⁹ effectus eſt qꝛ purgat
a peccato originali · in quo oēs ho⸗
mines peccauerunt preter xpm̄ . vt
de con · diſ · iiij. vbi ſupra in ca · Fir
miſſīe · vbi dicitur · Firmiſſīe tene
et nullatenus dubites oēꝫ hoīeꝫ · q̄
per concubitū viri et mulieris con⸗
cipitur cū originali peccato naſci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ĩpietati ſubditũ mortiqꝫ ſubiectũ· et ob hoc naturaliter ire naſci filiũ· De qua dicit apoſtolus Eram⁹ et natura filij ire · ſicut et ceteri a qua ira null⁹ liberat̃ niſi ꝑ fidẽ mediatoris hoĩs et dei iheſu criſti Peccatum autẽ origenale contrahere ſecũ dũ ſanctum tho· in tercia diſ· tercia ar· ij· Eſt originaliter fuiſſe in adã ſecũdũ rationẽ ſeminalẽ Vñ ad ro· v· dicit apl's· Omnes peccauer̃t in adam· id eſt omnes fuerunt in adã ſecundũ ſeminalem rationẽ Ex quo apparet beatã virginẽ contraxiſſe peccatum originale · qꝛ et ipſa fuit originaliter in ſemine ade· cũ ꝑ coitum concepta ſit ex anna et ioachĩ· quia de ſpiritu ſancto non eſt concepta ſicut criſtus Huius opinionis contrarium eſt verũ qꝛ determinatum eſt in conſilio baſilieñ ꝑ ſolemnes doctores puriſſimã virginem mariam ſine labe original̃ criminis eſſe conceptã Et q꜠ ꝑ baptiſmum purgetur peccatũ originale· patet vbi ſupra in ca· Ex q̃ Et ſunt verba aug· ad valeriũ contra iulianum· vbi dicitur Ex quo inſtituta eſt circũciſio in populo dei· q̃ erat tunc ſignaculũ fidei iuſticie dei ad ſanctificationẽ purgationis valebat paruulis originalis veteriſqꝫ peccati ſicut et baptiſmus · ex illo tempore valere cepit ad innouationem hoĩs ex quo conſtitutus ẽ Hec ille Et iõ dicit ſanctus tho· quarto ſen· diſ· iiij · Paruuli quidẽ in baptiſmo mundantur ab originali· et dantur eis virtutes in habitu· ſed ñ in vſu Adultis autẽ fit remiſſio omnium peccatoꝝ. non ſolũ originalis· ſed etiã alioꝝ et tocius pene· nec requiritur alia penitentia Secundus effectus ẽ : qꝛ facit renunciare diabolo et pompis eius · Vt patet vbi ſupra ca· Primũ· et ſũt verba rabani· vbi dicitur Primum interrogetur pagan⁹· ſi abrenunciet diabolo· et omnib⁹ damnoſis ei⁹ operibus atqꝫ fallacibus cunctis. vt p̃mum reſpuat arrerẽ Et ſic appropinquet ad veritatẽ· poſſitqꝫ iuxta apoſtolũ deponere veterẽ hominem ſecundũ priſtinam conuerſationẽ · qui corrumpitur ſecundũ deſideria erroris· abnegans ĩpietatem· et ſecularia deſideria Hinc reprehendũtur ões pompe tam viroꝝ q̃꜠ mulierum · quibus renunciauerant in baptiſmo· et non obſeruant · Inuenientes cotidie nouas veſtes noua indumenta et nouas fatuitates capillorum et gemmarum · allicientes homines ad laſciuias ¶ Cõtra quos ſcriptum eſt per prophetam yſayam tercio capittulo · Pro eo q꜠ eleuate ſunt file ſyon· et ambulauerunt extento collo· et nutib⁹ oculorum ibant . et plaudebant · et ambulabant pedibus ſuis · et concito gradu incedebant · Decaluabit dominus verticem filiarum ſyon : et dominus crinem earum nudabit · In die illa auferet dominus ornamentum calciamentorum. et lunulas et torques· et etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

monialia· et armillā ·et mitras. et
diſcriminalia·et pichelidas·et mu=
renulas·et olfactoriola·et in aures
et anulos et gemmas in fronte pē=
dentes. et palliola· et lintheamina·
et acus ·et ſpecula· et erit pro ſuaui
odore fetor·et pro zona funicul9· et
pro criſpanti crine caluiciū ꝑ faſ=
cia pectorali cilicium · pulcherri=
mi quoqꝫ viri tui gladio cadent·et
fortes tui in prelio ·et merebūt atqꝫ
lugebunt porte eius Hec ille·ſꝫ nū=
quid omnis ornatus mulieꝝ ē illici
tus Dico ſcđꝫ ſanctū tho· ſecunda
ſecunde. q· cētelimaſexſageſīana=
na quod circa iſtū ornatū attenden
da ſunt·ea que cōmuniter circa exte
riorem cultum dicuntur·ſcꝫ ꝙ non
ſit preter conſuetudinē·aut ex inor=
dinato effectu· aut vltra ꝙ̄ valeas
et huiuſmodi ·Hoc caſu ſtante mu
lier poteſt operam dare·vt viro ſuo
cōplaceat · ne per eius contemptū
in adulterium labatur · Vñ prima
ad corinthe· vij·di·apl's ·Mulier q̄
nupta eſt cogitat que mundi ſunt ·
quō placeat viro·et hoc ſine pecca=
to: ſed inornatu indebito ſꝫ eſt pec=
catum·et pluries eſt mortale maxi
me qū mulieres non habent viros
quibus cōplaceant · ſed tm̄ ornant
ſe vt aīas intuentium ſe irretiant·
et eos ſuis laqueis capiant· vt dici
tur prouer·v·ca· Mulier occurrit il
li ornatu meretricio preparata ad
capiendas aīas Cū hoc tamē ſtat ·
ꝙ tales mulieres poſſunt ſe orna=
re alio fine· vt ſcꝫ propter vanitatē

aut iactantiam . et ſic non ſempꝑ
erit peccatum mortale: ſed aliqñ ve
niale Vtrum autē ſe poſſent colo
rare et alia figmenta facere Dicit eī
ſanctus doctor vbi ſupra· ꝙ tales
fictiones non poſſunt eſſe ſine pec
cato : ſed non ſemper mortale· ſed
ſolum qū fit propť laſciuiam · aut
propter dei contemptum Aliud tm̄
eſt occultare et aliud fingere Occul
tare licet ſed non fingere Vt patet i·
ad corin· xij·vbi dr·que putam9 ig
nobiliora membra eē corporis·hijs
honorem habundationem circūda=
mus Hec ibi Terci9 effect9 eſt qꝛ
liberat hoīem a morte corporali in
tantū ꝙ ſi aliqs iudeus vel paga=
nus cōmiſſit crimen pro quo debe=
ret mori ſi eſſet corā iudice conuic=
tus· ſi anteꝙ̄ iudicaretur baptiſa=
retur · totū ei remitteretur· vt patꝫ
diſ xxvi·ca. De iude. vbi dicit̄ iſta
Crimina tm̄ in baptiſmo dimittū=
tur Si tamen conſtaret iudici ꝙ iſ=
te tīoē pene baptiſari ſe faceret·et ñ
amore dei non deberet ipſū dimitte
re quia non conceditur gratia niſi
ipſam habere volenti Non tamen
omnes penalitates remittuntur in
baptiſmo·qm̄ enī ꝑ baptiſmū hō
incorporatur criſto et efficitur mē=
brum eius·conſequens eſſe videtur
vt mēbrum ſuo capiti coniungat̄
et aſſimiletur : ſed criſtus licet fue=
rit plenus v̄tute et gratia·habuit tm̄
corpus paſſibile ſcꝫ per mortē: de=
mū habuit glorioſam reſurrectio=
nem per quam īpaſſibil̄ factus eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſic et criſtian⁹ in baptiſmo gratiã
conſequitur q̃tũ ad aĩaꝫ· habꝫ tñ
corpus cum quo poſſet pati cum
criſto· a quo tandem reſuſcitat⁹ ad
ĩpaſſibilitatẽ deducetur · vñ apl's
ad ro· viij· dicit Qui ſuſcitauit ihe-
ſum criſtum a mortuis viuificabit
corpora mortalia noſtra propter
inhabitantem ſpiritũ ei⁹ in nobis
Vñ non auferet omnes penalitates
vt patet Et hoc de ſecundo princi
pali ·
¶ Circa tercium principali · ſcꝫ
circa formam baptiſmi · tria ſunt
breuiter vidẽda ¶ Primo quis poſ
ſit hanc formam tribuere ¶ Secun-
da que ſit forma ¶ Tercio ſi licet ali
quo modo mutare hanc formam
¶ Circa primum dicendũ ſcdꝫ oẽs
theologos ꝙ ſacerdotes ꝓprie ſunt
miniſtri· vt patet de con· diſ· iiij· ca·
Conſtat baptiſma ſolis ſacerdoti-
bus eſſe traditum eius qꝫ miniſte-
rium· nec ipſis diaconibus explere
eſt licitum Hec ibi Sed in caſu ne-
ceſſitatis quilibet poteſt baptiſare·
ſcꝫ dyaconus. ſubdyacon⁹. laycus·
mulier· homo· gentilis et paganus
dũmodo habeat intentionẽ conferẽ
di ſacramentũ · vtꝫ de con· diſ· iiij·
ca· In neceſſitate vbi dicit̄ In ne-
ceſſitate cum epi aut preſbiteri· aut
quilibet miniſtroꝝ non inueniunt̄
et vrget periculum eius qui petit-
ne ſine iſto ſacramento hanc vitã
finiant · Etiam laycos ſolere dare
ſacramentũ ſolemus audire · Hec
ibi Vñ pro regula generali dicendũ
eſt ꝙ vbi ſacerdotis copia eſt layc⁹
hoc non faciat · et vbi ẽ aliquis vir
mulier hoc non faciat · vt patet de
con. diſ· iiij· ca· Mulier· Et ca· Ro-
manus Et hec ẽ ſentẽtia ſancti tho·
tercia ꝑte q· lxv ·
¶ Circa ſecundũ conueniunt õnes
hanc eſſe formã baptiſmi · Ego te
baptiſo in nomine patris et filij et
ſpiritus ſancti Amen · vt patet ex-
tra de baptiſatis. ca· i· Vñ ſcdꝫ ſcm̃
tho· in q̃rto · ſen· diſ· iij · Tanta eſt
vis huius forme ꝙ alicui non licet
eam mutare quantũ ad id qđ eſt de
eſſẽtia forme Et ſi mutatur nichil
agitur preterq̃ ꝙ culpa incurritur
Si autẽ mutatur aliq̃d quod perti-
net ad formã ex ſola determinatio-
ne eccleſie non min⁹ eſt ſacramen-
tum: ſed tñ incurritur culpa · Et ſi
diceretur ꝙ apoſtoli baptiſabãt in
nomine criſti · Dicitur ꝙ non fuit
mutata forma quantũ ad intellec-
tũ· qꝫ in criſti nomine tota trinitas
intelligitur. ſed ſolum quantũ ad
vocẽ· nec hoc feciſſent niſi vt nomẽ
criſti amabile redderetur · Et ſꝫ etiã
nunc eccleſia poſſet· ſi ſpeciale mã
datũ haberet a ſpũ ſcõ· ſꝫ ñ auctori
tate propria Silr ſi diceret̄ · Ego te
baptiſo in noĩe trinitatis ñ eẽt bap-
tiſmus qꝫ ibi nõ exp̃munt̄ noĩa ꝑ-
ſonaꝝ Vñ oportet ꝙ ſp expriman-
tur noĩa ꝑſonaꝝ· q̃ expreſſio etiã ſi
fieret corrupte ñ ſana gramatica. ẽ
ex defectu lingue dummodo nulla
eſſet ibi malicia · dicendo In nomi
ne patrias et filias nõ minus eſſet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

baptiſmꝰ · vt patet de con· diſ· iiij· ca· Retulerunt · ymmo dicunt qui-
dam ꝙ adhuc ſi ibi eſſet ordo retro
gradus in noīatione ꝑlonaꝝ · ꝙ nō
minus eſt baptiſmꝰ dummō nō mu
taretur ſenſus verboꝝ Patet ergo
que ſit forma baptiſmi · qd̄ erat ſe-
cundū · et quod non licet eā mutare
niſi hijs modis qui nominati ſunt
Et hac ſatis de tercia principali ·

¶ Feria quinta quarte . Sermo de
elemoſina ·

TOlle filiū tuū Re · iiij · ca·
Heri locuti fuimꝰ de bap-
tiſmo · quō pōpis diaboli
reſiſtere promittimꝰ · et huic ſeculo
renunciamꝰ . et veris operibꝰ fidei
obligamur Hodie conſiderans ꝙ
inter cetera opera religioſa et catho
lica · opera mīe ſūme placent deo ·
et hijs potiſſime ducimur in deum
Ideo de operibus miſericordie erit
ſermo Circa cuiꝰ principiū q̄ren
dum eſt que ſint meliora opa mīe ·
an ſpiritualia an corporalia ·

A ¶ Cui reſpōdet ſcūs tho·
ſcd̄a ſcd̄e · q · xxxij · ar · iij · ꝙ licet opa
mīe corporalia in aliquo caſu per-
ticulari ſint magis ncc̄ia et melio-
ra · ſpiritualibus tn̄ abſolute loquē
do ſpiritualia corporalibus p̄emi-
nent Et hoc plures poſſūt aſſig
nari rationes · prima quaꝝ eſt ra-
tione materie que datur Nam licet
vtrūqꝫ ſit īpatū a voluntate · vtrū
qꝫ repatum a caritate · vtrūqꝫ ad vi
tam eternam ducat · Attamē ī ma-
teria eſt drn̄a maxima · qꝛ maiꝰ do-
nū eſt ſapientia quā cibus corpora
lis · et maior eſt remiſſio pcc̄i ꝙ de
narij materialē Secunda ratio eſt
ratione ſubiecti · qm̄ ſubiectū corpo
ralium operationū mīe eſt corpus
ſpiritualiū eſt anima que tanto no
bilior eſt corpore quāto celū eſt no
bilius terra · et quanto aurū ē nobi
liꝰ limo · Tercia ratio eſt ratione
actiōis: qm̄ opera miſericordie cor-
poralia partinent ad vitā actiuam
et ſpiritualia ad vitā contemplati-
uam · que eſt excellentior et melior
vita actiua vt patet ī ſermone craſ
tino Quarta ratio eſt ratione du-
ratiōis: qm̄ opera miſericordie cor
poralia durant durante hac vita :
ſed ſpiritualia durabunt etiā ī pa-
tria · vt ſi non omnes · ſaltē alique
Vt verbi gratia eſt oratio Nā nūc
in patria ſācti orant pro electis · vt
ponit ſanctus tho · ſecunda ſecunde
q · lxxxiij · ar · Vnde rabanꝰ Qui eſu
rientem pane verbi reficit · et ſiccita
tem potu ſapientie refrigerat · qui
errantem in domum patris reuo-
cat . qui innocentē protegit · qui in-
firmum fide aſtruit et confirmat · q̄
tribulatione oppreſſo ſubuenit · cō
paciendo et conſolando certā dilec-
tionem implet Hec ille. Nichilo-
minus: quia pridie de vno iſtorum
operum ſpiritualiū tetigimus · dū
de correctione fraterna locuti ſumꝰ
Hodie tantū de operibꝰ miſericor-
die corporalibus loquar · nō quidē
de ōnibus: ſed de quadā ſub cuius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

communitate Alie omnes contineñ-
tur ſcȝ de elemoſina de q̄ dicit aug.
S ¶ Elemoſina mundat
peccata. et ipſa interpellat pro no-
bis ad deum: qꝛ quicquid dederimꝰ
pauperibus . ipſū integre poſſide-
bimus Et thobie quarto Fiducia
magna eſt corā ſummo deo elemo-
ſina omnibus facientibus eā . Et
luce ix . dn̄s dicit . qḋ ſupereſt date
elemoſinam: et omnia munda ſūt
vobis . Ad hanc hortamur in epl'a
vbi dr̄ . qꝰ helezeus fecit elemoſinā
vidue ſibi reſtituendo ſuum filium
viuum que fuit elemoſina corpora
lis Sic'r criſtus reddidit filiū viuū
illi vidue Vn̄ in epl'a dicitur Tol-
le filium tuum p helizeum In euā-
gelio dicitur . reddidit illum matri
ſue . Dic hiſtorias ſi placet epl'e et
euangelij .

¶ Circa iſtam elemoſinam tria
videnda ſunt . ¶ Prio quē dare
oportet ¶ Secundo cui dare opor
tet ¶ Tercio quantū dare oportet.

¶ Circa primū principale viden
dum eſt quis ſit ille q̄ obligat' dare
elemoſinam. C

¶ Dicendū ē ſiplicit' qꝰ omnes il
li q̄ habent de ſuperfluo obligant'.
Et probatur ratione et auctoritate.
Ratione quidē . qm̄ oēs obligantur
ad dilexionē proximi: ſȝ dilexio pxi
mi requirit' qꝰ proximo ſubueniat'
in neceſſitate. ergo omnes obligā-
tur dare elemoſinas qui habent de
ſuperfluo Ideo dicitur Iohānis t-
cio . ca. Fratres diligamus inuicē
neqȝ lingua . neqꝫ verbo: ſed opere
et veritate Hanc rationē ponit ſc̄s
thomas ſecunde ſecunde queſtione
triceſimaſecunda Auctoritate patȝ
deutronomij deciaquinto ca . Nō
deerunt pauperes in terra quā do-
minus deus tuus datur? ē tibi Id
circo ego hodie precipio tibi vt ape
rias manum tuam egeno et paupe
ri . vt omnino indigens et mendic?
non ſit inter vos . Hec ibi . Ad hoc
enim vnus habundat . vt alioꝝ de
fectuum eius habūdantia fiat ſup-
plementum Vt dicitur ſecunda ad
corin . viij . Vnde beda in omelia .
que in preſenti videmur habere ad
diſpēſandum nobis commiſſa ſūt
Et dn̄s dicit Cui multū datur mul-
tum ab eo requiretur Sed hic tria
per ordinem videnda ſunt ¶ Pri-
mo ſi quilibet habens de ſuperfluo
obligetur . et debeat facere elemoſi-
nam ¶ Secundo quid ſit habere de
ſuperfluo ¶ Tercio qui ſint magis
obligati ad elemoſinas faciendas.

¶ Circa primum breuiter dicitur .
qꝰ quilibet habens de ſuperfluo et
n̄ de alieō debȝ facē elemoſinā . quia
prouerbiorum tercio dicitur Ho-
nora deum tuum de tua ſubſtantia
ſcȝ et non de aliena . qꝰ ſi de aliena
ſubſtantia facis elemoſinam . ob
hoc non placatur deus .

¶ Vnde dicit beatus auguſtinus
in libro de verbis domini .
Nolite velle elemoſinam facere de
fenore . de vſuris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Fidelibus dico quibꝰ corpus criſti
erogamus Hec ille Unde de illicite
acquiſito elemoſina fieri non debet
vel poteſt · neqꝫ de alieno ab eo qui
habet neqꝫ de tali ſuperfluo · Dicit
tm̄ ſanctus tho · ſecunda ſecunde q ·
xxxij · ꝗ tripliciter poteſt aliquid il-
licite eſſe acquiſitū
D
Uno mō qm̄ id quod illicite acq̄-
ritur debetur ei a quo eſt acq̄ſitum
nec poteſt ab eo retineri qui acquiſi
uit · ſicut conuenit in rapina furtis
et uſuris . et de talibus cū homo te-
netur ad reſtitutionē elemoſina fie
ri non poteſt ¶ Alio modo eſt ali
quid illicite acq̄ſitum quod habēs
nō poteſt tenere . nec illi a q̊ habuit ·
tenetur reſtituere · qꝛ vnꝰ contra iuſ
ticiam accepit · alter contra iuſticiā
dedit · ſicut eſt pecunia acquiſita ꝑ
ludum . reſtitutio de hijs non debꝫ
fieri: ſed in elemoſinas erogari · Et
ponitur · xi · q · v · ¶ Tercio dicitur
aliquid illicite acquiſitum · non ꝗ
illicite acquiratur: ſed qꝛ per opꝰ il
licitum acquiritur · ſicut eſt pecu-
nia que acquiritur a meretrice · que
iniuſte acquiritur: qꝛ de iniuſta re ·
tm̄ iuſte . qꝛ de iuſto labore · De hac
etiam poteſt fieri elemoſina · Cum
ergo dicitur · ꝗ de male acquiſitis
non poteſt fieri elemoſina · intelligē
dum eſt de hijs q̄ per rapinā et fur
tum acq̄rūtur . que reſtituere opor-
tet illi a quo habuiſti ·
¶ Circa ſecundū notat ſanctus
tho . ubi ſupra · ꝗ ſuꝑfluū eſt om-
ne illud ſine q̊ ſtante ſtatu et condi-
tione perſone poteſt homo honora-
biliter viuere · tm̄ ſi de neceſſario ali
quid daret · eſſet ad ꝑfectionem · nō
ad neceſſitatem Et ſi qm̄qꝫ dicatur
in euangelio · Uade et vende oīa q̄
habes et da pauperibus · hoc dicit̄
perfectis: qꝛ tal̄ actio eſſet de nume
ro perfectaꝝ ·
E
¶ Circa tercium · inter omnes q̄
obligantur ad elemoſinas magis
ceteris Uideo tres ſtatus hominū
eſſe ad hoc potiores · ¶ primi ſūt
epiſcopi habentes largos introitꝰ ·
et q̄bus vltra vitam ſuam et repa-
rationes epiſcopatus multa ſuper
ſunt · et theſaurizare parentibꝰ non
debent · ut patet xij · q · i · ca · Epiſco-
pi vbi dicitur Epiſcopi vilē ſupel-
lectilē et victum ac menſā pauperē
habere debent Vn̄ omnia precipiū
tur dare pauperibꝰ · vn̄ et patres
pauperum nuncupantur ¶ Secun-
di ſunt ſacerdotes: qꝛ mathei v · ſcri
bitur · Sic luceat lux veſtra coram
hominibus: vt videant opera vr̄a
bona · Et rationabiliter hij debent
eſſe priores vt ceteros ad caritatem
inducant · vn̄ iohannis primo d̊r
Si quis ſubſtantiā huiꝰ ſeculi ha-
buerit et viderit fratrem ſuum ne-
ceſſitatem pati · et clauſerit viſcera
ſua ab eo · quō caritas dei eſt ī illo
¶ Tercij ſunt diuites · Math · xxv ·
quicunqꝫ habuerit · et elemoſīas nō
fecerit · profecto peribit · patet Luce
decimoſexto De diuite epulone q̄ ſe
pultus eſt ī īferno · non qꝛ aliena
rapuit · ſed quia propria non iuxta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

preceptū dei diſtribuit· vn̄ arboꝛ ſte
rilis ſuccinditur· et in ignē mittit͛·
et inutilis negociatoꝛ damnat͛ · Et
ſic patet quē opoꝛteat dare elemoſi
nā de nccāte· Tn̄ ōnes ſecundū ſuā
facultatem aliquid dare debent· vt
poſſint redimere peccata ſua Juxta
illud daniel͛ q̄rto Pccā tua elemo=
ſinis redime · qꝛ ſcdꝫ grego . Sicut
aqua extinguit ignē· ita elemoſina
extinguit peccatum ·Et hoc patꝫ de
primo principali E
C Circa ſecundū principale · ſcꝫ
cui danda ſit elemoſina · Credo qꝫ
oīb⁹ illis qui ſunt poſiti in indigē
tia Nā vbicūqꝫ ſacra ſcriptura ſua=
det elemoſinas pauperib⁹ et egenis
dari Vn̄ dictū eſt deutronomij xv·
ca. Non erit indigens in terra quā
dn̄s deus tuus datur⁹ eſt tibi Et in
euangelio dicit criſtus Cū facis ce
nam vel prādium· noli vocare ami
cos vel fratres neqꝫ cognatos neqꝫ
vicinos diuites· ſed voca pauperes
claudos debiles et cecos· qui nō hn̄t
vn̄ tibi retribuere poſſint luce xiiij
Et yſaye lviij Frange eſurienti pa
nem tuū · et egenos vagos qꝫ īduc
in domū tuā Cū videris nudū ope
ri eum· q̄bus triplicit͛ dari debet. ſ·
cum ſūma liberalitate. cū magna
pietate · cū ſincera affectione ·
Prīo mō cū ſūma liberalitate · vt
figuratū fuit in zacheo q̄ dixit Ecce
dimidiū bonoꝝ meoꝝ do pauperi=
bus· nō dicit vēdo· vt faciunt que=
dam mulieres · qui quibuſdā pau=
perculis feminis tribuunt elemo=
ſinas· vt ſeruicia exinde recipiant·
ſed decipiuntur quia recipiunt mer
cedem ſuā: ſed audiant quid ſcribi=
tur luce decimo quarto vbi ſupra ·
Et ambroſius in libro de afficijs ·
Qui ſine reſpectu egeſtatis erogat
elemoſinam non facit · Secundo
debet eſſe cum magna pietate Jōa
dixit ſacheus pauperibus Et yſa ·
Cum effuderis eſurienti animam
tuam· et animam afflictam reple=
veris bonis · tunc orietur lux tua in
tenebris ·
C Sed hic eſt vnum dubium videlicꝫ
ſi pauperibus propīquioꝛibus eſt
elemoſina hec facienda Ad quod
dicit ſanctus thomas ſecunda ſecū
de queſtione triceſimaſecunda · qꝫ
propīquioꝛibus elemoſina dari de=
bet Allegans apoſtolum prima ad
thimotheum dicentem Si quis ſua
rum maxime domeſticoꝛum curā
non habet fidem negauit · et eſt in=
fideli deterioꝛ · Vt patet diſtinctio=
ne quadrageſima ſeptima · Et
beatus auguſtinus in libro de doc
trina criſtiana dicit ·
C Illi qui ſunt nobis magis coniunc
ti · quaſi quadam ſoꝛte nobis pro=
ueniunt · vt eis prouidere magis
debemus . Dicit tamen doctoꝛ ſāc=
tus · qꝫ cum coniunctio ſit triplex·
ſcilicet ſanguinis. ſanctitatis et vti
litatis· quod potius ſubueniēdum
eſt proximo coniuncto in ſanctita=
te · aut in vtilitate eccleſie · quam
coniuncto ſanguine · niſi foꝛte eſ=
ſet in coniuncto ſanguine magna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

neceſſitas· ¶ Tercio debet eſſe cū
ſincera affectione. vt ſcʒ propter de
ū fiat: In elemoſina enī plus pēſat
deus animū piū ꝙ̄ datū Sicut pa
tet quadrageſimaſecunda diſ· ca ·
Quieſcamus Ideo dicitur mat· v·
Cum facis elemoſinā noli tuba ca
nere ante te ſicut ypocrite faciunt ·
in ſinagogis et vicis orantes vt ho
norificentur ab hominibus .Amen
dico vobis receperunt mercedē ſuā
Tunc enī tuba canitur·qn̄ cū faſtu
et gloria eſ̄ie tribuuntur· Vel quā-
do quibuſdā dieb⁹ ornatis congre-
gant pauperes pro elemoſinis ſuſ
cipiēdis Hij omnes canūt tuba an̄
ſe · Sed quidā canunt tuba poſt ſe
ſicut qui ordinant fieri capellas ca
lices hoſpitalia cum eoꝝ armis ī
piete ſculptis et alijs ſimilibus·
Vbi notatur magna hui⁹ ſeculi ī-
famia· qui non ſolū volūt peccare
dum viuūt· ymmo etiam poſt eoꝝ
mortem ¶ Ideo dicit̄ prima ad co-
rin·xiij·ca · Si deſtribuero omnes
facultates meas in cibos pauperū
caritatem aūt non habuero· nichil
michi prodeſt· Sincere ergo·et non
propter aliquā cauſā· niſi propter
deum debet fieri elemoſina Et hoc
patet de ſecūdo principali· F

Circa tercium principale·ſcʒ q̄n-
tū dare oʒ duo vidēda ſūt · Primū
q̄d dari oporteat ꝰ Ad quod dicit̄ ·
ꝙ illud dabitur· qd̄ pauperi neceſ-
ſarium cognoſcitur · Et hoc oñdit
dn̄s in euangelio Mathei·xxvi·dū
dicit Eſuriui·et dediſtis michi mā
ducare· Sitiui·et dediſtis michi bi-
bere ·Hoſpes fui·et collegiſtis me ·
Nudus et veſtitiſtis me Infirm⁹ ·
et viſitaſtis me Ideo dicit gregori⁹
omelia xxviiij · Miſericordia miſe-
ris eſt neceſſaria Tolle famē·et cui
frangis panē Tolle peregrinatio-
nem· et cui exhibes hoſpitalitatem
Tolle nuditatē·et cui preparas veſ
tem Non ſit egritudo quē viſitas·
Non ſit captiuitas quem redimis·
Non ſit mors quē ſepel̄ꝰ q̄ſi dicat
ꝙ elemoſina eſt facienda ſecūdum
indigentiam quam vides in proxi
ma tuo Hinc patet ꝙ vbi nō ē egeſ
tas et indigentia ibi non eſt elemo-
ſina Secūdū eſt q̄tum dari opor
teat ·dicendū large ·ſi adeſt poſſibi
litas·ſtricte ſi fuerit paupertas· vn̄
thobie q̄rto ca· Si multum fuerit ti
bi· habundanter tribue ·nam nūꝙ̄
propter hoc vidim⁹ aliquē veniſſe
ī pauptatē. niſi ꝑ voluntatē ꝓpriā
Et idem dicit ambroſius in libro
de officijs·et ponitur in diſtinctio -
ne octageſima · vbi dicitur · neceſ-
ſitates alioꝝ quantum poſſumus
inuenimus ·et plus interdum quam
poſſumus ¶ Cuius rationem aſ-
ſignat apoſtolus paulus ſecunda·
ad corith· nono ca ·dicens ¶ Qui
parce ſeminat· parce et metet ·et q̄
ſeminat ī benedictionibus de bene
dictioībus et metet · exemplo criſti
qui cū oīa donaſſet nobis finali-
ter ī cruce expāſis brachijs obtulit
ſeipſum Johannis tercio capittu-
lo ¶ Sic deus dilexit mundum ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vt filium ſuū vnigenitū daret Hāc
largitatē legimus feciſſe beatū do-
minicum qui cū oīa ſua pauperib⁹
erogaſſet voluit ſeipſū vendere· vt
ſubueniret pauperibus criſti Tri-
buende ergo ſunt elemoſine largi-
ter et alacriter· qm̄ hilarem datorē
diligit deus ·Et beatus vir qui ītel
ligit ſuper egenū et pauperē . ī die
malo liberabit eū dn̄s· vt dicit p̄s ·
Et xp̄s Date et dabit̄ vobis · Et h̄
de tercio principali ꝛc·

Feria ſexta quarte · Sermo de reſtitutionibus

REddidit illum matri ſue ·
iij· regū· x v· ca Heri locu-
ti fuimus de elemoſina · et
declarauimus quomodo elemoſi-
ne non poſſunt fieri de male abla-
tis. vt ſunt rapine · vſure· et omnia
per falſos contractus acquiſita ·ſi-
cut ſunt falſe mercantie· expoliatio
viduaꝝ et pupilloꝝ Ideo de iniuſ-
torum bonorum reſtitutionibus ī-
tendo hodie loqui · A

Circa quas datur iſta concluſ-
ſio· q̄ qui non reſtituit male abla-
ta non poteſt habere vitā eternam·
ſi ipſi adeſt poſſibilitas reſtituendi
Huius rationē ponit ſanctus tho-
mas ſecunda ſecunde q· lxiij· ar· ij·
qm̄ reſtitutio eſt actus iuſticie· ſed
iuſticia conſiſtit in quadā equalita
te· vnicuiqꝫ qd̄ ſuū eſt reddēs· et ip-
ſa eſt neceſſaria ad ſalutem· ergo et
ipſa reſtitutio erit neceſſaria ad ſa-
lutem eternam Ideo dicit aug· Nō
dimittitur peccatum · niſi reſtitua
tur ablatum · Ad hanc reſtitutionē
hortantur omnes leges Nam p̄mo
lex diuina per prophetas prohibu-
it tenere aliena In ezechiele x viij· le-
gitur ·qui ad vſuram non accōmo
dauerit. pignus debitori reddiderit
per vim nichil rapuerit· hic iuſtus
eſt Dauid quoqꝫ in pſalmo ·Dn̄e
quis habitabit in tabernaculo tuo
Reſpondit ·qui iurat proximo ſuo
et non decipit· qui pecuniam ſuam
non dedit ad vſurā· et munera ſup
innocentes non accepit ·Et leuitici
x viiij · Non facietis furtū· non mo
rabitur opus mercenarij tui apud
te vſqꝫ mane Secundo lex natura
lis precipit .quod tibi non vis fieri
alteri ne feceris Et quod tibi vis fie
ri alteri feceris Sed nolles q̄ aliq̄s
vltra voluntatem tuam de tuo per
vim aliquid raperet · Et ſi raperet
velles· vt reſtituēt· ergo et tu ſi alie
na rapuiſti debes reſtituere Ter-
cio lex canonica precipit · vt patet
tercia q· i· ca· Reintegranda· in q̊ dr̄
reintegranda ſunt omnia expolia-
tis· et īfra Funditus reuocanda ſūt
quacunqꝫ conditione temporis aut
captiuitate· aut dolo ·aut violentia
malorum· vl̄ per q̄ſcunqꝫ iniuſtas
cauſas ſuas ſubſtantias perdidiſſe
noſcuntur · Hec ibi Poſtremo lex
ciuilis prohibet et punit aliena ra-
pientes iuſticias varias adminiſ-
trando Vn̄ auguſtin⁹ in libro de ci
uitate dei ca· q̄rto dicit ·remota iuſ
ticia quid fiunt regna niſi magna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

latrocinia ✓ Ex quibus deducitur
concluſio prior videlicet ꝙ qui alie
na non reſtituit priuabitur vita et=
na· atteſtante auguſtino in epiſto=
la ad macedanium vbi dicit Si res
aliena propter quam peccatum eſt
cum reddi poſſet non redditur non
agitur penitencia ſed fingitur Si aūt
veraciter agitur nō remittitur pec=
catū·niſi reſtituatur ablatū ·ſed
vt dixi cum reſtitui poteſt· Hec ille
Ideo in epiſtola dicitur · ꝙ helyas
reſuſcitauit filium illius mulieris
mortuū· per quē ſignificatᷣ mortu=
um īterius·vt proprie ſunt illi qui
aliena poſſident·et reſtituere poſſēt
ſi vellent Vñ dicitᷣ·ꝙ reſtituit ma
tri ſue filium· hoc eſt quando reſti=
tuitᷣ vero poſſeſſori res ſua In euā
gelio idem habetᷣ· Dic hiſtorias
ſi placet vtriuſqȝ

¶ Circa iſtas reſtitutiones tria vide=
bimus ¶ Primo qui ſunt illi q̄
obligantur ad reſtitutionem ·
¶ Secundo quibus reſtitutio fie=
ri habet · ¶ Tercio quantum et q̄
tempore reſtitui oportent ·

¶ Circa primum principale datᷣ
vna concluſio generalis·ꝙ quilibȝ
alienum poſſidens tenetur ad reſti
tutionem · B

¶ Sed qui ſunt in particulari lo=
quendo nota ·Nam multe ſūt gene
rationes que obligantur ad reſtitu=
tionem. ſcȝ vſurarij· fures·luſores
fraudulenti ·ſymoniaci · Vltima=
rum voluntatum·executores eccle=
ſiarū· et hoſpitalium lapidatores·
pupillarum·viduarūqȝ.et ruſtico=
rū cōmeſtores · Et primi igitur
vſurarij ſunt · C

¶ Circa quos videnda ſunt tria ·
¶ Primo quid eſt vſura ¶ Secun=
do ſi vſura eſt illicita ¶ Tercio quo
modo . et circa q̄s res committitur
vſura ¶ Circa primum dicit ray=
mundus. ꝙ vſura eſt lucrū ex mu
tuo pacto debitū vel exactum Go=
fredꝰ aūt dicit Vſura eſt quicq̄d
ſorti accedit · intentione precedente
vel pacto · Ex quibꝰ diffinitioni=
bꝰ eligo tres concluſiones · ¶ Pri=
mam ponit ſanctꝰ thomas ſecūda
ſecūde q̄ſtione quīq̄geſimaoctaua·
q̄ eſt · ꝙ propter tres q̄ vſu conſu=
mūtᷣ·non ſolū non licet accipere pe
cunias vel aliquas alias res vltra
ſortem : ſed etiam non licet aliquid
recipere ſeruitio manuali · Et in h̄
reprehēdūtᷣ ciues et nobiles· q̄ ſuis
ruſticis pecuniam mutuantes exq̄=
rūt ab ipſis opera ſeruilia · verbi
gratia Mutuabo tibi tantū et por
tabis michi ligna ⁊ paleas cū cur=
ru tuo ¶ ſecūdam concluſionem
ponit idem ſanctꝰ thomas eadem
queſtione dicens · ꝙ ſicut non licet
expectari vel exigi munus a manu
pacto tacito ⁊ expreſſo. ita nec mu=
nꝰ ex lingua vel ab oſeq̄o·qȝ vtrū=
qȝ pecunia extimari poteſt ¶ Ter=
ciam concluſionem ponit idē doc=
tor eadem q̄ſtione · ꝙ licet ex pecu=
nia mutuata exſpectare munus a
manu obſeqiuo vel lingua, nō q̄ſi

ex obligatione · ſed ex benignitate·
que ſub eſtimatione pecunie non ca
dit Et in iſtis concluſionibus con-
cordat goffredus et archidiaconus
diſ·lv· In ſingulis . Et lix·diſ· Si
officia Et ſexageſima p̄ma diſ· q̄d
proderit Cum enī quis mutuat li-
beralit̄ ſcire poteſt debitorē ſibi na-
turaliter obligari ad antidota Q̄n
vero ſub ſpe recipiendi mutuat pe-
cuniam ſi alias non erat mutuatu-
rus·quicquid gratis poſtea accipit
vſura eſt ¶ Circa ſecundū aſſerunt
omnes doctores maxime ſāctꝰ doc
tor vbi ſupra · ꝙ accipere vſuram
pro pecunia mutuata ſecūdum ſe·
eſt iniuſtum qꝛ venditur id quod n̄
eſt Pro cuius declaratione ſciendū
eſt ·ꝙ quedā res ſunt quaꝝ vſꝰ eſt
ipſarum cōſumptio· ſicut eſt vinū
frumentū·et cetera ſiſ̄ia Et in tali-
bus non debet cōputari vſus rei a
re ipſa · ſed cuicunqꝫ concedit̄ vſꝰ
et hoc ipſo conceditur res Et propt̄
hoc per mutuum transfertur domi
nium Si ergo aliquis vellet vende
re vinū ſeorſū ab vſu venderet ean
dem rem bis vel venderet id q̄d nō
eſt Vnde manifeſte per iniuſticiam
peccaret · Et ſiſ̄i ratione iniuſticiā
cōmittit qui mutuat vinū aut fru-
mentum vel triticū petens ſibi du-
as recompenſationes Vnde quidē
reſtitutionē equalis rei·aliā do vſꝰ
quod vſura dicitur ·quedā vero res
ſunt quarum vſus non eſt ipſius
rei conſumptio· ſicut eſt vſꝰ domꝰ
Et in talibus ſeorſum poteſt vtrū-
qꝫ concedi Puta cum aliquis con-
cedit alicui vſum domus reſeruato
ſibi eius dominio . Et propter hoc
licite poteſt homo accipere precium
pro vſu domus · et preter hoc pete-
re domū accommodatam· ſicut pa
tet in conductione et locatione do-
mus
¶ Pecunia autē ſcd̄m philoſo
phum ſecundo ethicoꝝ·et p̄io po-
liticorum principaliter inuenta eſt
ad cōmutationes faciendas · et ita
proprius et principalis vſus pecu-
nie eſt ipſius cōſūptio ſiue diſtrac-
tio ſcd̄m ꝙ in mutationes expendi
tur· et propter hoc ſecundū ſe illici-
tum pro vſu pecunie mutuate acci
pere precium quod dicitur vſura .
et ſicut alia iniuſte acquiſita tene-
tur homo reſtituere pecuniam quā
per vſurā accepit. q̄d autē lex mo-
ſayca conceſſit iudeis recipere vſu-
ram a gentibus Dicitur ꝙ permiſ
ſum fuit ad vitandū maiꝰ malū .
ſcilicet ne a iudeis deum colenti-
bus vſuras acciperent propter a-
uariciam cui dediti erant ·
¶ Dicit tamen guilhelmus · ꝙ il-
la acceptio vſure a gentibus inter
quas iudei habitabant · potius
erat rei ſue recuperatio · quam v-
ſura · quia tota illa terra data fu-
erat illis a domino ·
¶ Sed iſta ſecunda reſponſio data
non multum valent : quia iudei ad
hoc reſpondent · dicentes · ꝙ deus
non permiſit vſuras propter il-
los : ſed propter alias gentes ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ideo prima ſolutio que ē ſancti tho
me eſt melioꝛ Et ſi diceret͛ leges ci
uiles permittunt vſuras et legib⁹
ſubeūdum eſt· ergo vſura eſt licita·
et non iniuſta . Reſpondetur ſcd̄m
raymundū · qꝫ vſure nullo modo
valent nec obſeruari debent Et hoc
oñdo q̄druplici ratione
¶ Prima ratio eſt qꝛ vſure prohi
bite ſūt auctoꝛitate dei que ſupra ō
nes leges eſt Nā cū par in parem non
habeat imperium· vt patet extra de
electione capi· Innotuit ml'to mi·
nus minoꝛ in maioꝛē·ergo impera
toꝛ terrenus non potuit condere le·
gem contra deū De hac materia lo·
quitur ṗs vbi ſupra ·Qui pecuniā
ſuam non dedit ad vſuram ·Et di·
cit͛ luce vi·Date mutuū nichil inde
ſperantes ¶ Secunda ratio eſt · qꝛ eſt
contra naturalem iuſticiam ·Nam
vendit͛ id qd̄ non eſt . ſed contra iꝰ
naturale nl'la lex valet· vt patet di·
viij· Et ſūt verba aug· libro primo
confeſſionū vbi dicit͛ ·que circa mo
res hominū ſūt flagicia pro morū
diuerſitate ſunt vitanda· vt pactū
inter ſe gentis aut ciuitatis conſue
tudine aut lege firmatū · nulla ciui
um aut peregrine libidine violetur
Hoc idem patet triceſimaſecūda
queſtione tercia . ca· Flagicia· vbi
dicit͛ per aug· libro tercio confeſſio
nū Flagicia q̄ ſūt contra naturam
vbiqꝫ ac ſemper repudianda . atqꝫ
punienda ſūt · ¶ Tercia ratio ·qꝛ
in iure ciuili dicit lex· qꝫ ſacreleges
non dedignant͛ mutari ſacros ca·
nones ſpecialiter in matrimonijs
et vſuris ¶ Quarta ratio qꝛ iurat
imperatoꝛ amplecti q̄tuoꝛ concilia
vniuerſalia a deo · vt per ipſa ſuis
legibus deroget͛ Sed in niceno con
ſilio· qd̄ ē vnum de ill' q̄tuoꝛ repro·
batur vſura · vt patet diſ· xlv· q̄ſi
per totū· ergo vſura ē omnib⁹ mo·
dis illicita niſi forte eſſet cauſa ali·
cuius intereſſe mutuantis· qꝛ tunc
liceret· vt verbi gratia · volebā eme
re terrā valentē ·ſingulis annis ·x·
et ad inſtantiam tuā ceſſaui ⁊ mu·
tuaui tibi hoc mō· qꝫ ſoluas michi
tm̄ vl' tantū ſicut redderet expedite
illa terra deductis ſūptib⁹ et labo·
re et etiā pericl'o qꝛ tūc licet · et hec
eſt ſententia raymūdi· guilhelmi· et
oſtienſis· et ſancti thome ſecūda ſe·
cunde q· lviij· Similiter ſi emerē vl'
ſi emere vellem merces · tu ad inſtā
tiam tuam feciſti me ceſſare a par·
te emptionis· vt tibi mutuarē Et e·
go dico et volo qꝫ reddas michi tā·
tum q̄ntū eſſem habitur⁹ in tali lo
co de mercib⁹ · ſi eas illuc deferrem
Recipio tamen in me periculū nō
eſt vſura· qꝛ vt dicit ſanctus doctoꝛ
vbi ſupra · Homo non facit cauſa
lucri vl⁹ pecuniaꝝ· ſed cauſa dam·
ni recōpenſandi · qd̄ ſuſcipit ex tali
mutuatione

E

Circa terciū videlicet circa q̄s
res cōmittitur vſura Dicitur qꝫ li·
cet in multis caſibus p̄ticularibus
cōmittitur vt ponunt doctores· tm̄
in generali loquendo duob⁹ modis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

cōmittitur manifeſte ſcʒ et latenter
de manifeſta non loquor ad preſēſ-
que omnibus nota eſt: ſed vſura la
tens tribus modis cōmittitur Pri
mo in emptionibꝰ et venditioībꝰ
Secundo in aīalibus Tercio ī ſer
uitoribus et fautoribus. ¶ Circa
venditiones vt ſunt illi q̄ vēdūt ad
terminū. qꝛ ſecundū raymundum
Si propter dilationem res vendat
maiori precio. licet non ſit vſura ex
forma. eſt tn̄ vſura ex fraude. vn̄ vē
ditor tenetur ad reſtitutionem qua
ſi vſuram feciſſet niſi forte eſſet du
bium ꝙ merces vēdite tempore ſo
lutionis debeāt plus aut minꝰ va-
lere. qꝛ tali caſu poſita non obligaē
tur ad reſtitutionem ¶ Circa autē
emptiones ſicut de hÿs qui emunt
frumentū oleum vinum et vniuer
ſaliter omnes ſegetes tempore. quo
recolliguntur. vt poſtea vendāt ca
rius Hic contractus eſt vſurarius
ex ſe. poteſt tamen eſſe contractꝰ li-
citus ¶ Vn̄ eſt notandū ꝙ emens
ſic poteſt hoc facere propter quīqꝫ
cauſas. inter quas cauſas alique
ſunt licite Prima cauſa poteſt eſſe
propter bonū commune. ſicut io-
ſeph emit frumenta. vt poſſet pro-
uidere populis tempore famis Vt
patet in geneſi Et hoc meritorium
eſt Secunda cauſa eſt propter ꝓ-
uiſionē ſuam et ſuoꝝ Sicut ſi quis
nunc emat timens ne poſtea opor-
teret eum cariꝰ emere pro ſe et ſuis
et poſtea quia non indiguit vendi-
dit. ſicut in foro cōmuniter vende-
batur. et hoc licitum eſt. Tercia
cauſa poteſt eſſe propter pietatem.
ſcʒ vt de lucro prouideat pauperi-
bus. et hoc eſt licitum. dummodo
ita moderate faciat. ꝙ communi-
tas non paciatur cariſtiam. quar
ta cauſa poteſt eſſe propter excercē
dam iuſtam commutationem per
modum mercatoris. non vt inten-
dat cariſtiam inducere: ſed ſolum
ſuam negociationem excercere. et
hoc eſt licitum maxime: quando
eſt propria eius negociatio quī
ta cauſa poteſt eſſe propter auarici
am. ſcʒ vt cariꝰ vendat vltra alia
neceſſitate vel vtilitate pēſata. aut
vt cariſtiam inducat et congreget.
ita ꝙ coguntur ab ipſo homines
emere. et ipſe poſſit ad libitum vē-
dere Et talis emptio illicita eſt.
Hoc idem intelligendum eſt de q̄-
cunqꝫ alia mercantia Vn̄ tale incō
ueniens ſequi poſſit. ¶ Nota tamē
ſecundū raymūdū. ꝙ licet talis ho
mo obligatur ad reſtitutionē. tn̄ n̄
obligatur alicui perſone ꝑticulari
ſed ſolum obligatur criſti pauperi
bus et cauſis pÿs. Circa animalia
poſſunt locari animalia et ponere
pactum de damno vel lucro. dū mo
do vtrūqꝫ ſit cōmune inter datorē.
et receptorem. quando autē iſta
non ſunt cōmunia: contractus eſt
vſurarius. ſicut ſi quis daret cer
ta capita ouiū eſtimata certo ꝓcio.
hoc pacto ꝙ ruſticus non accipiat
aliquā vtilitatem. donec qui dede-
rit. receperit prius totam ſortem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Similiter aūt ē contractus iniuſtus
ſi quis paciſcatur ꝙ aāquam ruſ-
tic⁹ accipiat aliquid ipſe dꝫ reſtau-
rare de fecibus oīa mortua · qꝛ hĳs
pactis ē tradere oues immortales ·
Vnde concludo naturaliter et gene
raliter loquendo vbicunqꝫ non eſt
cōe dampnum ⁊ vtilitas contrac-
tus ē illicitus · Circa fautores ē cō
mune ꝓuerbium ꝙ agentes ⁊ con
ſentientes pari pena puniuntur ·
ſed facientes vſuras iniuſte faciūt
⁊ peccant mortaliter · ergo fautores
ipſorum circa vſuras peccant ⁊ in
iuſte agunt · Sicut ſunt īiqui ciues
criſtiani . qui vt in famiam vitent
mutuant pecunias feneratoribus ·
vt fenerari poſſint exſpectantes ꝑ-
tem lucri · quam obligantur reſtitu
ere Et hĳ peiores ſunt iudeis · qꝛ cū
criſtianis fenerantur qd̄ iudei cum
iudeis nec poſſunt facere · ideo gra-
uius puniuntur · Nam in epl̄a ca-
nonica petri dicitur · Melius ē non
noſſe veritatem q̄ꝫ poſt cognitam
retrorſum conuerti · Scd̄i qui ob-
¶ ligantur ad reſtitutionē ſūt fures
F Circa quos tria vidēda ſc
¶ Primo quid eſt furtum ·
¶ Secundo quot modis commit
titur furtum .
¶ Tercium que eſt pena furti .
¶ Ad que reſpondens cum ſancto
thoma ſcd̄a ſcd̄e q · xxxv · ar · ĳ · Di-
co ꝙ ſicut bona tꝑalia que poſſunt
ꝓuenire in dūū hoīs ſunt in dupli
ci differentia . qꝛ quedam dicuntur
bona communi a ꝑtinentia ad oīs
illos que ſūt in ciuitate . ſic ꝙ non
ſunt plus vnius q̄ꝫ alterius . ſed ō-
nibus ⁊ ſingulis communia . que
ſcd̄m beatum auguſtinum libro ſe
cundo de ciuitate dei · vocantur reſ-
publica id ē res populi · que ita ne-
ceſſaria eſt ciuitatibus ⁊ populis ·
ſicut corporibus vita . vt ꝓbat ſāc-
tus policarpus Quia ſicut corpus
in ſe ſine vita non hꝫ motum nec
ſenſum · nec membra illius valida
ſunt ad qualcumqꝫ virtutes · ſic r̄s
publica hinc inde dilacerata augm̄
tum habere non poteſt Et quedam
ſūt bona ꝑticularia que ꝑuate poſ-
ſidentur . vt aggeres . dom⁹ veſtes
pecunie ⁊ ſimilia . ⁊ iſta ita nc̄ria ſūt
hoī vt ſine ipſis homo in ſtatu pa
cifico viuere nequeat · quia vt dicit
ſanctus thomas videm⁹ ꝙ q̄ com
muniter ⁊ īdiuiſe aliquid poſſidēt
frequenti⁹ habent iurgia ⁊ lites · et
econuerſo Vnuſquiſqꝫ re ſua con-
tent⁹ eſt · Ita et furtum duob⁹ mo-
dis diffiniri poteſt · Primo vide-
licet ſecundū ꝙ pertinet ad rem cō
munem Scd̄o ſeruū ꝙ pertinent
ad rem particularem . Furtum rei
publice . vt ponitur xxiĳ . q · iiĳ ē pe
culatus Peculat⁹ enim dicitur fur
tum de re publica Vel poſſum⁹ di
cere ꝙ eſt vſurpatio cui⁹libet boni
communis que eſt grauiſſima ſe-
cundum ancelmuz . quia non offē
ditur vna perſona ſed omnes par-
ticipantes · Et ponit exemplum
policarp⁹ de corpore · quoniam ſi a
corpore auferes alimēta vel ꝑtem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

alimentorum . non ſolum lederet
corpus veruꝫ et omnia coporis mē
bra. Et tanto grauius peccatum ē
quanto nunquam aliquis facit ſi-
bi conſcientiam de reſtitutione ta-
lium bonorum . cum non ſit qui re
petat . Et poteſt fieri duobus mo-
dis directe et indirecte. Directe quā
do quis bona communia ſibi pro-
pria facit . Indirecte quando per vi
as īeptas bone communia conſu-
mit . Et de hiis ponit auguſtinus
quinto de ciuitate dei capitulo deci-
mo octauo exemplum ꝙ quidam
nobilis romanus qui fuerat bis
conſul . exquo repertus fuerat ſer-
uaſſe ſibi decem talenta auri priua
tus fuit perpetuo conſulatu .
¶ Et de ſcipione affricano legitur . ꝙ
cum accuſatus fuiſſet ab emulis
de mala pertractatione boni com̄u
nis dum fuit conſul contra cartha-
ginem excuſauit ſe in ſenatu dicēs
Nichil de partibus illis cum infini
tos theſauros potuiſſet licite abſ-
tuliſſe . abſtulit niſi tantum cog-
nomen ꝙ affricanus vocabatur .
eo ꝙ ab ipſo eſſet affrica ſubiuga-
ta. ¶ Similiter de eius fratre legi
tur . ꝙ ab aſia quam ſubiugauerat
nichil tulit niſi tantum cognomen
Vnde aſiaticus dicebatur. Hij fue-
runt veri amatores reipublice ⁊ tā
diu durauit illa reſpublica q̄ꝫ diu
curata et diſſipata n̄ fuit Sed cum
bonum commune factum eſt parti
culare omnia in nichilum tenderēt
vt ponit ſaluſti9 in cathelinario .

Furtum autem rei particularis vt
habetur de furtis lege prima. ē ſub
tractio rei aliene mobilis ⁊ corpora
lis inuito domino fraudoloſe lucri
faciendi gratia ¶ G Vbi ſex condi
tioēs ponunt̄ que habēt indicare a
liquam fraudulētiam eſſe furtum .
¶ Prima ꝯditio eſt ꝙ ſit ſubtractio
id eſt alicuius rei re alius ablatio .
Nam per ſolum verbum non com
mittitur furtum. Ideo leuitici ſe-
cundo capitulo . aliud eſt preceptuꝫ
Non furtum facies quod opus reſ
picit . Aliud eſt preceptum quod
remouet voluntatem ſicut eſt hoc
preceptum . Non concupiſces rem
proximi tui. quamuis apud deum
ſic poſſet eſſe graue illud furtum
in voluntate ſicut opere . tamen nō
obligaretur ad reſtitutionem . ſed ſo
lum ad ſatiſfactionem . ¶ Secun
da conditio eſt rei aliene . quia in
re propria non committitur fur-
tum . quod intelligitur niſi ali9
in re illa haberet ius . puta ꝙ eſ-
ſent pignora aut res accommodata
quod accipiens fraudulenter capi-
endo furtum committit . vt dicit
ſanctus thomas . ¶ Tercia con
ditio eſt . ꝙ res ſit mobilis et corpo
ralis . quia in rebus immobilibus
non fit furtum vt in domo vel in a
gro . eo ꝙ talia non poſſunt con-
trectari . ¶ Quarta conditio eſt
ꝙ ſit fraudulenta . qꝛ ſi aliqͥs crede-
ret rē ſuā q̄ nō erat. n̄ cōmittit fur-
tū . lꝫ teneatur ad reſtitutionē. quin
ta conditio eſt ꝙ fiat īuito domino

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Quia ſi ſit dñm permiſſurum nõ
eſt furtum· ut patere poteſt de uxore
reſpectu viri · q̄n uxor haberet ali-
quam cauſam credendi ꝙ vir ſuꝰ
eſſet contentus, poſſet accipere ali-
quid de bonis mariti · ſi vero non
crederet virum ſuum ꝑmiſſurum
non poſſet ꝑ ſe nec ꝑ alios paupe-
ribꝰ nec parentibꝰ ſubuenire . ⁊ ſi
aliquid accipit committit furtum
niſi forte de eius ꝓpriis laboribus
faceret· Sexta conditio eſt ꝙ fiat
lucri cauſa · qꝛ ſi aliquis alienam
acciperet ancillam non cauſa lucri
ſed libidinis· non committit furtuꝫ

h ¶ Committitur aũt
furtum duobꝰ modis ſcꝫ ex maliti
a ⁊ ex neceſſitate· Furtum ex ma
licia ſꝫ eſt peccatum mortale tam ĩ
rebꝰ ꝑuis ſicut ⁊ ĩ rebus magnis
dummodo preſumatur eſſe contra
voluntatem dñi. quia eſt contra di
lectionem primi tui cui ĩfertur no
cumentum Unde in rebꝰ minimis
ſi aliqs hẽat aĩmũ furãdi et ĩferẽdi
nocumentum primo erit peccatuꝫ
mortale ut dicit ſcũs doctor ſecũda
ſcđe q. ſexageſimaſexta· Et in fur-
to malicie non ſolum peccant dñi
veruꝫ etiã ⁊ ſerui qui furantur ad
voluntatem dominoꝝ ſuorum. q̄n
ipſi domini non habent iuriſdicti-
onem ſuper bona illa que ipſi fur-
ri faciunt Et ad hac reducuntur õ-
nes guerre illicite. qꝛ ſi huiuſmodi
guerre illicite ſumũtur contra ali-
quem populũ non ſoluꝫ ſtipanda-
rij̄ ⁊ dampnificantes rapinamqꝫ
facientes obligantur ad reſtitutio-
nem ſed etiam precipientes ⁊ ordi-
nantes Secus eſſet ſi talis dominꝰ
haberet iuriſdictionem ſuper bona
q̄ facit furari. ſicut patet exodi ca.
xi. de filijs iſrahel quibꝰ precepit
dominꝰ noſter ut caperent mutuo
vaſa aurea ⁊ argentea ab ipſis e-
giptijs . ⁊ cum illis aufugerent. et
non fuit furtum qꝛ omnia erãt ſub
iuriſdictione dei Furtum aũt ex ne
ceſſitate extrema non eſt peccatum
ut ponit ſanctꝰ doctor ſcđa ſcđe q.
ſexageſima ſexta Nam in tali caſu
omnia ſunt communia ut dicitur
quarto ſententiarum diſtinctione
q̄drageſimaquinta . Et ponitur de
cõſecratione. di· v· ca· Diſcipulos
ubi dicitur Diſcipulos cum per ſe
getes tranſeũdo euellerent ſpicas
⁊ ederent ipſius xp̄i vox innocen-
tes vocat. q̄ coacti fame id fecerunt
Idem dicit ieronimꝰ Et allegatur
eodem loco · quicquid enim neceſ-
ſitate fit cita ſoluitur . qđ volunta-
te recipitur perſeuerat. ¶ I De
pena autem furti legitur ioſue quĩ
to capitulo ubi ponitur . ꝙ ioſue
poſt q̄ꝫ cepit ciuitatem ierico prece
pit ex parte dei ꝙ omnia illius ci-
uitatis tam hominis q̄ꝫ bona coꝝ
beſtie aurum ⁊ argentum ⁊ ſĩplici
ter omnes poſſeſſiones igni trade-
rentur. preter q̄ꝫ raab cum amicis
ſuis. que abſconderat exploratores
populi dei in domo ſua Unus au-
tem de genere iude nomine achor
abſtulit pallium de purpura ⁊ vir

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

gam argenteam· quem ecum inue-
niens ioſue fecit lapidibus obrui
de mandato dei ꝓpter furtuꝫ quod
fecerat. Ideo dicit ꝓpheta· Hec eſt
maledictio que egredit̄ ſuper facie͂
omnis terre· quia omnis fur iudi-
cabitur Tercij qui obligantur ad
reſtitutionem ſunt luſores. K
Circa quos dicitur ꝙ ludus ē ī
triplici differentia. Nam quidam
eſt vituperabilis· quidam tollera-
bilis· quidam laudabilis ¶ De pri-
mo dicitur tricesimaquinta. di. E-
piſcopus· aut preſbiter· aut diaco-
nus· alee atqꝫ ebrietati deſeruiens.
aut deſinat. aut certe dampnetur.
Subdiaconus aut lector aut cātor
ſimilia faciens aut deſinat· aut a ꝯ
munione priuetur Similiter ⁊ lai-
cus· hec ibi· Hoc idem paꝫ extra de
vita ⁊ honeſtate clericorum. vbi di
citur Clerici officiales vel commer
cia ſecularia non exerceant marie
inhoneſta. mimis iocularoribus et
hiſtrioībus non intendant· Et in-
fra Ad aleas ⁊ taxillos non ludāt
nec huiuſmōi ludis interſint ¶ De
ſecundo dicit gloſa ſuper illo capi-
tulo Qui venatoribus diſtinctione
octogeſimaſexta Venari luxurie cā
peccatum eſt· Venari neceſſitatis
cauſa non eſt peccatum ſed ſupple
eſt tollerabile· hoc tamen eſt intelli
genduꝫ de ſecularibus ⁊ non ſacer
dotibus. quia ipſis ꝓhibitum ē vt
patet triceſimaq̄rta di· ca· preſbite-
ri et etiam ꝙ fiat diebus non pro-
hibitis. quia tempore quadrageſi-
mali ⁊ ieiuniorum non debet fieri
vt patet lxxxvi· di. Qui venatorib⁹
¶ De tercio dicit gloſa ſuper c. illo
Donare. di· lxxxvi. ꝙ ludere in or-
ganis in ecclā dei eſt laudabile Iux-
ta illud Laudate eum in timpano et
choro· laud eum ī cordis ⁊ organo
Sed intentio noſtra non eſt de hijs
duobus vltimis ludis loqui· ſed de
priori quem iam diximus eſſe illici
tum Et quod dictum eſt de aleis ī
telligendum eſt de omni ludo for-
tune .l. Quarti qui obli-
gantur ad reſtitutionem ſunt frau
dulenti· que fraudulentia triplicit̄
fieri pt̄ vt ponit ſanctus thomas
ſcda ſecunde q. ſeptimageſimaſep-
tima· Primo ſcilicet in ſubſtantia
ſecundo inquantitate Tercio īqua
litate In ſubſtantia quando ven-
ditur vna res pro alia· puta vinuꝫ
aqua mixtuꝫ pro puro ⁊ bono. fru
mentum eſca mixtum pro bono. ar
gentum alchimicū p ꝓbato· pan-
num groſſum p ſubtili Contra q̊s
dicitur yſaie primo Argentum tu-
um verſum eſt in ſcoriam· ⁊ vinuꝫ
tuum mixtum eſt aqua· ¶ Secūdo
committitur defectus in quantita-
te quod committitur in pondere et
menſuris quicunqꝫ ſint illi vt aro
matarij· macellatores. frumen-
tarij· piſtores· tabernarij moli-
litores caſelini. et mercatores· la
narij· et piſcatores. Et vniuer-
ſaliter omnes illi qui in eorum ar-
tibus vtuntur menſura et ponde-
re· Hij omnes fraudulenti ſunt·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Contra quos dicitur deutronomiꝫ
xx o capitulo Non habebis in ſac-
culo diuerſa pondera maius ⁊ mi-
nus Nec erit in domo tua modius
maior ⁊ minor Abhominatur enī
dominus omnipotens eum qui fa
cit hoc·et aduerſatur omnem iniuſ
titiā . ¶ Tercio cōmittitur defect?
in qualitate. qn̄ ſcꝫ venditur aliqđ
animal infirmū puta bos vel aſi-
nus pro animal ſano·Pann? tinc
tura combuſt? p̄ bono . et ſic de
pluribus alijs ſimilib?·Vtrum āt
homo ſemper teneatur dicere defec
tum rei vendite vel vendende . Ad
hoc dicit ſanctus thomas vbi ſup̄·
q̄ ſemper eſt illicitum dare occaſi-
onem alicuius periculi vel damp-
ni alicui homini tm̄ ſine peccato po
teſt ſubticeri defectus rei · ſed cum
iſta diſtinctione·quia aut huiuſmo
di defectus eſt euidens ⁊ manifeſt?
aut occultus·ſi ſit defectus ille ma
nifeſt? non ſemper obligatur dice-
re·ſi tamen ſubtrahat de p̄cio rei ·
nec eſt fraus·ſi tm̄ eſſe occultus de-
fectus tenetur dicere q̄ꝫtumcunqꝫ
ſubtraheret p̄cium ratio eſt ex taci-
turnitate poſſet ſuſcipere detrimē-
tum vel ſaltem non conſequi intē-
tum ſuum ·De ſymonia aūt ſatis
dcm̄ eſt ſupra feria quinta ferie do-
minice. ibi de hac materia requiren
dum eſt . M

¶ Sexto obligantur ad reſtitutio
nem vltimaꝝ voluntatum executo
res vt ſcꝫ ſint fideles · vt bona de-
functi non in pompoſis exequijs .

que pl? ſolacia ſunt viuoꝝ q̄ꝫ ſub
ſidia mortuoꝝ · ſed in elemoſinis
tradāt vt patet xiij·q.ij·ca· Anime
Et ſunt verba greg vbi dicitur A-
nime defunctoꝝ q̄tuor modis ſol-
uuntur·a oblationibus ſacerdotū
aut p̄cib? ſtōꝝ·aut caroruꝫ elemo-
ſinis. aut ieiunio cognatoꝝ· Cura
tio vero funeris . conditio ſepultu-
re. pompa exequiaꝝ magis ſūt vi-
uorum ſolacia q̄ꝫ ſubſidia mortuo
rum. hec ille·Et beatus auguſtin?
in libro de cura agenda p̄ mortuis
et ponitur xiij. q·ij·Nō exiſtimem?
ad mortuos pro quibus curam ge-
rimus puenire·niſi qđ pro eis ſiue
altaris ſiue orōnū ſiue eleoſinaꝝ ſa
crificijs ſolemniter ſupplicamus ·
quāuis non p̄ quib? fiunt omni-
bus proſint·ſed hijs tm̄ p̄ quibus
dum viuūt cooperantur vt proſint
ſed quia non diſcernimus q̄ ſint o-
portet ea p̄ regeneratis omnibus
facere vt nullus eorum p̄termittat
ad quos beneficia hec et poſſint et
debeāt peruenire Et ſequitur Cor-
pori aūt humano quicquid impen
ditur non eſt preſidiuꝫ ſalutis ſed
humanitatis officium. ſcꝫ affectus
quo nemo vnq̄ꝫ carnem ſuā odio
habuit. hec ille. Jō machabeoꝝ.xij·
Scā ⁊ ſalubris eſt cogitatio pro de
functis exorare · N

¶ Circa quos tria videnda ſunt.
Primo an defunctus ſentiat
detrimentum quia tradantur ele-
moſine quas legauit · Secūdo an
executor debeat tardare diſtributio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

nem vt res defuncti melius venda
tur et elemoſine largiores fiant.
Tercio que pena debetur heredibꝰ
qui tardant facere legata defuncti
¶ Ad primum dicit ſanctus tho-
mas in quolibet dicens. ꝙ defunc-
tus quantum ad meritum elemo-
ſine nullum detrimentum patitur
ex predicta tarditate. maxime ſi q̄z-
tum in ipſo fuit curam adhibuit vt
huiuſcemodi elemoſine cito daren-
tur Et huius ratio eſt. Quia meri-
tum principaliter ex voluntate et
intentione dependet. Sed quantuz
ad ipſum effectum elemoſine pati
tur detrimentum. non quidem vt
pro huius tarditate puniatur de-
functus. ſed quia remedium ei nō
adhibetur dum ſuffragia differun-
tur. quibus plurimum iuuaretur
Et exemplariter poteſt patere.
Nam ſi eſſet aliquis in carcere pro
centum ducatis et ordinaret ꝙ ſol-
uerentur. ſi ſolutio tardatur. tar
datur etiam exitus illius a carcere
tamen quandocunq; portabuntur
ducati licet tarde portentur. non ꝑ-
det meritum. quia immediate iſte
exhibit carceres. Similiter non
patitur detrimentum ſi differatur
reſtitucio quam defunctus manda
uit fieri immediate. et licet tarde ex
ecutioni mandetur.

.O.

¶ Ad ſecundum dicit ſanctus tho-
mas doctor. in quolibet ꝙ in mo-
ra modici temporis non videtur eſ
ſe magnum periculuz. Unde ſi exe
cutor per modicum tempus elemo
ſinas pro anima teſtatoris defunc-
ti dare differat. vt rebus defuncti
melius venditis ampliores elemo-
ſinas dare poſſit laudabiliter hoc
facit. Si vero econuerſo per multū
tempus differat elemoſinas diſtri-
buere. vt in modico ampliores ele-
moſinas faciat. non videtur idcir-
co eſſe abſq; culpa. quia forte de-
functus interim a purgatorio libe-
ratur in quo dum eſſet remedium
ſuffragiorum ei neceſſarium fuit.
Hoc tamen relinquitur prudentis
executoris examini. vt ſcilicet ꝛ ꝯſi
deratis dilatione temporis. et cō-
ditione perſone. que citius vel tar-
dius liberanda eſt. et etiam quanti
tate augmenti elemoſinarum. Fa-
ciat quod viderit expedire defūcto
deleganti.

P

¶ Ad tertium dicitur ꝙ heredibus
qui non faciunt immediate legata
duplex pena datur. Eternalis. in
quantū ſcilicet peccant mortaliter
ad quod ſequitur dāpnatio ꝛ pena
temporalis. quia de iure ꝑuantur
adminiſtratione tali. Et multoties
ꝑuantur vita corpali. quia de pleriſ
q; auditum fuit. ꝙ ꝓpter minas
quas receperunt in ſumpnis mor-
tui ſūt. ꝛ aliq̄ eoꝝ ex ꝓmiſſiōe diua
in membris ſignati remanſerunt.
Sicut legimꝰ ī hiſtoria ſancti ludo
uici de illo milite qui reliquit equū
ſuum tradendum per cognatum ſu
um ī elemoſinas ſi moreret̄ ī pre-
lio. qui cum negligens fuiſſet dare

equū illum . in fine āni apparuit
miles cognato ſuo dicens. Nūc va
do ad paradiſuꝫ p⁹ quā per annū
in purgatorio purgatus ſum. Sed
quia hui⁹ rei cā fuiſti cras te ī prā-
dio exiſtente cū vxore tua dyabol⁹
te arripiet. Legim⁹ etiam. ꝙ tem
pore beati thome de aquino quidā
venerabilis magiſter pariſienſis nrī
ordinis ꝑdicatoꝝ. remanſit execu-
tor teſtamenti cuiuſdā militis. qui
ꝓpter occupationes lectionuꝫ neg-
ligens fuit cito ad implē volūta-
tem militis illius. Et in tempore
mortuus eſt pariſius ꝛ apparuit
beato thome exiſtenti neapoli queꝫ
intuens beatus thomas ait. Reue-
rende mgr̄ quo vadis? Ille reſpō-
dit ſe eē mortuum. ꝛ fuiſſe. xv. die
bus in purgatorio quia negligens
fuit in execuciōe legatoꝝ illius mi-
litis. ſed illo tunc volabat ad para
diſum diuina ordinante miſericor-
dia.

Q

Septimo obligantur ad reſtituti-
onem ſacrilegi qui furantur et īde-
bite poſſident bona eccleſiaſtica de
quibus alias in iſto opere fiet ſer-
mo Octauo obligantur ad reſtitu
tionem illi qui comedunt bona pu
pilloꝝ ꝛ viduarum. ſicut ſunt ad
uocati. ꝓcuratores commiſſarij. et
tutores. Vbi nota ꝙ aduocati in
tribus caſib⁹ obligantur ad reſtitu
tionem ſcd̄m raymunduꝫ ꝛ wilhel
mum. Primo quidem omnium
que illi contra quos aduocabat ꝓp
ter ipſius patrocinium iniuſte ami

ſerunt ſeu dampnificati fuerint.
¶ Vnde per cauillationem ſuam
abſtulit aduerſario bonam cauſam
vel etiā ſi ipſum grauauit petendo
dilationem ſuperfluaꝫ. aut allegā-
do falſum ꝛ contra conſcientiā. vel
faciendo poſitionem cauilloſam. ꝛ
inſtruendo falſum teſtem aut īſtru
endo clientuluꝫ de negando verita-
tem. ꝛ ſimilibus tenetur ad reſtitu-
tionem. ꝛ inter eſſe Secundo tene
tur illis quibus ꝓſtitit auxilium ſi
ꝓpter ſuam infidelitatem vel neg-
ligentiam iniuſte amiſerunt Ter
cio tenetur eiſdem ſi amiſerunt ꝓp-
ter ſuam ignorantiam. ꝛ hoc quan
do iactabat ſe ſcientem et non erat.

R

Que etiā tria poſſunt dici de pro
curatoribus vt patet Commiſſarij
autem viduaruꝫ ꝛ tutores pupillo
rum tripliciter in conſcientia gra-
uantur ¶ Primo qn̄ acceptant tute
lā quam de iure habere non pn̄t. ſi-
cut clerici qui ſcd̄m iohannem an-
di. lxxxvi. ex teſtamento habere poſ
ſunt licet tutelam legittimam non
poſſint ſuſcipere. Et hoc eſt ꝓuilegi
um clericorum qꝛ licet poſſūt ſucce
dere alicui ex inteſtato. non tn̄ tenē
tur recipere tutelam ¶ Secundo qn̄
acceptant ꝛ negligunt. ꝛ ꝓpter ip-
ſorum negligentiam minuuntur
bona pupilli ¶ Tercio qn̄ acceptāt
ꝛ ſuſcipiūt vt bona ꝓpria adauge-
ant ꝛ bona pupillorum diminuāt
Multa etiam adiungenda forent
circa hos reſtitutores. ſed ad preſēs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

iſta que predicta ſunt ſufficiant Et
hoc ſatis de primo pūcto principa-
li. S

¶ Circa ſecundum principale ſci
licet quibus fienda eſt reſtitutio Di
cendum breuiter q bona que ha-
bent reſtitui ſunt in triplici diffe-
rentia. quia aut ſunt bona incerta.
aut certa. a parti. certa a partim ī
certa. Si res eſt incerta ſicut ſunt
vſure. rapine fraudulentie. tunc ſe
cundum raymundum debet in pi-
as cauſas erogari. tamen de cōſili-
o dioceſani. aut cappellani perochi
alis. quibus note ſunt tales ī digē
tie vt patet. xv. queſtione ſecunda
capitulo Conceſſo vobis vbi dicit
Conceſſo vobis quem petitis an-
tiſtite fratre iam et epiſcopo noſtro
iuliano neceſſarium fuit eidem iuli
ano ad eccleſiam ſuam mox remiſ-
ſo ad nos pariter noſtra ſcripta de
ſtinari. quibus agnoſceretis eidē
fuiſſe preceptum. ne vnq̄ȝ ordina-
tiones preſumat illicitas. Et in ter
ra redditus et oblationes fidelium
in quatuoꝛ partes diuidat Et capi.
Quatuoꝛ idem habetur. Cum qua
opinione concoꝛdat ſanct⁹ thomas
ſecunda ſecunde queſtione ſexageſi
ma ſecunda dicens ſic Si ille cui dȝ
fieri reſtitutio ſit omnino ignotus
debet homo reſtituere ſecundum
q poteſt. ſcȝ dando in elemoſinas
p ſalute illius ſiue ſit mortuus. ſi
ue viuus premiſſa tamen diligen-
ti inquiſitione de perſona eius Nl
lam tamen mentionem faciēda de
dioceſano. Et addit vnum raymū-
dus q tales elemoſine fieri debent
in dioceſi vbi tales rapine facte ſūt
quod tamen exponens guilhelmus
dicit hoc potius eſſe de conſilio q̄ȝ
de neceſſitate ita q vbi libet fieri
poſſunt. vbi commodius videtur.
Similiter et hoſtienſis dicit q reſ-
titutio male ablatoꝛum eſt vnus
de caſibus pertinentibus ad epiſ-
copum. vt patet ſecundum eum ex
tra de iudeis. Tamen in rei verita-
te. vt patet viceſimaſecunda queſti
one ſecunda capitulo. De lagcis.
epiſcopus non debet ſe intramitte
re. ſed quilibet iuxta conſcientiam
ſuam debet facere maxime ſi eſt cer
ta perſona determinata a teſtatoꝛe
ſuper faciendis et a foꝛtiori princi-
palioꝛ obligatus ad reſtitutionem
poteſt ſine epiſcopo facere. vt pla-
cet iohanni andree in autentica.
Et ſi dicitur q plures decretales
remittant ad epiſcopum. vt patu-
it ſupꝛa. Dico q ille decretales in-
telliguntur de diſpenſationibus iu
deoꝛum. que ſuſpecte ſunt et talis
diſpenſatio ſuſpecta ab eccleſia dio
ceſano merito committitur. Sed
de diſpenſationibus a chriſtianis
fiendis. vbi non poſſit ſuſpitio oꝛi
ri nulli dubium eſt. q poſſunt ſine
dioceſano fieri. Hoc idem. Videtur
dn̄o ſimoni de maruilla capellano
pape et auditoꝛi dn̄i portuēſis Cre-
do ego tn̄ q tuti⁹ fiat cū dioceſano
Tn̄ ſiue cū dioceſāo ſiue n̄ paupe[ri]
b⁹ omnia bōa īcerta erogari debēt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Si vero aliquis obiceret de vſuris
iuſtis que teneri poſſunt et nemini
reſtitui Allegantes ambroſium. vt
patet decima quarta q· quinta qui
ponit vſuras licitas dicens · Ab il
lo exige vſuram cui merito nocere
deſideras· cui iure īferuntur arma·
Huic legittime auferuntur vſure
quem vincere bello non potes . Ab
hoc vſuras exige quem non ſit cri-
men occidere· Sine ferro dimicat q̄
vſuras flagitat · ſine gladio ſede
hoſte vlciſcitur. qui fuerit vſurari
us exactor īimici· ergo vbi ius bel-
li ibi ius vſure . Dicendum breuiť
ꝙ vſura nullo modo eſt licita vt
dictum fuit ſupra ꝑ illas quatuoꝛ
rationes et per ꝗ̄s nec talia ꝑ ipſā
acquiſita merito teneri poſſūt· nec
etiam iuſte· Quod autem dicit bea-
tus ambroſius ſane intelligenduȝ
eſt· Vbi nota ꝙ ſcūs ambroſius il
lo tēpore malos habebat clericos
qui volebant vſuris omnimode o-
peram dare et non poterat eos aliť
reuocare. quare propoſuit iſtud tā-
q̄ȝ ꝓblema dicens. Vos vultus v-
ſuras exire Ab illis ergo exigatis
quibus merito nocere poteſtis ⁊ ꝯ
tra quos arma iuſte mouetis. ⁊ q̊s
non ſit crimen occidere· Sed a con
trario ſenſu vobis non licet iſta· er
go nec vſuras exigere poteſtis· ⁊ ꝑ
ꝗ̄s vſure omnino ſunt illicite · et
ꝑ ꝗ̄s acquiſitum ꝑ vſuram eſt il-
licitum. et non poteſt retineri cum
ſalute aīe ſiue ſit acquiſitum ab in
imico ſiue ab eo q̄ non eſt inimicꝰ
ſicut nemini licet nocere nec aliq̄ȝ
occidere Omnia ergo ex vſuris acq
ſita pauperibus erogari debent ſi-
cut alia bona incerta. vt dcm̄ ē ſup̄
¶ Bona vero certa ſunt in triplici
differentia quia aut ſunt certa ita
ꝙ retinens ⁊ ille a quo ablata fue-
rant illi pcc̄o vnanīter conſenſeꝛt
ſicut eſt in ludo taxilloꝝ et alearuȝ
ad quem et vincens ⁊ perdens con
ſentiant· aut ſunt nota ſolum reti-
nenti iniuſte· non conſentiente do-
mino ad quem ſpectat. aut ſunt no
ta retinenti iniuſte conſciente dn̄o
ad quem ſpectat· Si autem primo
mō due occurrunt opiniones. ¶ Pri-
ma opinio eſt ꝙ talia bona non de
bent erogari ꝑdenti· ſed ſoluȝ pau-
peribus ⁊ pijs caſibus ¶ Scd̄a opi-
nio ē ꝙ poteſt repeti id qḋ ī lucro a
leaꝝ ꝑdiť vt pȝ digeſtis de aleatori
bꝰ lege finali Sed raymūdus has
duas cōcordȝ opiniōēs. et cū diſtīc
tione reſpōdȝ ꝙ vbi q̊s ex volūtate
et ex cupiditate luſit qḋ perdidit nō
eſt ei reddendum · ſed pauperibus
erogandum cum ſit īpar cā turpi-
tudinis et hoc intendebat prima o-
pinio Sed ſi quis ludat inuitus et
tractus per vim vel per nimiam
alterius importunitatem tunc ſi a
miſit poteſt petere· ſi lucratus eſt .
non tenetur reddere ꝑdenti ſed in
pias cauſas et in pauperes expone
re · Et hoc intendebat ſcd̄a opinio .
De ludentibus vero qui alienant
res · non pertinētes ad ipſos. ſicut
ſunt pueri maxime pupilli qui nō

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ꝑuenerunt ad etatem viginti quin
qȝ annorum. ſerui· ſubditi. furioſi·
mente capti. ⁊ omnes qui laborãt
aliquo morbo perpetuo. Dicit ſãc-
tus thomas ſecunda ſecunde queſ-
tione triceſimaſecunda. Quod ſi a-
liquis lucretur ab hijs qui rem ſuã
alienare non poſſunt illicitum eſt .
⁊ contra ius diuinum ⁊ obligatur
hijs talibus ad reſtitutionem · non
tamen ſimpliciter hijs ſed ſuis pre-
ſidentibus vel gubernatoribus .
Hec eadem ſentit innocentius in
gloſa extra de emunitate eccleſiarũ
Si ſecunda modo tunc reſtituendũ
eſt perſone perdenti . et non poteſt
de hijs elemoſina fieri . quia nõ po
teſt diſpenſare bona aliena . ſi per-
dens eſt preſens . ſi vero non eſſet
pñs ſȝ a lõge. tũ ſcdȝ ſcm̃ thomam
ſcda ſcde · q. lx· ſecunda conſide-
randum eſt quia aut res eſt magni
valoris. aut ꝑui: ſi magni tunc re-
ponenda eſt in aliquo loquo vſqȝ
ad eius aduentum vel ei mittatur.
Si vero eſſet parui valoris tunc ſi
militer reſeruanda eſt ad tempus
reuerſionis · ꝙ ſi non reuertẽtur et
expenſe eſſent magne ad mitten-
dum tunc pauperibus eſt erogan-
dum . Sed vbicunqȝ in ſimilibus
poteſt haberi dominus rei · res ipſi
reſtituenda eſt· Si tercio modo non
obligatur quis ad reſtitutioneȝ vt
declaratum eſt ſupra cum res non
ſit accepta inuito domino · quia ſic
non cauſatur furtum · hec patent
de rebus certis · Quantum vero

ad res partim certas et partim in-
certas. Sicut ſunt verbi gracia bo-
na per ſtipendiarios tempoꝛe guer-
rarũ furata que noſti ꝙ furata ſũt·
et neſcis cui furata ſint . ¶ Ta-
men emis . ¶ Dico breuiter cum
raymundo ꝙ ſi emiſti bona inten
tione vt redderes perdenti ſi ad tu
am perueniret noticiam obliga-
ris illi ad reſtitutionem vel paupe
ribus ſi ille nunqȝ repeteret omnia
illa que emiſti · et que ex hijs lucra-
tus fuiſſes vt penſionem · fructuȝ
mercedem et ſimilia · Ratio eſt qui
a debes vtiliter rem expoliari per-
tractare ex quo bone intentione
emiſti . Et ille obligatur reſtituere
tibi quicquid expoſueris pro re ſu
a recuperanda et manu tenenda ·
Si vero emiſſes mala intentione ·
puta ex cupiditate cauſa lucrandi ·
et vt alteri venderes obligaris ad
reſtitutionem rei illius et omnium
que ex tali re lucratus es · nec libe
raris ab obligationem ſe eam al-
teri vendidiſſes · et ille cuius ſunt
bona non obligatur tibi ſatiſface-
re in aliquo quod in tali re expo-
ſueris . et hoc ideo quia mala inten
tione et mala fide emiſti ꝑm mo ſi
res talis male empta peioraretur
in manibus tuis de tali peioratio-
ne obligaris ad reſtitutionem · Et
ad hunc caſum poſſunt reduci om-
nes adiuuantes furari · vt ſunt
conſiliarij participantes · muti non
obſtantes et non manifeſtantes ·
qȝ ipſis notuȝ eſt bona illa eſſe ma

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſa intentione et fide poſſeſſa igno-
rant tamen ad quem pertineāt De
quibus ſimiliter dico ꝙ obligant̄
ad reſtitutionem maxime ſi preſup
ponunt ꝙ talia non fuiſſēt frā· ni-
ſi ipſis mediantibus· illis ad quos
illa bona pertinent vel pauperibꝰ
ſi ignorant· Vtrum autem obligē-
tur in partem vel in totum ſi mul-
tos conſortes et perticipes habue-
runt in ablatione rerum alienaruꝫ
puta ſi decem vel duodecim abſtu-
lerint alicui ſummam pecunie vtꝝ
quilibet ſatis facit redendo portio-
nem ꝑceptam Dico qꝫ quilibet ob-
ligatur in ſolidum· ſi quilibet de ꝑ
ſe portionem ei venientem non reſ
tituat. Vnde ad romanos p̄rīo dici
tur. digni ſunt morte non ſolum ꝗ
faciunt ſed qui conſentiunt facien-
tibꝰ· Et hec nunc de ſc̄dō ſufficiant
principali.

¶ Circa tercium principale ſcꝫ q̄ꝫ
tum ꝛ quo tempore reſtitui oporte
at Dicit enim beatus thomas ſc̄da
ſc̄de q. lxij ar. iij. qꝫ ſufficit tm̄ reſti
tuere quantum quis accepit. Et aſ
ſignat rationem quoniam reſtitu-
tio reducit ad equalitatem id quod
inequaliter ablatum ē· ſed aliquis
readēdo quod accepit reducitur ad
equalitatem ·ergo ſolum tenetur
reſtituere quantum accepit Et ſi q̄s
obiceret allegando vetꝰ ꝛ nouum
teſtamentum. quia in veteri teſtam̄
to dicitur exodi viceſimo ſecundo.
Si quis furatus fuerit ouem ꝗ bo-
uem ꝛ occiderit· v boues ꝑ vno bo
ue reſtituat. ꝛ quatuor oues ꝑ vna
oue Et in nouo teſtamento luc. xix.
ſcribitur de ſacheo qui dixit xp̄o Ec
ce dimidium bonorum meorum do
pauperibꝰ ꝛ ſi quid aliquem de-
fraudaui reddo q̄druplum dicitur
qꝫ vetꝰ teſtamentū non obſeruatur
quantum ad legalia. vt fuit dictuꝫ
ſupra. niſi quis de nouo conderet
eandem legem ad terrorem fori iu-
dicialis. n̄ quantum ad forem iudi
cialem eſſet licita et iſta eſſet lex hu
mana et non diuina· Sacheus ve-
ro dixit illud ſe facturum non qua
ſi obligatus· ſed ſua ſponte ſicut ex
ſuis bonis volebat meditatem da-
re· Sufficit ergo tantum reſtituere
quantum quis accepit. vt pꝫ· Quā
tum vero ad tp̄s quo reſtitui opor
teat dicitur qꝫ immediate dꝫ quis
reſtituere cum poſſidet alienum· e-
tiam ſi deberet mendicare. de hoc
ponit ſanctus doctor tres rationeſ
ſc̄da ſc̄de q· lxij .ar· viij ¶ Prima
ratio eſt iſta. quoniam eadem rati
o videtur eſſe in omnibus que ſūt
reſtituenda· ſed ille que conducit o-
perarios non poteſt retinere merce
dem vſqꝫ ad diem craſtinum · vt
ſcribitur leuitici· xix· Non ſtabit o
pus mercennarij tui apud te vſqꝫ
mane· ergo nec in alijs reſtitutioni
bus faciendis poteſt fieri dilatio ſꝫ
ſtatī reſtitui dꝫ. ¶ Secunda ratio eſt
iſta Sicut accipere rem alienaꝫ ē ī-
iuſtum. ita et retinere eam. ſed im-
mediate poſtq̄ꝫ homo iniuſticiam
fecerit obligatur ſatiſfacire. ergo et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

qui aliena poſſidet debet immedia-
te reſtituere ¶ Tercia ratio eſt qa
homo ſemper tenetur cauere pecca-
tum et immediate poſtq̄z icerit te-
netur ſatiſfacere ꝑ peccato. vt ſcri-
bitur eccleſiaſtici viceſimo. Quaſi
a facie colubri fuge peccatum. Sed
tenere aliena eſt peccatum. ergo re-
tinens obligatur immediate reſti-
tuere vel ſaltem petere dilationem
ab eo cuius ſunt illa bona Et ſi di-
ceretur ſic precepta affirmatiua nō
obligant ad ſemper. ſed reſtitutio
rei aliene eſt preceptum affirmati-
uum. ergo non obligat ad ſemper.
⁊ per conſequens ad immediate r̄ſ
tituendum. Dicitur ꝙ reſtitutio li
cet videatur ex vi verborum eſſe p̄-
ceptum affirmatiuum. tamen in re
i veritate continet in ſe negatiuum
videlicet non retinere rem alterius
patet ergo quantum et quo tempo
re ſit reſtituendum.

Et hoc ſatis de tertio principali.

Sabato paſſionis.

Sermo de iuramento.

Dedi te in fedus populi. Y
ſa. xliiij. capitulo Heri lo
cuti fuimus de reſtitutio-
nibus que debent fieri per vſuriari
os. luſores. fraudulentos. ⁊ omnes
illos qui alienum poſſident. Hodi
e conſiderans ꝙ in hijs vicijs ſcili
cet ludo. fraudulentia. aduocatio-
nibus et procurationibus. multa
fiunt iuramenta et coniurationes
multotiens indebite. Determina
ui loqui de iuramento et coniurati
one. Pro cuius principio datur
iſta concluſio ſcilicet ꝙ eſt licitum
iurare et accipere ſacramentum in
neceſſitate.

A

Hanc concluſionem declarat ſāc
tus doctor tercio ſententiarum diſ
tinctione triceſimanona articulo
tertio aſſignant talem rationem.
Quia ille actus qui cadit ſupra de-
bitam materiam eſt licitus. ſed iu
rare eſt actus cadens ſupra debi-
tam materiam Ergo iurare eſt lici-
tum in neceſſitate: Et deutrono
mij ſexto. Dominum deum tuum
timebis. et per nomen eius iura-
bis. Et magiſter ſententiarum
libro tercio diſtinctione triceſima-
nona dicit. Si autem queritur v-
trum iurare ſit malum. Dicimus
aliquando malum eſſe. aliquan-
do non. Sponte enim et ſine neceſ
ſitate iurare vel falſum iurare pec-
catum graue eſt. ex neceſſitate au-
tem iurare ſcilicet ad aſſerendam
innocētiā l' ad federa pacis ꝯfirmā
duz vel ad ꝑſuadēdū audiētibus
quod eiſdem eſt vtile malum non
eſt. quia neceſſarium. Hec ille: Et
aug⁹. Iuramentum faciendum eſt
in neceſſarijs cum pigri ſint hoīes
credere qd̄ ē eis vtile Iuratio n̄ ē bo
na non ē tamen mala duz eſt neceſ-
ſaria Et. xxij. queſ. .i. dicitur. Tu
non malum facis qui bene vte-
ris iuratione. que et ſi nō bona ta-
men neceſſaria eſt vt alteri perſua-
deas quod vtiliter ꝑſuades hec ibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Et ſi diceretur qꝫ xp̄s ꝓhibuit iu-
rationem vt patet mat. quinto ſan
q̄z malam. dum dixit. Non iurare
omnino. Ad quod reſpondens di-
cit ſanctus doctor. iij. ſē. di. xxxix.
qꝫ aliquid poteſt eē illicitum dupli-
cit. Vno mō in genere. ita qꝫ ē ita il
licitum qꝫ nunq̄z poteſt eſſe licitū
vt eſt verbi gratia. actus fornicati
onis qui nunquam aliquo mō eſt
licitus Alio mō aliquid eſt illicituz
in ſe tamen reſpectu finis erit lici-
tum. ſicut inciſio manus eſt illicita
tamen ſi incideretur qz putrida eſt
ne alia membra īficeret liceret eam
abſcidere. Sic eſt in ꝓpoſito de iu-
ramento. qz lz iuramentuz de ſe ſit
illicitum. tū̄ reſpectu neceſſitatis
aut eorum q̄ poſſunt venire in v
tilitatem credentium ē licitum. Et
confirmatur iſta reſpōſio ꝑ auguſ-
tinum ſuper ad galatas. vt ponit
xxij q. i. vbi dicitur. Non eſt contrā
ꝓceptum dei iuratio. q̄ a malo non
iurantis ē. ſed incredulitatis a quo
iurare cogitur Nam hoī intelligit
ita dominum ꝓhibuiſſe a iureiurā
do. vt quantum in ipſo eſt quiſqz
non iuret qđ multi faciūt in ore ha
bentes iurationem tamq̄z magnuz
atqz ſuaue aliquod. Nam vtiqz a-
p̄ls nouit ꝓceptum dn̄i. ⁊ tamen
iurauit. Hec ibi. Et idem contra
fauſtum dicit. In ſcriptis ergo vbi
ē conſideratio maior pluribus lo-
cis apoſtolum iuraſſe inuenitur.
ne quiſquam putaret etiam veruz
iurando peccari. ſed potius intelli-
geret humane fragilitatis corde n̄
iurando tutius a ꝑiurio conſerua-
ri. Hec ille. Patet ergo qꝫ licitum
eſt iurare in neceſſitate vt d cū̄ ē Iō
in ep̄la dicitur Dedi te in fedꝰ. qa
iuramentum eſt federis confirma-
tio. In euangelio xp̄o etiam dicit
Teſtimonium tuum non eſt veruz
Nam iuramentum ē deum in teſtē
aſſumere quem iudei aſſumere vo
lebāt dicētes teſtimoniuz ſuū n̄ eē
verum. Dic hoſtorias ſi placet.

¶ Circa quod iuramentum tria
videbimus.

¶ Primo neceſſitatem.

¶ Secunda veritatem.

¶ Tercio falſitatem.

¶ Circa primum principale ponit
ſcūs doctor ſcḋa ſcḋe q. lxxxviij. du
as rationes ꝓpter q̄s fuit neceſſa-
rium ad īuenire iuramentum. S

¶ Prima ratio ē ad teſtificationē ve-
ritatis. q̄a hoīes non valentes vi-
dere ſecreta cordis ⁊ ſcientes qꝫ ali
ud poteſt dici lingua ⁊ aliud eē in
corde vt homines pn̄t credere ſibi-
ipſis reptum ē vt daretur in teſtem
veritatis ille q̄ mentiri non p̄t ſcz
ipſe deus vel veritas p̄ma ꝑ vt lu-
cet in ſcripturis Vnde de iurare eſt
deum ī teſtem aduocare. ꝓpter qđ
iuramentuz nō debet fieri niſi per
deum. aut ꝑ ea in qubus conſiſtit
veritas dei ſicut ſunt ſacra euange
lia vnde in veteri teſtamento iura
batur. viuit deus ⁊ viuit aīa mea
ideſt ſicut ē verum qꝫ viuit deus ⁊
viuit anima mea ita illud qđ dico

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

eſt verum. Et in primitiua eccleſia
iurabatur. Teſtis eſt michi deus.
Similiter et criſtus iurabat. Amē
amen dico vobis id eſt in veritate.
Hanc rationem tangit beatus au-
guſtinus in ſermone de periurio q̄
incipit. quiſquis eſt praui et peruer
ſi cordis et allegatur a magiſtro ſē
tentiarum libro tercio diſtinctione
triceſimanona vbi dicitur Rediculum
lum eſt putare. ſi dicas per deuz iu-
ras. ſi dicas teſtis eſt michi deus. n̄
iuras. quid eſt per deum. niſi teſtis
eſt michi deus. aut quid eſt teſtis
eſt michi deus. niſi per deum ⁊ qd
eſt autem iurare. niſi ius deo redde
re. quando per deum iuras ius ſci-
licet veritatis et non falſitatis.
Hec ille. Si autem queratur quis
magis teneatur ad iuramentum.
an qui per deum. an qui per euan
gelium iurat. Dicit magiſter ſen
tentiarum vbi ſupra ꝙ magis ob
ligantur qui per deum iurant. q̄
qui iurant per ſacra euangelia. c
ratio eſt. quia euangelia facta ſūt
per deum. Vnde iohannes cri
ſoſtomus. Si qua cauſa fuerit.
modicum; videtur facere qui iura
per deum. qui vero per euangeli
um maius alquid feciſſe videtur.
quibus dicendum eſt. ſtulti prop-
ter deum ſcripture ſancte ſunt. nō
deus propter ſcripturas. Hec ille.
C
C Secunda ratio propter quam
inuentum fuit iuramentum fuit
ad vitandum ydolatriam. ne ipſi
iurantes non volentes iurare per
deum iurarent per creaturas eſti-
mantes aliquid eſſe diuinitatis in-
fuſum in hiis creaturis velut quod
dam medium quo eſſet reuerentia
deo exhibenda. ⁊ exinde incepit er-
ror ydolatrie. vt dicitur in hiſtori
is. Videntes enim homines ru-
des imagines quorundam homi-
num venerari inceperunt et eis di-
uinum tribuere honorem. et ipſas
in teſtimonium inuocare. Vnde
dicit beatus paulus ad hebreos vi-
ꝙ omnes per maiores ſuos iurāt.
propterea dixit chriſtus mathei
quinto. Nolite iurare per celum
neqꝫ per terram. neqꝫ per creatu-
ram aliquam. vt daretur intelligi
ꝙ neqꝫ in celo neqꝫ in terra eſſet a-
liquod cuius virtus minime defi-
cere poſſet. quia ſic celum eſſet deꝰ
et terra eſſet deus quod non eſt ve-
rum. Hanc rationem tangit ma-
giſter in tercio diſtinctione triceſi-
ma nona. Et viceſima ſecunda
queſtione prima dicit ieronimus.
Conſidera qꝛ ſaluator nō per deuz
iurare ꝓhibuerit. ſed ꝑ celū ⁊ terrā
⁊ per ieroſolimam ⁊ ꝑ caput tuuz
⁊ hoc iudeis q̄ ſi paruulis fuerat le-
ge conceſſū. vt quō victimas īmo
labant deo ne eas īmolarēt ydolis
ſic iurare ꝑmitterenť ꝑ deū. nō qꝛ
rcē hoc facerent ſed qꝛ meliꝰ ē deo
illō exhibere q̄ꝫ demoniis Hec ille.
Et ħ de ꝓmo principali. D
C Circa ſcōm principale ſcꝫ circa
veritatem iuramenti ponit beatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ieronīmꝰ xxij q· prima· ꝙ tria ſunt
neceſſar ia ad hoc vt aliquod iura=
mentum ſit verum. ſcʒ iuſtitia· iu=
dicium et veritas· vt ſcribitur iere=
mie quarto. Iurabant inquit dn̄o ī
iuſticia. iudicio ⁊ veritate. Et ſunt
ita ſimul coniuncta· vt vnum ſine
altero eſſe non poſſit. ¶ Et ꝓmo
requiritur iuſticia· hoc eſt ꝙ illud
quod iuratur ſit iuſtum· quia iura
mentū de malo non debet ſeruari.
Ideo ſi iuro facere furtum vel ho=
micidium vel nunq̃ʒ loqui cum vi
cino meo. non ſolum non obligor
ſeruare. ſʒ obligor non ſeruare. vt
ponit magiſter ſentētiaꝝ in tercia
diſtinctione. xxx ix· Allegando yſi=
dorum in ſententijs vbi dicitur·
Non eſt obſeruandum ſacramen=
tum quo malum incaute ꝓmittit
vt ſi quis adultere ꝑpetuam fidem
cum ea manendi polliceatur. tolle=
rabilius eſt enim non implere ſacrā
mentum. q̃ʒ permanere in ſtupro.
Hec ibi. Et xxij· queſtione quarta
dicit beda. Non eſt ſeruandum ſi a
liquid forte nos incautius iurare ꝯ
tingat quod obſeruatum peiorem
vergat in exitum. libere illud ſalu=
briori conſilium mutandum noue=
rimus· ac magis inſtante neceſſita
te peierandum nobis· q̃ʒ pro vitā=
do periurio in aliud crimen graui=
us eē vertendum. Hec ille· Vbi ca=
uendum eſt caute quid interdum
hō promittit· ⁊ ad quid ſe obligat
ꝑ iuramentū vn̄ poſſit ſequi ſcan
dalum vel dampnū· quia in tali ca

ſu peccat iurando ⁊ peccat ſeruan·
do Ideo yſidorus dicit· vt pʒ· xxij.
q· tercia. In male ꝓmiſſis reſcinde
fidem ⁊ in turpi voto muta decre=
tum· Quod in caute vouiſti ne faci
as. īpia eſt promiſſio q̄ in ſcelere
adīpletur· Hec ille· Hec enim exem
plo patere pn̄t Nam dauid iurauit
ꝑ deum occidere nabal virum ſtul=
tum et īpium atqʒ oīa que ad eum
pertinebant demoliri. Sed ad ꝓmā
intercellionem abigail femine pru
dentis mox remiſit iniurias reuoca
uit enſem. neqʒ aliquā culpaʒ ſe ꝑ
tali periurio ꝯmiſiſſe doluit· vt pa
tet in libro regum· ¶ Secundo req̄=
ritur ad veritatem iuramenti iudi=
cium id eſt ſecreta examinatio eius
quod ꝓmitti debet vt ſit ſcd̄m vti=
litatem aut neceſſitatē· Et ideo q̄s
non debet iurare aliquid quod poſ=
ſit peruenire in dapnum ſui vel
proximi. vel quod poteſt vergere
indeterius. exemplum primi vt ſi
quis iuraret nunq̃ʒ ſe ingreſſuruʒ
religionē· vel nunq̃ʒ effici clericus.
vel ſimilia. in quibus caſibus pec
cat iurando· quia ponit obicē ſpi=
ritui ſancto· et ideo melius eſt non
implere Ideo dicit yſidorus· vt po
nitur viceſima ſecunde queſtio=
ne quarta. Si quis auſus fuerit vt
diffiniat agere aliquid eorum que
non placent deo penitentiam agat
et quod contra mandatum domi=
ni ſtatutum eſt irritum reuocetur.
Hec ille Exemplum ſecundi ſcilicʒ
quando iuramentum poteſt vergi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

in deteriuz · hoc ẽ quando aliquod
de nouo cauetur malum quod fuit
impremeditatum · ſicut iurando
ſeruare homini quod peteret et ille
pertinet iniuſtum . Sicut herodes
male iurauit promittẽdo ſe daturũ
puelle ſaltanti quicquid peteret et
petijt caput iohannis baptiſte. in q̇
bus iuramentis ſemper debet eſſe
intentio· vt intelligatur cum debi-
ta conditione. videlicet ſi peteret ali
quod licitum et hoc vocatur iudici-
um· ¶ Tercio requiritur ad verita-
tem iuramenti veritas . ſcilicet ꝙ
iuretur verum ⁊ non falſum· quia
iurare falſum ſemper eſt peccatum
mortale· vt ponit ſanctus doctor v
bi ſupra qꝛ importat quendam cõ-
temptum dei. nec excuſatur a peccato
mortali etiam ſi quis iocoſe periu-
rat· quia non deuitat diuinam irre
uerentiaꝫ ſicut patet viceſima ſecũ
da queſtione quarta · vbi dicitur .
Neceſſe eſt vt male iurans dignam
penitentiam agat eo qꝛ nomen do-
minini contra preceptuꝫ illius ſũp
ſit in vanum. quia in exodo ſcrip-
tum eſt. Neqꝫ enim in ſortem habe
bit eum dominus qui aſſũpſit no-
men dei ſui fruſtra. Hec ibi· Et hoc
de ſecũdo pꝛincipali ¶ Circa terciũ
principale · ſcilicet falſitatem iura-
menti que nichil aliud eſt q̃ꝫ periu
rium. Dico qꝛ ſemper committitur
periurium quando deeſt in iuramẽ
to aliquod trium prenominatoruꝫ
Et primo quando deeſt veritas q̄
deficere poteſt in iuramento dupli-
citer ¶ Prima quando iurans cre-
dit eſſe falſuꝫ quod iurat· ⁊ tunc ſẽ-
per peccat. mortaliter · ratio eſt q̄a
iurat cum intentione decipiendi.
Secundo quando iurans iurat fal-
ſum credens illud eſſe verum· ⁊ i
hoc caſu ſi appoſuit debitam diligẽ
tiam non eſt ꝑiuriꝰ vt ponit augꝰ
in enchiridi· ⁊ ponitur. xxij· q. ij· v-
bi dicitur Is autem qui mentitur ꝯ
tra id quod animo ſentit . loquitur
voluntate fallendi Et vtiqꝫ verba
propria ſunt inſtituta· non vt ꝑ ea
homines ſe inuicem fallant· ſed vt
eis quiſqꝫ in alterius noticiam co-
gitationes ſuas pferat. Verbis er-
go vti ad fallaciã non ad quod ſũt
inſtituta peccatum eſt· Nec ideo vl
lum mendacium putandum eſt nõ
eſſe peccatum. quia poſſumus ali-
quando alicui prodeſſe mentiendo
poſſumus enim ⁊ furando prodeſ-
ſe ſi pauper cui palam datur ſen-
tit commodum et diues cui clã tol-
litur non ſentit incommodum. nec
ideo tale furtum quiſq̃ꝫ dixerit pec
catum non eſſe. Et infra Nemo mẽ
tiens iudicandus ẽ q̇ dicit falſũ qḋ
putat verum· qꝛ quantum in ipſo
eſt non fallit ipſe. ſꝫ fallitur Hec il-
le In quibus verbis beatus augꝰ ·
declarat quō cõmittitur periuriuꝫ
et quō non· qñ deeſt veritas ¶ Secũ
do cõmittitur ꝑiuriuꝫ quia deẽ iuſ-
titia· quia quicunqꝫ iurat illicitum
ipſo facto falſitatẽ incurrit et obli-
gatꝰ eſt ad contrarium faciendum.
nec poteſt fieri ſine peccato · Et hic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

cadit error vulgi communis· quia
ſiue bonuz ſiue malum·ſiue licite.
ſiue illicite iurent·credunt ad illud
obſeruandum obligari. non conſi-
derantes quia nemo poteſt obliga
ri ad malum faciendum ymmo q̄-
libet eſt obligatus ad ipſum fugiē-
dum Iuxta illud propheticum De-
clina a malo et fac bonum. Tercō
committitur periurium quando
deeſt iudicium·Hoc eſt cum quis ī
diſcrete iurat ⁊ non diſcernit ſi eſt
vtile vel dampnoſum·ſicut cum
mulier iurat. ꝙ non comedet per
vnam ſeptimanam ⁊ ſimilia· Et
hoc periurium eſt graue peccatum
vt ponitur viceſimaſecunda queſti
one prima·Predicādum eſt etiam
vt periuriuz fideles caueant. ⁊ ab
hoc ſummopere abſtineant· ſcien-
tes hoc grande ſcelus eſſe et in le-
ge a prophetis et in euangelio pro-
hibitum. Hec ibi. Et huius gra-
uis peccati ponitur pena ioſue ſex
to vbi dicitur. Quod ciues ciuita-
tis ierico fuerunt infideles deo. et
quod iurauerunt ſeruare noluerūt
Idcirco precepit ioſue dominus·
vt euerteret totam illam ciuitatem
et ōnia igni traderentur quod ⁊ fac
tum eſt Ideo zacharie ſexto dicitur
Veniet ad domum iurantis in no
mine meo mendaciter et conſumet
eam. et lingua eius et lapides eius
Et hoc ſatis de tertio principali·

¶ Dominica in paſſione:
Sermo de humilitate·

Per proprium ſanguinez
ſemel introiuit in ſancta
eterna redemptione inuē
ta. Ad hebreos·nono ca-
pitulo·Heri locuti fuimus de iura
mento et periurio quod fit circa bo
na temporalia acquirenda indebi-
te Hodie conſiderans ꝙ iſta bona
temporalia cauſant et generant in
hominibus ſuperbiam. vt dicit au
guſtinus· Vermis diuitiarum ē
ſuperbia·difficile eſt vt non ſit ſuꝑ
bus qui diues eſt et fugat humili-
tatem·Hinc eſt ꝙ de humilitate lo
quar hodie oſtendens quantum dō
placeat. et quomodo ad eternam be
atitudinem perducat et per conſe-
quens quantum ſuperbia deo diſ-
pliceat Pro cuius principio datur
iſta concluſio·ſicut ſuperbia eſt in-
icium omnis peccati·vt dicitur ec-
cleſiaſtici: x·Ita humilitas eſt prin
cipium omnium virtutum.

A

¶ Prima pars patet ſecunda ſecū-
de queſtione·clxi. quoniam in om-
ni peccato eſt auerſio a ſummo bo
no. ſed auerſio a ſummo bono eſt
ſuperbia·ergo omnis peccati ſuper
bia eſt principium·ideo dicit grego
rius xxxi·moralium Radix quip
pe cuncti mali et regina omnium
viciorum ſuperbia eſt·de qua ſcrip
tura atteſtante dicitur inicium om
nis peccati ſuperbia. ¶ Sep-
tem principalia vicia de ſuperbie
virulenta radice proferuntur ſcili-
cet inanis gloria·inuidie. ira· triſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ticia·auaritia · ventris in gluuies
et luxuria. Hec ille· B
¶ Secunda pars patet auctoritate
auguſtini de verbis domini q̄ dicit
¶ Cogita magnam fabricam erigere
celſitudinis prius cogita de funda-
mento humilitatis · totius enim
ſpiritualis edificij fundamentum
eſt ſancta humilitas. ſuper qua cō-
ſtrui et erigi debet omnium virtu-
tum edificiuz ſpirituale·qua ſemo-
ta et ſublata etiam coadunante ⁊ cō
gregate omnes virtutes ruunt·⁊ q̄
ſi puluis ante faciem venti diſſipā
tur et diſperguntur ·Confirmante
gregorio qui dicit·Qui ſine humi-
litate virtutes congregat in ventū
puluerem portat · et vnde aliquid
ferre credit inde deterius cecatur ·
Hec ille · Ideo ſapiens architector
dominus ihesus xpriſtus volens
in animabus diſcipulorum et fide-
lium ac deuotorum xpriſtianorum
ſtructuram et edificium ſanctaruz
virtutum erigere. quibus ad vitaz
eternam peruenire poſſint·et exem
plo et verbo. indutus ſeruili habi-
tu·et abiectus huius ſeruli cunctis
honoribus et dignitatibus· factus
obprobrium hominum ⁊ abiectio
plebis. ad hanc ſanctiſſimam vir-
tutem et omnibus hominibus ſū-
me neceſſariam nos īuitat dicens.
Ma·xi. Diſcite a me quia mitis ſū
⁊ humilis corde · Que verba expo-
nens auguſtinus dicit · Putabas
orte ſapientiam dei dicturam Diſ
cite quomodo celum feci ⁊ aſtra q̄-
modo creator ſū nō ſed potius illō
quoniam mitis ſuz·et humilis cor
de· Vis capere celſitudinem dei ca-
pe prius humilitatem·hec ille. Hic
eſt q̄ in epiſtola dicitur q̄ per pprī
um ſanguinem ſemel introiuit in
ſancta eterna redemptione inuēta·
Et in euangelio. ſuſcepit multas
iniurias. humiliter ſuſtinuit Et tan
dem volentes ipſum iudei lapidare
abſcondit ſe ⁊ exiuit de templo Dic
hiſtorias ſi placet· ¶ Circa iſtam
humilitatem tria notabimus ·
¶ Primo diffinitionem·
¶ Scdo commendationem·
¶ Tercio graduitatem·
·C
¶ Circa primum principale varij
doctores differenter diffiniunt hu-
militatem . Et primo aug⁹. deſcri-
bit eam hijs verbis Humilitas eſt
ex ītuitu proprie conditiōis ī ſui cō
ditoris notitia mentis inclinatio ī
ſuo ordinabili ad ſuum conditorē
Humilitas eſt velut quedam men
tis ī curuatio ſeu genuflexio coraz
deo eū ſq venerans Hanc ppriam
conditionē intuebatur abrahā gen̄
xviij capitulo dū diceret loquar ad
deū cū ſim puluis et cinis· Et iob
xvij·capitulo · Putredini dixi pať
meus es mater mea. ⁊ ſoror mea ō
mibus Ideo michee vi· ſcribitur ·
Humiliatio tua ī manu tua. Et de
bet eſſe reſpectu conditoris ſui in q̊
null⁹ eſt defectus· Vn̄ in cōparatiō
ne ei⁹ magis apparent defc̄us nrī
atteſtante iob viceſimo vi. q̄ dicit·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Stelle non ſunt munde in conſpec
tu eius · quanto magis homo putre
do et filijs hominis vermis · Et be-
atus gregorius · Sepe iuſticia noſ-
tra ad examē diuine iuſticie deduc-
ta iniuſticia eſt et ſordet in diſtricti-
one iudicis quod fulget in eſtima-
tione operantis Et beatus bernar-
dus. Nunq̄ȝ ſe melius deprehendit
modus humane imperfectionis q̄ȝ
in lumine vultus dei ī ſpeculo di-
uine viſionis · Hec ille. Ex quibus
verbis predictis apparet humilita
tem ipſam ſemper conſiſtere in ſui
vilipenſione · quia ſicut palea locū
ſupremum tenet non ſui nobilita-
te · ſed vento et ſui vanitate Granū
vero quod precioſum eſt tenet lo-
cum infimum . Sic ſuperbia vilis
elationis opinione vel ambitionis
preſumptione ſuper alios ſe extol-
lit Humilitas vero remanet in in-
fimo loco . Hoc enim figuraliter
manifeſtum eſt per lucam euange-
liſtaȝ decimonono capitulo de pha
riſeo et publicano · quorum phariſe
us voluit preſuperbia et ambitio-
ne ſuper alios ſtare dicens · Grati-
as tibi domine ago. quia non ſum
ſicut ceteri hominum raptores · in-
iuſti · adulteri velut hic publican⁹
ieiuno bis in ſabato . decimas do
omnium que poſſideo . Publica-
nus vero nec audebat oculos ad ce
lum leuare ſed reſpiciens ad terraȝ
cognoſcens propriam conditioneȝ
ſuam et ſe eſſe in multis defectuo-
ſum reſpectu conditoris ſui · percu-
tiebat pectus ſuum · ſuam humili
tatem oſtendens dicens Deus pro
picius eſto michi peccatori · Et ſeq̄
tur ꝙ phariſeo in ſua ambitione
permanente publicanus deſcendit
iuſtificatus ab illo · Unde homo ſē
per debet tria conſiderare . ſecun-
dum bernardum ſcilicet Quid ſit .
Quis ſit · qualis ſit .

. D

Quid ſit ſcilicet in natura . quia
rationale et mortale eſt · Rationa-
le vt conſideret creatoreȝ ſuum per
fectiſſimum . et ſe ipſum in perfec
tiſſimum . mortale vt fugata hui⁹
ſeculi ambitione ſe humiliet · ſci-
ens ſe non poſſe morti reſiſtere · q̄s
ſit ſilicȝ in perſona quia cibus ver
mium eſt . qualis ſit ſcilicet in mo-
ribus. quia in omnibus defectuo-
ſus · Bernardus vero in libro de
duodecim gradibus humilitatis e
am ſic deſcribit : Humilitas eſt
virtus qua homo veriſſima ſui cg
nitione habita . ſibi ipſi vileſcit .
Et ſanctus doctor ſecunda ſecunde
queſtione viceſima ſexta articulo
quarto eam ſic diffinit . Humili
tas nichil aliud eſt · q̄ȝ quedam mo
deratio ſeu refrenatio ſpiritus ſeu
motus in magna tendentis. Effre
nis enim appetitus hominis ſem-
per ſperat attendit in magna · cui
appetitus ne nimis in altum ten-
dens tanto periculoſius ruat · quā
to voluerit altius intendere . impo
nende ſunt habēde humilitatis · ne
ipſum nimis alte volare ſinat ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Et ita humilitas eſt quaſi frenum
appetitus tendentis in magna et
volentis ſe in altum leuare· Sicut
enim manſuetudo reprimit motū
ire et continentia motum luxurie.
ſic et humilitas motuꝫ ſpei tenden
tis in magna Et hoc intellexit ariſ
to· quarto eticorum. vbi dicit ꝙ hiis
qui in ꝑuis ſecundum ſuum modū
non eſt magnanimus ſed tempera
tus id ē humilis ſecundum noſtrū
modum loquēdi Greci enim humi
lem temperatum ſiue moderatum
vocant Quemadmodum origenes
dicit ſuper lucam loquens de humi
litate· Si vis nomen huius audire
virtutis· quomodo a prophetis ap
pelletur auſculta eandem eſſe hu-
militatem quam reſpicit deus que
ab illis metodis dicitur idem men
ſuratio ſiue moderatio. Moderatꝰ
namqꝫ appetitus conſiderando de
fectus naturales et acquiſitos Na
turales quia ex ignobiliſſimis ele-
mentorum conſtat· et quod ꝑ gene
rationem eductus eſt que prouenit
ex humani ſeminis feditate· pro q̃
dictum ē· Homo putredo et filius
hominis vermis Item ꝙ ē fumus
quod aduratione m. et ꝙ finaliter
in putredinem ē reſoluendus Vnde
ꝓpheta in pſalmo Miſer factus ſū
et curuatus ſum vſqꝫ in finem to-
ta die contriſtatus ingrediebar Itē
conſideret defectus acquiſitos ſine
quibꝰ nemo hominum reperitur.
Vnde pſalmiſta dicit Quoniam lū
bi mei impleti ſunt illuſionibus et
non eſt ſanitas in carne mea· Hiis
enim refrenatur appetitus ne ten-
dat in alta· ¶ Nec ſunt iſte predicte
diffinitiones differentes quoniam
diffinitio beati auguſtini vult· qꝰ
homo debet conſiderare naturam
ſuam· qua conſiderata humiliet᷑
et refrenetur eius appetitus. Et dif
finitio beati thome idem dicit ꝑm-
mo priorem diffinitionem declarat
vt manifeſtum eſt ex hiis que dicta
ſunt. ¶ Aduertendum tamen qꝰ
hominis humiliatio ſeu refrenatio
eius appetitꝰ poteſt ex duplici cā
procedē· ſcilicet a cā extrīſeca et a cau
ſa intrinſeca· Si a cauſa extrinſeca
tunc non eſt virtus ſed pena. puta
cum aliquis ab aliquo ſuperiori
ſeu domino deicitur. Et ad hoc ꝓ-
poſitum ſcribitur· eccleſiaſtici vice
ſimo nono capitulo· Eſt qui nequi
ter ſe humiliat· Et in pſalmo pro-
pheta· Humiliauerunt in compe-
dibus pedes eius Si a cauſa extrin
ſeca tunc eſt virtus· puta cum ali-
quis conſiderans ſuum defectum
tenet ſe in infimis ſecundum ſuuꝫ
modum· ſicut abraham dixit ad
dominum. Loquar ad domi-
num meū cum ſim puluis et cinis

·E·

Hec enim virtus ipſi homini
valde neceſſaria eſt. quia pluri-
bus rebus proficua eſt· Et pri-
mo valet ad virtutum conſerua-
tionem· dicente beato gregorio in
dialogo. Deus in perfectis dimit-
tit aliquos defectus vt ex illis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

accipiant occaſionem humilitatis ad virtutem cuſtodiendam· Et po-nit figuram quandam · de filijs iſ-rahel qui de bellatis chananeis qui ipſis fortiores erant non potuerūt expugnare ipſos philiſteos et ſupe-rare qui erant infirmiores · vt ad-uerterunt cananeos quos vicerant non pro ſuis proprijs viribus ſu-peraſſe ac viciſſe· ¶ Secundo valet hec virtus predicta ad ipſa-rum virtutum infuſionem. Ipſa e-nim inflationem mentis noſtre e-uacuat a ſuperbia que impedit in-greſſum virtutum et actionem gra-ciarum . Jacobi quarto· Superbis de⁹ reſiſtit . humilibus dat gratiā Tercio valet ad orationis impetra-tionem· eccleſiaſtici decimotercio · Oratio humiliantis ſe penetrat ce-lum ¶ Quarto valet ad iram reſ-tringendam. Nichil enim ita ire ī-petum cohibet ſicut humilitas · aut verbis placidis reſpondere aut ta-cere· quia ſcribitur · Verba ligant homines taurorum cornua funes · Quinto valet ad exaltationem Vn-de lucas decimo octauo· Qui ſe hu-milat exaltabitur· Patuit de pub-licano · ¶ Sexto valet ad diuinaꝫ placationē ſicut figuraliter ex ſcrip-turis habetur de ezechia rege · qui humiliatus flens voluit ſe ad pari-etem et placauit deum · Vnde vite ſue adiuncti ſunt quindecim anni vt patet yſaie triceſimo octauo ·

¶ Septimo valet ad religionis cō-ſeruationem· Hanc enim profiten-tur religioſi omnes · ⁊ hanc requirīt omnes partes noſtri veteres Ter-cio valet ad peccatorum dimiſſio-nem Vnde criſoſtomus. Si mixta delictis humilitas tam facile curat vt iuſtiam ſuperbie conuictam tranſeat ſi iuſtīem coniunxerit eaꝫ quo non ibit aſiſtet ipſi tribunali diuino in medio angelorum · Vt er-go xpriſtus hanc obſeruaret volu-it per proprium ſanguinē introi-re in ſancta· eterna redemptione in-uenta · Et hoc ſatis de primo pn-cipali ·

¶ Circa ſecundum principale ſcili-cet commendationem humilitatis Sacri doctores ponūt quatuor que facere videntur ad ipſius commen-dationem Et prima eſt ad monitio quam ſacra ſcriptura facit de ipſa· Nam eccleſiaſtici tercio. quāto ma-ior es in omnibus humilia teipſū Et notanter dicit. quanto maior es quia melius ſedꝫ humilitas in ma-ioribus q̄ꝫ in minoribus atteſtante bernardo in libro de conſideratione qui dicit. Cum omni indifferenter perſone humilitas ſit quedam tur-ris fortitudinis a facie inimici· neſ-cio quo pacto tamen vis eius ma-ior in maioribus et in clarioribus clarior comprobatur. nulla ſplendi-dior gemma in omnes precipue or-natu ſummi pontificis : Hec ille . Hinc eſt q⁹ de beato martio legitur q⁹ poſtq̄ꝫ factus fuiſſet archiepiſco-pus turonenſis idem conſtantiſſi-me perſeuerabat· qui prius fuerat

Eadem in corde humilitas eadem
in veſtitu vilitas fuit. atq; ita im-
plebat epiſcopi dignitatem. vt pro
poſitum monachi non deſeret Et i
deo bernardus ad eugenium. Sa-
lubris copula. vt cogitans te ſum
mum pontificem attendas te pari
ter viliſſimum cinerem non fuiſſe
ſ; eē Hec ille Et. xix. di. q' huīlitas
in prelatis eſt commendabilis. q̄a
nichil fulget in epiſcopali ordine
ſplendidius q̄z humilitas. Et hui'
cauſa eſt quia boni paſtores poti'
per humilitatis manſuetudinē ſtu
dent peccantes reuocare q̄z per au-
ſteritatem in foueā perditionis p-
pellere. ſicut patz diſtinctione xlv.
Hic cadit exemplum de rege cippo
quod ponit valerius in ſexto. Qui
veniens romam ſenſit orta fuiſſe
cornua in capite eius. et petens aſ-
trologū noīe rages q̄d ſibi hoc ſig-
nificare vellet. Reſpondit q' q̄z pri
mum eſſet rome efficeretur impera
tor et omnes qui ex eius ſtirpe pro
dirent in perpetuum quia fata ſic
volebant et diſponebant. quod ille
propter humilitatem omnino ren-
nuit. Vnde ouidius decima quinta
methamorphoſeos in eius laudem
et memoriam hec carmina ponit.
Rex ait o ſalue tibi enī tibi quip-
pe tuiſq;. Hic locus et latie pare-
bunt cornibus arces. Tu modo rū
pe moras portuſq; intrare paten-
tes. Appara ſic fata iubent namq;
vrbe receptus Rex eris et ſeptra tu
tus pociere perhenni Retulit ille pe
dem toruamq; a menibus vrbem
Auertens faciem procul ha procul
omnia dixit Talia dij pellant mul
toq; ego iuſtius euum. Exulagam
q̄z me videant capitolia regem Hec
ibi. ¶ Secundum autem commē-
dans humilitatem ſunt exempla et
maxime exemplum xpriſti. quod p̄
cipuum eſt īter cetera quia humi-
limus fuit. Vnde beatus auguſti-
nus Ambula poſt xpriſti humilita
tem vt venias ad eternam patriā
deus xp̄s patria quo imus. homo
chriſtus via eſt qua imus. Ad illū
imus per illum imus. quid time-
mus ne erremus. Hec ille. Nā xp̄s
ſuo exemplo docuit humilitatem.
¶ G quatuor modis ſcz naſcen
do. predicando miracula faciendo
et moriendo.
¶ Et primo naſcendo quia ex dō
homo natus eſt. ex domino ſeruus.
ex creatore creatura. Vnde dicit bea
tus auguſtinus. Medicina tumo-
ris humani eſt humilitas chriſti.
erubeſcat homo eſſe ſuperb' quia
humilis factus eſt deus. erubeſcat
hō miles ſedere in ſcāpno ſi uideat
regē ſedentē ad terrā Et bernardus
ſic dicit. Quid magis ad mirandū
Quid amplius deteſtandū? Quid
grauius puniendum q̄z videns dī
filium ſummum in regno angelo-
rum nouiſſimum factum in regno
huminum. Apponat adhuc mag-
nificare ſe homo ſuper terram Hec
ille. ¶ Secundo dedit exem-
plum predicando. dixit enim.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Diſcite a me quia mitis ſum et hu
milis corde. Que verba exponens
beatus auguſtinus in libro de vir=
ginitate dicit. Non dicit. diſcite a
me mundum fabricare. aut mortu
os ſuſcitare ſed quia mitis ſum et
humilis corde. O doctrinam ſalu=
tarem o magnum donum mortali=
um. quibus mors poculo ſuperbie
propinata atqꝫ tranſfuſa eſt. Nolu
it docere quod ipſe non eſſet. noluit
iubere quod ipſe non faceret.
Tertio miracula faciendo Nam dū
ſe transfiguravit precepit diſcipul
ne alicui dicerent viſionem illam
ratione humiliatis. Quarto mo=
riendo. quia exinaniuit ſemetipſuꝫ
formam ſerui accipiens factus obe
diens prī vſqꝫ ad mortem. in q̄ cuꝫ
iniquis deputatus eſt. iō dicit xp̄s
iohannis decimo tertio. Exemplū
enim dedi vobis. vt quemadmoð
ego feci ita et vos faciatis Et prop
ter hoc dicit ipſe mathei viceſimo.
Venit filius hominis miniſtrare.
et nō miniſtrari. ꝑpt' hoc dicit aug.
Quid igitur intumeſcis homo. o
pellis morticina. in quid tenderis.
o inſanies feda quid inflaris. prin=
ceps tuus humilis eſt. tu vero ſup
bus. Hec ille.

Tercium autem commendans
humilitatem eſt diuina complacen
tia. Nam canticorum primo ſcribi
tur. Cum autem eſſet rex in accu=
bitu ſuo nardus mea dedit odorem
ſuum. Nā nardus propter ſui par=
uitatem humilitatem ſignificat. et
ſicut ſpecies aromatice cum in pul
uerem rediguntur vehementer re=
dolent. ſic etiam bona hominis cū
per humilitatem quaſi comminu=
ta fuerint deo ſunt gratiora et iero
nimus ponit exemplum de ſancto
paulo qui quanto plus ſe deiicie=
bat tanto magis a chriſto ſubleua=
batur Unde dicit beatus bernardꝰ
quod eſt inquit ꝙ ſola ab āgelo vi=
detur commendari humilitas? et
reſpondit Forte ſpecialius commē
dat angelus humilitatem. quia ru=
entibus ceteris per ſuperbiā ipſe ī
humilitate ſtetiſſet. aut certe prop=
terea celitus nunciatur humilitas
quia eſt q̄ſi ꝓpria virtus diuine ex
hibēda maieſtati ꝓpterea hūilitas
dō ē fideliſſima. bona enim dei nō
vſurpat ſibi Hec ille ibi Quartū
commendans humilitatem eſt pro
ficuitas humana. de qua dictuꝫ eſt
in prima parte ſermonis huius.
quia ad multa valet. Et hoc ſatis
de ſecundo principali.

h

Circa tercium principale ponit
ſanctus thomas doctor. ſecunda ſe
cunde queſtione centeſima ſexageſi
ma ſecunda. vnam ſcalam humili=
tatis habentem gradus. xii. quem
etiam ponit beatus benedictus in
r̄gula ſua. quam aſcendentes xpriſ
tiani cum duodecim apoſtolis deū
videbunt per eſſentiam in patria.
habentes illam coronam duodecim
ſtellarum in capite de qua fit men=
tio apocalipſis viceſimo primo.

¶ Et primus gradus ſcale humilita-
tis eſt corde et corpore humilitatez
oſtendere defixis in terram oculis.
iuxta illud. Domine non eſt exalta
tum cor meum neqꝫ elati ſunt ocu
li mei. quia elatio oculorum ad ſu-
perbiam deducit et maxime vt at-
teſtatur ſalomon a deo odio habe-
tur. quia ſex ſunt que odit deus et
ſeptimum deteſtatur anima eius
ſcilicet oculos ſublimes. linguam
mendacem. manus effundentes ſā
guinem innoxium. cor machinans
cogitationes peſſimas. pedes velo
ces ad currendum in malum. pro-
ferentem mendacia teſtem fallacez
et eum qui ſeminat inter fratres
diſcordias. Hanc humilitatem legi
mus habuiſſe beatum bernardum
de quo ſcribitur. ꝙ ſtetit in monaſ
terio quodam. in quo erat quedam
feneſtra ante quam cottidie tranſi-
bat et pluribus annis ratione deꝑſ
ſionis oculorum eam nunq̄ꝫ conſi-
derando viderat.

¶ Secundus gradus ſcale humi
litatis eſt pauca et rationabilia ver
ba loqui ita ꝙ in ſermonibus mur
mur non reſonet. non querimonia
ſed corde tacito mens bene conſia
conſeruet patientiam. Hanc legi-
mus habuiſſe dominum noſtrum
ieſum criſtum ante pilatum. qui
cum aliqua neceſſaria et pauca lo-
cutus fuiſſet. et poſtea a pilato de
pluribus alijs rebus obprobrio-
ſis peteretur ſiluit et nō reſpondit
ei verbum. Ideo dicit de ipſius taci

turnitate. Yſay. ꝙ tanq̄ꝫ ouis ad
occiſionē ducꝰ ē et n̄ aperuit os ſu
uꝫ ¶ Terciꝰ gradus ſcale humili-
tatis eſt difficultas ad riſum. nam
facilitas riſꝰ arguit in homine ſtul
ticiam. quia in prouerbijs ſalomō
dicit. ꝙ riſus habundat in ore ſtul-
torum. et ſtulti humiles eſſe nō poſ
ſunt. niſi ex pena. quia non poſſūt
refrenare ſuos appetitus. et humi-
litas nichil aliud eſt niſi refrenatio
appetitus. Hanc humilitatem legi
mus habuiſſe lazarum qui poſtq̄ꝫ
reſurrexit nunq̄ꝫ amplius riſiſſe a
quo q̄ꝫ viſus eſt.

¶ Quartus gradus ſcale humili
tatis eſt taciturnitas vſqꝫ ad inter
rogationem Qui enim ſe in animo
ſuo peruipendit et cognoſcit defec-
tus ſuos non debet multum in ver
bis habundare. et ſpecialiter. vn-
de poſſit reputari prudens et ſapi-
ens. Hanc humilitatem legimus
habuiſſe beatum thomam de aqui-
no qui bos mutus vocabitur ī ſco
lis alberti magni. ¶ Quintus ḡ-
dus ſcale humilitatis eſt omnia in
communi habere. ſi eſt religioſus
in monaſterio. ſi ſecularis ī repub
lica. Inter religioſos legimus bea-
tos franciſcum et dominicum om-
nia in communi poſuiſſe. ¶ Inter
ſeculares legimus in hyſtorijs ro-
māis de pluribꝰ ꝗ ꝑ r̄publica oīa
ſua poſuerunt. ¶ Sextus ſcilicet
gradus ſcale humilitatis eſt crede-
re ⁊ pronunciare ſe alijs viliorē abſ
qꝫ fictione Vnde beatus auguſtinꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Exiſtimate aliquos ĩ occulto ſupe
riores quibus in manifeſto eſtis
meliores Sicut exemplariter patet
de beato ſtephano et paulo· quoruz
ſtephan⁹ erat pro tunc melior ma=
nifeſte Paulus vero pro tunc iniq̃=
or. et tamen in mente diuina paul⁹
erat ſtephano ſuperior ¶ Septim⁹
ſcilicet gradus ſcale humilitatis ē
ad omnia ſe indignum et inutilez
confiteri· et non querere primos re
cubitus ſicut fecerunt phariſei·
Hanc legimus habuiſſe beatū gre=
gorium qui cum eligeretur in ſum
mum pontificem reputans ſe in=
dignum aufugit· Et de pluribus a
liis ſanctis qui honores ad quos e
ligebantur fugiebant ¶ Octauus
gradus ſcale humilitatis eſt confeſ
ſio peccatorum· iuxta illud Cum ō
nia bene feceritis dicite· quia ſerui ĩ
utiles ſumus Hanc legimus habu
iſſe petrum in naui dum dixit xp̄o
Exi a me domine. quia homo pec=
cator ſum· Et centurionem· qui dix
it· Non ſum dignus vt intres ſub
tectum meum · ¶ Nonus grad⁹
ſcale humilitatis eſt obedientiam
in duris et in magnis patientiam
amplecti· Hanc legimus habuiſ=
ſe iob· dum perdidiſſz cuncta dixit
Dominus dedit dominus abſtulit
ſit nomen domini benedictum etc̃·
¶ Decimus ſcilicet gradus ſcale hu
militatis eſt vt cum obſ̄ia ſe ſubdat
maiori. in rebus tamen licitis ⁊ ho
neſtis· ſicut legimus feciſſe omnes
ſanctos monachos ⁊ religioſos et

de beato matheo qui ſecutus ē criſ=
tum ad ſuam vocationem. Vnde
dixit. ſequere me ¶ Vndecimus gra
dus ſcale humilitatis eſt voluntatē
propriam non implere. ſed ĩ mani
bus prelati aut ſui ſuperioris reliñ=
quere· Hanc habuit criſtus dum o=
rauit. quia non mea voluntas fiat
ſed tua. ¶ Duodecimus ſcilicet gra
dus ſcale humilitatis eſt deum ſēp
timere· quia ſicut dixit propheta da
uid in pſal· beatus vir qui timz do
minum Hanc habere docebat tho=
bias antiquior thobiam iuniorem
dum dicebat ¶ Time deum· caue
ne vnq̃z peccato conſentias. Hiis
enim duodecim gradibus peram=
bulatis facillime poterit haberi vi
ta eterna. vnde criſoſtomus. Quiſ
quis gradus proprie celſitudinis a
mat· humilitatis cultum in mori=
bus diligentiſſime teneat · Nam q̄
ab humilitatis operibus recedit a
dignitatis faſtigio tumoris ponde
re cadit Hec ille· Et hoc ſatis de ter
cio principali.

¶ Feria ſecunde. Sermo de iuſti
ficatione impii.

Conuerſi ſunt a via ſua
mala et miſertus eſt po=
pulo ſuo dominus deus
noſter· Ione tercio capitulo. Heri
locuti ſumus de humilitate que eſt
ſcala ad vitam eternam progredi=
ens. Hodie conſiderans q̄ princi=
pium infuſionis gratie ex parte ho
minis eſt humilitas mentis ratio=
ne diſpoſitionis ex p̄te ſuſcipiētis·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

determinaui loqui in hoc ſermone de iuſtificatione impij et quomodo peccatoribus deus peccata relinq̄t gratiam infundendo. Pro cuius principio datur iſte cõcluſio ꝙ iuſtificatio impij eſt opus maximum non tamen miraculoſum. A

¶ Huius concluſionis prima pars declaratur a beato thoma prima ſecunde queſtione ducenteſima decima quarta. Quoniam iuſtificatio impij pertinet ad diuinam miſericordiam. ſed in p̄s ſcribitur Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. ergo eſt opus maximum. Preterea in collecta dicitur. Deus qui omnipotentiā tuam parcendo maxime et miſerando manifeſtas Et auguſtinus ſuper illud iohannis xiiij Maiora horum faciet. dicit ꝙ maius opus eſt vt ex impio fiat iuſt9 q̄z creare celum et terram. Quā auctoritatem declarans ſanct9 doctor vbi ſupra dicit. ꝙ aliquid poteſt dici magnum dupliciter. Vno modo ex parte modi agendi et ſic maximum eſt opus creationis ī quo ex nichilo fit aliquid. Alio modo poteſt dici opus magnuz propt̄ magnitudinem eius quod fit. et ſecundum hoc maius opus eſt iuſtificatio impij que terminatur ad bonū eternuz diuine ꝑticipationis q̄z creatio celi et terre que terminatur ad bonum nature mutabil̄ et ideo beatus auguſtinus cum dixiſſet. ꝙ magis eſt vt ex impio fiat iuſt9 q̄z creare celum et terram ſubiungit. Celum enim et terra tranſibit. predeſtinatorum autem ſalus et iuſtificatio permanebit. Et iterum magnū poteſt dupliciter ſumi. Vno modo ſecundum quantitatem abſolutaz ⁊ hoc modo donum glorie maius ē q̄z donum gratie iuſtificantis impium. et ſecundum hoc glorificatio iuſtorū maius eſt quam iuſtificatio impij. Alio modo dicitur aliquid magnum quantitate proportionis ſicut dicitur mõs paruus et miliū magnum. et hoc modo donum gratie iuſtificantis impium eſt maius q̄z donum glorie beatificantis iuſtum. quia plus excedit donum gratie dignitatem impij qui erat dignus pena q̄z donum glorie dignitatem iuſti qui ex hoc ipſo ꝙ eſt iuſtificatus eſt dignus gloria Et ideo beatus auguſtinus dicit. Iudicet q̄ poteſt vtrum maius ſit iuſtos angelos creare q̄z impios iuſtificare. certe ſi equalis eſt vtrum q̄z potentie hoc maioris eſt miſericordie Hec ille ibi.

B

¶ Secunda pars concluſionis declaratur a beato thoma vbi ſupra. Quoniam in operibus miraculoſis tria cõſueuerunt inueniri. quorum vnum eſt ex parte agentis. q̄ a ſola diuina virtute fieri poſſunt. et ideo ſunt ſimpliciter miracula q̄ a habentia cauſam occultam. Et ſecundum hoc tam iuſtificatio impij q̄z creatio mundi. ⁊ vniuerſalit̄ omne opus quod a deo ſolo fieri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

poteſt miraculoſum dici poteſt Se
cundo inuenitur ꝙ forma inducta
ſit ſupra naturalem potentiam tal
materie. ſicut ĩ ſuſcitatione mortu
i vita eſt ſupra naturalem potentiã
talis corporis. Et quantum ad hoc
iuſtificatio impij non eſt miraculo
ſa. quia naturaliter eo ipſo ꝙ eſt
facta eſt ad ymaginem dei. capax
anima eſt dei per gratiam. vt dicit
beatus auguſtinus. Tercio inueni
tur preter ſolitum. et conſuetum or
dinem cauſandi effectum. ſicut cuȝ
aliquis infirmus ſanitatem conſe-
quitur ſubito perfectam preter ſoli
tum curſum ſanationis que fit a
natura vel arte. Et quantum ad h̄
iuſtificatio impij quandoqȝ eſt mi-
raculoſa. quandoqȝ non. Eſt enim
iſte communis curſus ⁊ conſuetus
iuſtificationis. vt deo mouente in-
terius animam homo conuertatur
ad deum noſtrum. Primo quidẽ
conuerſione imperfecta. vt poſtmo
dum ad perfectum deueniat. quia
caritas inchoata meretur augeri.
aucta meretur perfici. vt dicit au-
guſtinus. Qandoqȝ vero tam ve-
hementer deus animam mouet. vt
ſtatim quandam perfectionem iuſ
ticie aſſequatur. ſicut fuit in conuer
ſione pauli. hita eius miraculoſa
proſternatione. Et ideo conuerſio
pauli tanq̃ȝ miraculoſa in eccleſia
celebratur ſed hic modus vltim⁹ n̄
eſt ita conſuetus. Et ideo dicitur in
epiſtola Cõuerſi ſunt a via ſua ma
la miſerc⁹ eſt populo ſuo domin⁹

deus noſter. Ex hoc quia eorum a-
nima ſuſceptibilis eſt gratie et iuſ-
tificationis. et per conſequens op⁹
illud non eſt miraculoſum. licet ta-
men ſit magnum vt dictum ē. In
euangelio etiam dicitur per xpiſtũ
Si quis ſitit veniat ad me ⁊ bibat
quaſi dicat. quia potus iuſtificati-
onis datur ab ipſo Dic hiſtorias ſi
placet vtriuſqȝ.

¶ Circa hanc iuſtificationem tria
notabimus.

¶ Primo gratiam preuenientem.

¶ Secundo voluntatem cõſẽſcien-
tem.

¶ Tercio effectum conſequentem.

C

¶ Circa primuȝ principale ponit
ſanctus doctor in queſtionibus de
veritate in fine et prima ſecunde q̄ſ
tione centeſima decima quarta. ꝙ
ad iuſtificationem impij requirit
diuina gratia preueniens ſine qua
impius nullo modo iuſtificari po-
teſt. Et circa hoc tria videnda ſunt.
primo quis ē qui det iſtam gratiaȝ
ſecundo que ſit iſta gratia. tercio
quomõ eſt neceſſaria iſta gratia.

.D

¶ Circa primuȝ ponit ſanctus tho-
mas. doctor prima ſecunde queſtio
ne centeſima duodecima iſtam con
cluſionem ꝙ ſolus deus eſt ille qui
dat nobis gratiam ⁊ ꝙ nullus per
ſe ipſum poteſt mereri gratiam.
Qam probat per talem diſtinctio-
nem. quia poteſt homo conſiderari
ſecundum ſtatum innocentie ſue.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ve:bi gratia. ſicut fuit adam ante⸗
q̄z peccaret et ſic non poteſt mereri
gratiam. et ratio eſt. quia nichil a⸗
git vltra ſuam ſpeciem. Vnde ig⸗
nis nunq̄z poſſet frigefacere quia
nature ſue eſt calefacere. cum cauſa
ſemper ſit et eſſe debeat potior ſuo
effectu. ſed donum gratie excedit ō⸗
nem capacitatem humane nature
cum nichil aliud ſit niſi participa⸗
tio diuine nature que excedit omnē
aliam naturam· et ideo eſt impoſſi
bile q̄ aliqua creatura cauſet in a⸗
liquo gratiam Hinc dicit p̄s. grati
am et gloriam dabit dominus· Et
apoſtolus prima ad corin· ſecunda
Nec oculus vidit. nec auris audi⸗
uit. nec in cor hominis aſcendit· q̄
preparauit deus diligentib⁹ ſe Po
teſt ſecundo homo conſiderari ſecū
dum ſtatum peccati in quo ſtatu
minus poteſt mereri et cauſare gr̄⸗
tiam. quia vt ſcribitur adhebre. vi
ſtipendia peccati mors ē. ergo ne⸗
ceſſario dicere oz q̄ ſolus deus ē il⸗
le qui dat gratiam nobis· Et ſi dice
ret q̄ grām et veritas p̲ ihm̄ xp̄m
facta ē. vt dr̄ iohā. i. ⁊ xp̄s fuit ve⸗
rus hō ergo homo p̄t cauſare grati
am dicitur ſecundum damaſcenū
in tertia q̄ humanitas chriſti eſt ſi
cut quoddā organum diuinitatis
eius· inſtrumentum autem non a⸗
git actionem agētis principalis p̲⸗
pria virtute ſed virtute principal
agentis. et ideo humanitas criſti n̄
cāt gratiam virtute propria· ſed v̄⸗
tute diuinitatis adiuncte· ex qua ac
tiones humanitatis chriſti ſunt ſa
lutares. E

Et hanc gratiam dat deus maio
rem vni q̄z alteri· et iſta diuerſitas
maioritatis et minoritatis nō ē ex
p̲te obiecti ipſius gratie quia idem
obiectum eſt vtriuſqz· nec etiam ex
parte preparantis ſe ad gratiā ſuſ⸗
cipiendam. quia preparatio ad gra
tiam non eſt hominis niſi in quan
tum liberum arbitrium ei⁹ prepa
ratur a deo· Vnde cauſa huius di⸗
uerſitatis accipienda eſt ex ipſo dō
qui diuerſimode ſue gratie dona
diſpenſat ad hoc q̄ ex diuerſis gra
dibus pulchritudo et perfectio eccle
ſie conſurgat· ſicut etiam diuerſos
gradus rerum inſtituit vt eſſet per
fectum vniuerſum· vnde apoſtol⁹
ad ephe· quarto Vnicuiqz data ē gr̄
tia ſecundum menſuram donacō⸗
nis chriſti· et ſubiungit enumera⸗
tis diuerſis gratijs ad conſumma⸗
tionem ſanctorum ī edificationem
corporis· chriſti· Et ſi diceres quia
non preparat michi liberum arbi⸗
trium ſicut facit illi· dic ſicut habes
ī ſermone de predeſtinatione domi
nica ſecunda quadrageſime ī tercia
parte ſermonis·

Secundo videndū ē que ſit iſta
gratia· F

Dicit ſanctus doctor q̄ ē gra⸗
tia gratum faciens Et poteſt voca
ri gratia preueniens et ſubſequens
quia ſicut gratia diuiditur in ope⸗
rantem et cooperantem ſecun⸗
dum diuerſos effectus· ita etiam

diuiditur ⁊ in preuenientem et ſub
ſequente qualitercunqꝫ gracia acci
piatur. Sunt autem quinqꝫ effec
tus gratie in nobis. quorum pri⁹.
eſt vt anima ſanetur. ſecundus eſt
vt bonum velit. tercius eſt vt bo-
num quod vult efficaciter operet̄.
quartus eſt vt in bono perſeueret.
quintus eſt ut ad gloriam perueni-
at Et ideo gratia ſecundum ꝙ cau
ſat in nobis primum effectum vo-
catur preueniens reſpectu ſecundi
effectus. et prout cauſat in nobis
ſecundum effectum vocatur ſubſe-
quens reſpectu primi effectus. ⁊ ſic
vnus eſt poſterior vno effectu ⁊ pri
or altero. Ita gracia poteſt dici pre-
ueniens ⁊ ſubſequens eundem ef-
fectum reſpectu diuerſorum. Et h̄
eſt quod auguſtinus in libro. de na
tura et gratia dicit Gratia peruenit
vt ſanemur. ſubſequitur vt ſanati
vegetemur. preuenit ut vocemur.
ſubſequitur vt glorificemur In p̄s
etiam habetur. Miſericordia eius
preueniet me. ⁊ iterum. Miſericor-
dia eius ſubſequetur me.

.G

Tercio videndum eſt quomodo
iſta gratia neceſſaria eſt iuſtificatio
ni impij. ita ꝙ ſine ipſa impoſſibi
li ſit impium iuſtificari. Ad quod
declarandum ponit ſanctus doctor
ī quōnibus de veritate ꝙ tria ſūt
concomitantia ſeſe. ratione quorū
ſine gratia remiſſio peccatorum fi
eri non poteſt. ſcilicet auerſio. offē
ſa dei. ⁊ reatus. Auerſio nāqꝫ intel

ligitur a bono incommutabili q̄d
quis poterat habere ratione cuius
ſe impotentem fecit. alias auerſio
non eſſet culpabilis. Non ergo po-
teſt predicta auerſio amoueri niſi
fiat coniunctio ad bonum incom-
mutabile a quo homo per peccatū
diſceſſit Hec autem coniunctio nō
ē niſi per gratiam. per quam deus
mentes inhabitat. et mens ipſi deo
per amorem caritatis inheret. Vn-
de ad ſanandam predictam auerſio
nem requiritur gratie caritatis in-
fuſio. ſicut ad ſanationem cecitatiſ
requiritur reſtitutio potentie viſi-
ue Ideo apoſtolus ad ro. tercio. Iuſ
tificati gratis per gratiam ipſius.
Offenſa etiam que ex peccato ſequi
tur ſine gratia aboleri non poteſt.
ſiue accipiatur offenſa ex parte ho-
minis in quantuꝫ homo peccando
deum offendit. ſiue ex parte dei. ſe-
cundum ꝙ a peccatore eſt offenſus
ſecundum illud p̄s. Odiſti omnes
qui operantur iniquitatem Quicū
qꝫ enim rem aliq̄ꝫ digniorem īdig-
niori preponit. facit iniuriaꝫ dignio
ri. ⁊ tāto ām̄pli⁹ quāto res ē dignior
Quicunqꝫ enim in re temporali ſi
bi finem conſtituit mortaliter. pec-
cat. quia ex hoc ipſo quantum ad
effectum ſuum preponit creaturaꝫ
creatori. diligens plus creaturam
q̄ꝫ creatorem. Sed quia in infinitū
deus creaturam excedit erit pecca-
tum mortale contra deum infinita
offenſa. ex parte dignitatis eius cu
i per peccatum q̇dammodo īiuria

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

fit. dum ipſe contemnitur et eius p̄
ceptum violatur Vnde ad hanc of-
fenſam abolendum non ſufficiunt
vires humane. ſed req̄ritur diuina
gratia. Reatus etiam peccati non
ſolum eſt obligatio ad penam ſen-
ſualem. ſed precipue ad penā dāp-
ni. que eſt carentia glorie. Vnde rea
tus non tollitur quamdiu non da-
tur homini. vnde poſſit ad glori-
am eternam peruenire. Hec autem
eſt gratia. quia iuxta apoſtolum
paulum gratia dei vita eterna. er-
go ſine gratia non poteſt homo iu-
ſtificari Hoc etiam tetigit pſalmus
dum dixit Spiritus vadens et non
rediens gloſa per ſe vadens in pec
catum et non rediens per ſe a pec-
cato. ergo. Et hoc ſatis de primo
principali.

¶ Circa ſecundum principale.
Conueniunt omnes ꝙ ad iuſtifica
tionem impij vltra gratiam preue
nientem ex parte dei requiritur con
ſenſus liberi arbitrij ex parte impij
in adultis. quia ſecus eſt in pueris
Et de hoc ponit ſanct⁹ doctor tres
rationes in queſtionibus de verita
te. Prima ſumitur ex habitudi-
ne agentis et patientis ad inuicem
Patet enim in corporalibus ꝙ ac-
tio non fit ſine aliquo contactu q̄
vel ſolum agens tangit patiens.
quando patiens non eſt natum
tangere agens. ſicut cum corpora
ſuperiora agunt in iſta inferiora tā
gentia ea et non tacta ab eis. Vel
mutuo ſe tangūt agens et patiēs

quando vtrumqꝫ natum eſt tange-
re et tangi. ſicut ignis tangit in a-
qua vel econuerſo. Vnde et in ſpi-
ritualibus quando natus eſt eſſe
mutuus contactus. non completur
accio ſine contactu mutuo. alioquī
ſufficit ꝙ agens tangat patiens.
Ipſe deus qui iuſtificat impiuꝫ tā-
git animam gratiam in ea cauſan-
do. Vnde et in p̄s dicitur. Tange
montes. gloſa ſcilicet gratia tua.
Mens autem humana quodam-
modo tangit deum cognoſcendo et
amando. Vnde et in adultis qui
poſſunt cognoſcere et amare requi
ritur aliquis vſus liberi arbitrij q̄
deum cognoſcant et ament. et iſta
eſt conuerſio ad deum. De qua di-
citur zacha. primo. Conuertimini
ad me et ego conuertar ad vos Pu
eri autem carentes vſu liberi arbi-
trij non poſſunt deum cognoſcere
et amare Vnde in eis ſufficit ad iuſ
tificationem ꝙ tangantur ab eo p̄
gratie infuſionem. Secunda rati
o ſumitur ex ipſa ratione iuſtifica-
tionis Iuſticia enim ſcd̄m ancelmū
in libro de virtute. Eſt rectitudo vo
luntatis propter ſe ſeruata. Vnde
iuſtificatio eſt quedam voluntatis
immutatio. voluntas autem acci-
pitur et pro ipſa potentia et pro ac
tu potentie. Actus autem potentie
voluntatis immutari non poteſt.
niſi ipſa cooperante. Si enim non
eſſet ab ipſa non eſſet actus eius.
Ipſa vero potentia voluntatis ſi-
ne ſua cooperacōne poteſt īmutari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

In adultis autez requiritur immu
tatio actus voluntatis ad iuſtifica-
tionem Sunt enim per actum vo-
luntatis ad aliquid inordinate cō-
uerſi · Que quidem conuerſio im-
mutari non poteſt niſi per actum ꝯ
trarie voluntatis · Et ideo ad iuſti-
ficationem adultorum actus liberi
arbitrij requiritur . Sed quoniam
deus neminem obligat ad impoſſi
bile Et quia pueri qui per origina
le peccatum amiſerunt iuſtitiam ī-
digent iuſtificatione quaz non poſ
ſunt conſequi per conuerſionē libe-
ri arbitrij ad deum · Ideo deus ex ſu
a infinita miſericordia ordinauit ꝙ
pueri q̄ n̄ hn̄t ꝑ actū volūtatis ꝓꝑ
e volūtatē ad aliquid conuerſam · ſed
habent ſolum potentiā voluntatis
culpa originali iuſtitia deſtitutam ·
poſſunt iuſtificari ſine motu prop̄e
voluntatis . ¶ Tercia ratio ſumit
ex ſimilitudine diuine operationis
in rebus corporalibus Deus enim
aliquem profectum producens quē
iterum poteſt producere natura ſe-
cundum eandem diſpoſitionem ꝓ-
ducit ſicut ⁊ natura Sed ſi deꝰ ali-
liquem miraculoſe ſanet . ſanitatez
in eo cābit cum quadaz adequatio
ne humorum · quam etiam non o-
perando interdum ſanat aliquem
ſecundum illud philoſophi in ſecun
do phiſicorum · Si natura faceret
opus artis eodem modo faceret ſi-
cut ars facit et econuerſo · Ex natu
ralibus autem homo iuſtitiam a
liquam habere poteſt dupliciter . V
no modo vt naturalem vel in natā
ſecundum quod quidam ex ipſa na
tura ſunt proni ad opera iuſtitie .
Alio modo vt acquiſitam · Iuſtitie
igitur acquiſite ex operationibus ·
ſimilis eſt iuſtitia infuſa per quaz
iuſtificantur adulti · Unde ſicut in
iuſtitia politica requiritur actꝰ vo
luntatis . quo quis amat iuſtitiam
ita etiam in adultis iuſtificatio nō
completur ſine vſu liberi arbitrij ·
Iuſtitia vero infuſa ꝑ quā iuſtifi-
cantur paruuli ſimilis aptitudinē
naturali ad iuſtitiam que etiam in
pueris inuenitur ⁊ ad euidentiam
vſus liberi arbitrij requiritur .
¶ Preter tamen has rationes iam aſ
ſignatas poſſunt alie quinqꝫ ratio
nes aſſignari ¶ Prima ratio eſt iſ-
ta . Quoniam gloſa ſuper illo paſ-
ſu tercij regum · Poſtula a me q̄d
vis vt dem tibi dicit . Gratia dei ō-
nipotentis liberum arbitrium req̄
rit . ſed iuſtificatio fit per gratiam
dei . vt habetur ad romanos tercio
capitulo . Ergo ſequitur ꝙ ad iuſti
ficationem requiritur vſus liberi
arbitrij Preterea dicit beatus ber
nardus · ꝙ iuſtificatio tam abſqꝫ ꝯ
ſenſu non poteſt eſſe recipientis q̄z
abſqꝫ gratia dantis iuſtificationez
ſed conſenſus recipientis eſt actus
liberi arbitrij . ergo abſqꝫ libero
arbitrio homo iuſtificari non po-
teſt · Preterea ad receptionem for-
me requiritur aliqua diſpoſitio in
recipiente . nō enim quelibet forma
in quolibet recipitur · ſed actus libe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ri arbitrij ſe habet vt diſpoſitio ad
gratiam· ergo ad receptionē gratie
iuſtificantis requiritur liberum ar
bitrium. Preterea in iuſtificatio=
ne impij contrahitur quoddam ſpi
rituale matrimonium hominis ad
deum Iuxta illud oſee ſecūdo Spō
ſabo te michi in fidem. ſed in ma=
trimonio carnali riquiritur mutus
conſenſus ergo multo fortius ī iuſ
tificatione impij Preterea iuſtifica
tio impij non fit ſine caritate· quia
prouerbi. ſexto ſcribitur Vniuerſa
delicta operit caritas· ſed caritas
cum ſit quedā amicicia exigit mu
tuum amorem. quia amicicia ē cū
reamatione vt dicit philoſophus
octauo ethicorum· Mutuus amor
requirit in vtraqz vſqz liberi arbi
trij. ergo iuſtificatio ſine vſu liberi
arbitrij eē non pt Vnde p concluſi=
one huius materie eſt aduertendū
q iuſtificatio eſt motus a deo in a=
nimam poſitus inclinans de ſtatu
culpe ad ſtatum gratie. Ex qua eui
denter comphenditur· q ſicͭ ad mo
tum naturalem quinqz concurrūt.
vt declarat ariſtotiles tercio phiſi=
corum. ſcz mouens mobile· termi=
nus a quo et terminus ad quem et
locus in quo fit motus· ita ad iuſti
ficationem peccatoris primo requi
ritur mouens quod ē deus dans ḡ=
tiam vt dictum eſt. mobile qd ē eſt
anima. locus eſt pars rationalis ī
quo includitur liberum arbitrium
terminus a quo quod ē ſtatus cul=
pe, terminus ad quem quod ē ſtat?

gratie· Ex quibus verbis habetur
vna mirabilis et notabilis conclu
ſio que talis eſt Quod q̄zuis homo
ſit liber et habeat liberum arbitriū
non tamen ex ſe ipſo poteſt per e=
lectionem liberi arbitrij recedere a
ſtatu culpe ad ſtatum gratie· niſi p̄
mo deus mouerit liberū arbitrium
ad electionem talis boni· Et hec fu
it ſententia xpiſti· iohannis ſexto
Nemo poteſt venire ad me· niſi pa
ter me? q̄ miſit me traxerit eū Du=
o ergo iſta ita neceſſaria ſūt ad iuſ
tificationē īpij q vnū ſine altero
non valet· videlicet q deus det gr̄=
tiam preuenientem et mouentem ⁊
homo habeat voluntatem conſen=
tientem per liberum arbitrium
Et hoc ſufficit de ſcdo principali·
¶ Circa tercium principale ſcz effec
tum conſequentem Sequitur enim
gratiam datā ⁊ liberum arbitrium
motum remiſſio peccati ¶ Circa
quam remiſſionē tria videnda ſūt
¶ Primo remiſſio culpe eſt eadem
cum infuſione gratie.
¶ Secundo preſuppoſito q nō ſit
eadem. Quid ſit prius an infuſio
gratie, an expulſio culpe·
¶ Tertio an iſta fiant in inſtanti·

I

¶ Ad primum dico q infuſio ḡ=
tie non ē eadem cū remiſſione cul=
pe. cuius dicti ratio eſt iſta. quia
quecunque ſic ſe habent q vnum
poteſt eſſe ſine altero illa ſunt diſ=
tincta. Sed infuſio gratie poteſt eē
ſine expulſione culpe, Ergo ſequitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ꝙ non eſt idem actus infuſio grati
e et expulſio culpe. Nam in ſalua-
tore noſtro criſto fuit infuſio grati
e. tamen in ipſo non fuit expulſio
culpe. cum criſtus nunquam pecca
uerit. nec in peccato etiam natus ā
ceptꝰ eſt. Prima petri. Qui pecca
tum non fecit. nec eſt inuentꝰ dolꝰ
in ore eius Similiter in angelis fu
it gratie infuſio. et tamen in ipſis
nunquā fuit culpe expulſio. loquē
do de illis angelis qui non peccaue
runt. ſecus eſſet de angelis illis qui
peccauerunt. k

¶ Ad ſecundum dico ꝙ gratia p̄-
cedit expulſionem culpe quod oſtē-
do pluribus rationibus. Prima
ratio ē iſta. Quoniam cauſa natu-
liter p̄cedit ſuum effectum. ſed gra-
tie infuſio ē cauſa remiſſionis pec-
catorum. Ergo gratie infuſio natu
raliter precedit remiſſiōꝫ culpe.
Secunda ratio eſt quoniam agens
naturale non expellit formam con-
trariam aliquam niſi per hoc ꝙ in
ducit ſimilitudineꝫ ſue forme ī ma
teria. ergo eadem ratione et deus ō
nipotens non remouet culpam ab
anima niſi per hoc ꝙ ſimilitudinē
ſue bonitatis ſcilicet gratiam in ea
inducit. et ſic infuſio gratie natura
liter precedit remiſſionem culpe.
Tercia ratio eſt. quoniam ſicut quā
qꝫ culpa remittitur per gratiam. i
ta aliquando gratia expellitur per
culpam precedentem. ſed gratia ex
pellitur per culpam precedentem
expulſionē gratie. Ergo ſimiliter
culpa remittitur per gratiam prece
dentem remiſſionem Quarta ratiō
eſt quoniam gratia creando infun-
ditur et infundēdo cauſatur. ſꝫ cre
atio gratie prior eſt naturaliter q̄ꝫ
remiſſio culpe ergo Quinta ratio
ē agens naturaliter prius ē patien-
te. ſed in iuſtificatione impij gratia
ē ex p̄te agentis. culpa ex parte pa-
cientis ſeu recipientis. ergo prior ē
naturaliter gratie infuſio q̄ꝫ remiſ
ſio culpe. l

¶ Ad tercium dico ꝙ iuſtificatio
impij fit in īſtanti Cuius dicti plu
res ſunt rationes. Prima ratio ē
quia iuſtificatio impij eſt quedam
ſpiritualis illuminatio ſed illumi-
natio corporalis fit in inſtanti non
in tempore. cū ergo ſpiritualia ſint
ſimpliciora corporalibus et minus
tempori ſubiecta. ergo videtur ꝙ
iuſtificatio impij fiat in indiuiſibi-
li inſtanti. Secunda ratio eſt q̊
niam quanto agens aliquod eſt po
tentius tanto ī minori tempore ſu-
um effectum producit. ſed auctor
iuſtificationis eſt deus qui ē infini-
te virtutis ergo iuſtificatio impij ē
in inſtanti Tercia ratio ē quoniā
in libro de cauſis dicitur Subſtan-
tie ſpiritualis cuiuſmodi ē anima
et ſubſtantia et actio ē in momēto
eternitatis ⁊ non in tempore ſed iu
ſtificatio pertinet ad actiomem ani
me. ergo non eſt in tempore ſed in ī
ſtanti. quarto ratio eſt quoniā
in eodeꝫ inſtanti in quo eſt diſpoſi
tio completa in materia. ē ⁊ forma

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſed motus liberi arbitrij qui in in-
iuſtificatiōe requiritur ē diſpoſitio
cumpleta ad gratiam ergo in eodē
inſtanti in quo ſunt illi motus eſt
gratia. Et ſic patet tercium prīci-

Feria tercia.

Sermo de homicidio.

Trade nobis danielem a-
liter interficiemus te et
domum tuam. Danielis
primo Heri locuti ſumus de iuſ-
tificacione impij hodie conſiderās
q̄ inter ceteras hominum impieta
tes ē eſſe homicidam. quia tali im-
pietate offenditur corpus ⁊ anima
determinaui loqui de homicidio A

¶ Pro cuius principio pono iſtam
concluſionem videlicet. q̄ non ſo-
lum homicida ē qui manualiter et
corporaliter aliquem interficit. ſed
etiam qui lingua aut cōſilio homi-
nes occidi faciunt. iſta concluſio ca
pitur a beato thoma ſecunda ſecun
de queſtione ſexageſima quarta et
ponitur de penitentia diſtinctione
prima In capitulo Periculoſe: Et
ſunt verba auguſtini ſuperius iaꝫ
allegata Vbi dicitur Periculoſe ſe
decipiunt qui eſtimant eos tantuꝫ
homicidas eſſe. qui manib⁹ homi-
nem occidunt. et non potius eos ꝑ
quorum conſilium et fraudem ⁊ ex
hortacionem homines extīguūtur
Nam iudei dominum nunq̄ꝫ pro-
prijs manibus interfecerunt. ſicut
ſcriptum ē. Nobis non licet interfi
cere quenquam. et tamē illis mors
domini imputatur. quia ipſi eum
lingua interfecerunt. Hec ibi. Et i-
bidem beatus auguſtinus dicit No
li putare te non eſſe homicidā quā-
do fratri tuo male perſuades. ſi fr-
tri tuo ꝑſuades male occidis Et vt
ſcias quia occidas audi prophetaꝫ
in pſalmo. Filij hominum dentes
eorum arma et ſagitte. et lingua eo
rum gladius acutus ꝑmmo apud
deum non minus punitur vn⁹ q̄ꝫ
alter. vt ponitur vbi ſupra capitu
lo Homicidiorum. vbi dicitur. Ho
micidiorum vero tria genera eſſe
dicebat petrus. ⁊ pena eorum parē
eſſe dicebat. Sicut enim homicidas
interfectores fratrum. ita de tracto
res quoq̄ꝫ eoꝝ eoſq̄ꝫ odientes ho-
micidas eſſe manifeſtabat. quia et
qui occidit et qui odit fratrem ſuū
et qui ei detrahit homicida pariter
eſſe monſtratur. Hinc eſt q̄ domi-
nus noſter reprehendit tales per y-
ſaiam prophetam primo capitulo
vbi dicitur. Quomodo facta eſt me
retrix ciuitas fidelis plena iudicio
Juſticia habitabat in ea. nunc au-
tem homicide. propter quod conſo
labor ſuper hoſtibus meis. De hijs
fuerunt viri babilonici. qui pete-
bant danielem vt occiderent eum.
alias volebant occidere regem. vt
ponitur in epiſtola Similit xp̄m q̄
rebant iudei interficere. vt dicitur
per euangeliſtā in euangelio Quia
nolebat ī iudeam ābulare. quia iu-
dei q̄rebant ipſū īterficere. Dic hiſ
torias ſi placꝫ ¶ Circa iſtud homi-
cidū tria notebim⁹.

B

¶ Primo cauſā ſupernam.
¶ Secundo cauſam internam.
¶ Tertio cauſam externam.
.C

Circa primum principale ſcili
cet cauſam ſupernam que eſt pre-
deſtinatio eternalis ſciendum ē. ꝙ
prima cauſa mortis eſt ſuperna
cauſa qui eſt deus omnipotens.
Quia cuilibet homini ſtatuta ē. ho-
ra. dies. locus et modus ſue mortis
ex eterna predeſtinatione infallibi
liter. Ideo dicitur per iob. Breues
dies hominis ſunt. et numerus mē
ſium eius apud te ē. conſtituiſti ter
minos eius qui preteriri non pote
runt. Quod ideo factum eſt vt ait
beatus gregorius ſexto capitulo
moralium. vt homo melior fiat diſ
poſitus ſēper reſpectu mortis. Vn-
de beatus bernardus ſic loquitur.
Horam inquit vltimam idcirco de
us voluit eſſe occultam vt ſemper
nobiſ eſſet ſuſpecta. vt dum illam
ignoramus ad eam ſine intermiſſi
one preparemus nos. Ideo ſuper
hoc ſalomon ſic ait Neſcit homo fi
nem ſuum. ſed ſicut aues capiunt
laqueo. ⁊ piſces hamo. ſic homines
capiuntur tempore iniquo. Et per
mittit deus eterna lege non ſolum
fieri mortem naturalem tali loco ⁊
tempore. ſed etiam mortem violen
tam. ideo dicit ipſe deut. vltimo ca
pitulo. Ego occidam et ego viuere
faciam. percutiam et ego ſanabo ⁊
n̄ ē qui de manu mea poſſit eruere.
Et ideo ſi aliquis cito et ſtatim mo
ritur fulgere celeſti aut ſubmergit
aqua. aut ſubito ſuffocat. aut gla-
dio occiditur inprecogitate. non eſt
effectus iſte remouendus a deo. q̄a
vt poteſt trahi ex auguſtino in li-
bris de ciuitate dei. ex triplici ſine
hoc poteſt contingere. Primo cō
tingit ad vindicandum rebelles. ſi-
cut vindicatus eſt ab infidelibus
ydola adorantibus quos diuerſis
ſtragibus fecit occidi. vt pꝫ ī libro
numeri Joſue et iudicum. et in ꝑte
libri regum. Et iſtam cauſam aſſig
nat auguſtinus fuiſſe quare deus
dedit poteſtatem romanis ſubicien
di ſibi orbem terre. Vnde tot effuſi
ones. tot ſperſiones ſanguinis fue
runt ꝙ per eos tāq̄ꝫ per executores
ſue iuſtitie voluit rebelles et impi-
os punire. Secundus finis qua-
re deus vult mortem violentam a-
liquorum eſt ad puniendum peccā
tes. vt ſit mors illa in ſatiſfactione
peccati. ſicut permittit multos in-
nocentes mori et crudeliter occidi
vt illa pena ſit eis purgatoria. vt
auguſtinus dicit in primo de ciui-
tate dei. Et contra fauſtum de illis
qui in captiuitate ciuitatum et tirā
norum mortui fuerūt. ymmo etiā
ſi merentur illam mortem violen-
tam credi debet ꝙ in ſatiſfactioneꝫ
peccati et in bonum illius qui mo-
ritur deus illam ordinauerit. quot
enim homines confeſſi et bene diſ-
poſiti mortui ſunt morte violenta
qui fuiſſent forte mortui deſperati
et ſine confeſſione. Jdō dicit baſiliꝰ

ꝙ magnum beneficium a deo con
ſequitur· qui in quocunqꝫ vite ſta-
tu per mortem violentam a deo va
cat Et ſcũs thomas dicit ꝙ mors
talium patient er tollerata que pe-
nalis eſt et vltimum terribilium
ad magnam ſatiſfactionem eis im
putatur· Tertio finis quare talis
mors a deo ordinatur· ē ad coronā
dum fideles· quia per talem mortē
probantur. ¶ Ideo dicit Apoſ-
tolus ad hebreos lapidati ſunt. ſec
ti ſuut: temptati ſunt. ⁊ in occiſio-
ne gladij mortui ſunt· ⁊ hij omnes
teſtimonio fidei ꝓbati inuenti ſunt
Per mortem enim ſanctorum ⁊ iu
ſtorum non ſolum ipſi · ſed etiam
alij fideles iuuantur ⁊ coronantur·
in quantum merita ipſorum tranſ
funduntur ad alios· Ideo dicit au-
gu⁹ in enchiridion · ꝙ tam bonus
eſt deus ꝙ non ſineret aliq̃d malū
niſi ita eſſet omnipotens· vt ex illo
eligeret bonum Hec ille Et idem in
libro de vita criſtiana· Neſcis q̃ ho
ra veniat vt ſemper vigiles vt q̃a
neſcis q̃n veniat patum te inueni-
at cum venerit· Et ad hoc forte neſ
cis q̃n veniat · vt ſemper paratus
ſis Hec ibi. Et beatus bernardus ·
Miſer homo quare te nō omni ho-
ra diſponis· cogita te iam moritu-
rum. quem ſcis de neſeſſitate mori
turum diſtingue qualiter oculi ver
tentur in capite· vene rumpentur ī
corde et cor ſcindetur dolore Et hoc
ſufficit pro primo principali. D
¶ Circa ſecundum principale ſciz
cām internam que ē natura corpo-
ralis Sciendum ꝙ homo ex natu-
ra ſua corporali: eſt mortalis natu
liter Nam vt phũs dicit in p̃mo de
generatione Mors naturalis pre-
dit ex defectione virtutis naturaĺ
q̃ conſiſtit in humido ⁊ calido pro-
portionatis· qꝛ continue deficit hu-
midum naturale quamuis reſtau-
retur per humidū cibale ordinatuꝫ
a natura non ſufficit. qꝛ non ē eiuſ
dē rationis. neqꝫ tranſit in naturā
illius. ſicut pꝫ in exēplo lampadis
qꝛ lampas plena oleo tā diu cōſer-
uabit lumen ibidē accenſū quā diu
ē oleum. ⁊ ſi q̃ztum conſumitur de
oleo tantum apponeretur de aqua
ſemꝑ eſſet eiuſdem quantitatis de
humido ⁊ lampade ſed non de oleo
tantū. et tūn poſſet multiplicari a-
qua ⁊ oleū deficere· ꝙ finaliter lā-
pas extingueretur. ſic ē in corpore
hoīs· quia quamuis humidum ci-
bale reſtauret quantum deperditur
de humido naturali tamē humido
naturali conſumpto a calido extin
guitur lumen vite Et ideo dicit au
g⁹. in libro de queſtionibus noui ⁊
veteris teſtaminti ꝙ in ſtatu inno
centie corpus hominis de ſe fuiſſet
mortale ex uatura ſua· ſed nō fuiſ-
ſet mortuum quamdiu nō peccaſſꝫ
qꝛ ex dono iuſtitie originaĺ īmorta
litate viguiſſet· Nō enī inquit erat
cor eius in diſſolubile per aliquem
īmortalitatis vigorem ī eo exiſten
tem ſed inerat anime vis quedam
ſupernaturaliter diuinitus data·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

per quam poterat corpus ab omni
corruptione perſeruari. quamdiu
ipſi deo ſubiectum manſiſſet. Hec
iſte preterea Omne compoſitum ex
contrarijs eſt corruptibile· ſed cor-
pus hominis compoſitum eſt ex q̄
tuor elementis in quibus includit̄
contrarietas ſcilicet caliditatis· fri
giditatis· ſiccitatis et humiditatis·
ergo corpus hominis naturaliter e
rat corruptibile et eſt naturaliter
mortale Similiter et corpus xp̄i na
turaliter erat corruptibile in ſepul-
chro per naturam cum eſſet eiuſdē
rationis cum alijs corporibus. ta-
men nunq̄ȝ fuiſſȝ corruptum ex di
uina virtute ſuper exiſtente·

E Sed hic poſſet queri
vna dubitatio que eſt iſta. ſi propt̄
peccatum primi hominis ſecuta eſt
mors anime et corporis· cur filius
dei incarnatus eſt paſſionem ſuaȝ
non reddit hominem immortalem
quo ad corpus ſicut reddidit ipſuȝ
immortalem quo ad animam ip-
ſum iuſtificando et liberando eum
a ſeruitute peccati· quia ex peccato
incurret morteȝ anime et corporis·
Dicendum q̄ filius incarnatus ⁊
paſſus non redemit immortalitatē
corporis rationabiliter· quia ſtante
cauſa debet ſtare effectus· ſed cauſa
huius mortis fuit peccatum· quia ī
quacūq̄ȝ hora comederitis de ligno
vite moriemini et peccatum remā-
ſit ſaltē originaliter· ergo iſte effec-
tus ſcilicet mortis r̄manere debuit
Et ſi diceretur quare non remouit
cauſam ſcȝ vt omnes naſceremur
ſine peccato originali. Ad hoc plu-
res poſſunt eſſe rationes Prima
vt homo cognoſceret infirmitatem
ſuam ne ſuperbiret· ſed humiliare-
tur· quia ſi homo ſemper immorta
lis remanſiſſet cogitare potuiſſet ſē
eſſe ex natura ipſius et non ex gra
tia dei Secunda ratio eſt quia ma
ius bonum non debet amitti prop
ter minus bonum. ſȝ maius ē poſ-
ſe conſequi vitā eternam. q̄ȝ hr̄e ī-
mortalitatē corporis q̄a p̄uaremur
vita et̄na· q̄a ſi nūq̄ȝ moreremur nū
q̄ȝ beatificaremur et īpediretur fi-
nis ad quem creati ſumus· ergo n̄
debuit xp̄s facere ex morte ſua r̄mo
uere cauſam mortalitatis· Ter-
cia ratio eſt quia deus et natura ni
chil fruſtra op̄antur ſed in principi
o fuit creata aīa īmortal̄ ex natu-
ra ſua. ⁊ corpus mortale ex natura
ſua ne ergo operatio ſua fuiſſȝ fruſ
tra. voluit xp̄iſtus remanere cau-
ſam qua corpus poſſȝ conſequi na
turaliter naturam ſuā· et purifica-
re aīam p̱ mortem ne nullo modo
moreretur· pȝ ergo q̄ cā ſc̄da mor-
tis eſt internalis. quia natura cor-
poralis· Et hoc de ſc̄do principali·

F Circa tercium principa-
le cauſam externalē q̄ ē opp̄ſſio hu
manalis· Duob⁹ modis poteſt op-
primi hō ita vt moriatur Prim⁹
eſt a lege ordinante Sc̄ds eſt ab ho-
minis peruerſitate. Lex namq̄ȝ or-
dinauit homicidium fieri ad conſer
uationem totius corporis rei pub-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſice · quia ſicut medicus iuſtiſſime
abſcidit membrum putriduz a cor
pore ne corrumpat reſiduum cor-
poris. ſed vt preſeruetur in ſanita-
te · ita oportet iudicem et miniſtruz
legis abſcidere iniquum ⁊ reum a
corpore ciuili · Ideo dicit ſanct⁹ doc
tor in libro qui dicitur de regimine
principum ꝙ magnum meritum
iudex conſequitur reum occidens
ſicut magnum ſupplicium meret̄
innocentem dampnans ⁊ ideo vbi
hec iuſtitia ſeruata eſt cōe corpus ci
uile ſemper fuit ſanum . et vbi re-
laxata eſt ſemper fuit infirmum et
finaliter corruptum · ſicut patet de
roma de qua dicit aug⁹ . ꝙ tam di-
u valuit quādiu iuſticia viguit Et
patet hodiernis tpibus de venetis
quorum ſtatus vltra iam mille an-
nos ſecurus fuit et firmus · quia iu
ſticia nemini parcit ſiue ſit de ſtatu
ſiue non. quia eos decapitāt · ꝯbu-
runt ſuſpendunt · ponunt ad perpe
tuum exilium · dampnant ad perpe
tuos carceres et ſimilia . ¶ Secūd⁹
modus opprimendi hominem ē a
peruerſitate hominis · qui ex odio
venit ad occidendum proximum
Et iſtud dicitur coīter homicidiuz
prohibitum a deo · vt patet in leuiti
co. xxi. vbi dicitur Non occides et ē
prohibitum a natura · quia nullus
debet alteri facere qđ ſibi non vult
fieri · ⁊ eſt prohibitum a lege ciuili
qꝛ ē perturbatiuum cōmunis pa-
cis ⁊ cōmunis boni. et eſt peccatū
graue et ſecundum circumſtantiaz

poteſt eſſe grauiſſimum peccatorū
in quantum per homicidium non
ſolum priuatur hominis vita · ſed
dampnatur ad īfernum anima · Et
poteſt fieri tripliciter ſcilicet a ma-
nu · a lingua et a conſenſu · Et fit a
manu dupliciter non ſolum actu
tollendo vitam · ſed etiam ponēdo
hominem vt moriatur ſine culpa .
ſicut ī manu crudelis rectoris · aut
in carcere vbi moriatur Poteſt eti-
am fieri a lingua et hoc dupliciter ſ
precipiendo vt fiat . vel ſuggeren-
do aut conſulendo. ſicut iudei fece-
runt pylato de xp̄o Poteſt etiam fi
eri a conſilio dupliciter . aut con-
ſentiendo expreſſe in mortem alicu
ius. aut non impediendo cum poſ
ſis . Ideo de omnibus talibus dicit
deus per prophetam · Sanguinem
eorum de manu tua requiram . q̄a
omnis iſtorum ſanguis clamat ad
deum de terra . ſicut ſanguis abel
dicens . Vindica domine ſanguinē
noſtrū Et hoc proprie vocatur ho-
micidiū. i. hominis ſciſio · ſcindit̄
nāqꝫ vita ꝑ ſeparationem aīe a cor
pore. Et hoc patet de tītio p̄ncipali ·

¶ Feria quarta Sermo de blaſ-
phemia ·

NOn pollues nomē dei tui ·
leuitici · xviij. ca. Heri locu-
ti ſum⁹ de īpietate q̄ fit hō
crudel̄ erga ꝓximū ſuū videlicꝫ de
homicidio Hodie vō loq̄mur de īpi
etate q̄ fit deo ab hoīe q̄ vocat̄ blaſ
phemia ī q̄ pullnit̄ nomen dei nr̄i
ihu xp̄i Pro cuius principio datur

iſta concluſio videlicet ꝙ blaſphe-
mia ē maximum peccatorum Quā
concluſionem ꝓbo pluribus ratio
nibus . ·A

¶ Prima ratio eſt· Quoniā ordo pec-
catorum ſumitur ex ordine precep-
torum. et quanto precepto eſt pri⁹
tanto peccatum quod fit contra ta
le preceptum eſt grauius ſed blaſ-
phemia reducitur ad preceptum p̄-
mum et ſecundum. quia remouen-
do a deo quod eſt conuenit et ydola
trare· et blaſphematio ē eius nomē
in vanum aſſumere· ergo blaſphe-
mia eſt grauiſſimum peccatorum·

¶ Secunda ratio eſt. Quoniam il-
lud peccatum eſt grauius ad quod
committendum eſt minor īpulſus
quia quanto impulſus ē minor tā
to peccatum ē magis voluntariuꝫ
et per conſequens magis graue ſꝫ
ad blaſphemiam dei et ſanctorum
nullus eſt naturalis impulſus. er-
go blaſphemia ē grauiſſimum pec
catorum· Hinc dicit beatus grego-
rius ꝙ peccata carnis licet ſint ma
ioris infamie. ſunt tamen minoris
culpe. ⁊ hoc ideo ē· quia ad peccata
carnis magnus ē impulſis natur̄-
lis. Sed cum ad blaſphemiam nul
l⁹ ſit īpulſus vt prius dictum ē. er
go ipſa ē grauiſſimum peccatoruꝫ

¶ Tertia ratio eſt Quoniam omne
peccatum tanto ē grauius quanto
fit contra maiorem caritatem . ſed
nulla maior eſt caritas qua homo
debet deum diligere· quia plus ip-
ſum q̄ꝫ alia anima tenetur diligere
ꝓximo omnia alia propter deum te
netur diligere . ergo cum blaſphe-
mia ſit contra deum erit grauius
peccatum quia cōtra maiorem cari
tatem ¶ quarta ratio eſt quoniam
peccatum tanto eſt grauius quāto
ē durabilius· ſic enim per oppoſitū
tanto virtus ē maior quanto dura
bilior· ſicut patet de caritate que du
rabit vſqꝫ in prima reſpectu alia-
rum virtutum que non remane-
bunt ibi. ſed peccatum blaſphemie
durabit vſqꝫ in infernum· ergo eſt
grauiſſimum omnium peccatoruꝫ
Vnde apocalipſis decimo quinto
vbi dicitur . Eſtuauerūt homines
eſtu magno et blaſfemauerunt no-
men domini habentes poteſtatem
ſuper has plagas . vbi dicit gloſa
ꝙ in inferno poſiti quamuis ſciāt
ſe pro meritis puniri dolebunt ta-
men ꝙ deus tātam poteſtatem ha-
beat ꝙ plagas eis inferat· hec autē
eſſet eis blaſphimia in preſenti· er-
go etiam ⁊ in futuro .

·B

quomodo autem hoc poſſit eſſe
ꝙ dampnati deum blaſphemant
declarat ſanctus doctor ſecunda ſe
cunde queſtione decima tertia· arti·
quarto dicens . Ad rationem blaſ-
phemie pertinet deteſtatio diuine
bonitatis· illi autem qui ſunt in ī-
ferno retinebunt peruerſam volun
tatem auerſam a diuina iuſtitia in
hoc ꝙ diligunt ea ꝑ quibus puni-
untur et vellent eis vti ſi poſſent·
et odiunt penas que ꝑ huiuſmodi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

peccatis ,infliguntur .:.
Dolent tamen de peccatis que com
miſerunt non quia ipſa odiant ſed
quia pro eis puniuntur. ſic ergo ta
lis deteſtatio diuine iuſtitie eſt in e-
is cordis interior blaſphemia. Et
credibile eſt qꝛ poſt reſurrectionem
erit in eis etiam vocalis blaſphe-
mia ſicut in ſanctis vocalis laus
dei Hec ille. ¶ Quinta ratio
eſt illa quam ponit ſanctus doctor
vbi ſupra. Quoniam infidelitas ē
maximum peccatorum ſecundum
genus ſuum ſed blaſphemia dicit
infidelitatem quia opponitur con-
feſſioni fidei ergo eſt ipſa grauiſſi
mum peccatorum. Vnde apoſtolꝰ
prima ad thi. primo. Priꝰ fui blaſ
phemus ⁊ perſecutor ⁊ quos ea ſub
dit. Ignorans feci in incredulitate
Ideo precipitur ī epiſtola. Non pol
lues nomen dei tui propter magni
tudinem peccati. In euangelio eti-
am dicitur. De bono opere non la
pidamus te ſed blaſphemia. Dic
hiſtorias ſi placet.

¶ Circa iſtam blaſphemiam tri-
a conſiderabimus.

¶ Primo eius diffinitionem.

¶ Secundo eius malignitatem.

¶ Tertio eius penalitatem.

¶ Circa primum principale Cre
dunt vulgares et populares nullā
eſſe differentiam inter blaſphemi-
am et maledictionem et capiunt v
num pro altero in differēter ſed de
cipiuntur: C

¶ Quoniam maledictio vt ponit
ſanctus doctor ſecunda ſecunde. q.
lxvi. eſt per quā ꝓnūciatur malū
contra aliquem vel in precando vel
optando. quod ſecundum ſe repug
nat caritati. et eſt peccatum morta
le. Sicut eſſet dicendo ego precor
deum et ſanctos ꝙ interficiaris ȧ
moriaris morte ſubitanea et ſimili
a. Ideo dicitur prima ad corin. ſex
to. Neqꝫ maledici regnum dei poſ-
ſidebunt. Et tanto grauius eſt pec-
catum quanto perſonam cui male
dicimus debemus magis venerari
et amare. ſicut eſſꝫ maledicere pa-
tri aut matri Poteſt etiam eſſe pec
catum veniale quando ex leui cau-
ſa aut ex ludo procederem.

. D

¶ Blaſphemia vero ſecundum au
guſtinum et ambroſium eſt quan-
do aliquis attribuit deo qꝛ ei non
conuenit. vel quando negatur a de
o quod ei conuenit. vel quando ali-
quis ſibi vſurpat quod dei eſt Ex-
emplum primi dicendo qꝛ deus ō-
nipotens eſt proditor vel partialis
vel vt dicebant iudei qꝛ erat demo-
niacus vel peccator. Exemplum ſe
cundi vt dicendo: deus non poſſet
facere iſtud vel illud. dicendo qꝛ n̄
eſt iuſtus vel ipſum male dicendo
et ſimilia Exemplum tertij vt dicē
do in deſpectum dei ego faciā hoc
vel illud. Contra primum exem-
plum eſt ſcriptura dicens. Non ē
perſonarum acceptio apud deum
Iohannis ſecundo. Et pſalmus.
Non ē qui ſe abſcondat a calore eiꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Contra ſecundum exemplum ē p̄s
quia ipſe dixit ⁊ facta ſunt ipſe mā
dauit et creata ſunt· Contra terciū
exemplum ē apoſtolus dicens . q̄d
habes quod non accepiſti . quod ſi
accepiſti vt quid glorias q̄i non
acceperis·Et p̄s·Non nobis domi
ne non nobis ſʒ nomini tuo da glo
riam Ex quibus patet tria eſſe pec
cata blaſphemie·quorum p̄mum ē
affirmatiuum · ſcdm̄ negatiuum·
tercium vſurpatiuum·quia primū
deo attribuit q̄ꝺ non eſt. ſcdm̄ autē
remouet q̄ꝺ ē · tertium vſurpat q̄ꝺ
non debet. Hec vero blaſphemia
tripliciter fieri p̄t · primo reſpectu
dei·ſcd̄o reſpectu creature·tercio r̄ſ
pectu dei ⁊ creature · Blaſphemia
reſpectu dei ē maximum peccatoꝝ
vt dicit gloſa ſuper pſa. decimo q̄r
to. Ite ad populum terribilem· Et
rationes ſuperius allegate ꝓbauer=
runt·Et p̄t fieri trib⁹ modis ſcʒ in
tellectualiter. cordialiter ⁊ vocalit̄
Et primo intellectualiter ſicut fuit
quando dyabolus voluit vſurpa=
re ſibi honorem ꝓpter ſuam ſuper
biam blaſphemauit deum et eiect⁹
ē de celo ſicut patet pſa·decimo q̄r=
ta Quomō cecidiſti lucifer qui ma
ne oriebaris. Et apocalip·duodeci=
mo· Proiectus ē ille draco magn⁹
Vnde ſi lucifer qui erat ita magn⁹
fuit expulſus et eiectus de celo · q̄a
vſurpauit dei honorem . quomodo
blaſphemus poterit illuc accedere?
Certe rex celeſtis nullo modo per=
mittit illuʒ intrare in regnum ſuū
qui ſuum honorem ſibi vſurpat
¶ Secundo cordialiter. Et hoc p̄t eē
a duplici cā ſcʒ a demone ⁊ a mali=
cia tua. A demone puta quando in
mente tua occurrit aliqua turpitu=
do contra deum. ⁊ aliqua irreuerē
tia contra res eccleſiaſticas. ſicut le
gitur in vitaſpatruʒ de quodam iu
uene qui continue temptabatur vt
deum blaſphemaret talis tempta=
tio non ē peccatum ſed meritum ſi
ei fiat reſiſtentia. A propria malici
a ſicut faciebant iudei non creden=
tes miracula iheſu criſti dicentes ·
quis ē qui etiam peccata dimittit ·
et hec erat malicia·quia mala intē=
tione faciebant . ¶ Tercio quando
fit vocaliter . Sicut faciunt plures
ribaldi qui eſſent digni vt terra a=
perietur et abſorberet eos ·Et iſta ē
blaſphemia de qua legitur mathei
duodecimo Qui dixerit blaſphemi
am contra ſpiritum ſanctum. nō re
mittetur ei E
C Ueruʒ nota q̄ circa iſtos duplex
ē attendenda circumſtantia ¶ Pri
ma q̄ ille qui blaſphemauit ſit do=
li capax ⁊ diſcernat quid loquitur
blaſphemando. ¶ Secunda circum
ſtantia eſt q̄ lingua non violenter̄
propter primum excuſantur pueri
dementes ⁊ fatui ⁊ ebrioſi quia neſ
ciunt quid dicant. Et ſi obiceretur
de punitione illius pueri de quo lo
quitur beatus gregorius in dialo=
go q̄ arreptus eſt a diabolo de ſi=
nu patris quia blaſphemauit do=
minum . Alias reſpondi ſuper hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

dicendo ꝙ punitum eſt corpus ad
punitionem patris eius cuius cor-
pꝰ erat · anima tamen punita non
fuit ſed ſi baptiſatus erat credi de-
bet ad paradiſum euolaſſe animaꝫ
illam Et ad iſtum caſum reducitur
etiam blaſphemia frenetici cum ſit
extra proprium ſenſum · Propter
ſecundam circumſtantiam excuſā
tur oppreſſi a demone quia ſepe de
mon cui commiſſa eſt poteſtas ſup
corpus mouet linguam ad blaſphe
mandum ſanctos et deum. quia vi
olentat linguaꝫ interius. Secus eſ-
ſet de violentia exteriori qꝛ nūq̄ꝫ ꝑ
aliquā violentiā exteriorem dꝫ blaſ
phemari deus . aut quo quomodo
negari · Ideo legitur in hiſtoriis eu-
ſebii ꝙ cū quidam xp̄ianus cogere
tur criſto detrahere et ipſuꝫ negare
a iuliano apoſtata dixit xp̄ianus ·
vt ſcias qualem poteſtatem habere
poteris in me ad negandū criſtum
cito tibi oſtendam. et abſciſa ligua
cum dentibus illā in faciē eius ꝓie
cit ·

f

Secundo poteſt eſſe blaſphemi
a contra creaturam et differenter q̊
a poteſt eſſe contra intellectualem
et ſic ē angelus vel poteſt eſſe con-
tra rationalem et ſic eſt homo . vel
poteſt eſſe contra irrationalem et
ſic eſt beſtia et tanto maior eſt blaſ-
phemia quanto creatura ē dignior
et maior · Vbi tamen conſiderandū
ꝙ ſi non fiat cum intentione optā-
di malum cui male dicitur vel blaſ
phematur cū ibi non ſit mala intē-
tio non eſt ſemper mortale peccatū
ſic contingit quandoqꝫ de patre et
matre reſpectu filii Vel etiā blaſ-
phemando alia quibus nollēt poſ-
ſeſſores euenire que imprecantur e
is ꝓmmo quando qꝫ fit blaſphemi
a ad honorem diuine iuſtitie vel in
bonuꝫ eius qui blaſphematur que
blaſphemia non eſt peccatū · Sicut
imprecando · ꝙ tirannus perdat
potentiam malignandi · aut pecca-
tor malefaciendi Et iſto modo repe
ritur in ſcriptura ſacra vt dicit al-
bertus ꝙ ſancti maledixerunt ho-
minibus · ſicut ꝑſeac perſecutoribꝰ
filiorum dei quando dixit. Qui ma
ledixerit tibi ſit ille maledictus Vel
etiam ratione peccati · Sicut dauid
maledixit monti gelboe dum dixit ·
Montes gelboe nec ros nec pluui
a veniat ſuper vos vbi ceciderunt
fortes iſrahel. Similiter et heliſeus
maledixit pueris ſibi illudentibus
vt patet quar · regum quarto. Sed
mala intentione nullo modo licet
blaſphemare creaturas · Ideo ad ro
ma · dicitur. Benedicite ⁊ nolite ma
ledicere · Tertio poteſt eſſe blaſ
phemia contra deum et creaturas.
et hoc ē quando imprecando ⁊ blaſ
phemando includitur deus et crea-
tura Sicut dicendo Maledictus ſit
ille qui fecit te naſci aut venire in
mundum. et ſimilia. Et iſta eſt pro
pria blaſphemia dampnatoruꝫ q̊a
vt dicitur apocalipſis decimo ſexto
Maledixunt ſe et qui creauit eos ⁊
qui conſeruat et tenet eos in vita.

Et iſto modo grauat̄ blaſphemia
que eſt ad ſanctos ⁊ ſpecialiter ad
matrem dei· quia non poteſt blaſ-
phemari ſanctus quinetiam blaſ-
phemetur ipſe deus qui ē in ſc̄tis
ſuis ſicut non poteſt blaſphemari
homo quinetiam blaſphemetur a-
nima . Et iſti blaſphematores ha-
bent in ſe ſignum ſue dampnatio-
nis. Quia ſicut propoſitum in pro
poſito ita oppoſitum in oppoſito.
ſed qui habent ſignum ſue ſalutis
benedicunt deuꝫ· ita qui maledicūt
habent ſignum ſue dampnationis
Idcirco dicit ſanctus iohannes in
apocalipſi · ꝙ illi qui habebāt ſig-
num dei viui benedicebant viuen-
tem per infinita ſecula ſeculorum ·
Habentes vero caracterem beſtie
id eſt demonis ſignum . maledice-
bant nomen ſanctum dei . Et hac
ſatis de primo principali ·

·G

Circa ſecundum principale ſcili-
cet malignitatem blaſphemie· Tā-
ta nempe ē malignitas in blaſphe-
matore ꝙ propter ipſam blaſphe-
miam incidit in ſex magna pecca-
ta . ¶ Primum autem ē peccatum
proditionis· quoniam blaſphema-
tor ē maior proditor quā fuerit iu-
das traditor chriſti · Si vis videre
ſignum conſidera quia iudas tra-
didit eum in ſtatu humanitatis et
non erat certus ꝙ eſſet deus quia
non tradidiſſet eum. quod patet q̄z
cum cognouit laqueo ſe ſuſpendit·
ſed blaſphemator tradit deum in
maieſtate ſue diuinitatis ⁊ idō plus
peccat. eo ꝙ ē cert⁹ ꝑ ea que ſecuta
ſunt ſcꝫ per eius reſurrectionem ⁊
aſcenſionem. quia ſedet ad dexterā
dei patris ⁊ ē verus deus. Nam q̄-
uius peccat ⁊ grauius punitur qui
offendit regem q̄z militem. ⁊ plus
punitur crimen leſe maieſtatis q̄z
alia crimina· Vnde ſicut crimen tā-
ta grauius ē quanto illi qui peccat
maior eſt. ſic etiam tanto grauius
eſt quanto ille cōtra quem peccat
maior eſt vnde tanta ē offenſa q̄z t⁹
ē ille qui offenditur . ¶ Secundū āt
peccatum ē prim̄ malignitatis .
Maior enim malignitas in blaſ-
phematore ē q̄z in iudeis chriſtum
crucifigentibus ¶ Nam ſi iudei
cognouiſſent chriſtum eſſe deum n̄
malignati fuiſſent contra eum· vt
apoſtolus ſecunda ad corintheos
dicit . Si enim cognouiſſent nūq̄z
dominū glorie crucifixiſſent. Et di
cit ſanctus petrus · Scio q᷑ princi-
pes fecerunt propter ignorantiam
ſꝫ blaſphematores bene cognoſcūt
q᷑ ipſe eſt vere rex glorie et ſciunt
ipſum eſſe creatorem ac deum om-
nipotentem · Ideo magis malig-
nantur q̄z iudei ⁊ per conſequens
deberent eſſe magis exoſi q̄z iudei·
¶ Tertium autem peccatum ē pec-
catum offenſionis. Cum enim qui
blaſphemat deum blaſphemat et
omnes alias creaturas· quia ōnes
alie creature eſſe habēt ⁊ viuere ab
ipſo· Vnde ex blaſphemia ſequitur
offenſio omnium aliaꝝ creaturaꝝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſicut offenſo principe offenduntur
omnes eius ſubditi·
¶ Quartum peccatum eſt peccatū
heretice prauitatis· Nam maior eſt
blaſphimia q̄ȝ hereſis. Nam hereti
cus errat in aliquo credens eſſe ve-
rum quod credit · quia ſi ſciret eſſe
falſum et ſe errare non crederet illā
hereſim· Sed blaſphemator ſcit de-
um et credit in eum quem blaſphe
mat ſcienter . Et cum peccatum ex
ſcientia ſemper maius ſit q̄ȝ pecca
tum ex ignorantia ſequitur ꝙ blaſ
phemia ſit maius peccatum q̄ȝ he-
reſis ¶ Quintum peccatum eſt
peccatum infidelitatis . quoniam
vt dicit ſanctus doctor ī queſtioni-
bus de peccatis. Inter omnia illa ī
quibus poſſunt participare fideles
⁊ infideles ⁊ que ſunt ei communi
a peccatum tanto eſt maius quan-
to eſt maior cognitio dei. Cum igi-
tur maiorem noticiam habeant cri
ſtiani q̄ȝ infideles· plus offendunt
blaſphemando. quia faciunt cōtra
fidem q̄ȝ faciant infideles ⁊ paga-
ni ·Unde blaſphematores peiores
ſunt q̄ȝ per fidi pagani. ⁊ ratio ē qꝛ
maiorem oſtendunt ingratitudinē
cum maiora ſuſceperunt beneficia·
Nam legitur in vitis patrum . ꝙ
abbas macharius reperto quodā
eſſe capitis mortui in ſilua ⁊ inter
rogato cuius caput fuiſſet. reſpon-
dit. ꝙ cuiuſdam ſacerdotis ydolo-
rum· interrogatus qualem penam
haberet reſpondit ꝙ magnam. In
terrogatus ſi maiorē q̄ȝ xp̄iani reſ-
pondit ꝙ non· quia xp̄iani in infe-
riori igne cruciabantur quod ve -
rum eſt reſpectu omnium peccato-
rum dempta infidelitate · vt expo-
nit ſanctus doctor ·
¶ Sextum peccatum eſt occiſionis
maius eſt enim peccatum blaſphe-
mie q̄ȝ homicidium Et probatur ꝑ
rationem primo tactam in prohe-
mio ſcilicet ratione ordīs precepto-
rum · Propter iſta tria dicitur iob
decimoſexto Imitaris linguā blaſ
phemantium ⁊ condemnabit te os
tuum et labia tua reſpondebunt ti
bi Et ſic apparet peccati huius ma
lignitas: Et hoc de ſecundo princi-
pali.
¶ Circa tertium principale · Tres
legūtur pene generales peccati hu-
ius nequiſſimi. Prima pena dei
de qua legitur leuitici xxiiij. Ubi di
citur de filio illius mulieris iſrahe
lite quem pepererat ex viro egiptio
Educ blaſphemum extra caſtra et
lapidet eum omnis populus . Et
flagellauit et puniuit hoc peccatū
deus mirabiliter· vt patet iudith in
cipiendo a capitulo ſecundo vſqȝ
ad decimū quintū capitu· in quib⁹
legitur ꝙ holofernes princeps re-
gis aſſiriorum venit obſidere totā
terram iudeorū ⁊ oēs eorum ciuita
tes· ꝓpter quod miſſi ſūt ābaſiato
res ad eū vt ſupplicarēt eidē vt in
tuitu dei quē colebant ⁊ adorabant
vellet eos nō opp̄imere · Quod ille
īdignāter audiens prorupit ī blaſ-
phemias domini dicens ꝙ nō erat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

alius deus niſi nabugodonoſor· et
neſciebat quis eſſet iſte deus. et da
tis indutijs ſex dierum volebat
experiri potentiam ſuam propt̄ qd̄
deus iratus. quia blaſphemauerat
inſpirauit iudith mulierē pulchraꝫ
et ſapienten vt intraret campum e
ius· que ingreſſa et magnā habēs
apud holofernem gratiam ingredi
endi et egrediendi pꝛ papilionem ſuū
propter eius pulchritudinem. fina
liter abſcidit eius caput et popul⁹
dei remanſit victorioſus· Recitat e
tiam elimandus in cronicis de mo
ribus gothorum. q̄ tempore alari
ci regis gothorum erat quidā blaſ-
phemator dei magnus qui dun ſe
eſſet cum rege ꝛ teneret enſem ante
ipſum· venerunt quidam nigri ho-
mines qui cum eum caperēt· cepit
territus auxilium regis implorare
atqꝫ clamare· Adiuua me rex· que
cum vellet ipſum adiuuare audi-
uit vocem neminem tamen vidēda
Quieſce rex· quia iſte noſter ē et diu
dimiſimus eum tibi· et hijs dictis
aſportauerunt eum· ꝛ fuit damp-
natus perpetuo propter blaſphemi
am Timeant ergo omnes blaſphe
matores ſententiam diſtricti iudi-
cis qui ſeuerriſſime crimen blaſphe
mie vindicabit. nec relinquet ipſū
impunitum quamuis interduꝫ pe
na ad tempus differatur Diuina e
nim benignitas lento gradu ad vi
dictam procedit· ſed ipſam tradita
tem grauitate ſupplicij compenſa-
bit· ¶ Secunda pena eſt ſancte ma-
tris eccleſie· et ponitur extra de cle-
rico maledico. capitulo Statuimus
Vt ſi quis contra deum et aliqueꝫ
ſanctorum ſuorum et maxime bea
tam virginem linguam in blaſphe
miam publice relaxare preſumpſe
rit per epiſcopum ſuum pene ſub-
datur inferius annotate. videlicet
vt ſeptē diebus dominicis pre fori
bus eccleſie in manifeſto dū agun-
tur miſſarum ſolēpnia blaſphem⁹
exiſtens vltimo illorum die domi-
nico palliū ꝛ calſiamenta non ha-
beat. ligatus corrigia circa collum·
ſeptēqꝫ precedentibus ſextis ferijs
in pane ieiunet et aqua eccleſiā nul
latenus ingreſſurus. Quodlibet q̊
qꝫ predictorū dierū tres ſi poterit.
alioquin duos reficiat pauperes ſi
ue vnū· ¶ Et ſi nec ad hoc eius ſup
petant facultates id in penam aliā
commutetur· etiam ſi renuerit re-
cipere vel per agere penitentiam ſu
pradictam eccleſie ſibi interdicatur
ingreſſus et in obitu eccleſiaſtica
ſepultura Hec ibi ¶ Tertia ē pena
legalis· que vt plurimum eſt pecu
nialis vt ponitur extra de maledi-
cis in eodem capitulo· vbi dicitur
Per temporalem preterea poteſta-
tem coactione ſi neceſſe fuerit epiſ-
copi dioceſani adhibita circa eam·
blaſphemus ſi diues fuerit. lx. ſo-
lidos alioquin triginta ſiue vigin-
ti· Et ſi ad id non ſufficiat quinqꝫ
ſolidorꝫ vſual' monete pena mulc
tetur nullam in hec miſericordiam
habitur⁹· qd̄ īter alia cōmunicatū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſtatuta ponatur Hec ibi. Quarta
pena eſt pena infernalis . quia vt
dixi blaſphematores habent in ſe
ſignū ſue dampnationis. quia vt
dictum eſt maledici regnum dei nō
poſſidebūt ergo ad regnum diabo-
licum dampnabuntur paſſuri cū
diabolo. Sicut patet fuiſſe de illo
ſtipendario blaſphematore magno
q̄ pluries correptꝰ peior efficiebat
tandem vna dierum dum ſic blaſ-
phemaret diaboli ipſum de ſocieta
te per vim rapientes ⁊ in aera ferē-
tes . priciebant in terram ſotulares
caligas . diplodem vſq̄ ad cami-
ſiam demum ipſum cum aīa ⁊ cor
pore ad tartara deportauerunt . v-
bi cruciatur in perpetuum. Et apō
quē cruciabūt oēs peſſī blaſphēa-
tores īimici dī oīpotentis eius ma
tris marie ⁊ omnium ſanctorum .
Et hoc de tertio principali.

Feria quinta .

Sermo de conuerſione peccatoris .

Domine ne auferas miſe-
ricordiam tuam a nobis
danielis tertio capitulo .
Hijs diebus locuti ſumus de iuſti-
ficatione īpij et de quibuſdā mag-
nis īpietatibus ſicut fuit de homi-
cidio ⁊ blaſphemia. Hodie reuertē
do vnde ſermo digreſſus eſt loque
mur de conuerſione ipſius peccato
ris qui non eſt multum differens
a iuſtificatione . ſed ſunt quaſi ma-
terie concomitantes . pro cuius p̄n-
cipio datur iſta concluſio ſcilicet ꝙ
conuerſio peccatoris nullo modo
differri debet .

.A

Quam concluſionem tribus per
ſuadeo rōnibus. prima q̄ſ ſumit
a ratione difficultatis quia ille q̄ ē
inueteratus in peccatis ē ſicut teſta
aut lapis cui non poteſt īprimi ſi-
gillum propter duriciem . ſic et pec
cator inueteratus in peccatis non
poteſt niſi cum difficultate conuer-
ti . Vnde p̄s Aruit tamquam teſta
virtus mea ⁊ lingua mea adheſit
faucibus meis ⁊ in puluerem mor
tis deduxiſti me quia qui differunt
querti anteq̄ȝ conuertantur in pul
uerem diſſoluuntur Sed conuerſio
tempeſtiua eſt ſicut cera mollis cui
facile imprimitur ſigillum . Vnde
p̄s Factum eſt cor meum tāq̄ȝ cera
liqueſcens in medio ventris mei .
Nam canis antiquus cathene aſ-
ſuefieri non poteſt ¶ Secunda ra
tio ſumitur a ratione dubietatis.
valde enim dubitandum eſt de ſa-
lute talium vnde beatus auguſti-
nus et allegatur de penitentia diſ-
tinctiōe quīta vbi dicit Baptiſatꝰ
ad horam ſecurus hinc exit . fidelis
bene viuēs ſecurus hinc exit . agēs
penitentiam ad vltimum ſi ſecurꝰ
hinc exit . ego nō ſum ſecurus. vis
a periculo liberari Age penitentiā
dum ſanus es . quia etiā ſupra oſtē
ſum eſt ꝙ penitentiam ſerotina eſt
dubia. ne ergo ſit iſta dubietas q̄ū-
ſio feſtinanda eſt et non differenda
Tertia ratio ſumitur a ratione im-
poſſibilitatis. Nā dei iuſto iudicio

permittitur ut qui voluit conuerti
ad deum quando potuit non con-
uertatur quando voluerit. Unde p̄
uer. primo Vocaui ⁊ rennuiſtis. ex
tendi manum meam ⁊ non fuit q̄
aſpiceret Et ſequitur Tunc inuoca
bunt me et non exaudiam eos. ma
ne conſurgent et non inuenient me
eo ꝙ exoſam habuerīt diſciplinaꝫ
meam Et beatus auguſtinus Hac
animaduerſione percutitur pecca-
tor. ut qui dum viueret oblitus eſt
dei moriendo obliuiſcatur ſui. Iā
daniel propheta promtus erat ad
petendum miſericordiam pro po-
pulo dei qui volebat conuerti ad
dominum dicens. Ne auferas mi-
ſericordiam tuam a nobis qui ſcili
cet cōuerti cupim⁹ Et maria mag-
dalena et oſtenditur in euāgelio cū
eſſet magna peccatrix corpore et a-
nima. cogitatione et operatione. q̄a
corporaliter peccauit. ut poteſt ſu-
mi ex verbis leonis pape in ſermo
ne dicentis Ante proditionis tem-
pus meretrix vngentū ſuper domi
ni caput effudit. grādem fidem.
multam reuerentiam. mirandam
correctionem oſtendit. Et quando
proſtituta lupanar exiuit tunc diſ-
cipulus gehennam intrauit Quan
do illa mercedem ſui corporis obdi
cabat. tūc iſte precium magiſtri ſā-
guinis poſtulabat Hec ibi. Iuit ta
men ad criſtum ut cognouit ꝙ eſſꝫ
in domo ſimonis et flens cepit la-
crimis rigare pedes eius petēs mi
ſericordiam cum erubeſcentia. qui-

a ſe poſuit retro. et cum feſtinantia
quia ut cognouit idē ſciuit īmedia
te iuit Vic hiſtorias euangelij ⁊ epiſ
tole ſi placet.

¶ Circa iſtam conuerſionem tria
notabimus.

¶ Primo quid.

¶ Secundo quare.

¶ Tertio qualiter.

¶ Circa primum principale ſcili
cet quid eſt conuerſio ponit gracia-
nus de penitentia diſtinctione pri-
ma. ꝙ conuerſio eſt vndiqꝫ cordis
ōſlio. nam ſi cor vndiqꝫ ab ōni ma-
lo ad deum conuertitur. mox ſue ꝯ
uerſionis fructum conſequitur Un
de apoſtolus oſtendens quomodo
talis conuerſio hominis ad deum
debeat fieri ſic loquitur. Sicut ex-
hibuiſtis membra veſtra ſeruire ī-
mundicie et iniquitati ad iniquita-
tem Ita exhibete membra veſtra ſer
uire iuſticie ī ſanctificatione. ut de
omnibus per que peccauerunt ho-
mines deo de omnibus ſatiſfaciāt
Verbi gratia. Si mala cogitarunt
in corde tunc bona cogitent. Si ma
le locuti ſunt. tunc de hijs que dei
ſunt loquantur. Si oculos ad ma-
lum uſi ſunt conuertant ad bo-
num ne videant vanitatem ut di-
cit p̄s Si veſtibus pompoſis ⁊ mo
tibus ſuis ⁊ actibus verſi ſunt in
ſuperbiam conuertantur ad humi-
litatem ita ꝙ in inceſſu. ſtatu habi
tu. agant quod ſanctos decet Unde
vniuerſaliter loquendo ad omnib⁹
in quibus implicati erunt ꝑ peccū̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſe caueant ⁊ conuertantur ad deuꝫ
Ideo ſcribitur ieremie tercio capitu
lo Conuertimini filij reuertentes di
cit dominus·quia ego aſſumā vos
⁊ introducam vos in ſion. Syon e
nim interpretatur ſpeculum ⁊ ſig-
nificat beatam vitam in qua beati
ſpeculantur faciem diuinā·ad quā
non introducuutur niſi illi qui cō-
uertuntur Et ezechi·decimo octauo
Conuertimini et agite penitentiaꝫ
ab omnibus iniquitatibus veſtris
⁊ non erit vobis iniuriam iniqui-
tas . Exemplum huius conuerſio-
nis fuit maria magdalena de qua
beatus gregorius in omelia eiuſdē
dicit. Liquet fratres ꝙ illicitis acti
bus mulier prius intenta · vngen-
tum pro odore carnis ſue adhibu-
it. Quod ergo ſibi turpiter exhibue
rat·hec iam deo laudabiliter offere
bat. oculis terrena concupierat ſed
hac iam per penitentiam conterēs
flebat. Capillos ad compoſitioneꝫ
vultus exhibuerat . ſed iam capillꝭ
lacrimas tergebat · Ore ſuperba
dixerat ſed pedes domini oſculans
hac in redēptoris veſtigia figebat·
Quod ergo in ſe habuit oblectamē
ta tot de ſe inuenit holocauſta. Hec
ille · C
C Sed nota ꝙ iſta conuerſio tres
debet habere ſocias ſcꝫ liberalitatē
integralitatem· ⁊ perpetuitatem
Prima ſocia vocatur liberalitas ·
Liberaliter enim conuerſio fieri de-
bet ita vt homo non vēdat eam ſi
cut ſunt illi qui pro temporali p-
peritate deo ſeruiunt·quia ad tem-
pus credūt ⁊ in tempore temptatio
nis recedunt . vt dicitꝰ luce decima
octauo ſed liberaliter faciat homo.
motus a ſola diuina bonitate ⁊ n̄
ex amore mercenario· quia princi-
paliter requirit cor ab homine Vn-
de ꝓuerbiorum viceſimotertio ſcri
bitur Filij prebe michi cor tuum· ⁊
vocat filium honorem per creatio-
nem. per informationem. ⁊ per re-
demptionem· Hanc ſecum aſſump
ſit beata maria magdalena quia n̄
coacta non vi tracta·ſed ſua ſpon-
te intrauit ad xp̄m vt cognouit ꝙ
recubuiſſet in domo ſimonis Vn-
de beatus gregorius in omelia de e
a loquens dicit Quia turpitudinis
ſue maculas aſpexit lauanda ad
fontem miſericordie cucurrit · Hec
ille In quo curſu denotatur mētis
liberalitas Scd̄a ſocia conuerſio-
nis vocatur integralitas ſcꝫ vt īte-
gre homo conuertatur Nam mat·
xxij. ſcribitur Diliges dominum de
um tuum ex toto corde tuo ⁊ ex to-
ta anima tua ⁊ ex tota mente tua
et ex totis viribus tuis. q̄ oīa inte-
gritatem conuerſionis notant Vn-
de auguſtinꝰ. Totum hominem fe
cit deus vt totum poſſideret. Nam
cor quatuor affectiones habet · que
ſunt dolor. gaudium ·timor ⁊ ſpes
Totum cor ſuuꝫ deo dat qui de nul
lo dolet niſi de offenſa dei ⁊ primi
De nullo gaudet niſi de hijs q̄ dei
ſunt · nullum timet niſi iuſtitiam
dei · in nullo ſperat niſi in miām

gratiam et gloriam dei. Hanc ſecū
aſſumpſit maria magdalena. vn-
de gregorius in omelia de ipſa lo-
quens ait. Conuertit ad virtutum
numerum criminum magnitudo.
vt totum ſeruiret deo in pñia . q̄
ex ſe deum contempſerat in culpa.
Hec ille. Tertia ſocia conuerſio-
nis vocatur perpetualitas . quia
ſcribitur. Non qui inceperit . ſed q̄
perſeuerauerit vſq; in finē hic ſal-
uus erit. ita q̄ deus ſemper poſſi-
deat cor noſtrum omni tempore. ō-
ni ſtatu, omni etate. omni aduerſi-
tate vſq; ad vltimum vite . Hanc
ſecum aſſumpſit maria magdale-
na. quia de ea ſcribitur Hec eſt que
diſcipulus terga v̄tentibus cum do
mino in cruce poſita remanſit . nec
a mortuo potuit ſeparari quouſq;
eum in ſepulcro collocari pſpexit .
O ſpeculum amoris. O vera con-
uerſio. O ſpes penitentium O via
peccantium . Quis te non intueat̄
Quis eſt qui in te non ſpeculetur .
Quis eſt cui penitentia tua in exē-
plum non tribuatur . Quis eſt qui
tecum peccata ſua non defleat? Vn
de gregorius in omelia dicit. Cogi
tāti michi de marie penitentia flere
magis libet q̄; aliquid dicere Cui⁹
enim vel ſaxium pectus ille huius
meretricis lacrime ad exemplum
penitendi non emolliant. Hec ille.
Et hoc de primo principali.

.D

Circa ſecundum principale ſcili-
cet quare homo conuerti debet ſex
v̄enari poſſunt rationes inter doc-
tores propter quas homo debet cō
uerti Prima eſt propter furorem
iudicis eterni. Nam cor impunitū
theſauriſat ſibi iram dei . Nam fu-
ror dei eiecit primum angelum de
celis. primos parentes de paradiſo
totum mundum aqua ſubmerſit .
ſodomitas igne conſumpſit . datā
et abiron terra deglutiuit. egiptios
interfecit . Ideo dicit propheta in
pſalmo. Niſi conuerſi fueritis gla
dium ſuum vibrauit. arcum ſuū
tetendit et parauit illum . Et in eo
parauit vaſa mortis ſagittas ſuas
ardentibus effecit . Per iſta enim
dicta prophete in pſalmo datur in-
telligi q̄ dura pena p̄paratur hijs
qui nolunt conuerti a furore dei Sȝ
qui timent furorem dei et conuertū
tur conſequuntur miſericordiam .
Vnde Iōe. tertio Conuertatur vir
a via ſua mala et ab ĩiquitate que
eſt in manibus eorum quis ſcit ſi
cōuertatur et ignoſcat de⁹ et reuer-
tatur a furore ire ſue et non peribi-
mus Hec ibi Ideo dauid hoc timēs
dicebat. Dn̄e ne in furore tuo argu
as me neq; in ira tua corripias
me Propter hunc timorem conuer
ſi ſunt niniuite vt patet ione tercio
Conuerſus eſt dauid poſtquam cō
miſit adulterium et homicidium
conuerſus eſt achab vt patet. iij .
Reg. xxi. vbi dicitur. Nonne vidiſ
ti achab humiliatum corā me: Hūc
timorem habuit maria magdale-
na quando ſpretis huius mundi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vanitatibus ſecuta eſt xp̄m credēs
ipſum eſſe verum deum: q̄z nunq̄z
ipſā reliquit ſed ſemꝑ ipſā aſſocia
uit ¶ Secunda ratio quare homo
conuerti debet ad deū eſt propt̄ pu
dorem vitij. Nam ſi tm̄ erubeſcit
ſponſa que mērita eſt viro ſuo for-
nicando quanto magis erubeſce-
re debet anima ad ymaginem dei
facta que propter pctm̄ cum diabo
lo fornicata ē derelicto xp̄o ſponſo
ſuo. Nonne erubuit mulier depre-
henſa in adulterio ſicut habetur io-
hannis .x. Nonne erubuit petrus
poſt trinam negationem et fleuit a
mare vt patet mathei. xxvi. Hanc
erubeſcentiam habuit maria mag
dalena vt dicit gregorius in omel.
Nam quia ſemetipā̄z grauiter eru
beſcat intus nichil eſſe credidit q̄ð
verecundaretur foris. Hec ille.

¶ Tertia ratio quare homo debet cō-
uerti ad xp̄m eſt propter amorem
regni celi. Unde beatus gregorius
in omelia triceſimaquarta dicit.
Maius de peccatore cōuerſo q̄z de
iuſto factuz eſt gaudium in celo q̄z
et dux in prelio pl⁹ illū militē dili
git. qui p⁹ fugam reuerſus eſt et
hoſtem fortiter premit q̄z illum q̄
nunq̄z terga prebuit et nunq̄z ali-
quid fortiter fecit. Sic ⁊ agricola il
lam plus terram amat. que p⁹ ſpi
nas vberes fructus ꝓfert q̄z eam
que nunq̄z ſpinas habuit Hec ille.
Sed amor debz eſſe reciproc⁹. ergo
et pcc̄ōr debet gloriam illam ama-
re et deligere. Hunc amorē habuit
maria q̄z de ea dicitur. Dimiſſa ſt̄
ei peccata multa q̄m̄ dilexit multū
Hui⁹ amoris recipci ſignū fuit cū
infremuit ſpiritu videns eū corru-
entem ad pedes eius ⁊ plorantem
ſuper fratre mortuo. vt patet iohā-
nis. xij. capitulo. F

¶ Quarta ratio quare peccator de-
bet ad deum conuerti ē propter de
ceptionē preſentis ſeculi q̄z difficul
ter p̄t hō ſtare in hoc ſc̄lo ſine pec-
cato. cum ſepties in die cadat iuſt⁹
Nam beatus anthonius vidit mū
dum totum plenum laqueis Unde
beatus bernardus de mundi decep
tione loquēs ait O munde īmūde
cur ſic mundos immundas Quid
auertere conaris. dum videris nic-
hil es. dum exaltaris fumus es.
dum appares vmbra es. quid face
res ſi maneres? Hec ille Ideo ī mū
dum confidendum non eſt ſed ad
deum conuertendum Ideo de ma-
ria magdalena dicitur in euangeli
o Ut cognouit. i. cognitionem habu
it ſupple de mundo q̄ erat labilis
⁊ tranſitorius iuit ad xp̄m diſcum
bentē vt ⁊ ipſa diſcūbere poſſet cū
eo diuinā mīam. Quīta rō q̄re hō
dz conuerti ad deū ē ꝓpter amiſſio
nē diuine gratie. Un̄ xp̄s dicit Que
mulier habens decē dragmas ⁊ ſi
ꝑdiderit vnā nōne accēdit lucernā
et eūtit totā domū vt īueniat drag
mā illā? q̄ pulchrior dragma q̄z dei
grā. q̄z ſicut bernard⁹ ait. balſamū
puriſſimum ē. Et debet inquiri luc̄
na accēſa. i. ītellectu caritate ꝑfuſo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Hanc querens maria magdalena
ſedebat ſecus pedes domini ⁊ audi-
ebat verbum illius· Quod erat Si
quis ſitit veniat ad me bibat potū
ſcilicet gratie ſalutaris. ¶ Sexta au-
tem ratio quare homo debet cōuer-
ti ad deum eſt ꝓpter penam infer-
ni quam patiuntur qui · ad ipſum
non conuertuntur quia talibus per
criſtum mathei·xxvi·dicitur. Ite
maledicti in ignem eternum·qui p̄
paratus eſt dyabolo et angelis eiꝰ
Maria vero optimam partem ele-
git ſcilicet conuerti ad xp̄m ⁊ ſeq̄
contemplationem diuinam vt fu-
geret eternam penam Hijs ergo ra-
tionibus debet homo conuerti ad
deum. quia eccleſiaſtici decimo quī
to ſcribitur. Conuertere ad deum
⁊ relinque peccata. precare ante fa-
ciem dn̄i ⁊ minue olfendicla . Et
hoc de ſecundo principali.

Circa tertium principale quali-
ter homo conuerti habeat. Sex cir-
cumſtantie pn̄t aſſignari quibꝰ oſ-
tendetur qualiter homo cōuerti ha-
beat ¶ Prima vocatur feſtinantia
quia eccleſiaſtici quinto ſcribitur.
Ne trades conuerti ad dominum ⁊
ne differas de die in diem·ſubito e-
nim venit ira illius ⁊ in tempore
vindicte diſperdet te Hec ibi Et au-
gꝰ. in libro de vtilitate agende pe-
nitentie dicit. Nolite negligere ꝙ
vos pius dominus peccantes ſuſ-
tinet. quia quāto diutius expectat
vt emendetis tanto grauius iudi-
cabit ſi neglexeritis Hec ille. ¶ Se-
cunda circumſtantia vocatur dolo-
roſa Nam pſa·xxxvi·ſcribitur Re-
cogitabo tibi omnes annos meos
in amaritudine anime mee · ita ꝙ
tantus ſit dolor in conuerſione · q̄z
ta delectatio fuit in peccato · Quia
vt dicit auguꝰ in libro de pn̄a Ad
agendam pn̄am non ſufficit mo-
res in melius commutare ⁊ a mal
factis recedere. niſi de hijs que fac-
ta ſunt ſatiſfaciat domino per pe-
nitentie dolorem · per humilitatis
gemitum· ⁊ per cordis ſacrificium
cooperantibus elemoſinis Hec ille
¶ Tertia circummſtancia vocatur
integritas · vt homo nō velit ſimꝉ
ſeruire deo et mundo· ⁊ habere vnū
pedem in celo ⁊ alium in inferno.
quia nemo poteſt duobus dn̄is ſer-
uire vt dicit criſtus·quia aut vnū
odio habebit ⁊ aliuz ſuſtinebit. aut
vnum diliget ⁊ alium contempnet
impoſſibile eſt enim in pluribus ꝯ-
trarijs occupari ⁊ omnia benefacere
re Dicitur enim in coī prouerbio.
Pluribus intentus minor eſt ad ſī-
gula ſenſus· et hoc patet ī pluribꝰ
¶ Quarta circumſtantia vocatur
ſtabilitas. ita ꝙ homo non faciliter
recidiuet in peccatum. vnde ieroni-
mus Nemo mittens manum ſuaz
ad aratrū et reſpiciens retro dignꝰ
eſt regno dei · Et ſuperius yſidorꝰ
ait. Irriſor eſt non penitens qui ad-
huc agit quod penitet· nec recte con-
uerſus eſt qui iterat quod male fece-
rat ¶ Quinta circūſtantia vocatur
lacrimoſitas · Vnde auguſtinus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Defleat peccator quia perſeuerantē
peccauit et omni lacrima lauet de-
lictum quod pudor eſt confiteri Et
pſalmus. La boraui in gemitu meo
lauabo per ſingulas noctes lectuꝫ
meum lacrimis meis ſtratum me-
um rigabo. ¶ Sexta circumſtantia
vocatur fidelitas. Quoniam deus
omnes penitentes recipit ⁊ nulluꝫ
reſpuit peccatorem quātumcunqꝫ
magnus ſit Quia benignus et mi
ſericors eſt ⁊ preſtabilis ſuper ma
licia. Johelis ſecundo capitulo. Vn
de beatus auguſtinus. Si quis alī
caym vel iudas vel pilatus omni
a peccata feciſſet ⁊ de dei miſericor
dia deſperaſſet et deus veniam de-
negare iuraſſet. ſi penitentes veni
am poſtulauerit adhuc deus periu
rus veniam non denegaret Hec il
le. Ideo beata maria magdalena
volens conuerti debite vt decebat
voluit cum hiis circumſtantiis cō
uerti. Nam ipſa primo fuit feſtina
in conuerſione ſua Quia immedia
te tunc conuerſa eſt vt cognouit ꝙ
ihesus eſſet in domo ſimonis.
¶ Secunda fuit doloroſa quia ſtās
retro lacrimis cepit rigare pedes e
ius. ¶ Tertia fuit integra. qꝛ capil
lis capitis ſui tergebat ⁊ oſculaba
tur pedes ei⁹ ⁊ vngento vngebat.
¶ Quarto fuit ſtabilis. quia nō fu-
it commota ad verba ſimonis nec
ad xp̄i diſputationem ¶ Quinto fu
it lacrimoſa vt dictum ē ¶ Sexto fu
it fidelis ⁊ ſperans. quia dimiſſa
ſunt ei peccata multa. qouniam di
lexit multum. Ideo ſancta mater
eccleſia cantat Jheſu dulce refugiū
ſpes vna penitentium. per pecca-
tricis meritum peccati ſolue de-
bitum Et hoc ſatis eſt de tertio p̄n
cipali.
¶ Feria ſexta. Sermo de ſacrilegio
Confundantur qui me ꝑ-
ſequuntur ⁊ non confū-
dar ego Jheremie xv. ca.
Heri locuti fuimus de conuerſiōē
peccatoris Hodie conſiderans ꝙ ī
ter ceteros qui conuerti deberent ſa
crilegi grauius conuertuntur quia
eſt quaſi peccm̄ incognitum. iō de
ſacrilegio erit preſens ſermo ¶ A
Pro cuius principio notandum ē
ꝙ peccato ſacrilegii appoſita ē pe-
na plurima. vt ſi homines ex dei ti
more non retrahantur ſaltem pena
compeſcantur. Et ponit ſanctus
doctor ſcd̄a ſcd̄e. q. nonageſimano
na articulo quarto ꝙ huic peccato
non ſolum appoſita eſt pena ſpiri
tualis. ſed etiam temporalis ⁊ pe-
cuniaria. vbi ponit ꝙ in penis in-
fligendum duo ſunt conſideranda
¶ Primo quidem equalitas ad hoc
ꝙ pena ſit iuſta. vt ſcilicet per q̄d
quis peccat per hoc et torqueatur.
vt dicitur ſapientie vndecimo et hͦ
modo conueniens pena ſacrilegii
qui ſacris iniuriam infert eſt ex cō
municatio per quam a ſacris arce-
tur. et iſta eſt pena ſpiritualis.
¶ Secundo autem conſideratur
vtilitas. ¶ Nam pene quaſi
quedam medicine infliguntur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ut hiis territi homines a peccando
deſiſtant ¶ Sacrilegus autem qui
ſacra non reueretur non ſufficient
uidetur a peccato arceri per hoc ꝙ
ſacra ei interdicuntur de quibus n̄
curat Ideo ſecundum leges huma-
nas adhibetur capitis pena·ſecun
dum vero eccleſie ſententiam que
mortem corporalem non infligit
adhibetur pena pecuniaria·ut tali
bus penis homines a ſacrilegio re
uocentur· Ideo ponit᷑ decimaocta-
ua queſtione quarta·Si quis cōtu-
max· vel ſuperbꝰ ſeruum de atrio
eccleſie abſtraxerit per vim nongen
tos ſolidos componat. Et ibidē
ſubditur· Quiſquis inuentus fue-
rit reus ſacrilegij trigīta libras ar-
genti examinati puriſſimi compo-
nat·Hec ibi.Et in veteri teſtamen
to deus mirabiliter peccatum hoc
puniuit.ut legitur in daniele quī-
to.ubi legitur ꝙ baltazar rex babi
lonie fecit grande conuiuium opti
matibus ſuis mille·⁊ precepit ut
portarentur vaſa aurea ⁊ argētea
precioſa que portauerat pater eius
de iheruſalem de templo dei Et bi-
berent in illis rex et mille optima-
tes eius vxores et concubine eius.
Quibus ſic conuiuantibꝰ apparu-
it regi quedam manus in ſuperfici
e parietis aule regie ſcribens. qua
viſa facies eius commutata eſt et
cogitationes perturbauerunt eum
Unde fecit venire aruſpices et ma-
gos ut dicerent quid ſignificaret
ſcriptura illa promittens interp̄-
tanti purpureum veſtimentum et
torquem auream in collo ⁊ ꝙ eſſet
tertius in regno ſuo. Quibꝰ neſci
entibus interpretari ad ſuggeſtio-
nem regine vocatus eſt daniel pro-
pheta et rogatus ut interpretaētur
dixit daniel regi. Tu rex ſecutus es
ſuperbiam patris tui ⁊ abhomina
tionem feciſti aduerſus dominato-
rem celi et vaſa domus eius con-
taminaſti. quia tu et primates tui
vxores et concubine tue bibiſtis in
eis·laudantes deos ligneos Unde
deus vult tibi reuelare quod ven-
turuꝫ ſit·et penam tui criminis ī-
ponere Ideo ſignificat hec ſcriptu-
ra ꝙ hodie complebis regnum tuū
et alieni ſubſequentur te in regno
quod et factum eſt quia eadem noc
te interfectus eſt balthaſar et dariꝰ
ſucceſſit ei in regno Hec ibi. Et hoc
ideo quia leuitici xxij. ca· precepit
dominus· Omnis homo qui ac-
ceſſerit ad ea que conſecrata ſunt.ī
quo eſt immundicia peribit coraꝫ
domino·Ideo deus per prophetaꝫ
in epiſtola dicit Confundantur qui
me perſequuntur et non confūdar
ego. Nam deum glorioſum perſe-
quuntur·qui aut ipſum aut miniſ
tros ſuos aut vaſa miniſtrorum
ſuorum aut ea ex quibus miniſtri
viuere debent polluunt.et tales cō
fundantur et non deus.neqꝫ iſta q̄
nominata ſunt·Ideo iudei qui ho-
die fecerunt conſilium contra xp̄m
ut moreretur confuſi ſunt. Dic hiſ
torias ſi placet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Circa ſacrilegium tria notabi
mus .
¶ Prima ſacrilegij diffinitionem .
¶ Secundo modificationem.
¶ Tertio rationabilitatẽ
B Circa primum
prĩcipale ſcꝫ diffinitionem ſacrile-
gij varij doctores vario modo dif-
finiunt ſacrilegium. Diffinitur eĩ
ſic primo per raymundum. Sacri-
legium eſt ſacri rei leſio. aut facere
rei vſurpatio. Aliter yſidorus dif-
finit ſic. Sacrilegium eſt quaſi ſa-
crum ledens. vel ſacrilegium eſt q̃ſi
ſacrum legens id eſt tollens et fu-
rans. Et ſcũs doctor ſcd̃a ſcd̃e q̃ſti-
one nonageſima nona articulo pri
mo ſic diffinit. Sacrilegium eſt ſa-
cras ledens res. Sicut exemplum
habemus ſecundo regum de actu ĩ
pudice tangentis archam federis ĩ
qua continebantur res ſacre. ſacri-
legus mortuus eſt. Et ſcd̃o macha-
bea. ſexto capitulo ſcribitur. Quali
ter antiochus rex miſit quendam
ſenẽ antiocenum ad compellẽdos
iudeos ad ydolatriam ꝛ prophana
uit templũ dñi. Vñ deꝰ ꝑcuſſit eũ
plaga inſanabili et vermibus ſca-
turiebat corpus eius cuius fetore
totꝰ exercitus grauabatur et ipſe
met. ſicqꝫ mortuus ẽ Et poteſt cõ-
mitti tribus modis ſcꝫ in materia
in forma et in miniſtro Que tria re
quiruntur ad oĩa ſacramẽta. Naꝫ
materia eſt illa in q̃ fundatur for-
ma ſicut in baptiſmate aqua natu-
ralis. in cõfirmatione criſma. in ex
trema vnctione oleũ ſcm̃. in ſacra
mento euchariſtie panis triticius. ĩ
ſacrõ pñie pccõꝛ. ĩ ſacrõ matrimo-
nij vir et mulier . Et iſta materia ẽ
ita neceſſaria requiſita. vt vbi defi
ciat ſacramentũ eſſe non poſſet. qꝛ
ſi aliquis baptiſatur cũ aq̃ roſacea
aut aqua diſtillata ſacram̄ non eſt.
C Et ſimiliter ſi non eſſꝫ pec
cator ſub ſtatu liberi arbitrij non
poſſet abſolui. ideo legitur ꝙ dens
reſeruauit aliquos viuos vt ſuo tẽ
poꝛe ad gloriam videi ꝛ baptiſma-
tis illos viuificaret. ſicut de traia-
no dicit iohannis damaſcenus ꝙ
reductus ẽ ad vitam. vt baptiſma-
te ſuſcepto ſaluari poſſet . Et nar-
rat dñs petrꝰ de plaude ſe audiuiſ-
ſe ab homine fide digno ꝙ inciui-
tate lugduni repertum ẽ a fodienti
bus fundamentnm cuiuſdã mag-
ni palacij . Repertum q̊qꝫ ẽ vnum
os cuiꝰ labia erãt viua et recentia
ꝛ lingua et dentes quod videntes
ꝛ admirantes audierunt vocẽ dicẽ
tem eis . Ite ad epiſcopum vt huc
veniat ad ſaluanduꝫ vnã animaꝫ
quod vbi illi admirantes et ſtupen
tes audiſſent acceſſerunt ad epiſco
pum narrantes que viderant. qui
veniens et interrogans quis eſſet
et quid habere vellet reſpondit .
Caput ego fui iudicis legum . et
vixi virtuoſe. ſcienter neminẽ offẽ-
di nunq̃ꝫ . dedi falſum conſilium .
nunq̃ꝫ aduocaui contra iuſtitiam .
nunq̃ꝫ legem extorſi . nunquam
falſitatem dixi . gentilis ſui et

ſine fide criſti diſceſſi· deus animā
poſuit in hijs labijs et ī iſta lingua
vſq; ad iſtam diem . Nunc volo te
deprecari vt ex quo tempus michi
aduenit debeas indulgere et miſere
ri mei ⁊ ſacrum beatiſſimum dare
Et hoc tibi ſignum ꝙ anima mea
volabit ad celum. quoniam ſuſcep
to baptiſmate os. labia. ⁊ lingua ī
puluerem redientur. quod ſic factū
eſt· Hec ille . ¶ Reſpectu materie
committitur ſacrilegium ſcȝ quan-
do quis vteretur materia ſacramē-
ti ad peccatum· ſicut ad faciendum
facturas vel ad interponendū amo
rem inter hominem ⁊ mulierem dā
do ſibi cōmedere materiam aliquo
rum ſacramentorum · Similiter ſi
quis vteretur tali materia ad acq̇-
rendam ſanitatem corporalem . vt
multi faciunt de aqua baptiſma-
tis. quando innouantur fontes · ⁊
vtendo criſmate pro ſanitate oculo
rum Ad idem reducitur Si quis oſ
ſibus mortuorum aut terra cimite
rij conſecrati in aliquem vſum bo
num vel malum vteretur· Forma
vero ſacramenti ē illa quam reliqt
criſtus ſcilicet · Ego te baptiſate ⁊
abſolute in nomine patris et filij et
ſpiritus ſācti. de qua alias dixímꝰ
ſupra Et reſpectu huius forme po-
teſt committi ſacrilegium · vt ſi qˢ
non vteretur forma debita vel mu
tando formā vt dictum eſt Miniſt̄
vero horū ſacramentoꝝ in quibuſ-
dam eſt epiſcopus de neceſſitate vt
in ſacramēto ordinis ⁊ confirmati

onis In quibuſdā quilibet ſimplex
ſacerdos vt in ſacramento eucha-
riſtie In alijs autem ſacramentis ī
neceſſitate vtendum eſt vt dictū eſt
ſupra in ſermone de baptiſmo · Et
reſpectu miniſtri ſcd̄ȝ ſanctum doc
torē ſecunda ſcd̄e · q · nonageſima
nona tribus modis poteſt cōmitti
ſacrilegiū ¶ P Primo modo
ratione rei temporalis ex qua ſuſ-
tentari debet miniſter. ⁊ hoc ē quan
do tpalia ⁊ fructus ſiue etiam poſ-
ſeſſio vnde miniſter ſuſtentatur au
fertur· in quo offendunt omnes de-
um grauantes paupculos clericos
in bonis temporalibus in tantum
vt auferatur victꝰ eorum de ore ip
ſorum Et ſunt ex communicati vt
ponitur · xv· queſtione quarta capi
tulo Omnes vbi dicitur . Omnes
eccleſie raptores atq; ſuarum facul
tatum alienatores a liminibus eiꝰ
deȝ matris eccleſie anathematiza-
mꝰ apoſtolica auctoritate pellimꝰ
⁊ dampnandos atq; ſacrilegos eſ-
ſe iudicamus· ⁊ non ſolum eos ſed
etiam omnes conſēciētes eis Quia
non ſolum qui faciunt rei iudican-
tur. ſed etiam omnes illi qui facien
tibus conſentiunt· Par enim pena
⁊ ipſos agētes ⁊ conſēciētes cōpre-
hendit· Hec ibi Secundo modo ra
cione rei que pertinet ad ſuum mi-
niſterium · hoc ē cum damnifican-
tur vaſa conſecrata vel ymagines
ſacre ⁊ ſcōꝝ reliquie· in quibꝰ quo-
damodo ipſe perſone ſcōꝝ venerā-
tur ⁊ honorantur. Et cum violant

eccleſie ⁊ moniales polluūtur Con
tra quos dicit̄ ·xv·q· iiij ca. Ad e-
piſcopos ubi dicitur· Ad epōs cūc
tos direximus iuſſionem ut eos q̄
eccleſias violaſſe perhibentur acceſ
ſu earum iudicent indignos. Hec i
bi ¶ Tertio modo circa perſonas
pura quando perſona clerici ledit̄
aut dampnificatur in corpore . qd̄
ſacrilegium multum grauat in iu-
re. qꝛ ſi eſſet vulneratio ſecundum
leges pena eſt decapitatio. Et in iſ
to ſacrilegio proprie fuerunt iudei
quia xp̄m ledere ⁊ capi ⁊ mori tra-
ctabant· Et contra tales ſacrilegos
dicit deus per euangeliſtam· q̄ vos
tangit me tangit . ⁊ qui vos tāgit
tangit pupillam oculi mei· Et da-
uid pp̄heta in perſona dei dicit No
lite tangere xpōs meos ⁊ in eos no
lite malignari· Et hec eſt ratio qua
re deus grauiter punit quoſcunqꝫ
tangentes ſuos miniſtros. vt patet
de multis perſecutoribus eccleſie. q̄
bus ominbus male ſucceſſit· vt ex
emplificari p̄t in pluribus· Et hoc
ſatis de primo principali· ·E
¶ Circa ſecundum principale ſci-
licet modificationē ·i. modū vene
randi ſacrata ⁊ ſacra . ¶ Dico qꝛ
publice ⁊ ſolemniter non debemus
honorare ⁊ venerari . niſi illud qd̄
approbatum eſt per ſanctam eccle-
ſiam romanam · vt patet extra de
reliquijs ⁊ veneratione ſanctorum
capi· Audiuimꝰ vbi dicitur Quod
etiam ſi per aliquem defunctū ab
eccleſia non canonizatum fierēt mi
racula non liceret nobis ipſum p
ſancto abſqꝫ auctoritate romane ec
cleſie venerari. quia miracula quā-
doqꝫ fiunt per malos. et ideo dici-
tur extra de reliquijs ⁊ veneratio-
ne ſanctorum capitulo · Audiui-
mus · qꝛ quidam ebrius faciebat
miracula et pro ſancto celebratur ·
Ad vitandum ergo tantas errores
et tantas ydolatrias non debemꝰ
venerari pro ſancto quēquam mi-
racula facientem· niſi per romanā
eccleſiam prius fuerit per legitti-
mos teſtes approbatus · vt patet
xx. iij·q. i. Hec eſt fides papa beati
ſſime quā in catholica didicimus
eccleſia · quamqꝫ ſemper tenui-
mas · in qua ſi minus perite aut
parum caute forte aliquid poſitum
eſt emendari cupimus a te qui pe-
tri et fidem et ſedem tenes . Hec i-
bi . et capitulo . Quoniam vetuſ-
idem habetur· Sed heu hodie prop
ter auaritiam inſatiabilem multe
venerunt deceptiones in eccleſia di
cum aliqui demonſtrant aliquas
reliquias defunctorum ſanctorum
que potius ſunt animalium. Con
tra quos dicitur extra de reliquijs
⁊ veneratione ſanctorum. capitulo
Cum ex eo Quidam ſanctorum re
liquias ſic exponunt venales vt e-
as paſſim oſtendant · vt criſtiane
religioni detractum ſit ſepius ne ī
poſterum detrahatur preſenti decre
to ſtatuimus. vt antique reliquie ā
modo extra capſam nullatenus oſ-
tendantur nec exponātur venales.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Inuentas aūt de nouo nēo publice
venerari pſumat. niſi prius aucto
ritate romani pontificis fuerit ap
probare. Prelati vero non permit-
tant eos qui ad eccleſias eorum cā
venditionis accedunt varijs figmē
tis aut falſis documentis decipi.
ſicut inplerisqꝫ locis fieri cōſueuit
Quia vt dictuꝫ eſt ſupra in ſermone
de ſymonia talia committētes ⁊ cō
ſentientes ſunt ſymoniaci. vt patꝫ
prima queſtione prima. Qui ſtudꝫ
Et quia dictum eſt ꝙ mali faciunt
quādoqꝫ miracula. Ideo declaro ſe
cundū doctorem ſanctum ſcd̄a ſcd̄e
q. centeſima quinquageſima octa-
ua ar. vltimo. F

Quomodo mali poſſunt miracula
facere Ponit enim ſanct⁹ doctor ꝙ
miracula ſunt in triplici differenti
a. quia quedam ſunt facta fantaſ-
mate id eſt non vere quibus ludifi
catur hō vt videatur ei aliquid qđ
non eſt et demones poſſunt iſta fa
cere. ¶ Quedam ſunt vere facta.
ſed non hn̄t veram rationē miracu
li. quia fiunt virtute aliquarum cā
rum naturaliū. et iſta poſſunt fieri
per demones. qui cognoſcunt natu
ras multaꝝ rerū: et etiam p hoīes
valde exptos et maxime aſſuefac-
tos pactis cum demonibus a qui-
bus ſuſcipiunt plures magnam
doctrinam Quedā ſunt vera mi-
racula que non poſſūt fieri niſi v̄-
tute diuina que operatur deus glo-
rioſus ad vtilitatem hominum Et
hoc duobus modis. Uno modo ad

veritatis predicate affirmationem
Alio modo ad demonſtrationem ſi
ue oſtentatiōem ſctītatis illius quē
deus oīpotens vult in exemplum
pponere virtutis. Primo mō mi-
racula poſſunt fieri per quemcun-
qꝫ qui veram fidem predicat et no
men ſui ſaluatoris xpi inuocat qđ
etiam interdum per malos fit. ſecū
dum hunc modum. Unde ſemper
illud euangeliſte matei primo capi
tulo Nonne in nomine tuo prophe
tauimus Dicit iheronimus Pro-
phetare vel virtutes facere ⁊ demo
nia eicere interdum non ſunt meri
ti illius qui operatur. ſed inuocati
o nominis criſti hoc egit vt homi-
nes deum honorent. ad cuius inuo
cationem fiunt miracula Secundo
modo nō fiunt miracula niſi a ſāc
tis. ad quorum ſanctitatem demon
ſtrandam ipſa miracula fiunt. vel
in vita eorum vel poſt mortem ſi-
ue per eos ſiue per alios. Legitur e-
nim actuum decimonono capitu-
lo. ꝙ deus faciebat v̄tutes per ma
nus pauli ⁊ etiam ſuper lāguidos
deferebant de corpore eius ſudaria
⁊ recedebant ab eis languores. Et
ſic etiam nichil prohibꝫ per aliquē
hominem peccatorem miracula fie
ri ad inuocationem alicuius ſanc-
ti. que tamen miracula non dicitur
ille facere. ſed ille ad cuius ſanctita
tem demonſtrandam hec fiunt Hec
thomas. ¶ Et ſi per aliquem ob
iceretur ⁊ diceretur ꝙ deus peccato
res non exaudit. ⁊ fides ſine opib⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

mortua eſt Dicendum eſt ꝙ oracō
ipſius hominis peccatoris non ex-
auditur ex merito peccatoris orātis
ſed ex dei omnipotentis miſericor-
dia · ſicut pꝫ de publicano per lucā
euangeliſtam decimo octauo capi.
vel etiam aliquando ad gloriā dei ·

G Et ſimiliter licet fides
ſit mortua ſine operibus quia per
eam non viuit homo vita gratie
poteſt tamen homo operari opera
vite. Nam per inſtrumentum aliqđ
mortuum res viua operari pōt ſi-
cut homo operatur per baculum ·
Et hoc modo deus operatur per fi-
dem hominis peccatoris · Pꝫ ergo
ex hijs que ſuperius dicta ſunt ꝙ
peccatores ⁊ mali poſſūt facere mi
racula Et hoc ē qđ apoſtolus dicit
ad corintheos decimotertio capitu-
lo Si habuero omnem fidem ita vt
montes tranſferam caritatem aūt
non habuero nichil ſum. Sed qui-
cunqꝫ non habet caritatem eſt in
peccato mortali. quia ſecundum be
atum auguſtinum . Hec ſola diui-
dit inter filios dei ⁊ filios perditio
nis eterne. ergo videt ꝙ mali poſ
ſunt facere miracula Patet etiam ī
euangelio · quia cayphas licet eſſet
malus ꝓphetauit tamen Cum eēt
pontifex anni illius ⁊ cetera · Et h̄
ſatis de ſecunda principali ·

Circa tertium principale po-
nunt ſancti doctores ſex rationes
quare ſacra debent venerari ⁊ eccle
ſia ⁊ etiam omnia ſacramenta ec-
cleſiaſtica . h

¶ Prima ratio eſt · Quia ibi eſt dei
glorioſi habitatio · Vnde ꝓpheta in
pſalmo. Dominus in templo ſanc
to ſuo ⁊ alibi · Introibo in domum
tuam adorabo ad templum ſanctū
tuum · quia ſi ad domum domini
terreni ſtas reuerenter multo ma
gis ad domum dei celeſtis. Ideo di
cit dauid deo. Domine quis habita
bit in tabernaculo tuo · Et ſubdit ·
Qui īgreditur ſine macula · Et a-
poſtolus . In illa non intrabit ali-
quod coinquinatum · O maligni
peccatores peiores diabolo · qui ꝯ
noſcens ſe diuina gratia priuatum
noluit intrare eccleſiaꝫ · ymmo nec
apud ipſam tranſire · vt patet in
legenda ſancti criſtofori . Quid
ergo dicetur tibi o nequam mulier
que tot obruta peccatis vanitati-
bus et luxurijs intras eccleſiam ·
Amice quomodo huc intraſti non
habens veſtem nupcialem quia a-
nima tua peccatis pluribus lace-
rata eſt. Vnde ligatis tibi manibꝰ
⁊ pedibus eiicieris ad tenebras exte
riores vbi erit fletus et ſtridor den
tium . O homicidarij quorum ma
nus plene ſunt ſanguine. qua reue
rentia quo timore deum colitis ·
Ideo dicit dauid in pſalmo · Qui
habitat in celis irridebit eos . et do
minus ſubſannabit eos · Se-
cunda ratio eſt. quia ibi ē angelorū
repletio. Nam omnes angeli ſunt
preſentes quando eleuatur corpus
criſti vt dicit magiſter ſententiarū
in quarta diſtinctione vndecima

Et de conſecratione diſtinctione ſe-
cunda. Quid ſit· vbi dicitur· Quis
enim criſtifidelium habere dubiuꝫ
potuit in ipſa immolationis hora
ad ſacerdotis vocem celos aperiri.
⁊ in illo iheſu criſti miſterio cho-
ros angelorum ad eſſe . ſumma et
ima ſociari· Hec ibi · Et prima ad
corinteos ſecundo·Mulieres in ec-
cleſia velatum caput habeāt prop-
ter angelos et non cum crinibus
mortuorum ¶ Tercia ratio eſt quia
ibi eſt bene officiorum largitio . O
criſtiane qui fuiſti paganus vbi
effectus es criſtianus. in eccleſia· v
bi criſmatus. in eccleſia· vbi ſuſci-
pis remiſſionem peccatorum tuoꝝ
in eccleſia ·Vnde propheta in pſal-
mo. Suſcepimus deus miſericordi
am tuam in medio templi tui . I
¶ Vnde figuraliter ſecundo palipo
ſexto. Et tercij regum viij·legit· ꝙ
poſtq̄ꝫ templuꝫ fuit cōpletum ha-
bat ſalomon ante in conſpectum ec
cleſie iſrahel ⁊ expandit manus ſu
as reſpiciens in celo· ⁊ reddēdo deo
gratias in dcō templo ait p̃mo Ex
audi domine in loco iſto preces po
puli tui Secundo·parce domine of
fenſe te deprecantum· Tertio. ſi po
pulus peccauerit vt fugiat ad do-
mum iſtam pce de celo · Quarto ſi
non pluerit ꝓpter peccata aperian
tur celi et pluant ſuper terram ·
¶ Quinto ſi fames fuerit mitte opu-
lentiam ¶ Sexto ſi peſtis fuerit et
aer corruptus expelle .
¶ Septimo ſi erugo vel locuſta ad de
uaſtanda terre naſcentia venerint
remoueas ¶ Octauo ſi gens genteꝫ
obſederint et populus rogauerit te
in iſto loco expellatur et effugatur.
¶ Nono ſi plaga ⁊ vniuerſa in-
firmitas inuaſerit contra eam ex
audias te deprecantes . ⁊ illumina
faciem tuam in loco iſto ¶ Decimo
ſi alienigenate adorauerit audiatur
¶ Vndecimo ſi populus ad bella ex
ierit exaudias in loco iſto · cum in-
genti gloria. ¶ Duodecimo ſi prop
ter peccata inimici oppreſſerint po
pulum et penitentes te inuocaue-
rint exaudi domine deꝰ iſrahel. deꝰ
patrum noſtrorum Et completa o-
ratione genu flexo añ altare bene-
dixit omni eccleſie iſrahel et deo re-
li vt habetur nono capitulo eiuſdē
libri · Apparuit ei ſecrete dominus
⁊ dixit. Exaudiui oratione tuam et
ſanctificaui domū iſtā ⁊ poſui no-
men meum ibi· et conuertā popu-
los meos cunctis diebus · ſi obſer-
uaueritis mandata mea Si vero n̄
obſeruaueritis erit iſrahel in fabu-
lā et domus iſta in exempluꝫ .et ſi-
bilabunt tranſeuntes dicentes·

. R

¶ Quare fecit ſic deus terre huic ⁊ do
mui huic? Et reſpondebunt quia
dereliquerunt dominum Patet er-
go q̄ꝫ magnifica dona largitur de-
us in domo iſta Et econtra quanta
mala incurrant in domo dn̄i male-
facientes . Caueant ergo hoīes cō
mittere peccata in domo dn̄i · quia
ſi nō licet cōmittere peccata ī loco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

pꝛofano multo minus licebit in ec
cleſia q̄ ē domꝰ orationis ad cultū
diuinum ſpecialiter deputata .
Quarta rō ē qꝛ ibi eſt ſcōrum exē-
plificatio. Vnde xp̄s iheſus qui eſt
noꝛma noſtra et dux ⁊ via ⁊ veri-
tas ſemper honorauit templū . vt
patet mathei viceſimo primo quā-
do expulit vendentes ⁊ ementes
Legitur etiam de pompeyo roma-
no qui circa templa deoꝛum extite
rat valde reuerens ⁊ deuotꝰ ꝙ ſub
iugauit ſibi viginti duos reges et
ſemper triumphauit contra hoſtes
ſuos.ſed dum ꝓphanauit templū
dei in iſrahel ſemper fuit debellatꝰ
vſqꝫ ad capitis detruncationem .
Legitur etiam tertij regum duode-
cimo ꝙ manus ieroboam regis de
ſiccata eſt. volens capere hominem
dei ipſum repꝛehendentem offeren
tem ſuper altare boues. ⁊ ſciſſum
eſt altare et ſubuerſum ē in cinerez
⁊ reſtituta ē ſibi manus ꝓpter pꝛe
ces ſerui dei Quinta ratio . quia ē
ibi diuinoꝛum officioꝛum cantatio
Nam omnes miſſe. oēs hoꝛe cano-
nice omnes orōnes deuote fiunt ī
eccl̄ia Ibi benedicitur deus . ibi deſ-
cendit tota trinitas cum ierarchijs
angelicis Ibi fit vnꝰ populus eccē
triumphantis ⁊ militantis . Ibi fit
vnus paſtoꝛ ⁊ vnū ouile Vnde p̄s
Preuenerunt pꝛincipes id eſt ange
li coniuncti pſallentibus in medio
iuuencularum timpaniſtriarum .
id eſt ſanctarum animarum in ec-
cleſia militante exiſtentium . Sexta
ratio. qꝛ ibi eſt ſacramentoꝛum cō-
ſeruatio . Nam ibi conſeruantur ō-
nia ſacramenta. calices . reliquie pa
ramenta. ⁊ maxime euchariſtia ſāc
ta. vt patet extra de cuſtodia eucha
riſtie. ¶ Sed hodie non ſolum mali
criſtiani non verentur ſacra . ſed in
ſuꝑ etiam poꝛci fodiunt ſacra cimi
teria . ⁊ canes mingunt ad altare .
Vnus furatur calices . alius libꝛos
aliq̄ coriſant ī eccleſia . aliqui iurāt
ſuꝑ cruces . aliqui fornicantur Alij
lenocinea faciunt alij ludūt ad tax-
illos in clauſtro. aliqui cantant va
na Et ſic de ſingulis Vnde ſacram̄
ta parum honoꝛantur. Confundā-
tur ergo vt dicitur in pꝛincipio Et
hoc ſatis eſt de tertio pꝛincipali .

¶ Sabbato palmarum. ſermo de
religione .

Non pibit lex a ſacerdote
Iheremie decimo quarto
Heri locuti ſumus de ſa-
crilegio quod eſt peccatuꝫ quod fit
cōtra res ſacras. puta ſacramenta
eccleſiaſtica . ſacerdotes ⁊ bona tem
poꝛalia ſiue vtenſilia eccleſiarum .
Hodie conſiderans ꝙ religio criſti
ana maxime pendet a ſacerdotibꝰ
et maxime religioſis. quoꝛum vita
ſcientia ⁊ doctrina fere tota fides
catholica maui tenet . Determinaui
loqui de ipſa religione ſeu ingreſſu
ipſius. vt ſacramenta magis vene
rentur ⁊ fides extollatur ⁊ tueatur
¶ A Pro cuius pꝛincipi
o hodie te inuito meū ad ꝛligionꝰ

Quam inuitationem plura tibi ꝑ-
ſuadere debent ¶ Primo xp̄i doctri
na mathei xix. ca. vbi dr̄. Si vis ꝑ
fectus eſſe vade et vende omnia q̄
habes ⁊ da pauperibus. et habebis
theſaurum in celo ⁊ veni et ſequere
me. ¶ Secundo eiuſdem xp̄i ſeque-
la. quia te inuitat dicens Qui vult
venire poſt me abneget ſemetipſuꝫ
id eſt propriam voluntatem ſuam
quod fit per ingreſſum religionis
vbi voluntas eſt in manibus p̄la-
torum et ſequatur me. Nam vt ip
ſe de ſeipſo dicit mathei. viij. Vul
pes foueas habent ⁊ volucres celi
nidos. filius autem hominis non
habet vbi reclinet caput ſuum.
¶ Tertio perſuadet inſpiratio intrin
ſeca. quia apo. tertio ſcribitur Ego
ſto ad hoſtium ⁊ pulſo. ſi quis au-
dierit voceꝫ meam et aperuerit mihi
ianuam. intrabo ad illum et cena-
bo cum illo et ipſe mecum Vnde ix
queſtione. ij. Due ſunt. dicitur. Qū
pura intentione volens religioneꝫ
ingredi a ſpū ſcō trahitur. ⁊ quis
eſt qui poſſit digne ſpiritui ſcō re-
ſiſtere. Hec ibi ¶ Quarto perſuadet
natura angelica hominibꝰ ī greſ-
ſum religionis Nam exodi. xxiij.
ſcribitur. Ecce ego mitto angelum
meum qui precedit te et cuſtodiat
te in via ſcꝫ ingreſſus religionis.
⁊ introducat in locum quem ꝑaui
obſerua eū et audi vocem eius. Et
beatus bernardus in meditationi-
bus dicit ꝙ ſancti angeli exultant
quando venimus ad r̄ligionem tā

q̄ꝫ ſuper hijs quos ab ipſa inferni
porta cernerent reuocatos. Hec ille
¶ Quinto perſuadent nobis ingreſ-
ſum religionis ſcōꝝ dicta Vnde be
atus gregorius in omelia. xxv. di-
cit. Ecce vocat ꝑ ſe. vocat per āge-
los. vocat per patriarchas. vocat
ꝑ ꝓphetas. vocat ꝑ apoſtolos. vo-
cat per paſtores. vocat per nos ple
rumqꝫ. vocat per miracula. quan-
doqꝫ vocat per flagella. quandoqꝫ
per aduerſa. nemo contemnat Hec
ille. Et beatus iheronimus in epiſ
tola ad eliodorum. O deſertum flo-
ribus xp̄i vernans. O ſolitudo in
qua naſcuntur illi lapides de qui-
bus in apocali. xxi. dicitur. Ciui-
tas magni regis conſtituitur o he
remus familarius dea gaudens.
Quid agis frater in ſeculo qui ma
ior es mundo? Et idem in epiſtola
ad eundem Audi edictum regis tu
i mat. duodecimo ⁊ luce vndecima
Qui nou eſt mecum aduerſum me
eſt. ⁊ qui mecum non colligit ſper-
git Recordare tyrocinij tui diem in
quo in baptiſmate xp̄o conſepultꝰ
in ſacramēti verba iuraſti. ꝓ noīe
eius non te matri parciturū eſſe nō
patri. Ecce aduerſariꝰ xp̄m in pec
tore tuo conatur occidere Et ſequit̄
Licet in limine pater iaceat. percal
cato patre perge ſiccis oculis. ⁊ ad
vexillum crucis euola. ſolum pieta
tis genus ē in hacre eē crudelē. Ve
niet veniet dies illa qua victor red̄
taris ex hac miſera ⁊ erumpnoſa
ſolitudine. et exilio calamitatibus

anguſtijs ⁊ tribulationibus pleno
in patriā· q̊ ieroſolimā celeſtem vir
fortis coronatus incedas Hec ille·
Nā ab hijs religioſis non perit lex
ſcꝫ ſue ſalutis vt dicitur in epiſto-
la . qm̄ religio liberat a periculo .
purgat a peccatis· prebet magnitu
dinē grē· defendit a ↄtrarijs· cumu-
lat merita· ſublimat in dignitate .
ponit in quiete . dat arram paradi-
ſi· p̄bet tutelā in morte· largitur cel
ſitudinē glorie· Jō venite filij audi
te me timorem dn̄i docebo vos Ac
cedite ad deū ⁊ illuminamini· ⁊ mē
tes veſtre non cōfundent̄· qꝛ ꝑ reli
gioſis orat non ꝑ mundo· vt dicit̄
in euangelio. Dic hiſtorias ſi placꝫ
Circa quā religionē tria notabiꝰ
Primo multiplicitatem.
Secundo bonitatem·
Tertio perfectionem ·
Circa p̄mū p̄ncipale ponit ſcūs
doctor ſcd̄a ſcd̄e· q. clxxxiij. magnā
varietatē religionū cū p̄s q̇ dicit
B Aſtitit regina a dextris tuis
ī veſtitu deaurato circundata vari
etate· Hec nanqꝫ regina religio eſt
q̄ via aurea eſt ad ſeruiendū deo. ſꝫ
eſt in multiplici varietate. Nā aliq̄
inſtituta eſt ad opa vite actiue· ſcd̄ꝫ
illud iacobi p̄mo ca· Religio mun-
da ⁊ īmaculata. apud deū ⁊ patreꝫ
hec ē viſitare pupillos et viduas ī
tribulatione eoꝝ· q̄ oīa ad vitā ac-
tiuā ꝑtinent. Et hec ſunt ſacrificia
talium religioſoꝝ. ſicut dicit apoſ-
tolꝰ ad hebreos vltimo capitulo .
Beneficentie et communionis noli
te obliuiſci. Talibus enim hoſtijs
promeretur deus Et in iſta religio
ne poſſunt homines proficere ſine
habitu religioſo. qꝛ quicunqꝫ ſtatꝰ
hominum ⁊ mulierum poſſunt vi-
ſitare viduas. ⁊ pupillos· hoſpita
⁊ elemoſinas facere. Alia eſt reli-
gio ordinata ad militandum pro
deo. ſecundo q̊ ait beatus auguſti-
nus ad bonifacium· Noli eſtimare
neminem deo placere poſſe qui ar-
mis bellicis miniſtrat dummodo
tamē ad defēdēdum dei cultum rē
publicam iuſte ⁊ proximum pau-
perem arma ſuſceperit· Unde dici
tur machabeorum tertio capitulo·
Preliabitur prelium iſrahel cum
letitia. et dilatauit dominus gloriā
populo ſuo· et hoc ad reipublice de
fenſionem. Quo autem ad defenſi-
onem cultus diuini ibidem dicitur
Nos pugnabimus pro animabus
noſtris et legibus noſtris· Quo au
tem ad pauperum et pupillorum
defenſionem ibidem decimo quin
to . Simon dicit . Uos ſcitis
quanta ego et fratres mei et domꝰ
patris mei fecimus pro rege et pro
ſanctis prelia· Unde pſalmiſta·
Eripite pauperem et egenum de
manu peccatoris liberate . Hu-
ius religionis commeſtores ſunt
⁊ depopulatores illi qui ſolum no
mine ſunt milites ſancti iohan-
nis ſꝫ re vera ſūt milites carnis ſue
īplētes deſideria carnis ī luxuria
⁊ c̄pula portātes crucem in pectoꝛ
vt ſub ūbra ipſiꝰ poſſit mūdialit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

viuere meretrices ſuſtentare ⁊ ſola
noïe militare Alia ē religio q̄ ordi-
natur ad ↄfeſſiones audiendas ⁊ p̄
dicationes faciendas Vñ beat⁹ gre
gori⁹ ſup ezechielē dicit Mai⁹ etiā
ē ſpūalib⁹ armis ↄtra errores he-
reticoꝝ ⁊ temptationes demonū fi
deles defēdere. q̄ȝ corpalib⁹ armis
populū fidelē tueri Et ī collatioīb⁹
patrū abbas neſtorius ait Sūt q̇dā
eligentes egrotantiū curā. alij inter
ceſſionē ꝑ miſeris atqȝ oppſſis A
lij doctrine inſtāt. Et h⁹ religionis
ſūt oēs fratres mendicantes q̇ hijs
officijs ꝓpe dediti ſunt. ſicut ſūt p̄-
dicatores. minores. auguſtinē. et
carmelite. C

CAlia ē religio q̄ ordinata ē ad ſtu-
diū. ſcdm beatū iheronimū ī epl'a
ad paulinū q̄ īuitat eū ad dicendū
in ſtatu monaſtico dicens. Diſcam⁹
in terris q̇ꝝ ſcientia ↄſeuerat in celo
Et idē. Quicquid q̄ſieris tecū ſci-
re conabor. Et hec religio valde ne
ceſſaria ē. ymmo ſine ſtudio ſcien-
tiaꝝ ⁊ ſcripturaꝝ fides petit. Et ſi
vnq̄ȝ fides fuit in periculo. nunc
maxime eſt. eo q relicto ſtudio oēs
dediti ſunt ypocriſi iā ↄſequuntur
ꝓbi viri. ñ audiūt āpli⁹ ea q̄ ſunt
fidei. q2 vulgus cōe ammō ſeq̇tur
nouitates. clamores ⁊ act⁹ īſuetos
fabulas ⁊ oſtenſiones. heu fides q̊
vadis. verſus q̊ iter tuū arripis.
Quis āmō te tuebitur. quis defen
det. q̇s dubia dilucidabit. quis con
futabit hereſes. O hūana fatuitas
O leuitas cordis. O vana deceptio
h⁹ tēporis. Nemo iam laborat diſ-
cere id qđ ſibi neceſſariū eſt ad eter
nā ſalutē ↄſequendā. Quis iā fidē
catholicā ſi eccē neceſſariū eēt ad ī-
pugnatione hereticorū defēdere poſ
ſet. Iā īpletū ē tēpus apoſtoli pau-
li dicentis ad ſcdm thimotheū. Erit
eī tēp⁹ cū ſanam doctrinā non ſuſ
tinebunt. ſȝ ad ſua deſideria coacer
uabunt ſibi magiſtros prurientes
aurib⁹. ⁊ a veritate quidē auditū a
uertent. ad fabulas āt ↄuertent̄. tu
vero vigila. ⁊ q̄ȝtū ſit neceſſariū
ſtudiū nota. Primo eī ē neceſſariū
vite ↄtēplatiue. coadiuuando hoīez
ad contēplandū. illuminando intel
lectū in ↄſideratione diuinoꝝ Vñ ī
laudē viri iuſti dicit̄ in pſ: In lege
dñi meditabit̄ die ac nocte. Et eccī
xxxix. Sapientiā antiq̊ꝝ exquiēt ſa
piens. ⁊ in ꝓphetis vacabit. Simi
liter adiuuat vitā ↄtēplatiuā. remo
uendo ↄtemplationis pericula. ſcȝ
errores qui in cōtemplatione diui-
norū frequenter accidunt hijs qui
ſcripturas ignorant. ſicut in colla-
tionibus patrum legitur. q abbas
ſerapion propter ſimplicitatem in
cidit errorem ātropomorphitarum
id eſt illorum qui dicunt deum hu-
manum formam habere Vnde gre
gorius. in vi. moralium dicit Non
nulli dum plus exquirunt contem
plando q̄ȝ capiūt vſqȝ ad peruerſa
dogmata erumpunt. ⁊ dum veri-
tatis eſſe diſcipuli humiliter negli-
gunt. magiſtri errorum fiūt Prop
ter hoc dicitur eccl'ſ quito Cogitaui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

in corde meo abſtrahere a vino car
nem meam vt animum meuꝫ trāſ
ferrem ad ſapientiam deuitaremqꝫ
ſtultitiam. Jordō eſt neceſſariuꝫ
ſtudium ad vitam actiuam. maxi-
me illis que predicare habent . Vn̄
ad thitum primo Amplectere eum
qui ſcd̄m doctrinam eſt fidelem ſer
monem vt potens ſis exhortari in
doctrina ſana ⁊ eos qui cōtradicūt
arguere Nec obſtat ꝙ apoſtoli ſine
ſtudio litterarum ad predicandum
ſunt miſſi. quia vt iheronimus di
cit in epiſtola ad paulinum. Quic-
quid aliis exercitatio et quotidia-
na in lege meditatio tribuere ſolet
illis ſpiritus ſanctus ſuggerebat.
Tertio ſtudium eſt neceſſariū ad ō
ne quod commune eſt religioni . et
maxime ad vitandum carnis laſci
uiam Vnde ieronimus ad ruſticuꝫ
monachum ait. Ama ſcientiā ſcrip
turarum et carnis vicia non ama-
bis. Auertit enim animum a cogi-
tatione laſciue ⁊ carnem macerat .
Juxta illud eccī. xxxi Vigilia honeſ
tatis tabefaciet carnes . Quarto
ſtudium eſt neceſſarium ad auferē-
dum cupiditatem diuitiarum . Nā
ſapientie quinto capi. ſcribitur Di
uitias nichil eſſe dixi in compara-
tione illius. Quinto ſtudium eſt
neceſſarium ad obedientie documē
tum . unde aug⁹ in libro de operi-
bus monachorum Que eſt peruer-
ſitas lectioni nolle obtemperare ⁊
Patꝫ ergo quomodo hec vltima re
ligio īter plures nominatas ē val-

de neceſſaria et vtilis . Ad hanc er-
go currere ſatagitte. quia maxime
in iſta non peribit lex. Et hoc ſatis
eſt de primo principali. .D
Circa ſecundū principale predi
cant quidam ⁊ aſſerunt ꝙ religio-
ſi non poſſunt habere aliquid in ꝯ-
muni . volentes eos talem ſequi
paupertatem vt omnio bonis tem
poralibus quibuſcunqꝫ careant. E
go autem ſequens doctrinam ſanc
ti doctoris vbi ſupra dico ꝙ in cō-
muni habere non contradicit per-
fectioni religionis . Quod probo
auctoritate ratione ⁊ exemplo .
Auctoritate quidem ſancti proſpe-
ri de vita contemplatiua . vt patet
xii. queſtione prima. vbi dicitur.
Expedit facultates eccleſie poſſide
ri . ⁊ proprias perfectionis amore
contempne. Non enim proprie ſūt
ſed communes eccleſie facultates .
Et ideo quiſquis omnis dimiſſis
que habuerit aut venditis ſit rei ſu
e contemptor. cum prepoſitus fac-
tus fuerit eccleſie omnium que ha-
bet eccleſia efficitur diſpenſator .
Deniqꝫ ſanctus paulinus. vt ipſi
melius noſtis ingentia predia que
fuerunt ſua vendita pauperibus
erogauit. ſed cum factus eſſet epiſ-
copus non contempſit eccleſie fa-
cultates ſed fideliſſime diſpēſauit
quo facto ſatis oſtendit et propria
debere propter perfectionem con-
temni. et ſine impedimento perfec-
tionis poſſe eccleſie facultates qui
profecto cōmunia poſſidere, hec ille

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Ratione autē probatur qm̄ ꝑfectio
religionis non conſiſtit eſſentialit̄
in paupertate: ſed in criſti ſeq̄la Se-
cundum illud ihero · ſuper math ·
quia non ſufficit omnia relinquere
addit petrus q̄ perfectū eſt. id ē ſe-
cuti ſumus te · Paupertas autē eſt
ſicut inſtrumentū perueniendi ad
perfectionē Vn̄ in collationib⁹ pa-
trum abbas moyſes dicit · Ieiunia
vigilie meditatio ſcripturaꝝ nudi-
tas ac priuatio oīm facultatū non
perfectio. ſed perfectionis inſtrumē-
ta ſunt Priuatio autē omniū facul-
tatum eſt inſtrumentū perfectiōis
inquantū per ipſā remouentur tria
īpedimenta caritatis E

Quoꝝ primū eſt ſollicitudo quam
diuitie ſecum ferunt Vnde domin⁹
dicit math · xiij · quod autē ſemina-
tum eſt in ſpinis · hij ſunt qui ver-
bum dei audiunt · et ſollicitudo hu-
ius ſeculi et fallatie diuitiaꝝ ſuffo-
cant illud ¶ Secundum īpedimē-
tum eſt amor diuitiaꝝ · qui ex diui-
tijs poſſeſſis augetur Vn̄ iheroni-
mus ſuper math · q̄ diuitie habite
difficile contemnuntur · Non dicit
dominus · īpoſſibile eſt diuitē ītra-
re in regnū celoꝝ · ſed difficile ·

¶ Tercium īpedimentū eſt ina-
nis gloria que ex diuitijs naſcitur ·
ſcd̄m illud p̄s · qui confidunt ī vir-
tute ſua et in multitudine diuitiaꝝ
ſuaꝝ gloriantur Sed hoꝝ triū pri-
mum non poteſt a diuitijs ſepara-
ri totaliter · ſiue ſint magne ſiue ꝑ-
ue · neceſſe eſt hoīem aliqualit̄ ſol-
licitum eſſe de acquirendis Nec oīs
ſollicitudo a dn̄o interdicitur ſed tā-
tum ſuperflua et nociua . Vn̄ ſuper
illud math · vi · Nolite ſolliciti eſſe
anime veſtre quid manducetis Di-
cit aug · in libro de ſermone domi-
ni in monte Non hoc dicit · vt non
iſta procurent q̄ntum neceſſitatis
eſt: ſed vt nō iſta intueantur · et ꝓp-
ter iſta faciant · quicquid in euange-
lij predicatione facere iubentur Hec
ille Alia autē duo non conſequūt̄ ·
niſi poſſidentes diuitias · que poſ-
ſunt ſiue magne ſiue parue ſint ha-
beri in proprio · nam ſollicitudo q̄
circa proprias res habetur pertinet
ad bonum priuatū · qua quis ſe tē-
poraliter amat · ſed ſollicitudo que
adhibetur circa res communes per-
tinet ad amorē caritatis que non q̄-
rit que ſua ſunt · ſed cōmunibus ī-
tendit · ſed quia religio ad perfectio-
nem caritatis ordinatur quā ꝑficit
amor dei vſqꝫ ad contemptum ſui
ergo habere aliquid in communi n̄
minuit perfectionē religionis · licet
per hoc poſſit impediri aliquis al-
tior modus caritatis: ſcꝫ dei contē-
platio · ¶ Exemplo aūt probatur
quia vt patet iohannis xij · ca Criſ-
tus habuit loculos · in quib⁹ que ei
oblata erant ſeruabantur · et ꝑ hoc
habebat ipſe cum apoſtolis in cō-
muni · nec obſtat qđ dr̄ q̄ in cruce
nichil habuit in communi · nec etiā
in perticulari cū ibi poſit⁹ ſit nud⁹
Et ratio hui⁹ eſt · qm̄ tūc etiam ha-
buit in communi · q̄r corpus ſuum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

expoſuit pro cōmuni vtilitate ī cru
ce· qꝛ ipſe eſt et fuit propiciatio pro
peccatis noſtris· et nō ſolū noſtris
ſed etiam oīm peccatorꝫ Vn̄ conclu
ſionaliter loquendo dico qꝫ licet ha
bere in cōmuni ad neceſſitatem nō
minuendo religionis perfectionem
Ideo beatus aug· dicit· et poītur
xij· q.i· Exemplum domini accipi
te conuerſantis ī terra· quare habu
erit loculos cui angeli miniſtrabāt
niſi quia eccleſia ipſius loculos ha
bitura erat· quare ipſe furem admi-
ſit· niſi vt eius eccleſia fures aliqñ
cum patitur tolleret Hec ibi Non·
ergo recte ſentiunt qui predicāt·qꝫ
habere in communi cauſat īꝑfectio
nem in religione Et hoc de ſecun
do principali·

F

Circa terciū principale·ſcz cir-
ca bonitatem religionis·ſolꝫ verſa
ri queſtio inter doctores·videlicet·ꝗ̄
vita eſt perfectior in religione· an
ſolitaria· an ſocialis· et conuerſati
ua Et aug· in libro de operibꝰ mo
nachorꝫ videtur ſentire· qꝫ religio
ſolitaria ſit perfectior ·Hijs eī ver-
bis vtitur Illos ſanctiores eſſe di-
cimus·quia conſpectu hoīm ſepa-
ti nullum ad ſe prebent acceſſū vi-
uentes in magna intentione oratio
num· Hec ibi Sꝫ iheronimꝰ vt ipē
teſtatur in epiſtola ad ruſticū mōa-
chum videtur oppoſitū fore cenſēs
ait enim · Michi placet vt habeas
ſāctum contuberniū· nec ipſe te do
ceas Hec ille In quibus dictis va-
ria videtur verſari ſententia Vn̄ ꝑ
hijs eſt aduertendū qꝫ homo poteſt
conſiderari dupliciter · Vno modo
vt in eſt actu perfecto contēplatio-
nis Alio modo vt indiget admini-
culo ſalutis Si primo mō tunc ve
rum ē quod aug. dicit in pria auc-
toritate·in qua laudat vitam ſolita
riam· ſicut fuit ꝑfectio religioīs io
hannis baptiſte·qui adhuc in vte-
ro matris erat plenus ſpiritu ſanc
to ·Si ſecundo modo·tunc ſecunda
auctoritas beati iheronimi habꝫ lo
cum que laudat vitā ſocialē· quia
talis imperfectꝰ poſſet errare in cō
templatioē Et in hoc concordat gre
gorius triceſimo moraliū di· q̄d pro-
deſt ſolitudo corporis ſi defuerit ſo
litudo cordis Et ſic concordant iſ-
te auctoritates Sed iterū diſtinguē
dū ē: qꝛ aut loquimur de ꝑfectione
religioſi quo ad ſe aut quo ad alios
Si primo modo· tunc profecto me-
lior eſt et perfectior ē vita ſolitaria
q̄ꝫ ſocialis · ſi ſecundo modo ·tunc
vita ſocialis eſt ꝑfectior· quia ſanc-
ta ruſticitas ſolū ſibi ꝓdeſt Michi
tamen videtur· qꝫ tutior et ꝑfectior
eſt vita ſocialis q̄ꝫ ſolitaria·ratio-
ne eorum que poſſunt aduenire Et
hoc ſatis eſt de tercia principali·

Dominica palmarum ·
Sermo de die determinata ſump-
tionis euchariſtie·

Hoc ſentite in vobis · quod
et in criſto iheſu · ꝛc·
Ad philippenſes ſecunda

capitulo Huc vſqȝ in quadrageſima locuti ſum⁹ de penitentia et cōmuniter de omnibus quib⁹ peccator preparari poteſt ad euchariſtie ſūptionē Ideo preſentis ſermonis intentio · et aliaꝝ qui vſqȝ ad feriā quintā incluſiue predicabuntur erit et eſt de tam venerabili ſacramento loqui· Non quidē vt res in ſe expoſtulat. ſed vt facultas ingenij preſtabit exigui Pro cui⁹ materie principio pono iſtam concluſionē ·

Quod quilibet criſtianus tenetur ſemel in anno ſumere corpus criſti· et qui non recipit· nō eſt verus criſtianus : quā concluſionem auctoritate et ratione probo quo ad vtrāqȝ ꝑtem · Auctoritate quidē· vt patet extra de penitentijs et remiſſionib⁹ ·in ca· Omnis· vbi dicitur Omnis vtriuſqȝ ſex⁹ fidelꝫ poſtq̄ȝ ad annos diſcretionis ꝑuenerit· tenetur ſemꝫ in anno propria peccata proprio ſacerdoti confiteri· et euchariſtiam ſumere· ſaltē in paſchate niſi de conſilio confeſſoris ob aliquā legittimā cauſā retract⁹ fuerit Hec ibi · ¶ Ratione aūt probo ſic per ſanctum doctorē prima ꝑte· q· xxx · Omnes homines obligantꝫ id facere · quod eis proſit ad ſalutē aīe ſȝ ſumē euchariſtiā ꝓdeſt ſaluti anime omniū hoīm digne ſumentium· ergo omnes hoīes obligantꝫ ad ipſius ſūptionē Vn̄ beat⁹ aug· in libro de verbis dn̄i dicit Iſte panis cotidianus eſt accipe cotidie· vt cotidie tibi proſit ·

¶ Preterea omnes homines obligantur querere et facere : vt habeāt vitam eternam. ſed vita eterna ſine ſumptione euchariſtie haberi non p̄t· ergo oēs hoīes obligātur ad ipſius ſūptionē Vn̄ iohannis vi. ca. ſcribitur · niſi manducaueritis carnem filij hominis et biberitis eius ſanguinem· non habebitis vitā in vobis: ſcȝ eternam ¶ Secunda ꝑs probatur ſic · qui non cuſtodit mādata eccleſie non eſt bonus criſtianus: ſed non ſumens euchariſtiam contemnit mandata eccleſie · ergo ⁊c· Ideo apl's in epl'a hodierna hortatur nos ad hoc· et dicit Hoc ſentite in vobis quod et in criſto iheſu· ſcȝ ſentitum eſt ſcȝ eſſe· ſed in criſto fuit vera diuinitas et humaītas ergo in nobis ſentire debem⁹ verā dei diuinitatē et humanitatē· ſed h̄ non poteſt aliter fieri niſi in ſūptione corporis criſti vbi hec duo credimus eſſe · ergo ſecūdum apoſtolū ad hoc obligamur Dic hiſtorias ſi placet Sed quia magna eſt difficultas et dubitatio de die ſumptionis tanti ſacramenti quia aliq̄ opinantur q̄ debeat ſumi preciſe ī die paſche· aliq̄ ī die cene· aliq̄ īdifferēter oī tempore· Ideo de iſta ſumptioīs die erit ſermo noſter·

Circa quam tria conſiderabimus ·

¶ Primo quid de die cene

Secundo quid de die paſche ·

¶ Tercio q̄d de termīatione

Circa p̄mum p̄cipale· ſcȝ an ī die cene debeat ſumi euchariſtia · xij ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ad preſens adducā rationes quib⁹
videbitur audientibus q̄ in die ce-
ne debeat ſumi corpus criſti ac etiā
alijs diebus. qd̄ fiendo videtur eſſe
ſatiſfactum eccleſie

B

¶ Prima ratio. de con. diſ. ij. ca.
Et ſi non frequentius dicit. q̄ ſi n̄
frequentius faciat in anno. ſaltem
faciat in natali. in paſcha. et in pen
thecoſten Sed ponatur q̄ per totū
anni circulū ſingul' dieb⁹ q̄s fece-
rit. qd̄ adhuc hodie poſſʒ aliquis fa
cere adhibitis debitis circūſtantijs.
obmiſit tamen illis tribus diebus.
aut propter debilitatē. aut propter
reuerentiam tāti ſacramēti. q̄ ſe re-
putauit indignū. nūquid obligat'
ad diem paſche. Certe non q̄ iam
ſufficit mādato eccleſie q̄ eſt ſemel
in anno ſumere. ergo ſi ſumeret in
die iouis ſatiſfaceret. ¶ Secunda
ratio eſt iſta. Quotiens quis cadit
totiens debet accipere medicinam.
ſed quotiens ſanguis criſti ſumit'.
et in ora fideliū infundit' in remiſ-
ſionem peccatoꝝ ſumit'. vt dr̄ de
con. diſ. ij. ca. Cotidie. ergo ſi ante
reſurrectionē quis cadit. et in die ce
ne ſatiſfecerit. non eſt ei neceſſe eucha
riſtiam ſumere in die paſche

¶ Tercia ratio eſt iſta. Omnis criſti
actio noſtra eſt inſtructio. vt patet
in ca. Significaſti de electionibus
ſed criſtus in die cene cōmunicauit
et in hac die hoc ſacramētum inſtitu
it. ergo conueniēs eſt vt ei⁹ inſtitu-
tionem ſequamur. ¶ C

Vn̄ cena dn̄i in quatuor eſt ꝑuilegi
ata ¶ Prīo q̄ ea die penitens reci-
pitur ad cōmunionē ¶ Secundo q̄
in ea nouū teſtamētū incepit. et ve-
tus teſtamētum t'minatū fuit ¶ Ter-
cio q̄ in ea fit olei conſecratio.
¶ quarto. q̄ in ea fuit inſtitutū h̄ ſa-
cramētū. et īſtituens ſacramētū ſūp
ſit. vt daret nobis exemplū et prin-
cipiū noue legis ergo ī illa die ad h̄
ſignificādum debem⁹ conueīenti⁹
aſſumere. ¶ quarta ratio eſt iſta.
qm̄ de con. diſtin. ij. in ca. In cena
Sother papa reprehendit omnes il
los. qui illa die non ſumūt eucha-
riſtiam: ſed reprehenſio non dat' ni
ſi errantibus. ergo videtur q̄ n̄ ſo
lum ſatiſfaciat ille q̄ in die cene ſuſ-
cipit ſed etiam peccat ſi non fecit.
¶ quinta ratio eſt illa. In eccleſia
dei non debet apparere aliq̄ cōfuſio
in agend̄o. ſed cū in die cene oēs cleri
ci cōmunicent. ſi layci non cōmuni
carent videtur confuſio in eccl̄ia ap
parere q̄ diuerſitas in ſūptione. vi
det' ergo ne appareat aliq̄ diūſitas
et cōfuſio illa die oēs criſtiani debēt
ſumē ſic' antiq̄t⁹ fiebat. vt de cō. d.
ij. ca. Peracta cū duob⁹ ſeq̄ntibus
¶ Sexta ratio ē illa. qm̄ ī ca. q̄ paſ-
ſ⁹ de cō. d. ij. dr̄ Vnicū corp⁹ xp̄i ſu
m⁹ ſic' oēs. vnā fidē. vnā ſpē vnāʒ
ſic' caritatē oēs tenem⁹ Hec ibi. qd̄
vt euidēti⁹ demōſtraret' cōueniēs
ē vt tā eccleſiaſticos ⁊ mūdiales vi
deat' vna ſūptio: ſʒ clerici ſumūt ī
die cene. ergo et layci ſumere debent
¶ Septīa rō eſt iſta. ſignū cōueniēt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

precedit ſignatū· vt patet de con· d·
ij· ca· Signū· et ca. Spēs Sed criſ
tus per tale ſacramētū qd̄ inſtituit
ſignificauit mortē ſuam tunc īme-
diate ſubſecuturā· conuenientius er
go vr̄ eſſe ſumendū in cena que p̄-
cedit paſceuē q̄ in reſurrectione · q̄
ſequitur iuxta dictū criſti Quocieſ-
cunqꝫ hoc feceritis mortem dn̄i an-
nunciabitis· ergo vr̄ ſumendū po-
tius in die cene q̄ in die paſche·
¶ Octaua ratio eſt iſta In dubijs tu-
tior pars tenenda eſt· ſed preuentio
tp̄is ſemꝑ videtur ſecurior: ergo ſe
curi⁹ eſt ſumere in die cene q̄ ī die
paſche ¶ Nona ratio eſt iſta · qꝛ text⁹
in ca· Omnis vtriuſqꝫ ſex⁹ dicit ad
minus in paſcha· q̄ verbū eſt ter-
minus peremtorius: et vltima me-
ta ſtatuta a lege et termin⁹ ad quē
Si ergo ante paſcha ſatiſfaciat ma
gis ſatiſfaciat edicto . qd̄ pluris eſt
tanti eſt Vnde dici ſolet in prouer-
bijs · ſi non potes michi dare dena
rium ſaltem cōmoda biſantiū · qd̄
eſt nomen diminutiuū denarij· Et
ſic qui recipit in paſcha euchariſtiā
diminutiue facit. ſed in die cene de-
bitum facit ¶ Decima ratio eſt iſta
tale ſacramentū ſumitur in memo
riam paſſionis criſti ·ca · Cū fran
gitur· de con· diſ· ij· · vbi dr̄ Cū frā-
gitur hoſtia· dum ſanguis de cali-
ce in ora fidelium ſumit̄ quid aliud
q̄ dominice corporis in cruce īmo
latio eiuſqꝫ ſanguinis de latere ef-
fuſio deſignatur: ſed dies cene pre-
cedit paſſionem· ergo· ¶ Vndecīa
ratio eſt iſta· qꝛ dicit aug· ī libro de
trinitate· quia morte dn̄i liberati ſu
mus hui⁹ rei memores cōmedēdo
et potando · que pro nobis oblata
ſunt ſignificam⁹ · ¶ Duodecima
et vltima ratio eſt· qm̄ ī morte xp̄i
completa ſunt omnia veteris teſta
menti· ipſe dixit conſūmatū eſt · ſꝫ
euchariſtie inſtitutio fuit principi-
um noui teſtamenti· et finis vete-
ris teſtamenti · Vt inquit guilhel-
mus in tractatu de ſabbato ſancto
Ergo videtur· cū ſit illa die conſti-
tutū nouū teſtamentū tali die ſu-
mi oporteat ab hijs qui ſūt noui
teſtamenti. Ideo concluditur ex hijs
rationibus · q̄ euchariſtia ſumen-
da ſit die cene · quā concluſionē ac-
cipio de con· diſ· ij. ca· quia corpus
vbi dicitur : quia corpus aſſump-
tū ablaturus erat ab oculis et illa-
turus ad ſidera neceſſariū erat die
cene vt ſacramētum corporis et ſā-
guinis nobis conſecraret· et conſe-
cratum aſſumeret et vſum ſumen-
di doceret · Hec ibi · Et hoc ſatis eſt
de primo principali ·

Circa ſecundū pricipale · ſcꝫ an
ſolum in die paſche ſumenda ſit eu
chariſtia

Adduco
alias duodecī rationes q̄bus indu-
citur q̄ tm̄ in die prima paſche ſu
menda eſt euchariſtia · quarum pri
ma eſt iſta· vtꝫ extra de penitentijs
et remiſſionib⁹ ī ca . Omnis vtriuſ
qꝫ ſexu⁹ · ī qua fit mētio de ſūpcōe

euchariſtie dicit in paſchate·ſed p
paſchate intelligim⁹ diē reſurrexio
nis· ergo euchariſtia non debet ſu-
mi in die cene Scdā ratio eſt guil-
helmi in rationali diuinoꝝ· q̄ dicit
q̄ paſcha ſemper debet fieri in die
dn̄ica·qꝛ illud ſtatuit pius papa·et
etiam victor papa·qui ꝑpter h̄ cō-
cilium paleſtinū conuocauit·Licet
enim prius eadē die celebraret· qꝛ
tn̄ q̄dam inde dubitabant·angelus
dn̄i ad corroborandos illoꝝ aīos·
apparuit in hītu paſtorali herme
doctori·precipiens vt paſcha ſp die
dn̄ico ab omnib⁹ celebraretur·ſed ī
paſcha debemus ſuſcipere· ergo in
die dn̄ico et non in die cene Tercia
ratio eſt iſta·qm̄ in primitiua eccīa
olī pacta cōſecratioē ſacerdotes ō-
nes cōmunicabāt·ſic eī apl'i et ſcā
romana eccīa ſtatuerat· vtꝫ de cō·
diſ·ij·ca· Peracta·quā obſeruantiā
aug· nec laudat nec vituperat·vtꝫ
de con·diſ·ij·ca· Cotidie·ſed prop-
ter refrigentem caritatē ſtatutū eſt·
q̄ in natali·in paſcha·et penthecoſ
ten tm̄ ſumeretur·et poſtea eſt re-
ſtrictum ad diē paſche Ergo ex hīs
videtur q̄ non in die cene ſit ſum-
da euchariſtia· ſed tm̄ in paſchate·
¶ quarta ratio eſt iſta qua arguit
a diuerſitate officioꝝ· nam eccleſia
in cena gaudet cantando in perſo-
na penitentiū in principio miſſe il
lius diei Nos autē gloriari oportet
et ſic penitentes gloriant in cena
dn̄i·qꝛ paīaz egerūt p totā q̄dragesi-
mā et cantant cantica penitētium·
qꝛ gaudent angeli de conuerſione
penitentiū In die vō r̄ſurrexiōis ec
cleſia cātat in ꝑſona oīm Hec dies
quā fecit dn̄s· cantat reſurrexi. per
que dat intelligi· q̄ pctōres in die
cene debent contemplari crucē criſti
et in die paſche gaudere et epulari
cibo ſpirituali· ſcꝫ ſūptione eucha-
riſtie ¶ quinta ratio eſt iſta Statu
tum eſt pro ſolemnitate paſche et
agni paſchalis eſu·q̄ trib⁹ precedē
tibus· et trib⁹ ſequētib⁹ dieb⁹ poſt
penthecoſten et natale dn̄i q̄b⁹ oēs
habebant cōmunicare· et in quib⁹
etiam habebant ab amplexib⁹ cōiu
galibus abſtinere·vt ſtatutū eſt in
conſilio elibertano· vtꝫ de con·diſ·
ij·ca· Omnis·ſed ſtatutū debet ob-
ſeruari.ergo q̄ntūcumqꝫ quis com
municauerit in die cene non ſatiſfa
ceret ſtatuto eccleſie· ¶ Sexta ratio
eſt illa Preceptū eſt commedere ag
num die quo incepit veritas vite
noſtre· ſed in die reſurrexionis ince
pit veritas vite · quod probat · qꝛ
preceptum eſt commedere agnū cū
lactucis agreſtib⁹ et in aſimis ſin-
ceritatis·hoc eſt puro affectu et ītel
lectu · ſed quia criſtus in veritate
mortem noſtram moriendo deſtrux
it·et vitam noſtrā reſurgendo repa
rauit.ergo in die reſurrexiōis para
ta eſt nobis vita et per conſeq̄ns il-
la die cōmedē oꝫ agnū· id ē ſacram
euchariſtiā ī q̄ ē agn⁹ īmaculatus
¶ Septima ratio eſt illa· E
C Quoniam iudei triplex paſ-
cha fecerunt ſecundum guilhelmū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

in ca· de feſto paſchali ¶ Primum
in damaſco· qđ interpretatur corrio
tinee· et per hoc ſignificatur ſpūal'
tranſitus de vicijs ad virtutes· et ꝑ
tineam intelligitur peccatū· quia ſi
cut tinea īperceptibiliter deſtruit
veſtimentū· ita peccatum animā·
Et quando peccatum mouet' a no
bis fit ille tranſit? ¶ Secundū paſ
cha fuit celebratū in ſina. qđ interꝑ
tatur menſura· per quā ſignificat'
ſecūdum paſcha ſpirituale id ē trā
ſitus de virtute in virtutē· ꝑ qđ reſ
tituitur homini ſua menſura ad ce
leſtia· et tunc homo trāſeundo de v̄
tute in virtutē accedit ad menſurā·
per quā fact? eſt· vt ſit ſoci? ange
loꝝ ¶ Terciū paſcha fuit factum
in galgala· qđ interpretatur reuela
tio· et iſtud fit a nobis qū tranſim?
a mundo ad patrē id eſt ad celū vbi
reuelantur nobis que credim? nūc.
Primum paſcha criſtus non cele
brauit: quia peccatū non fecit· nec
inuentus eſt dolus in ore eius· Nec
celebrauit ſecundū paſcha· qꝛ dat?
eſt ei ſpirit? nō ad menſurā in pri
cipio conceptionis ſue· ¶ Terciū
paſcha celebrauit criſtus per reſur
rectionē ſuam . nec multū gaudiū
de primo paſchate· nec de ſecundo·
ſed de tercio loquit' apl's in epiſto
la ſolemnitatis illius diei paſchal'·
Fratres ſi conſurrexiſtis cum criſ
to · que ſurſū ſunt querite· vbi xp̄s
eſt in dextera dei ſedens Ad colorē·
iij· ca· Mortui enī eſtis et vita vr̄a
abſcondita eſt cum criſto · Mortui
enim eſtis vobis· vt iam non vo
bis: ſed domino viuatis · Vt dicit
apoſtolus Viuo ego· iam non ego
viuit vero in me criſtus· vita autē
vr̄a abſcondita eſt in deo· qꝛ nondū
apparet quid facturi eſtis: ſed cum
apparuerit criſtus vita veſtra· id ē
cum reſurrexerit apparebitis cum
ipſo in gloria Conſequens ergo et
neceſſarium videtur. qꝫ cū criſt? re
ſurrexit in dominica reſurrectiōis·
qui eſt vita noſtra· nos etiā viua
mus et reſurgam? per aſſūptionē
vite noſtre · id eſt criſti et corporis
et ſanguinis eius· quia eſt vita noſ
tra celeſtis et ſuperna · ¶ Octaua
ratio eſt iſta Euchariſtia eſt ſacra
mentū noue legis que lex a reſurrec
tione ſumpſit exordiū· et ex illo ſa
cramento efficimur noua progeni
es tanq̄ꝫ filij adoptionis· ergo ī die
reſurrectionis ſumi debet·
¶ Nona ratio eſt iſta · In oībus tuti
or via eſt tenenda · ſed omnes ſcrip
ture · que loquunt' de ſumptiōe cor
poris criſti nominant diem paſche
ergo tutius ē illa die ſumere q̄ꝫ die
cene· ¶ Decima ratio eſt iſta. om
nes ſeptem dies paſche īcipiendo
a dominica habentur in vna die· et
ſemper in eis cātatur · hec dies quā
fecit dominus exultemus· ⁊c̄ Et in
prefatione Te q̄dem domīe oī tem
pore· ſed ī hoc potiſſimum die glo
rioſius predicare· Et in eis ſemper
agitur de reſurrexione· ad oſtenden
dum · qꝫ per ſeptem dona ſpiritus
ſancti peruenimus ad reſurrexiōeꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vel quia in tota vita noſtra que per
ſeptē dies currit debem⁹ āhelare ad
gloriam reſurrexionis Sic et in ve
teri teſtamēto per ſeptē dies celebra
batur ſcenophegia· que appellatur
fixio tabernaculoꝝ ad deſignandū
q꜄ quecunqꝫ hac die facimus· ideo
facere debemus vt in celo taberna-
cula noſtra figam⁹. quod fit ꝑ glo
riā īmortalitatis quā ſperamus et
firmiter credim⁹ · vt patet p̄io ca.
de ſūma trinitate · ſi cum criſto re-
ſurgamus per ſūptionē ſacri cor-
poris ¶ Vndecima ratio adducit̄
ſiue ſumitur ex auctoritate guilhel
mi in rationali diuinorū exponētis
epl̄am illius diei ad chorīth ·
¶ Expurgate vetus fermentū·id
eſt abicite vetuſtatē a vobis·et quī
ta feria eſt finis vetuſtatis·id ē vete
ris teſtamenti·ſicut eſtis azimi·id ē
eſſe debetis per baptiſmū et penitē
tiam Et enī paſcha noſtꝝ īmolat⁹
eſt criſtus·quaſi dicat·coctus eſt ag
nus et paratus·venite et epulemur
qui agnus eſt criſtus · nam criſtus
ē paſcha noſtrū·id eſt agn⁹ paſcha
lis: qꝛ per ipſū et ab ipſo et ad ipſū
deuenimus triplici modo Nō ī fer
mento veteri· nec in fermento ma-
litie id eſt male voluntatis· et neq̄-
tie et praue intelligentie·ſed in azi-
mis ſinceritatis et veritatis· id eſt
accenſo effectu et purificato intellec
tu· et ſinceritate caritatis·ſed reſur
rexio criſti eſt nobis trāſitus ad vi-
tam · ergo illa die communicandū
eſt· ¶ Duodecima et vltima ratio
eſt illa · quoniā omnes auctorita-
tes doctoꝝ theologorum hoc aſſerūt
Nā ſanctus tho· tcia pte·q·lxxxviij
ar.iiij·hoc tenet · Bonauentura li·
iiij. ſenten·q·ij·idem dicit Richar-
dus in q̄rto ·diſ·xiij·h̄ idē Landul-
phus in q̄rto diſ·xx·idē ſentit Et cō
muīter oēs theologi doctores tenēt·
et ſequuntur iſtam viā · Hijs ergo
rationibus patet ſacrū xp̄i corpus
debere ſumi in die paſche

Et hoc de ſecundo principali

F

Circa terciū principale dico breuit̄
pro concordia p̄dictoꝝ· q꜄ paſcha ē
nomē grecū qđ hebrayce dicit̄ phaſe
qđ interp̄tatur latine tranſitus ſcđꝫ
bedam · Non enī đr paſcha a paſ-
ſione·ex eo q꜄ paſſim grece latīe đr
pati·ſed đr a tranſitu Et h̄ probo
ſcđꝫ ſenſū hiſtorialē·ex eo q꜄ extmi
nator angel⁹ videns ſanguinē ī fo
ribus iſrahelitaꝝ pertranſiuit · nec
eos ꝑcuſſit Et popul⁹ ex egipto trā
ſiuit.id eſt exiuit tercia die·mare ru
brū p̄tereundo ¶ Secundo đr paſ-
cha tranſitus ſcđꝫ ſenſū allegoricū
quia hoc tpe ecc̄ia tranſit ꝑ baptiſ-
mum ab infidelitate ad fidem·

¶ Tercio dicitur paſcha tranſit⁹
ſecundum ſenſum tropologicum.
Quoniam hoc tempore tranſitur
per confeſſionem ad contritionem
Et ſic de vicijs ad virtutem ·de pe
nitentia ad euchariſtiam ·

¶ Quarto
paſcha dicitur tranſitus ſcđꝫ ſēſū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

anagogicum · qꝛ hoc tempore criſ-
tus trãſiuit de mortalitate ad ĩmor
talitatē · et facit etiã nos tranſire · vt
dicitur in euangelio Cū vidiſſꝫ criſ
tus : quia veniſſet hora q̃ tranſiret
de hoc mundo ad patrē Et nomĩa
mus hoc paſcha greco vocabulo ſe
cundū guilhelmū: non hebrayco · li
cet hebrayca lingua dignior ſit pp-
ter tres cauſas ¶ Primo ne videa-
mur iudayzare ¶ Secundo ne imite
mur quoſdã hereticos dicentes euã
gelium ſine cerimonialibꝰ non ſuf
ficere ad ſalutē ¶ Tercio qm̃ gre-
ca ligua antiquitus rome · et ĩ ita-
lia tante fuit auctoritatis · vt non
ſolum dies ſolemnes grecis noĩbꝰ
nuncuparent . vt paſcha · penthecoſ
ten · ephiphaniam · Verꝫ etiã digni-
tates Ep̃s archiepiſcopus patriar-
cha et ſimiles eiſdem grecis litteris
nominantur Sed yſidorus dicit qꝛ
paſcha non eſt nomen grecū ſed he
braycū Vnde hebrayce paſcha dicit̃
phaſe · id eſt tranſitꝰ · grece vero a pha
ſim qđ eſt paſſio Hec enĩ duo con-
ueniunt in hoc nomine paſcha · tã
ſecundū ſignificationē q̃ꝛ ſecundū
vocē · ſecundū ſignificationē · qm̃ ĩ
paſſione criſti eius fuit tranſitus ·
ſecundū vocē qꝛ paſcha · Vnde me-
rito hoc nomē habet intellectū vtꝛuſ
qꝫ nominis · et eſt latinū · vt ſit ex
duabus linguis fiat tercia ſcꝫ lati-
na Vñ ex hĩs que dicta ſunt poteſt
vnuſquiſqꝫ ſecundū ſuã deuotionē
ſumere corpꝰ criſti indifferenter in
die cene et in die paſchatis ·

G ¶ Si diligenter
hoc nomen paſcha interpretet̃ Nã
ſecundū interpretationē venerabil̃
bede paſcha dicitur tranſitꝰ · q̃ ſecū
dum omnem ſenſum iã dcm̃ eq̃ bñ
conuenit diei cene ſicut diei paſcha-
tis: qm̃ ſecundū hiſtoriã intelligi-
mꝰ tranſitum populi per mare ru-
brum de egipto · de captiuitate ad li
bertatem In cena autē criſtꝰ tranſi
uit de veteri lege ad nouã legē Per
veterem legē ſerui eramꝰ peccati ·
per nouam trãſiuimꝰ ad libertatē ·
Conuenit etiam paſcha per allego
riam ad cenam dñi · qꝛ per tale paſ-
cha tranſiuimus de infidelitate ab
ĩobedientia p̃mi parentis ad fidem
huius ſacramenti · Conuenit etiã
per tropologiam: quia per contri-
tionem et confeſſionem tranſiuimꝰ
ad venerabile ſacramentū euchariſ
tie Conuenit etiam ſecundū ſenſū
anagogicum: quia in cena domini
tranſiuit criſtus id eſt incepit tran-
ſire a mortalitate ad ĩmortalitatem
Vel ſecundum innocentium · fuit
tranſitus in cena quia propinquiꝰ
paſſionĩ ſue fuit ſaluator noſter criſ
tus · vel ſecundū beatū aug · quia
in paſſione dñi fuit tranſitus · et in
hoc verbo paſcha cõuenit tranſitꝰ
et paſſio et fit tranſitus ad paſſio-
nem in cena dñi que proprie appel
latur paſſcha · Et ideo proprie illa
die ſacramentū ſuſcipere poſſumꝰ
et eccleſie ſatiſfacimꝰ etiam ñ cõ-
municando in die reſurrectionis ·
Nec reperitur aliq̃s textus exp̃mēs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

pro die paſcatis diem reſurrexiōis
Verū qꝛ corpꝰ criſti poteſt ſumi du
plici cōſideratione. eo ꝙ mors criſ
ti nichil proficeret niſi eſſet reſurrec
tio Nam aut per meritū ſue paſſi
onis plangimꝰ mortē dn̄i. et corde
crucifigimur cū xp̄o. aut non habē
tes pr̄icipaliter reſpectū ad mortē
dn̄i. nō valentes corde crucifigi cū
criſto. nec plangere mortē et paſſio
nem letamur criſtum ſurrexiſſe a
mortuis. ac ipſū reſurgentem. qui
paulo ante mortuus fuerat deuote
et cum gaudio ſuſcipimꝰ. et ſince=
ru letamur effectum dicentes. Hec
dies quā fecit dominus. xc̄. Nec
poteſt gaudere quis de reſurrexiōē.
niſi etiam memor ſit paſſionis criſ
ti. Si primo modo. dico ꝙ corpꝰ
criſti ſuſcipitur in cena dn̄i. Si ſe=
cundo modo ſuſcipitur in die paſ=
chatis: quia qui ſuſcipiunt in cena
commemorant paſſionē. qui ſuſci=
piunt in paſchate. cōmemorant re=
ſurrexionē. non ergo contendāt ſu
mentes hoc diuerſo reſpectu. qꝛ nec
centurio nec zacheus inuicē conten=
derunt. nec inter ſe contrarij fuerūt.
Vt patet luce xix. et vij. ca. cū ille za
cheus dominum iheſū criſtū in do=
mo ſuſceperit letans et gaudēs Cē
turio dicit Dn̄e nō ſum dignꝰ. am
bo ſaluatorē hōrificantes. quāuis
non eodē modo ambo tn̄ miſericor
diam a domino conſecuti ſunt. Et
pro iſta concluſione faciunt verba
aug. de con. diſ. ij. ca Cotidie. quia
ſicut manna ꝑ quod ſignificat᷑ eu=
chariſtia omnem miniſtrabat ſapo
rem guſtantibus iuxta appetitum
ſuum. ſic ipſum corpꝰ criſti ſecun=
dū propriā voluntatem ſuſcipien=
tis. cauſat ſaporē et dulcorē ſecun=
dum fidē quā ſuſcipiens habet. Et
idem aug. ſuper iohannē ſexto ca.
Et habetur de con. diſ. ij. ca. Inui=
tat dicit. Manducatur xp̄s. vita
manducatur. nec occiditur vt man
ducetur: ſed viuificat mortuos. qn̄
manducatur. reficit non deficit Mā
ducatur criſtus viuit manducatus
quia ſurrexit occiſus Et beatꝰ ihe=
ronimus in omelia. et habet᷑ de cō=
ſe. diſ. ij. dicit. Hinc ergo penſemꝰ
quale ſit hoc ſacrificiū. qđ pro ab=
ſolutione noſtra paſſioēꝫ filij ſemꝑ
imitatur. Faciat ergo vnuſquiſqꝫ
iuxta ſuā deuotionem Vn̄ ſiqͥs ſuſ=
cipit in cena venerabile ſacramen=
tum euchariſtie ipſum laudo. ſi in
paſchate ipſū nō damno. ſi in vtro
qꝫ ipſū extollo .

H

Et vt oīa iſta firmiora ſint et oī
robore firmata adducā nouam de=
terminationem pape eugenij. ante
quem iſta queſtio delata eſt. que
ſic incipit. Dilecte fili. ſa. et apoſ=
tolicam benedictionem. fide digna
relatione percepimus in ciuitate li
cij non paruam per hec tempora ex
citatam fuiſſe commotionem de
die debite perceptionis ſacratiſſi=
mi corporis domini noſtri ihū criſ
ti. et quod per aliquos religioſos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſit affirmatū non cōmunicantes ac
tualiter in die reſurrectionis domi-
nice mortaliter peccare·etiam et ſi ī
die iouis ſancta· et alijs quibuſcū-
qꝫ diebꝰ infra annū plˀies et frequē
tatis vicibus cōmunicaſſēt qd͛ pijs
auribus eſt audire moleſtū Recoli-
mus alias per quoddam noſtrum
breue ſcripſiſſe venerabili nr̄o epiſ
copo liciēſi. qd͛ ītelligimus ſatiſfac
tum eſſe · ſi paulo ante vel paulo
poſt diem reſurrectionis quis com
municet Mirati ſumꝰ qd͛ poſtmo-
dum noua controuerſia ſurrexit · ſꝫ
inimicus homo ſuperſeminauit ſi
zaniam Nos igitur cupientes pur
gatum triticum in horreum dn̄i
congregare·et in vtilibꝰ contentio-
nibus finem dare · Attendentes iux
ta doctrinam ſancti aug· ꝙ ſolent
circumſtantie ſcripturaꝝ illumina
re ſubſtantiam veritatis·et non ſo-
lum adiacentia ſed etiam preceden-
tia et ſubſequentia verba ſunt con-
ſideranda prudenti cum dicat canō
eccleſie ¶ Omnes vtriuſqꝫ ſexꝰ fi-
deles ſaltem ſemel in anno confite-
antur· ſuſcipientes ad minꝰ in paſ
ca reuerenter eucharistie ſacramen-
tum et ſequitur· niſi de conſilijs ꝓ-
prij ſacerdotis ob aliquā rationabi
lem cauſam ad tempꝰ ab eiꝰ ꝑcep-
tione duxerint abſtinendū Dicimꝰ
expreſſe non eſſe intentionis legiſ-
latoris aīas illaqueare fideliū ſub
culpa mortali ad communicandū
preciſe in die reſurrectionis·ſed ter-
minū ſtatuiſſe a paſcha ad paſcha
cum dicit ſemel in anno et infra ad
minus in paſcha niſi ⁊c̄· Mens eī
magis ꝙ̄ verboꝝ ſonus attenden-
da eſt ītelligimus itaqꝫ optime ſa-
tiſfactum eſſe canoī ſi in ebdoma-
da ſancta · vel infra octauā paſche
reſurrexiois dominice ſecundū me
liorē diſpoſitionē conſcientie·et ac-
tionem mentis deuotionē fidelē ꝑ-
patione debita ſcm̄ euchariſtie pig
nus accipiūt · et cū domino paſcha
celebrant ad ſalutē ·Et huic ſenten
tie volumꝰ omnes acquieſcere ·q̄re
deuotioni tue committimꝰ vt p̄dic
ta vbi oporteret intelligas populis
nota facias ·Datum rome apd͛ ſāc
tum petꝝ ſub anulo noſtro ſecreto
die octaua iulij · Anno dn̄i milleſi
mo quadringenteſimo quadrageſi
moſexto Pontificatus noſtri anno
xv · Et hoc de tercio principali

¶ Feria ſecunda ebdomade pal
marū Sermo de mirabilibꝰ ſacro-
ſancte euchariſtie ·

Hoc ſentite in vobis quod ī
criſto ihesu . ca·vbi ſupra
Heri declarauimus qua
liter oēs criſtiani obligantur eucha
riſtiam ſumere ſemel in anno· et q̊
tempore poſſunt homines ſumere
¶ Hodie circa eandem materiā hꝰ
ſacramenti tam venerabilis ·pono
iſtam concluſionem·videlicet ꝙ ac
cedentes ad tam venerabile ſacramū
tum debent ieiuni accedere
A ¶ Iſtam concluſionē
ponit ſanctꝰ doctor tercia parte ·q·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

lxxx·quā probat tribus rationibus
Quaꝫ prima eſt propter honorem
tanti ſacramēti·vt ſcʒ intret os ho-
minis nondū aliquo cibo vel potu
infectum ·quam rationē ponit au-
guſ·in libro reſponſionum ad ianu
ariū. et ponitur de con·diſ·ij·ca. li
quido vbi dicitur liquido apparet
qm̄ primo acceperunt diſcipuli cor-
pus et ſanguinē domini· non eos
accepiſſe ieiunos ·Nunquid tm̄ ca-
lumniandum eſt vniuerſe ecc̄ie q̄
a ieiunis ſemper accipitur. Ex hoc
enim ſemper placuit ſpiritui ſācto
vt in honore tanti ſacramti prius i
os criſtiani corp⁹ dominicū intret·
q̄ ceteri cibi Nam ideo per vniuer
ſum orbem mos iſte ſeruatur·neqʒ
enim qꝛ poſt cibos dn̄s dedit prop-
teria pranſi aut cenati fratres ad il
lud ſacramentū accipiendū conueni
re debent· Hec ille ¶ Secunda ra-
tio eſt propter ſignificationē ſcʒ vt
detur intelligi· q̄ criſtus qui eſt r̄s
huius ſacramenti debet primo fū-
dari in cordib⁹ noſtris : ſecundum
illud mathei vi· Primū querite reg
nū dei · hanc rationē tangit aug ·
et ponit̄ de cō·diſ·ij·ca·vbi ſupra·
in quo dicitur · Namqʒ ſaluator q̄
vehementius cōmendaret miſteriū
hui⁹ altitudīeʒ vltimū hoc voluit
infigere cordibus et memorie diſci-
puloꝝ · a quib⁹ ad paſſionem diſ-
greſſurus erat ·Et ideo non prece-
pit quo deinceps ordīe ſumeret̄ ·hec
ibi ¶ Tercia ratio eſt propter peri
culū vomitus et ebrietatis q̄ qn̄qʒ
contingunt· ex hoc q̄ hoīes in ordi
nato cibo vtuntur Sicut apl's dicit
p̄ma ad cori.xi. Ali⁹ q̄dē eſurit·ali
us quidē ebrius eſt Verū ab hac ge
nerali regula excludunt̄ infirmi· q̄
ſtatī cōmunicandi ſunt·etiā poſt ci
bū ·ſi de eoꝝ periculo dubitaretur·
ne ſine cōmunione decedāt·qꝛ neceſ
ſitas legē n̄ habet·nā de cō·diſ·ij·dr̄
Preſbiter infirmū ſtatī cōmunicet
ne ſine cōmunione moriatur Jō dr̄
in themathe·hoc ſentite in vobis·i-
firmū et ratū habeatis· q̄ acceden-
tes ad hoc ſacramentū·debēt ieiuni
accedere·vt patet p̄ ratioēs tactas ·
¶ Circa hoc ſacramentū tria vide
bimus ¶ Prīo mirabilitatē·
¶ Secunda veritatē ¶ Tercio neceſ-
ſitatem · B
¶ Circa primū principale· ſcʒ h⁹
ſacramenti mirabilitatē ¶ Septē
mirabilia adducā·q̄ et ſi forte īpoſ-
ſibilia iudicāt̄ rōib⁹ tm̄ et exēpl̄ de-
clarabūt̄ eē poſſibilia Primū mi
rabile ē h̄ · Quō ē poſſibile· q̄ dic-
tis ill̄ quīqʒ v̄bis · hoc ē eī corpus
meū·ille pāis fiat illā et caro xp̄i q̄
pepēdit ī cruce·et illō corp⁹ ·vtʒ de
cō·d·ij·ca. n̄ oīs· vbi dr̄·q̄ p̄ bn̄dic
cōeʒ pāis efficit̄ corp⁹ xp̄i Sʒ quō
dicit text⁹ de cō·d·ij·ca· Pāis Vbi
āt ſacramtū cōficit̄ ·iam n̄ ſuis ſer
moīb⁹ ſacerdos vtit̄ :ſʒ vtitur ſer-
moīb⁹ xp̄i ergo xp̄i ſermo h̄ cōficit
ſacramtū·nec īmerito·qꝛ ſi tāta eſt
vis ī ſermoīb⁹ xp̄i · vt īcipet eē qō
n̄ erat q̄nto maior eē debʒ ei⁹ ōt⁹ vt
illō qō ē mutet ī alteꝝ · Dixit enim

et facta ſunt·mādauit et creata ſūt·
vt ait pſ̄· quia celū et terrā·mare et
omnia que in eis ſunt creauit · Et
alias deus ſua potentia rem vnam
mutauit in alterā · Vt patet geñ. i·
qū terrā conuertit in carnē· et geñ·
xix·qū vxorē loth conuertit in natu
ram ſal· et exodi tercio·qū virgam
conuertit in ſerpentē et ſerpentē in
virgam Nec inaudibile eſt et cōtra
naturā rem vnā mutari poſſe ī ali
am: quia natura in ſeipſa hoc ope·
ratur Vt dicit ariſto ·in ſecundo de
anima·qꝛ cibus conuertitur in ſub·
ſtantiā aliti·ergo a fortiori deus po
terit hoc operari In cuiꝰ virtute hec
tranſlatio fit · Vt dicit magiſter in
q̄rto·diſ·x·ca·vlt· ¶ Secundū mi
rabile eſt · quomodo hec tranſſub·
ſtantiatio ita ſubito poſſit fieri·cū
tanta ſit diſtantia a celo empireo·
vbi criſtus localiter adeſt· vſqꝫ ad
altare vbi panis localiter offertur·
Ad quod etiam dicendū eſt ·ꝙ licet
hoc videatur īpoſſibile · tamen p̄t
ratione exemplo naturali et exēplo
ſcripture eſſe poſſibile Et primo ra
tione Quū agens illiminatum qđ
nullam hꝫ reſiſtentiam nec intrin·
ſecā nec extrinſecam p̄t agere in in·
ſtanti·et in qualibet tꝑis menſura·
vt dicit ariſto · iiij · phiſicoꝝ ca· de
vacuo·et vi·phiſico. Sꝫ deꝰ ē agēs
illiminatum nullam habēs reſiſtē
tiam ·nec intrinſecam nec extrinſe·
cam·ergo poteſt in inſtanti agere il
lam tranſlatioēꝫ Exemplo autē na
ture hoc patet · qꝛ vt dicit ariſto·in
ſecundo de anima Lux in inſtāti dif
funditur per totum orbem ab orien
te in occidentem · ergo per locum a
maiori hoc fieri poterit ab auctore
nature Patet etiam exemplo ſcrip·
ture Vt patet daniel· xiiij. vbi dicit
ꝙ angelus apprehendit abbacuc
exn̄tem in iudea in vertice capilli et
in inſtanti portauit ipſum in babi
loniam ad danielem in lacu leonū·
et poſtea reportauit ipſū ad locum
priſtinū Similiter ſancta fide credi
mus ꝙ omnia corpora noſtra tꝑe
iudicij extremi in inſtanti erunt añ
conſpectum criſti · que tamen ſūt
ſperſa per omnes mundi partes vt
patet prima ad corin xv· vbi dicit
Omnes occurremus criſto in aera
ergo ⁊c̄ · ¶ Tercium mirabile eſt
quomodo corpus criſti tam mag·
num tam diffuſum ad quod capiē·
dum celum et terra non ſufficiunt·
poteſt tam parua contineri hoſtia.
Ad quod dicitur ·ꝙ corpꝰ criſti nō
ſolum eſt totum in tota hoſtia: ſed
etiam eſt totū in qualibet ꝑte hoſtie
Vt ponitur de con· diſ·ij· ca· Sigu
li Et ſunt verba ihero·vbi dicitur·
Singuli autē accipiunt criſtū dn̄m
et in ſingulis portionibus totus ē·
nec per ſingulos minuitur: ſed inte
grum ſe prebet in ſingulis Hec ibi
Sed quō hoc eſſe poſſit eſt ītelligē·
dum · ꝙ aliquid eſſe in loco poteſt
intelligi tripliciter ¶ Primo loca
liter et menſuratiue· ſicut ſunt cor·
pora ·que ambiuntur et circūdant
loco·puta copora habētia q̄ntitatē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

dimenſiuam ſicut eſt corpus homi
nis· ligni et lapidis· que oīa ſūt in
loco menſuratiue·
¶ Secundo aliquid eſt in loco dif
finitiue. qꝛ non habet quantitatem
dimenſiuam· et ita eſt in vno loco
ꝙ non poteſt eſſe in alio· vt ange-
lus qui ſimul et ſemel non poteſt
eſſe in pluribꝰ locis· vt declarat ſāc
tus doctor in prima pte ¶ Tercio
aliquid dicitur eſſe in loco preſen-
tialiter et potentialiter Sicut quā-
doqꝫ dicimꝰ regem eſſe in qualibꝫ
parte regni per potentiā ſuā· Mo-
do ad propoſitum dico· ꝙ deꝰ non
eſt in loco primo modo· qꝛ non ā-
bitur loco ꝗntitatiuo· nec ſecundo
modo· quia non eſt ita in vno loco
quin etiam ſit et eſſe poſſit in alio
loco· ſed eſt in loco potentialiter et
preſentialiter· Similiter eſt de cor-
pore criſti in hoſtia. quia eſt ibi ter
cio modo· et non primo modo· ne-
qꝫ ſecundo modo· vt patꝫ ītuenti·
Et ꝙ vna magna res poſſit ſtare ī
vna parua re· declaratur exemplo
nature et ſcripture Nā aīa ꝗ ita mag
na eſt ſtat in vno paruo corpore· et
etiam in qualibet parte corporis· et
vnus magnus mons· in vna pua
pupilla oculi. In ſcriptura etiam
legitur math· iij· ꝙ ſpiritus ſanctꝰ
qui ita magnus eſt in columba tā
parua ſtetit qū apparuit ſup criſtū
baptiſatum· ¶ quartū mirabile ē
quō idem corpus ſit ſimul in diū-
ſis locis· quia eadē hora in ytalia·
in francia in alamania et in ceteris
prouincijs· et in vnaqꝫ in pleriſqꝫ
locis ſimul et ſemel eſt Ad quod di
citur ꝙ fide tenendum eſt vnū et idē
criſti corpꝰ eſſe et poſſe eſſe in plu-
ribus locis· vt patet de cō· d· ij ca·
ꝗd ſit· vbi dr infra. Tanta videtur
vnitas eccleſie in criſto· et vnꝰ vbi-
qꝫ ſit pāis corporis criſti· et vnus
ſit calix ſanguīs eiꝰ Calix enī quē
ſacerdos catholicus ſacrificat non
eſt alius niſi ipſe quē dn̄s apoſtolꝭ
tradidit· qꝛ diuinitas verbi dei vi-
ta eſt que totum implet mundum·
ita licet multis locis et innumera-
bilibꝰ illō corpꝰ conſecretur· n̄ ſūt
tn̄ mlťa corpora criſti nec multi ca
lices· ſed vnū corpꝰ criſti et vnꝰ ſā
guis cū illo quē ſūpſit ī vtero vgi
nis et quē dedit apl'is· hec ibi· et ihe
ro· in obitu ſuo Sed ꝗſo pie ihū cꝰ
tanta eſt magnificētia· vt nl'la ꝗat
explicare creatura· quē celi mare et
oīa q̄ ī eis ābitu continēt capere n̄
poſſunt· q̄ idē totꝰ vbiqꝫ locoꝝ pre
ſens es· nec intus clauſꝰ ꝗ extra ex
cluſꝰ Hec ille ¶ Sed quō vna res
poſſit eſſe in pluribus locis· patet
exemplo nature et ſcripture· Et
primo nature· nam eadem vox nu-
mero· vt dicit beatus auguſtinꝰ· ē
in diuerſis auditoribus· et eadem
ſcientia eſt in docente et addiſcente
ſecundum commentatorem tercio
de anima· Patet etiam exemplo
ſcripture quarti regum quinto ca-
pitulo De heliſeo qui licet corpo-
re eſſet in domo erat tamen ſpiritu
pſens: qū gieſi recepit munera a

naaman principe ¶ quintū mira-
bile eſt· quō ad diuiſionē hoſtie criſ
tus nō diuidit᷑ ·Ad quod dr̄ q̄ cor
pus criſti non frāgitur: quia ē glo-
rioſo et īpaſſibile · Vn̄ ihero· ī obi
tu ſuo dicit· O magnū et inſcruta-
bile miſterium·panis accidētia frā
guntur ꝑ partes·et tn̄ in qualibꝫ re
manes ꝑticula totus et integer· ſic
eras antea· frāguntur illa q̄ huma
nis ſenſibus videntur accidentia·
tu tn̄ non frangeris nec corrūperis
cum te dentes vident᷑ maſticare ve
luti naturalē panē·hec ille Sed quō
poſſit vna res diuidi vt non diuida
tur omne quod in ipſa eſt·patet ex-
emplo nature et ſcripture Nā natu
raliter videmus q̄ ad diuiſionē cor
poris humani non diuidit᷑ anima
humana que eſt in corpore· Item ſi
diuidatur ſpeculum·non diuiditur
imago que eſt in ſpeculo Patet etiā
ſcriptura. nam yſaye ſexto dr̄ q̄ t-
ra erat plena gloria dn̄i et tn̄ cū crea
ture ſint diuiſe· de⁹ tn̄ qui in ipſis
eſt non diuiditur · ¶ Sextū mira-
bile quō totiens corp⁹ criſti ſumit᷑
et tamen non conſumitur·et tantū
accipit vn⁹ quantū alter · Vn̄ bea-
t⁹ thomas in ſequētia corporis criſ
ti ait Sumit vnus ſumūt mille·tā
tum iſti q̄ntum ille·non tn̄ conſu-
mitur · Ad qō dicendum illud eſt
poſſibile et ratio eſt: quia corp⁹ xp̄i
non mutat᷑ in nobis: ſed mutamur
in ipſo·vt dicit aug·Nec tu me mu
tabis in te ſicut cibū carnis tue·ſed
tu mutaberis in me· Ideo non po-
teſt minui ¶ Sed quō vna res ſumi
tur et non conſumit᷑ · patet exēpla
nature et ſcripture· Nam corp⁹ cō-
tinue conſumitur·et aīa in eſſe ſuo
permanet . ſimiliter ab vna cande-
la accenſa pl̄es pn̄t accendi· priori
candela non ꝑdente lucem ſuā Pa
tet etiā per ſcripturā exodi tcio ca-
de rubo q̄ ardebat. et non cōburebā
tur ·ſic et corpus xp̄ī poteſt ſuī· et
non conſuī . ¶ Septimū mira-
bile eſt · quomodo ī ſtomacho cor-
pus xp̄ī non maculatur · Ad qō
dicitur ·q̄ corp⁹ criſti in ſtomacho
non maculatur·ſicut pōitur p̄ma-
q·i. ca· Multi· vbi dr̄ · ſunt autem
ſacramenta baptiſmus·criſma cor
pus et ſanguis xp̄ī que ob id ſacra
mēta dicunt᷑: quia ſub tegumēto cor-
poraliū rerꝫ diuīa v̄tus ſecretius ſa
lutē eorūdē ſacramētorꝫ operatur· vn̄
a ſecretis v̄tutibus vel ſacris ſacra
mēta dicuntur · que ideo fructuoſi⁹
penes eccleſiā fiunt·qꝛ ſanctus ī ea
manēs ſpūs eundē ſacramētorꝫ ope
ratur effectū · c⁹ paīs et calicis ſa-
cramētū grece euchariſtia dr̄· et lati
ne bona gratia interpretatur Et q̄t
melius corpore et ſanguīe xp̄i ſ ſi-
ue per bonos· ſiue per malos miſ-
tros ītra eccleſiam diſpenſetur ſa-
cramentum eſt· qꝛ ſpiritus miſtice
ille viuificat · polluimus itaqꝫ cor
pus criſti qn̄ īdigne accedimus ad
altare · et ſordidi mundū ſanguinē
bibimus et non polluitur in ſtōa-
cho · Hec ibi · ſed quō vna res pul-
chra in re vili poſſit non maculari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Conſidera ſolem ſup loca fetida · q̄
quidem ſol nunq̄ maculat᷑ Corp⁹
criſti ergo maculat᷑ ex peccato et n̄
a ſtomacho Ecce ergo quō illa que
humano ſenſu iudicabant᷑ īpoſſi-
bilia oſtenſa ſunt poſſibilia Et h̄
de primo principali ·

¶ Circa ſecundū principale · ſcȝ
veritatem huius ſacramenti Sc̄a
mater eccleſia aſſignat quatuor ve-
ritates que continent᷑ in hoc admi-
rabili ſacramento ·

C

¶ Quarȝ prima ē · q̄ in hoſtia cō-
ſecrata ē vera caro et verus ſāguis
criſti · quia illa hoſtia trāſubſtātia-
tur in verā carnem criſti in virtute
illoȝ verboȝ prolatoȝ p ſacerdotē
ſup hoſtiam · videlicet · Hoc eſt enī
corpus meum · qꝛ per illa verba vi-
ſibiles creature in criſti corp⁹ et ſā-
guinē inuiſibiliter conuertunt᷑ · vt
patet de con · diſ · ij · ca · qꝛ corp⁹ · ca ·
qꝛ paſſus · ca · panis · et ca · Añ bene-
dictionē · in quo dicitur · Añ bn̄dic-
tionem alia ſpecies nominat᷑ · poſt
bn̄dictionē corp⁹ criſti ſignat᷑ Hec
ibi · Ad quā virtutē ſequit᷑ q̄ ibi ē
aīa criſti et etiam diuinitas xp̄i · qꝛ
licet verbum non pertineat nature
humane · tn̄ per vnitatē ypoſtaſim
comitatur · et licet ibi concurrat di-
uinitas et humanitas · non tn̄ ſunt
ibi duo ſacramenta

¶ D Secunda
veritas: quia aliud videtur oculis.
aliud creditur corde et fide · Nā illū
q̄ videtur non eſt dignū adoratio-
ne · qꝛ videntur ſolum accidentia · ſȝ
illud quod creditur non poteſt vide-
ri · qꝛ criſtus glorificat⁹ n̄ pt̄ videri
cum ocul᷑ corporalib⁹ et iſtud ado-
ratur ·

E

¶ Et ideo magiſt᷑ ſen · in q̄rto · d ·
xi · ponit tres cauſas propter quas
xp̄s tradidit ſumēdū corp⁹ ei⁹ ſub
ſpecie panis et vini Prima vt fi-
des haberet meritū · vt dicit gre · in
omelia paſchali · qꝛ ſi videretur fi-
des non haberet meritū · vbi huma-
na ratio preberet experimentū Se-
cunda ratio vt non abhorreret ani-
mus · qꝛ ſi cerneret ocul᷑ carnē cru-
dam cōmedendā · et ſāguinē purū
bibendū · que non habet in vſu · non
poſſit cōmedere neqȝ bibere Ter-
ne ab īcredul᷑ r̄ligione īſultaret᷑ Vn̄
beatus aug · Nichil rationabilius ·
q̄ vt ſanguinis ſimilitudīem ſu-
mamus: vt ita veritas non deſit ·
et ridiculum nullū fiat a paganis:
quia cruorē occiſi hoīs bibam⁹ ·

Tercia veritas eſt q̄ adoretur · ſi-
ne vlla dubitatione · qꝛ non debȝ ali-
quis adorare ſub conditione · ſi ibi
eſt corp⁹ criſti · vel ſi preſbit᷑ dixit
v̄ba ſacrificantia hoſtiam · qꝛ con-
ditio nichil ponit in eſſe · nec criſtia-
nus adoret hoſtiam niſi prīo vide-
rit ſacerdotem adorare · ꝑimmo nec
ſacerdos debet ſe inclinare hoſtie · ni-
ſi primo conſecrauerit eam · Sed
hic eſt vna dubitatio · Vtrȝ ſi popu-
lus in eccleſia adoraret hoſtiā · quā
ſacerdos nō conſecratā eleuaret cō-
mitteret ydolatriā · dico q̄ non · qꝛ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

adoranda criſtū intentionaliter nō
poteſt eſſe idolatria· vt patet extra
de preſbitero non baptiſato· qꝛ tal̾
adorans ſaluatur in fide bona quā
habet Nec peccatū preſbiteri debet
nocē populo ignoranti Sed ad cau
telam bonū videretur ꝙ ſꝑ q̄libꝫ
haberet diſpoſitionē mentalē n̄ ado
rare panē niſi eſſet ſacramentatus
G ¶ Quarta veri
tas eſt ꝙ criſtianus qui iurat ſe vi-
diſſe hodie criſtū non mētitur ea vi
ſione qua dictū eſt Cū etiā moyſes
dicat ſe vidiſſe deū in rubo· quē tū
ſola fide viderat· Has ergo verita-
tes ſentite in vobis Et hoc ſatis de
ſecundo principali
¶ Circa terciū principale· ſcꝫ ne-
ceſſitatē tā honorabilis ſacramēti·
H
¶ Dico ꝙ ad conficiendū tale ſa-
cramentum · in quo oīa que dicta
ſunt in prima et ſecunda parte r̄pe
riantur quatuor ſunt cauſe neceſſa
rie· ſcꝫ efficiens · materialis· forma
lis et finalis· et primo requirit̾ cau
ſa ·quā dico eſſe hominem habentē
caracterem ſacerdotalem · qꝛ nulla
alia creatura p̄ter hoīez poteſt cōfi-
cere hoc ſacramētū· quia nec ange-
lus poteſt conficere ſed ſolū homo·
vt patet de con·diſ·ii· ca· quia cor-
pus. vbi dicit apoſtolis · Accipite
et cōmedite hoc eſt corpꝰ meū · Et
ca . quia paſſus eſt · vbi videtur
ſaluator noſter iheſꝰ criſtꝰ mādaſ-
ſe ſui corporis ſacramentū ꝑ apoſ-
tolos conſecrari et confici et per ali
os ſacerdotes ſucceſſores eoꝝ Et li
cet ſacerdos eſſet excōmunicatꝰ in-
terdictus·degradatꝰ·hereticꝰ·homi
cida· concubinariꝰ · publicus· po-
teſt conſecrare. vt patet xix·diſ·ca .
Si romanoꝝ· vbi iſta inueniuntur
ad plenū ¶ Secunda eſt cauſa ma
terialis · ſcꝫ panis de frumēto nō de
ordeo et de alio grano ·et vinū ī ca
lice cum aqua mixtū · vt patet de
con·diſ·ii·ca· In ſacramentoꝝ vbi
dicit textus· In ſacramentoꝝ obla-
tionibꝰ · q̄ intra miſſaꝝ ſolemnia
deo offeruntur panis tm̄ et vinum
aqua permixtū in ſacrificiū offerā-
tur Non enī debet in calice dn̄i aut
vinum ſolū ·aut aqua ſola offerri·
ſed vtrūqꝫ ꝑmixtū ·qꝛ vtrūqꝫ ex la
tere ſuo in paſſione profluxiſſe le-
gitur Et ca· ſicut. et ca·non oportꝫ
dr̄ ꝙ debet tātillū aque opponi ·ne
mutet ſubſtantiā vini · ¶ Tercia
eſt cauſa formalis· et ſunt v̄ba con
ſecrationis ſcꝫ Hoc eſt corpꝰ meū·
ſed petrꝰ adiunxit enim· q̄ ſignifi
cat certitudiēꝫ q̄ſi dicat abſqꝫ dubio
Hoc eſt corpꝰ meū · vt patet de cō·
diſ·ii· ca· Accipite · nam papa po-
teſt addere euāgelio ſed non minue
re· ¶ quarta eſt cauſa final̾·que ē
ītentio ſacerdotis: ſcꝫ ꝙ celebret cū
intentione ſacrificandi h̊ ſacramen
tum Et ſi aliq̄ ex dictis cauſis defi-
ceret non eſſet ſacramentum Unde
mgr̄ ſen· in iiii· diſ· xiii·ca · In hꝰ
autē miſterii expletioē ſic formam
conſeruari·ſic ordinē haberi oportꝫ
ſcꝫ vt ſit ſacerdos · et intentionem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

oportet habere vt illud facere inten-
dat. Hec ille. Et hoc ſatis de tercio
principali.

¶ Feria tercia palmarū. Sermo de
fructibus euchariſtie

Hoc ſentite in vobis. q̄d et ī
xp̄o ihū. ca. vbi ſup̄ Heri
locuti ſumus de mirabili-
bus vtutibus et cauſis neceſſarijs
huiꝰ ſacramēti declarātes. q̄ opor-
tet quēlibꝫ accedē ieiuno ſtomacho.
Hodie conſiderās q̄ appropīqua-
mus ad ſūptionē tanti ſacramēti.
Determinaui loqui de tam honora
bilis ſacramēti ſūptione. A

¶ Circa cuiꝰ pricipiū daꝛ iſta cō-
cluſio. videlicet q̄ ſacra coīo cōmu
nicari petētibꝰ negari n̄ debꝫ etiā ſi
pccōres eēnt ¶ Hanc cōcluſionē po
nit ſanctꝰ doctor tcia parte q. lxxx.
ar. vi. aſſignās gloſā btī aug. ſup
illo v̄bo p̄s. Manducauert et ado-
rauert oēs pingues tre Dicit enim
ibi aug. Non prohibeat diſpenſa-
tor pingues terre id ē pccōres mēſā
dn̄i manducare. Sed ip̄e diſtīguit
inꝛ peccatores: qꝛ q̄ q̄dā ſunt occul-
ti quidā v̄o maīfeſti. ſcꝫ p̄ euidētiā
fcī. ſicꝫ publici. vſurarij. aut publi-
ci raptores. vel etiā p̄ aliq̄d iudiciū
eccleſiaſticū ꝉ ſeculare puniti Ma-
nifeſtis ergo peccatoribꝰ etiā peten
tibꝰ non debꝫ ſacra cōmunio dari.
Vn̄ cip̄anus ſcribens ad quēdā dicꝛ
Pro dilectioē tua me cōſulendū ex-
iſtimaſti quid michi videaꝛ de hiſ-
trione et mago illo. qui apud vos

conſtitutus adhuc ī artis ſue dede-
core pſeuerat. an talibus ſacra com
munio ſicut ceteris debeat dari fide
libus Puto nec maieſtati diuīe nec
euangelice diſcipline congruere. vt
pudor et honor eccleſie tā turpi et ī-
fami contagione videtur. hec ille.
Si v̄o non ſint maīfeſti peccatores
ſed occulti. non poteſt eis petētibꝰ
ſacra cōmunio denegari. cū eī qui-
libet xp̄ianꝰ ex h̄ ip̄o q̄ ē baptiſatꝰ
ſit admiſſꝰ ad mēſā dn̄icā. n̄ p̄t ei
ius ſuū tolli niſi p̄ aliq̄ cauſa maī-
feſta. Vn̄ ſup illō. i. ad corī. v. Si
is qui fraꝛ inter vos nominaꝛ. vt
dicit gloſa. aug. Nos a coīoe quē-
q̄ phibere n̄ poſſumꝰ. niſi á ſpon-
te confeſſum. aut in aliquo iudicio
ſeculari vel eccleſiaſtico noīatū atꝫ
cōiunctū Poteſt tn̄ ſacerdos admo
nere populū ī coī ne ſcꝫ peccatores
ad menſā dn̄i accedant anteq̄ peni
teant. Ideo dꝛ in ep̄ła vbi ſupra.
hoc ſentite in vobis. ſcꝫ quod iam
ſupra dictum eſt de intentione ſāc-
ti doctoris

¶ Circa hoc ſacramētū tria nota
bimus ¶ Primo huius ſacramēti
ſūptionē. ¶ Scd̄o excluſionē.
¶ Tercio fructificationē.

¶ Circa p̄mum principale ſcilicꝫ
ſūptioēꝫ tāti ſacramēti ponūt ſacri
doctores q̄tuor modos q̄bꝰ ſumiꝛ
h̄ ſacramētū. B ¶ Prio mō aliq̄
ſumūt h̄ ſacramentum ſacramenꝰ-
taliter tantum. ¶ Secundo aliqui
ſumūt ſp̄ualiꝛ tm̄ ¶ Tercio aliqui ſu
mūt ſpiritualiter et ſacramentaliꝛ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

¶ Quarto aliq̄ ſumūt neutraliter.
ſcȝ nec ſpiritualiť nec ſacramenta-
liter. qui ſumunt primo modo. ſ.
ſacramentaliter tm̄ faciunt ſicut iu
das qꝛ cū peccato accipiunt et dia-
bolus ītret in eos ſicut fecit ī iudā
et tales ſumunt ſolū ſaporē. et ſic
rei ſunt corporis et ſanguīs xp̄i nō
diiudicātes corp⁹ dn̄i. qꝛ xp̄s cū ta
libus non vnitur Vn̄ aug. in libro
de verbis dn̄i dicit. quid eſt criſtum
manducare ? non eſt hoc ſolū in ſa
cramento corp⁹ ei⁹ accipere. multi
enim indigne accipiunt. ſed in xp̄o
manere. et criſtū in ſe manentē ha-
bere. Contra quos dr̄ de con. diſ. ij.
ca. quid eſt. vbi dr̄. quid eſt criſtū
manducare. non hoc eſt ſolū ſacra-
mentis corpus ei⁹ accipere. multi
enim indigne accipiunt. de q̄b⁹ ait
apl's. qui manducat et bibit calicē
dn̄i indigne. iudiciū ſibi manducat
et bibit. ſȝ quō mādūcand⁹ ē ? quō
ipſe dicit. qui enī manducat carnē
meā et bibit ſanguinē meū digne.
in me manet et ego in eo. et ſi īdig-
ne accipit acquirit magnū tormen-
tum Vn̄ de con. diſ. ij. ca. qui ſcele-
rate. dicitur. C

C qui ſcelerate viuūt in eccleſia.
et cōmunicare non deſinūt putan-
tes ſe tali cōmunioē mūdari diſcāt
nichil ad emendationē ſibi profice-
re dicente propheta ihere. xi. quid ē
quod dilectus meus fecit in domo
mea ſcelera multa ? Nunq̄d carnes
ſācte auferent a te malicias tuas ?
Et apoſtolus. Probet inq̄d ſeipſū
homo. et ſic de pane illo edat. et de
calice bibat ¶ Secundo mō man-
ducatur ſpiritualiter. et qn̄ q̄s ſtat
ad miſſā cum deuotione non diſcor
dans a criſto credendo hoſtiā conſe
cratā. tranſubſtantiatā in verā car
nem et ſanguinē criſti. tunc ſpiritu
aliter credendo manducauit Vnde
magiſť in iiij. diſ. ix. allegās aug.
ait. vt quid paras ventrē et dentem
crede et manducaſti Itē idem aug.
de verbis dn̄i ait. quō manducād⁹
eſt criſtus ? quō ipſe dicit. qui mā-
ducat carnē meam et bibit meū ſan
guinem. in me manet. et ego in eo.
Nl'li ambigendum eſt. tunc quēq̄ȝ
corporis ſanguiniſq̄ȝ perticipē fie-
ri dn̄i. qn̄ criſti mēbꝝ efficitur. nec
alienari ab illis panis viniq̄ȝ con-
ſorcio. etiam ſi anteq̄ȝ panē illum
edat et de calice bibat. de ſeculo hoc
in vnitate corporis criſti conſtitu-
tus abſcedat. qꝛ illi⁹ ſacramenti be
neficio non p̄uatur. qn̄ in illo h' qd̄
illō ſacramētū ſignificat īuenitur.
Hec ille. ¶ Tercio modo ſumitur
ſacramētaliter et ſpiritualiter. et ſūt
illi qui bono aīo. corde puro. fide et
deuotione. et ſine peccato mortali:
cum contritione p̄miſſa cōfeſſione
hoc ſumunt ſacramētum et vnionē
cum eccleſia et criſto ¶ quarto mo
do aliqui ſumunt neutraliter quia
nec ſacramētaliter nec ſpiritualiter
Et iſti ſunt peſſimi criſtiani : qui
nec accipiunt nec venerantur in ec
cleſia corpus criſti : Et ſi accipiunt
accipiūt nl'la habita fide et deuocōe

vn̄ apl's ·i·ad corin·xi. reprehendit
iſtos qui recipiunt corp⁹ dn̄i īdig-
ne· tanq̄ȝ ſi acciperent panē de men
ſa non ſacramētum · dicēs· vnuſq̄ſ-
qȝ p̄ſumit cenam ſuā ad manducā
dum· et alius q̄dē eſurit · ali⁹ quidē
ebrius eſt· nunquid domos n̄ habe-
tis ad manducandū et bibendū ·q·
d· vos infideles qui indeuote accedi
tis ad eccleſiā ad manducandū cor-
pus criſti· ac ſi manducaueritis v-
num fruſtū panis· non habetis do-
mos veſtras ad manducandū pa-
nes de menſa veſtra · abſqȝ hoc q̄d
veniatis ad eccleſiam ad cōmeden-
dum ſacramentū tanq̄ȝ panē de ar
cha veſtra ſumptum An eccleſiam
dei contemnitis et confunditis eos
qui non habent Et iſti peius cunc-
tis faciunt in modo ſumendi· Et hꝰ
ſatis de p̄mo p̄ncipali

Circa ſecūdum principale ſcȝ exclu
ſionem · plura ſunt genera hoīm·
que excluduntur ab iſta ſumptione
D

Et ſunt numero quinqȝ ·

¶ Primum gen⁹ eſt eoꝝ qui per mo-
dicum et breue temp⁹ excluduntur·
videlicet vſqȝ ad vnū vel duos vel
tres menſes ſicut in meretrice pub-
lica conuerſa. vel in publico uſura
rio · Et ſi confeſſores vellent vltra
annum ſuſpendere aliquē non p̄nt
nec debent · qȝ faciunt contra decre-
tum eccleſie Extra de penitentijs et
remiſ· in ca· Omnis vtriuſqȝ ſex⁹·
qȝ aliter peccaret mortaliter· Sȝ bn̄
poſſūt retrahi p tēp⁹ iā dcm̄· vide-
licet p tres l' q̄tuor mēſes · vt patet
de pe·d·i. ca· In actione· vbi dꝛ In
actione penitentie vbi tale cōmiſſū
ē· vt is q̄ cō miſit a criſti etiā corpo
re ſeperetur non tā cōſiderāda eſt
menſura tp̄is q̄ȝ doloris Cor enim
contritū et humiliatū de⁹ non deſ-
piciet Hec ibi legas totū cap̄l'm·
¶ Secūdum gen⁹ excluſoꝝ ſit p tres
annos· vt patricida ·vtȝ xxxiij·q·ij
ca· Latorē p̄ſētiū vbi dꝛ Latorē p̄ſē
tium matricidā eſſe cognouimus·
cui p̄cipim⁹ vt ſub pn̄ie iugo p̄ma
neat · ita vt p annū integꝝ eccleſiā
non ingrediatur· ſed ante fores ba-
ſilice ſtans orans et deprecans deū
pſeueret qualiť eripiať tāto piacu-
lo Completo vero anni circulo in-
troeundi eccleſiam licētiam habeat
tn̄ inť audiētes ſtet ſȝ nōdū cōicet·
Cōpletis aūt annoꝝ trium circuľ
admittitur Poſſet tn̄ tanta eē con-
tritio patricide et matricide q̄ȝ poſ-
ſet diſpenſari · p̄mmo poſſet eē ita
excellens cōtritio· q̄ȝ ſi illico more-
retur in illa contritione euolaret ad
vitam eternam· qȝ an̄q̄ȝ quiſq̄ȝ con
fiteatur pcc̄m a reatu ſue p̄uarica-
tiōis q̄ eterna ſibi deberenť ſuppli
cia p gratiam inťne cōpunctionis
abſoluiť. vtȝ de pe·d·i. ca · Si cui·
Sȝ tn̄ n̄ pdeſt ḡtritio illa niſi ſequa
tur ḡfeſſio oris· qȝ reſuſcitat⁹ viuit
dū ḡfiteť pcc̄m Nam ḡfeſſio fit ad
oſtēſionē penitētie · vt dcm̄ ē ſupra·
non autē ad īpetrationē venie·
¶ Terciū gen⁹ eſt inuaſorum ·et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

manus ſuas pollutas īponentiū
ſacerdotibꝰ et depꝑdātium eccleſias
in rebꝰ eccleſiaſticis·puta in vaſis
calicibus et ſimilibꝰ·qui redire vo-
lentes ꝑ quatuor annos debēt ſuſ-
pendi a cōmunione . et ꝑ ſeptē an-
nos debent penitentiā facere De q̄-
bus habet̄ ·xij·q·ij·in ·ca· De viro
nephando burghardo noīe. Et ca·
Si quis de clericis· ¶ Quartū ge-
nus eſt illoꝝ qui toto tꝑe vite ipſo-
rū · a cōmunione priuant̄ vſqꝫ ad
mortē ipſoꝝ· et eſt vir necans vxo-
rem gladio aut veneno·vel econtra
vxor occidens maritū qꝛ tales nun
ꝙ͂ poſſūt cōmunicare·niſi in extre-
mo vite ſue · vt patet xxxiij.q·ij·ca
Ammonere · vbi habetur de pn̄ia
aſtulphi interfectoris proprie ſue vx
oris · vbi dicitur Admonere te cum
lacrimis et mł̄ta gemitu cordis cu
rauimꝰ fili aſtulphe·ſed nō filiꝰ di
ci deberes ·qꝛ tam crudeliter infelix
homicidiū ꝑpetraſti · Nā occidiſti
vxorē tuā ꝑtem corporis tui legitti
mo matrimonio tibi ſociatam Hec
ibi Vide totū capittulū Et ca·ꝗcū-
qꝫ eadē habet̄ ſententia · ¶ quītū
genus ſunt illi qui nunꝙ͂ voluerīt
cōuerti · et in extremo qn̄ peccare n̄
poſſunt petunt euchariſtiā·meo iu
dicio non debet eis dari·qꝛ dubitat̄
an eoꝝ conuerſio bona ſit Vn̄ ſicut
canes vixerunt·ita vt canes moriā
tur· Nichilominꝰ non eſt abbreuiā
da manꝰ dn̄i·qꝛ in īſtanti p̄t moue
re cor peccatoris ad tantā contritio
nē qꝫ īmediate volabit ad vitā eter-
nam .Et hoc de ſecundo pricipali·

¶ Circa terciū pricipale·ſcꝫ fruc-
tificationem digne ſumentiū· tam
venerabile ſacramentū decē addu-
cam fructus mirabiles quos conſe
quuntur digne ſumentes· licet aliȷ̄
plures poſſunt aſſignari quos reli
quo ſufficientie predicantium ·quo
rū primꝰ eſt criſti cōmemoratio· h̄
namqꝫ ſacramētū in criſti cōmemo
ratione factum eſt teſte ipſa verita-
te que ait ·Hoc q̊tienſcūqꝫ feceritis
in mei memoriam facietis· Ex qua
memoria fit ſumens diſpoſitꝰ ad
oīa tolleranda Vn̄ grego· Si paſ-
ſio xp̄i ad memoriā reducat̄ ·nichil
eſt a deo graue· quod equo aīo non
tolleretur · ¶ Secundꝰ eſt interior
viuificatio · quia vt ponit ſanctus
doctor in tercia ꝑte· Multotiēs per
ſumptionē tanti ſacramenti fit hō
de attrito contritus· ſub cuiꝰ figu-
ra dicitur ī geneſi· qꝫ lignū vite cō
meſtū preſtabat vitam ¶ Terciꝰ
fructus eſt gratie collatio et augm̄ē-
tatio qꝛ euchariſtia grece bona gra
tie interpretatur latine · ¶ quartꝰ
fructus eſt amicicie dei conſerua-
tio : quia per hoc ſacramētum deus
eſt tecum et in te · vnde iohannis
ſexto · qui manducat carnē meā et
bibit ſanguinē meū· in me manet·
et ego in eo ¶ quintus fructus eſt
angelica conuiuatio · vnde ſancta
eccleſia cantat Ecce panis angelo-
rum factus cibꝰ viatoꝝ Itē Panē
angeloꝝ manducauit hō · Panis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

angelicus fit panis hoīm· dat pa=
nis celicus figuris terminū ¶ Sex=
tꝰ fructꝰ ē ꝑmioꝝ ꝓmiſſio Vn̄ iohā
nis ſexto dicitur Si quis manduca
uerit ex hoc pane viuet ineternū Et
idem ibidem Ego ſū paīs vite qui
venit ad me non eſuriet· et q̄ credit
in me non ſitiet ineternū ¶ Septi
mus fructus eſt aīe ſancta refectio
Vn̄ iohannis ſexto capit· dr̄ ·Caro
mea vere eſt cibus .et ſanguis meꝰ
vere eſt potus ·De pleriſqꝫ legitur
ꝙ ſola coīone reficiebātur nō ſum̄
tes per plures dies aliquē aliū cibū
¶ Octauꝰ fructꝰ eſt ſpei eleuatio
quia ſumpta hoc ſacram̄to ſpera=
mus ipſū nobis eſſe viaticū ad et=
nam vitam Jdeo criſtꝰ dixit Ego
ſum via veritas et vita · ¶ Nonꝰ
fructꝰ eſt peccatoꝝ remiſſio id ē ſa=
tiſfactio· vn̄ grego· Proficiat nobis
ad ſalutē corporis et anime ſacram̄
ti huius ſuſceptio Satiſfactio autē
coīs eſt corpori et anime · qꝛ ſecun
dum bernaerdū· qui fuerūt ſocij ī vi
cijs ſocij debent eſſe in penis ¶ De=
cimus fructꝰ eſt fomitis mitigatio
Jdeo dr̄ in collecta · Tuere nos dn̄e
q̄ſumus tua ſancta ſumentes· et ab
omnibus propicius abſolue pecca
tis Plures alij fructus ſūt quos cō
ſequuntur omnes ſum̄tes digne· vt
eſt v̄tutū roboratio· fidei cōmenda=
tio ſpiritualis delectatio· cōtra dia=
bolū armatio· celeſtis vite collatio
amoris excitatio· et ſic de ſingulis.
Et hoc ſatis de tercia principali·
¶ Feria quarta palmarum

Sermo de preparatione huius ſa=
cramenti

HOc ſentite in vobis qd̄ et ī
criſto iheſu· ca· vbi ſupra·
Heri locuti ſumꝰ de modo
ſumendi corpꝰ xp̄i· et de illis q̄ me=
rito excluduntur a tanto ſacramen
to· ita vt merito priuentur oībꝰ illꝭ
fructibus de quibꝰ facta eſt mentio
Hodie conſiderans · ꝙ ī p̄meditate
nullus debet accedere ad tā venera=
bile ſacramētū · Determinaui loq̄
de eius preparatione

A

¶ Circa cuiꝰ principiū dicit̄ iſta
concluſio · ꝙ omnis actus carnal̄
remouet hoīez a tāto ſacram̄to· et
etiā noc̄na pollutio Hāc ↄcluſio=
nē ponit ſcs̄ doctor ꝑte iij·q·lxxx ar·
v· allegās illō qd̄ hēt̄ leuitici xv ca·
vbi dr̄· A q̄cunqꝫ egredietur ſem̄ coi=
tus ī mundꝰ erit vſqꝫ ad veſpā· ſed
īmundo n̄ debꝫ patere aditꝰ ad ſa=
cram̄tū ergo videt̄ ꝙ ꝓpt̄ actꝰ car
nales· et pollutioēz noc̄nā hoīes ī
pediant̄ a ſūptioē tāti ſacram̄ti· ſꝫ
eſt aduertendū ꝙ quilibet actꝰ carna
lis ā noc̄na pollutio p̄t habere ſe=
cum aliqd̄ annexum mortale. et ve
niale· qꝛ licet ī oī actu carnali poſ
ſit cadere mortale peccatū· tn̄ in ac=
tu carnali matrimoīali et pollutio
ne nocturna p̄t eſſe annexū morta=
le et veniale. licet in ceteris actibus
carnalibꝰ hoc nō accidat qꝛ ſemper
in illis eſt peccatum mortale ſemi=
nis emiſſio · ¶ Modo dico ·
quod ſi iſti ānectꝰ ſūt ānexi peccato

mortali īpediunt de neceſſitate ſūp
tionem ſacramenti· et ſuſcipientes
ſunt rei corporis et ſanguinis dñi·
Si vero tales actus ſecū annexum
habeāt peccatum veniale ·adhuc ī-
pediunt talē ſuſceptionē·non ex ne
ceſſitate· ſed ex congruentia·quia ē
ibi fetidas corporalis · quā non de-
cet tantū ſacramētum habere· et eſt
etiam vagatio mentis · et maxime
qū eſt ex mala ymaginatione·prī-
mo et ſi nunq̄ hij duo actus carna
les: ſcʒ matrimonial' et pollutiōis
ſecū peccatum annexum haberent·
nec mortale nec veniale adhuc īpe-
diunt cōmunionē ex incongruētia
illorʒ duorʒ · ſcʒ fetiditas et vaga-
tionis mentis· qū autē ſit mortale
annexum·aut veniale·aut nec veni
ale nec mortale.hoc relinq̄ iudican-
dū confitenti et confeſſori intelligē-
ti cauſas et finem horʒ actuū ·Hoc
ergo ſentite in vobis dicit apoſtol⁹
ſcʒ vt īpolluti quocumqʒ actu car-
nali ad hoc ſacramentū accedatis·

¶ Circa hoc ſacramentū tria notabi-
mus ¶ Prīo preparationem ·
¶ Secundo figurationē ¶ Ter-
cio īpinguationē

¶ Circa primū principale ſcʒ pre
parationē ad tantū ſacramentum·
Licet multas preparationes facere
oporteat · tū generales ꝑparatiōes
numero erunt quinqʒ

B

¶ Et prima preparatio eſt confeſ
ſionis: qʒ confeſſis et contritis non
eſt denegada cōmunio Et ītelligo
per confeſſos illos qui ita confeſſi
ſunt qꝰ vlterius talia peccata com
mittere nolunt.et proprie vocantur
conuerſi · vt patet de con·diſ·ij·ca.
Sarracenis ·vbi dʒ Sarracenis atʒ
hiſtrionib⁹ ceteris qʒ huiuſmodi ꝑ
ſonis vel apoſtatis conuerſis vel
reuerſis ad deū·gratia id eſt eucha-
riſtia non negetur ·Hec ibi Si autē
confeſſi ex quadā tantum conſuetu
dine vel mandato eccleſie non ha-
bentes intentionē relinquere pecca-
ta cōmunicare non poſſunt nec de-
beat· qʒ q̄cunqʒ talis iudicium ſibi
manducat et bibit. vt ait apl's ·Et
de con·diſ·ij·ca· qui ſcelerate viuūt
Sicut ſunt qui bona aliena conti-
nue rapiunt·aut q̄ aliquam artē fa
ciunt indebitam· vt ſunt taxillato-
res ·cartulas facientes pro ludo·ſti
pendiarū· et oīm malorʒ fautores ·
iuuenes continue ad amaſias con-
cupiſcentes : et cōmunicāt omnes q̄
peccata relinq̄re non diſponūt ·ta-
les cōmunicare non poſſunt ratio-
ne peccati mortalis animā inficien
tis·cui⁹ ſignū eſt: qʒ hoc ſacramen
tum venerabile proponitur in mū
dum cibi·cib⁹ autē non cōpetit·ni-
ſi vitā habenti · vnde ſi carenti vi-
ta datur cibus non ſentit · Sic ani-
me exiſtenti in aliquo peccato mor
tali mortue ſi datur hoc venerabile
ſacramentum non ſentit .Ideo pro
bet ſeipſū homo· ſcʒ ī quo ſtatu ſit
anī ſcʒ ſacramenti ſumptionē: quia
beati·mundo corde: qm̄ ipſi deū vi
debunt·quē videre nequnt peccōres

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

qui merito priuari debēt· vñ de cō·
diſ·i·ca· Si quis·dꝛ
C C Si quis ꝑ luxuria
ſua auertit ſe a cōīone ſacramēti· et
in obſeruandis miſterijs declinat
cōſtitutā regulā diſcipline. iſtū talē
proiciendū de eccleſia catholica de·
cernimus donec pn̄iam agat·et oſ·
tendat fructū penitentie ſue· vt poſ
ſit cōīone precepta indulgentiam
promereri· Et q̄ non cōīcat ſigulo
anno priuantur eccleſiaſtica ſepul·
tura· vtꝫ extra de pe. et remiſ·in ca·
Omnis vtꝰſqꝫ ſexꝰ Et ſicut tales
priuant̄ per eccleſiā conſorcio mor
tuoꝝ· ita ſacerdotes eccleſiā tuētes
debent eicere eos extra eccleſiā et ſe·
gregare ꝑ excōmunicationē a cōſor
cia viuoꝝ· et ꝑ conſeqn̄s etiam pri
uant̄ conſorcio angeloꝝ et ſcōrum
Preparate ergo corda veſtra dn̄o·
ſcꝫ ꝑ contritionē et ſeruite illi in leti
cia ¶ Secunda p̄paratio eſt r̄miſ
ſionis. ſcꝫ offenſaꝝ ſeu offenſionū
et iniuriaꝝ· vñ accedentes debēt o·
dia r̄mouere·lites· īimicitias·guer
ras·rixas·contentiones et offenſas
indulgere In cuiꝰ ſignū dn̄s ihēſꝰ
an̄ cōmunionē voluit duodecī con
gregare apoſtolos· ex qua cōgrega
tione in vnū ſignificat̄ vnitas ani
moꝝ Voluit benigne indulgere iu·
de ſi voluiſſet. voluit et in paſſioē
in cuiꝰ memoriā hoc ſacramētum
factum eſt oībus ꝑcere· vt nobis re
linqueret exēplū indulgendi. et di·
mittendi· qn̄ tale accipimꝰ ſacram̄
tum in eius memoriam· vñ petrꝰ
in ſua canonica· Criſtus mortuꝰ ē
pro nobis vobis relinquens exēplū
vt ſeqmini veſtigia eius Et math·
v· ſcribitur Si offers munꝰ tuū an̄
altare· et ibi recordatus fueris quia
frater tuus habet aliquid aduerſū
te· relinque ibi munꝰ tuū· et vade
prius reconciliari fratri tuo.
¶ Tercia eſt preparatio reſtitutio·
nis· vñ ante cōmunionē reſtituen·
dū eſt cū fieri poteſt· et poſſibilitas
adeſt· qꝛ non ītelligitur aliquē fuiſ
ſe vere penitentē· niſi primo habue
rit contritionem· confeſſionē et ſa·
tiſfactionē Redde ergo q̄ habes· qꝛ
nec confeſſoꝛ debet licentiam ꝓbere
ſumendi cōmunionē niſi confitens
promittat ſatiſfactionem ¶ Quar·
ta preparatio eſt deuotionis· vt ſcꝫ
non tractus· non coactus· vadat hō
ad cōmunionē: ſed cū ſūma reuerē
tia· cū magno tremore· cū ſūma fi·
ducia accedat ſperans tali ſubſidio
poſſe iuuari· depoſitis huiꝰ ſeculi
vanitatibus et pompis omnibus·
feruentem habens memoriam paſ·
ſionis criſti· plenus virtutibus fi·
de interiori videns criſtum accen·
ſus caritate· deo et proximo ſtudēs
complacere· accedat· quia hijs· et ſi·
milibus fit homo deuotus·
¶ quinta preparatio eſt pudicitie et
caſtitatis· vnde auguſtinus· q̄nta
contritione et lacrimarū fonte· q̄n·
ta reuerentia et timore· q̄nta corpo·
ris caſtitate et anime puritate· Iſ·
tud diuinum et celeſte ſacrificium
eſt celebrandum· Vbi caro tua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

criſte in veritate ſumitur· vbi ſan-
guis tuus in veritate bibitur· vbi
ſumma pmis coniunguntur· vbi
adeſt ſanctoꝝ conſorcium angelo-
rum· vbi tu es ſacerdos et ſacrifici
um Sentiat mens mea dulcedinem
pn̄tie tue Hec ille ·Et hec de primo
principali·

D

Circa ſecundū principale · ſcꝫ
figurationem huius ſacramenti· q̄-
tuoꝛ ſunt figure figurantes tā ex-
cellens ſacramn̄tum · Quaꝝ pria
fuit melchichedech · de quo habetur
gen̄ xiiij ·qꝫ qn̄ abrahā redemit loth
fratrem ſuum de manibus inimi-
coꝝ qui venerant contra regē zodo
moꝝ · Poſtq̄ꝫ abrahā reverſ? ē cū
victoria redepta preda ab hoſtibus
in vallē mambre · Melchiſedech ſa
cerdos magnus · ſibi obtulit panē
et vinum· per quod magiſt ſen·in
q̄rto diſ· viij ·dicit Huius ſacramn̄ti
ritum oſtēdit melchiſedech vbi pa-
nem et vinū abrahe obtulit Vn̄ ait
ambroſius qꝫ per hoc datur intelli
gi anterioꝛa eſſe ſacramn̄ta criſtiano
rū q̄ꝫ iudeoꝝ Iſta figura ſic intelli
gitur qꝫ qn̄ deus pater voluit hūa-
num genus liberare·tunc per moꝛ-
tem filij ſui in cruce capta preda eo
rum qui erant in limbo tunc conſti
tutū eſt hoc ſacramentū in ſpecie pa
nis et vini ſignificantis panē et vi
num melchiſedech· ¶ Secunda fi-
gura fuit agni paſchalis poſt habi
tam victoriam de pharaone Agn?
autē paſchalis eſt criſtus· q̄ in paſ-
ſchate occiditur. id eſt tp̄e tranſitus

quē iohannes oſtendit digito dicēs
Ecce agn? dei ·ecce qui tollit pecca-
ta mundi· poſt quē tranſitū recepe-
runt iudei manna in deſerto · p qd̄
hoc ſacramentū ſignificatur· qꝛ ſic
manna oēm habebat ſapoꝛē· ſic et
ſacramentū hoc oēm habet ſuauita
tē Vn̄ iohannis ſexto ca· dꝫ Amen
amen dico vobis ·non moyſes de-
dit panem de celo· ſꝫ pater me? dat
vobis panem de celo veꝝ ·

E

Tercia figura figurās ſacramn̄
tum habetur exodi xvij ·de illo mā
na qd̄ habebat de oī ſapore vt dcm̄
eſt· ſed in illo erant due condiciōes
ſumn̄tium·qꝛ aliquib? erat abhoīa-
bile dicentib? Nauſeat aīa nr̄a ſup
cibo iſto leniſſimo .Et numeri ·xi ·
Interea ortū eſt murmur populi ·
quaſi dolentiū contra deū Nā fleu̅
uit deſiderio carniū ſedens et flens
iunctis ſibi pit̄er filijs iſrahel ·quis
dabit nobis carnes ad veſcendum·
recoꝛdamur piſciū quos cōmedeba
mus in egipto gratis In mentē no
bis veniunt coturnices et pepones
poꝛriqꝫ cepe et allea ·Arida eſt aīa
noſtra .nichil reſpiciunt oculi nr̄i.
niſi manna · Alijs autē habēs erat
omne delectamn̄tū· vnde nichil aliū
ſignificat niſi hunc panē ſacramen
talē coꝛpoꝛis criſti qui generat faſ-
tidium et nauſeā malis· bonis aūt
dat omne delectamn̄tū et ſuauitatis
dulcedinē · vn̄ iohannis vi· litiga-
bant ergo iudei dicentes · quō p̄t
hic dare carnē ſuā ad mādūcādum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

et ſanguinē ſuū ad bibendū· q̄s eſt
ſermo ?· Et abierunt retrorſū mlti
qui ſeq̄bantur ipſū Et hij ſunt ſu-
perbi· curioſi et carnales· q̄ non ca-
piunt per fidē fideliter ſed carnalit̄
Intelligebant enim carnaliter debe
re cōmedere non ſpiritualiter· et ſa-
cramentaliter· et ꝑ fidem ſicut plu-
res faciunt· Et ideo criſt⁹ dicit Spi
ritus eſt qui viuificat caro non pro
deſt quicq̄ꝛ · verba que locut⁹ ſum
vobis· ſpiritus et vita ſūnt· ſȝ ſunt
quidā ex vobis qui non credunt Et
ideo tales receſſerunt ab eo Dicit er
go iheſus ad duodecī q̄ remanſerāt
ſecum Nunquid et vos vultis ab-
ire Et rn̄dit petr⁹· Dn̄e ad quē ibi-
mus. verba vite eterne habes et cre
dimus . et cognouimus quia tu
es criſtus filius dei viui Vn̄ patȝ
qꝛ malis nauſea eſt hoc ſacramen-
tum bonis autē delectabile ¶ quar
ta figura eſt panis propoſitionis ·
de q̄ habetur leuitici xxiiij. vbi dr̄ ·
Accipies quoqȝ ſimilā ⁊ coques ex
ea duodecī panes· qui ſinguli habe
bunt duas decimas· quoꝝ ſenos al
tari· ſenos ſup̱ menſā puriſſimam
corā deo ſtatues · et pones ſup̱ eos
thus luciſſimū vt ſit panis ī mo
nimētum oblationis· ꝑ ſingula ſab
bata mutabuntur coram domino ·
Hec ibi Hic eſt ille panis de quo
i· regū xxi· ca· ſcribitur· qꝛ qn̄ dauid
fugiebat regē ſaul· iuit ad achime-
lech ſacerdotē valde famelic⁹ dicēs
Nunc ergo ſi quid habes ad man-
ducandū vt manducē· vel quiqȝ pa
nes da michi· aut quicq̄d inueneris
Reſpondit ſacerdos ad dauid dicēs
Nō habeo panes laycos ad manū.
ſed tm̄ panē ſanctū · Si mundi ſūt
pueri maxime a mulierib⁹ Et dixit
dauid Si de mulieribus agitur· ſuſ
tinuim⁹ quidē ab heri et nudiuſter-
cius Dedit igitur ei ſacerdos ſancti
ficatum panem· neqȝ enī erat ei pa
nis niſi paīs propoſitionis q̄ ſub-
lati erant a facie dn̄i vt ponerentur
panes calidi Iſte panis ſanctus fi-
gurabat ſacratiſſimum noſtri ſal-
uatoris xp̄i corp⁹ qđ ſolū ſacerdo-
tes debent ſumere et etiam layci qn̄
mundi ſunt et maxīe a luxuria· vn̄
qn̄ aliquis vult cōmunicare. etiā a
ꝓp̄a vxore debet ſe abſtinere· vtȝ de
con· diſ· ij· Omnis homo Et ido an̄
ſumptionē tāti ſacramēti debent ō-
nes purificare mentes ſuas et cum
deuotione ſuſcipere · Et hoc ſatis ē
de ſecundo principali ·

C

Circa tercium principa-
le ſcȝ īpinguationē illoꝝ hominum
qui digne ſuſcipiūt hoc tam vene-
rabile ſacramētum ponit magiſter
in quarto ſententiarum diſtinctio-
ne vndecima Et hoc ſacramentum
eſt tante virtutis digne ſumentib⁹
qꝛ impinguat corpus et animam·
Vnde caro criſti pro ſalute carnis
et ſanguis criſti pro ſalute anime
noſtre offertur · ¶ Et alibi dicit ·
Plus impinguat caro criſti homi
nem interiorem q̄ꝛ aliqua res mun
di · ¶ Et iheronimus in obitu ſuo

dicit Tu panis angeloꝝ tua viſio-
ne angelos reficis et glorificas Tu
eſca es anime non corporis · inpin
guas mentē non ventrem · q̄ in te
non ī pinguatur virtutibus nimis
eger iacet in flagicijs Tu te mādu-
cantē · vt condecet in te tranſmutas
vt tui ꝑticipatione efficiatur deus
nec tamē in illū tranſmutaris velu-
ti alia corporea facit eſca · Et de cō ·
diſ · ij · ca Nō iſte · dꝛ Non eſt iſte pa
nis qui vadit in corp⁹ · ſed paīs vi
te eterne qui aīe noſtre fulſit ſubſtā
tiam Iſte panis cotidian⁹ ē Acci-
pe cotidie · qđ cotidie tibi proſit · ſic
viue · vt cotidie merearis accipere.
Hec ibi · Et in ca · Criſt⁹ · dꝛ Criſt⁹
panis eſt de quo q̄ manducat viuet
ineternū Et in ca · Credere . dꝛ Cre-
dere in ihſeū criſtū · hoc eſt mandu-
care panē viuū . qui credit inuiſibi
liter ſaginatᷣ · vbi dicit gloſa · Sa-
ginatur ſpiritualibus et diuinis v̊-
tutibus et donis · vn̄ de con · diſ · ij ·
ca . Omnia · dꝛ Panem q̄dem iſtum
quem ſumim⁹ in miniſterio · illum
q̊qꝫ ītelligo panē q̄ manu ſācti ſpi
ritus formatus ē hoīm cib⁹ · vn̄ ip
ſe ait Ego ſum panis viu⁹ · qui de
celo deſcendi Et iterꝫ Panis quem
ego dabo caro mea eſt pro mūdi vi
ta Hec ambroſius ibi O vera pin-
guedo O ineffabilis cib⁹ O pabu-
lum delectabile · quo in hac vita vir
tutibus īpinguatᷣ aīa et in alia vi
ta gaudet viſione beatifica Ideo ꝓ-
pheta in pſona oīm cupiebat īpin
guari hoc cibo magnifice dicens ·

Impinguatur in oleo caput meū ·
et calix meus inebrians q̄p̄ p̄clarus
eſt · id ē ſuauis et dulcis Et hoc ſa
tis de tercio principali.

¶ Feria quīta poſt palmaꝝ · Sermo
de dignitate hui⁹ ſacramēti

HOc ſentite in vobis qđ et ī
criſto ihesu · ca · vbi ſup̄ .
Heri locuti ſum⁹ de prepa
ratione huius tam nobilis ſacramē
ti · Hodie vero qꝛ inſtat tēp⁹ et dies
ſumēdi loquemur de dignitate ſub
limitate et utilitate tam nobil' ſa-
cramenti A

¶ Pro cuius principio querenda
et inueſtiganda eſt vna dubitatio ·
videlicet · quare criſt⁹ non inſtituit
hoc tam celeberrimū ſacramentum
ante hanc diem . cum per plures di-
es et annos antea fuiſſet cū diſcipu
lis ſuis Ad quod dicēdū ē qđ h̄ qua
druplici miſterio factū eſt Primū
miſterium fuit ratione ſocietatis ·
Hodie nāqꝫ plura alia confecta fue
runt ſacramenta ratione quoꝝ iſ-
tud cum eis debuit inſtitui ¶ Pri
mum fuit ſacramētū baptiſmi · vn̄
marci vlt · ca · ſcribitur Euntes doce
te oēs gentes baptiſantes eos ī no-
mine patris et filij et ſpiritus ſanc
ti qđ ſignificatū eſt in ablutione pe
dū · per quā voluit criſtus diſcipu-
los mundare ¶ Secundū fuit ſa-
cramētū ordinis · qꝛ criſtus in cena
ordinauit ſacerdotes apoſtolos cū
dedit eis poteſtatem conſecrandi di
cens · h̄ facite ī meā cōmemoracōeꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

luce xij· Terciū ſacramentum fuit
ſacramētum penitentie· nā ibidem
dixit ioh̄.xx · quoꝝ remiſeritis pec
cata remittuntur eis· et quoꝝ reti-
nueritis retenta erunt ¶ quartū fuit
ſacramentū eucħariſtie digne conſe
quens iſta· qꝛ poſtq̄ʒ hō baptiſatꝰ
eſt et confeſſus ſacerdoti et abſolu-
tꝰ debet ſumere euchariſtiā ¶ quar-
tū miſteriū fuit ratione paſſionis
ſubſeq̄ntis vt ſcʒ ſuſcipiētes tale ſa
cramētū ſēper eſſēt meōres paſſiōis
criſti luce·xxij· quocienſcunqꝫ hoc
feceritis· in meam cōmemorationē
facietis ¶ Terciū miſteriū fuit ra
tione creationis Nam tali die deus
creauit aues celi piſces maris· vtꝫ
geñ·i· Ex quo datur intelligi qꝫ va
lentes hoc ſuſcipere ſacramentū de-
bent eſſe contemplatiui · nā mens
noſtra paſcitur contēplatione huiꝰ
ſacramenti · vn̄ ambro · in libro de
ſacramentis· et ponitur de con·di·
ij.ca. non iſte·dicit · non iſte panis
eſt qui vadit in corpꝰ·ſed panis vi
te eē ne qui anime noſtre fulſit ſub-
ſtantiam Contēplatiui alte volant
ſicut auis diuina contēplando Se-
cundo fuerunt creati piſces et poſi-
ti in amaritudine maris. figuran-
tes ex hoc· qꝫ ſumentes debēt eſſe ī
amaritudine ꝯtritionis. qꝛ cor con-
tritū et humiliatū deus nō deſpici-
et ¶ quartū miſteriū fuit ratione
preſentialitatis· vt nobiſcum ſem-
ꝑ eſſet preſens· nam p̄io fuit cor-
poraliter · tunc v̄o q̄n receſſurꝰ erat
voluit remanere ſacramentaliter ·
Vn̄ eccl̄ia· Se naſcens dedit in ſociū
conueſcens in edulīū·ſe moriens in
precium·ſe regnans dat in premiū
Merito ergo hoc die debuit īſtitui
hoc ſacramētū· Vn̄ magiſter in iiij·
diſ·viij · Sacramētū dn̄s inſtituit·
q̄n̄ poſt tipicū agnū corpꝰ et ſāgui
nem ſuū diſcipulis ī cena porrexit
et euſebius emiſſenꝰ dicit·qꝛ corpꝰ
aſſumptū ablaturus erat ab ocul̄·
et illaturꝰ ſideribꝰ· nec̄e erat·vt die
cene ſacramētū nobis corporis et ſā-
guinis conſecraret·vt coleretꝰ iugi-
ter ꝑ miſteriū · qd̄ ſemel offerebat ī
precium Hec ille · Hoc ergo ſentite
in vobis· ſcʒ diei huius īſtitutionē
conuenientē ex miſterijs ¶ Circa
hoc ſacramentū tria videbimꝰ

¶ Primo dignitatem · ¶ Secundo
ſublimitatem ¶ Tercio vtilitatē·
B

Circa primum principale ſcʒ dig-
nitatem huius ſacramēti Credit ſcā
fides catholica qꝫ ī h̄ ſacramēto to-
tus criſtꝰ deꝰ verꝰ et hō ꝯtinetur·
vn̄ pſa·lxv·d̄r· vere tu es deꝰ abſcō
ditus deus iſrahel ſaluator Abſcō-
ditus ſcʒ in triplici ſubſtātia·ſcʒ et
nali·rationali·et corporali ·Propt
p̄mū d̄r ·ioh̄·i· Hoc erat in princi-
pio apud deum · Propt ſcd̄ʒ. Aīa
criſti excellentiſſima fuit vnione ·
affectione et cognitione Propt ter-
ciū d̄r math·i· quod enī in ea natū
eſt de ſpiritu ſancto eſt · nam caro
xp̄i ex puriſſimis ſanguibꝰ marie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

virgĩs fuit cõcepta cooperante ſpi-
ritu ſancto· qz luce·i·ſcribitur Spi-
ritus ſanctꝰ ſupueniet in te·et vtus
altiſſimi obumbrabit tibi Jdõqz qð
naſcetur ex te ſcm̃ vocabitur filius
dei Et hic cibus nobis criſtianis cõ
uenienter traditur Ubi notandũ ẽ·
q̃ꝫ bene diuĩa ſapiẽtia q̃ oĩa diſpo-
nit ſuauiter · cibos diſpoſuerat di-
uerſos hoĩbꝰ ſcðm diu̾ſas tp̄m va
rietates ꝓut tp̄m oportunitati iux-
ta diuerſos ſtatꝰ hoĩm cõgruebat.
Juxta illud p̄s Oculi oĩm in te ſpe
rant dñe· et tu das illis eſcã in tp̄e
oportuno·qð ſic oſtendo · Nã p̄ia
ade in ſtatu innocentie exiſtenti fruc
tus oĩm lignoꝝ paradiſi · qui ſua-
ues et pulchri erant p̄ter lignũ ſci
entie boni et mali dedit in eſcã· gen̄
ij· ca·Qui quidẽ cibꝰ illo tp̄e hoĩ cõ
petebat Inter enĩ ligna .q̃ ſibi fue-
rant cõceſſa in cibũ lignũ vite con
tinebatur·per cuius eſũ poterat nõ
mori·gen̄·ij· Conſequent̾ vo cum
adam lapſus fuiſſet in peccatũ per
quod innocentie ſtatũ ꝑdidit· et de
paradiſo fuerat expulſus Alit̾ fuit
diſpoſitũ de cibo ſuo ſcz vt de terra
maledicta cum labore et ſudore cõ-
mederet panẽ ſuũ et herbas t̾re ger
minantis ſpinas et tribulos· gen̄·
iij· Vñ ſicut in ſtatu ĩnocentie rec
tiſſimo · in quo ratio ſuperior ſoli
deo obediebat et voluntas cũ oĩbꝰ
viribus inferioribꝰ ſolũ rationis
recte ſine ĩpedimento ĩperiũ ſeq̃ba-
tur· cibus etiam correſpondẽs erat
ſuauis· et ſine vllo labore et dolore

acquiſitus. et mortalitatis neceſſi-
tatem non habuit Sic in ſtatu lap-
ſus vbi ratio ſuperior humana ab
obediẽtia dei receſſit ·et vires ĩferio
res imperio rationis reſiſtebãt· ci-
bus laborioſis et terreſtris cũ neceſ
ſitati moriendi conueniebat·qui q̃-
dem cibꝰ humano generi ꝑ totam
primã etatẽ fuit conceſſꝰ vſqz poſt
diluuium Poſt ea vo tp̄e noe defici
entibus peccatoribꝰ a terra ꝑ dilu-
uium. edificato altari a noe ſuꝑ qð
aĩalia mundoꝝ aĩalium deo obtu-
lit · quoꝝ odorẽ ſuauitatis deꝰ ac-
ceptauit· vñ noe et filiꝭ eius bñdi-
cens oĩa animalia dedit eis in cibũ
vñ quibꝰ antea olera et fructꝰ terre
ſolum cõmedere licebat de cetero õ-
nia animalia in cibũ habere licuit·
Geñ·ix· Languescente enim huma-
na natura per diluuium oportebat
vt genꝰ humanũ poſſit laborẽ fer-
re· qð ad laborẽ factũ eſt ipſiꝰ cibũ
aliqualiter fortificari In exitu autẽ
iſrahel de egipto qñ deus voluit fi-
lios iſrahel per longã ſolitudinem
ad terram promiſſionis deducere·
cum ibi non eſſet ſemen ſerenti nec
panis cõmedenti · oportebat vt de
alio cibo eis prouideret ne fame pe
rirent· et ſic prouiſũ eſt eis de man
na·exo·xvi· · Et circa eũ cibũ facta
ſunt multa mirabilia· vt patz exo-
ca prelibato Et hoc rationabilit̾·tũ
vt per euidentiam atqz frequentiã
miraculoꝝ viſibiliter circa illum ci
bũ contingentiũ eoꝝ fides que val
de debilis et vertibilis erat firmior

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

et ſtabilioꝛ redderetur Tum vt ꝑ ex
perimentū cotidie cōprobarent̄ an
recte ambulaſſent in lege dei. exodi
ſexto ca. Ecce ego pluo vobis panē
de celo egrediatur populus et colli-
gat que ſufficiūt per ſingulos dies
vt temptem eū vtꝝ ambulet in le-
ge mea an non Talis enī cibꝰ pro-
prie partinebat illi populo rudi et
incredulo ꝑ quē cibum eoꝝ infirmi
tas conualeſceret in fide. et incredu
litas ꝑuerſoꝝ patefieret Cum autē
ad terrā promiſſionis acceſſiſſent.
et de eius frugibus cōmederēt ceſſa
uit manna . vt habetur ioſue v. et
eis dabantur fructus ſecundū meri
ta et demerita populi Sed nunc nō
eſt ſic. qꝛ bona tꝑalia deꝰ dat et tri-
buit bonis et malis . Vñ math. v.
Solē ſuū oꝛiri facit ſuꝑ bonos et
malos Et eccleſiaſtici ix. Vniuerſa
liter aque veniunt iuſto et īpio. qđ
intelligitur. q̄ntū ad ipſā ſubſtan-
ciam bonorum et maloꝝ tꝑalium
non autē q̄ntū ad finē . vt declarat
beatus tho. i. ꝗ. ar. vlt.. vñ populꝰ
ille quia carnalis erat promiſſis ꝑ-
ſentibus huiꝰ vite inherebat Cum
autē venit plenitudo tꝑm in q̊ po-
pulus dei non ꝑ tꝑalia bona ꝑmiſ-
ſa que vilia ſunt et momentanea.
ſed per bona ſpiritualia duceretur
ad eterna . opoꝛtuit vt tali populo
cibus daret̄ ſuꝑnatural̄. ſic vt mā
ducans non moꝛeretur in eternum
morte ſcꝫ ſpūali . vñ ſaluatoꝛ cōp-
ans hunc panē alteri q̄ datus fuit
prioribus dicit iohannis ſexto . nō

ſicut manducauerunt patres veſtri
manna et moꝛtui ſunt . Qui man-
ducat hunc panē viuet ineternū. cū
igitur in hoc cibo ſint vt dictū ē di-
uinitas caro criſti et anima. hoc ſa
cramētū digniſſimū ē O q̄le zucha
rum O qualis ſuauitas O q̄l̄ dul-
cedo. O cōpoſitio mirabilis. vbi di
uinitas quā tremunt angeli. vbi ca
ro eadē que pro te paſſa eſt. vbi aīa
bñdicta que theſauro ſapiētie et ſci-
entie dei plena eſt . quam beata eſt
labia q̄ꝛ felices fauces guſtātes hāc
dulcedinē. vñ in miſſa đꝛ . Fac nos
dñe diuinitatis tue ꝑpetua fruitiōē
repleri quā precioſi coꝛpoꝛis et ſan-
guinis tui coꝛpoꝛalis ꝑceptio pre-
figurat . Et hoc ſatis ē de primo
principali D

C Circa ſecundum principale ſcꝫ
ſublimitatem huius ſacramenti tā
venerabilis . Dicendum qꝛ hoc ſa-
cramentum eſt dignius et ſublimi
us ceteris ſacramentis noui teſta-
menti C Primo ratione cau
ſe efficientis : quia efficitur et conſe
cratur ab oꝛdine ſacerdotali q̄ ē dig
nioꝛ omnibus . Licet enim dyoniſi
us ponat epiſcopatum. vt includit
ſacerdotium digniorem oꝛdinem eſ
ſe tamen ſacerdotium per ſe accep
tum. vt diſtinguitur contra epiſco
patū ē incōpabilit̄ digniꝰ ip̄o epiſ
copatu qꝛ plꝰ ē ꝯſecrare xp̄m. q̄ꝛ ꝯ-
ſecrare quecūqꝫ aliū . Nobiliſſimꝰ
autē actꝰ epiſcopi eſt conferre oꝛdi
nes in quibus homines conſecrāt̄ .
In hoc vero ſacramēto ꝯſecrat̄ ille

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

q̄ eſt verꝰ deus ¶ Secundo ē ſub
limiꝰ reſpectu cē material̄ qꝛ ſicut
cetera ſacramenta verſantur circa
corpus criſti miſticū· ita iſtud circa
corpus criſti verū īmediate · quia
conſecratur Et ideo ſicut corpꝰ xp̄i
verꝫ ſublimiꝰ eſt vltra miſticū· et h̊
ſacramentū quē admodū theologia
eſt dignior ceteris diſciplinis qꝛ cir=
ca nobilius ſubiectū verſatur·
¶ Tercio eſt ſublimiꝰ reſpectu cauſe
formalis · ī q̄ exercetur nobiliſſima
creatura qꝛ humana qui excedit bru
ta oīa etiam in hoc excedit angelos
Iuxta apl̄ꝫ ad hebre· xiij· dicētē Ha
bemus altare de quo edere non ha=
bent poteſtatē q̄ tabernaculo deſer=
uiunt ſcꝫ angeli ¶ quarto ē ſubli=
mius reſpectu cauſe finalis omniū
ſpiritualiū p̄fectionū· quīto ratio=
ne officij· vn̄ eius officiū celebratio
vocatur· in quo officio eccleſia mili
tans imitatur eccleſiam triūphan=
tem Nā ſicut in celeſti ierarchia ad
miſtrandū criſto inſtituti ſunt ordi
nes angelorꝫ qꝛ ſunt aſſiſtētes. ita ī
hac vita inſtituti ſunt āgeli ad mi
niſtrandū ſacerdoti· Sed primo eſt
ibi preſēs dn̄ hoc ſacramītū celebra=
tur tota trinitas ratione tanti mira
culi qd̄ non poteſt effici niſi a tribꝰ
p̄ſonis ¶ Secunda eſt ibi preſen=
tia ſanctorꝫ· vn̄ de con. diſ· ij Et ſūt
verba beati gregorij in omelia paſ=
chali d̄r · quis inquit fideliū habe=
re dubiū poſſit in ipſa īmolatiōis
hora ad ſacerdotis vocē celos aperi
ri· et in illo iheſu criſti miſterio an=
gelorꝫ choros adeſſe· ¶ Tercio eſt
ibi preſentia ſanctarꝫ aīarꝫ· vn̄ bea=
tus ihero· contra vigilantiū ſancto
rum reliquias r̄p̄robantē Anime ī=
quit ſanctorꝫ in hoc mūdo comitā=
tur criſtū q̊cunqꝫ ierit · Iuxta illud
apocal̄ · xiiij· ca. Hij ſequūt̄ agnū
quocunqꝫ ierit ¶ quarto eſt ibi p̄=
ſentia matris criſti · que eſt regina
virginum atqꝫ virtutum Nā cum
ſecundum beatum ihero· officium
aſſociandi criſtum ſit officium vir=
ginum Iuxta illud apocal̄· virgi=
nes enī ſunt · Et cum mat̄ xp̄i ſit
v̊go v̊ginum· ſeq̄tur· qꝛ ipſa in hoc
p̄ncipalis ſit · E
¶ Eſt īſuper hoc ſacramītum ſub=
limius oībꝰ ſacramītis · reſpectu
q̄tuor p̄uilegiorꝫ q̊rꝫ p̄mum dicitur
gratie · qꝛ confert maiorē gratiā q̄
cetera ſacramīta. vn̄ dio· de angeli=
ca ierarchia ca iij· dicit Euchariſtia
eſt p̄fectio perfectionum ſpirituali
um· et non eſt vltra ipſum laudan
dum aliqd̄ ſacramītum ¶ Secun=
dum p̄uilegium dicitur veritatis ·
Nam in ceteris ſacramentis inue=
nit̄ ſacramītū freq̄nter ſine re ſacra
mīti · vt cū q̄s ad ſacramītum fictꝰ
accedat · Hic autē res ſacramīti ſp
eſt cum ſacramīto quantum cunqꝫ
quis fictꝰ conficiat qꝛ ſp eſt ibi cor
pus criſti . ¶ Tercium priuilegiū
eſt durabilitatis qꝛ oiā ecceē ſacram
ta hn̄t naturā ſucceſſiuā cum tran=
ſeant cum vſu · iſtud autem ſacra=
mītū eſt permanens· cū tā diu per=
maneat ſacramītū iſtud , vt notat̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

in iiij·ſe· qꝛ diu ſpecies durare pn̄t
¶ quartū ꝑuilegium eſt dignita-
tis: qꝛ alia ſacramenta ordinantur
ad gratiam quam directe figurant
Iſtō aūt ſacramētū ordinatᷣ ad glo-
riam· qꝛ dicit beatus dioniſiꝰ de ā-
gelica iherarchia ca·i· Sicut noti-
ria diuinaꝝ ſcripturaꝝ ē nobis imi
tatio future contēplationis in pa-
tria Ita ſūptio euchariſtie ē imita-
tio illius fruitiōis beatifice· q̄ ſacia
buntur ſancti cū apparuerit gloria
eius Et ideo dicit ſaluator luce·xxij
Non māducabo illud donec īplea-
tur in regno dei Sed ad maiorē ve-
ritatē hn̄dam dici poſſꝫ· qꝛ licꝫ bap
tiſmus excedat alia ſacramenta ra
tione efficacie Vn̄ ambro· dicit ī li·
de ſacramētis Per aquā baptiſmi
tranſitus eſt de terrenis ad celeſtia·
Sicut notatᷣ de cō·diſ·iiij·ca· Per
aq̄m. Et licet confirmatio excedat
ratione conferentis: qꝛ a ſolo epiſca
po confertur ·Et licet matrimoniū
excedat ratione ſigni· qꝛ ſignificat
coniunctionē criſti ad eccleſiā ꝑ vni
onem diuine et humane nature· vtꝫ
extra de bigamis ca· Debitū Tam̄
excedit euchariſtia ratione dignita-
tis et ſanctitatis· ꝑut hijs ratiōibꝰ
oſtenſū ē Vn̄ de cō·diſ·ij·ca· nichil·
ſic dꝛ Nichil in ſacrificijs maius eē
poteſt· qꝛ corpꝰ et ſanguis xp̄i· nec
vlla oblatio potior eſt· ſed hec ōnes
precellit· Vn̄ ſaluator dicit hodie·
Hoc facite in meā cōmemorationē
ſcꝫ glorie mee. Et hoc ſentite ita eē
Et hoc ſatis eſt de ſcd̄o principali·

Circa tercium pͥcipale ſcꝫ vti
litatem huius ſacramenti· Nota
oēs effectꝰ huiꝰ ſacramenti q̊s po-
ſui ſupra· et dilata illos vltīos q̊s
non dilataui Et concludas illā eſſe
vtilitatē tanti ſacramenti Et h̊ ſa-
tis de tercio principali

In bona feria ſexta· Sermo de
paſſione domini·

Hoc ſentite ī vobis quod et
in criſto iheſu. ca· vbi ſup̄
Hodie ſācta mater eccleſia
recolit paſſioēꝫ dn̄i noſtri iheſu xp̄i
in qua criſtus paſſus eſt intimiori
et maiori dolore· qꝛ quecunqꝫ alia
creatura que paſſa fuerit Et hoc oſ
tenditur ex ꝑte triū· vt ponit ſāctꝰ
tho· tercia ꝑte q·xlvi· Pͥo ex parte
generis Secundo ex parte corporis
Tercio ex parte mentis Et primo
ex ꝑte generis· Non enī criſtꝰ paſ-
ſus eſt omnes ſpecies paſſionum·
ꝓpter duas cauſas Primo qꝛ tales
paſſiones ſunt ſibiinuicē contrarie
ſicut cōbuſtio in igne et ſubmerſio
in aqua Secundo. qꝛ paſſiones cau
ſate ab intrinſeco ſicut egritudines
corporales non potuerūt eſſe ī criſ-
to· tn̄ criſtꝰ paſſꝰ ē oīa genera paſ-
ſionū ſi conſideremus tria· Primo
mala inferentia· nā ipſe eſt paſſus
ab hominibus· ſcꝫ gentilibꝰ iudeis
maſculis feminis· vt patet de ācil-
lis accuſantibus petrū· a principi-
bꝰ· miniſtris. et popularibus· vbi
īpleta eſt figura d ō ·p̄s· ſecundo·
quare fremuerunt gentes· et populi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

meditati ſūt inania Aſtiterūt reges
terre·et principes conuenerunt in
vnū aduerſꝰ dn̄m·et aduerſꝰ criſtū
eius A familiaribꝰ et notis·vt pa-
tet de iuda ipſū prodente· et petro
negante· Secundo conſideranda
bona amiſſa· Nam ipſe paſſꝰ ē in
oībus bonis in quibꝰ poteſt hō pa
ti·ſcʒ in amicicia· fama gloria·ſub
ſtantia·natura·aīa In amicicia qꝛ
amici eū deſeruerunt. In fama·qꝛ
eum blaſphemauerunt·In honore
et gloria·qꝛ eū irriſerunt·et ei cōtu-
melias intulerunt· In ſubſtantia·
qꝛ rebus ſuis eum expoliauerunt·
In natura corporea. qꝛ eū flagella
uerūt·vulnerauerūt·cōſpuerūt·occide-
rūt·ī aīa. qꝛ ī ea habuit triſticiā·tedi
um·et dolorē Tercio conſideran-
do membra paſſa·nā criſtus paſſꝰ
eſt q̄ntū ad omne membrū et q̄ntū
ad omnē ſenſū· In omni membro
paſſus eſt·qꝛ in capite coronā ſpi-
neam In facie alaphas et ſputa In
manibus et pedibꝰ paſſus eſt fixio
nem clauoꝝ·in toto corpore flagel-
la. in oī ſenſu. qꝛ ſcōm tactū affixꝰ
eſt cruci Secundū guſtū qꝛ fuit po
tatus felle et aceto· Scōm olofactū
quia poſitus et crucifixus in loco fe
tido corpoꝝ mortuoꝝ Scōm audi-
tum·qꝛ audiebat laceſſitus voces
blaſphemātiū Secundū viſū. quia
velata eſt eius facies Patet ergo ſe
cundū genꝰ iheſū ſuſtinuiſſe et ha-
buiſſe omnes paſſiones ¶ Secun
do principaliter eius paſſio maior
fuit ceteris ex ꝑte corporis·vn̄ in ꝑ-
ſona criſti ihera·in trenis ait Attē-
dite et videte ſi ē dolor ſimiľ ſicͭ do-
lor meus Nota ꝙ dolor corporis
criſti ex quatuor ꝑt attendi ¶ Prīo
ex paſſionis generalitate· qꝛ ſcōm
oīa membra et omnes ſenſꝰ ſuſti-
nuit paſſionē· vt dcm̄ eſt ¶ Secun-
do ex diuturnitate· quia illi q̄ cruci
affiguntur non ſtatī moriuntur·ſi
cut illi moriuntur q̄ gladio interfec-
ti ſunt· Preterea mors crucifixo-
rum in cruce eſt acerbiſſima·qꝛ cru
cifigebant in locis nodoſis et ner-
uoſis in quibꝰ cauſat̄ maior dolor
in corpore· ¶ Tercio ex patientis
cōplexione· nā corpꝰ q̄nto nobiliꝰ
eſt formatū·tanto magis dolore af
ficitur· ſed corpꝰ criſti nobiliſſime
cōplexionis fuit· eo ꝙ operatione
ſpiritus ſancti formatum eſt·ergo
¶ Quarto ex doloris puritate In
aliīs enim pacientibus dolor miti-
gatur ex conſideratione rationis:
ſed in criſto paciente hoc non fuit·
eo ꝙ criſtus ꝑmiſit agere vnicuiqꝫ
viriū illud qđ eſt ſibi propriū· vt
damaſcenus dicit.xl vi·diſ·ꝑ totū·
ſi autē dicat̄ ꝙ dolor corporis xp̄i
in paſſione non fuit maximꝰ eo ꝙ
innocentia paciētis diminuit do-
lorem paſſiōis· et criſtus tanq̄ ag
nus manſuetus et innocens ē duc-
tꝰ ad victimā·vt dꝛ ioh̄·xi·ergo ꝛc̄·
Reſpōdeo ꝙ innocentia patientis
diminuit dolorē paſſionis· q̄ntum
ad numerū· qꝛ dū nocens patit̄ af-
fligitur de duobus ſcʒ de pena illa-
ta·et de recordatione mali cōmiſſi·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſed ex alia ꝑte innocens magis do-
let ꝗ̄ nocens . inq̄ntū cōprehendit
nocumentū illatū iniuſtū ſibi et in
debitū Vn̄ magis eſt reprehenſibiľ
qui non cōpatitur innocenti ꝗ̄ ille
qui non cōpatitur nocenti Vn̄ iſa-
ia·d̄r Juſtus ꝑijt et non eſt qui reco
gitet in corde ſuo ¶ Terco princi-
paliter criſti paſſio eſt ītenſior cete
ris ex ꝑte aīe · Nam tota aīa criſti
in paſſione fuit plena dolore Vnde
p̄s in eius ꝑſona loquens ait · Re-
pleta eſt malis aīa mea Glo·Non
vicijs ſed doloribus quibꝰ aīa car-
ni cōpaciebatur Vel dicēdū ꝙ aīa
criſti fuit plena doloribus propter
tria · ¶ Primo conſiderando pene
cauſam Conſiderabat enī ꝙ non ꝓ
culpis ſuis proprijs: ſ; pro culpis
alienis penā paciebatur Et ideo do
lor maximꝰ erat Nec ꝓ amicis tan
tum paciebatur: ſ; etiam inimicis·
quos videbat ingratos ¶ Secundo
amittendo vitam propriā q̄ natu-
raliter ab omnibus diligitur ·et in-
currendo mortē que humane natu-
re eſt horribilis·quanto enī magis
eſt aliquis virtuoſus·tanto magis
vitam ſuam diligit et mortē horret
Sed paſſio illa vitam perimebat.
ergo dolorē ipſi aīe īferebat maxi-
mum ¶ Tercio conſiderando noſ
tram culpam· nā xp̄s non ſolū do-
luit pro amiſſione vite corporalis·
ſed etiam pro peccatis oīm aliorū·
Qui dolor excellit omnē dolorē cō-
triti propter duo ¶ Prīo q̄r ex ma-
iori caritate proceſſit ex q̄ cōtricōis
dolor augetur ¶ Secundo quia pro
peccatis ſimul oīm doluit·pſa liij.
Vere languores noſtros ipſe tulit·
et dolores noſtros ipſe portauit .ſi
autē dicatur ꝙ dolor anime criſti n̄
fuit maximꝰ·q̄r dolor tunc eſt maxi
mus qn̄ non eſt gaudio cō mixtus
Criſto autē paciente anima frueba
tur viſione diuina Preterea gaude
bat q̄r ſaluabatur genꝰ hu manum
ergo · ⁊c̄ · reſpondeo duobꝰ modis
Et prīo q̄r gaudiū fruitioīs nō cō
trariatur directe dolori paſſionis ·
eo ꝙ gaudium et dolor nō ſunt de
eodem ¶ Secundo q̄r nichil prohi
bet contraria eidē in eſſe ſcd̄m idem
Et hoc modo gaudiū fruitionis p̄t
pertinere ad actum ꝑtis ſuperioris
aīe ſcz rationalis· dolor autē paſſi
onis poteſt eſſe ex parte corporis ·
cuius eſt anima forma Dolor ergo
criſti in paſſione excellit alios dolo
res omnes quē dolorē quelibꝫ ani
ma in ſe mentaliter debet hodie ſē-
tire. ſicut in criſto iheſu· vt dicebať
per apoſtolum Ideo p̄s oēs criſtia
nos hodie alloquens ait · Hodie ſi
vocem eius audieritis nolite obdu
rare corda veſtra · quia clamat ho-
die in cruce· Heli heli lamazabata-
ni·quod eſt interpretatum Deꝰ me
us deus meꝰ vt quid me direliq̄ſti·
Quid ergo dicendū eſt de beata v̄gi
ne·qualē putatis dolorē ſuſtinuit ī
illa tremenda hora amare paſſioīs
filij ſui·q̄ vnica mater īuiolata ſpi
ritu ſcō plena filium dei vnigeni-
tū genuerat · quē in cruce crudeliť

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

affigi videbat Hodie nāqꝫ īpleta ē
illa flebilis et lacrimabilis prophe
cia quā ſenex ille ſimeon accipiens
puerū iheſū in vlnas ſuas ait · Et
tuā inquit ipſi⁹ animā ꝑtranſibit
gladius · quā ſententiā exponēs ori
genes ait · Gladi⁹ dñice paſſionis
animā ꝑtranſiuit marie · que et ſi
criſtum vtpote dei filiū ſpōte pro=
priaqꝫ volūtate mori morteqꝫ ipſā
non dubitauit eſſe deuictuꝝ · tamē
eum ex ſua carne procreatum ſm̄ do
loris affectu non potuit videre cru
cifigi Hec ille Vñ dolor beate v̄gi=
ginis ex tribus cauſabaꝉ · ¶ Primo
ex maternali amore Nā naturale ē
matres diligere filios · et tanto pl⁹
diligunt q̄nto virtuoſiores ſūt aut
q̄nto laborioſius circa eos ſe habue
runt · Cum ergo criſt⁹ ſuꝑ omnes
natos virtuoſior fuerit. et ꝓpter eū
beata virgo multos labores ſuſti=
nuerit · vt portando · nutriendo · in
egiptum fugiendo · in templo que=
rendo · et ipſū continue ſequendo ·
ſequitur q̄ ille maternalis amor mo
ueret valde ipſā ad dolorē Et ī hoc
oñdit amorē illū · qꝛ recedentib⁹ cūc
tis ſola criſtū ſecuta eſt Dicit enim
apoſtol⁹ p̄ma ad corin · xiij · q̄ ſola
caritas eſt illa que nunq̄ deficit · nā
ſcientia deſtruitur · q̄ patet qꝛ hodie
in cruce moritur ſapientia · lingue
ceſſabunt · nam hodie interrogat⁹
a preſide · non reſpondit ei verbum
Prophecie euacuabunꝉ · qꝛ hodie
cruci affixus dicit conſūmatū eſt ·
ſed ſola caritas: ſcꝫ beata virgo re=
manet Vñ iohannis xix · ca · dr̄ Sta
bat mater iheſu iuxta crucē ei⁹
¶ Secundo cauſabaꝉ dolor eius
ex cōpaſſione Vñ ſcd̄m ihero · q̄t ei
verbera · quot ſputa · quot vulnera ·
quot penalia in corpore criſti fuerūt
tot gladij ictu acutiſſio aīam ma=
rie pupugerunt · ¶ Tercio cauſa=
batur eius dolor ex creaturaꝝ īſpec
tione. nam omnes creature cōpacie
bantur criſto Vñ ihero · ſuꝑ math ·
Omnis creatura cōpatiꝉ xp̄o mo=
rienti Sol obſcuraꝉ · terra moueꝉ ·
Petre ſcinduntur · Velū tēpli diui=
ditur Sepulchra aperiunꝉ · ſolus
miſer hō non cōpatitur · ꝓ quo ſolo
criſt⁹ moritur Hoc ergo ſentite qđ
hodie in beata maria virgine ſenti
tum eſt Et per conſequēs ſi vocem
eius audieritis · nolite obdurare cor
da veſtra . Ad exp̄mendū ergo tātū
dolorem · neceſſe eſſet primo diui=
num auxiliū īplorare a quo bona
cuncta predunt · vt nobis petenti=
bus largiatur quod petimus Verꝫ
quia non ſum⁹ ſufficiētes a nobis ·
quaſi ex nobis: ſed ſufficientia nr̄a
ex deo eſt · vt ait apoſtolus. Neceſ=
ſe eſt nobiſcū aliquem habere coad=
iutorē · cuius patrocinio gratia ſpi=
ritus ſancti nobis donetur Et mē=
te vagans neſcio cui pre omnibus
preces porrigam Et p̄rio non eter=
no patri qui hodie nō pepercit pro=
prio filio ſuo vnigenito · cum ipſe
dicat yſa · liij · Propter ſcelus popu
li mei percuſſi eum · et dabit īpios
pro ſepultura · et diuitē pro morte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſua·eo ꝙ iniquitatē non fecerit nec dolus inuentus eſt in oꝛe eius. Et dn̄s voluit conterere eū in īfirmita te Hec ibi Sed pꝛopꝛio filio nō ſub‐uenit· qui hodie auxiliū periȷt ī cru ce ·multo minus michi et vobis· Non inuocabo angelos · qꝛ hodie oēs ſūt ī meſticia ⁊ doloꝛe·pſa lxiiȷ Angeli pacis amare flebant·ſcʒ tē‐poꝛe paſſionis criſti. non ad aliquē apoſtoloꝝ confugiā quia petrꝰ pe tra fidei qui alias criſtum confeſſꝰ eſt interrogatus a criſto Quem di‐cunt hoīes eſſe filium hoīs et reci‐tatis alioꝝ opinionibus de opinio ne ſua loquēs ait Tu es criſtꝰ filiꝰ dei viui · Hodie enim ad v̄ba vniꝰ muliercule ſine vllo v̄bere et pug‐na negauit dicens O mulier nō no ui hominē· et qḋ grauiꝰ eſt iurauit et anathematiſauit Johannes q̊qꝫ qui de eius pectoꝛe fluentē doctrinā euangelicā in menſa ſuxerat· et qui auſus petere fuerat Dn̄e quis eſt q̄ tradet te · relicto ſindone aufugit · Dn̄ petrꝰ damianꝰ de ipſo loq̄ns· O incōparabilē virū pꝛofert v̄bū in medium · et totus tacet ſenatus apoſtoloꝝ Tacet lingua petri que clauis facta eſt celoꝝ·ſilet andꝛeas· qui ipſi fratri ad fontē vite ꝑuius fuit · non pꝛeſumit os aperire phi‐lippus · qui dum patrē ſibi poſcit oſtendi ·pꝛofunda miſteria diuini‐tatis audiuit Johānes ꝯdiſcipuloꝝ pſonā in ſe ſuſceptā conſultoꝛ acce dit ·Hodie vero relicta ſindone nu‐dus aufugit Quid de ceteris dicam

Omnes relicto eo fugerunt Et ſi fu gerunt· quō ad eos confugiā ? Nul lo pacto ·Sed diceres quare ad ma‐trem intemeratam non vadimus · ad quā ſolita eſt ꝑgere nr̄a neceſſi‐tas ? reſpondeo · Neſcio qua facie ad eam ibimꝰ· aut q̄bus verbis ad eam euntes ſalutabimꝰ · Nā ōnia verba ſalutationis reſoluta ſūt ita vt nec audeam aperire os ·Et pꝛīo non dicā aue qḋ idē eſt ꝙ ſine ve qꝛ hodie multis et plena eſt · vt dictū eſt Nec gratia plena. quia hodie ſi‐milis eſt noemi · que dixit nuribus ſuis·nolite me vocare noemi·ſʒ ma ram quia amaritudine plena ſum· Nec·dn̄s tecū·qꝛ non eſt ſecum·ſed in manibus iudeoꝝ Nec bn̄dicta tu in mulieribꝰ: qꝛ hodie ſuꝑ oēs mu‐lieres videtur maledicta Nec bene‐dictus fructus ventris tui· qꝛ a iu‐deis blaſphemat᷑ · et reꝰ moꝛtis ac‐clamatur Nec oꝛa pꝛo nobis·qꝛ ho die rogans filium vt n̄ moꝛeretur · non eſt audita· et quomodo pꝛo no bis exaudiretur Quid ergo faciam· Ad quem refugiam · nā periȷt oīs ſpes·Certe non · ſperantibꝰ in deū Cōtēploꝛ hodie crucem fuiſſe victo rioſam· in qua criſtus pependit·in qua peccata noſtra lauit ·Crux enī vt beda ait eſt gaudiū ſacerdotum ecc̄ie fundamētū· oꝛbis terre tutela idoloꝝ repulſio· tēploꝝ deſtructio· crux ē ſcandalū iudeoꝝ·ꝑditio īpio rū·crux eſt īfirmoꝝ virtus egrotā‐rium medicus· Crux eſt panis eſu rientium·fons ſitientium · ¶ Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ipſā ergo accedam⁹ adorando dicē
tes O crux aue ſpes vnica· hoc paſ
ſiōis tpe· auge pijs iuſticiā reis qꝫ
dona veniam· Amen

Hoc ſentite in vobis qđ et in
criſto iheſu · ca· vbi ſupra ·
Volentes aliquid intelligere circa
criſti paſſionē anq̄ ad diuiſionem
aliquā deueniam⁹· Primo tria diſ
cutiamus vicia quibus introduci-
mur ad ea que in paſſione dicenda
ſunt Et primū dubiū eſt hoc Si an
paſſionē per humile incarnationis
bñficium ira dei placata fuit Et vi
detur q̄ ſic· qꝛ luc̄ ij· đr Gloria ī ex-
celſis deo et in terra pax hoīb⁹ boē
voluntatis · Cur igitur neceſſariū
fuit criſtum pati Ad hoc dubiū reſ
pondit linconienſis ſic inq̄ens Oſ-
tium regni celoꝝ ex peccato primi
parentis duob⁹ vectib⁹ clauſū no-
bis fuit · Primus vectes fuit reat⁹
diuine offenſe Secund⁹ fuit reatus
pene ſatiſfactorie· q̄ pro peccato ex-
ſoluende erant Hec ille Et ideo licꝫ
per humilitatē maximā· quā criſt⁹
in īcarnatione oſtendit ira dei pa-
tris placata fuit adhuc tñ remanſit
illud īpedimentū ſcꝫ reat⁹ pene ſa-
tiſfactorie · quā criſt⁹ hodie in ſua
paſſione pſoluit Et ideo vltra hu-
mile incarnationis bñficium· p qđ
ira dei placata fuit· fuit etiam neceſ
ſarium xp̄m pati Et hoc triplici ex
cauſa · Pr̄io ratione redemptionis
noſtre· nā p paſſionē xp̄i ſum⁹ libe
rati a morte Joh· i· Oportet exalta
ri filium hominis· vt oīs q̄ credit ī
ipſū non pereat: ſed habeat vitā et
nam ¶ Secūdo ratione exaltatio-
nis ſue Nam criſtus p humilitatē
ſue paſſionis meruit gloriā exalta
tionis luce vlt· Oportuit criſtum
pati ·et ita intrare in gloriam ſuā·
¶ Tercio ratione preordinatiōis
diuine · qꝛ illud qđ preordinatum ē
a deo· neceſſariū eſt īpleri· ſed paſ-
ſio criſti fuit ordinata a deo · luce·
xxij· Filius quidē hoīs vadit ſicut
ſcriptū vel diffinitū eſt de illo· quia
deus eſt īmutabilis · vt habet nu-
meri xxi· Nunq̄d deus eſt vt homo
vt mentiatur · ergo neceſſariū fuit
criſti paſſionē īpleri Nota tñ ſcđm
ſanctū doctorē iij· pte· q. xlvi. ar. i.
q̄ illam diuinā preordinationē nul-
la preceſſit neceſſitas vnde paſſus
eſt quia voluit· pſa· liij· oblat⁹ ē qꝛ
ipſe voluit Ex voluntate inq̄ cau-
ſaliter ſed ex neceſſitate formaliter·
poſtq̄ illud elegerat et ſuſceperat·
vñ quamuis neceſſitas eſſet cauſa
proxima · tñ voluntas fuit prima
cauſa · Ponitur exemplum de illo
qui voluntarie accedit ad ignē· ex q̄
acceſſit neceſſe eſt ipſū calefieri· pa
tet ergo cur fuit neceſſariū vltra hu
mile īcarnationis beneficium xp̄m
pati De qua pena ſic loq̄tur bernar
dus Caput illud tremebundū āge-
licis ſpiritibus de aculeis ſpinarū
pungitur · facies pulchra pre filijs
hominū ſputis iudeoꝝ inquinatur
oculi lucidiores ſole velant̄ · et in
morte caligant̄· os qđ docet ange-
los felle et aceto potat̄· man⁹ que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

formauerunt celos in cruce clauis
affiguntur·lancea pectus ꝑforatur
totū corp⁹ crudeliter verberatur .
Et quid plura Non remanſit in eo
niſi lingua q̄ pro peccatorib⁹ exora
ret matrem virginē virgini cōmē-
daret Hec ille ¶ Secundū dubiū
eſt Si hec liberatio per aliam q̄ꝫ dei
ꝑſonā· ſiue ꝑ hoīem ſiue per ange-
lum potuit fieri ? Potuit enī de⁹
facere hoīem ſine peccato · non de-
maſſa ade. ꝑ quā opus liberatiōis
potuiſſe fieri videtur · Ad hoc reſ-
pondet venerabilis doctor anchel-
mus in li· Cur deus homo ·ca· v·
ſic inquiens· Quecunqꝫ alia creatu
ra. ſiue ꝑſona a deo hoīem a morte
eterna liberaſſet · eius ſeru⁹ ratiōē
redemptionis recte iudicaretur· qꝛ
ſi eſſet nullatenus reſtaurand⁹ eēt
in illam dignitatē quā habiturus
erat ſi nunq̄ꝫ peccaſſet· cum ipſe q̄
non niſi dei ſeru⁹ et equalis angel
bonis per oīa futur⁹ eſſet·eſſet etiā
ſeruus illius qui n̄ eēt de⁹ .cui āge
li ſerui nō eēnt ⁊ ergo ꝑ cōſeq̄ns nō
eſſet plenarie redemptus · Vn̄ nec
hoc modo redimeretur· nec ſoli deo
ſeruire teneretur· cū vni ratiōē crea
tionis·alteri ratione redemptionis
ſeruire oporteret ·Ne ergo hoc acci-
deret licet deus hoc potuiſſet facere
voluit poti⁹ ipſe pati· vt in oībus
et ꝑ oīa ipſi eſſemus obligati ·De
qua pena aug· ſic ait ·Inſpicite er-
go vulnera pendentis ſanguinem
morientis· precium redimentis·ci-
catrices reſurgentis· Caput habet

inclinatum ad oſculandū · cor ap-
tum ad diligendū · brachia extenſa
ad amplexandum· totū corpus ex-
poſitum ad redimendū · Hec q̄nta
ſint cogitate et in ſtatera cordis veſ
tri appendite· vt tot⁹ criſtus vobis
figatur in corde · qui tot⁹ ꝓ vobis
fixus eſt in cruce Hec ille ¶ Terci
um dubium eſt hoc· Si alio modo
potuit deus hoīem liberare ·preter
q̄ꝫ per mortē crucis ? An hoc rn̄det
magiſter ſenten·libro iij·diſ·xx· di·
Alium modū fuiſſe abſolute poſſi
bilem deo · cuius poteſtati cuncta
ſubiacent ·tn̄ noſtre miſerie ſanan-
de conuenientiorem alium modū
non fuiſſe nec eſſe potuiſſe ·hec ille
¶ Idcirco aſſignabo ſeptē ratio-
nes oſtendentes mortis hui⁹ cōue-
nientiam Quas ponit ſcs tho· vbi
ſupra ¶ Prima ratio eſt propter
veritatis exēplū Dicit enī aug· in
libro octuagintatriū q̄ſtionum .
Sapientia dei hoīem ad exemplū
qđ recte viueremus ſuſcepit Perti
net aūt ad vitā rectam ea q̄ nō ſūt
metuenda non metuere Sūt aūt ho
mines q̄ q̄ꝫuis mortē n̄ timeantur·
gen⁹ tn̄ mortis horreſcūt . Vt ergo
nl̄lū gen⁹ mortis rcē viuēti hoī me
tuēdū eēt ī illi⁹ hoīs cruce oñdēdū
fuit· Nichil eī erat inter oīa genera
mortis illo genē exſecrabili⁹ et for-
midabili⁹ Iō aug·d·h̄ mō dn̄s mo
ri voluit vt hoīez nec ipā mortis tᷣ-
pitudo a ꝑfectōe iuſticie ꝯpellat ·ſa
pi·ij·morte tᷣpiſſia ꝯdēnem⁹ eū .et
deu·xxi maledc̄s hō q̄ pēdet ī ligno

Secunda ratio eſt propter ſatiſfac-
tionis conuenientiam. Nam ſi ge-
nus mortis maxime conueniens
erat ſatiſfactioni primi parētis qđ
fuit ex eo q9 contra mandatum dei
pomum ligni vetiti ſūpſit · iđ con-
ueniens fuit ad ſatiſfaciendū ꝑ illo
peccato q9 criſtus ſeipſū pateretur
affigi ligno quaſi reſtituēs q9 adā
ſuſtulerat Iuxta illud p̄s · Que nō
rapui tunc exſoluebā · Vn̄ aug · in
quodā ſermone Adā preceptū acci-
piens contra preceptū accepit ex ar
bore pomū · ſed quicq̄d adā ꝑdidit ·
criſtus inuenit Hec ille · ¶ Tercia
ratio eſt propter elemētoꝝ mūdifica
tionem Criſo · enim ait in quodam
ſermone de paſſione dn̄i In excelſo
ligno et non ſub tecto paſſus ē · vt
etiam ipſius aeris materia mūdet̄.
Sed et ipſa terra ſile bn̄ficiū ſentie-
bat decurrentis de latere ſanguīs
ſtillatione mundata Et ſuꝑ ioh · ibi
Oportet exaltari filiū hoīs dicit .
Exaltari audiens ſuſpenſionem ī
telligas ī altū vt ſanctificaret aerē ·
qui ſanctificauit terrā ambulando
ī ea ¶ Quarta ratio ꝑpter noſtre
exaltationis oſtentionē Nā propter
hoc q9 in cruce in alto morit̄ aſcēſū
nobis parat in celū · vt criſo · dicit ·
Et idem eſt q9 ipſe ait · ioh · xij · Et
ego ſi exaltatus fuero a terra · ōnia
trahā ad meipſū ¶ Quinta ratio
eſt propter vniuerſe ſalutis demon
ſtrationē Nā grego · dicit q9 figura
crucis a medio diſtracta et in q̄tuor
extrema ꝑtita · ſignificat virtutem
et prouidentiam eius · qui in ea pe
pendit vbiq3 diffuſā Criſo · autē di
cit q9 in cruce etiam expanſis ma-
nibus moritur · vt altera manu ve-
terē populū altera eos q̄ ex gentib9
traxit Hec ille ¶ Sexta ratio ē ꝑp
ter diuerſaꝝ v̄tutū deſignationem ·
Vn̄ aug · dicit in libro de queſtioni-
bus noui et veteris teſtamenti Nā
fruſtra tale genus mortis elegit · vt
latitudinis · longitudīs et profūdi-
tatis De quibus apoſtol9 loq̄t̄ ma
giſter exiſteret Nam latitudo eſt in
ligno qđ tranſuerſū deſuꝑ figitur
Hoc ad bona opera ꝑtinet · quia ibi
extendūtur manus longitudo ī eo
quod ab ipſo ligno vſq3 ad terram
conſpicuū eſt Ibi enim quoddāmō
ſtatur · ſcʒ ꝑſiſtitur et perſeueratur
quod longanimitati tribuit̄ · Alti-
tudo autē crucis ſancte eſt in eo lig
ni parte ſuperiori que ab illa q̄ trāſ
uerſa figitur ſurſū relinquitur · q̊
eſt ad capud crucifixi. quia bn̄ ſpe-
rantium ſuperna expectatio eſt Iā
vero illud ex ligno qđ deorſū in ter-
ra occultat̄ · vn̄ totū illud exſurgit
ſignat profunditatem gratuite gra
tie Et ſic aug · dicit ſuꝑ iohannem.
Lignum in quo fixa erant membra
patientis cathedra fuit magiſtri do
centis ¶ Septima ratio eſt propt̄
figuratū correſponſionem · Nā vt
aug · dicit in ſermone de paſſione
criſti De diluuio aquarū gen9 hu-
manum archa lignea liberauit De
egipto dei populo recedēte moyſes
mare virga diuiſit · et pharaonem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

proſtrauit et populū dei liberauit·
Idem moyſes lignū in aquā miſit
et amarā aquam in dulcem cōmu-
tauit Ex lignea virga de ſpirituali
pet̄ aqua ſalutaris profertur ·et vt
amelech vinceret̄ circa virgā moy-
ſes expanſis manibꝰ extenditur · et
lex dei arche teſtamenti creditur lig-
nee· vt hijs oībus ad lignū crucis ·
quaſi per q̊ſdam gradꝰ veniatur ·
Patet ergo ex hijs ſeptē rationibꝰ·
conuenientia mortis criſti in cruce
in qua paſſꝰ eſt pro nobis miſeris
peccatoribus · De qua pena ſic ait
philippꝰ cancellariꝰ in q̄dā oratio
ne quam loquitur in ꝑſona criſti ·
O homo vide que pro te patior· qꝛ
ad te clamo qui pro te morior·vide
penas quibꝰ afficior · vide clauos
quibꝰ confodior Et cū ſit tantꝰ do-
lor exterior īterior· tū planctꝰ ſit g̃-
uior·tā ingratū dū te experior Hec
ille Et hoc ſatis pro inductione

Circa ordinē paſſionis criſti tria
videbimus· ¶ Primo quō xp̄s
fuit proditus ¶ Scdo quō criſtus
fuit captꝰ· ¶ Tercio quō criſtꝰ fuit
ſententiatus

Circa primū principale videli-
cet xp̄i proditionē tria notabimus.
Primo principiū Secundo mediū
Tercio finē ·

Principiū āt hꝰ ꝓditionis d̄r
fuiſſe xp̄i vnctio · in q̄ maria mag
dalena precioſū vngentū effdit·
Vn̄ diſcipuli egreculerant qꝛ illud
vngētū n̄ vēderet̄ et pauperibꝰ da-
retur· maxīe iudas q̄ habebat locu-
los Jō dicit textꝰ euāgelij . Viden-
tes āt diſcipuli indignati ſūt dicen
tes Potuit enī iſtō vngentū venū-
dari mł̄to et dari pauperibꝰ Quos
xp̄s exhortabat̄ dicēs·q̄d moleſti eſ
tis huic mulieri· vſqꝫ ibi·ferit ī me
moriā eiꝰ · Sed iudas qui ſperabat
poſſe furari decimā n̄ fuit recōcilia
tus: ſed diſpoſuit xp̄m ꝓdere et vē-
dere iudeis · q̊s ſciuit contra criſtū
cōſpiraſſe· vt vł ſic ſuū damnū re-
cuperaret Vbi notandū ē qꝛ poſt re
ſuſcitationē lazari· vt d̄r io·xij·mł̄-
ti ex iudeis crediderunt in criſtū Vn̄
ꝯgregatis pn̄cipibꝰ et ſcribis dixe
rūt Quid facimꝰ qꝛ h̄ hō mł̄ta ſig-
na facit·ſi dimittimꝰ eū ſic oēs cre
dent in eū·et venient romāi et tollēt
locū nr̄m et gētes ·hic īpleta ē pro-
phecia dauid · Pn̄cipes populorū
ꝯgregati ſūt cū deo abrahā·qm̄ dij
fortes t̄re vehemēt̄ eleuati ſūt·et ꝯſe
q̄nter figura adīplet̄ de cōſilio fra-
trū ioſeph cōtra ipſū· vt patet gen̄·
xvij· Vnꝰ igit̄ ex eis noīe cayphas
cū eēt pōtifex āni illiꝰ· dixit in pub
licū · Vos neſcitis q̄cq̄ nec cogita-
tis·Eſt neceſſe qꝛ vnꝰ homo moria
tur·et non tota gens pereat· vn̄ tūc
det̄minatū eſt · vt ſi quis inueniret
eū caperet Et xp̄s iā in palā n̄ ābula
bat·ſꝫ abijt in regioēꝫ iuxta deſertū
ī ciuitatē q̄ vocat̄ effrē et ibi moraba
tur cū diſcipuł ſuis Et ī h̊ īpleta ē
figura iij·reg · adonie q̄ abſcōdit ſe
ī tēplo ꝓpt̄ ꝯſiliū ꝯtra eū factū ꝑ
berſabee nathā ſalomonē et dauid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Vñ iudas ſciens quid iam determi
natũ eēt cogitabat quō xp̄m iudeis
traderet· Cũ aũt eſſet plenitudo tē=
poris paſſionis criſti· ante ſex dies
paſche venit criſt⁹ in bethaniã· ſcʒ
ſabbato añ dñicã oliuaꝝ · et conſe=
quenter die dñico in ihrl'm · vbi cũ
ramis palmaꝝ pueris cantãtibus
fuit ſolemniter recept⁹ ·Ex quibus
magis indignati principes et pha=
riſei feria quarta añ paſſionē iterũ
fecerunt conſilium· vt iheſũ dolo te
nerent et occiderent·ſed hoc nolebãt
facere in die feſto· ne forte fieret tu=
multus in populo Et hic ĩpleta eſt
prophecia ſapiẽtie·ĳ · Circũuenia=
mus ergo iuſtũ qm̃ inutilis eſt no=
bis et contrari⁹ eſt operib⁹ noſtris
et ĩproperat nobis peccata legis ·
Tunc iudas volens recuperare il=
lud quod õnino pdiderat de vngen
to poſita ſupra criſtũ· abĳt ad pri=
cipes ſacerdotũ exiſtentes in conſi=
lio et dixitQueritis quō dolo trada
tis eum·quid vultis michi dare ·et
ego vobis eum tradã Et conſtitue=
runt vt haberet triginta argenteos
Vñ beat⁹ bernardus O infelix mer
cator iudas quid dicisQuid vultis
michi dare ? Quare non dixiſti·q̃n=
tum poteſtis michi dare ?Et h̄ ĩple
ta ē figura que habetur geñ·xx viĳ·
ca·De fratribus ioſeph qui vẽdide
runt ipſũ pſmahelitis triginta de=
narĳs Vñ poſt hoc iudas ad criſtũ
reuerſus eſt exſpectãs temp⁹ opor=
tunum ipſũ ſaluatorē tradendi Et
ſic patet iudã fuiſſe principiũ pro=
ditioĩs criſti ſaluatoris noſtri Hic
pie credendum eſt q᷑ in nocte ſequē
te feriam quartã beata virgo ma=
ria allocuta ſit filium vti matres
conſueuerunt cũ ſingultib⁹ et ſuſ=
pirĳs dicens O dulciſſime et dilec=
te fili dimittes ſic matrē tuã · Quo
vadam ? quid faciam ·viue amore
matris tue Cui fili⁹ O mať ad hoc
veni vt p mortē peccata hoĩm dele=
am · ſic eſt neceſſe et preordinatũ a
patri meo Cui mater Scio q᷑ tu es
deus et potes facere q̃d vis·et hoĩm
peccata dimittere vt tibi placet Tu
es idem cum patre· nec tibi in aliq̊
contra dicet · ergo mouearis lacri=
mis meis Memento quia mandaſ
ti in veteri lege Honora patrem et
matrem tuã Si me non deſpicis·ſi
me matrē tuam eē non negas·audi
lacrimas meas· vide q᷑ cor meum
ſcinditur ex dolore· et aliam viã q̃=
re ad liberandum gen⁹ humanum
Cui filius Eſto o mater mea q᷑ ve
rũ ſit q̃ dicis· tñ quia ordinatũ eſt
non poteſt p̄teriri · Cui mater Nũ=
quid dulciſſime fili amiſiſti miſeri
cordiã et pietatē ? Tu eni motus
miſericordia r̄ſtituiſti matri vidue
vnicũ filiũ . Tu motus lacrimis
magdalene reſuſcitaſti lazarũ· Tu
hoĩem iacentē in piſcina xxviĳ. an=
nis liberaſti · Audiens lacrimas et
clamores chananee filiã ſanaſti Cē
turionē exaudiſti. Regulo filiũ reſ=
tituiſti · Dep̄henſam in adulterio ñ
condemnaſti Ecce nunc fili mi ma
ter tua lacrimo et ploro ·Nunquid

ſi te ꝑdidero non ero miſera vidua
Nunquid ero infirmior q̄ iacēs in
piſcina Nunquid ero magis anxia
ta q̄ chananea ? Si aliēos audis
michi q̊que matri tue aures inclina
Cui filiꝰ . o mater in iudeam propo
ſui ire Cui mater · querunt te inter-
ficere Stemꝰ hic in bethania et nul
lus poterit contradicere · cui filius
Nunc tempꝰ eſt quia veni adīplere
legem non ſoluere Ecce mater ha-
betur in deutro · Decima luna acci-
pietis agnū qui īmolabitur q̄rtode
cima luna · Decima quarta ſcꝫ die
primi menſis · i · aprilis ad veſperā
Ideo intendo hanc legē implere ·
In qua videbitur mediū proditio-
nis xp̄i qđ eſt ſecundū in ordīe ꝑtis
principalis Et hijs ita loquentibꝰ
facta eſt clara dies . Hinc venerunt
diſcipuli dicentes Vbi vis paremꝰ
tibi cōmedere paſcha ? Quibꝰ iheſꝰ
ait Ecce introeuntibꝰ vobis in ciui
tatem id ē in ihrl'm occurret vobis
hō āphorā portans aque · ſeq̄mini
eum in domū in quā intrat · et dici
te dn̄o domꝰ · Dicit tibi magiſter ·
vbi eſt refectio mea · vbi paſcha cū
diſicpulis meis manducē · Et ipſe
oñdet vobis cenaculū grande ſtra-
tum ī ſuperiori ꝑte domꝰ · et ibi pa
rate Et fecerunt ſicut precepit illis
iheſus Triplex paſcha celebrabāt
iudei · ¶ Primū fuit in damaſco
qđ interꝑtatur coctio tinee · et per h̄
ſignificat̄ trāſitꝰ de viciꝭs ad v̄tu-
tes Et ꝑ tineā pcc̄m deſignat̄ · qꝛ ſi
cut tinea īꝑceptibilit̄ deſtruit veſti

menta · ita peccatū aīam Et qñ re-
mouetur a nobis peccatū fit tranſi
tus de peccatis ad virtutes · Et hoc
paſcha nō celebrauit criſtus cū diſ-
cipulis · qꝛ nunq̄ fecit peccatū · nec
eſt inuentꝰ dolꝰ in ore eiꝰ ¶ Secū
dū paſcha celebratum fuit in ſyna
qđ interpretatur menſura · ꝑ quam
ſignificat̄ tranſitꝰ de virtute in v̄-
tutē · hoc paſcha . non celebrauit xp̄s
qꝛ nō habuit ſpm̄ ad m̄ſurā a tp̄e
ſue natiuitatis · ¶ Terciū paſcha
fuit celebratū in galgala qđ interp̄-
tatur reuelatio · et iſtud fit a nobis ·
qñ trāſimus de mundo ad patrē · i ·
ad celum · vbi reuelantur nobis que
nunc credimꝰ · et hoc paſcha celebra
uit xp̄s ꝓprie cū ip̄e in tali paſcha-
te fecit tranſitū de hoc mūdo ad pa
trem · et hoc patet ex euangelio vbi
dicitur Veſpere autē facto · vſqꝫ ibi
hoc paſcha manducare vobiſcum ·
id eſt ſumme deſideraui hoc tempꝰ
vt poſſem reuerti illuc vnde vene-
ram · vt ſcilicꝫ faciam tranſitum ex
hoc mundo ad patrem ¶ In qua
cena criſtus quatuor miſteria ꝑ or
dinem fecit Et primo pedes diſci
pulorum lauit · quia ſurgens a ce-
na precinctus lintheo et aqua poſi-
ta in peluim depoſitis veſtimentis
primo venit ad petrum · quam rem
petrus ſtupens et conſiderans · qꝛ
dominus ſeruo et creator creature
ſue pedes lauare vellet ait · Domi-
ne tu michi lauas pedes ſeruo tuo
piſcatori viliſſimo Non valeo ſuſ
tinere · ideo nō lauabis michi pedes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

incternū Cui criſtus ·ſi non lauero
te·non habebis ꝑtem mecū Ad quē
petrus Dn̄e nō tm̄ pedes: ſed et ma
nus et caput·In qua lotione criſt⁹
q̄tuor documēta diſcipul' et nobis re
liquit ¶ Primo exemplū humili-
tatis profundiſſīe · Quod patet ex
verbis ſuis Vos vocatis me mgr̄
et bn̄dicitis: ſum eteni·vſqꝫ ibi· ſic
et vos alter alterius pedes lauare
debetis· ¶ Secunda reliquit exēp-
lum caritatis feruentiſſime· qꝛ nō
ſolum petro et aliīs pedes lauit·ſꝫ
etiā iude qui eū tradidit·vt ex amo
re ad ſe traheret · quē eſtu auaricie
amiſerat ¶ Tercio reliq̄t nobis exēp-
lum mundationis nobiliſſime que
ſignificata fuit in ablutione·
¶ Quarta reliquit nobis exēplū boni
tatis cōplete·vt ſcꝫ non eſſem⁹ ve-
loces ad currendū in malū·et ad of
fenſionē vel effuſionē ſanguinis·
Ideo poſt omnia dicit Exemplum
enim dedi vobis·vt quēadmodum
ego feci·ita et vos faciatis·
¶ Secundū miſteriū factū ī cena fuit
quia ſacramētum inſtituit ·Ex qua
quatuor nobis donauit ¶ Prīo re-
fectionē ſpiritualē· qꝛ accepit iheſ⁹
panē et bn̄dixit dicens Accipite.
¶ Secundo ſocietatē ꝑſonalē· qꝛ non
volens viſibiliter remanere voluit
ſaltē ſacramentaliter ſtare nobiſcū
Vn̄ ſequitur ·hoc eſt corp⁹ meum·
¶ Tercia acceptionē vniuerſalē·qꝛ
omnib⁹ diſcipulis diſtribuit dicēs
Bibite ex hoc omnes. per quod dat'
intelligi· qꝛ ad hoc ſacramentū ac-
ceptantur omnes ¶ Quarto exclu-
ſionē ſpecialē· quia iude etiam tra-
ditum eſt· cui non profuit ſed nocu
it· ¶ Et hic plures implete ſūt fi-
gure. que ſignificauerunt ſacramē-
tum hoc· ¶ Prima fuit de melchiſe-
dech qui obtulit panē et vinū Geñ·
xiiij· qn̄ abrahā redemit fratrē ſuū
loth de manibus inimicoꝝ ſuoꝝ q̄
venerant contra regē zodomoꝝ.
¶ Secunda figura fuit manne Exodi
xvi ¶ Tercia figura fuit pa̅is ꝓpo
ſitionis leuitici ·xxiiij· q̄ oēs decla-
rate ſunt heri in cena dn̄i· ¶ Ter-
cium miſterium factum in cena fu
it ·quia criſtus proditorē reuelauit
dum dicit Amen dico vobis qꝛ vn⁹
veſtrū me traditur⁹ eſt Et hic īple-
ta eſt prophecia d ō· in ps̄ ·Qui ede
bat panes meos magnificauit ſuꝑ
me ſupplantationē· vn̄ diſcipuli aſ
picientes adinuicē dixerūt· Nunq̄d
ego ſum dn̄e Ait iheſus Cui panē
tinctum porrexero hic me tradet· q̄
verba ita ſubmiſſe ꝓlata ſunt· vt
ſol⁹ iohannes q̄ ſupra pect⁹ dn̄i ex
dolore recūbebat intelligeret· Et ac
cepta buccella diabol⁹ introiuit in
cor eius Cui criſtus ·Iuda qd̄ facis
fac citius· id eſt proditionē quā or-
dinaſti ponas ad executionē· In q̄
reuelatione quatuor edocemur·
¶ Primo vt ſciamus· vt q̄cunqꝫ ope
ratur homo latenter et in occulto
nuda ſunt corā deo· Qm̄ vt ait ſa
lomon Oīa videt ocul⁹ ei⁹ ꝑmmo
vt ſciam⁹ qꝛ illud quod fit ſub tec-
tis predicabitur in plateis ¶ Scd̄o

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vt diſcamus q nullus eſt cert⁹ ſta
tus ſui· ſed qui exiſtimat ſe ſtare vi
deat ne cadat· ¶ Tercio vt intelli-
gamus ſecreta dei· qꝛ ī hac vita nl̄-
lus eſt certus de ſalute ſua Vn̄ xp̄s
Neminem ſalutaueritis in via ·id
eſt neminem ſaluū eſſe dixeritis in
via Et ex hoc reſpondetur quibuſ-
dā qui dicunt quare criſtus fecit iu-
dam apl̄m et procuratorem ſuum
quē ſciebat ſe ꝓditurū· niſi vt daret
intelligi · q in hac vita nullus ſue
ſalutis cert⁹ ſit· Quarto vt ītelliga
m⁹ q ī oī ſtatu pn̄tis vite ſūt com
mixti boni et mali· et ex hoc non vi
detur mirū ſi aliqn̄ inter religioſos
ſint aliqui diſcoli· qꝛ etiā iudas fuit
in ſcola xp̄i ¶ Quartū miſterium
factum in cena fuit· qꝛ criſt⁹ teſtam̄
tum ſuū condidit· in q̊ q̄tuor ꝑ ordi
nem diſcipulis heredib⁹ ſuis reliq̄t
vt patet io· xiiij· Primo fidē eoꝝ ro
borauit· dū dixit petro Simon ecce
ſathan expetiuit vos vt cribraret ſi
cut triticū Sed tu aliqn̄ conuerſus
confirma fratres tuos Sed hī poſſꝫ
oriri vna dubitatio qꝛ criſt⁹ ſciebat
petꝝ ꝓdituꝝ fidē· quō ergo recōmē-
dauit ei alioꝝ firmitatem in fide ·
Dicēdū q fides petri poteſt duo di
cere· ſcꝫ fidē petri id ē eius perſone·
et fidem petri· id ē fidē eccleſie Nam
prima defecit et huic nō fuit cōmiſ
ſa confirmatio diſcipuloꝝ. Secun-
da ſēper ſtetit et nunq deficit · Et
de hac dixit criſt⁹ · Ego rogaui pro
te vt non deficiat fides tua · ſed tu
aliqn̄ conuerſ⁹ id eſt in fide eccleſie

poſitus cōfirma fratres tuos Hec
diſcipulorum vocatio fuit figurata
geñ. xl viij· de iacob q̄ ī fine mortis
vocauit oēs filios ſuos ¶ Secun
do amorē et caritatē donauit · dum
dixit · Diligite inuicē ¶ Tercio ꝓ
ipſis orauit dū dixit· Pat clarifica
filium tuum . vt fili⁹ tu⁹ clarificet
te· vſqꝫ · pro eis rogo non pro mū-
do. Quarto huīlitatē reliquit dum
dixit . Scitis qm̄ principes gentiū
dn̄antur· vſqꝫ ibi Non autē ſic erit
inter vos · Et in hijs ſermonibus
iudas ad conuocandū cohortē · vt
traderet iheſū iuit Et in hijs appa-
ret mediū in proditione xp̄i· ſꝫ nūc
tranſeundū eſt ad finē hui⁹ ꝓditio-
nis Vbi notandū q criſt⁹ poſtq̄ ce
nauerat· et iudas iā receſſerat voluit
ire ad ortū vbi ſolit⁹ erat orare et de
cenaculo recedens · et ābulās verſ⁹
locū quatuor miſteria fecit ¶ Pri
mū miſteriū fuit qꝛ nūciauit apl'is
ſuā diſꝑſionē · qꝛ ſcriptū eſt zacha·
iiij. Percutiam paſtorē et diſꝑgen
tur oues gregis · Criſt⁹ erat paſtor
vt ipſemet dicit · Ego ſum paſtor
bonus · Bonus paſtor animā ſu-
am ponit pro ouibus ſuis· quod et
fecit. quia animam ſuam dedit pro
ōnibus peccatoribus· ¶ Secundū
miſterium fuit quia petro ſuam ne
gationē ānūciauit Vn̄ quia petrus
dixerat Et ſi omnes fuerint ſcanda
liſati in te· ego nunquam ſcandali-
ſabor Criſtus ſibi dixit Am̄ dico t
qꝛ anteq gallus cantet ter me nega
bis Terciū miſteriū fuit· qꝛ trāſiuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

trans torrentē cedron . qui tranſitꝰ
fuit figuratus tercĳ regū ſcđo ꝑ ſe-
meꝑ qui tranſiens cedron occiſꝰ ē.
Ita criſtꝰ poſtq̄ȝ tranſiuit fuit cap
tus et ad occiſionem ductꝰ .

¶ Quartū miſteriū fuit qꝛ triſtatum
eſt cor eius dicens diſcipulis Triſ-
tis eſt anima mea uſqȝ ad mortem
Sedete hic et uigilate donec uadā
illuc et orē Hanc triſticiam figura
uit iacob gen̄. xxxĳ. timēs eſau Se-
cundo figurauit eam helyas timēs
yezabel tercio regū xix. Et aſſūmp
to petro iacobo et iohanne ait illis
Sedete hic et orate donec uadā illuc
et orē . Et orauit tribus uicibꝰ hūc
ſermonē Pater ſi poſſibile eſt . tran
ſeat a me calix iſte . et reuenit bina
uice ad diſcipulos ſicut ponūt euā-
geliſte . Sed orans tercio . apparuit
ei angelus confortans eū . Quis āt
fuerit iſte angelꝰ ſoleo meditari qꝛ
orante uerbo et xp̄o in oratione ꝑſe
uerāte ſibi affuit iuſticia xp̄m allo-
quens O bone iheſu quid oras Uis
non pati . quare carnē ſubiſti . quā
nemo aſſumens calicē mortis eua-
dere potuit Quis eſt homo qui ui-
uet et non uidebit mortē . Recolo te
dixiſſe patri tuo ꝑ os ione prophete
Propter me orta eſt hec tempeſtas
mittite me in mare . hoc eſt in carnē
mortalē . et michi iuſticie ſatiſface-
res in hĳs q̄ iniuſte ꝑtuli a p̄mo ho
mine in ꝑadiſo terreſtri . et iheſꝰ ad
eā Quiſnā es tu o uenerabilis mu-
lier et domīa q̄ de celo lapſa michi
certanti appar uiſti Nunq̄t parte iu

uabor aut auferetur a me calix iſte
quem ſic crudelē ꝓſpicio ? Et illa .
Ego ſum iuſticia ꝑ quā reges reg-
nant et ordo rerū conſeruatur . cui
etiam peccatum primi hominis ſa
tiſfieri debet Ideo ad te ueni ut oſtē
dam que pati debes pro ſatiſfactio
ne huiꝰ infiniti ſceleris . ut ordo cō-
ſeruetur . qꝛ per que peccauerit hō .
ꝑ hec et torqueat̄ . Et ſtatī iuſticia
aduocat unū angelū in cuiꝰ fronte
ſcriptū erat ſpes Cui iuſticia Oſtē
de criſto arma calicis ſue pene . quā
p̄rio ipſū ſuſtinere oportet pro ſa-
lute tocius generis humani . qđ in
uinculis alligatur Et angelꝰ tenēs
in manibus cordā ualde horribilē
oſtendit criſto . quam dū xp̄s proſ-
picit ait iuſticia Ligaui in tenebris
primū hoīem qui aſtringitur a po
tentia p̄ricipis tenebraꝝ et ſibi uni
ca ſpes in te eſt . Et iheſus . Nunc
uideo īpletū eſſe dictū p̄s . de me .
Quia ſumes peccatorū circūplexi
ſunt me . quibus affectꝰ precor pa-
trem . ut ſi poſſibile eſt . tranſeat a
me calix iſte Item iuſticia Nec ꝑ h̊
michi ſatiſfit o dulcis iheſu . qꝛ fun
damentū humane nature qđ ſolidū
totū naturā humanā ſuſtentare de
beat diuiſū eſt . ita ut domꝰ nō poſ
ſit perfici niſi fortitudine roboretur
Iuxta illud . Fundamēta eiꝰ ī mō-
tibꝰ ſanctis Edificata eſt domꝰ dn̄i
et q̄s habitabit in ea . Nonne pater
tuꝰ creauit hoīem ut ſūmū bonum
intelligeret . intelligendo amaret .
amando poſſideret ? Et quō ꝑficiet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

illa qui in tenebris ſedet et lumē ce-
li non videt Clamāt cotidie hoīes
ad patrem vt frangantur celi·et eo-
rū lux appareat Et hoc non poteſt
fieri niſi ꝑ te Ne autē hoc ſibi igno-
tū ſit Vocat iuſticia ſecundū ange-
lum in cuius fronte erat ſcriptū for
titudo· Qui veniens preſētat iheſu
columnā fortem marmoreā·circū-
fultam funiculis et flagellis·et arū
dinibus et velū lineū ſuꝑ eā Vide
bone iheſu·ꝑ te debet fortificari in-
tentio generis humani Tunc colū-
nam aſpiciens iheſꝰ totꝰ tremebū-
dus eā contemplabatur Et iuſticia
Ad calumnā aſtringeris·flagellis
ꝑcutieris· ī hac tenebroſa nocte tibi
parata Et iheſus ·Hoc eſt inq̄t illō
quod dixit dauid Caſtigatio mea ī
matutinis · Sed precor patrem. vt
ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſ
te Item iuſticia alloquitur criſtum
O bone iheſu memor eſto illiꝰ pri-
mi hominis · in quanta dignitate
fuerit· qz ſua ſapientia oīa agnoſ-
cebat·intelligebat et contemplabat᷑
Iſta dignitas per īmoderantiā ſau
ciata eſt·et ideo cor eorū obtenebra-
tum eſt et ſtulti facti ſunt·qz verita
tem agnoſcere non poſſunt·idō cla
mant et dicunt Deus miſereat᷑ nr̄i
et bn̄dicat nobis·illuīnet vultū ſu-
um ſuper nos et miſereatur noſtri·
Et ſymeon prophetauit ꝙ tu es lu
mē ad reuelationē gentiū· et gloriā
plebis tue iſrahel Et vocat tercium
angelū in cuius fronte ſcriptū erat
prudentia·qui oñdit iheſu ſpineam
coronam · Tunc ait iuſticia·qz pri-
mus homo putauit·dū cibū arbo-
ris ſcīe accepit ī paradiſo fieri deꝰ·
tantum contra diuinā potentiā ſe
oppoſuit ꝙ dignitatē ſuā qua fun
gebat᷑ ſcʒ gloriā et honorē· qua co-
ronatus fuit amiſit . ꝑ te vero ſua
dignitas reꝑabitur·ſi hec corona in
capite tuo in deriſionē ponatur ·
Tunc ait iheſus · nūc video īpletū
eſſe quod dixit p̄s . Ego aūt ꝯſtitu-
tus ſū rex ab eo ſuꝑ ſyon montem
ſcm̄ ſuū Precor patrē ſi poſſibile ē
tranſeat a me calix iſte Itē inq̄t iuſ
ticia Audi inquit o bone iheſu Cor
hoīs ardore deſiccatur cotidie cum
dauid dicens Sitiuit aīa mea ad de
um fontem viuū Vn̄ clamat Mit
te quem miſſurus es · vt intīgat ex
tremum digiti ſui in aquā vt refri-
geret linguā meā· intueor enī te·qz
dixiſti ꝙ habes fontem aq̄ viue·dic
ergo vt bibant Ait iheſꝰ Audi vene
rabilis domina Pater meꝰ huic po
pulo aperuit fontem de petra et bi-
berunt et ſaciati ſunt et iumenta eo
rum et filiȷ̄ eorū Et iuſticia bene in-
quit reſpondiſti o bone iheſu Sed ī
te reuertere et audi Nonne tu es pe
tra de qua in deſerto emanauit aq̄ ?
Non ſitiunt niſi te effundere·et dic
bibe tu hō·et camelꝭ tuis potū ēbue
id ē affectioībꝰ tuis· vt ſaciati ceſſʒ
murmuratio eoꝝ· non pn̄t ſaciari·
niſi tu eos ſaciaueris· Et tn̄ iuſticie
aduocat q̄rtū āgelū ī cꝰ frōte ſcrip
tū erat tꝑācia· q̄ q̄dē āgelꝰ oñdit ei
vas plenū aceto mirra . ⁊ yſopo· ⁊

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

arundinē cum ſpongia Et ait iuſ-
ticia O bone iheſu fatigato cras da
bitur tibi iſta potatio Et iheſus· vē
intueor dauid dixiſſe Dederūt ī eſ-
cam meam fel · et in ſiti mea pota-
uerunt me aceto · qua propť precor
patrem vt ſi poſſibile ⁊c̄ · Itē iuſti
cia alloqͥtur iheſū Nonne qꝛ in lig-
no peccauit homo· in ligno debꝫ fie
ri ſaluꝰ homo· propť quod clamat
ipſe homo flecte ramos arbor alta
tenſa laxa viſcera. qꝛ per lignū ſer
ui facti ſumꝰ· ꝑ lignū liberi eſſe de
bemus Et iheſus Dedit pať lignū
per qđ mare diuiſū eſt·exo·xiiij· et
ſalui facti ſunt Tranſierunt iorda-
nē in ligno arche·et ſalui facti ſunt
a morſibus ſerpentū in ligno tenē
te augueē eneū ī numeri xiij· Et iuſ
ticia Oīa iſta de te bone iheſu figu-
raliter dicta ſunt Et aduocat quin-
tum angelū· in cuius fronte ſcrip-
tum erat caritas·qui angelꝰ oſten-
dit ihū magnā crucē · et quā vidēs
totus tremens et lugens illā contē
plabatur·et iuſticia Quid trepidas
Hec eſt nauis ꝑ quam homo ducič
Hic eſt palus ꝑ quē ſerpens affigi
tur Hec eſt virga que producit aq̄s
ſalutis· in hac hodie affigeris·vt ꝑ
te in illa cruce ſalui fiant q̄ in ligno
peccauerunt · et ſuſpirās iheſꝰ ait·
Hoc eſt lignū in quo oblatus ē ꝓla
ac a patre abrahā· q̄ propter precor
patrē. vt ſi poſſibile ⁊c̄·Itē iuſticia
Audi īquit O bone iheſu. qꝛ homo
in eodē ſtatu nō permanet· ⁊ nichil
in eo ſtabile eſt propter hoc vagus
et profugus extitit·ideo cotidie cla-
mat · Stantes ſunt pedes noſtri in
atrijs tuis iheruſalē· et ait iheſus·
Nonne pater ſtabiliuit celos ī q̄bꝰ
ſtat angelica natura in gratia con-
firmata Nō pigeat te oīa v̄ba mea
audire Merito homo vagus et pro
fugus ꝑmanet· qꝛ in cardine diuīe
potentie ſuſtentatus noluit ꝑmane
re·et tanq̄ꝛ filiꝰ de brachijs ſue ma
tris cadens claudicat in duas ꝑtes
ſcꝫ habet duas affectiones · vnā de
ſuꝑnis alterā de terrenis · Sufficit
o dn̄a qꝛ pať ex duabꝰ vnā ſibi cō-
tulit benedictionē ſcꝫ oīm terrenoꝝ
Non inquit iuſticia bone iheſu· qꝛ
non pro tꝑalibus eiectus eſt homo
ſed pro eternis · propter hoc cotidie
clamat . Confirma hoc deus quod
operatus es in nobis et te non ter-
reat quod videbis ·et aduocat ſextū
angelum· in cuiꝰ fronte erat ſcrip-
tū ꝑſeuerantia ·Qui oſtendit iheſu
tres clauos magnos et horribiles·
et iuſticia Cū hijs in illa cruce affi
geris manibus et pedibꝰ ·vt in̄ uā
deſcendens moriaris · q̄ ꝑſeuerātia
reparetur et ad vitā ſiue ad ſuꝑnā
iheruſalē ꝑueniatur ·et iheſus Vi-
deo qꝛ ſpes mea perit · non ē opus
vt patrē meū depcer·qꝛ ſcriptū eſt·
Clamabo per diem et nō exaudies·
Et video verū eſſe quod ꝑs dicit ·
Foderunt manꝰ meas et pedes me
os ·Itē iuſticia ·Bone iheſu ·qꝛ inť
te et hominē magnū cahos firma-
tū eſt·aperi ei o bone iheſu cor tuū
Oſtende dilectionē · propter quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

deſcendiſti Tu enī ī patre pmanēs
et ad hoīes deſcendens hō fieri vo-
luiſti vt hoīes fierent dῗ Sufficit
inquit iheſus. qꝫ rogo patrē ſi poſ-
ſibile eſt tranſeat. ⁊c. Et aduocat
ſeptimū āgelū in cuiꝰ frante ſcrip-
tum erat fides habens lanceā acutā
valde in manibꝰ. Et ait ad iheſū.
latus tuū cum hac lancea aperiet᷑
et cor tuū hodie ſcindetur. iñ flumi-
na ſanguinis et aque emanabunt.
quibus eccīa repabitur ſacrā confi
cientur. mortui per te ſuſcitabunt᷑.
aperietur celū. beatificabunt᷑ hoīes
princeps huius mundi eicietur fo-
ras. porte īferni frāgentur. Quam
lanceā clauos crucē acetū felle mix-
tū. coronam. columnā et cordā ītu-
ens et contemplans iheſꝰ factꝰ in
agoniam ꝓlixiꝰ orabat Et cepit pa
uere et tedere. ita ꝙ ſudor eiꝰ factꝰ
eſt ſicut gutte ſanguinis decurren-
tis ī terram Et patrē alloquēs inq̄t
Non mea volūtas ſed tua fiat Criſ
tum orantē tribus viribus figura-
uit daniel. qui tribꝰ viribꝰ orauit
contra iheruſalē Daniel᷑ vi. Criſtū
agonizantē figurauit iacob q̄ orās
luctabatur cū angelo Criſtū ſudā-
tem ſanguinē figurauit amaſa qui
ſanguine ſperſꝰ iacebat in terra. ῗ.
reg. ῗ. ca. Tunc venit ad diſcipu
los et dixit illis Dormite iam et re-
quieſcite. ſurgite ecce appropīquat
qui me tradet Et adhuc eo loquen-
te. ecce iudas vnꝰ de duodecī apl'is
et cū eo miniſtri iudeoꝝ cū gladijs
et fuſtibꝰ et laternis. qui dederat eis
ſignū Quēcūqꝫ oſculatꝰ fuero ipſe
eſt tenete eū. Et iheſus cū vidiſſet
iudā dixit Amice ad quid veniſti?
Et accedens iudas dixit Aue rabbi
et oſculatus eſt eum. Iheſꝰ āt dixit
iuda oſculo filiū hoīs tradis. Hāc
oſculatioēꝫ ꝓditoriā figurauit ioab
ῗ. reg. ῗ. q̄ amplexans amaſā gla-
dio interemit eum poſt tergum. et
hic fuit finis proditionis iheſu xp̄i.
per iudam Et ſic patet primū prin
cipale.

¶ Circa ſecundū principale. ſcꝫ
quō criſtꝰ fuit captꝰ tria videbimꝰ
¶ Primo modū ¶ Secundo or-
dinem ¶ Tercio accuſationem.

¶ Circa modū capiendi criſtū tē-
pore ſue paſſionis quatuor occur-
runt miſteria.

¶ Primū eſt de iudeis retrorſum
cadentibꝰ Nam poſtq̄ turba vidit
iudā oſculaſſe xp̄m irruerunt in eū
et iheſus ſciens omnia que ventu-
ra erant obuiauit eis. Hūc occurſū
ſaul figurauit qui certꝰ ſue mortis
occurrit philiſteis. i. reg. xxxi. Iu-
das etiam machabeꝰ. q̄ moriturus
erat iuit obuiam hoſtibꝰ. et interro
gauit eis dicens. Quem queritis?
Reſponderunt ei iheſū naſarenum
Vt ergo dixit eis. ego ſum. abierūt
retrorſū. et ceciderūt protinꝰ in ter-
ram Et ſimilit᷑ interrogatione fac
ta ſecundo et tercia dixit eis Si er-
go me queritis ſinite hos abire. vſ-
qꝫ ibi non ꝑdidi ex eis quēq̄. hanc
reſponcionē figurauit dauid prīo
palippomenon xxi. dicens Vertat᷑

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

manus tua in me· et populꝰ nō oc
cidatur Et ait iheſꝰ·tanq̄ꝫ ad latro
nē exiſtis cum gladijs et fuſtibꝰ cō
p̄hendere me· cotidie vobiſcū eram
docēs in tēplo.et non tenuiſtis me·
At illi iniecerunt manus in iheſum
et tenuerunt eum · Criſtū ligatum
figurauit ioſeph venditꝰ p̄ſmaheli
tis·geñ.iij· ·Itē archa dñi capta eſt
a philiſteis·i·reg.iiij· Idem figura
uit ſampſon voluntarie ligatꝰ iu-
dicū·xv. ¶ Secundū miſteriū fuit
de petro p̄cutiente· qꝛ videntibꝰ diſ
cipulis criſtū captū dixerunt·Dñe
ſi p̄cutimꝰ in gladio Et petrus vo
lens opere cōplere qđ verbo promi
ſerat ·extracto gladio abſcidit auri-
culam ſerui principis ſacerdotum
cui nom̄ erat malcus Tunc ait ihs̄
Conuerte gladiū tuū in vaginam·
An putas qꝛ non poſſū rogare pa-
trem et dabit michi pluſq̄ꝫ mille le
ones angeloꝝ Que faciunt ſeptua-
ginta nouē milia.i. nongēta noua
ginta duo angeloꝝ·qꝛ quelibꝫ legio
eſt ſex milia· ſex centū·ſexagīta ſex
Et ſcđꝫ q̄ꝫ dicit criſo· Si vnꝰ ange
lus tp̄e dauid in vno die interfecit
ſeptuagīta milia viroꝝ·quātoma-
gis xij mille legiōēs āgeloꝝ ·Cali-
cē quē dedit michi pater·non vis vt
bibam illū· ¶ Terciū miſteriū fuit
de criſto ſanante·qꝛ volēs nos docē
vt bonū pro malo reddamus·auri-
culā abſciſā accepit· et repoſuit oī-
bus vidētibꝰ miraculoſe ad caput
eius ſicut primo erat ¶ Quartū
miſteriū fuit de fuga diſcipulorum

qui oēs relicta eo fugerunt· in q̄bꝰ
īplete ſunt prophecie et figure. Nā
p̄s in p̄ſona criſti dicit . Elongaſti
a me amicū et proximū Et iob xix·
ca·ſic̄ dicit̄ · Fratres meos longe
feciſti a me·et noti mei quaſi alieni
receſſerunt a me Et hanc fugā diſci
puloꝝ figurauit ſedechias rex com
prehenſus a caldeis ·quē bellatores
ſui reliq̄runt Pie autē credendū eſt
q̄ꝫ omnes diſcipuli confugerīt ad
amicos criſti magiſtri ſui Vbi no-
tandū eſt q̄ꝫ in nocte qua criſtꝰ fuit
captus beata virgo hoſpitata fuit
in domo laſari Vñ adueniente qua
ſi hora t̄cia noctis ſollicita de filio
ducebat noctē in ſomnē · Senſit er-
go repente oſtiū domꝰ pulſari · ac
pauefacta oſtio apto intrauit tho-
mas et ſingultibꝰ plenꝰ voce lugu
bri ait O infortunata mater et do-
loroſa mulier Heu filiꝰ tuꝰ magiſ-
ter meus nūc captꝰ eſt Irruerūt iu
dei cum fuſtibꝰ laternis et gladijs
acutis· et capto filio tuo eū p̄cutie-
bant et tanq̄ꝫ latronē eum cedebant
Faciē ſuā ſputis afficiebant· et vt
viliſſimū hominē ligatū eū capti-
uum ducūt· quare nos timore mor
tis fugimꝰ fere oēs Eo loquēte ad-
eſt philippus eadē verba loquens·
Nondū cōpleuerat · ecce iohannes
nudꝰ aduenit · Sequitur petrus cū
manu ſanguinolenta dicēs ſe abſci
diſſe auriculā ſeruꝰ Illuc oēs diſci-
puli cum pauore fugerūt Ad hanc
vocē conſternate ſūt maria mater
iheſu et maria magdalena ·Vñ btā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

virgo maria nō valēs vocē ꝯtinere
īcepit clamare dicens O dilecte fili
quid egiſti O diſcipuli īfideles vbi
dimiſiſtis magiſtrū veſtrū ? Cur
non eripuiſtis eū de manibꝰ iudeo
rum Et vertens ſe ad thomā qui p̄
mo venerat ait O thoma pridie di-
cebas Eamꝰ et moriamur cū ipſo·
et modo primꝰ fuiſti ad fugiendū
Poſtea ait ipſa beata virgo ad phi
lippū · O philippe pridie petebas
patrem tibi oſtendi·et modo filium
fugiſti Petro autē dixit O petre ī me
mor effectꝰ eius bñficioꝝ filij mei·
Nā te principē apoſtoloꝝ fecit · ad
omnia ſecreta ſua te admiſit Nunc
autē dimiſiſti eū ligatū int̄ iudeos ·
Vbi eſt fides tua qua cōfeſſꝰ es eū
eſſe filium dei ? O iohannes vbi ē
amor filij mei conſanguinij tui· q̄-
bus verbis confuſi petrꝰ et iohan-
nes exierunt domū·et ſeq̄bant̄ a lō
ge vt viderent finē Et ſic patet mo
dus capiendi criſtum ·

Circa ſecundū· ſcꝫ ordinē capiē
di criſtū Notandū qꝫ in quatuor do
mos criſtꝰ fuit ductꝰ Et p̄mo ī do-
mo anne qui fuerat pontifex anno
preterito · Qui annas interrogauit
iheſū de duobꝰ ·ſcꝫ de doctrina ſua·
et de diſcipulis ſuis·ſed de diſcipu-
lis nullam faciens reſponſionem·
quia preſentes non erant. reſpondit
de doctrina ſua ·Ego palā locutus
ſum mundo·et in occulto locutꝰ ſū
nichil Interroga eos qui me audie-
runt ·q̄d michi īterrogas·cū michi
non credas Hec cū dixiſſet vnꝰ mi
niſtroꝝ dedit alaphā criſto dicens·
Sic reſpondes pontifici ? · vt adī-
pleretur ꝓphecia Mich·v·dicentis
Percutiet maxillā iudicis iſrahel ·
Et treꝝ·iij· Dedit ꝑcutienti maxil
lā ſuā Que iniuria magna fuit ꝓp
ter quatuor . Prima ratione ꝑcutiē
tis quia vilis ſeruus ¶ Secundo ra
tione recipientis quia criſtus ·
¶ Tercia ratione loci quia in faciem.
¶ Quarto ratione multitudinis · qꝛ ī
p̄ntia tociꝰ cohortis Criſtꝰ cū mag
na humilitate reſpondit Si male lo
cutus ſū · teſtimoniū ꝑhibe de ma-
lo · Si autē bene·cur me cedis ? In
hanc domū introductꝰ petrꝰ ꝑ io-
hannē fecit p̄mā negationē ad īſtā-
tiā vnius oſtiarie q̄ dixit petrū eſſe
ex diſcipulis xp̄i Quare autē fuerit
ductus primo ad annā · dr̄ qꝫ erat
propinquior porte ciuitatis ·

Secundo fuit introductꝰ in do-
mū caiphe ligatꝰ tanq̄ꝫ malefactor
Cū ergo eēt preſentatꝰ caiphe pri-
cipes et ſcribe ſacerdotū et omne cō
ſiliū querebat teſtimoniū aduerſꝰ
criſtū· vt eū morti traderēt nec īue-
niebant ·Et cū multi dicerent falſa
teſtimoīa cōtra criſtū · teſtimonia
conuenientia nō erant·ſed nouiſſie
venerūt duo falſi teſtes dicētes Hic
dixit· poſſū deſtruere tēplū dei. et ī
tribꝰ diebꝰ reedificare illud · et teſti
moniū falſū eſt . qꝛ xp̄s non dixit·
poſſū deſtruere · ſed dixit· ſoluite ·
Item non dixit· reedificabo· ſed ex-
citabo illud · que verba ad templū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſui corporis reducebantur non aūt
ad templū ſalomoīs· de qua loque
bantur falſi teſtes·quos prefigura-
uerunt teſtes naboth·iij·reg·xxij·et
ſacerdotes contra ſuzannā Daniel
xiij. Quib⁹ criſt⁹ non reſpondebat
vt īpleretur dictū dauid Ego autē
tanq̄ ſurd⁹ non audiebā: ſed ſicut
mutus non aperiens os ſuū·Ideo
dixit cayphas Non audis q̄nta ad-
uerſū te dicunt teſtimonia Sed dū
plus criſtus tacebat·cayphas ma-
gis iraſcebat᷑ Et ideo ait cayphas·
Adiuro te per deum viuū·vt dicas
nobis ſi tu es filius dei viui· Cui
criſtus· Si dixero vobis veritatem
non creditis michi·Dixerunt ergo
omnes·Tu es ergo filius dei viui·
Qui ait·Vos dicitis qꝛ ego ſum·
quāuis me vt purū hoīem cōdem-
natis·Verūtā dico vobis Ammō·
id eſt in futura videbitis filiū hoīs
ſedentē a dextris dei venientē in nu-
bibus celi· q·d· ꝑ mortē iſtā exalta-
bor et mundū finaliter iudicabo·ſi
cut nunc iudicatis me Tunc prin-
ceps ſacerdotū ſcidit veſtimēta ſua
dicens blaſphemauit·nec voluit fer
re ſententiam a ſeipſo: ſed vt ſentē-
tia mortis criſti videretur iuſtior
ab alijs eā exquirit dicens Quid vo
bis videtur? Quid adhuc egemus
teſtibus? At illi dixerunt·Ex quo
blaſphemauit re⁹ eſt mortis: quia
leuitici·xxiiij·ca·ſcribitur Qui blaſ
phemauerit nom̄ dn̄i morte moria-
tur Et lata mortis ſententia expue-
runt in faciē eius· Vt īplerent᷑ ꝓ-
phecie Nā iob tercio ait in perſona
criſti Faciē meā ꝯſpuere non verē-
tur Et pſa·v.ca·dꝛ Faciē meā non
auerti ab increpantibus et conſpuē
tibus in me· Et velauerunt faciē
eius: quia ipſi non erant digni vi-
dere talē faciē· Vnde vſqꝫ ad hanc
diē ipſi remanſerunt ceci in ignorā
tia ſua Alij palmas in faciē ei⁹ de-
derunt dicētes· Prophetiza nobis
criſte quis ē qui te percuſſit. et alia
multa īproperia fecerunt ei in do-
mo cayphe·in qua tota nocte fuit li
gatus Et in hac domo petrus bina
vice negauit criſtū magiſtrū ſuum
Vnde petr⁹ exiſtens ad prunas pri
mo negauit criſtū inſtigante alia
ancilla·ſed veniens cognat⁹ illius·
cui petr⁹ auriculā abſciderat·dixit
petro Nōne ego te vidi in ortu cum
illo Tunc tercio cepit anathemati-
ſare et iurare id eſt ſeipſum maledi
cere dicens Si noſco hunc hoīez de-
us me demergat in profundū Per
deū viuū et verū non noui iſtū ho-
minē quē dicis· Et ſtatim gallus
cātauit· Vnde criſt⁹ illo tunc eleua
to oculo in petrū·recordatus eſt pe-
trus verbi quod dixerat iheſus Vſ-
qꝫ ibi·amare Hanc petri negatio-
nē figurauit cuſay arachites ami-
cus dd·eū negans· Secundi regū
xvi·ca· ¶ Tercio criſtus fuit duc
tus ad domū pilati· vn̄ facto mane
conſiliū inierunt oēs principes ſa-
cerdotū cū ſcribis et vniuerſo con
ſilio et vinctū duxerūt iheſū et tradi
derūt poncio pilato preſidi· et non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

introierunt in pretoriū · vt non con
taminarent paſcha · qꝛ ſcdm̄ beatū
aug · Non licebat in feſto azimorū
intrare in domū alienigene In qua
domo criſtus multas penas paſſꝰ
eſt · vt patebit in accuſationibꝰ Sꝫ
qꝛ vt videtur in accuſationibus fi-
et mentio de galilea · in qua herodes
dn̄abatur · Ideo pilatꝰ volens ſe ex
hoc onere exonerare . et captare beni
uolentiā herodis dimittens eū · mi-
ſit ipſū ad herodē · ex qua miſſione
herodes et pilatus illa die facti ſūt
amici ¶ Quarto ergo criſtꝰ intra-
uit in domū herodis · qui interroga
uit eum multis ſermonibꝰ . ſed ip̄e
non reſpondit ei verbū Vn̄ herodes
ſpreuit eū cū exercitu ſuo · Sed quid
queſierit herodes et quare criſtꝰ nō
reſpondit · euangeliſte non ponunt
Tamen dici poteſt ꝙ herodes īter-
rogauit criſtū ſi erat ille quē pater
ſuꝰ in puericia queri fecerat et prop
ter quē magna multitudo puerorꝫ
mortua fuerat . Itē interrogauit de
eius miraculꝭ · puta ſi verū eſſet ꝙ
ſuſcitaſſet laſarū · et ꝙ illuminaſſꝫ
cecū natū · et ſimilia · Sed criſtus
ideo nō reſpondit · qꝛ ſi dixiſſet iſta
eſſe vera · herodes ipſū dimiſiſſet ·
et ſic īpedita fuiſſet liberatio gene-
ris humani Pie ergo credendū eſt ·
ꝙ beata virgo iſtā noctē duxerit in
ſomnem querēdo filiū ſuū quē dixe
rant apoſtoli eſſe captū Vn̄ poſt la
mentationē quā fecerat cū diſcipulꝭ
exiuit domū lazari et ambulās per
ciuitatē cū lacrimis petebat · nūq̄d
vidiſtis filiū meum et dilectū meū
Et reſponſū eſt ſibi Qualis eſt di-
lectus tuꝰ Que reſpondit Dilectꝰ
meus candidꝰ et rubicundꝰ Et rſ̄-
pondebant Vidimꝰ hoīem non ha
bentē ſpeciē neqꝫ decorē inductum ·
ligatum in domū anne Ad quā cito
currens · et illic non inueniens · iuit
ad domū cayphe dicens · O fili mi
dulciſſime . cur te non oſtendiſti an̄
mortē matri tue miſerie Et pueni-
ens repperit ꝙ duxerāt eum ad do
mum pilati · que viam accelerans ·
non inuenit eum ibi qꝛ miſſus fue-
rat ad herodē Ad quā accedens per
aliam viam ductus iterū fuerat ad
pilatum · et iterꝫ venerunt ad pla-
team pilati · quā plenā inuenerunt
iudeis criſtum apud pilatū accuſā
tibus · Patet ergo quō criſtus q̄-
tuor domos intrauerit

Circa terciū · ſcꝫ accuſationem
criſti · Quatuor accuſationes fecerūt
iudei cōtra criſtum Vn̄ pilatꝰ dixit
quā accuſationē affertis aduſ̄ꝰ ho-
minē hunc · Prima accuſatio fuit
qꝛ ſe regē iudeorꝫ fecit Vn̄ pilatus ī
terrogauit eū · tu es rex iudeorꝫ . Cui
criſtꝰ · a temꝫipō h̄ dicis an alij̄ dixe
runt tibi de me ? Cui pilatus · nun
quid ego iudeus ſum . Gens tua et
pontifices tui tradiderunt te michi
quid feciſti ? Cui criſtꝰ · Regnum
meum non eſt · vſqꝫ ibi Non eſt hic
Cui pilatus · Ergo rex es tu Cui
criſtus Tu dicis quia rex ſum ·
Et ad hoc veni in mundum · Vſqꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ibi. quid eſt veritas Et qꝛ criſt⁹ oſtē-
derat pilato veritatē regni ſui et eē
verū regē · cognouit pilatus q̄ iſ-
ta accuſatio non eſſet valida · Ideo
exiuit dicēs Ego nullā cauſā mor-
tis inuenio in homine iſto · Et ap-
poſita cōſuetudine iudeoꝝ · vt vn⁹
in paſchate dimitteretur · elegerunt
iudei potius barrabā ſeductorē · et
latronē · q̄ȝ criſtū Vn̄ pilat⁹ volēs
eum liberare fecit eū acriter ad co-
lumnā ligari et verberari vſqꝫ ad
ſanguinē · et poni coronam in capi
te eius Ex cuius fixione · ſāguis cur
rebat vſqꝫ ad plantas pedis · vt ī-
pletur illud · pſa. i · A planta pedis
vſqꝫ ad verticē non eſt in eo ſani-
tas Quo facto pilatus adduxit criſ
tum · et exiuit criſtus portans ſpīe-
am coronam et purpureū veſtimē-
tū Et dicit eis · ecce homo · ego cau-
ſam in ipſo nullā inuenio · idō for-
tius clamantes adduxerunt ſecun-
dā accuſationē · volentes ōnino q̄
crucifigeretur dicentes Inuenimus
hunc ſubuertentē totā iudeā incipi
ens a galilea vſqꝫ huc. quā accuſa-
tionem cognoſcens pilatus eſſe fal
ſam volens ſe exhonerare · miſit eū
ad herodem quē ſpreuit herodes cū
exercitu · vt īpleretur illud trenorū
tercio · Factus ſū toto die in deriſū
populo ¶ Terciā accuſationē de-
derant in domo cayphe. qꝛ volue-
rat deſtruere tēplū dei · quā oſtēdi
eſſe falſam in illo loco ¶ Quartā
accuſationem fecerunt iudei dicen-
tes · quia filium dei ſe fecit · ideo de-

bet mori Quē ſermonē dum pilat⁹
intellexiſſet timuit et ingreſſus pre
torium dixit ad iheſū Vnde es tu ?
Iheſus autem non reſpondit ei Vt
īpleretur illud pſa · Ex ore altiſſimi
non egredientur · neqꝫ bona · neqꝫ
mala Dicit ergo pilatus · Michi n̄
loqueris ? neſcis qꝛ habeo poteſ-
tatem crucifigere te · et poteſtatē ha
beo dimittere te Cui iheſus · Poteſ
tas quā habes data eſt tibi deſuper
Hic pilatus ex ore ſuo damnat ſeip
ſum. Querebat tn̄ dimittere eū pp
ter q̄tuor Pr̄o qꝛ innocēs erat Se
cundo quia ipſū deū eſſe credebat ·
Tercia quia vxor pro ipſo rogauit
Quarto · quia ſciebat q̄ propť īui
diam a iudeis traditus erat · id̄ dix
it iudeis · ecce rex vr̄ Illi aūt clama
bant Tolle tolle crucifige eū · quod
ſi non feceris · non es amicus ceſa
ris Quod videns pilatus lauit ma
nus ſuas dicens · Mundus ego ſū
a ſanguine iuſti huius · At illi cla
mabant Sanguis ei⁹ ſuper nos et
ſuper filios noſtros · Pie tn̄ creden
dum eſt · q̄ beata virgo ſenſerit cla
mores iudeoꝝ petentium vt criſt⁹
crucifigereť Quas audiendo virgo
ad filiū ſuū ait · O fili dulciſſime.
q̄ntas portaſti iniurias · q̄nta torm̄
ta paſſ⁹ es ? et ſe voluens ad iude-
os aiebat O iudei miſeri Iſte ē q̄
tanta bona fecit patri veſtro abra
he Iſte eſt q̄ ſemetipſū promiſit de
yſaac naſciturū · iſte eſt q̄ patriar-
che iacob benedixit · et ſe ei oſtendit
ac eum defendit · hic eſt q̄ tpe famis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vos pauit per ioſeph O ingrati iu
dei hi vos extraxit de ſeruitute egip
ti· hic ē qui vos traduxit p mare ru
brum· hic eſt qui ſubmerſit pharao
nem· hic eſt qui dedit vobis colum-
nam ignis· hic eſt qui dedit vobis
manna in deſerto· et poſtea terram
fluētem lac et mel Et pro oīb9 hijs
clamatis· crucifige. crucifige eum·
O duri et crudeles iudei Sunt ne il
le gratie quas filio meo retribuitis
Hec et ſimilia cū lacrimis pferebat
Patet ergo quō criſt9 fuit captus·
Et hoc de ſecundo principali

¶ Circa tercium principale· ſcȝ quō
criſtus fuit ſententiat9 tria videbi-
mus

¶ Primo locū ¶ Secundo ſocie
tatem ¶ Tercio depoſitionē

¶ Circa primū ſcȝ locū Pilatus
volens condeſcendere iudeis ſedens
p tribunali ſententiauit criſtū debe-
re crucifigi in monte caluarie Ideo
xp̄s accepta ſentētia exiuit· portās
coronā ſpineā· vt iret ad montē cal
uarie· quē ſeq̄ntes plures mulieres
flētes dixit ad eas· Nolite flere ſup
me· ſed ſup filios vr̄os Tunc et iu
das videns q͛ eſſet damnatus ad
mortē magiſter ſu9· abijt et laq̄o ſe
ſuſpendit· Vbi notandū q͛ non ea
die qua criſt9 mortu9 eſt· iudas ſe
ſuſpēdit· quia tunc nō timebat eū·
ſed tunc ſe ſuſpendit qn̄ ſciuit xp̄m
iam eſſe reſuſcitatū Et tunc iuit ad
principes ſacerdotū. et retulit pecu
niā quā habuerat Sed hic poſſūt
aſſignari quatuor rationes. quare
locus iheruſalē fuit conueniēs xp̄o
vt ibi moreretur· ¶ Prima ratio
eſt propter proditoris et crucifixo-
ris iniquitatem Vt enī criſt9 oſ̄de-
ret a principib9 exortam eſſe iniq̄-
tatem voluit in iheruſalē pati· vbi
principes morabantur Actuū iiij·
Conuenerunt in iſta ciuitate aduer
ſus puerū ſanctū ſuū ¶ Secunda
ratio fuit propter paſſionis v̄tutē·
Cum enī virtus paſſionis eēt dif-
fundenda p totū mundū voluit in
medio terre ſcȝ in ihr̄l'm pati· eo q͛
medium facile diffunditur ad extre
ma· vt īpleretur dictū p̄s· De9 aūt
rex noſter· operatus eſt ſalutē nr̄aȝ
in media terre ¶ Tercia ratio fuit
propter oſtendendā ſaluatoris hu-
militatem Nam turpiſſimū gen9
mortis elegit· et cum confuſiōē pa
ti non recuſauit in loco vbi aliq̄ ho-
norabant' ad dādū nobis exemplū
q͛ etiam in locis honorabilib9 de-
bem9 pacienter verecūdiam ſuffer
re· vt dicit leo papa in q̄dā ſermone
Quarta ratio fuit pp̄t oblationū
figuracōēȝ· ihr̄l'm enī erat locus a
deo elect9 ad ſacrificia offerenda· q̄
ſacrificia figurabāt paſſiōēȝ xp̄i q̄ ē
veriſſimū et nobiliſſimū ſacrificiū
Ad ephe· v· tradidit ſemetipm̄ p no
bis hoſtiā et oblatiōēȝ ī odorē ſua-
uitatis· et ſi dicētur· q͛ hi ſacrificia
offerebāt' ī tēplo· et ſic xp̄s n̄ extra
portā ſȝ poci9 ī tēplo debuit pati·
qd̄ q̄re n̄ ſit factū oſ̄ditur triplici ra-
tiōē Quaȝ p̄ma ē racōē figuracōis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Vt d̄r leuitici ·xi· Ita criſtꝰ vt ſcrifi
caret populū ſuū ꝑ ſuū ſāguinem·
extra portā paſſꝰ eſt · ¶ Secunda
ratione imitationis Nā xp̄s voluit
nobis exemplū dare exeundi a con-
uerſatione mundana · Vn̄ ſcribitur
ad hebre·xiij· Exeamꝰ ergo cū criſ-
to extra caſtra īproperiū portantes
¶ Tercio ratione cōmunis ſalu-
tationis Noluit enī criſtꝰ pati ſub
tecto. neqꝫ in templo iudeorū · ne iu
dei dicerēt pro illa tm̄ plebe eſt paſ-
ſus· ſed ideo extra portā eſt paſſus
vt ſciamꝰ ꝙ totiꝰ terre ablutio eſt
illa cōmunis purificatio Sicut di-
criſo · in ſermone de paſſione . Et
poſitus eſt in loco caluarie ·in q̊ ſe-
cundū opinionē q̊zdā eſt ſepultus
adam· vt refert ihero· ſuꝑ math· Sꝫ
ſcd̄m rei veritatē criſtꝰ non fuit in
loco ade ſepultus· eo ꝙ ade ſepul-
chrū legimꝰ iuxta ebron . Sed fuit
in loco caluarie propter duas ratio-
nes ¶ Pr̄io qꝛ ſicut caluaria erat
locus damnatorū· ita ibi erigeren-
tur vexilla martirū· ¶ Secūdo vt
oñderetur ꝙ crux criſti n̄ ſolū erat
in remediū contra peccatū ade · ſed
etiam contra peccatū totiꝰ mundi·
Et ſic patet p̄mū videlicet conueni
entie locꝰ .

Circa ſecundū· ſcꝫ ſocietatē xp̄i
ad crucē · Sciendū ꝙ qn̄ criſtꝰ fuit
condēnatꝰ · fuerīt etiā cōdēnati cum
eo duo latrones · vt īpleretur illud
pſa·liij·Et cū ſceleratis deputatus
eſt Vn̄ vadēs ad crucē iuit cū ſocie-
tate latronū · et nō valēs crucē por-

tare ·fuit angariatus ille ſimon vt
tolleret crucē eius · et venientes ad
locū vbi crucifigendꝰ erat expolia-
uerunt eū diuidentes veſtimēta ſua
ſortem mittentes ·vt īpleretur illō·
p̄s ·Diuiſerunt ſibi veſtimēta mea·
et ſuꝑ veſtē meā miſerūt ſortem ·
Sed aſſignant̄ q̄tuor rationes ꝑp
ter quas criſtus paſſꝰ eſt cū latro-
nibus et iniquis ¶ Pr̄ia ratio qꝛ
vt d̄r ſuꝑ math · Sicut pro nobis
maledictū crucis factꝰ eſt criſtꝰ·ſic
pro oīm ſalute inter noxios quaſi
noxius crucifigitur ¶ Secunda ra
tio· qꝛ vt dicit leo papa in ſermone
de paſſione ·Duo latrones vnꝰ ad
dexterā et aliꝰ ad ſiniſtrā crucifigū
tur· vt in ipſa patibuli ſpecie demō
ſtraretur illa · que in iudicio ipſius
eſt hoīm facienda diſcretio ·et aug·
dicit ſuꝑ io . Ipſa crux ſi attendas
tribunal fuit · in medio enī iudice
conſtituto vnus q̄ credidit liberatꝰ
alter qui inſultauit damnatus eſt·
Nam ſignificat quid facturus ē de
viuis et mortuis alios poſiturꝰ ad
dexterā alios ad ſiniſtrā ¶ Tercia
ratio quia ſcd̄m hilariū duo latro-
nes qui leue aut dextre affiguntur·
ſignant humani generis diuerſita-
tē ad ſacramētum dominice paſſio-
nis vocari · ¶ Quarta ratio·qꝛ vt
beda dicit ſuꝑ lucā latrones q̄ cum
dn̄o crucifixi ſunt · ſignificant eos
qui ſub fide et confeſſione criſti vel
agonē martirij· vel q̄libet artioris
diſcipline inſtitutionē ſubeunt Sed
qui hec ꝓ eterna gloria gerūt dextri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

latronis fide deſignant· q̃ vero hu
mane laudis intuitu hec faciunt· ſi
niſtri latronis mentē imitant· Iſ-
tis ergo rationibꝰ patet ſocietatem
latronū fuiſſe cōuenientē xp̄o ſcd̄z
tū intentionē dei patris Criſtꝰ igit
eſt eleuatꝰ in cruce quē tranſeuntes
blaſphemabant dicentes Vach qui
deſtruis tēplū dei· et in triduo reedi
ficas illud · Alij aūt dicebāt · Alios
ſaluos fecit· ſeipſū non p̄t ſaluū fa
cere Sed criſtꝰ hijs eoꝝ verbis non
rn̄dit Sz quaſi ex neceſſitate loq̄ns
locutus eſt ſeptē vicibꝰ· Vn̄ coīt
ſolet dici · ꝙ criſtus ſeptē verba in
cruce locutus eſt ¶ Primū verbū
fuit mentalis caritatis· dū dicit ·
Pater dimitte illis· non enī ſciunt
quid faciūt Sup q̊ v̊bo dicit bernar-
dꝰ Dn̄i facies ſup ſolē lucidior pa-
leſcit · vox que q̄triduanū mortuū
ſuſcitauit langueſcit· oculi oīa cō-
tēplantes obſcurātur· et tū q̄ſi oīm
īmemor dolorū ait · Dulcis pater
dimitte illis Ad quod verbū beata
virgo filiū intuens in cruce eleua-
tum · et ipſū loquentē audiens cla-
mauit cum dolore O fili clamas in
cruce Pater dimitte Ego clamo fi-
li p̄ce matri tue Nonne potiꝰ exau-
dienda eſt vox matris q̄ꝫ peccatoꝝ
inſultus· et conuertens ſe ad cruci-
fixores· vt ait bernardꝰ dixit O du-
ri homines aſpicite quid dixit filiꝰ
meus quē in ligno affixiſtis · Pat
dimitte illis quia neſciunt q̄d faci-
unt Criſtus flagellatus. ceſus. ſpi-
nis coronatus· clauis c̄fixꝰ· patibu
lo affixus· opprobrijs ſaciatꝰ· oīm
dolorū īmemor ait · Pater dimitte
illis O iudei eum iā deponite de cru
ce· et circa vos eiꝰ amorē attendite·
et ſi deponere non vultis· matrē ſi-
mul cum filio crucifigite Tunc ſu-
per crucē pilatꝰ fecit ponere tabulā
in qua ſcripſit titulū· ſcz Ihesꝰ na-
zarenꝰ rex iudeoꝝ · quē titulū iudei
nl̄lo modo volebāt· ſz dicebāt· dic
q̄r regē ſe fecit Quibꝰ pilatꝰ Quod
ſcripſi ſcripſi· q. d· bn̄ ſcripſi Inter
que criſtus ſecundo locutus ē· ſecū-
dum verbū· q̄d fuit maxīe largita-
tis Quia litigantibꝰ duobꝰ latroī-
bus adinuicē et contra criſtū mlta
īproperantibus Vnꝰ dicebat Me-
rito hec patimur· et ſe ad iheſū vol
uens cum capite ipſū confeſſꝰ ē di-
cens Dn̄e memento mei dū veneris
in regnū tuū Cui criſtus reſpōdit
amen dico tibi · hodie mecū eris in
p̄adiſo Quod verbū ſane intelligē-
dum eſt· cū xp̄s hodie non ītroierit
p̄adiſū· ſed ſtetit p̄ q̄draginta dies·
ſcz vſqz ad feſtū aſcēſionis · poſtq̄ꝫ
reſurrexit Nec etiam dicendum eſt
criſtum dixiſſe mendacium · quia
non eſt inuentus dolus in ore eius
Idea tres ſolent dari expoſitiones·

¶ Prima ꝙ latro fuit hodie in
paradiſo ſcz terreſtri· ad quem cre-
ditur criſtum poſt expoliationem
limbi omnem illam multitudinē
duxiſſe· in qua fuit etiam connume
ratus iſte latro
¶ Secunda expoſitio eſt, quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

hodie latro fuit in ꝑadiſo ꝑ electio
nē · non tamē illa die factā · ſed ꝑ elec
tionē diuinā factā ab eterno · decla-
ratam et notā ſibi tū iſta die Vñ cū
dr̄ Hodie eris mecū in paradiſo · eſt
ac ſi diceret · Hodie declaro tibi · qꝰ
electus es ad ꝑadiſū ab eterno Ter
cia expoſitio eſt · qꝛ hodie latro fuit
in ꝑadiſo cum xp̄o · qꝛ vidit criſtū
in quo erat diuina eſſentia q̄ q̄dem
viſio eſt paradiſus · Nā hec ē vita
eterna vt cognoſcāt ⁊c̄ · Ad qḋ ver-
bum beata virgo cōmota clamare
cepit O miſera mater · de te ſola nō
recordatur filiꝰ tuꝰ · O dulciſſime
fili non vides matrem tuā ? Non
audis lacrimas meas ? Aſto miſe
ra iuxta crucē tuam vocē expecto ·
Hic ſum nec hinc recedā donec locu
tus fueris O fili mi recordatꝰ es de
iudeis et pro ipſis rogaſti · de apoſ
tolis eis pacē relinquendo · de latro
nibus eis ꝑadiſū promittendo · O
fili cur ſolā matrem deſolatā relin-
quis Si nō vis michi facere vt ma
tri · fac vt latroni · Dic michi hodie
mecū eris in paradiſo . Cui me di-
mittis Trahe me poſt te · vt tecum
moriar · tecū tanq̄ꝰ latro ſi in ꝑadi-
ſo · Tunc criſtꝰ terciū v̇bū locutus
eſt qꝰ fuit verbū filialis pietatis di
cens O mulier ecce filiꝰ tuus oſten
dens ei iohannē Deiñ dicit diſcipu
lo Ecce mater tua Et ex tūc recepit
eam ī ſuā cuſtodiā quaſi ſuam ha-
bēs matrē Ad qḋ v̇bū btā v̇go lam
tabilit̄ ait Heu me dulciſſīe fili · q̄k
ē iſta mutatio · ꝑdo creatorē et das
michi creaturā · pro deo hominē reci
pio · ꝑdo quē genui et dimittoꝛ alte-
ri A filio derelinquoꝛ et tradoꝛ ne-
poti Magiſtrū deſero diſcipulū ſe-
quoꝛ O peſſima mutatio · quē ꝑdo
adoꝛatur ab angelis · quē accipio
cuſtoditur ab angelis Peto adiuto
rium · et das crucē eternā Inter hec
verba criſtꝰ locutꝰ eſt q̄rtū verbū
qꝰ fuit v̇bū ſtimulātis doloꝛis · di ·
Hely hely lamaſabatani · qḋ ē inter
pꝛetatum · Deus deus meus vt q̄d
me dereliquiſti · i · moꝛti expoſuiſti
Quidā āt ibi euntes dixerūt Helyā
vocat iſte · ſine videamꝰ an veniat
helyas liberans eum · ad hanc vo-
cē beata virgo eleuans vocē ait · O
fili dulcis cauſaris te derelictū a pa
tre . et ego ſum a te derelicta Video
qꝰ āmodo moꝛieris · ecce ego poſt
te moꝛioꝛ · vtinā poſſē te tangere
Tunc criſtus locutus eſt quin-
tum verbum dicens Sicio · qḋ ver-
bum fuit īflāmantis ardoꝛis . qḋ
cum dixiſſet · vnꝰ accepta ſpongia
cū arundine inponens acetū mirra
et aloe mixtum poꝛrexit criſto potū
quem guſtans criſtus noluit bibe-
re · Ad hanc vocem beata virgo cla
mans ait . o fili dilecte · pꝛidie eras
in templo vocans omnes ſicientes
ad te dicens Si quis ſitit veniat ad
me et bibat Et modo ſitim pateris
vtinam poſſem te tangere · ſaltem
lacrimis meis ſtuderē balneare la-
bia tua · o duri iudei date potū fi-
lio meo q̄ vobis potū dedit in de-
ſerto · q̄ aquas dulcoꝛauit amaras ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vt bibere poſſitis ¶ Et poſt pau-
ca criſtus locut9 eſt ſextū verbū di-
cens Conſūmatum eſt · ꝙ fuit ver-
bum triūphantis auctoris · Ad qđ
mater . O fili dilecte cōſūmatū eſt
cor tuum · conſūmatū eſt cor meū ·
conſūmatū eſt corp9 tuū · conſūma
tum eſt meū Conſūmatū ē qđ de te
ſcriptum erat ꝑ ꝓphetas · quid t ā-
plius facient iniquiſſimi iudei ·
Tunc criſt9 locut9 eſt ſeptimū ver
bum dicens In manus tuas cōmē
do ſpiritū meū · ꝙ fuit verbū infor
mantis timoris Et inclinato capi-
te emiſit ſpiritū . Et ecce velū tēpli
ſciſſū eſt ī duas partes a ſūmo vſ-
qꝫ deorſū Et tenebre facte ſunt ſuꝑ
vniuerſā terrā · ita ꝙ centurio dice
ret Vere fili9 dei erat iſte Quod vi-
dens beata virgo maria ad angelū
ait O āgele quō me decepiſti dicēs
Hic erit magn9 · et filius altiſſimi
vocabitur · et dabit illi deus ſedē da
uid patris eius . et ecce nunc video
ipſū magnū et eleuatū in cruce nō
vocatū filiū dei · ſed punitū vti vi-
liſſimū peccatorē · Video ipſū in cu
ria latronū · ſedes ei9 regalis ē crux
ſceptrū regale in manib9 ſūt claui
Duratio regni eius iam finita eſt ·
Patet ergo ſcđm ſcꝫ ſocietas cōue-
niens criſto in cruce ·
¶ Circa terciū · ſcꝫ depoſitionem
q̄tuor videnda ſunt · Primo quō
fuit latus eius aptū · ex q̊ manauit
ſanguis et aq̄ ꝑ quēdā militū noīe
longinū Et notanť dicit aptū non
vulneratum · qꝛ ꝑ h̄ lat9 aperitur
nobis oſtium vite ete*r*ne Vn̄ apoca ·
iiij · ſcribitur · vidi oſtium aptum ī
celo · hoc eſt oſtiū figuratum · Gen̄ ·
vij · in qđ intrabant animalia n̄ pe-
ritura diluuio Et notāter exiuit ſā-
guis et aqua vt cognoſceremꝰ nos
eſſe mundatos et lauatos ꝑ ſāgui-
nē eius · vt īpleretť illđ ſacha · Erit
fons patens dom9 dn̄i in ablutioē
peccatoꝝ Secundo videndum ē :
quō corp9 ei9 nō fuit fractum qm̄
de ſero euntib9 militib9 vt frange-
rent crura crucifixoꝝ . īuenerīt ipſū
mortuum et nō tetigerunt eum · vt
cōpleretur qđ dictum erat ꝑ ꝓphetā
Os non cōminuetis ex eo ·
Tercio videndum ē quō corp9 ei9
fuit depoſitum Quia ioſeph ab ari
mathia accepta licentia a pilato de-
poſuit corp9 ei9 et acceptis centum
libris mixture mirre et aloes poſuit
ipſum in ſepulchro nouo · in q̊ non
dum aliquis poſit9 fuerat
quarto vidēdū ē quō corp9 ei9 fuit
cuſtoditū · qm̄ pīcipes iuerīt ad pi-
latū dicētes · audiuim9 qꝛ ſeductor
iſte dū viuēt dixit · poſt tres dies re-
ſurgā Iube ergo cuſtodiri corp9 ei9
ne forte diſcipuli ei9 furēť corpus
ei9 et dicāt plebi ſurrexit a mortuis
Quib9 pilat9 · ite cuſtodite ſicut ſci
tis . et ſigillatū ē ſepulchꝝ · et poſiti
ſunt milites ad cuſtodiēdum Et ip
ſū h̄ reliq̄m9 vſqꝫ ad diē paſchatis
tunc veñetis · et videbim9 q̄đ factū
ſit de ipſo Hoc ergo ꝙ hodie audiſ
tis ſentite in vobis Et hoc ſatis de
ꝯcio principali AMEN

¶ Finitum eſt hoc egregium et
ꝑutile quadrageſimale opus editū
a fratre leonardo ytalico ſacre theo-
logie ꝓfeſſore · quod valde vtile eſt
omnibus predicantibus populum
ad virtutes hortari et a vicijs retra-
here volentibus ·

DEO GRATIAS

¶ Dominica prima aduentus ·
Abiciam⁹ opera tenebra-
rum · ad ro · xiij · Ex q̊
hodie eccleſia preannunciat
dn̄m deū venturū ad nos
vt liberū ingreſſū habeat ad nos ·
Hortatur apoſtolus in v̄bis thema
tis · vt abicere ſtudeam⁹ opera tene
brarum id eſt peccata noſtra Quia
nichil ē quod ingreſſū dei prohibꝫ
niſi peccatum Quemadmodum
enī · vt dicit albumaſar de motib⁹
planetarū Dū corpus opacū ſicut
luna interponitur inter nos et ſolē
recta diametro · tunc non poſſum⁹
ꝑcipere radios ſolis · ſed cauſatur
eclipſis · ſed illo obſtaculo opaci cor
poris amoto ſolares radios ſenti-
mus · Sic q̄ diu tenebra peccatorū
aliquoꝝ ſaltem mortalium fuerit ī
aīa eſt obſtaculū quoddā poſitum
inter nos et deum ita q̄ deus illi lu
mine gratie ſue appropinquare ne
queat · ſicut poſſum⁹ colligere ex v̄
bis yſaye ꝓphete . yſa · lviij · Si ab
ſtuleris de medio tui cathenā · i · de
corde tuo peccatum . qd̄ eſt quaſi ca
thena · qꝛ tenetur aīa ꝑ illd̄ a dyabo
lo ligata · orietur lux tua ſcꝫ gratia
et dn̄s ſplendorib⁹ · i · donis gratia-
rum īplebit aīam tuā · ad illd̄ igitᷣ
obſtaculū hortatur apoſtol⁹ dicēs
abiciam⁹ opera tenebrarū Vt ergo
ſcd̄m ſaluberrimū apl̄i conſilium
tenebra ab aīa expellatᷣ peccatorū
tria ſunt prorſus neceſſaria ·
¶ Primo vt miſericorditer done-
tur gratia preueniens ·

¶ Secundo vt fideliter coopereꝶ
voluntas conſentiens
¶ Tercio vt efficaciter ſeq̄tur ḡtia
peccatū expellens·
Hoc enī vltimū ē q̄dā effectꝰ ſp̄ ſe-
q̄ns duo p̄ma·feria ij dn̄ice paſſiōis

Dominica ſecunda aduentus·

Habundetis virtute ſpiritꝰ
ſancti· Ro·xv· In dn̄ica p̄-
cedenti apoſtolꝰ hortabaꝶ
vnūquēq; remouere a ſe peccatum
q̄d ſolū elōgat a deo·q̄d ſpero vnꝰ-
quiſq; fecit Et ideo iā̄ hortatur ad
illud q̄d ſolū deo venturo hoīem cō-
iungere et vnire habet videlicet ca
ritatē q̄ d̄r virtus ſpiritꝰ ſancti· qꝛ
q̄dquid virtutis in ſcīs oſtenditur·
p̄ hanc ipſe ſpiritꝰ in illis opereꝶ·
Quod pulchre deducit gregoriꝰ ſu
per eze·ſup̄ illo verbo Sp̄ū oris eiꝰ
oīs virtus eoꝝ probans q̄ꝛ te infir-
mitatis fuerant apoſtoli an̄ iſtā p̄-
fectā caritatē . quāte q; v̄tutis poſt
q̄ꝛ ſpiritꝰ ſanctꝰ illos caritate ſoli-
dauit· Hec ergo caritas ·q̄ virtꝰ d̄r
ſpiritꝰ ſcī ſolū nos deo coniūgere
hab; Dico ſolū·qꝛ q̄cunq; alia ope
ra virtuoſa .niſi mediante illa deo
non ſunt accepta Q̄d poſſit proba
ri auctoritate ratione et ſimilitudīe
Vt feria ſexta poſt cineꝝ in princi-
pio ſermonis Ad hanc hortaꝶ apoſ
tolꝰ in verbis noſtri thematis di·
Habundetis v̄tute ſpiritꝰ ſancti·vt
ergo ſcd̄m ſaluberrimū apoſtoli cō
ſiliū caritatis vnuſquiſq; laboret
habere virtutē tria de illa in preſen
ti ſermone declarabo ·
¶ Primo ne ex ignotis procedā-
mꝰ caritatis aperiā diffinicōez
¶ Scd̄o vt illā pure teneamꝰ eiꝰ
pandā oppoſitionē ·
¶ Tercio ne illā q̄rere torpeamus
ad illā hortātē ponā inductionē Fe
ria vi·poſt cinerū·

Dominica tercia aduentus

In omni oratione petitiōēs
veſtre innoteſcant apud deū Phi-
lippen· vlt· In prima dn̄ica ap̄ſ
hortatꝰ eſt· vt peccato renunciemꝰ
dei ingreſſū ad nos prohibenti ·In
ſcd̄a vero hortaꝶ . vt nos caritati or
nemꝰ deo nos ſolū vnienti Conſi-
derans qꝛ qꝛ hec non fiunt in nobis
niſi oratione mediante ·Quia q̄ꝛ q̄ꝛ
deus deſideret nobis peccata dimit
tere et caritatem donare · tam̄ vult
qꝛ pro hīj eū debeamꝰ deuote ora-
re Scd̄m illud aug· Deꝰ q̄d daturꝰ
eſt ſi differt non aufert·q̄d promiſit
fixum eſt ·fallere non poteſt . habet
vnde faciat · ſed tu ne in oratione
deficias Ideo hortatur apoſtolus
in verbis thematis · In omni ora-
tione petitiones veſtre innoteſcant
apud deum · ꝛc· Vt ergo ſecun-
dum ſaluberrimum apoſtoli con-
ſilium vnuſquiſq; orationis non
negligat ſtudium . per quod pec-
cati purgamentum et caritatis fit·
vt dictum eſt incrementum·
¶ Tria in preſenti ſermone de ipſa
oratione faciemus·
¶ Primo vt ſciamus · quem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

orare debeamꝰ orationis declarabo
obiectū quis ſcꝫ ſit orandꝰ
¶ Secundo vt naſcamꝰ vbi ora-
re debeamꝰ orationis declarabo lo-
cū vbi ſcꝫ ſit inuocandꝰ.
¶ Tercia vt intelligamꝰ quō ora
tionē ꝑficiamꝰ eius declarabo mo-
dū quō ſcꝫ ſit īplorandꝰ. Feria
ſecunda ſcḋe.

Dominica quarta aduentus.

Si autem iudicat me dn̄s ē
qui illuminabit abſcondi-
ta tenebrarꝝ. et maīfeſtabit
conſilia cordium Prīe corin.iiij.
Spero ꝙ vnuſquiſqꝫ veſtrū in pri
ma dn̄ica aduentus remouit obſta-
culū. ꝙ potuit ingreſſū dei ſui ad
ipſū īpedire ſcꝫ peccatū ex exhorta-
tione apoſtoli clamantis in epiſto-
la Abiciamꝰ opera tenebrarū Et in
ſecunda dn̄ica deponens oēm odiū
et inuidiam cōtra proximū induit
caritatem que ſola habꝫ viuere deo
Iuxta eiuſdē apoſtoli hortamenta
in illius diei epiſtola. Habundetis
virtute ſpiritus ſancti que eſt cari-
tas Et in dn̄ica tercia didicit ꝑ fer-
uentē orationē in dn̄o iheſu criſto
ſtabiliri. et in īceptis bonis confir-
mari. Iuxta eiuſdē āmonitionē in
eiuſdē diei epiſtola In omni oratio
ne peticōes veſtre īnoteſcāt apd̄ de
um. Sed quia parū ē iſta incepiſſe
niſi etiā quiſqꝫ in hꝯs firmiter ſtu-
deat ꝑſeuerare. ideo apl̄s cōſiderās
ꝙ in hominibꝰ quoſdā firmet cari-
tas. q̄ſdā ſpes veīe. q̄ſdā deſideriū
future glorie. ſed maiorē numerum
timor infernalis pene. qꝛ maior nu
merus malorꝝ et īꝑfectorꝝ ꝙ bono-
rum et ꝑfectorꝝ Modo vt oratiꝰ di
cit Oderūt peccare boni v̄tutis amo
re Oderunt peccare mali formidine
pene Ad quā in diſtricto vltimo dei
iudicio mittentur rei. Math.xxv.
Ite maledicti in ignē eternū ⁊c̄. Vt
ōnes ergo in bono inchoato ſtabili
at. in dn̄ice preſentis epl̄a iudiciū
hoc oībꝰ conſiderandū proponit.
ī quo non iudicabimur ſecundum
propriū noſtrū quod de nobis ha-
bemꝰ ſentimentū. qꝛ vt idē apoſto
lus ait Nichil michi conſcius ſum
ſed non in hoc iuſtificatus ſū. Nec
ſecundū ꝙ ſumꝰ in opinione homi
nū. Propter quod etiā ait. Michi
quoqꝫ pro minimo eſt. vt a vobis
iudicer Sed ſecundū veritatē. quia
qui iudicat dn̄s ē qui illuīnabit ab
ſcondita tenebrarꝝ. et manifeſtabit
conſilia cordium. que ſunt verba
thematis noſtri. Vt ergo cū ihero.
hoc iudiciū ſemꝑ nobis ſit p̄ ocul.
ſemper in corde ſit. ſꝫ qꝫ in auribꝰ
videatur ſonare illa horribilis tu-
ba Surgite mortui venite ad iudi-
cium Ac illa terribilis vox Ite ma-
ledicti in ignē. ⁊c̄. vt vel ſic retraha-
mur et prohibeamur a malo. volo
hodie ſermocinari de iudicio. Et h̄
ſatis conuenit huic tpi. ¶ Nā ſu
mus in aduentu dn̄i. ī quo ſolet cō
muniter de quadruplici aduētu eiꝰ
predicari. et cuilibet dn̄ice vnꝰ aduē
tꝰ applicari. ſcꝫ prime dn̄ice primꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

aduentꝰ in carnē · ſcḋe ſcḋs in aīaꝫ
tercie tcius in mortē · Et huic vltie
vltimꝰ aduentꝰ ſcꝫ in iudiciū Co-
gitare igitur debemꝰ et frequenter
pre oculis habere tria

¶ Primo diuini furoris inſpera-
tam occaſionem ·

¶ Secundo diuini dulcoris admi
ratā indignationē

¶ Tercio diuini rācoris formida-
tā executionem

¶ Primo dico diuini furoris in-
ſperatā occaſionē Occaſio enī iſti-
us furoris erunt peccata noſtra · et
principaliter tria peccatoꝝ genera
quam dico inſperatā · qꝛ cōmuniť
hoīes non putant deū ſic iraſci pro
peccatis · ſicut in veritate iraſcetur
queadmodū ex ſuo patet iudicio ·
Itē ſecundo diuini dulcoris admi
ratā indignationē Dico admiratā ·
qꝛ angeli et ſancti non ſufficiūt ad-
mirari · ꝙ tantꝰ dulcor diuine boni
tatis tantū poſſet humane offenſe
indignari ꝛc̄ · Itē tercio dico diuini
rancoris formidatā executionem ·
Quia tā horribilis erit iſtiꝰ iudicij
executio · in principio · in medio et ī
fine vt formidinē incutiat etiā ſcīs
ꝛc · Feria ſecunda prime

¶ Dominica infra octauā nati-
uitatis ·

Miſit deꝰ filium ſuū · vt eos
qui ſub lege erant redime-
ret · Gal · iiij · Ex hijs v̇bis
apl̄i excluduntur a redemtione xp̄i
pro nobis incarnati oēs peccatores
in pcc̄is beſtialiter viuentes et iſto
ſacro tpe adhuc ī priſtinis ſuis pec
catis pſeuerantes et extra oēm le-
gē exiſtentes · Eſt enī oīm doctorū
ſententia · ꝙ deus ſp eſt paratꝰ r̄di
mere hoīem dūmō fecerit ꝙ in ſe ē
Tunc aūt homo facit qḋ in ſe ē . dū
ſe diſponit ad obſeruantiā diuine
legis q̄tū humane vires ſuppetūt
Qui ergo ad obſeruantiā diuine le-
gis ſe non diſponunt · patet ꝙ diui
ne redemptionis exptes ſunt · qꝛ vt
dicit thema Miſit deus ſuū filiū ·
ꝛc · Propter qḋ ꝓpheta petebat hāc
a dn̄o cordi ſuo ſemp ubici dicens ·
Legem pone michi dn̄e viā iuſtifi-
cationū tuaꝝ · et exq̄ram eam ſemp
Ne igiť forte quis ſe excuſet ab hac
lege quaſi ignota · aut ſibi non ſer-
mocionata aut docta occaſione p̄ſē
tis thematis · in epiſtola preſentis
dominice ſignati · de hac lege ſermo
nem facere propoſui Conſideran-
da ſunt igitur de illa tria

¶ Primo ꝙ diuīa lex inť oēs le-
ges magis eſt neceſſaria ·

¶ Scḋo an lex vetus et noua vna
ſit vel varia

¶ Tercio ad q̄d p̄ſciſe lex xp̄iaē vi
te ſit ordinata · Iſtis enī ītellectis
et effectui mācipatis credo ꝙ a re-
dēpcōe xp̄i n̄ eris alienꝰ . fe . iiij · iij ·

¶ Dominica infra octauas
ephiphanie

Probetis que ſit volūtas dei
bona beneplacens et pfecta
roma · xij · in hijs v̇bis hor
tatur apoſtolus · vt diuinā ſtudea-
mꝰ ſcrutari et inquirere volūtatē ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

non ſolū ad ſciendū· ſed ad faciēdū
eam. vn̄ in eadē epľa inquit Vt ex⸗
hibeatis corpora veſtra hoſtiā viuē
tem ſcām deo placentē rationabile
obſequiū veſtrū·et infra Nolite cō⸗
formari huic ſeculo· ſed renouami⸗
ni in nouitate ſenſus vr̄i· non plꝰ
ſapere q̄ꝫ oportet ſapere· ſed ſapere
ad ſobrietatem Et quid queſo ratio
nabiliꝰ q̄ꝫ ſcd̄m exhortationē ſcām
ipſius apoſtoli diuinam inquirere
et facere voluntatē ·Nā ipſe deꝰ p̄ꝰ
īpleuit per oīa noſtrā Audi que vo
luntas hoīs de deo fuerit · pſa ·lꝗ·
Deſiderauimꝰ eū deſpectum et no⸗
uiſſimū virorū virū probatū et ſci
entem infirmitates · audi quō deꝰ
īpleuit eam · Quia enī deſiderauit
illū homo deſpectū· elegit extremā
paupertatem Scd̄ꝫ illud · ꝑpter nos
egenus factus eſt . pauperimꝰ nāqꝫ
fuit naſcendo viuendo moriendo·
deſiderauit illū nouiſſimū et elegit
ꝓfundiſſimā hūilitatē · vt merito
ſe omnibꝰ exemplū proponeret hu⸗
militatis dicens Diſcite a me quia
mitis ſum et humilis corde Deſide
rauit illum virū dolorū · et ſcientē
infirmitates·et elegit in ſe ſūmam
penalitatem Nā a planta pedis vſ
qꝫ ad verticē capitis ⁊c·igiť et vos
ſcd̄m verbū thematis probetis que
ſit voluntas dei bona· vt ergo ſeq̄⸗
mur apoſtoli exhortationē triplicē
in preſenti ſermone faciemꝰ de di⸗
uina voluntate conſiderationē

¶ Primo · an diuinā poſſumus
cognoſcere voluntatē realiter

¶ Secundo an illi tenemur nos
conformare totaliter

¶ Tercio an aliqn̄ poterit īmuta
ri aliqualiter Et an nomē qd̄ vo
luerit ꝑficere poſſit integraliter·

¶ Prima ps iſtiꝰ vltimi membri
probatur in tercio principali

¶ Et ſecunda ītroductione ſermo
nis feria quarta ſecunde

CDn̄ica ſecunda poſt ephiphaniam
Dilectio ſine ſimulatione ·
Ro·xꝗ · Hodie in euāge⸗
lio eccleſia facit mētionem
de nuptꝗs·que iſtis tꝑibꝰ ſꝑ ſolent
celebrari·vt vel ſic predicatores vbi
dei occaſionē habeāt informādi nu⸗
bentes· quō ſcꝫ in hoc ſacro ſacra⸗
menta debeant ſe habere. ſi deo cu⸗
piūt placere Apoſtolꝰ igiť in epľa
ponit verbū· qd̄ eſt talibꝰ maxime
neceſſarium quod eſt dilectio Nam
ſcd̄m oīm doctoꝝ ſententiā tria de⸗
bent concurrere in contrahentibus
matrimoniū ſi hoc ad ſalutē velint
aſſumere ſacramentū· Videlicet fi⸗
des firma. intencio recta· vita ſcā·
quoꝝ oīm radix et fundamentum
eſt ipſa dilectio Nunquid enī fides
ſeruabitur. nunquid intentio recti⸗
ficabitur·nunquid vita ſcīficabiť·
ſi anima dilectione non decoratur·
igitur hodie oēs volentes nuptias
aliqn̄ contrahere · vel etiam qui iā
dudum cōtraxerunt exhortať apoſ⸗
tolus dicens Dilectio ſupple vobis
ſit ſine ſimulatiōe · qꝛ hec operať

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

tria in ſalubri mat̄moīo req̄ſita· qȥ
¶ Fidem debitam ſeruat inte-
graliter ·
¶ Finem rectum proſequitur
cordialiter·
¶ Ipſū q̄qȥ matrimoniū ſanc-
tificat intentionaliter· i· cum diligē-
ti intentione
¶ Primū enī patet Nā conſiſ-
tit eius fidei obſeruantia in duob⁹
⁊c̄· Feria quarta q̄rte
¶ Dominica tercia poſt ephi-
phaniam ·

NOlite eſſe prudentes apud
voſmetipſos · Ad ro· xij·
Ex quo iam in dies inſtāt
tempora vana quib⁹ hoīes iſto ſa-
cro tempore dn̄ice natiuitatis die-
bus ſcificati· ſtudio diaboli ſe dedi
care conſueuerunt omni vanitati·
vtpote ludis choreis. cōmeſſationi
bus· ebrietatib⁹· et etiā īpudiciciis·
Ideo mater eccleſia ſi forte a ſua va
nitate vanos retrahere poſſit q̄ po-
ti⁹ timore cōpellunt̄ q̄ȝ amore tra-
hantur obicit oīb⁹ ipſū infernum·
vanis criſtianis ſuis vanitatibus
renunciare volentib⁹ preparatum
ſecundū ipſius infallibilis verita-
tis v̄bū in euangelio proteſtatum·
Filij regni eicientur in tenebras ex-
teriores· vbi erit flet⁹ et ſtridor den-
tium Sed qȥ iſta plures vani crede
re nolunt. auferentes a deo iuſticiā·
fingentes in deo quandā q̄ in ipſo
non eſt iniuſtā miſericordiā· vt tā-
to liberius ſuā malā ſine cordis re-
tractione ſeq̄ntur concupiſcentiam
Nam quidā īfernū eſſe non credūt
quidā ei⁹ penā tā acerpam eſſe va-
cillant· quidā v̄o finem damnatio-
nis fallaciter ſibi proponunt . hos
hortatur ap̄ľs in verbis thematis
dicens Nolite eſſe prudentes apud
voſmetipſos · ſcȥ talib⁹ opinioni-
bus inherentes Igitur fidē adhibē-
tes apoſtolo· vt vel ſic iſtis tpibus
efficati⁹ trahamur a vano
¶ Credam⁹ infernū eſſe veraciter
Credam⁹ penas varias et ignem
acerbiſſimū etiam in animā opera
ri efficaciter
¶ Credamus has non terminari
finaliter · feria v. ij ·
¶ Et ſi q̄rtū apponere placuerit
videlicet quō hunc euadere q̄s poſ-
ſit realiter Hoc in epiſtola docȥ cla-
re apoſtol⁹ · cū dicit · Prouidentes
bona· nō tm̄ corā deo. ſed corā oīb⁹
hoīb⁹ · nulli malū p̄ malo reddētes
ſi fieri poteſt· q̄ntum in vobis ē cū
omnib⁹ hoīb⁹ pacem hn̄tes· n̄ voſ
metipſos defendentes: ſed date locū
ire· quia ſcriptū eſt Da michi vin-
dictā · et ego retribuā dicit domin⁹
Si eſurierit inimicus tu⁹ ciba illū·
ſi ſitierit· potū da illi· Noli vinci a
malo. ſed vince in bono malū · Hec
enim facientes abſqȥ dubiū infernū
timere non habent· quod concedat
dominus ⁊ cetera ·
¶ Dominica quarta poſt ephi-
phaniam ·

NEmini q̄dquā debeatis ni-
ſi vt inuicē diligatis · Ro·
xiij · Ex quo iā appropīq̄t

tēpꝰ ſacrū ſeptuageſīe in ꝙ inuita-
mur oēs ad ſalutarē penitentiā · vt
apti ſimꝰ ad illā aſſumēdā preue-
nit nos apoſtolꝰ ſacra exhortatiōe
incitans ad reſtitutionē faciendam
priuſq̄ȝ illud tēpꝰ veniat Quia ſe-
cundū bonauenturā in q̄rto di · xv ·
Ipſa reſtitutio non eſt proprie ps
penitentie et ſatiſfactionis · ſed pre
ambulū quoddā et fundamentum
penitentie ſalutaris Ad pn̄iam enī
requiruntur · nō ſolū quedā vt expe
dientia · vt vitare proximas occaſio
nes peccatoꝝ · quedā vt ſatiſfacto-
ria · ſicut ieiunium · elemoſina · ora-
tio · que ſunt ptes ſatiſfactionis . q̄-
dā vt pficientia vt opera ſuperoga
tionis · ſed etiam requiritur q̊ddam
fundamentū qd̊ ſcȝ debet precedere
videlicet iniurie dimiſſio et aliene
rei reſtitutio Vn̄ ſolet dici qȝ alienū
in conſcientia penitentis eſt ſicut
ferrum ī vulnere egrotantis · quia
ſicut non prodeſt tali medicina · et
emplaſtrū niſi prius ferrū extraha
tur Sic nec penitenti penitentia · ni
ſi prius res aliena reſtituatur . Hic
eſt quare apoſtolꝰ añ tēpꝰ vere pe-
nitentie quod eſt ſeptuageſima ad-
monet ad īiuſtoꝝ reſtitutiōēȝ dicēs
Nemini quicq̄ȝ debeatis ſiue fura-
tum · ſiue raptū · ſiue p vſurā acq̄-
ſitū · aut aliter q̊cunqȝ modo iniuſ-
to optentū · ſed reſtituere ſtudeatis
qui ad verā penitentiā feſtinatis ·
Vt ergo neceſſariū conſiliū apoſto
li debito modo īplere poſſitis tria
in pn̄ti ſermone declarare

¶ Primo ne quis forte diſſimulȝ
ad reſtitutiōēȝ obligatoꝝ expmam
numeroſitatem ·
¶ Secundo ne indebite cui nō de-
bet illa reſignet aptaꝝ perſonarū ·
q̄bus ſcȝ reſtituenda debent pandā
qualitatem ·
¶ Tercio ne q̄s ſeipſū defraudet ·
ſcȝ non tm̄ reſtituendo · vel non tā
cito ſicut debet q̄titatis et tpis reꝝ
reſtituendaꝝ determinabo neceſſi-
tatem · Et ſi quartū addi placuerit
vt q̄libet dictis tuis citiꝰ aſſenciat
adhuc etiam legū ad reſtitutionem
obligantiū vniuerſitatē q̄ patent ī
principio ſermonis · feria vi · iiij ·

¶ Dominica v · poſt ephiphaniā
Induite vos humilitatem ·
Coloceñ · iij · Attendēs ma
ter ecclīa qȝ inſtat tēpꝰ lxx ·
In quo omnes ſcȝ adoleſcentes iu-
uenes et ſenes currere hortabuntur
et in vineā dn̄i operandē p opa · ſcȝ
virtutum ad optinendū eternū bea
titudinis brauium mane meridie et
veſpere conducentur · ſcienſqȝ qȝ ſe-
cundū oīm doctoꝝ ſententiā in va-
num currit et laborat pro optinen-
dis virtutibꝰ niſi p̄us locet ſtabile
fundamētū huīlitatis . Dicit nāqȝ
aug · in libro de v̊bis dn̄i · Cogitas
magnā fabricā ⁊c̄ · vide in prologo
ſermonis iſtiꝰ diei circa · B · indu-
cit paulū in epl̄a vnūquēqȝ ad hu-
militatē inducentē Induite vos hu-
militatē · Qui ergo ſperant iſto ſa
cro ſeptuageſimali tpe virtutum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

capere incrementū ſtudeant oīm v-
tutū prius iacere fundamentū· ad
quod faciendū· vt vos inducā tria ī
pn̄ti ſermone faciam

¶ Primo ne q̄s ex ignotis predat·
pandā in q̊ conſiſtat et quō conue-
nienter acquiratur

¶ Secundo ne quis illā forte vili-
pendat oſ̄dā· ꝙ neceſſaria ſit et ꝙ
excellenſ cōmendaſ·

¶ Tercio vt quilibet in illa ꝑfect⁹
exiſtat aperiā· quomodo ad ſūmū
ei⁹ ꝑtinenſ aſcendatur

¶ Primū patet in primo princi-
pali· Secundū in fine p̄mi princi-
palis iuxta· C· et in ſecundo pri-
cipali· Tercium vero in tercio·
Dominica paſſionis·

¶ Dominica in·lxx.

Caſtigo corpus meū et ī ſer
uitutē redigo ·i· corin·ix·
Maīfeſtū eſt ꝙ qui magis
ſequūtur carnē ſuā in gula et ebrie
tate· in luxuria et alijs carnis delici
is permittentes illā dn̄ari ſpiritui
magis a deo auertuntur· et elongā
tur. Quia ait gregorius· Tanto a
ſuperno amore quis ſe iungitur·
q̄nto inferius delectatur· ſic econtra
Quanto quis plus ī penitentia car
nem ſuā caſtigat· et ſpiritū ſubicere
conatur tanto magis dicitur ad do
minum conuerti et illi propīquare
Quia igitur iſto tp̄e carnis p̄uij om
nes vel ſaltē maior pars a dn̄o auer
ti ſolent· et concupiſcentias ſue car
nis ſequi· Ita ꝙ bene poteſt dici de
eis ·illō ihere· viij· ca· Attendi et au
ſcultaui Nullus eſt qui agat peni-
tentiam ſuper peccato ſuo· ꝙ nis
ſcilicet ſit iam tempus penitentie·
Sed quid ? Potius eligunt mortē
ꝙ vitam· omnes conuerſi ſunt ad
curſū ſuū faciendi ſcꝫ malū· ſicut
equus in impetu vadens ad preliū
Miluus cognouit temp⁹ ſuū· turt̄
hirūdo et ciconia cognouerūt temp⁹
aduentus ſui· popul⁹ autē me⁹ nō
cognouit iudicium domini Et illō
ihere· viij Non audierunt nec īclina
uerunt aurē ſuam· ſcꝫ voci eccleſie
iam inuitantis ad penitentiā. Sed
quid ? Abierūt· ſcꝫ a religione xp̄ia
na ī voluptatib⁹ epulando et luxu
riando· et ſecuti ſunt prauitatē cor-
dis ſui mali· videlicet omni illicite
vanitati ſe dedicando Quia inꝙ il
to ſacro tp̄e. ꝙ criſtus ſuo ieiunio
quadrageſimali conſecrauit popu-
lus ſic oberrat· Apoſtolus cupi-
ens ab errore ſuo illos vocare ad ve
ram conuerſionem ſe ponit omni-
bus in exemplum dicens

¶ Caſtigo corpus meum· et cetera
Quaſi diceret. Ego qui quondam
auerſus a deo ſecutus ſum vanū·
et oberrans cor meum ī delicijs hu-
ius ſeculi· Iam conuerſus caſti-
go corpus meum et cetera· Vt
et eius exemplo animati eandem
conuerſionem nobis exemplariter
propoſitā ſequi laboremus· Et
ne forte tedeat iam aſſuetum deli-
cijs moleſtie carnis hortatur per ſi-
militudinem attendere propoſitā
conuerſionem·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Nā teſte iheronimo Spes premij di
minuit vī flagelli Omnis inquit q̄
in agone contendit ab oīb⁹ ſcʒ q̄b⁹
cunqʒ deliciosis ſe abſtinʒ et hoc vt
corruptibilē coronā accipiat. nos
autem incorruptā. Exēplo igitur
apoſtoli iſto ſacro tp̄e cōuertamur
ad dn̄m a vijs noſtris prauis et ab
omnibus vanis et delicijs carnis.
precipue cum et temp⁹ preſens hoc
requirit. Nam mater noſtra eccle
ſia hodie celebrat anniuerſariū lu-
gubre patris noſtri ade. et matris
eue in fletu et triſticia. oīa deponēs
leticie cātica quō ſcʒ a paradiſo cū
tota ſua prole ſūt expulſi. et in val-
lem periculoſā huius ſeculi miſſi.
Vnde legitur geñ iij. vbi hoc hiſto-
rialiter proſequitur. Abſurdū igiť
eſt valde illo tēpore deliciari et gau
dere Igitur vt dixi exēplo apoſtoli
conuertamur Ad quod vt vniuer-
ſos inducā tria in preſenti ſermo-
ne faciam.

¶ Primo ne quis conuerti dif-
ferat ſceleris conuerſionis probo ne
ceſſitatem.

¶ Secūdo vt quis modū conuer-
tendi ſciat eiuſdē cōuerſionis decla
ra qualitatem.

¶ Tercio ne forte cōuerti tedeat
maloꝝ q̄ q̄s ꝑ conuerſionē euadit.
manifeſto numeroſitatē.

¶ Primū patet in prohemio ſer-
monis. ¶ Secundū patet in prima
principali et in tercio principali.
¶ Terciū patʒ in ſecundo pricipali.
Feria. v. paſſionis.

¶ Dominica in ſexage
ſima

In fame. et ſiti. in ieiunijs
multis. i. corin. xj. In p̄
cedenti dn̄ica apl̄s exemplo
ſuo oēs aīauit ad conuerſionē Jam
vero in preſenti dn̄ica aīat ad xp̄ia
ne religioīs excercitationē Excerci-
tatio enī criſtiaue vite debet eſſe la-
borioſa et cruciatiua: qz regnū celo-
rum quod vitā criſtianā ſequitur.
vt dicit dn̄s. vim patitur et violen-
ti rapiunt illud. Vn̄ ſe ponit hodie
apoſtol⁹ oīb⁹ xp̄ianis in exēplum
O paule in quo excercitatio tua ē.
Nunquid in lcō molli ē nunquid ī
longa dormitione. nunquid in cō-
meſſatione. et ebrietate. et in āpho
ra. nūquid in ludis et vanis excer-
citijs huius ſeculi Non. ſed in quo
In laboribus inquit plurimis. ſcʒ
itinerando. nauigādo. predicando.
laborādo manibus ⁊c̄. in carcerib⁹
in plagis ſupra modū. qz a iudeis
quīquies quadragenas vna min⁹
ſuſcepi. ter virgis ceſ⁹ ſū. ſemel la-
pidat⁹ ſum. ter naufragiū feci. Itē
pericul̄ varijs ſcʒ fluminū et latro
num Ex proprio genere. et ex genti
bus. in ciuitatibus et ſolitudine. ī-
mo periculis in falſis fratrib⁹. ī fa
me et ſiti. in ieiunijs multis ⁊c. Ec-
ce q̄ excercitatio apl̄i Et ſi ī oībus
hijs illū ſeq̄ n̄ valem⁹ ſaltē ſeq̄mur
iſto ſacro quadrageſimali tp̄e ī caſ
tigando corp⁹ nr̄m in neceſſaria et
debita fame et ſiti et ieiunijs. Dico
neceſſaria. qz vniuerſo ſexui dn̄mā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

vires ſuppetunt · et cauſa rationa-
bilis executionis non affuerit indi-
citur ſub pena peccati mortalis ie-
iuniū Quod quia multi · et p̄cipue
qui plus ſunt obligati vt diuites et
opulenti parꝝ ponderant ideo decre
ui priuſq̄ꝫ temp⁹ illud ieiunij veni
at vnūquēqꝫ de ieiunio auiſare oc-
caſione accepta ex verbis thematis
hodie in epiſtola recitatis In fame
et ſiti In ieiunijs multis · ꝛc · alias
enī parꝝ ꝓderit cōuerſio vni⁹ cui⁹
qꝫ ad quā in precedenti dn̄ica īduxi
mus Quia vult dn̄s · vt dr̄ iohel ij ·
qꝫ conuerſio noſtre ad ſe precipue
iſto tp̄e ſit in ieiunio et fletu Con-
uertimini inquit ad me in ieiunio ·
fletu et planctu ꝛc̄ · ¶ Circa hoc igi
tur ieiuniū vnuſquiſqꝫ tria faciat ·
¶ Primo ne meritū ieiunij ꝑdat
ſtudeat ordinare intētionē ·
¶ Secundo · vt illud perfectius ī-
pleat ſtudeat pōderaē def mīacōez ·
¶ Tercio vt ſenſualitatē ieiuniū
refugientē cohibeat ſtudeat ꝯſidera-
re vtilitatē et obligationē
¶ Primū patebit in primo prin-
cipali · Scdm in ſecundo . Tercia
dixi vt quis ſenſualitatē ieiuniū re-
fugientē cohibeat Hec enī freqn̄ter
murmurat contra ardua exercitia
v̄tutū Conq̄rit̄ enī dicēs Debil̄ es
nō p̄uales īfirmaberis : ſꝫ vīce illā
et coronaberis Ad h̄ hec rebellio ho
mini relicta eſt · vt dic̄ · mgr̄ ij . ſē · d ·
iiij · ca · xxij · vt ſit fideli certādi mate
ria et vincendi occaſio . q̄ n̄ vīceret
ſi n̄ pugnaret Qd̄ idē ſētit aug · li · de

baptiſmo · et allegat̄ de con · d · iiij ·
ca · p baptiſmū Per baptiſmū inq̄t
xp̄i illd̄ agit̄ vt caro a peccato eua-
cuetur · Nō tn̄ ſic euacuet̄ · vt ꝯcu-
piſcentia in nata n̄ īſit · ſed ne obſit
Gloſa etiā vt proſit · qꝫ vt dr̄ de pe-
ni · iij · ca · ille rex Vbi maior pugna
ibi maior corona Hic et apl̄s ī p̄nti
ep̄la ait Virt⁹ in īfirmitate ꝑficit̄ ·
Hanc ergo ſenſualitatē vt meli⁹ co
hibeas conſidera ieiunij vtilitatem
et obligationē Vtilitas patet ī pro
hemio ſermonis et obligatio in ter-
cio principali Rogo ergo vt h̄ v̄bū
de ieiunio qd̄ iā ſeminaui ꝑmmo ꝑ
me ſeminauit ille q̄ exiuit ſeīare ſem̄
ſuū criſtus · vt n̄ cadat ſecus viā ne
conculcetur . aut volucres celi cōme
dant illud · nec ſupra petrā ne areſ-
cat propter deficientē humorē · neqꝫ
inter ſpinas ne ab illis ſuffocet̄ . ſꝫ
in terrā bonā in cor docile et flexibi
le · et vomere diuini timoris aratū ·
ac fimo diuini amoris fimatū . vt
fructū faciat centuplū Que enī hō
hic ſeīauerit in hac mortali vita ea
metet in alia vita · Qui aures habꝫ
audiendi audiat Feria quarta pri
me dominice

¶ Dominica in quinqua
geſima ·

Maior autem horum eſt ca-
ritas Prima corinthiorum
xiij · ¶ · Iſto tempore quo
omnes conuerſi ſūt ad curſum va-
nitatis ſue explende · Vbi tamen
merito deberent plus conuerti ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

curſū virtutis excercende · propter ipſius tp̄is ſc̄itatē Nam criſtꝰ illū ſuo ſacro ieiunio conſecrauit · et pp ter eccl̄ie prohibitionē · qꝫ iam p̄rici paliter prohibet vana · prohibet enī contrahere matrimoniū qđ in ſe eſt ſanctū · et hoc non ob aliud niſi vt caueat illa vana · q̄ cōiter celebratio nibꝰ nuptiaꝝ ſunt annexa Et pp̄t eccleſie frequētē āmonitionē ⁊ īduc tionē · Nā oībꝰ hꝯs · q̄ oſtendit in exteriori appatu et ſonat in lectura et cantu matitunis · in euangelijs ⁊ epiſtolis inducit ad triſticiā et peni tentiam Iſto inꝗ tp̄e ſtudui loqui de peccatoꝝ conuerſione · et de con uerſoꝝ excercitatioē ī p̄cedētibꝰ dn̄i cis · ſed quia per hoc parū quis fruc tificat · niſi mente caritas fulgeat · Quia ſicut ſol · vt dicit ph̄s ſcđo methe · inter omnes planetas ē ma ior · et plus calefacit et fecundat · ſic per experientiam videmꝰ qꝫ ꝓpt̄ ſui elongationē · et approxīationē eſt cauſa generationis et corruptio nis eoꝝ · q̄ fiunt naturaliter et cor rumpuntur in rebus inferioribus · Sic etiā caritas inter oīa ſpiritus ſancti dona et virtutes hꝫ fecunda re Sine illa enī nulla excercitia va lent · nec elemoſina · nec oratio · nec ieiunium · Et ideo ad illā inducens apoſtolus · ne forte excercitium ieiu nij noſtri ꝑdamus ait · Maior autē hoꝝ eſt caritas : qꝫ ergo hec eſt ſū me homī ad ſalutē neceſſaria · quia oīm opeꝝ et excercitioꝝ · vt dixi ſpi ritualiū viuificatiua · vt etiā proba tur in prohemio ſermonis feria vi · pꝰ diē cineꝝ Ne ꝑdamꝰ labores noſ tros iſto ſacro quadrageſimali tp̄e laboremꝰ habere illā · Qđ vt feruen tiꝰ faciamꝰ faciemꝰ tria

¶ Primo illiꝰ oñdā neceſſitatē · qꝫ ē oīm ꝯſūmatiā et ꝑfectiā

¶ Scđo illiꝰ pandā contrarietatē · q̄ eſt ipſiꝰ et ceteroꝝ īpeditiua et de ſtructiua

¶ Tercio illiꝰ propanā dignitatem et ea que ſunt ad illā prouocatiua ⁊ inductiua.

¶ Primū patet in prohemio ſermo nis et in primo principali. Scđm patet in ſcđo · Tercio vero patet eius dignitas ex h̄ qꝫ tā mł̄tiplicit̄ ſacra ſcriptura natura et diuīa gr̄a ad illā incitare conantur et induce re vt in tercio principali feria ſexta poſt cinerum

Dominica paſche ·

EPulemur in azimis ſinceri tatis et veritatis · i · ad co · v · Ex quo h̄ die ab eccleſia illa ſacra dn̄ici corporis hoſtiā īdicit̄ ſumēda et h̄ cum puritate ꝯſciencie prehabi ta · ſcꝫ oīm pcc̄oꝝ ſuoꝝ confeſſione Vt patet de penitentijs et remiſſio nibꝰ Oīs vtriuſqꝫ ſexꝰ fidel̄ poſt q̄ ad annos diſcretionis ꝑuenerit. tenet̄ ſemel in āno propa pccā pro prio ſacerdoti confiteri · et ſumē ſal tem in paſchate reuerenter euchariſ tie ſacramentū · niſi de conſilio ſui ſacerdotis. ob aliꝗ legittimā cauſā retractus fuerit · Ideo apoſtolꝰ ad idē hortat̄ in verbis thematis dicēs

Epulemur in azimis ſinceritatis et
veritatis Tangit enī primū ſcʒ cō
munionē in hoc qd̄ dicit epulemur
Tangit ſecūdū· ſcʒ conſcientie pu-
rificationē In h̄ qd̄ dicit· in azimis
ſinceritatis et veritatis . Gaudeant
igitur qui ſic communicauerunt·
Doleant vero qui nulla rationabi-
li habita cauſa non cōicauerunt .
vel forte qd̄ abſit inconfeſſi aut nō
plene confeſſi· h̄ ſacramentū ꝑtici-
pati ſunt De hoc ergo ſacramento
hodie omnibꝰ criſtianis indicitur
locuturi tria faciamꝰ ·

¶ Primo digne ſumtionis ꝓbe-
mus neceſſitatem·

¶ Secundo varie opinioīs expla
nemus contrarietatem

¶ Tercio debite ſolutionis enode
mus veritatem ·

¶ Primū patet auctoritate et ratione
in prohemio ſermonis · Secundū
patet in primo principali et ſcd̄o·
vbi videtur quorūdā fuiſſe opinio ·
qꝛ in cena q̄rūdā vero qꝛ in paſcha
te ſit ſumēda coīo Terciū vero pa
tet in tercio principali· vbi concor-
dantur iſtꝛ diſcordes et varie opi-
niones · dn̄ica palmarū·

¶ Dn̄ica ·i· poſt paſcha ·

Hec ē victoria q̄ vicit mun-
dū fides vr̄a ·i· io· v· Quē-
admodū miles ſi habuerit
armaturā· ꝑ quā ꝯtra oīa tela triū
phare poſſit· merito glarēt et leta
rēt ·ſicut fecit carolꝰ magnꝰ de gla
dio ſibi dato ꝑ āgelū ꝑ quē oīa vi-
cit et ſuꝑauit , vt legit in cronicis
fracoꝝ Sic miles criſti merito glo-
riari debet de fide· qꝛ ſcʒ non ſit iu-
deus vel paganus· ſed fidelis· quia
hec fides eſt armatura fortiſſīa · q̄
poteſt oīa tela nequiſſimi diaboli
ignea extinguere· vt dr̄ ephe. v· Ad-
uerſarius enī humani generis prī
ceps huius mundi nunc ꝑ ſe· nunc
ꝑ ſuos infinitis telis et iaculis tēp
tationū nos īpugnat· ſ· gula luxu
ria· aduerſitate· ꝑſecutione· et ſic de
alijs· quē certe vincere non valemꝰ
niſi illi fide reſiſtamꝰ Nā ſi mittit
ſagittam ſiue iaculū gule· fides vī
cit ſobrietate Si iaculo luxurie ferit
fides vīcit continentia et caſtitate·
Si vero ſuꝑbie· fides vīcit huīlita-
te Si auaritie· fides vīcit largitate
Si aduerſitatis telo ꝑcutit· fides vī
cit pacīa et lōganimitate Hic dicit
apl's hebre· xi· Scī ꝑ fidem· vi· reg-
op· ſ· iuſ. ꝛc· Quare etiā iuſtinꝰ xp̄i
aniſſimꝰ v̊tutē cognoſcens fidei di
cit· C ·de ſū· tri· ī pricipio Cūctos
pplos q̊s clemētie nr̄e repperit īpe-
riū in tali volumꝰ religione ſcʒ fi-
dei v̊ſari · qm̄ hec ē vita et victoria
q̄ vicit mundū · Cū q̊ ꝯcordāt v̊ba
thematis Hec eſt victoria· ꝛc· Vt er
go q̄libet ſe ad verā fidē diligenter
coaptet tria de illa in pn̄ti diſſēmꝰ·

¶ Prima q̄ꝛ ſit fides frcūoſa et ne-
ceſſaria · ¶ Scd̄o q̄ꝛ q̄ꝛ numeroſa tū
vna ē et n̄ varia. ¶ Tercio qꝛ ſola ē
virtuoſa et pret' eā non alia.

¶ Primū patʒ ex ꝓmo pricipali· ſcd̄ʒ
patet in ſecundo pricipali Nam q̄ꝛ
q̄ꝛ ſit fides paganoꝝ · iudeorum· et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

falſoꝝ criſtianoꝝ · q̄ ſcȝ credunt ſo̅
operib⁹ proprijs poſſe ſaluari · tm̄
vna eſt ꝑ quā tm̄ quis vincere po-
teſt mundū et deo placere ac ſalua-
ri ſcȝ fides criſtiana operib⁹ cōpro
bata · ſicut ī ſʒe prohemiū ſermonis
poteris colligere Terciū patȝ ī ſcʒo
pn̄cipali · feria vi · tercie ·

Dominica ſecunda poſt paſcha ·
Criſtus paſſus eſt · vobis
relinquens exemplū vt ſeq̄-
mini veſtigia eius · i · pe · ij ·
Queadmodū dicit alexand̄ de hal ·
Criſtus ſe dedit ad paſſionē non ſo
lum illa ſacra die paſceues · ſed a
pn̄cipio conceptionis ſue vſqȝ ī fi
nem in ipſo paſſione non tranſijt
temp⁹ . Qd̄ quidē n̄ fuit ꝑ propria
offenſa purganda · qꝛ peccatū n̄ fe-
cit nec inuentus eſt dol⁹ in ore eius
quia cum malediceretur non male-
dicebat · cū pateretur nō cōminaba
tur · nec neceſſarium fuit pro huma
ni generis redemptione . pro q̄ ſuf-
fecit etiam vnius gutte ſanguinis
illius precioſiſſimi effuſio · ſed hoc
fecit maxime in exemplū humane
conuerſationis . vt ſcȝ homo a iuuē
tute ſe ſtuderet dedicare paſſioni · er
go et proprie mortificationi ac vir-
tuoſe operationi . qd̄ certe ſn̄ pati fie
ri non poteſt Vn̄ notant̄ dicit . relī
quēs vobis exemplum · vt ſeq̄mini
veſtigia eius · Quia bonū ē viro ſi
portauerit iugū dn̄i ab adoleſcen-
tia ſua · trenoꝝ · Quod exemplū pa
trum attendunt illi qui ānuati po
tius ex conſuetudine · q̄ꝫ deuotione
iſto ſacra tp̄e paſchali ſe tantum a
conſuetis vanitatib⁹ abſtrahūt · et
eccleſias ac p̄dicationes viſitant ·
ſed dū exercitationē virtuoſā prop
ter in aſſuefactionē moleſtā carni
ſenſerint illā mox derelinquūt · ad
cōſueta hui⁹ mundi delectabilia re-
uertentes · cogitantes apud ſe qꝫ tp̄e
mortis ſe ad dn̄m ſatis tēpeſtiue ꝯ
uertent · q̄ certe ſi ipſā mortē bn̄ con
ſiderarent · nunq̄ꝫ pn̄iaȝ ac bonā ac
tionē vſqȝ ad ipſū differrent Quia
ſicut dn̄o intrante iheroſolimā · cō
mota eſt vniuerſa ciuitas · ſic dn̄o
tp̄e mortis viſitante hoīem taliter
cōmouebitur tota ciuitas · id eſt to-
tus homo qui ſe habet ad modū ci-
uitatis . ꝑmmo d̄r minor mundus ·
qꝫ tunc tēp⁹ nō vacabit pn̄ie á bo-
ne opationi · vt in prohemio ſermo-
nis d̄r · Ideo vnicuiqȝ et principali
ter · q̄ poſt duas á tres ebdomadas
poſt paſcha conſueti ſunt a bono
propoſito · et bono v̄tutis inchoato
recidiuare · ac ad priſtina tanq̄ꝫ ca-
nis conuerſ⁹ ad vomitū redire · qꝫ
ſtudeant ſeq̄ veſtigia criſti · q̄ n̄ ī fi
ne tm̄ · ſed toto tp̄e ſuo ſe pn̄ie et v̄-
tuoſe opationi mancipauit · ſic̄ ver
ba thematis canunt Criſt⁹ paſſ⁹ ē
ꝛc · Vt ergo iſtos taliter ſe ſpe ſe re
pn̄ie defraudantes dn̄o lucrari poſ
ſim⁹ · q̄ pro ipſis paſſus eſt · et tra-
didit iudicanti ſe iniuſte peccata eo
rum pferens in corpore ſuo ſuꝑ lig
nū vt peccatis mortui iuſte viuant
et eius liuore ſanent̄ Volo ſi poſſū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ōn̄dere eis q̄ ī hora mortis vix poterit quis penitere · et in virtuoſis ſe exercere. et h̄ propter doloꝝ peccatori tunc inſtantiū varietatē·

¶ Nā p̄mo occurrit t̄plex dolor magn⁹ · ſcꝫ cogitationis. p̄uatiōis · et ſepationis

¶ Scd̄o occurrit triplex dolor maior · ſcꝫ dubitationis offenſionis. et citationis ·

¶ Tercio occurrit t̄plex dolor maximus · ſcꝫ dolor p̄ſētationis · examīationis et damnationis ·

Quos ſi q̄libet an̄ oculos haberet · credo q̄ faciliter oīa q̄ntūcūqꝫ delectabilia contemneret nec tā faciliter a bono recidiuaret · et peccatis ſe īmergeret · qd̄ bn̄ ſciebat q̄ dixit Memorare nouiſſīa tua · et ietnū n̄ peccabis Et ille q̄ dixit Facile ɔtemnit oīa q̄ ſe ſp̄ cogitat moriturū Quō q̄ſo aliquē qd̄cūqꝫ pcc̄m delectaret q̄ iſtos dolores morientium in mēte continue habet Feria iiij · p̄me ·

Dominica tercia ·

Fraēnitatē diligite · i. pe · ij ·

Ex q̄ iā inſtant tp̄a q̄ xp̄o ī galileā deſti̇ato hoīes iteꝝ ī aſſueta vicia relabuntur et multipliciter ſe mutuo offēdunt · nā vn⁹ alteri detrahit · ali⁹ alij̄ īpperat · ab alio alt̄ damnificatur. verberat̄ · vulnerat̄ · mutilat̄ · ā alias m̄ltiplicit̄ ɔleq̄t̄ · Vn̄ ſepe in corde offēſi inſurgit radix mortalis inuidie non facilit̄ extirpād̄e · n̄ ſolū aīe · ſed etiā propriꝫ corporis leſiue · apoſtol⁹ petr⁹ offēſores et offēſos ſcā exhortatiōē p̄uenit in tota epiſtola · et precipue in verbis thematis · ſcꝫ fraternitatem diligite · quia hoc ſtante omnis ceſſat proximi iniuria ceſſat · et per cōſequēs omnis inuidia Sed quia diuina diſpenſatione agitur · vt alter ab altero aliqn̄ paciatur · Exhortor vnumquēqꝫ cui talia inferuntur · vt mentē ab inuidia contineat · vt n̄ diuino conſilio contradicat · ita vt talia mala inferenti non diffaueat · de illius proſperitate non triſtetur · nec de aduerſitate iocundetur · ſicut plures facere ſolent · Vt ergo circa hoc plenius informeris tria in preſenti ſermone de tali inuidia declarare volo

¶ Primo an ōnis triſticia exhorta in anima de alterius proſperitate īuidia iudicatur ·

¶ Secundo vnde inuidia que eſt mortifera in rei veritate in anima cauſatur

¶ Tercio qualit̄ natura inuidia peſtifera ex totalitate ext̄mīat̄ ·

¶ Primum patet in primo p̄ricipali Secundū in ſecundo Tercium in tercio Feria vi · ſcd̄e ·

¶ Dominica tercia ·

Obſecro vos tanquam aduenas et peregrinos abſtinere vos a carnalibus deſiderijs · qui militant aduerſus animam · Primo petri ſecundo · Ex quo nichil in hac vita ita contra naturam hoīs ſicut carnalia ſeq̄ deſideria · q̄ delectatio carnis oēm culpā abolet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

nutrit· vt patet de pe·d·i·ca Poteſt
fieri Ideo petr⁹ apl̃s obſecrat vnū
quēqꝫ noſtrū abſtīere ab illis·et vt
verbū ſue exhortationis mentibus
noſtris efficati⁹ imprimat duo ī eiſ
dem v̇bis proponit q̄re merito car=
nalia deſideria debeant mortificari
videlicet qꝛ vita hec eſt tandē et cito
peritura· et quia ſunt contra aīam
ineternū victurā Primū in ħ q꜖ no
minat nos aduenas et peregrinos·
ſcd̄m in hoc vbi dicit q꜖ militāt ad=
uerſus aīam · ſed qui iſtis carna=
libus deſiderijs iā ſunt ſubiecti·q̊ꝝ
ſcꝫ deus venter eſt·cū iſta audierint
vt liberius peccatis vacent intra ſe
dicere ſolent ·qn̄qꝫ etiā palā ſonare
linguis· illō eci·iij · Vn⁹ interitus
hoīm et iumentoꝝ·et illō ſapie· ij.
Cū tedio eſt tēp⁹ vite noſtre et non
eſt refrigeriū in fine hoīs·et non eſt
agnitus qui ſit reuerſ⁹ ab inferis·
quia ex nichilo nati ſumus · et poſt
hoc erim⁹ quaſi non fuerim⁹ Et il
lud ij·reg·xiiij · Omnes morimur·
et quaſi aqua dilabimur q̄ non reū
tetur · Ideo fruamur bōis tp̄e vite
noſtre·cōmedam⁹ et bibam⁹ duca
mus in bonos dies noſtros relinq̄=
mus vbiqꝫ ſigna leticie · qꝛ hec ꝑs
noſtra ꝛc· Fatentes q̄dē mortē quā
negare non poterant · ſed aīe vitā
poſt hanc vitā non credentes Iſtoꝝ
infidelium errorē quo nichil pericu=
loſius: qui ſcꝫ hec cogitant corde·ꝑ
ferunt qn̄qꝫ ore·et quaſi oī ſuo cla=
māt opere iudicaui ānihilandū de=
clarādo eſſe ipſi⁹ aīe fore perpetuū

vt hoc cognito abſtineant a carnali
bus deſiderijs que militant aduer=
ſus illā·ħ igiť probari poſſit ·
¶ Rationū pluralitate ¶ Argu
mentoꝝ varietate. ¶ Exemploꝝ
claritate.feria vi·p̄me·
¶ Aīa igitur exn̄te perpetua eius
merita et p̄mia ſiue bona ſiue ma=
la erunt ꝑpetua·Cogitet hec iuſtus
et laboris non tedeat ·Cogitet faci=
noroſ⁹ ·et horriat pro delectatione·
tam modica eterna in poſterum
plecti pena

¶ Dominica quarta ·

Abicientes omnē inmundi=
ciam et habundantiam ma
licie in manſuetudine ſuſci=
pite inſitū v̇bū Iaco·i· Mať ſācta
eccleſia conſiderans īſtātes feſtiui
tates· in q̄b⁹ copioſius ſolet confer
ri donū diuīe gratie ·qd̄ ſolū deſur
ſum eſt deſcendens a p̄re luminū·
vt p̄ns teſtatur epiſtola admonet
filios ſuos · q̊s videt iam priſtinis
aſſuetis vicijs denuo īmerſos·vt ꝑ
verā conuerſionē illa abicere ſtude=
ant. vt vel ſic ad gratiā recipiendā
apti extent Quia ſicut homo ſenſa
tus balſamū aut aliū liquorē ·quē
cunqꝫ precioſū vaſi infundere dene
gat īmundo· ſic et de⁹ gratiam ſuā
infundere recuſat peccatis obnoxio
vt patet xv·q·i· Nec in hijs ·vbi dr̄
Cum interficitur īpius criſt⁹ infū=
ditur. et vbi abhoīatio aboleť · id ē
tollitur de terra· id eſt corde terreno
ſanctificatio conſecratur Quod etiā
figurať numeri tercio vbi de⁹ dicit

filiis iſrahel In illa die qua interfe-
cero oē ꝑmogenitū egipti id ē vi-
cia ſanctificabo michi oē primoge-
nitum iſrahel·i·virtutes Vñ etiam
xxxii·q·i·dr Cum renunciatur in-
ꝓbitati. ſtatī aſſiſtat virt⁹ Egreſ-
ſus enī malicie virtutis operat̄ in-
greſſū· Igitur ſcđm ꝯſiliū ſalubre
apl'i Abicientes oēm īmundiciam
et habundantiā malicie ꝑ verā ſcʒ
conuerſionē ad deū ſuſcipite vbū·
q̄ eſt criſtus in ſua gloria q̄ pt ſal-
uare aīas vr̄as Vñ ꝯſiliū apl'i· vt
citius et meli⁹ īplere valeam⁹ tria
in p̄nti ſermone declarem⁹

¶ Primo ipſius conuerſiōis vir
tuoſā diffinitionem·

¶ Secundo ipſius conuerſionis
neceſſariā ꝗlificationē

¶ Tercio ipſi⁹ conuerſionis co-
pioſā rationem·

¶ Quarto eius ꝑiculoſam dilatio
nē Primū patet in ꝑmo pricipali·
Scđm in t̄cio Tercium in ſecundo·
Et q̄rtū in prohemio ſermonis Fe
ria ii·paſſionis

Dñica quinta

Qui ꝓſpexerit in lege et ꝑmā
ſerit in ea·non auditor obli
uioſ⁹ factus: ſed factor ope
ris·h̄ btūs erit Iaco.i·In ꝑcedēti dñi
ca exhortata eſt mater eccleſia filios
ſuos in epl'a·vt ſtudeant abicere ō-
nē īmundiciā et habundantiā mali
cie Sʒ qꝛ n̄ ſufficit mala n̄ agere ni-
ſi etiā ꝗlqʒ ſtudeat ꝑ bonoꝝ operū
excercitium bon⁹ eē· vt dicit greg·
Et exp̄ſſe oñdit̄ figuratiue in ficu·
Marci xi·et mat̄h·xxi·q̄ a dño male
dicta eſt. n̄ qꝛ malos habebat fcūs
ſed qꝛ bonis carebat· Ideo in preſē-
tis dñice epl'a oñdit ꝑ q̄d hō bonus
deo reddat̄ dicens. Qui ꝓſpexerit·
Vniuerſaliter enī lex facit homīes
bonos. Vt dicit ph̄s·ii·ethi· Volun
tas īquit vniuſcui⁹ qʒ legiſlatoris
eſt vt faciat hoīes bonos Hinc etiā
dicit·i·pol· q̄ optimū aīaliū ꝑfec-
tiſſim⁹ eſt hō lege ordinat⁹· ſic ꝯ-
tra a lege ſeꝑatus peſſim⁹ eſt Hic
etiā coī ꝓuūbio dici ſolʒ Ibi pp'ſ
valet vbi viget lex·et vbi lex nō eſt·
ibi oīa mala Et q̄mq̄ vniuſcuiuſ-
qʒ legiſlatoris lex hec faciat tn̄ de il
la lege iam loquendū eſt q̄ hec excel
lentius faciet q̄ eſt lex diuina· quā
petebat propheta dicēs· Legē pone
michi dñe viā iuſtificationū tuaꝝ·
et exquirā eā ſemꝑ.

¶ Circa hanc tria conſideremus·

¶ Primo qual' legis hui⁹ fuerit
neceſſitas·

¶ Scđo qual' noue et veteris exiſ-
tat varietas·

¶ Tercio q̄d ꝓp̄e oper̄ decē ꝓcep-
toꝝ nūeroſitas·feria q̄rta t̄cie.

Si q̄s putat ſe r̄ligioſū eē n̄
refrenās ligūā ſuā·h⁹ va-
na ē religio Iaco·i· xp̄iana
r̄ligio duplex eſſe demōſtrat̄· vna
vera· et hec ē illoꝝ q̄ cogitacōes lo-
cutiones operationes ſcđm diuīa re-
gulant mandata Alia vana et ē il-
lorum qui ſolum vſurpant ſibi no
men criſtiane religionis· ſed ſine
virtutis operatione· Sicut enī hō

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

depictus non eſt homo ſed q̄dā tm̄
exterior hoīs ſimilitudo Nā vt di-
cit ariſ. cui non ꝯuenit diffinitum
nec diffinitio. Homo aūt depict⁹ nō
eſt aīal rationale. ergo nec hō. Sic
etiam religioſū criſtianū non facit
habit⁹. aut nomē criſtiani. aut criſ-
tiane religionis profeſſio. ſed ipſi⁹
criſtiane religionis regularis obſer
uātia que conſiſtit in illi⁹ religioīs
profeſſione. et operis executione. ſcʒ
qꝛ multi valde hanc religionē infrī
gunt ꝑ indebitū modū loquēdi. vt-
puta adulatione detractione. Et
maxime ꝑ mēdacia que hodie fiūt
in contractib⁹. et maxime mercan-
tijs. et in cōmunibus ſermonibus.
de quibus tū plures ſibi ꝑuam fa-
ciunt conſcientiam. qꝛ nō conſiderāt
quantū aīe infligāt leſuram Ideo
apoſtol⁹ tales in p̄ſato thematis v̄
bo oñdit vanos xp̄ianos dicēs. Si
quis putat ſe religioſū eſſe non re-
frenans linguā ſuā ſcʒ a mendatio
huius vana eſt r̄ligio. vt ergo pure
hoc mendacij peccatū circa inſtans
feſtum confitearis et emendes. de
tali mendatio tria declarare volo.
videlicet ¶ Primo q̄ in nullo ca
ſu vicioſitas mendacij eſt admittē-
da ¶ Secundo q̄ nec in vllo caſu
eſt veritas ſubticenda. ¶ Tercio
q̄ diſcreta intellectu mendacij diuē-
ſitas eſt diſcernenda.

¶ Primum patet in primo.
Secundū in ſecundo Tercium in
tercio Feria v. i. Iſte ſermo proprie
hic non applicatur. qꝛ dñica iſta
poſt penthecoſten proporcionabilr̄.

¶ In letanijs maioribus.

Confitemini alt'utrū pecca-
ta veſtra Iaco. vltimo Ex
quo nullus ꝑticipare p̄t diui
nā gratiā niſi iuſtificat⁹ a peccatis
Nullus autē iuſtificari poterit. ni-
ſi confeſſus. vt dicit ambro. et ha-
betur de pe. d. i. Non inquit poteſt
a peccatis iuſtificari quiſq̄ niſi fue
rit añ peccatū ſuū cōfeſſ⁹ Vbi plu
rimoꝝ doctoꝝ ad hoc inducuntur
auctoritates. Hinc eſt quare mater
eccleſia vnūquēqꝫ in ep̄la hortatur
ad confeſſionē. vt hijs feſtiuitatib⁹
ſacris diuine gratie mereatur ꝑcipe
re cōmunionē dicēs Confitemī al-
terutrū peccata veſtra Cui⁹ exhor-
tatiōe vt parere pleni⁹ poſſitis tria
in ipſa cōfeſſione neceſſaria ī p̄ñti
ſermone declarare volum⁹ ſcʒ

¶ Primo q̄ precedere debꝫ ſollici
ta triplex preparatio

¶ Secundo q̄ ſubſequi debet de-
bita duplex diſcretio.

¶ Tercio q̄ caueri debꝫ periculo-
ſa triplex defectio.

¶ Primū patet in primo p̄ncipa
li. Secundū in ſcd̄o. Terciū in t̄-
cio Dñica. iiij. xl.

¶ Dominica infra octauam aſcē-
ſionis.

Vigilate in orationib⁹. Pri-
me petri. iiij. Poſtq̄ dñs
noſter. qui cauſas noſtras
agere apud patrē ſolebat nobiſcū
exiſtens in terris aſcendit in celum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

reliquit nobis unā miniſtrā q̄ inter ipſa et nos eēt media ·q̄ oīa noſtra deſideria ad ipſū adduceret·deditqz illi p̄uilegiū · ut liberꝫ ſp ad ipſum haberet ingreſſū. et ut oīa q̄ vellēt īpetraret·dū tū utilia poſtularet·et ōr oratio deuota Ipſe irā patris ſu p nos placare ſolebat·ipſe veniam dabat penā r̄laxabat et premia diſ ponebat· ſed hec nunc nobis opat̃· apud deum talis miniſtra Vn̄ caſ ſiodor? Oratio nobis data ē p quā ira dei ſuſpenditur·venia procura tur pena refugitur·et p̄miorꝫ largi tas īpetratur· nec unq̄ reſpuitur· niſi tepida inueniatur ·Et ideo no tanter hortat̃ apl's dicēs· Vigilate id eſt diligentes et ſtudioſi eſtote in oratioībus· procurator enī diligēs citius īpetrat quod vult q̄ deſidio ſus ·Hinc etiā iura canunt extra de conſuetudine Ex pte.in gloſa Vi gilantibus et non dormientib? ſub ueniunt iura Cui ſimile ius prac ticatur in celo · Quia ibi vigilan tibus et · non dormientibus ſub uenit gratia Ideo de cetero cū intra ueritis eccleſias vel alias orare vo lueritis ſcd̄m ꝯſiliū apl'i·vigilate ī orationib? id eſt attenti deuoti ſtu dioſi· et diligentes eſtote in illis Tamen hec tria circa orationē dili genter ſunt notanda.

¶ Primo q? q̄mq̄ ſolus de? ſit orandus· tū facilius vult donare ſi p ſcōs fuerit īuocatus

¶ Scōo q? q̄mq̄ ubiqz ſit hono rād?· tū copioſi? facit īpetrare·ſi ī tēplo adoram?

¶ Tercio q? q̄mq̄ oratioī ſit ani m? vigilāt̃ applicād?·tū vult illā fructuoſi? exuberare· ubi ſup h̄ q? ver ba et ſēſui etiā fini ſit applicatus · Feria ij· ſcōe

¶ In die ſacramenti·

Hoc facite in meā cōmemo rationē ·i·cori·xi· Poſtq̄m dn̄s ihūs memoriā fecit ſuo rum mirabilium ī īſtitutione' hui? mirabiliſſimi ſacramenti corporis et ſanguinis ſui ſub ſpecie pāis et vini latentis cōmunicauit diſcipu los ſuos p̄fata thematis v̄ba dicēs· Hoc facite in meā cōmemoratioēꝫ q· d· q̄cienſcunqz de cetero h̄ corp? meū ſūpſeritis·ſitis memores cari tatis mee excellentiſſie ex q̄ tm̄ vo bis ſacramentū reliq̄·et potēcie per quā illud inſtitui· et ſapiētie p quā nobis illud ſaluberrimū inueni·qū ut melius faciam? nc̄e eſt ut aliq̄ intellc̄m̄ de h̄ ſacram̄to habeamus Quia ergo hodie hoc ſacramētū ſo lemniter ī ecc̄ia feſtiuat̃ de illo loq̄ dignū exiſtimaui De tāto ſacram̄ to ergo tria faciamus ·

¶ Primo q̄dā mirabilia q̄ forte im poſſibilia vident̃ declarabo·

¶ Scōo q̄dā verificabilia p argum̄ ta nobilia patent̃ reſerabo·

¶ Tercio q̄ utilia exiſtant p̄pabi lia q̄dā elucidabo ·

Primū patꝫ in p̄mo pricipali Se cūdū in ſcōo pricipli feria ſcōa pal marꝫ Terciū v̄o in p̄mo pricipali· feria quarta palmarꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Dñica ·i· poſt penthecoſten
HOc mandatū habem⁹ a deo
vt q̄ diligit deū· diligat et
fratrē ſuū ·i· io. iiij. Quāto
enim q̄s plura beneficia ab alio re-
cipit. tanto illi plus obſequi tenet
et parere in licitis· et merito puniri
debet tāq̄ ĩgrat⁹ ſi n̄ fuerit tali ob-
ſecutus ·vt dicūt leges· ra· de ꝯdu·
et pcu· l· ꝯducta· in fi· l xi· Cū de⁹ er
go mīta ĩpenderit hoĩ bn̄ficia · ſcꝫ
creationis· recreatioĩs recõciliatioĩs
et p̄cipue ĩ feſto penthecoſtes corda
ad h̄ aptata ꝓfudit ſpirit⁹ ſcī grā·
merito in h̄ p̄cepto illi obſeq̄ et pare
re debem⁹ · vt ſcꝫ diligam⁹ ipſū di-
ligam⁹ et fratrē nr̄m Nā vt thema
tis v̄bū probat. h̄ mādatū habem⁹
a deo· vt q̄ diligit deū· diligat et fra
trē ſuū Circa quā dilectionē tria de
clarabo· Primo ipſa dilc̄io q̄ꝛ ſcẽfi
catiua Scḋo q̄ illi⁹ mortificatiua
Tercio q̄ ad illā inductiua ¶
Primū patet in prohemio ſermoĩs
Scḋm in ſcḋo p̄ncipali · Terciū in
tercia Feria vi· cinerū· Et poteris
ſup p̄mū inducere · quō ipſa ꝑficit
oĩa q̄ p̄cipit in hui⁹ dñice euāgelio
Nā ſunt oĩa illa effect⁹ ipſi⁹ dilec-
tionis Ipſa enĩ facit eſſe miſericor
des · Ipſa neminē iudicat· neminē
ꝯdempnat. oĩa dimittit· oĩa donat ·

Dñica ij· poſt pēthecoſten·
OMnis homicida n̄ hꝫ vitā
eternā ·i· io· iij. hec ꝑpō eq̄-
pollet ſuo ꝯtrario · et ē tm̄
dicere Null⁹ homicida hꝫ vitā et'nā
Sed cū hec nō vident̄ vera qꝛ homi
cida eſt deus ·homicida ẽ natura ho
micida eſt et iudex· q̄ tn̄ propt̄ h̄ nō
excluduntur a vita Ad intellectum
igit̄ hui⁹ v̄bi· hodie volum⁹ decla-
rare a q̄t cauſis mors procedat ho-
minis. qꝛ ſcḋm h̄ eſt laudabil'· ſup-
portabilis ⁊ abhoĩabilis ·
¶ Primo qn̄qꝫ eſt cauſa ſupna ·
et tunc ſemper laudabilis licet etiā
violenta
¶ Scḋo qn̄qꝫ eſt cauſa interna· et
tunc ſemꝑ ſupportabilis· quia cau-
ſant elementa ·
¶ Tercia qn̄qꝫ ẽ cauſa externa · ⁊
eſt abhoĩabilis ſi ſit violenta id eſt
ſi fiat ex furore ira aut violētia· ſiue
alia iniuſta cauſa Feria tercia paſ-
ſionis Primū patet in p̄mo p̄nci-
pali· ſcḋm in ſcḋo· terciū in t̄cio

Dñica tercia poſt pēthecoſten·
OMnē ſollicitudinē proicien
tes in eū ſcꝫ deū· qm̄ ipī cu
ra eſt de vobis ·i· petri vltiõ·
Falluntur in q̄dā opinione hoĩes·
q̄dā q̄ ſcꝫ putant q̄ꝛ ſuis aſtutijs et
vigilantijs. diuitijs· atqꝫ potentijs·
naturalibus inſtinctib⁹ ac p̄pͥis
virib⁹ propoſ ciuitates p̄rias ſiue
terras cuſtodire valeant ·et regere·
penitentias et alia v̄tutis ope facē
Quia veriſſimū eſt v̄bū prophete·
Niſi dn̄s cuſtodierit ciuitatē · fruſtra
vigilat qui cuſtodit eā · Ex q̊ ſn̄ eo
nichil poſſum⁹ · vt ipſe teſtatur in
euangelio· ſed ſufficientia nr̄a tota-
liter ex ipſo eſt teſte ap̄lo Iō et v̄bū
thematis p̄fatū dicit Omnē ſollici-
tudinē p̄iciētes ĩ eū· quia ipſi cura

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

eſt de nobis
¶ Nā ꝑmo ꝓuidet nr̄is neceſſitatib⁹
ꝑ ſupioꝝ corpoꝝ influētiā
¶ Scd̄o ꝓuidet nr̄is fragilitatib⁹ per
āgeloꝝ ſuoꝝ prouidentiā ·
¶ Tercio adhibet totis noſtris tp̄ib⁹
ſn̄ ceſſatione āgeloꝝ diligētiā
¶ Primū patet in ꝑmo principali Se-
cundū in ſcd̄o · Terciū in tercia do-
minice ꝑme q̄dragelīe Hic pote-
rit proſequi illud qd̄ habet̄ in pro-
hemio ſermonis · ſcꝫ illud ihere · i ·
Ecce dedi te in ciuitatē minutā · in
columnā ferreā et in murum eneū ·
¶ Et ſequitur · Et bellabūt aduer-
ſū te · et non preualebunt · q̄ ego te-
cū ſū dicit dn̄s Ipſe enī oīb⁹ ange
lis ſuis mādauit de te vt cuſtodiāt
te in oīb⁹ vijs tuis Deputauit enī
a primordijs natiuitatis cuiuſlibet
cuilibꝫ hoī āgelū ſcd̄ꝫ mgr̄ꝫ ī ſentē
tijs in ſcd̄o di · xi · Et ideo eſt ipſis
gaudium in celis ſup peccatore pe-
nitentiam agente · vt p̄ntis diei teſ-
tatur euangelium ·

¶ Dominica quarta poſt pente
coſten ·

Exiſtimo q̄ non ſunt cōdig
ne paſſiones hui⁹ tempo-
ris ad futurā gloriā que re-
uelabitur in nobis Ro. viij · Qui
pie volunt viuere in criſto iheſu · ꝑ-
ſecutionē patientur dicit ap̄ls tam
ab hominib⁹ q̄ a demonib⁹ Hinc
ſapiens admonuit filiū ſuū dicens
Fili accedens ad ſeruitutem dei · ſta
in timore et prepara aīam tuā ad
tēptationē · Q̄ ꝗdē ſcd̄m doctores
procuratur ſepe a diabolo duplici
ex cauſa · vtpote vt tediū boni incu-
tiat · vel vt expulſionis ſue vindictꝫ
iniuriam · Sed ſꝑ an̄ oculos ꝺſare
debem⁹ futurā gloriā · q̄ preparat̄
oībus pacientibus propter iuſticiā
Quia non ſunt condigne paſſioēs
huius tp̄is ad futurā gloriā. vt the-
ma dicit Nā vt dicit criſo · Nulla ī
illa erit diſcordia. ſed oīm ſcōꝝ erit
concordia · null⁹ ibi diaboli metus
nulle inſidie · procul mors corporis
et anime · procul omne malū · et pro
pe ōne bonū · De hac et bernardus.
clamat O beata regio paradiſi · O
q̄ ad te ſuſpiro de hac valle lacri-
maꝝ · vbi ſapientia ſine ignorantia
vbi memoria ſine obliuione · vbi ī-
tellectus ſine errore · vbi ratio ſn̄ ob
ſcuritate fulgebit Beati q̄ habitant
ibi · q̄ beatitudiue pleni ſunt · O q̄s
nollet tantā gloriā q̄s pro illa n̄ vel
let ſuſtinere infinitā penā Jd̄ vt di
cit thema Non ſunt ⁊c̄ · Quod etiā
ap̄los fecit relīquere oīa et ſeq̄ criſ
tū · vt preſētis dominice teſtat̄ euā-
geliū · q̄ dicit · relictis omnib⁹ ſecu
ti ſunt dn̄m De hac ergo btītudine
vt pleniorē habeatis intellectum ·
tria declarabo ·
¶ Primo q̄ hec tm̄ in futuro poſſi-
debitur totaliter · ¶ Scd̄m q̄ non
ſolū aīa · ſed et corp⁹ beatificabitur
realiter ¶ Tercio q̄ hec omnibus
btīs erit ſed valde ineq̄liter ·
¶ Primū patebit in primo princi-
pali · Scd̄m in ſecundo · Terciū in t̄
cia Sabbato ſcd̄e dn̄ice

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

¶ Dominica quinta.

[Q]Ui vult vitā diligere. et vi-
dere dies bonos. coherceat
linguā ſuā a malo. et labia
ſua ne loquantur dolū. i. petri. iij.
In p̄cedenti dn̄ica propoſuit eccl'ia
oībus eternam beatitudinē ad quā
etiā obtinendā probauit non eē con
dignas paſſiones huius tp̄is. ſꝫ qꝛ
plura ſepe impēdiunt qꝰ illā n̄ cō-
ſequuntur indebitus modꝰ loquēdi
adulatorie. detractorie. deceptorie. ꝛ
p̄ſerti mendaciter Ideo in pn̄ti dn̄i-
ca ī ep̄la hortatur apl's petrꝰ vnū-
quēqꝫ. q̄ ad illā eternā beatitudinē
cupit ꝑuenire. vt linguā ſuā ſtude-
at ab omni malo et falſo reſtringe-
re et cohibere. Audi enī eū in ep̄la.
In hoc inquit vocati eſtis vt bn̄dic
tionem hereditate poſſideatis. i. et-
nam beatitudinē et vitā Et ſubin-
fert v̄ba thematis nr̄i Qui vult vi-
tam ſcꝫ iſtam ad quā vocati ſumꝰ
diligere et videre dies bonos cohi-
bet. l. ſ. a m. et la. ſ. ne lo. dolū. Ad
quod propoſitū eciā dicit aug. Po
ſuit deus mercedē tuā dies bonos.
dies boni ſunt vita ſine fine. req̄es
ſine labore pro tanta mercede non
iuſſit opa ḡuia portare. nec machi-
nā erigere nec fodere nec aliud opꝰ
laborioſū facere. ſed mēbrū qđ inter
oīa mēbra cito moues p̄cepit cohi-
bere Cohibe igitur linguā a malo.
Noli loq̄ mendatiū. noli loqui cri-
minationes. noli loqui columnias.
noli loqui falſa teſtimonia. noli lo-
qui blaſphemias. vide quō tu iraſ
ceris alteri qn̄ alt' de te male loqui-
tur Et ſic iraſcere tu tibi qn̄ de alte-
ro mala loqueris. Labia tua ne lo-
quantur dolū. qđ mouetur in corde
hoc reſonet foris. nec aliud pectꝰ te-
gat aliud lingua promat Hec ille.
Hinc etiam eſt cur preſētis diei euā
gelium tā notant' vicia lingue pro
hibet. Vt ergo illud de cetero meliꝰ
caueatis. tria de illo volumus de-
clarare.

¶ Primo mendacīj inexcuſabilē de
formitatem.

¶ Scd̄o non minꝰ excuſabilem qui
tacet veritatem.

¶ Tercio probabilem mendatiorū
diuerſitatem

Primū patet in primo principali.
ſcd̄m in ſcd̄o. terciū in tercio Feria
quinta prime.

¶ Dominica vi. poſt penthecoſten.

[Q]Uicunqꝫ baptiſati ſumuꝰ
in cristo iheſu in morte eiꝰ
baptiſati ſumꝰ Ro. vi. ca.
Hoc eſt dicere qui baptiſati ſumus
baptiſmo aque in morte eiꝰ ſcꝫ xp̄i
baptiſati ſumꝰ. i. abluti et munda-
ti Quia ꝑ baptiſmū aque quis ꝑti
cipat mortē criſti in qua oīm ablu-
ta ſunt peccata Vn̄ ſubinfert Con-
ſepulti enī ſumꝰ cū illo ꝑ baptiſ-
mum in mortē. vt quō ſurrexit criſ
tus a mortuis ꝑ gloriam. ita et nos
in nouitate vite ambulemꝰ In illo
namqꝫ oīa oīm purgantur pecca-
ta originalia. actualia. venialia.
necnō mortalia Vn̄ dicit auguſtinꝰ
in libro de baptiſmo puulo꜍. Et

ponitur de· con·di.iiij·p baptiſmū
id agitur· vt caro a peccato euacue-
tur Hinc clamat propheta ad vnū
quēqz·yſa·i· Lauamini et mundi
eſtote.q·d. Baptiſemini · et ſeq̄tur
mundicia a peccato · Queadmodū
cū cecus a natiuitate euangelicus
non potuit liberari a cecitate ſua ni
ſi lauaretur in natatoria ſiloe · que
īterpretatur miſſ9 ·Vade inquit dn̄s
et laua in natatoria ſiloe et recipies
ſanitatē Sic nec peccator mundiciā
a peccato a principio natiuitatis
ſue contracta recipiet niſi cōceſſerit
ad baptiſmū· q̄ nobis miſſ9 ē a la-
tere criſti Ideo bn̄ dicitur Quicūqz
baptiſati eſtis ·⁊c· De hoc igit bap
tiſmo inter cetera ſacramenta eccīe
magis neceſſario tria faciem9·

¶ Primo nemini niſi baptiſato aſ-
ſcribo ſalutē ·

¶ Sc̄do ipſi9 baptiſmi multiplicē
aperio virtutē ·

¶ Tercio caueo ne miſeri a forme
q̄litatē īmutem ·

¶ Primū patet in primo p̄ncipali. Se
cundū in ſecundo· Terciū in tercio ·

Feria quarta quarte

¶ Dn̄ica vij·poſt pēthecoſten·

Sicut exhibuiſtis mēbra veſ
tra ſeruire īmundicie et ini
q̄tati ad iniquitatē Ita nūc
exibete m̄bra vr̄a ſuiē iuſticie ī iuſ
tificationē· Ro·vi · Eccīa conſide-
rans in filijs ſuis · q̄ neglecta ḡ̄ra
ſpiritus ſancti· quā in pēthe· ſuſce-
perant ſe iterū varijs implicauerūt
vicijs et iniq̄tatib9 Conſiſa de pie-
tate patris eterni· q̄ vt dicit bernar·
Nec enormitate peccati nec longitu
dine . nec multitudine peccatorum
poteſt vinci· audacter et confitenter
reuocat filios ſuos . vt relinquant
errores ſuos·et ɋuertant ad bonū·
qui iam iterū et iterū recidiuauerūt
di · Sicut exhibuiſtis membra veſ-
tra ſeruire immūdicie et iniquitati
⁊c· oñdēs vtriuſqz vite ſcʒ peccato
ris aberrantis.et iam ſup errore ſue
penitentis fructū Stipendia inquit
peccati mors Gratia aūt dei vita et
na· ¶ Vt vel ſic primū vt citius
cōuertatur terrorē inducat Solent
enim naturalit ōnia etiā bruta hor
rere illa que ducunt in mortē Nam
vides q̄ equus fortis paludē inui-
tus intrat · vbi p odorē ſentit prio-
ris caſū·et mus ſi ſenſerit parē ſuū
in muſcipula captū p cruoris odo-
rē illā declinat Sic merito hō ratio
nalis abhorrere deberet peccatū· in
q̄ oēs q̄cunqz capti ſūt mala morte
periert ·qr v̄bū ē v̄itatis·eze·xviij·
Aīa q̄ peccauerit morietur Et ſcd̄ʒ vt
ɋſtās p̄maneat ɋſolet Faciūt enim
facilit et ɋſtāt tollerare q̄uia mag-
na conſiderata p̄mia Sicut ergo ex
hibuiſtis mēbra vr̄a·⁊c·vt ſic Con
uerſio viā ad deū ſit pſcā Quia hāc
pſuadet rō recta · Nec ei9 in dilatio
in futurū ſit porrcā· ¶ Primū patet
in p̄mo principali· et in tercio · vbi
declaratur in quo conſiſtat vera cō
uerſio ·et q̄d requirat ac quib9 circū
ſtācijs debʒ ornari. ſcd̄m in ſcd̄o·ter
ciū v̄o in ſermonis p̄hemio Fe· v·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

paſſionis · Nec abſit alicui q̄ hec materia ſupra ſit ſemel applicata· q2 illā repetere rō adeſt oportuna · Dico enī illud pauli Vobis eadem reſcribere michi q̄dē nō pigrū vobis autē neceſſariū ·

¶ Dominica octaua poſt penthecoſten·

Debitores ſum9 nō carni vt ſcōm carnē viuam9 Ro· viij· Conſiderans mater eccleſia filios ſuos prodigos· expendentes ſcz ſua tpalia vbi nō oportz ad ſatiſfaciendū carni· ſcz bibendo. et cōmedendo guloſe· veſtiendo curioſe. placendo aliīs pōpoſe · et ſic de aliīs admouet illos· q̄ q̄muis debitores ſunt et expendere teneantur ſua tpalia· non tū carni· vt ſcōz carnem viuant ſed pauperibus ·Et h̄ dictante dn̄o oīm tpalium noſtrorum qui p̄t ea tribuere qui voluerit Lu· iij · Qui habuerit duas tunicas det vnā nō hn̄ti Et idē ·qd̄ ſupeſt date elemoſinā· Propter qd̄ baſili9 audacter dicit Eſt panis famelici quē tu tenes· tunica nudi quā ɔſeruas· indigentis aurū et argentū q̄ poſſides· q̄ circa tot iniuriaris· q̄t p̄ſtare vales Debitores igit̄ ſum9 pauperibus Et ideo vt etiā euangeliū dicit · Facite vobis amicos de mamona iniquitatis· vt cū defeceritis recipiant vos in eterna habitacula Vt ergo de hoc debita ſim9 informati· tria in p̄nti ſermone de ipſa elemoſina declarare cogitam9 ·

¶ Primo ·q̄ ad faciendū elemoſinā exiſtent obligati

¶ Scd̄o q̄b9 dād a ſit· q2 hīs q̄ ſunt indigentia artati

¶ Tercio q̄ntū dandū ſit· q2 ſcd̄z q̄ ſubiecti neceſſitati.

¶ Quarta q̄ mīe act9 potiores corpori aut aīe deputati

Primū patet in p̄mo p̄ncipali· Secūdū in ſcd̄o Terciū in tcio Quartum in ſermonis p̄hemio· Feria v· quarte

¶ Dn̄ica ix · poſt pēthecoſten

Neq2 ydolatre efficiamī· ſic q̄dā ex ipſis ſcz criſtianis · i· cori ·x· Forte q̄s cogitat apud ſeipſū ad quid de ydolatria ſermo q̄ iā ex oī mundi pte ceſſauit Et vtinā ceſſaſſet inter criſtianos Videmus nāq2 hodie int̄ criſtianos mltos ydolatrie ſubiectos . qui ſi rem quācūq2 pdiderīt ſi īfirmitati ſuccubuerint · aut alteri cuiq2 neceſſitati vbi diuino auxilio indigēt· deo relicto· et eius auxilio non poſtulato ad diuinos et alios ſupſticioſos pro conſilio pariter et auxilio confugiunt ſupſticioſa pro remediīs ſalubrib9 ſequuntur et credunt · et ſub criſtiani noīe ydolatras peſſimos tegunt .ydolatria enī nichil aliud ē q̄ ydolis quibuſcunq2 prebere cultum latrie ·qui ſoli deo eſt exhibēd9 Ideo qui ſe illis fatuitatib9 ſubdiderunt· dico illud apo· ix· niſi penitentiam egerint de operib9 manuū ſuarum · &c̄ ·in prohemio ſermonis . Illis vero qui ab hīs adhuc liberi ſunt· dico illū thematis noſtri dbū.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

neqꝫ ydolatre efficiamini · Quia vt
in eadē epl'a teſtatur apl's · q̄ ſtat vi
dere habet ne cadat · Ex q̊ enī nichil
in hoc mundo īmutabile eſt niſi ſo
lus deus q̄ eſt primꝰ motoꝛ īmuta
tabil' · vt dr̄ vīij · phi · Qui ſcd̄m boe ·
tercio de conſo · ¶ Stabilis mens
dat cuncta moueri Nullꝰ q̄ntūcūqꝫ
ſanctus et firmꝰ · de ſua firmitate
multū confidere debet · qꝛ ſi pridem
etiā firmiores prolapſi ſunt · et nūc
cadere poſſūt Ex vita enī trāſlacta
preſumitur de ſubſequenti conuer-
ſatione · extra de p̄ſup̄ . ca · mādata
Vā v̄ſus · Adā ſāpſonē dauid regē
loth ſalomonē · Femīa decepit q̄s
modo tutꝰ erit Sic et hodie decipiūt
plures iſte ſupſticioſe vetule · Igit
dico · neqꝫ ydolatre efficiamini · qꝛ
hec a demone ortū habet vtpote
¶ A demonis falſa ſciā · ¶ Ab eiuſ-
dē ficta potentia ¶ Ab occulta eius
malicia · ¶ Primū patet in p̄mo
principali Scd̄m in ſcd̄o Tercium
in tercio Feria iiij · q̄rte

¶ Dn̄ica · x ·

Aliq̄ datur operatio virtutū
i · corin · xij · Poſtq̄ oſtēdit
ī epl'a p̄ntis dn̄ice · q̄les ex-
iſtant īpij peccatores . qꝛ criminoſi
in principio epl'e dicēs · Cū gentes
eſſetis ad ſimulachra muta prout
ducebamini euntes · mox eoſdē q̄les
ſint iam ab īpietate iuſtificati oſtē-
dit qꝛ virtuoſi Aliq̄ nō in natura · ſꝫ
in voluntate et propoſito inquit da
tur opatio virtutū · Qual' etiā diſ-
cretio appꝫ in euangelio · vbi ip̄ij
phariſei a iuſtificato publicano fit
diſtinctio · Nā oñdit inq̄t dn̄s h̄ ſcꝫ
publicanꝰ · priꝰ peccatoꝛ publicus
iuſtificatus ab illo · ex quibꝰ verbis
oībꝰ peccatoribꝰ ſpes datur venie
iuſtificationis · Relicta igiur ōni ī-
pietate et defructuoſitate ſtudeamꝰ
nos aptare ad iuſtificationē · Quē-
admodū enī vt dicit ph̄us libro de
vegetabilibꝰ · duplex principiū req̄-
ritur ad pfectionē plante · vtpote t̄-
ra et ſol Terra enī eſt principiū ma
teriale ipſiꝰ · a qua ſuīt nutrimētū
ſed principium efficiens eſt caloꝛ ſo
lis Quare phi dicunt ꝙ terra ē mr̄
herbaꝝ et plantaꝝ et ſol pat' Sic di
co ſpiritualiter in productione flo-
rum virtutū · aīa ſe habet q̄ſi mate
riale principiū · ſiue q̄ſi mater · Et
ſpiritꝰ ſanctꝰ ſicut efficiens · qui ſe-
cundū diuerſitatē diſpoſitionē aīa-
rū cooperatur p caloꝛē gratie · et ſe-
cundū merita uniuſcuiuſqꝫ diuerſi
tatē floꝝ virtutū plus et minus · et
ideo opoꝛtet vt dixi ꝙ nos ad iſtā
iuſtificatioēꝫ preparemꝰ Circa quā
tū · vt plenioꝛē habeamꝰ intellectū
ſcire debemꝰ tria
¶ Primo ꝙ in omni iuſtificatio-
ne impij · r̄quiritur ex parte dei gr̄a
preueniens et ſubſequens quā deus
dat inequaliter
¶ Scd̄o requiritur ex pte iuſtifica
ti liberū arbitriū et voluntas conſē
tiens · nec etiam equaliter
¶ Tercio quomodo hec duo ſeq̄t
effectus mirabilis peccatū expellēs
totaliter ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

¶ Quarta q̄ꝛ hic actꝰ ꝗꝛuis inter
ceteros maximꝰ tm̄ non miraculo-
ſus ſingulariter. Primū patet in
primo pⁱ̄cipali Scd̄m in ſcd̄o Ter
cium in tercio Quartū in ſermōis
prohemio Feria ſecunda dominice
paſſionis.

¶ Dominica undecima.

Ego ſū minimꝰ apoſtoloꝝ
qui non ſum dignꝰ vocari
apoſtolꝰ. qm̄ pſecutꝰ ſū ec-
cleſiam dei .i. corin .xv. Apoſtolꝰ
ſciens. qm̄ ſn̄ humili ꝯfeſſione non
eſt iuſtificatio. ſcd̄m illud prophete
Dic tu iniquitates tuas. vt iuſtifi-
ceris humiliter confitetur peccatū
ſuū in thematis verbo dicēs Ego
ſum minimꝰ apoſtoloꝝ ⁊c. vt iuſti
ficationis de q̄ p̄cedenti dn̄ica locu-
ti ſumꝰ poſſit pticeps fieri. Ad qd̄
etiam facit figura pn̄tis dn̄ice euan
gelij. vbi ad iheſū adducto ſurdo et
muto. p quē peccator ſignificatur.
vt ſanet illū. ait illi ꝑus iheſꝰ. Effe
ta qd̄ eſt adapire. q. d. alias non po-
teſt tibi eſſe ſalꝰ. et ſtatī ſolutū eſt
vinculū lingue eiꝰ. et loq̄batur rcē.
Si ergo volumꝰ a peccato iuſtifi-
cari circa ſacrum inſtans feſtū aſ-
ſumptionis virginis glorioſe. ne-
ceſſe eſt vt prius ipſū peccatū ꝯfi-
teri exēplo apoſtoli dicētis. Ego
ſū ⁊c. ¶ Circa quā confeſſionē de-
claro quatuor.

¶ Primo neccitatē ꝯfeſſionis ¶ Se-
cūdo q̄litatē p̄paracōis ¶ Tercia le
galitatē diſcretionis ¶ Quarto nu-
meroſitatē defectionis. ¶ Primū
tangitur in p̄hemio ſermonis Se-
cundū in p̄mo principali Terciū ī
tercio Quartū in quarto dn̄ice feie.

¶ Dominica. xij.

Idoneos nō fecit miniſtros
noui teſtamenti. ij. corin. iij
Commēdat in hijs verbis.
vt dicit lyra apl's miniſtros eccle-
ſie. quos nō littera. ſed ſpiritꝰ pdo-
neos ſibi fecit. vt vl' ſic omnes īdu
cat ad illoꝝ reuerentiam. Ex q̊ enī
non ſolū minime pſone ſed et maxi
me cuiuſcūqꝫ etiā ꝯditionis exiſtāt
vniuerſi et ſiguli viui et mortui ſa
cerdotis indigent ſubſidio et auxi-
lio Ideo omnes dn̄t illos cognoſce
re dn̄os ſuos ſicut ī rei veritate ſūt
ꝗꝛuis aliqui rudes et ſuperbi h̊ re-
cognoſcere nolunt. et eos in verita-
te venerari et reuereri ſicut precipit
xi. q. i. ca. Sacerdotibꝰ Non obloq̄n
do ipſis. nec deridendo. aut indig-
nando. nec cōtemnendo illos. aut
eoꝝ doctrinas ꝗꝛuis etiā mali ſint
vilipēdēdo qꝛ ſicut propt̊ terrā vilē
auꝝ p̄cioſū producentē. auꝝ nō cō-
temnitur. ſed terra relinq̄tur. et auꝝ
eligitur. vt dicit criſo. Sic doctrinā
illoꝝ quilqꝫ debet ſuſcipere et mo-
res relinquere. ſcd̄m illud etiā criſti
math. xxiij. Quicq̄d vobis dixerit
ſeruate et facite. ſcd̄m opa eoꝝ noli-
te facere. Quēadmodū enī in pn̄tis
diei euangelio ſamaritanꝰ probat
melior ſacerdote ⁊ leuita. qꝛ infūdit
vulneribꝰ proximi vinū et oleū. ill'
illum pretereūtibus et negligētibꝰ.
Sic hodie populꝰ melior reperitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

et ſanctioꝛ ſacerdotibꝰ. tū q̄ſtatus
illoꝝ eſt dignioꝛ propter eū. ſcꝫ qui
ſibi illos ydoneos miniſtros fecit
vt dicūt verba thematis. ideo maioꝛ
debet eis reuerentia exhiberi. Ad q̄d
vt omnes inducā vt vel ſic pro oī-
bus illi cordialius orent ⁊ ſacrificēt
tria hic declarabo.

¶ Primo q̄ multiplici ratiōe ſa-
cerdotalis ordo eſt veneranda.

¶ Scđo q̄ eoꝝ ptās nulliꝰ ptāti
eſt equiparanda.

¶ Tercia q̄ mens omnium ho-
minū ad eoꝝ reuerentiam triplici
ter fuit obliganda

¶ Primū patet in primo principali.
ſecundū in ſecundo Terciū in tcio.
Feria tercia ſcđe.

Dominica. xiij.

ABrahe facte ſūt promiſſio-
nes. ſcꝫ eterne ſalutis. et ſe-
mini eiꝰ ſcꝫ criſto Gal. iij.
In hijs v̄bis a deo p̄re oībꝰ criſtia-
nis in xp̄o ſalus pmittitur. que tū
pmiſſio fruſtra a peccatore ſpe rat
niſi ſe ad ſalutē ſuſcipiendā aptare
conetur Q̄nia ſcđm phm̄. q̄cquid re-
cipitur ad modū recipientis recipit
Sed quō inquis ſe peccatoꝛ ad ſalu
tē iſtam pmiſſā p̄pabit. certe cū ſe-
cundū prophetā Longe a peccatori
bus ſalus. oportet q̄ priꝰ radicitꝰ
peccata a deſiderio a cōſciētia p ve-
rā ɔtritionem euellas. Et ſic ibidē
peccatorē deſtruas. vt vel ſic iuſtus
ex te reſurgat. qui ſolꝰ ſalutē ptici-
pat. q̄ ſolꝰ iuſtus ſaluus erit Hec
enī contritio ſola peccata delet. vt

etiā patꝫ ex p̄ntis diei euāgelio vbi
dū leproſi in quibꝰ peccatores ſig-
nificantur mundari a criſto peterēt
dicentes. Jheſu preceptoꝛ miſerere
noſtri. Et illi mitterentur ad ſacer-
dotes Ite inquit criſtus oſ̄ndite vos
ſacerdotibꝰ. dū irent mundati ſunt
Nota v̄bū Nondū enī ad ſacerdo-
tes venerunt. ſed dū irent. i. in pro-
poſita eundi fuerīt apud ſe contriti
et doloꝛati mundati ſunt Hac ergo
mediante v̄ba thematis etiā pecca-
torē ɔſolantur ſcꝫ abrahe facte ſunt
pmiſ. et ſemini eiꝰ. q̄ ceſſāte labe
peccati inter ſemen cōputant criſti
Vt ergo vnuſq̄ſqꝫ noſtꝝ. q̄ oēs pec
catores ſumꝰ ſe dignū faciat p ve-
rā contritionē dicte promiſſioni de
ipſa contritione populū infoꝛmare
volumꝰ q̄ nichil ſub ſole peccatori
magis eſt neceſſariū. de illa igitur
tria conſideremꝰ

¶ Primo in ip̄a ɔtritione q̄d quō
et quare conteratur

¶ Scđo de eiꝰ pfectiōe ⁊ q̄ difficul-
ter ac q̄ratur.

¶ Tercio q̄ ſufficiens. et q̄ eminēs.
et q̄ exuberās reputat Et ſic habe-
mꝰ ɔtritiōis q̄dditatē q̄litatē et q̄n
titatē. p̄mū patet ī p̄mo principali.
ſcđm in ſcđo. tciū in tcio Sabbato
tercie dominice.

Dominica. xiiij.

SPiritu ābulate. et deſideria
carnis n̄ pficietis. Gal. v.
Deſideriū carnis fert ad duo. ſ. ad
carnalia. vt ſūt gula. luxuria. forni
catio adulteriū ⁊ q̄cūqꝫ alia mollia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

quare apoſtol⁹ in epl'a p̄ntis dn̄ice
inter opera carnis enumerat auari
ciam dicēs Manifeſta ſunt op̄a car
nis · q̄ ſunt fornicatio. īmundicia ·
īpudicitia · luxuria · et auaritia · que
eſt ydolorꝝ ſeruit⁹ In predictis igi-
tur verbis ſuadet ap'ls · vt ſecundū
ſpiritū ābulemus ne deſideriū car-
nis in ſequendo auariciā inordina-
te ſequamur · qꝛ q̄ in ordinate illam
ſequitur nō poteſt habere deū dn̄m
Quia vt euangeliū teſtat' eiuſdem
diei Non poteſtis deo ſeruire et mā
mone Qui ergo deū ſolū vult ha-
bere dn̄m. videat ne carnis deſide-
ria p̄ficiat · qꝛ q̄ criſti ſunt · carnem
ſuā crucifixerūt cū viciȷ̄s et ꝯcupiſ-
centȷ̄s Spū igit' ambulate · et deſi-
deria carnis non p̄ficietis Que q̄ꝫ-
q̄ꝫ varia ſunt de illo tn̄ quod eſt ſa-
tis vniuerſale iā loqui intendim⁹ ·
quod eſt auaricia · Nā p̄hdolor a
maiore vſqꝫ ad maximū oēs ſtudēt
auaricie Sed qꝛ iſti⁹ variȷ̄ ſūt mo-
di. quos vno ſermone proſequi nō
valem⁹ de vno modo qui d̄r vſura
rius in p̄nti ſermone diſſeramus ·
Et conſiderem⁹ de vſura tria .

¶ Primo vſura quid ſit ſecundū
exiſtentiam ·

¶ Secundo an aliq̄n fiat ſecundū
licentiam ·

¶ Tercio inter ſecretā et manifeſ-
tam ponam⁹ differentiam

¶ Primū patet in p̄mo p̄ricipali cir-
ca C Scd̄m ibidē circa D Tercium
vero circa D Qui ergo ex ſua auri-
cia modo vſurario aliquid acq̄ſie-
runt reſtituere tenentur · qꝛ concluſ-
ſio firmiſſīa ⁊ veriſſima eſt · qꝛ qui
nō reſtituit p̄ vſurā ablata · non p̄t
habere vitā eternā. que p̄bat' ī pro
hemio ſermonis · feria vi · q̄rte

¶ Dn̄ica · xv ·

Qui ſeīat in carne · de carne
metet et corruptionē · Gal' ·
v · Videns eccleſia maliciā
hui⁹ t̄pis · quō ſcꝫ oēs ſequuntur
carnē in gula · luxuria · fornicatione
et adulterio ⁊c̄ · neglectis illis q̄ ſūt
ſpiritus · vt ſunt caritas · gaudium
pax · paciencia · longanimitas · boni
tas · benignitas · manſuetudo · fides ·
modeſtie · continencia · caſtitas · fruc
tus inquit ſpiritus ſūt caritas gau
dium · ⁊c̄ · q̄ oīa qꝛ violant' in vno ·
actu carnis hodie prohdolor ſatis
coī. vtputa in maledicto adulterio
Nam ibi violatur fides ſcī matrio
nȷ̄ infringitur caritas gaudium et
pax ſpiritus et ſepe proximi lōga-
nimitas benignitas ⁊c · Jō vt ab il
lo retrahat ponit demeritū hoc vi-
ciū ſeq̄ntiū p̄ aſſūpti thematis ver
bū di · Qui ſeīat in carne ⁊c ·

¶ Primo qȯ graue eſt inducit cō
fuſionem mundialem ·

¶ Secundo qȯ grauius eſt mortē
corporalem

¶ Tercio qȯ g̃uiſſimū ē inducit
mortē eternalem ·

¶ Quorꝝ primū in tercio princi-
pali ſermonis · Scd̄m in ſcd̄o Ter-
cium in primo . Et ideo propt' qȯ-
cunqꝫ malū in alio vitandū homo
non debet cōmittere adulteriū vt ī

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

ſermonis prohemio ·ſabbato quar
te dñice Hic adulter eſt defunctus il
le matris vidue· ſcꝫ eccleſie ꝑ abla·
tionē ſponſi criſti viduate de q̇ euā
gelium qui certe fertur ad ſepulchꝝ
per quatuor elementa ex q̄bꝰ corpꝰ
eius·qđ ſupra deū colit eſt cōpoſitū
Que q̄dē tā diu in corpore pugnāt·
donec illiꝰ diſſolutionē inducant et
infernū quaſi in ſepulchꝝ deducāt
Cui criſtus cōpaſſꝰ clamat cotidie
adoleſcens·in quo hoc viciū·ſ·ma·
gis viget tibi dico ſurge ex ſordibꝰ
tanti labis· et beatꝰ qui ſic mortuꝰ
reſedit ꝑ verā contritionē·et incipit
loqui ꝑ confeſſionē et reſtituitᷣ ma
tri· ſcꝫ eccleſie ꝑ verā ſatiſfactionē

Dñica · xvi ·

IN caritate radicati ⁊ funda
ti Ephe·iiij·Hodie in euan·
gelio phariſeos obſeruātes
malicioſe criſtū ſi in ſabbato cura·
ret ydropicū quē eſſe fecerunt añ il
lū dñs fraternaliter corripuit·et ſa·
nato egro· ꝑ ſimile eiꝰ demonſtra·
uit·qꝛ illū ſā peccato ſanare potuit
dicēs Cuiꝰ veſtrū bos aut azinus
in puteum cadit · et non continuo
eum extrahit etiam in die ſabbati·
nobis in hoc relinquens exemplū·
qꝛ oberrantē proximū debemꝰ hu·
militer et caritatiue corripere et per
rationē ſi poſſibile fuerit ſibi ſuū er
rorē manifeſtare Nā h̄ ptinet nō
ſolū ad ſuperiores· ſed vniuerſaliᷣ
ad omnes· vñ dꝛ xxiiij·q·iij·Tā ſa
cerdotes · q̄ꝫ reliqui fideles oēs ſū·
mam hrē dñt curā illoꝝ q̄ pereunt·q̄·

tenꝰ eoꝝ redergutione aut corrigā·
tur a peccatis ·aut ſi ī corrigibiles
appareant ab eccīa ſepenᷣ Sꝫ qꝛ iſtđ
non fit . ideo multiplicantur mala
in eccleſia Ideo autē non fit qꝛ frā·
terna caritas valde in nobis deficit
q̄ ſi in nobis eſſet vtiqꝫ fraternam
correctionē q̄ effectus caritatis ē nō
omitteret Hēc eſt enī qꝛ apl's ī the
matis verbis hortatur dicēs In ca
ritati radicati et firmati De hac igi
tur fraterna correctione vt plenius
īformemur tria volumꝰ ꝯſiderare
¶ Primo fraterne correctionis ob·
ligationē ·
¶ Secundo fraterne correctionis ꝑ·
fectionem
¶ Tercio correctionis et correctoris
q̄lificationē Primū patet in primo
pricipali Secundū in ſecundo Ter
ciū in tercio Feria tercia tercie ·

Dñica· xvij·

OBſecro vos·ego vinctus in
dño· vt digne ābuletis ſup
portantes inuicē in carita·
te ſolliciti ſeruare vnitatē ſpiritus
Ephe·iiij In oībꝰ epiſtol' ſuis·etiā
in vinculis conſtitutꝰ apoſtolꝰ ni·
ſꝰ ē ſup oīa diſcipulos p̄cipue ex·
hortari ad ſpē vnitatē et ad carita·
tē Nec mirꝫ cū hec ſit a q̄ tota depē·
det ꝑfectio xp̄ianē religioīs · Nā vt
·i· cori·xiij·ipe idē recitat · Caritas
paciēs ē benigna ē n̄ agit ꝑperā nō
q̄rit q̄ ſua ſūt ⁊c. qꝛ xp̄s ꝯfirmat ī
p̄ntis diei euāgelio· vbi a q̄dā pha·
riſeoꝝ doctore interrogatus de prici·
palioꝛe mādato in lege reſpondit ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

autē ſimile huic Diliges proximū
tuum ſicut te ipſū · et infert In hȳs
duob⁹ mandatis tota lex pendet et
prophete ¶ Sed proch male exaudi-
ta ē obſecratio apoſtoli et male ſer-
uata eſt a criſtianis doctrina xp̄i · qꝛ
non eſt hodie caritas que nō querit
que ſua ſunt inter hoīes · qꝛ vnuſq̄ſ
qꝫ etiam iniuſtiſſimis modis q̄rit
proximo iſta tꝑalia ſibi vſurpare ·
qđ omnino eſt contra caritatē · Qđ
apl's a ſuis petit eē alienum dicēs ·
Obſecro vos vt digne ambuletis ·
ſupportantes inuicē a caritate Qđ
mltis modis fieri ſolet · tn̄ tres mo
dos ī preſenti ſermone proſeq̄mur ·
quibus aliena damnabiliter et con-
tra caritatē vſurpantur ·
¶ Primo ꝑ furtiuā oblationem ·
¶ Secundo ꝑ luſoriā circūuēcōez ·
¶ Tercio ꝑ fraudulētā deceꝑcōez
¶ Circa declaratioēz primi tria videa
m⁹ · feria vi · q̄rte circa F Circa ſe
cundū etiam tria conſiderem⁹ ibidē
circa R · Circa terciū cōſiderabit̄
q̄ fraudulentia talis trib⁹ modis
fieri ſolet patet ibidē I

¶ Dn̄ica · xviiȷ ·

In oīb⁹ diuites facti eſtis ·
· i · corin · i · Congtulatur
apoſtol⁹ diuitȳs ſpirituali
b⁹s · qꝛ ſcꝫ diuites facti ſunt in deo ·
ita q̄ nichil eis deſit in vlla gratia
Ego congratulor diuitib⁹ de tꝑali-
libus diuitȳs · Solent enī hoīes in
preſenti ſeculo dicere beatos · apud
quos viderint fruct⁹ diuitiaꝝ ꝯgre
gatos · ſcđm illud · Beatū dixerunt
populū cuius hec ſunt · Sed multū
attendendū eſt vnicuiqꝫ quō diuiti-
as acquiſierit aut quō illas detinet
Quia ſi iuſto modo adiumēta ſūt
beatitudinis · ſi vero min⁹ iuſte ī-
pedimenta ſunt ſalutis Hoc eſt qđ
ait ambro · Diſcant diuites non in
facultatib⁹ herere crimen. ſed ī hȳs
qui neſciunt vti facultatib⁹ Nā di-
uitie . ſicut īpedimenta in iꝛꝓbis
ſunt · ita in bonis ſunt adiumenta
virtutis. Studeat ergo quiſqꝫ · vt q̄
poſſidet iuſte poſſideat et detineat ·
ne forte ſibi īpedimenta ſunt veniē-
di ad eternas diuitias · Qui q̄ꝰq̄m
multi ſunt · tn̄ in preſenti tm̄ tria ge
nera diſtīguam⁹ diuitū · quib⁹ ſue
diuitie ſalutis eterne preſtant īpedi
mentū ·
¶ Primi ſunt vltimaꝝ volunta-
tū infideles executores
¶ Secundi ſūt eccleſiaſticorū bo-
noꝝ inuaſores
¶ Tercȳ ſunt pupilloꝝ et vidua-
rū tutores · ſiue q̄cunqꝫ alioꝝ pro-
curatores Hȳ ſepe gloriant̄ ſuper
diuitȳs ſuis · ſed ille ſunt diuitie de
quib⁹ ſapiens ait · que ſunt in ma-
lum dn̄i ſui Primū patet Feria vi ·
quarte circa M Secundū patet Fe-
ria ſexta dn̄ice paſſionis circa · D ·
Tercium vero patet Feria vi. q̄rte
circa P Iſti optime paſſunt deſig-
nari per paraliticū quē ſanat ī euā
gelio dn̄s · qꝛ ſicut ponit auicenna ī
canone · fen · ȳ · cauſatur ex tribus · ſ.
ex frigore cōſtringente humore opi
lante aut vulnere ledente · ī paliticu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

tranſitus ſanguinis et virtutis na
turalis īpeditur. ne tranſeat ad in=
ſtrumenta ſenſuū. et ſic priuantur
mēbra motu ⁊ ſēſu ⁊ cauſatꝰ paliſ
Sic in tali cupido ſtringit affectū
pietatis quoddā ſpirituale frigus.
et opilat ratiōēꝫ cupiditas q̄ ē radix
oīm maloꝝ. ac aīam tm̄ vulnerat
qꝛ ꝑ inſtrumenta corporis non va=
let excercē opera pietatis. Sed ſicut
ille ad vocē xp̄i. ſcꝫ Surge tolle lcm̄
tuū et vade in domū tuā. ſurrexit
et abījt in domū ſuam. ſic deprecor
deum vt audiant vocem meā ho=
die. et ſurgant ex onere cupiditatis
quo hucuſqꝫ iacebāt depreſſi et ſtu
deant ire in domū ſuā ſcꝫ eternam.
vt turbe glorificent deū q̄ dedit talē
poteſtatē hoīb⁹ ſcꝫ poſt caſū reſur
gere poſſe.

Dn̄ica. xix.

Nolite locū dare diabolo.
Ephe. iiij. Apoſtol⁹ cōſide=
rans qꝛ inueteraſcunt coti=
die peccatores in peccatis ſuis mē=
rientes inuidentes et iraſcētes. fura
tes et auare ſua retinētes nec paciē
ti neceſſitatē tribuentes in epl̄a pre
ſentis diei ſaluberrimā facit exhor=
tationē dicēs Renouamini ſpiritu
mentis veſtre. et induite nouū ho=
minem. qui ſcd̄m deū creatus eſt in
iuſticia et ſanctitate veritatis De=
ponentes oēm mendaciū. loq̄mini
veritatē vnuſquiſqꝫ cū proximo ſuo
q̄m ſum⁹ inuicē mēbra Iraſcimini
et nolite peccare. nec ſol occidat ſup
iracundiā veſtrā Qui furabatꝰ iam
non furetur. Magis laboret vnuſ=
quiſqꝫ manib⁹ ſuis. qd̄ bonū ē vt
habeat vn̄ tribuat neceſſitatē paciē
ti Et breuiter. vt oīa mala excludat
ait thematis noſtri verba. nolite lo
cum dare diabolo. Quotienſcunqꝫ
enī vicijs quis ſe ſubicit tociēs lo=
cū ī ſe dat diabolo Sed nunq̄d fruſ
tra ſibi in nobis occupat locū. Ad
q̄d q̄ſo. Certe vt ab hoīe tollat veſ
tem nuptialē. vt vel ſic ſecū heredi=
tet eternas tenebras. qꝛ carentis veſ
te nuptiali hereditas eſt. Scd̄m qꝛ
patet in euangelio p̄ntis diei. vbi
inuento ſine veſte nuptiali. rex pre
cepit. ligatis manib⁹ et pedib⁹ mit
tite eum in tenebras exteriores. vbi
erit fletus et ſtridor dentiū Caueat
ergo quiſqꝫ locū dare diabolo. iux=
ta apoſtoli hortamentū Qd̄ vt dili=
gentius quis facere ſtudeat tria in
p̄nti ſermone declarabo.

¶ Primo illoꝝ q̄ dicūt īfernum
nō eſſe errorē re probabo

¶ Scd̄o penaꝝ diuſitatē et ignis
eius ꝯtutē etiā in aīaꝫ operantē de=
clarabo ¶ Tercio oīm ſuppliciōꝝ et
nitatē ꝓbabo ¶ Primū patet in pri
mo p̄cipali. ſcd̄m in ſcd̄o. t̄ciū in
tercio Feria q̄rta ſcd̄e Et potes ad=
dere quō iſte pene infligentꝰ. n̄ ſolū
aīe. ſꝫ et corpori et q̄re ſit et̄nales ī
ſermonis ꝓhemio.

Dn̄ica. xx.

Videte quō caute ābuletis re
dimētes tēp⁹ q̄m dies mali
ſunt Ephe. v. Plurimoꝝ ē opinio
ſalutē hominis tantum fieri a deo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

et vocauit·que vocatio nichil aliud
eſt ꝙ quedā electio Et illō augꝰ·in
libro de predeſtinatione Scōꝫ ꝑdeſ
tinatio eſt diuina electio ·qua elegit
quos vocauit añ mūdi cōſtitutio=
nem et reliquos eterne pene adiudi
cauit Et ex hoc torpent circa opera
tionem virtutū dicentes·ſi deus ꝑ=
deſtinauit me ſaluꝰ ero. ſin autē ad
quid operor bene Sed iſtis reſpon=
dendū eſt qꝛ diuina predeſtinatio n̄
neceſſitat aliquē ad aliquid· vt pa=
tet in prohemio ſermonis Sed ap=
poſuit omnibus aquā ⁊ ignē bo=
nū et malū·et reliquit vnūquēqꝫ in
manibꝰ conſiliꝗ ſui. vt eligat quod
cunqꝫ voluerit Hīc dicit aug·Qui
creauit te ſine te· non iuſtificabit te
ſine te Et ideo apoſtolꝰ omnes ad=
monet non vt diuinā attendāt pre=
deſtinationē. ſed videte inquit quō
caute ambuletis·q·d· Ex ꝗ deꝰ da=
bit vnicuiqꝫ iuxta viā ſuā ·et iuxta
fructū adinuentionū ſuaꝝ videat
vnuſquiſqꝫ quō caute ambulet·
Iſtoꝝ ergo erroneā mentē et illumi
nē tria in p̄nti ſermone declarabo·

¶ Primo illiꝰ ꝯcluſiōis Deꝰ vult
oēs ſaluos fieri·dabo intelligētiā·

¶ Scōo de damnacōe peccōris ī deo
voluntatis probabo abſentiā·

¶ Tercio ꝑdeſtinacōis cauſe decla
rabo exn̄tiam·

¶ Primū patet in primo pr̄icipali
Secundū in ſcōo· Terciū in tercio

dn̄ice ꝗ·ꝗdrageſime

Dn̄ica·xxi·

Accipite armaturam dei·vt
poſſitis reſiſtere ī die malo Ephe·
vi· Quēadmodū dicit aug· Stabit
accuſator fratꝝ ī iudicio contra ō=
nes obicietqꝫ nobis oīa que fecimꝰ
mala· et que debuimꝰ ·ſed neglexi=
mus facere bona ·allegabitqꝫ ꝓfeſ=
ſionem nr̄am male in finē deductā
dicens Equiſſime iudex iudica hūc
eſſe meū ob culpā·ꝗ tuꝰ eſſe noluit
per grāz ⁊c̄ Preualebitqꝫ cōtra oēs
īermes id eſt ꝟtutibꝰ non armatos
Ideo apl's dat conſiliū neceſſariū·
Accipite inquit armaturā dei ſcꝫ ꝟ=
tutū· vt poſſitis reſiſtere·ſcꝫ diabo
lo in die malo· Sed qꝛ hoc conſiliū
multi negligunt effectui mancipa=
re· qꝛ de die illo horrendo et de ibidē
agendis neſciunt cogitare· Ideo
tria de illo horrendo iudicio q̄d in il
lo fiet volo declarare.

¶ Primo protractionis cauſā ra=
tionabilem

¶ Secundo exactoris iram in eua
ſibilem

¶ Tercio iudicatoris aduētū valde
tribilē· et h̄ qꝛ ibi apparebit·

Maieſtas triūphal' Eq̄tas iudi
cial' Irreuocabilitas eternal'·
Primū patet ī prohemio ſermoīs
Scōm in ſcōo principali circa D
Terciū in tercio Feria ꝗ. prime In
ꝗ q̄d iudicio tāto miſericordiꝰ age=
tur nobiſcū· q̄nto h̄ primo maiorē
īpenderiꝰ miām·ſic textꝰ patefacit
euangeliꝗ·

Dominica·xxii·

ORo vt ſitis ſinceres·et ſine
offenſa in diē xp̄i· Phi·i·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Quēadmodū in p̄cedenti dn̄ica dic-
tum eſt male erit offenſorib⁹ criſti
in die iudicij · Nā audient hi verbū
preſentis euangelij ſtrēnue ab eis
exigi · Cuius eſt hec ymago et ſup-
ſcriptio . Ideo apoſtol⁹ exhortatur
quēlibet · vt ſuperioris etatis errata
corrigat · quaten⁹ nunc ſuū offenſa
appareat tacite inducēs ad ſalutarē
pn̄iam ſuā q̄ nl'l⁹ peccōꝝ a diuina p̄t
liberari offenſa · Offendit quondā
nabugadonoſor deū · ſed p̄ pn̄iam
remiſſa eſt illi offenſa et regno reſ-
titutus Offenderūt niniuite · ſed p̄
pn̄iam eoꝝ remiſſa eſt offenſa · Vt
dz ione · iij · Offendit petr⁹ , paul⁹ et
magdalena · ſed p̄ q̄d ſinceres repti
ſunt niſi p̄ pn̄iam Oro igitur cum
apo · vt p̄ pn̄iam ſitis ſinceres · et ſine
offēſa ī diē xp̄i · Et euigilem⁹ ·

Vt illā non ſecure differam⁹ · Vt
illā p̄fecte īpleam⁹ · Vt ad illam
inducentia ſepe attendam⁹ ·

Primū patet in p̄hemio ſermonis
Scd̄m in p̄mo principali · vbi opor
tet primo conſiderare q̄d ſit pn̄ia et
in virtus illi⁹ conſiſtat · vt ſic illā
p̄fecte īplere poſſim⁹ Vbi etiā pro-
ſequi poſſis · q̄ nullū eſt peccatum
viatoris · q̄ p̄ illā non dimittatur ·
ſi p̄fecte agatur · vt patet ibidē ī ſe-
cūdo principali Terciū patet ī t̄cio
p̄ncipali Feria iiij · cineꝝ

Dn̄ica · xxiij ·

Multi enī ābulant · quos ſe-
pe dicebam vobis Nūc aūt
flens dico inimicos crucis
criſti phi · iij · Conſideranti michi
preſentis thematis ex ep̄la aſſūpti
verbū . inſup̄ et ſacrū euangelium
conſidero quoddā peccatū grauiſſi
mū q̄d dicitur ſacrilegiū a paucis ·
tamen ponderatū quia multis ē in
cognitū Cū enī ſacrilegiū dicat̄ ſa
cre rei leſio Nonne ſarilegiū grā
de eſt ipſū criſtū derideri · de quo in
euangelio p̄ntis dominice ſcribitur
q̄ poſtq̄ mulierem que ſanguinis
fluxū paciebatur ſanauit Poſtq̄m
puellam mortuā ſuſcitare voluit ſi
cut et fecit · dicēs ad tibicines et tu-
multuantes Recedite · non eſt mor-
tua puella · ſed dormit · deridebant
eum Huius igitur peccati · ſcꝫ ſacri
legij · q̄cunqꝫ etiam modo cōmitta-
tur · Vt apoſtolus oſtendit graui-
tatem · Et per conſequens vnum -
quemqꝫ in illius horrorem inducat
flebilibus oculis ſacrilegos lamen-
tatur dicens · Multi ambulant q̊s
ſepe dice · v̄. Nunc autē flens dico ·
ꝛ cetera ·

¶ De tercio igitur peccato ſa-
crilegij · vt habeam⁹ aliquam noti
ciam tria conſiderem⁹

¶ Primo quid ſit · et quot mo
dis cōmittatur

¶ Scd̄o q̄ graui · et q̄ varia pe
na mulctatur ·

¶ Tercio ipſum ſacramentū cur
merito veneratur

¶ Primum patet in primo prin-
cipali . ¶ Secundum in ſermonis
prohemio ¶ Tercium in tercio Fe
ria ſexta dominice paſſionis ·

Dominica viceſima quarta. Eripuit nos de poteſtate tenebrarꝫ Coloceñ. i. Quotieſcunqꝫ mortali peccato ſe quis ſubicit poteſtati ſubicitur tenebrarꝫ .q̃ ē diabolus. Ita qꝫ q̃ꝫq̃m in libertate voluntatis creati. tñ a manu illius cui voluntarie nos ſubiecim⁹ elabi non poſſum⁹ niſi miſericorditer a deo ꝑ penitentiã ab ei⁹ poteſtate retrahamur. non enī poteſt quis ſe conuertere et pñiam agere dum ipſe voluerit q̃ꝫq̃m ſub tali falſa ſpe plures peccent et periclitentur. ſed dum criſto adiuuare placuit Quod apoſtol⁹ conſiderans liberationem peccatoris diuine aſcribit miſericordie dicēs Eripuit nos ſcꝫ de⁹ de poteſtate tenebrarꝫ. Qd̄ quidē facit dñ informat voluntatē ad penitentiã. Patꝫ igit̄ qꝫ ſicut ex ꝑte dei neceſſaria nobis eſt miſericordia. ſic ex ꝑte noſtri. non min⁹ neceſſaria eſt penitentia ¶ De hac igitur hoī peccõri tã neceſſaria q̃tuor volo declarare

¶ Primo an aliqd̄ peccatũ tã grande et tã mltiplicatũ ſit qd̄ penitentia non deleatur.

¶ Scd̄o qꝫ varia et diuerſa ſed vna vera pñia reperitur

¶ Tercio qꝫ mltipliciter ad illã hō incitatur

¶ Quarto qꝫ etiam multipliciter, et ꝑ varia ab illa retardat̄.

¶ Primũ patet in prohemio ſermonis Secundũ in ſecundo principali Terciũ in primo principali Et quartũ in tercio principali Feria quinta poſt cinerũ Hanc ergo ſtudeam⁹ hic habere ſlēdo peccata noſtra. vt a poteſtate tenebrarum eripiamur. quia qui ſe hic nō plãgunt. vt euangelij teſtatur textus Cũ apparuerit ſignũ filij hominis in celo plangent ſe omnes tribus terre videntes filiũ hominis venientem in nubibus celi cum virtute magna et maieſtate.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

178

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 E 57